

D. J. CHRISOST
HOMIL.

19

CATALOGVS EORVM QVÆ IN
hocvolumine continentur.

De proditore et mysteriis cœnæ dñicæ Sermones VI.	3
De proditione Iudæ Homilia.	19
De Latrone sermo.	31
De Cruce et latrone in die parafœues Homiliae II.	34
In laudē S. Crucis Hom. Godefrido Tilmāno interp.	50
De Resurrectione Sermones IX.	59
De Ascensione Domini sermo.	95
De Pentecoste sermo.	106
In Pentecoste de sancto Spiritu sermo.	115
De sancto et adorando Spiritu Homilia.	126
De Fide et lege naturæ et sancto Spiritu sermo.	148
De sancta viuificacij ac inseparabili Trinitate sermo.	160
De Eucharistia in Encæniis admonitorius sermo.	176
De præmiis sanctorū, diuersisq; honoribus Apostolorum, et de gehenna si sit, et vbi sit Sermo.	179
De Martyribus sermo.	184
De Martyrib. q; aut imitādi, aut nō laudādi sint ser.	188
De beato Philogonio episopo Oratio.	192
In Iuuentinum et Maximum martyres Sermo.	203
De laudibus D. Pauli apostoli Homiliae IX.	211
De verbis Pauli: Non solum sed et gloriamur etc.	290
In locum Pauli: Salutate Priscillam et Aquilam, et de co- lendis Sacerdotibus Homilia.	302
De libello repudii, in dictū Pauli: Mulier alligata etc.	318
In dictū Apostoli: Nolo vos ignorare fratres, etc. Hom.	328
In dictū Apostoli: Oportet hæreses esse etc. Homilia.	343
Ex Apostolo, de Fide, Spe, et Charitate, sermo.	354
In dictū apostoli: Cū aut̄ subiecta fuerit illi oīa etc. Ho.	359
De Eleemosyna et collatione in sanctos Homilia.	373
De verbis Apostoli: Habentes autē eundē spiritū fidei sic ut scriptū est. Item de his verbis: Credidi propter quod lo- cutus etc. Sigismundo Gelenio interp. Hom. III.	387
In dictū apostoli: Vtinā tolerassetis paululū etc. Hom.	419
De profectu euangelii, in dictum apostoli: Siue occasione sive veritate Christus annuntiatur Homilia.	442
In dictum Apostoli: De dormientibus nolo vos ignorare fratres etc. Homilia.	455
Missa S. Ioannis Chrysostomi ab Erasmo Roterodamo in gratiam episcopi Roffensis versa.	469
Sophronij in laudem S. Crucis, Homilia.	474

Aust. Oamma
to

D. Ioannis Chry

SOSTOMI ARCHIE-

PISCOPI CONSTANTINOPOLI-

tani De proditore & mysteriis coenæ dominicæ, in quinta feria passionis.

SERMO PRIMUS.

D HODIE R N V M C O N
uiuum qui solenni frequētia con
uenistis, & cum Christi discipu
lis in immolatione agni Pascha fa
cere festinatis, syncera quæso &
plena charitatis pectora diuinis
exhibete mysteriis. Nulla sit in
mēte duplicitas, nec liuoris libidine interior homo
fuscetur. Agnum comesurus, agni innocentiam præ
ferat, nec immaculatæ ouis membra lupina malig
nitate transfuudat in viscera. Quoniam qui sacratae
huius coenæ indigno participatur accubitu, nō cum
Petro perueniet ad salutis portum, sed sustinebit cū
Iuda sine reparatione naufragium. Habebit debitā
cum proditore poenam, qui ad bonum malam attu
lit conscientiam. Deniq; Iudas non syncerus, sed si
mulator accubuit: & post buccellam Christi, in eū
diabolus introiuit. Accepit, inquit, buccellam, & Ioan. 13.
intravit in eum satanas. Sed delectat fratres præsen
tis exordium lectionis pia vobiscum recordatione
transcurrere. Cū recumberet, inquit, Iesus cum discipulis
suis, edentibus illis ait: Amen dico vobis, quoniam ex vobis
vnus tradet me. Et contristati nimis, coeperunt ad eū fin
guli dicere: Nunquid ego sum Dñe?] O beati apostoli,
felicius vestra innocentia contristata est, quam pe
nalis Iudæ audacia, quæ non est confusa. Cum enim
noueritis nihil tale vos contra dominum cogitasse,
extimescetes tamen & propriæ fragilitatis consci
tristes dominū interrogatis de peccato, quod in cō
)

(A 2 scien

scientia nō habetis: & plus creditis magistro, quam
vobis. Nam in illo vos conuiuio iudicariā patimis-
ni quæstionem, & Iudas non vult sentire compun-
ctionem. Terret vos talis auditus, & illum non ter-
ret tanti sceleris cogitatus. Consulite ergo dominū
piū, interrogate magistrū: respōdeat, quæ vera sunt,
veritas. Designetur abominanda persona, ne rema-
neat crimen in turba: monstretur vobis, quæ fugere
debeat: publicetur filius perditionis, ne maculetur
corona benignitatis. Respondens, inquit, Iesu ait:
Qui mecum manum mittit in paropside, ipse me tradet.]
Cœpit manifestius aliquid dici: adhuc tamē nomē
proptie nō video designari. Et ecce pauentibus, &
reticētibus cunctis, et interdicētibus ori suo, ille te-
meritate & impudentia, qua proditurus erat, manū
cū magistro in paropsidē mittit: vt audaciā bonæ
conscientiæ mentiretur. O obdurata frons, talia de-
se audit, & recubuit. Videt publicari suā cōscientiā
& adhuc manū porrigit ad bucellam. Nec primo,
nec secundo correptus à proditione retrahit pedem:
& patiētia dei nutrit impudentiā suā, & seruat sibi
irā in die iræ. Ecce iam & poena illi prædictitur, vt
quæ non correxerūt miracula, corrigan denunciata
supplicia. *Filius, inquit, hominis vadit: sicut scriptum
est de eo, Væ autē homini illi per quem filius hominis tra-
detur. Bonum illi erat non nasci.* Respondens, inquit, Iu-
das qui eum tradidit, dixit: *Nunquid ego sum Rabbi?*]
Iuda, cui dicis: nunquid ego sum? Iam dic: ego sum.
Scit enim ab initio te esse. Nam q̄ non loquatur, nō
est obliuio nescientis, sed pietas miserantis. Corru-
pte preuaricator & miser, si redires ad cor, recoleres
magistrum, quæ didicisti præscitū futurorū, & cui ni-
hil potest esse nō cognitū: quoniā per huiuscmodi
colloquiū nō se facit ignarū, sed pœnitētię tibi vult
exhibere suffragiū. Tu autē, cuiuscupiditas seifsum
eripuit, & auaritia cordis oculos excæcauit, interro-
gare te fingis, vtrum ipse sis, qui traditionis nephas
conceperis. Omnia quæ in te sunt, nouit eius diui-
nitas; sed v̄a tibi, in quo nulla inuenta est charitas.

Hym

SERMO PRIMVS.

5

Hymno, inquit, dicto, abierunt in montem Oliuettum, & ait Iesus: Omnes vos scandalum patiemini in me in hac nocte. Respondit Petrus, & dixit: Et si omnes scandalizati fuerint, ego non scandalizabor. Dicit illi Iesus: Amen dico tibi: quia hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis. Dicit ei Petrus: Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo.] Cœperunt altercari duo, medicus & ægrotus. Hic sine ægritudine se esse putabat: & ille etiā futurā accessionem hinc prænunciabat. Sed interim hoc negotiū paululū sequestremus, donec rei exitum cōprobemus. Iudas, inquit, qui tradidit eum dedit eis signū dicens: Quem osculatus fuero, ipse est, tenete enīm.] Quid auditis fratres, quis sensus hoc sine sui horrore confyderet, & quæ aures hæc verba recipiant, quæ nō præcordia dictis talibus contremiscant? Dedit eis signum dicens: Quem osculatus fuero, ipse est, tenete eum.] O signum sacrilegū, ô cōuentus nepharius, ô placitum puniendū, vbi ab osculo incipitur bellum, & per pacis indiciū, pacis rumpitur sacramentū. Et per quod consueuerunt gentes bella finire: per hoc prophanus Iudas bellum voluit inchoare: Dedit eis, inquit, signū dicēs: Quem osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Hoc signū Iuda tu dedisti, hoc pactum in tuo mangonicio posuisti: ut cum quo faceres pacem, ipse raperetur ad crudelissimā passionem. Mihi crede, habebunt per te multi terrorēne quando cū proximis simulatā habeant charitatē Guttur enim prophaniū, quod hodie Christo extensis ad osculū: craftino illud es extensurus ad laqueū Malo tuo didicisti argentum expendere: mox incipies, & corpus proprium ponderare. Tenetur interea Dominus ad sacerdotum principē perducendus & cum cæteri discipuli laberentur in fugā, Petrus ille promissor egregius cepit ambulare longinquis: peruenit eandem & ipse ad principis domum, et expectans rei exitum foris obseruabat in atrio. Sed quia iam prædictæ accessionis eum rigor urgebat, cū calefacentibus ad carbones stabat. Negat territus Christum, pro quo se anima promiserat positus.

A. 3. rum

6 DE V. FERIA PASSIONIS

Allas tor- rum. Iacet elisus in corpore obliuionis, quasi in quodam lecto doloris. Prostravit eum decrepita anicula, quasi quædā grauis febricula. Oppreslit eū lethargicus somnus, & cœpit eum preco impungere matutinus. Experciscitur aliquando, audit gallum cantantē, videt se grauia vulnera sustinentem. Dirigit preces ad medicū per nuncios lachrymarum, & diuinum confestim recipit antidotum. De ipso enim scriptum est: Amici mei, & proximi mei aduersum me, appropinquauerunt & steterunt. Et proximi mei à longè steterunt. Et illud quod dictū est: Meliora sunt vulnera amici, q̄ voluntaria oscula inimici Iudas enim sicut de apostolo proditor, ita inimicus factus ex amico. Nam & de illo scriptū est: Homo pacis mæ in quo sperabam: qui edebat panē meū, ampliavit super me calcaneum. Et iterum: Inimici hominis domestici eius. Vnde et nos fratres, vñanimititer fugiamus iniquorum subdola colloquia, vt cum sanctis participemus gratiam sempiternā, veram pacem, & trinitatis perpetuam vnitatem teneamus: vt cum sanctis omnibus in regnis cœlestibus triumphemus.

S E R M O   S E C U N D U S.

SEcundum salutaris positi munus, & spirituæ lis remedij sacramentū diuina dispensatione cōpletur, dum Christus ad passionis triumphum ab impiis prouocatur. Nam cum discumberet cū duodecim discipulis suis, & manducantibus eis diceret: Amen dico vobis, quia vuus ex vobis tradet me: ascendit Christus propriæ deitatis tribunal, & illud conuiuiū velut catastam ante se consti tuens, conscientiæ tormento confiteri cōpulit reū: vt in auctionem, conceptum posset reuocare peccatum. Turbatur discipulorum omniū sensus: & licet nossent propriam conscientiam, timuerunt tamen Christi sententiā. Iudas tamē impudenti fiducia ausus est interrogare Saluatorem, quia implere possit euidentissimum traditore. Verecunda Christi sententia ostendit suā maiestatē, nec refugit passionem

Mira

Mira patientia, Petrus condemnat Ananiam mense-
tientem: Saluator Iudam patienter sustinet tradito-
rem. Duplicat sacrilegij principatū: dum propositū
festinat implere peccatum. Et quem sceleris pœni-
tere oportuerat, vrgetur conceptū implere cogitatū
Quemcunq; inquit, osculatus fuero, ipse est, tenete eum] Mat. 26
Defuit Iuda aliud tuis sceleribus argumentum, vt
instrumento pacis, traditoris impleres officium. Sed
plus patientia diuina condemnat obnoxium, vt of-
ficio pacis ostenderet reum. Venerunt, inquit, cum
fustibus, vt comprehenderent eum.] Non sic cōprehen-
ditur iustitia, nec sic alligatur sapientia. Volenti
nanq; iniciūt manus: cui, si euadere placuisse, nunq;
angelorum officia defuissent. Et eduxit, inquit, Pe-
trus gladium, & percussit auriculam principis serui.]
Seruum dixit: non conditione, sed culpa. Deniq; ita
scriptum est: Qui facit peccatum, seruus est peccati.
Nam si audisset aliquando verba sapiētiæ, nec cru-
entum vulnus exciperet, nec peccati seruus testimo-
nio scripturæ mansisset. Iubet tamen Dominus in
vaginā gladium retorqueri, ne forte agnita legis pa-
tientia possit acquiri. Abducto Salvatore, sparsis
vniuersis discipulis, Petrus sequebatur à longè. Si
enim propè sequeretur, semper dominum fateretur.
Negat Petrus se esse discipulum Salvatoris, quādō
nullas pœnas, nulla tormenta pertimuit. Quærendū
tamen est, vbi negauerit. Ibi negauit, vbi Christus
tenetur inclusus. Negat in domo Caiaphæ, ibi ne-
gat, vbi potest valere mendacium. Et tamen se-
cutus est per amorem, quem negauerat per timo-
rem. Cum respexisset, inquit, eum Iesus, fleuit amare.]
Pretiosus est fratres charissimi pœnitentiæ fructus:
quia quod defendi non potest, ablui potest. Lauant
lachrymæ congeriem peccatorum. Quām preciosæ
lachrymæ, quæ extergunt culpam, & exigunt ve-
niam. Profuit illi verè ista amaritudo: quoniam
quicquid in eo delicti tabidum fuit, ferramento
pœnitentiæ resecauit.

Mat. 26

Ioan. 8

SERMO TERTIVS.

Evangelicæ series lectionis, qua per ordinem passionis dominicæ gloriæ didicistis, credo. Q[uod] affatim non solum aures, sed & corda vestrae deuotionis expleuerit. Nos quoq[ue] quantū tenuissimæ capacitatibus vires admittunt, cum diuinis verbis nostra iungamus, atq[ue] eandē nostri redemptoris inclytā passionē veritatis indagatione retractemus. Sed nescio quo pacto charissimi, vbi sermo se prodere incipit, causam sensus horrescit. Quomodo enim animus non turbetur infirmus, in quo totus territus & cōturbatus est mundus? Condemnatur ecce in cōcilio Iudæorū Dominus, Pilato traditur alligatus, et sacras manus sacrilegæ cænæ vinixerūt. Ad tribunal dehinc præsidis sistitur: nō vt reatus in illo, sed vt innocētia panderetur: vt reportaret testimonium iudicis, qui sub crudelibus vinculis, meritū nō amiserit innocētis. Cōsistit me cū in hac actione cominus Iudæa, cōsistit. Dic mihi litis tuæ titulū, accusationis tuæ genus, crimenq[ue] denuncia: producito testes in mediū: & tales, qui præsenti causa sint necessarii, adhibeto. Nihil cognitio ni iudicis desit, nihil præsidis subtrahatur examini: paratus sum pro domino meo cōuiictus ipse dānari. Ecce interim in facto præiudicata es traditoris. Autor tuus cōfugit ad laqueū, yltimum capiens ex pœna solatiū. Reum se sibi ipse cōstituit, & post iudicium tuū de seipso cōtinuo iudicavit. Remansit ecce cū voce impī traditoris, inefficax pœnitudo facinoris: nec cōfessionis meritum obtinuit, sed magis sceleris sarcina impœnitētiae cumulum congeslit.

Mat. 27. Peccavi, inquit, tradens sanguinē iustum: & projecta pecunia in templū, abiit, & laqueo se suspendit.] Pepenit inter ccelum terrāq[ue] medius vago funere suffocatus, & cū flagitio suo tumefacta noxia viscera crepuerunt, nec cadaueri terra solitā exhibuit sepulturā. Habes Iudæa quod verè imiteris exēplum: sed digna nō eris, quia cōceptum perfidis sacrilegium.

Sedente, inquit, Pilato pro tribunali misit ad eū vxor

eius

SERMO TERTIVS.

9

eius, dicens: Nihil tibi & iusto illi: multa enim passa sunt
 bodie in somnis propter eum.] Ecce iudex terretur in cō-
 iuge: & vt criminis Iudæorum non præbeat in iudi-
 cando cōsensum, pertulit in vxoris afflictione iudi-
 cium. Iudicatur ipse, qui iudicat: torquetur, antequā
 corqueat: et vt nihil mali in perniciē operetur inson-
 tis, insomniis exagitatur vxoris. Iā quid ibi ageret
 iudicis conscientia, si sic torquebatur & costa. De-
 viq; quē vultis, inquit, dimittam vobis, Barrabam, an Ies-
 sum, qui dicitur Christus? At illi dixerunt, Barrabā. Di-
 cit illis Pilatus: Quid ergo faciā de Iesu, qui dicitur Chri-
 stus? Dicunt illi: Crucifigatur.] Quid agis synagoga
 damnabilis: Iustum sanguinem ducis ad victimam,
 & absoluī manifestū postulas homicidam? Latro-
 nem iudicas innocentē, & innocentē poscis ad cru-
 cem. Ille qui te occidit, tuo suffragio morti subtrahi-
 tur: & qui mortuos ab inferis suscitavit, te insisten-
 te damnatur? Reus fit, qui reus nō fuit: & indemnus
 euadit, qui olim damnari iam debuit. In vtroq; rea-
 teneris, & exitio innocētis, & absolutione latronis.
 Et quanq; sacrilegiū impactæ crucis omne nephas
 excedat: tamen & illi aduersum te iudiciū, diē scili-
 cet vltionis expectant, quorum Barrabas latro san-
 guinē fuderat: qā participasse est scelus homicidii,
 veniam meruisse latroni. Tunc, inquit, accepit aquā,
 & lauit manus coram populo, dicens: Mundus ego sum
 à sanguine huius iusti, vos videritis. Illi autem dixerunt:
 Sanguis eius super nos, & super filios nostros.] O quām
 bene furor cæcus est, quām digno præcipitio iacta-
 ris in insaniam. Quānam excæcatio est pertinacissi-
 mæ mentis sic velle aliū perdere, vt prior malis ip-
 sa perire? Sub alieno exitio tuos impia iugulas, et in-
 tuam sobolem parricidalem vibras dexteram. Ecce
 currit per tui generis prosapiam nunquam expiana-
 di vena facinoris, & cum crimine radicis suæ pullu-
 lant iniqua plantaria. Egreditur ex metallo vteri sui
 tā cruenta progenies: & infecta sanguine nascitur
 infausta posteritas. En quæ bona ad hæredes tuos
 quodā sacrilegii testamento transmittis; macula san-

A s guinis

quinque innocētis te perfundis, & posteros perīmis.
 Pertinaciter quidē in mortē nostri redēptoris insis-
 tis: sed crudeliter tuos natos mucrone impietatis
 extitgūs. Quare iā cui possis videri nō noxia, que
 erga filios tuos extitisti pertinax parricida. Tunc dī-
 misit illis. Barrabā: Iesum verò flagellis cæsum tradidit il-
 lis, ut eū crucifigeret.] Heu me miserū, qbus auribus
 hoc audio: vel qualiter sensibus meis tā funesta cō-
 mendo? Ecce dñs meus aptatur ad verbera, ecce iā
 cæditur: rūpit sanctā cutē violentia flagellarū, & re-
 petitis ictibus crudelia vulnera scapularū terga cō-
 scindunt. Proh dolor, iacet extensus ante hominem
 deus, & suppliciū patitur rei, in quo nullū vestigiū
 peccati potuit inueniri. Ad victimam vita ducitur,
 & ad crudelissimū mortis occasum addicta pietas
 euocatur. Ambitū sacrū caput aculeis spinarū, et di-
 uinū verticē penalis coronæ pōpa circūdat. Sed in
 spinis illis, nostra eum peccata pungebant. Ventū
 tandē est crucis ad campum, vbi pias manus tere-
 brant sœua vulnera, & cōpaganem palmarū rumpit
 violentior foratura clauorū. Crux clavis cōfigitur,
 & effossa vestigia, penitibusq; alligata impedime-
 tis pedum officia perdiderunt. Adhaesit quietū cor-
 pus stipiti, & immobile lignū incōcussa mēbra por-
 tauit. Fert pena ipsa pendentē, & tormentis suis ne-
 xi artus incūbunt. Sed festinate, oro: & citatis cursi-
 bus properate. Sentio enim moliri nēscio quid crea-
 turam: & intestinis motibus nonnihil elementa in-
 telligo parturire. Minatur ecce propria mundus ex-
 cidia, & rerū natura inusitato pauore terretur. Dies
 medius tenebrarū tyrānde discludit, & perdidit
 cursum fugitiua luce fraudatū. Sol abscondit radi-
 os suos, & orbem globus luminis obscurauit, atque
 incubatricem noctem dissimulato iure contradicti-
 onis admisit. Dies enim non dies, & nox repentina
 non nox est. Importunæ tenebræ aliena tēpora per-
 uaserunt: moriente verò die, nouū dies sensit occa-
 sum. Expectabant cuncta elemēta exitū proprij cō-
 ditoris: axem suū mundus extremū vergere cupie-
 bat

bat in limitem. Volebat, credo, seculū ire protinus in ruinā, ne autoris sui tacens præteriret iniuriam. At ubi cōsummatis omnibus sacramentis, sua sponte spiritū quiete cū victoria mortis exposuit: illicō rumpuntur sacrario dicata velamina, & in publicū templi secreta mittuntur, vt admissi sacrilegij clandestina machinatio panderetur. Agitur internis terra concussibus: & molis suę nutante fundamine, fluētuabunda cōmotione iactatur. Dederunt petre corporis fragore sonigero, & viscerali motu disrupta saxa crepuerunt. Patuerunt portæ protinus inferorū, & monumentorum secreta claves proprias perdidérunt. Vacui facti sunt carceres sepulchorum, & rediuiua corpora dominum agnouerunt.

SERMO QVARTVS.

Sufficiunt quidem fratres ad testimonium venerandæ passionis elementorū inopinata turbatio, fuga syderum, terræ inexpertus tremor, solidorū fractura saxonū, pauor insolitus inferorum, & spontanea referatio sepulchorum: Hæc sola publicant dominum nostrum, hæc maiestatis eius testantur arcanum. Ecce insuper infelix Iudas, etiam traditor, tibi reliquit testimonium facinoris sui, qui suppliciū non potuit videre dānati. Et cum admissum nō potuit excusare peccatū, ad se reuocauit cum pecunia sacrilegium. *Dixit enim: Peccauit tra-* *dens sanguinem iustū.] Sed non potuit vitare peccatum.* *Sic enim de eo ait spiritus sanctus: Et oratio eius fiat in peccatū: vt in eo q[uod] poenitentiæ festinaret ad portū, ibi incideret æternū & sine reparacione naufragiū.* Respondit igitur oīs turba Iudeorū: *Mat. 27: milem.* Sanguis huius super nos, & super filios nostros. Magna plane vis criminis, quæ nec prolixitate temporis aboletur, nec seculorū obliuione repellitur. Sanguis hic dñi nostri polluit in præsenti reos, de futuro obligat nascituros. En Iudæa crudelis, te perpetratum nephias innexuit, & natos tuos elogio criminis implicauit. Et cū soleat crimē cū persona deficere: in te magis crescit, & in posteros tuos sine fine redundat.

Ecce

Ecce dominicus vultus sputamine sacrilego illinatur: maxillas eius impiorum verberant palmæ, cerebrum tundit ictus arundinis, & per omnes currit iniurias atrocitas saeuientis. Portans humeris crucem prætorium egreditur, & tali onere colla innocua prægrauatur. Lætus quidem & absq; vlla suspicione formidinis moriturus ibat, & nostra peccata in illa cruce portabat. Deinde fel in escam pendenti offertur, & aceti potio in patibulo propinatur. Mirum sane. Hoccine de te Iudea dñs noster promeruit, qui te in deserto per quadraginta annos panibus angelicis annonauit, & ex petræ visceribus, cum sitires, aque potus salutaris exhibuit. Et qui aquam in nuptiis pretiosum mutauit in vinum: meruit ne vt in siti sua abs te acciperet acetum. Inter haec ecce subito tenebra tu caligine tota passionis indignitas tegitur: & omnibus iniuria nouæ noctis obscuritate cælatur. Indixit sibi mundus inopinata autoris sui morte funereum luctum, cunctarumq; confusio naturarum: & sacrilegium suum non agnoscit cæcitas Iudæorum. Num puntur sanctuarii scissa velamina, & sacrarij facies sacrilegio spoliante detegitur. Reddunt inferi corpora rediuiua sanctorum: & in occursum autoris inferos penetrantis, temporealem accipiunt beatæ animæ commeattū. Conuenite iam Christianæ gætes, cōcurrите fidelissimæ nationes. Dñs enim noster nō in patibulum crucis, sed in tribunal ascendit: expandit ecce manus, & alas extensas aperuit: non vt crucis supplicio satisfaceret, sed vt nos ex omni orbe ad credulitatem ecclesiæ congregaret.

SERMO QVINTVS.

Mat. 20. **P**ostq; virginei partus orbe toto miraculū cœlestē resplenduit, & gaudia dominicæ nativitatis sunt expleta, epiphania quoq; procurata est veneranda solennitas: Dominus discipulis suis passionis suæ prædictit ordinē, eloquitur qualitatem. Ecce, inquit, ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur summis sacerdotibus, & condemnabū eum morte, & tradent eum gentibus, & illudent ei, &

confuent eum, & post tres dies resurget.] Qui futura
prædicere potuit, & cauere. Ignaros aduersa præue-
niunt, non scientes. Pati voluit, qui sponte locū, vbi
pateretur, ascendit. Mors inuitis imperat, volenti-
bus seruit. Ergo q[uod] volens moritur, non casus est,
sed potestas. Potestatem habeo, inquit, ponendi animā
meam, & potestatem habeo sumendi eam. Nemo tollit
eam à me.] Vbi animam ponendi potestas est, & su-
mendi: ibi moriendi non est necessitas, sed voluntas.
Nemo, inquit, tollit eam à me. Si nemo, vtique nec
mors. Deniq[ue] nec mors tollere, nec infernus potuit
hanc tenere: qua iubente tremens, etiam vincetas ani-
mas, quas tenebat, amisit. Et monumenta, inquit, aper-
ta sunt, & multa corpora sanctorum resurrexerunt.] Mat.
Sicut nascente Christo conceptus nesciuit ordinē,
suum partus non agnouit usum, non tenuit ius na-
tura: ita moriente eo, ditione tartarus perdidit, quos
tenebat. Abiecit infernus eius potestatis antiquæ:
inueteratae legis decretum nouo sanctionis ordine
mors amisit. Sed ad cœpta redeamus. Ecce, inquit,
ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur
sacerdotibus, & condemnabunt eum morte, & tradent
eum gentibus, & cætera.] Sciens scientiarum Deus,
præsciebat: quia quæ præuiderat futura, verteret
ad crucis scandalum, ad passionis procellam, ad au-
toris iniuriam: ut quod terra tremeret, paueret coe-
lum, aufugeret lux, refugeret sol, horreret infernus,
tota moueretur, seçq[ue] ipsa confunderet creatura. Mu-
dus enim, qui corpore nostro tectam non potuit suf-
ferre deitatem, nec nudam quidem carne portatu-
rus erat, præuidebat: cum cognouisset præsertim tâ-
ta, quæ in hominem sunt commissa piacula, putaba-
tur exercitam in ipsam fuisse diuinitatis iniuriam.
His discipulos suos dominus semel & iterum præ-
monebat: ponens ante oculos eorum, & velut ares-
therioma-
nam suæ constituens passionis, & inducens in eam chiam.
quot contumeliarum genera, tot genera bestiarum.
Quot spectatores, tot persecutores affuturos esse si-
gnabat; qui de conflictu non victoriam, sed volun-
tatem

tatē quārentes de sola morte vincentis acclamarēt:
 Crucifige, crucifige. Sic truces oculos, sic voces fu-
 nestas ad cœlū, imō in cœlū vñq; leuaturi, donec crus-
 delis natio se ac posteros pio dimicatis inuoluerent
 Mat. 27. & volutarēt in sanguine vociferando: Sanguis hu-
 ius super nos, & super filios nostros. *Filius, inqt, ho-*
minis tradetur summis sacerdotibus, &c.] Depingebat
 dñs Iesus passionis suæ spectaculū sæpiissime sic di-
 cendo: vt hac diu expectata, expectantes discipuli
 non subiti ponderis fasce premerentur, nō repētino
 obruerentur occursu. Animū præcognita parant, cō-
 firmant prænunciata, mouent expectata, & nos red-
 dunt per omnia fortiores. Sicut miles de superuentu

hostis habet periculū: ita si hostē præsciāt, fert triū-
 phū. Rex fortis quāuis fortiū munitur accinctu, nō
 valet cauere ignota: nota agmina etiam singularis
 nescit timere bellator. Hinc dñs discipulos suos tē-
 pestatem totā passionis suæ ante scire voluit, vt in
 ipso turbine magnanimes faceret, redderet fortio-
 res. Ecce ascendimus Hierosolymā, &c. Sicut qui

Argumen-
tū à simili.
 vna vice lapsum magnę domus suscipit, & ruinam:
 ita & Christus post magna & multiplicia passionis
 suæ pondera, vñ resurrectionis suæ supposuit fulci-
 mentū: vt apostolorū fidē iā iamq; lapsuram suscipe-
 ret, & ad æternam dirigeret firmitatem. *Post tres, in-*
quit, dies resurget.] Nō satis est abscessus tristis, vbi
 velocissimus est regressus. Post tres dies hoc abire,
 sic fuit et redire, vt ibi eū nō defuisse perluceat. De-
 us cū vadit, hic est: & cū hic est, nusquam deest. Iuit
 Christus, sed ab apostolis nō abiit. Accessit ad mor-
 tē, sed à vita dñs nō discessit. Descendit in infernū,

sed non defuit cœlo, ipso probante cum dicit: Ne-
 Ioan. 3. mo ascendit in cœlū, nisi qui descendit de cœlo, fili-
 us hominis qui est in cœlo. Nolle mori, est timoris
 humani: mori & resurgere, est solius deitatis insi-
 gne. Et post tres dies: Quare non post quatuor, qua-
 re non post quinq; sed post tres: Ut in passione filij,
 totius trinitatis monstraretur ascensus. Triduum
 trinitatis loquitur in figuram: quia trinitas, quæ per

ope;

Operationem in principio fecerat hominem, ipsa in fine hominem per Christi reparat passionem. Faciamus, inquit, hominem. Ite, inquit, baptizate omnes gentes in nomine patris, & filij, & spiritus sancti in remissionem peccatorum. Si in remissionem peccatorum communis pietatis trinitas: quomodo non in passione filii totius una est voluntas trinitatis? Sicut Ioⁿnas fuit in ventre cœti tribus diebus, inquit, & tribus noctibus, ita erit filius hominis in corde terræ. In corde dixit: Non dixit in potestate scilicet terræ: ut terra suum sentiret, agnosceret, tremeret, sed non teneret autorem: obscura susciperet, non de corruptione pulsaret: nec dominicum corpus, partē sui esse iuris crederet terra, sed supernæ socium susciperet maiestatis. Sed mouetur animus, cur pater filium morte voluerit, vel permiserit sic subire: cur dominus tali & tam contumeliosa morte vitam voluerit repare mortalium: cur spiritus sanctus consenserit diuinitatem descendere ad tantam carnis iniuriā, adeo ut plures de scandalo pereant, quam de credulitate saluentur. Nasci & mori dominum, non capiet mens humana. Fratres hæc si scire volumus, hodie differamus: ut inquisitioni maximæ sermo latior, ipso Christo satisfaciente respondeat.

SERMO SEXTVS.

Proxime cum dominicae passionis multas & acerbas contumelias audiremus, cogitatione subito incidimus in illud: Quare Deus qui totum quod habet cœlum, quod terra portat, quod capit mare, quod tartarus, sciebat: iussu fecit, imperio distinxit, mundum totum composuit ad de corem: & hic, ut sententiam mortis solueret, imbreui sacram sanguinis desudauit. Origo rerum, autor naturæ, quare nasci voluit, nisi quia mori voleat? Quare deus carnis imbecillia suscepit, nisi quia carnis elegit iniurias? Quare totius dominus creaturæ, formam seruitutis intravit, nisi ut totas seruitutis iniurias sustineret? Adiudicari iudex, cognitor diligit addigi, quando se a perditis passus

Gen. x.
Mat. 28.

Ioan. 2. 6.
Mat. 12.

passus est iudicari. Quæ patiendi necessitas, vbi saluandi ineſt & possibilitas & potestas? Aut quæ ibi moriendi cauſa est, cui viuificandi virtus est & facultas? Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur summis ſacerdotibus, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus, & illudent ei, & coſpueſtent eum, & poſt tres dies reſurget.] Ascendimus Hierosolymam, vt in die Paschæ ad paſſionis pompa, et ad ſpectaculum mortis, atque ſcandalum crucis, Iudaicæ vrbis vniuersitas conueniret. Non ſufficit paſſio communis, non mors ſecreta, non mors ſimplex, non mors morti ſimilis: niſi vt quanta erat paſſientia ſingularitatis, tanta eſſet & ſingularitas paſſionis. Actum eſt, vt autor ſeculi, ſeculo teſte more return, & a mundo mundi dominus ante per poenam quam per gloriam noſceretur. Pax celi traditur doli oſculo, tenetur teñens omnia, alligatur omnium neſsus. Dicitur attrahens vniuersa. A falſo veritas acuſatur: ſiſtitur, cui affiſtunt omnia. Iudæi gentibus tradunt, reddunt gentes Iudæis. Herodi mittit Pilatus, remittit Herodes Pilato: ſicq; coſmercium fit impietatis pietas, sanctitas in nundinam crudelitatis perducitur. Flagellatur remiſſio, coſdemnatur veſtia: illuditur maiestas, irridetur virtus. Perfunditur largitor imbrium ſputis: clavis ferri cœli ſtrator aſfigitur. Mellis dator, cibatur felle: propinuator ſontium, potatur aceto. Et cum iam nil reſtet ex poenis, mors refugit, mors moratur, quia ſuū ibi eſſe nihil ſentit. Suspecta eſt vetuſtate nouitas: hunc enim pri mu, huic ſolum vidit hominē peccati neſciū, noxa liberū, iuris ſui legibus nil debentē. Miratur in terra, quem de terrenis conſpicit nil habere. Primus, inquit, homo de terra terrenus: ſecundus homo de cœlo cœleſtis. Accedit tamē coſcederata Iudaico mors furori, & desperata tunc vita, & angit, & inuadit autorem, volens potius ſe perire totā, q̄ tantam perdere prædā. Sed iam quæ promiſſa ſunt, inchoemus: quare ad mortem, & ad talement mortem Deus pater miserit filium ſuū; quare tam coſtumeliosæ ſuccubuerit

Proſopopeia moris

Cor. 15.

erit passio*n*i: quare sp*iritu*s sanctu*s* conregnantem vnam sibi deitatem Christum, ad tantam carnis iniuriam permiserit peruenire. Orate fratres, vt dignatione qua passus est, passionis sue reuelet arcanu*m*, & causam nobis omnibus tam sacrata*m* mortis inspireret. Primum quidem nobis est intuendum: Rex quando gloriostior, quando indutus purpura, diademate decorus, aspersus auro, solio sublimis, ad pomam tamen non parat ire, sed haec in secreto fiunt: an quando in campum conniuens vultu & honore ultimus, periculis primus, onustus ferro, grauis armis, pro patria, pro ciuibus, pro liberis, pro vita omni*m* premit hostem: discrimina despicit, contemnit vulnera, ipsam libens mortem suorum suscipit ad salutem; vt maiorem contemptu*m* mortis, quam de ipso hoste victoram referat & triumphum? Et quare displicet, si Christus de sinu patris, de deitatis secreto ad nostram seruitutem venit: vt nos suae redderet libertati, nostram mortem suscepit, vt nos eius morte viueremus? Quandoquidem per despectum mortis mortales in deos retulit, nos coelestibus aestimans. Et quoniam deus Christum ad iniuriam vocat tantam: si homines tantam tollit & extollit ad gloriam. Sed dicit aliquis: Habet hoc necessitas humana, diuina non habet hoc potestas. Verum dicens: Diuina non habet hoc potestas, sed necessitudo habet, & recipit hoc diuina. Nemo, inquit, habet maiorem charitatem, quam ut quis animam suam ponat pro amicis suis. Miraris si pro nobis posuit, quod suscepit ex nobis: qui fecit propter nos tanta, & talia largitus est nobis? Quantum virtus, potestas ac magnificientia creatu*m* operum contemplatione lucebat: tandem latebat dilectio dei, tantoq*e*z dei charitas habebatur obscurior. Subiectis dare, donare seruis, est asuetum donantis indicium: pati pro subiectis, pro seruis mori, insigne est charitatis immensa documentum, singularis est hoc amoris argumentum. Comendat, inquit Apostolus, charitatem suam deus in nobis; quia cum impi*m* tantu*m* essemus, Christus pro

Questionis
solutio à se
mili.

Ioan. 15o

Rom. 5o

) B nobis

Ioan. 3. nobis mortuus est. Et alibi: Sic dilexit Deus hunc mundum, ut filium suum unigenitum traderet. Preſtet qui uis beneficia, largiatur dona, sit benefactor in prosperis, diligat obſequentes: nunquid illi poterit comparari, qui in ſe ſuorum ſuorū uſcepit neceſſitates, qui ſe periculis anteponit ſuorum, qui ſe pro ſuis, dat pœnis, corpus objecat morti, ut illos neci subtrahat, illos reſeruet ad vitam? Aduersis probatur amor, affectio penſatur periculis. Pœnis examinatur dilectio, morte perfecta charitas innuitur. Hinc eſt quod Christus intrat carnis iniuriam, ſubit contumelias paſſionū, pœnarum genera percurrit, mortem uſcepit per amaram: quia damnari voluit, qui quod fecerat, ſic amauit. Deitatis autem non eſt voluntas haec noua. Antiquę legi prima vox hoc queſuit. Diliges, inquit, dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua: quia vera domi-
natio eſt ipsa: quæ amore imperat, non timore: quæ per affectum ſibi, & corpora subdit & corda: quæ amando non inuitam, ſed voluntariam, ſibi instruit ſeruitūtem. Ergo haec prima cauſa eſt dominice paſſionis: quia ſciri voluit, quantum amaret hominem Deus, qui plus amari voluit, quam timeri. Secunda cauſa eſt, ut ſententiam mortis, quam iuſte dederat, iuſtius aboleret. Statum ſuum Deus patiendo implere voluit, ne cōpelleret imperando, ſicut fatetur.

Mat. 5. ipſe: Non veni legem ſoluere, ſed adimplere. Irrita videtur bonorum promiſſio, quæ a Deo velut ex pacto bonis facta eſt: ſi quæ ab ipſo malis conſtitutæ ſunt, pœnae euaneſcunt. Porro iota vnum, inquit,

Rom. 8. aut vnuſ apex de lege non peribit, donec omnia ſiant. Apertè ſibi perſuadeat, quicunq; ſapit: qui ſentit, intelligat: Si propter ſententiam ſuā proprio filio non pepercit, contra ſententiam ſuā cui poſſet ignoscere: qui mentiri nescit, nec nouit contra quā praescripsit legem ignoscere. Ergo, quia primus homo adiudicante Deo de reatu incurraſtat mortē, & eam delegauit ſuo generi, trāſmisit ad posteros: quia cor pore iam mortalis generaret, morti obnoxios, nō liberos,

beros, nō absolutos, sed addictos: venit de cœlo se-
cundus homo, venit solus peccati nescius, venit fo-
lus reatus nostri alienus, venit qui peccato nihil de-
bebat & morti, venit ut fieret inter mortuos liber,
ut mors morte damnaretur. Quæ rapere iussa reos,
innocentiae ipsum persuadere præsumpsit autorem:
ut sic transiret ad mortem reatus hominis, hominū
innocentia rediret, & mors præuaricatrix facta ad-
diceretur Christo: cui ante Adam fuerat præuarica-
tor addicetus: esset Christi origo noua, origo vita-
lis, pater viuentium, sicut dixit Apostolus: Sicut in
Adam omnes moriehamur, sic omnes viuamns, &
viuiscemur in Christo. Et quia multæ causæ sunt
dominicæ passionis, & noster īā claudendus est ser-
mo: hodie differamus, ne obscuret festina discussio,
quod latior poterit aperire tractatus.

r. Cor. 15.

DE PRODUCTIONE IVDAE HOMILIA.

PAUCIS hodie necessariū est fratres tractare vo-
biscum. Et ideo paucis, non quia vobis latus
sermo sacerdotis horrescit, nec enim aliam vr-
bem tam audiām spiritualium reperies lectio-
num: sed quia ad mysteriorum sacram ac venerabi-
lem celebrationē festinare multos inspicio. Ut igis-
tur & cœlestis mensæ satietate perfruantur, & no-
stro sermone non careant, tractatus congrue tempe-
retur, ut mea verba vestris cordibus sociantes, cum
debita reverentia mysterii deitatis arcantū audiatis.
Hodie dilectissimi fratres, Dñs noster Iesus Chri-
stus traditus est: nam proximante vespera Iudæi eū
ceperūt. Sed te nō verbū traditionis cōtristet audis-
tū, nec cū perceperis q̄ Iesus traditus est, dolore mo-
uaris: imo & doleas suadeo, predico ut lachrymis,
& ut nimia te lamentatione cōtristes exhortor. Sed
ne proditū lugeas, ne traditū fleas, sed proditoris fa-
ctū ingemisce, & futura eius lamētare supplicia. Nā
proditus Christus orbē liberauit vniuersum: prodi-
tor gehennā meruit possidere. Traditus in cœlis pā-
tris sedet in dextera: traditor autē apud inferos col-
locatus, tormēta debita sceleratus expectat, & ideo

B 2 lugens

Iugendus est. Nam & Dominus noster illius delictum lachrymatus est, ut ait Euangelista: Et cum visusisset eum, turbatus est, & dixit: Vnus ex vobis tradet me. Quanta misericordia domini: traditus pro traditore dolet, proditus pro proditore turbatur.

Ioan. 13. Et cum vidisset eum, dixit: Vnus ex vobis tradet me.

Simul & suæ misericordiæ ostendit potestatem, & nos docet non eos qui mala patiuntur, sed eos qui mala cōmittunt, debere miseros & dignos fletibus æstimari. Hoc enim peius est, imo illud penitus malum non est. Nam malum pati, malum non est: malum facere, malum est. Et ideo malorum sustentatio, cœlorum regnum nobis pollicetur: malorum autem cōmissio gehennam minatur, & tormenta promittit.

Mat. 5. Beati nanq; ait, qui persequitionem patiuntur propter iustitiam, quia ipsorum est regnum cœlorum. Vides, q; malorum perpeſſio mercedem sperat, & sufferentiæ suæ præmium cœlorum meruit regnum. Audi malum cōmittere quanta supplicia præparare consueuit. Nam Paulus dicens de Iudæis, quoniā

2. Cor. 10. quidem Dominum occiderunt, & Prophetas persequiti sunt, in sequentibus ait: Quorum finis erit secundum opera illorum. Vides, q; regnum persecutionem perpeſſi fortiuntur, & iram persequitores promerētur, & nec sine ratione processit oratio, nec inaniter verba prolata sunt, sed ut circa aduersarios nostros iracundiam temperemus, & patienter eos toleremus, & magis eorū gesta doleamus. Illi enim verè mala patiuntur, qui nobis mente insidiantur aduersari: sed & pro illis diuinam clementiam exorare poterimus, si tamen talis anima nostra præparatur, ut possit conuersationis suæ merito aliis quoq; prodesse. Et ut pro inimicis vestris oretis, quatriduana cōmonitione deposco, ut assidua persuasione verba mea cordib. vestris inhæreant, ut cōtinuacione sermonis pectoribus vestris ira sublata, furoris tumore sedato, benignitatis remedio temperetur. Nam Christus non tantum inimicis nostris consuluit, sed & nobis voluit esse consultum. Cum aduersariis

DE PRODITIONE IVDAE HOMI. 21

fariis nostris peccata laxamus : maius enim beneficium, cum concedis, agnoscis: & cū de inimici culpa dissimulas, de tuis delictis solita benignitate do minus exoratur, & inimici peccata solatium veniae promerentur. Et audi Heli dicentem ad filios suos: Si peccans peccauerit homo in hominem, orabunt pro eo ad dominum: si autē in deum peccauerit homo, quis orabit pro eo? Vides, q̄ illud vulnus facile nec oratione sanatur. & quod oratione non solvit, cum peccatum concesseris inimico, tibi quoq; do natur. Vnde decē milia talentorum in deū peccata dicta sunt, & centū denarij ita nuncupantur. Dimitte, inquit, centum denarios, vt decem milia talenta dis mittantur tibi. Sed de ratione inimicorum abūdanter hucusque processit oratio: sed si placet, ad tractatum proditionis redeamus. Tunc abiit unus de duodecim Iudas Iscariotes ad principes sacerdotum, & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum? Hæc verba percepta simpliciter aperta monstrantur, & auribus minus curiosi ingesta, plana pugnantur. Sed si quis ea diligenter sollicitudine scrutari tentauerit, in singulis multam reperiret quæstionē, & primū tempus inspiciendum est: nec enim illud inaniter Euangelista monstrauit. Non enim simpliciter abiit, sed addidit, & tunc. Tunc, inquit, abiit. Tunc quando audiam: tunc, quando cognoscam, & cur tempus diligenter ostendis, quid me docere disponis? non enim, Tunc, verbum, inaniter addidisti, spiritus admonitione loqueris, diuino prouocaris instinctu, nec a te verba passim funduntur. Quid igitur, tunc, est? Ante proditionis tempus, ante traditionis horam accessit meretrix, vas alabastrum manibus portans, & vnguentum Domini supra caput effudit. Grandem fidem, multam reverentiam, mirandam correptionem ostendit. Pauloante meretrix subito pudica processit, & profundis obruta peccatis, portum serenitatis agnouit. Et quando prostituta lupanar exiuit, tunc discipulus gehennam intravit: quando illa mercedem sui corporis abdicabat, tunc

1. Reg. 2.

Mat. 26.

Mar. 14.

Luc. 22.

B; iste

iste premium magistri sanguinis postulabat: quando illi osculabatur pedes ut susciperetur, tūc iste domini labia osculabatur ut proderet. Ideo dixit, tūc, ut non magistrum infirmitate accuses, quando discipulum reperis proditorē. Magis etenim virtutem doctoris ostendit, qui & meretricem ad obediendū suo magisterio conuolare perfecit. Quid igitur? Qui meretricum mores voluit commutare, discipulum non potuit retinere? Valde, inquam, & incunctanter valuit retinere, sed necessitate nolebat bonum efficere, nec vi trahere ad se curabat. Tūc abiit, & hoc dabat nimiam difficultatis questionem, & ignaros profunda disputatione conturbat. Abiit, inquit, nō inuitatus a principibus sacerdotum, nulla necessitate constrictus, sponte processit, & propria malignitate consilium genuit sceleratē mentis nullo particepe conuocato. Tunc abiit unus ex duodecim. Et hoc auget delictum detestabile proditoris. Nam & alii discipuli erant, qui fuerūt numero septuaginta, sed illi non tam manifeste, nec tanta confidentia sociati, nec illis interiora decreta cōmissa sunt. Isti autem duodecim fuerunt probati, hæc erat caterua regalis. De hoc choro Iudas egredens est, de hac cōversatione proditor malignus exiuit. Et ideo ne quemlibet discipulum arbitris, dicto numero, gradum discipulatus ostendit. Et non pudet Matthēum ista conscribere, ut discas eum in omnibus seruare veritatem, nec celare ea, quæ iniuriā referre putantur. Ea vero quæ vel iniuriosa demonstrātur, ipsam dominī misericordiā, clementiamq; declarant: qui proditorem suum, latronem sceleratum tātis beneficiis ampliavit, & vīsq; ad ipsum proditionis tempus solitatis admonitionibus tolerauit. Nā admonebat, sua debat, & omni studio eum sanare curabat: sed si ille sermonē respuit, si tanti magistri verba cōtempſit, Christus causatio est, & meretrix testis est, quæ de sua fuit liberatione solicita. Non ergo vīdendo meretricem de tua liberatione desperes, sed & Iudā cogitando nō debes esse securus. Vtrūq; enim periculosem

DE PRODITIONE IVDÆ HOMI. 23

Iosum est, & confidentia & desperatio. Nam confis-
tentia stantem euertit, & iterum desperatio post la-
psum nō admittit exurgere. Et ideo Paulus exhora-
tatur, dicens: Qui se putat stare, videat ne cadat, ha-
bens exemplum vtriusq; personæ. Discipulus cum
se stare putaret, cecidit: meretrix, cum se cecidisse ar-
bitraretur, exurrexit. Mens humana facile labitur,
& omnibus mutabilis sensus est, & ideo nos vndis-
que tutari properemus. Tunc abiit vnum ex duode-
cim Iudas, qui dicitur Iscariotes. Quid mihi eius pa-
triam dicis? Vtinam ipsum quoq; nescire licuisset.
Iudas qui dicitur Iscariotes. Alter erat discipulus,
qui Iudas Iacobi zelotes dicebatur. Et ne appella-
tione cognominis, fiat confusio personarū: nec erro-
re nominis proditor protegatur, propterea hunc ab
illo separauit: & illum quidem de animi sui virtute
nuncupauit, istius malitiæ nomen abscondit. Et ideo
non dixit Iudas proditor, vt te doceat detractiones
nescire, & accusationes declinare. Tunc abiit vnum
ex duodecim ad principes sacerdotum, & dixit eis: Quid
vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum? O punien-
dæ vocis temeritas. Q. supplicium voluntatis. Pro-
ditionis verba funduntur, de quæstu pacta tractan-
tur. Quid vultis mihi dare, et ego vobis tradam eū?
Dic Iuda omnī sceleratissime, hæc te magister edo-
cuit: hæc tibi tantus doctor ostendit? Ideo diuitias
debere te cōtemnere prædicabat: ideo admonebat,
dicens: Ne possideatis aurum, aut argentū, aut æs in
zonis vestris: vbiq; tibi audiām cupiditatē pecu-
niarum excludens, nō hæc tibi persuadebat dicens:
Si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe-
illi & aliam. Quid vultis mihi dare? O crudelitas,
Et ego vobis tradam eum. Dic mihi, quæ causa pro-
ditionis est? Tradis magistrū, scilicet laceratus, au-
diām læsionem tuā. Forſitan quod tibi dæmonū tra-
didit potestatē, quod fecit languentibus subuenire,
quod mortuos resuscitare didicisti. Has beneficiorū
vices exoluis. Quid vultis mihi dare, & ego vobis
tradam eum? O demētia imo cupiditas proditoris.

1. Cor. 10.

Luc. 6.

Mat. 10.

Mar. 6.

Mat. 5.

Luc. 6.

Cuncta enim mala cupiditas procreauit, hac affea
ctus magistrum tradidit Iudas. Nam cupiditas hu-
iusmodi sortita est naturā, captiuas animas retinet,
& omnibus nodis alligatas adstringit, & rerū obli-
uionem imponit, & alienationem mentis ostendit.
Et aude Iudas captus cupiditatis insania, quāta be-
neficia respuit, conuersationis, mensæ, discipulatus,
admonitionis, fussionis oblitus est, frenis cupidita-
tis impeditus. Et ideo Paulus radicem omnium ma-
lorum cupiditatem nominat. Quid vultis mihi dare
& ego vobis tradam eum? O verbum totius super-
bitæ, quod non hæsit in fauibus: tradis eum qui cun-
cta conseruat, qui dæmonibus imperat, cui obtem-
perant maria, cui omnes subiacent potestates? Ut
igitur vltro se traditū fuisse demonstret, audi quid
fecerit eodem tempore: cum ad inuestigandum eū
venerant cum faculis & lampadibus, ab ipso inter-
rogantur, vt quem quærerent demonstraretur, & eū
scire non poterant: & Iudas qui ad demonstrandū
venerat, etiam tanta flamma lucente prodendum vi-
dere non valuit. & ideo Euangelista ait: Lampades
& lumen habuerunt, & nō videbant eum. Et Chris-
tus eis diebus singulis prædicabat, quod eum late-
re non poterat proditus, sed nec apertè eum omni-
bus publicabat, ne impudentiorem faceret: nec peni-
tus silentio præteribat, ne celari arbitratus, audacter
ad proditionē properaret. Et ideo frequenti admo-
nitione clamat: Vnus ex vobis tradet me. Nec ta-
men magister piissimus publicabat, & de gehenna

Ibid. 13. fuit sæpiissime loquutus, & de cœlorum regno tra-
ctauit assidue, vtriusque meritum frequenter edocu-
it: & quod peccatoribus constitutū est, & quod nō
peccantibus præparatum ostendit. Sed hæc omnia
cruelis ille contempsit, & Deus illum non traxit
inuitum. Et quoniam bona atq; mala in nostra deus
posuit potestate, electionis liberū donauit arbitriū.
Et nos inuitos nō retinet, sed volentes amplectitur.
Nam non sponte bonus malitiam non amittit. Et
ideo Iudas nimiæ cupiditatis præcipitatus ardore,

cæca

DE PRODITIONE IVDÆ HOMI. 25
cæca quadam improuisione deceptus, suam vendidit animam. Et suæ salutis mercator extitit, & ait: Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum? Et ut virtutem Christi etiā in hac parte cognoscas, cum ad capiendū eum aduenissent, vocem eius minime tolerare potuerunt, sed omnes territi ceciderunt. Et quoniā nihilominus in sua impudentia perdurabant, ipse se vltro cōmisit, ipse se tradidit. Et hæc diximus, vt Christum nullus accuset, cur Iudæ cogitationem nō mutauit aduersam: sed si quis hoc dixerit, audiet: Iudas quemadmodum corrigi potuit, sponte an inuitus? Si inuitus, nulla correctio est, nam mentis malitia necessitate nō tollitur: si sponte omnia quæ meliorare animum poterant, audisse cognoscitur. Et si remedium respuit, non medici vitium est, sed languentis. Et ut scias eius crimen esse quod prodidit, non magistri, s̄epius Deus de proditione prædixit, & totius eum philosophiæ præcepto & sermone docuit, & rebus ostendit. Dederat ei demum potestatem, gehennę tormenta monstrauit, cœlorum regna promisit, secreta mentis eius & prædicti cebat, & non publicabat. Pedes eius cum aliis lauit mensæ fecit participem, nihil penitus prætermisit, sed ille in malitia sponte durauit, & omnibus admonitionib. spretis, proditor malignus emersit. Et ut eum posse mutari, sed corrigi noluisse cognoscas postquā eum tradidit, iactauit triginta denarios, & ait: Peccavi, tradens sanguinem innocentis. Quid est quod ab eo mirabilia gerebatur, & rebus ostenditur, non dixisti, peccavi, tradens sanguinem: sed quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum? Et post factum scelus, post commissum delictum, post completam proditionē, post perfectum peccatum, cognouisti peccatum. Ex hac re dilectissimi fratres edocemur, quod negligentibus & desidiosis facile admonitio prodesse non poterit: studiosis autē etiā admonitione cessante, multum commoditatis accedit. Nam & iste quando magister admonebat, non flectebatur; & quando nullus admonuit, excitata

Mat. 27.

B 5 com

conscientia, scelus cognouit admissum, & proiecit
 triginta denarios. Quid vultis mihi dare, & ego vo-
 bis tradam eum? Et statuerunt, inquit, ei triginta de-
 narios. Dederunt precium sanguinis, qui precium non
 habebat. Quid accepisti Iudas triginta denarios?
 Christus gratis aduenit sanguinem suum pro comu-
 ni salute fusurus, & tu de sanguine crudelia pacta co-
 ponis? quid enim crudelius isto contractu? Tunc ad-
 uenerunt discipuli, tunc haec gerebantur, quando Iu-
 das de traditione tractabat, proximat discipuli eius,
 & dicunt: Vbi vis paremus tibi comedere Pascha?
 Vide discipulos, vide discipulum. Isti fuit de prepa-
 ratione solliciti, ille dominici sanguinis mercator ex-
 istit: illi cogitabant obsequium seruitutis, iste scele-
 ris sponsiones exposcit. O discipuli perdita mens.
 Vna cum illis magistri admonitionis pracepta dia-
 dicit, pariter beneficia percepérunt, simul eius mira-
 cula cognouerunt. Et iste solus crimen sua sponte
 concepit. Vbi vis paremus tibi manducare Pascha?
 Hodie vespéra tunc fuit. Et quia dominus habi-
 taculum non habebat, ideo ad eum dicunt: Vbi vis
 paremus tibi comedere Pascha? Non habemus do-
 micilium, non habemus tabernaculum præparatum,
 suscepitaculum non est. Audiant quibus ædificanda
 rum domorum cura est, & ambitiosarum porticuum
 cogitatur instructio, quos preciosorum marmorum
 pompa delectat, & laquearium fulgentis auri con-
 clusio. Cognoscant Christum omnium dominum,
 quod locum in quo caput reclinaret, non habuit. Et
 ideo eum discipuli interrogant, & dicunt: Vbi vis
 paremus comedere Pascha? Non illud quod nostrum
 est, sed interim Iudeorum: & illud quidem discipu-
 li præparabant. Istud autem quod nostrum ipse con-
 stituit, & non solum constituit, sed & ipse factus est
 Pascha. Vbi vis paremus tibi manducare Pascha?
 Illud Iudaicum fuit Pascha, illud in Ægypto sumps-
 it exordium. Et illud Christus manducauit scili-
 cet, quia omnia quæ sunt legis adimpleuit. Nā quan-
 Mat. 3. do baptizabatur, dicebat; Sic enim decet nos im-
 plere

plerere omnem iustitiam. Veni, inquit, de legis male-
dictione eximere homines. Nam deus misit filium
suum natum de muliere, factum sub lege, ut eos qui
sub lege erant, redimeret: & ipsi legi requiem daret.
Et ut nemo dicat, quod ideo eam euacuauit, quia ea
cōplere ut molestam & arduā nō valuit, ipse prius
eam cōpleuit, & sic fecit requiescere. Ideo & Pascha
fecit, ex ipsius enim præceptione causa fuit. & cuius
causa lex præcepit manducari Pascha, audiamus: Iu-
dei circa Deū honorū sibi omnium largitorē fuerūt
effrenata diffidentia contumaces, & eius beneficia
obliuione præteribant. Nam post Ægypti profecti
onem, viderunt conscindi māria, & denuo conueni-
re, & alia multa mirabilia, & dicunt: Faciamus no-
bis deos, qui nos antecendant. Adhuc inspicis quod
miraris, & oblitus es largitoris? Quia igitur insen-
sati & contumaces erant, festiuitatis celebratione
beneficiorum memoriam roborauit, & ideo Pascha
sacrificari præcepit, ut si te filius tuus ipsius Paschæ
interrogauerit rationem, respondeas: quod aliquan-
do in Ægypto cum mortis portitor speraretur, ma-
iores nostri ne euersionem sustinerent, postes hu-
ius agni sanguine linierunt: & vastator angelus
adueniens, cum videret illatus plagam, non
audebat intrare: & illa festiuitas perpetuam be-
neficij memoriam tribuebat. Sed per hoc etiam ali-
ud maius beneficium monstrabatur, quod ille agnus
futuri agni fuit typus: & ille sanguis, dominici san-
guinis monstrabat aduentū: & ouis illa fuit spiritua-
lis ouis exemplū ille agnus umbra fuit, hic veritas.
Sed postquam sol iustitiae radiauit, umbra soluitur
luce. Et ideo in ipsa mensa vtrunque Pascha & typi
& veritatis celebratum est. Nam sicut pictores pin-
gendarunt tabulam vestigijs quibusdam adumbrare
consueuerunt, & sic colorum varietate perficere: ita
& Christus fecit in mensa: & typum Paschæ descri-
psit, & Pascha veritatis ostendit. Vbi vis paremus
tibi manducare Pascha? Iudaicum Pascha erat,
sed umbra lumini cedat; adiectata imago veritate
supere.

Galat. 4.

Exod. 32.

Ibid. 12.

supereretur. Hæc ad Iudæos dico, qui se Pascha celeb
 brare arbitrantur, qui impudenti menti proponunt
 azyma tanquam qui corda non habebant circuncisa.
 Responde mihi Iudæe, qua fronte celebras Pascha?
 Templum euersum est, ara confracta, conculata
 sunt sancta sanctorum, omne sublatum est sacrificium
 & tu nimia temeritate committis illicita? Ingressus
 fuisti aliquando Babylonem, & captiuantes te di
 centes audisti, Cantate nobis canticum Domini,
 & non obtemperabas. Hæc ostendens David dicea
 bat: Super fluminam Babylonis ibi sedimus & fleui
 mus, in salicibus in medio eius, ibi suspendimus or
 gana nostra, id est, citharam, psalterium, lyra, &c.
 His enim Iudæi vtebantur, & psalmos istorum so
 no coniuncto cantabant. Et hæc si a captiuitate
 portabant, non ad usum consuetum, sed ut conuer
 sationis patriæ monumenta retinerent. Nam ait: Ibi
 interrogauerunt nos, qui captiuauerunt nos, verba
 cantionum. Diximus, quemadmodum cantabimus
 canticum domini in terra aliena? Quid agis? Canti
 cum domini non cantas in terra aliena? Vidisti con
 tumaciam, vidisti dementiam, vidisti mentis insa
 niam? Quando præceptis hostium cogebantur, nec
 psalmū dicere ausi sunt in terra aliena, & nunc nul
 lo cogete, suo arbitrio propria voluntate contra deum
 præparant bellum. Vides, quod immunda sunt eorum
 azyma, quod illicita festiuitas, quod non Pascha Iudaio
 cum: & fuit quidem aliquando Pascha Iudaicum,
 sed exemptum & euacuatum est Paschæ spiritualis
 aduentu, quod Christus tradidit. Nam cum mandu
 carent, inquit, & biberent, accepit panem, & fregit,
 & dixit: Hoc est corpus meum, quod pro vobis tra
 detur. Agnoscunt quid loquor, qui sunt diuinis co
 secreti mysteriis. Et iterum accepit calicem, & dixit:
 Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur in
 remissionem peccatorum. Et præsens Judas erat ista
 Christo dicente: Iste est sanguis. Dic Judas, quæ tri
 ginta denariis vendidisti, iste est sanguis de quo an
 te cum Pharisæis pacta fecisti? O Christi misericor
dia

Mat.136.

Mat.26.

Luc.22.

dia, o Iudæ dementia. Ille triginta denariis pacisce-
 batur, vt eum venderet, & Christus ei sanguinem
 quem vendidit offerebat, vt haberet remissionem
 peccatorum, si tamen impius existere noluisset: nam
 affuit Judas, & illius sacrificii communicationē me-
 ruit. Et pedes eius quando aliorum discipulorum la-
 uit, vt excusationem suæ malitiæ non haberet, sed il-
 le detestandus suæ mentis insidias cogitabat. Sed iā
 nos ad terribilem mensam cum debita reuerentia,
 cum congrua vigilancia oportunum tēpus inuitat:
 nullus ibi Judas reperiatur, nullus malignus accedat,
 nullus veneno pungatur, nec fucata verba lin-
 gua proferantur, nec insidiæ mente condantur, sed
 quod voluntas possidet, sermo declareret. Et nunc ille
 præsto est Christus, qui illam ornauit mensam, ipse
 istam quoq; consecrat. Non enim homo est, qui pro-
 posita de consecratione mensæ domini corpus Chri-
 sti facit & sanguinem, sed ille qui crucifixus pro no-
 bis est Christus. Sacerdotis ore verba proferuntur,
 & dei virtute consecrantur, & gratia. Hoc est, ait,
 corpus meum: hoc verbo proposita consecrantur.
 Et sicut illa vox quæ dicit: Crescite & multiplica-
 mini, & replete terram, semel quidem dicta est, sed
 omni tempore sentit effectum ad generationemope-
 rante natura ita & vox illa semel quidem dicta est,
 sed per omnes mensas ecclesiæ usque ad hodiernā
 diem, & usque ad eius aduentum præstat sacrificio
 firmitatem. Nullus igitur fictus accedat, nullus fuca-
 to animo tantis audeat mysteriis proximare, ne cō-
 demnetur, & sententiam mereatur, & quod Judas fir-
 matus, patiatur. Nam in illum post cōmunicationē
 mensæ diabolus intrauit, non quia contempserat do-
 minicum corpus, sed quia impudentia Iudæ & ma-
 lignitas mentis, vt aduersarius in eo habitaret, effe-
 cit: vt discas q; indigna, & fucata mente mysterio-
 rum secreta celebrantibus, à diabolo præparatur in-
 sidiae, & magis ac magis assimilantur eis, qui non
 æquo animo cōmunicare festinant: & hæc dico, nō
 vt vos terream, sed vt cautores efficiam. Nemo sit

Iudas

Gen. 2.

Judas in mensa, hoc sacrificium cibus spiritualis est. Nam sicut corporalis cibus cum ventrem inuenie rit aduersis humoribus occupatum, & amplius laedit, magis nocet, & nullum praestat auxilium: ita & iste spiritualis cibus, si aliquem repererit malignitate pollutum, magis eum perdet, non sua natura, sed accipientis vitio. Pura igitur mens in omnibus, pura cogitatio, quia & sacrificium purum est. Sanctam animam preparamus: & hoc non multo tempore, sed una corrigitur die. Nam si tibi contra inimicum tuum dolor est, solue iram, inimicitias laxa, ut remedium de mensa percipias. Ad sanctum ac terribile sacrificium properas, erubescere oblationis arcana, osculus propositus Christus est: & cur occisus est videamus: ut coelestia pacificet, ut in terra reconciliet universa, ut amicum te constituat angelorum, ut Deo societ habenti omnium potestatem. Animam suam pro te dominus dedit, & tu inimicus conseruo perduras, & cum hoc animo ad mensam pacis accedis. Ille ne mori quidem pro tua utilitate recusauit, & tu nec iram tuam conseruo pro tua liberatione concedis. Sed forsitan dicis: Ab inimico fraudatus sum, multis me laesit dispendiis, magnis me detrimenis onerauit. Quicquid dixeris: pecuniarum vertitur causa. Non te crucifixit, sicut Iudei Christum, & tamen ille effusum sanguinem ad salutem eorum, qui effuderunt, larga pietate concessit. Inimicum Deo est tumidum pectus, & audi quid ait: Quando offers munus tuum super altare, & ibi memor fueris adstantis in altari, quia habet frater tuus aliquid aduersum te, dimitte donum super altare, & vade recociliare fratri tuo. Merito nostrae reconciliationis causa hoc sacrificium constitutum est. Et si sacrificii precepta contempseris, sacrificii remedium sentire non poteris. Comple illud, cuius causa sacrificium factum est, ut sacrificio perfruaris. Ideo Dei filius aduenit, ut humanam naturam dominice reconciliet pietati: ideo & nos cum haec facimus, suo facit vocabulo nuncupari. Beati, inquit, pacifici, quoniam filii Dei vocati

Mat. 5.

Ibid. 5.

vocabuntur. Hoc enim facis, quod Dei filius fecit, si & tibi, & alijs pacis volueris auctor existere: ideo te vocat filium Dei, ideo in sacrificii celebratione nihil aliud, nisi de fratribus reconciliatione commonuit. Adhuc vellem dilectissimi fratres plura tractare, & extenso sermone orationis meæ verba protrahere, sed haec dicta sufficiunt suis cordibus volentibus intimare. Haec igitur mentibus inhæreant, & in animis vestris glutinata perdurent. Sanctum osculum tenemus, quod animas sociat, reconciliat mentes, & unum corpus ostendit. Quia unum corpus omnes videmur esse sortiti, & ideo misceamus nos in uno corpore: non corporum commixtione, sed animarum charitate deuincti, ut sic diuinæ mensæ possimus fructibus sociari. Nam & si multis bonis conscientiis abundemus, reconciliatione contempta, nullum possumus solatium promereri. His igitur animadversis cum omni simplicitate mysteria celebremus, & accedamus ad mensam Christi, cum quo patri omnis gloria, honor, virtus, &c.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI

de latrone Sermo.

Lectio Euangeli docet nos, quemadmodum multi peccata sua domino confitentes cito possint veniam promereri. Vnde exemplum accipiamus fratres charissimi latronis illius, qui cum domino fuerat crucifixus. Qui cum in poenis esset pro suis facinoribus affixus: non sui curam habebat, sed domino propria peccata pandebat: dicente scriptura Confessio & pulchritudo in con spectu eius. Fœdauerant illum propria facinora: sed confessio ei paradisum patefecit, dicente domino: Amen dico tibi, hodie tecum eris in paradi so. Paradisum enim fratres mei quinque, vel eo amplius milia annorum fuisse præclusum, scriptura testatur. Et illa primi hominis transgressione procurante, exinde non proiectum, sed dimissum scriptura testatur: & immortalitate carens factus est mortalis, morti subiectus; nunc autem dominus noster

Psal. 95.

Lyc. 23.

noster, qui propria morte mortem occidit, latronis
 paradisum patefecit. Vno enim tempore duo bene
 ficia videmus esse concessa. Vnū, in quo paradisum
 patefecit; alterum, quo latronem in eum introduxit
 Hodie namq; die antiquam nobis patriam reddi
 dit, paternam ciuitatem ostendit, domum pristinam
 redonauit. Hodie namq; ait, mecum eris in paradiſo.
 Quid ais ô Christe? Crucifixus es, clavis retineris,
 & paradisum tam facile polliceris? Volo, inquit, ut
 inde possint meam omnes inuenire virtutem, ut in
 ligno mea largitas demonſtretur. Et quoniam crux
 dedecoris fuerat signum, & apud omnes ignominia
 putabatur: crucis infamiam mirandis beneficiis de-
 corauit, & ex hoc magis magisq; virtutes eius ostē-
 duntur. Non enim illo in tempore mortuum aliquē
 reddidit luci, nec mare à suo timore cōpescuit, nec
 expulit dæmones, sed cruci suspensus, clavis affixus
 omnibus subiugatus, dedecoris succumbens infa-
 miæ, insultantium derisione delusus, latronis auer-
 sam mentem valuit commutare, ut ex omni parte
 eius diuinitas sentiretur. Etenim vniuersam terruit
 creaturam, & ad meliora conuertit, & honore sum-
 mo decorauit. Hodie, inquit, mecum eris in paradiſo. Sed framea totius ignis ardore succensa versatur.
 Sed ipse qui & ignis, & ipsius gehennæ, & vitæ,
 mortisq; imperium tenet, ingrediendi concessit po-
 testatem. Si enim homines quibus corporibus me-
 dendī cura est, amplius admiramur cum ægrotos
 omni spe destitutos arte propria curauerint, & sum-
 mæ reddiderint sanitati: quanto iustius est Christū
 nostrum admirari, donantem vulneribus sanitatem
 publicano & meretrici remedium pollicentē, & eis
 salutem perpetuam largientem, dignos eos cœlorū
 amoenitate donare? Sed dicit aliquis: Vnde tanta be-
 atitudo latroni? Quid egit tale, ut post crucem para-
 disum mereretur? Vis eius citius audire virtutem?
 Quando eum Petrus negabat in terra, latro confite-
 batur in cruce: primus discipulus puellæ vilissimæ
 minas tolerare nō potuit, & latro suspensus, vndiq;
 popu-

populum circumstantem despiciens, oculis fidei cœlorum dominum pura mente cognovit, dicens: Me mento mei domine, cum veneris in regnum tuum. Nec transitoriè istum prætereamus latronem, neque erubescamus talem accipere magistrum: quem non erubuit dominus noster primum introducere in paradisum. Nec pudeat nos eius magisterium, qui cœlestem conuersationem ante omnes meruit primus. Non dixit ad eum, sicut dixit ad Petrum: Veni, se quere me, & faciam te pescatorem hominum: nec dixit ad eum, sicut ad duodecim discipulos: Sedebitis super duodecim sedes iudicantes duodecim tribus Israel. Nihil admirationis ostendit, non mortuos resuscitauit, dæmones non fugauit, non martyres prouocauit, nec vllum ei fecit dominus de cœlō regno sermonem, nihil de gehennalocutus est: & ante omnes eius imperium confitetur. Nam Iudæi famam gloriamq; eius infamare cupientes, & ex omni parte tentantes vniuersa peruertebant: sed vndiq; veritas præfulgebat, & illis insultantibus insultabat & latro. Vidisti latronem & latronem, vterque pendet in cruce, vtricq; facti similes. Vna in eis conuersatio, sed non vna mentis confessio. Nec eodem vtrique sensu perdurant: nec eis similis donatur euētus. Sed bonus coeli beatitudinem iure hæreditario promeruit: alter inhæsit gehennæ tartaris deputatus. Duo etenim latrones cum domino erant crucifixi: ut impleretur scriptura. Et cum iniquis deputatus est. Vnde vnuis insultat, alter adorat. Vnuis blasphemat, alter benedicit, & blasphemantem prohibet dicēs: Nec deum tu times? Vidisti credulitatem in cruce, vidisti perseverantium in tormentis, & in poenis pendentem vidisti magistrum. De cruce subito euolauit ad cœlum, & in poena positus cœlestis iudicis secreta narrabat. Quod enim sui memor fuit, quod sana mente vigilauit, quod clavorum confixione constrictus alium increpabat dicens: Nos quidem iuste, nam digna factis recipimus: hic autem nihil mali fecit: nobis fidei magisterū demonstrauit.

Mat. 4.

Esa. 53.

Luc. 22.

)(C uit.

uit. Ait ergo: Domine memento mei, cum veneris
in regnum tuum. Nisi confessione peccati sarcinam
dimisisset, indulgentiam non meruisset. Deniq; audi-
re meruit, Hodie tecum eris in paradiſo. Ecce quā
tum præstítit confessio, vt sine dilatione introduci
latro mereretur in paradiſum.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI DE
cruce & latrone in die paræscues, Homil.

HOdierna die noster dominus pependit in cru-
ce, & nos festiuitatem eius nimia lætitia cele-
bremus, vt discamus crucem totius spiritua-
lis gratulationis esse substantiam. Etenim
ante ipsum vocabulum crucis pœna fuit, sed nunc
ad gloriam nuncupatur. Antea condemnationis fe-
rebat horrort, nunc salutis indicium est. Crux enim
nobis totius beatitudinis causa est. Hæc nos à cæci-
tate liberauit erroris, hæc è tenebris reddidit luci,
hæc debellatos quieti sociauit, hæc alienatos Deo
coniunxit, hæc longè cōstitutos Deo proximos præ-
sentauit, hæc peregrinantes ciues ostendit, hæc dis-
cordiæ amputatio est, hæc pacis firmamentum, hæc
bonorum omnium abunda largitio. Istius causa nul-
lis angustiis deserti erramus, quia iam nobis cam-
pi monstrati sunt veritatis. Nec aulis regalibus ha-
bitare prohibemur, quia aditus iam videtur inuen-
tus: nec ardentes sagittas diaboli formidamus, quia
fontes inuenimus, quibus earum flamma facile pos-
sit extingui: ideo viduitate caruimus, quia sponsus
expectatus aduenit. Lupum non possumus formida-
re, bono & diligenti muniti pastore. Ego, inquit,
Ioan. 10. sum pastor bonus. Tyranni impij crudelitate non
terremur, mansueti regis vestigiis inhærentes. Hac
causa hodie gratulamur, quia crucis beneficia me-
moramur. Sic & Paulus præcepit propter crucem
festiuitatem celebrari: Pascha nostrum immolatus
est Christus: diem itaque festum celebremus, non in
fermento veteri, neque in fermento malitiæ & ne-
quitiæ, sed in azymis synceritatis & veritatis. Et sic
Cer. 5. adiunxit causam, quia Pascha nostrum pro nobis
immo-

Immolatus est Christus. Vides crucis intuitu perce-
ptam l&etitiam? In cruce enim immolatus est Chris-
tus:& vbi immolatio, amputatio peccatorum: vbi
amputatio peccatorum, reconciliatio domini, vbi
reconciliatio domini, ibi festivitas, & omnis gratu-
lato. Pascha nostru pro nobis immolatus est Chris-
tus, & immolatus in excelsa cruce. Nouu altare cō-
stitutum est, quia et sacrificium nouu, atq; omnibus
inopinatum: nam ipse & sacrificiū fuerat, & sacer-
dos. Sacrificium secundum carnem, sacerdos secun-
dum spiritum sanctitatis. Idem ipse & offerebat, &
offerebatur. Offerebat secundum spiritum, offereba-
tur secundum carnem, & audi quemadmodum Pau-
lus vtrunc; monstrauit: Omnis, inquit, pontifex, qui
de hominibus accipitur, pro hominibus statuitur.
Vnde necessariū est & istum habere aliquid, quod
offerat. Vide sacramentum, Ecce ipse se offert. Et ali-
bi ait: Quia Christus semel oblatus multorū abstu-
lit peccata. Ecce hic oblatus est, ibi se obtulit. Vides
quemadmodū fuit et sacrificiū, & sacerdos, & altare
crux fuit? Et quare, inquires, nō in tēplo sacrificiū ilo-
lud offerebatur, sen extra ciuitatem? Vt illud imple-
retnr. Quia inter iniquos deputatus est. Et ob quam
causam in excelsō ligno, et nō sub tecto immolatur?
Vt etiā ipsius aēris natura mundetur. Hac de causa
in excelsō & non sub tecto, sed sub cōlō, vt vniuersi
sus aēr in excelsō immolatæ ouis à tetro odore mun-
detur. Sed & terra simile beneficium sentiebat decur-
si de latere sanguinis stillatione mundata: ideo non
sub tecto, non in templo Iudaico, ne Iudei subtrahe-
rent sacrificium, & sibimet vendicarent. Ne putares
pro illa tantū plebe oblatum, ideo foras ciuitatem,
ideo foras muros, vt scias sacrificium esse cōmune,
qd totius terræ oblatio, quod cōmunitis deploratio,
nō partis, sicut Iudeis cōsuetudinis fuit. Iudeis ete-
nim ideo iussit oēm terrā deus dimittere, & vno in
loco sacrificiū, atq; oblationē celebrare: quia tūc om-
nis terra immunda fuit fumo, & odore, & alia conta-
minatione polluta, quæ ex sacrificiis gentium super-

Heb. 3.

Heb. 9.

C 2 ipsam

ipsam celebabantur. Nobis autem quoniam Christus adueniens omnem terram emundauit, omnis locus orationi vacat: ideo Paulus cum omni confidentia exhortatur, dicens: Volo ergo orare viros in omni loco, leuantes manus sanctas. Ecce totus mundus emundatus est, elementa purgata sunt, ut ubique nobis deum liceat praedicare, & omnis terra sanctior illo loco est, qui illo in tempore praedicabatur sancta sanctorum. Nam ibi pecus irrationale oblatum, hic spirituale immolatum est: & tanto maius est sacrificium, quanto & sanctitas de sacramento praefertur, hac de causa laetitia nostra crux est. Vis quantum nobis prestat & aliunde condiscere? Paradisum quinque & eo amplius annorum milibus praeclusum hodie nobis patefecit: hac enim die, hac hora latrone Christus in paradisum introduxit, & eius amoenitates ostendit. Et uno tempore duo beneficia vidimus esse concessa. Unum, quod paradiſus patefacta est: aliud quod latro in eam meruit introduct. Hodierna dies antiquam nobis patriam reddidit, paternam ciuitatem

Luc. 23. ostendit, domum pristinam redonauit. Hodie namque ait, mecum eris in paradiſo. Quid aies? Crucifixus es, clavis retineris, & paradiſum tam facile polliceris? Volo, inquit, ut in cruce possint omnes meam inuenire virtutem, ut in ligno mea largitas demostretur. Et quoniam crux dedecoris fuerat signum, & apud omnes ignominia putabatur, crucis infamiam mirabilis beneficiis decorauit, & ex hoc magis magisque virtus ostenditur. Non enim illo tempore mortuos reddidit luci, nec mare, fluctusve cōpescuit, nec iniuria expulit ve dæmonia: sed cruce suspensus, clavis affixus, omnibus subiugatus iniuriis, totus dedecori succumbens infamia, insultantium derisione delusus, latronis aduersam mentem valuit commutare, ut ex omni parte eius diuinitas fentiatur. Etenim uniuersam terruit creaturam, & petras saxaque disrupt, & omnium lapidum insensibilitate animam duorem ad se traxit, & ad meliora conuertit, & honore summo decorauit. Hodie namque mecum eris, ait,

in pa-

in paradiso. Et Cherubin custodiētibus paradisum, Iatro ad paradisum inducitur. Sed non mireris, à domino inuitatur. Sed dicis: Sed ibi framea totius ignis ardore succensa versatur. Sed ipse qui & ignis, et ipsius gehennæ, & vitæ, mortisq; imperiū tenet, ingredienti potestatem concessit. Et imperatori qui dem vel cuilibet habenti potestatem iniuriosum putatur, si personam vilissimam participem sui actus accipiat: Christo autem nostro non iniuriæ fuit sacram ingredienti patriam, facere ingressus sui latronem participem. Nam secum eum perduxit, non cōfundens calcatibus latronis pedibus paradisum, sed honorem præstans paradiſo. Honor etenim loci est talem dominum promereri, qui & latronem dignū reddiderit paradiſo. Nam & cum publicanos & fornicarios ad cœlorum regnum introduxit: non cœlorum regnum infamauit, sed etiam magis honoribus ampliauit, ostendens talem dominum regni esse cœlorum, qui & indignas instantū fecit meliorari personas, vt etiam illius dignitatis gloriam mererentur. Nam sicut homines, quibus corpora medendi cura est, amplius admiramur, cum ægrotos omni spe defolatos arte propria curauerint, & summiæ reddiderint sanitati: sic & Christum nostrum iustū est admirari donantem vulneribus sanitatem, publicano, & meretrici remedium pollicentem, & eis salutem perpetuā largientem, vt & dignos eos cœlorum amores nitate donaret. Sed dicis: Vnde tanta beatitudo latroni? Quid egit tale, vt post crucem paradiſum mereatur? Vis eius citius audire virtutem? Quando Petrus eum negavit in terra, Iatro eum confitebatur in cruce. Et hæc non me ad accusationē beati Petri alius quis dixisse suspicetur, quod longe à mea conscientia sit, sed latronis admirandam volo animam declarare. Primus discipulus puellæ vilissimæ minas tolerare non valuit, & Iatro suspensus tormenta spernēs, vndiq; populū inspiciens circumstantē, clamans, ingenti ardente rabie omnī iniquitatū, furens, blasphemias inflammantē nō timuit, nec crucifixi

Gen. 3.

C. 3. vilitatem.

vilitatem quæ videbatur inspexit, sed ipsius fidel
oculis hæc cuncta transiuit: & humilibus spretis co-
gitationibus cœlorū dominū exaltatum pura mente
cognouit, & ipsius misericordiam in cruce flagita-
Luc. 23. uit, dicens: Memor esto mei domine in regno tuo.
Nec transitoriè istum prætereamus latronem, neque
erubescamus accipere magistrū, quem non erubuit
noster dominus primum introducere in paradisum:
nec pudeat eius sequi magisterium, qui cœlestē con-
uersationem meruit ante omnes, sed diligēter singu-
la requiramus, ut crucis īueniamus virtutem. Non
dixit ad eum, sicut ad Petrū: Veni, sequere me, & fa-
ciam te pīscatorem hominum: non dixit ad eum: si-

Mat. 4. cut ad duodecim: Quia sedebitis super duodecim se-
des, iudicantes duodecim tribus Israel: imò nec ver-
bo eum dignum æstimauit, nihil admirationis ostē-
dit. Non mortuos resuscitauit, dæmones non fuga-
uit, non mare prostravit, nullum ei fecit de cœlorum
regno sermonem, nihil de gehenna locutus est, & an-
te oēs eius imperium confitetur, & hēc dicebat alio
latroni, aduersus eum plura dicentem, & sāpius in-

Psal. 53. sultantem. Nam & altera ex parte latro cum eo fue-
rat crucifixus, ut illud impleatur: Et cum iniquis re-
putatus est. Nā Iudæi eius famā gloriamq; infamare
cupiebant, & ex omni parte captabant, & tentabāt
vniuersa peruertere: sed vndiq; veritas prefulgebat,
& his aduersantibus augebatur. Insultabat ei igitur
alter latro. Vidiisti latronem & latronem? Vterq; pē-
det in cruce: vterque furacis vitæ, similis vtriusque
conuersatio, sed non in vtroque mens vna, nec in eo
sensu mens vna perdurat, nec in eis similis domina-
tur euentus: sed vnu beatitudinem cœli hæredita-
rio iure promeruit, alter ad gehennā mittebatur &
pœnā. Sicut hesterno die discipuli & discipulus, Iu-
das & vndecim. Sed illi quidem dicebant: Vbi vis-

Mat. 26. paremus tibi manducare Pascha: Iste aut̄ prodicio-
nis stimulatur ardore, & dicebat: Quid vultis mihi
dare, & ego vobis tradam eum: Illi ad diuinorū my-
steriorū sese officia præparabant, iste traditionis me-
ditabatur

ditabatur officium. Sic & hic latro vnum insultat, alter adorat, atq; veneratur: vnu blasphemat, alter benedicit, & blasphemantē prohibet, dicens: Nec deū tu times? Vidisti libertatē in cruce, vidisti philosophiam in tormentis, in pena prudentiā? Quod enim sui memor fuit, quod mente sana vigilabat, clauorū confixione constrictus, quis est qui poterit non miserari? Sed iste non solum intra se fuit, sed & suas necessitates prætermittens, aliorum utilitatē cogitabat, & magister pendebat in cruce, & sanis persuasiōnibus alium inuitabat ad vitam, dicens: Nec tu times deum? Non igitur q; deorsum est adiudicatus inspicias, sed sursum alia sunt iudicia constituta. In terreno namq; iudicio & iusti nonnunq; cōdemnantur illicite, & iniusti declinat̄ poenas, & rei liberantur, & innoxij prægrauantur. Aut enim spontē, aut inuiti iudices errare consueuerunt, aut ignoratione iustitiae, aut pecuniā corruptione, aut iniqua gratia sententiā proculerūt. In cœlesti aut iudicio nihil tale esse consuevit. Nam deus iudex iustus, & iudicium eius ut lux procedit, non habens tenebras, nec ignorantia. Et ne dicat, quia iudicatus deorsum est & cōdemnatus, cœleste ei iudicium memorat, tribunal istud terribile nominat, & incorruptū, tanq; dicens: Illuc oculos tende, & condemnationis sententiā minime sustinebis, nec stabis deorsum eū corruptis iudicibus, excipies sursum verum iudicis. Vidisti philosophiā latronis, vidisti prudentiam, vidisti magistrū: de cruce subito euolauit ad cœlum, & in pena positus celestis iudicis secreta narrabat, & abundāti eum persuasionē compescens: Non times, inquit, quia in eodem iudicio sumus, in eadem pena, in pari discrimine? Nunquid & tu in cruce non es? & cū illum lacescas iniuriis, tibi supplicium præparas. Et sicut is qui peccato carnis prægrauatur, si alios peccati accusauerit, semetipsum prius accusat: sic & qui in calamitate est, si aliorum calamitates irriserit, sibi prius insultat. Quoniam in eodem iudicio sumus: apostolica illi verba monstrabat, euangeliā

- Mat. 7.** cos sermones enarrans, qui dicunt: Nolite iudicare,
 & nō iudicabimini. Quia in eodem iudicio sumus.
 Quid facis latro, defendere eum volens participem
- Luc. 23.** fecisti latronis? Non, inquit. Excusor hac suspicione
 sequenti sermone. Et ne communione participem
 eum etiā peccati fecisse arbitreris, sequētibus decla-
 rauit, dicens: Et nos quidem iustē, digna enim his
 quæ fecimus, passi sumus. Vidisti plenam confessio-
 nē, vidisti latronem in cruce suis renunciasse pecca-
 tis? Dic nanqu, ait, tu iniquitates tuas prior, vt iustifi-
 ceris. Nullus impulit, nullus necessitate cōstrinxit,
 sed ipse sponte sua peccata publicabat, dicens: Nos
 quidē iustē, digna enim his quæ fecimus passi su-
 mus, iste aut nihil tale fecit: & postea ait: Memento
 mei in regno tuo. Nō est ausus dicere, memēto mei,
 nisi cōfessione peccati sarcinā remisisset. Inspice quā-
 tum præstat confessio. Confessus est, & paradisum
 patefecit, & totā cōfessus fiduciam meruit, vt regnū
 post latrocinium postularet. Vides quantorum bo-
 norum nobis materia crux est? Dic mihi, regnum
 commemoras, quid enim regni vides? clavi, & crux
 est quod inspicis. Sed ipsa crux, inquit, regnum est,
 & ideo eum regem nomino, quia crucifixum inspi-
 cio. Imperatorū est pro omnibus mori, & regis opti-
 mi pro cōmuni vtilitate nunquā recusare supplici-
 um. Ipse dixit, quper pastor bonus animā suā ponit pro
 ouibus suis. Et ideo imperator bonus animam suā
 pro his quos regit, offerre festinat. Quoniā igitur ani-
 mam suā pro nobis posuit, ideo eum imperatorem
 voco. Memento mei in regno tuo. Vidisti quper crux
 regnum est: volo & alia ratione cognoscas. Crucem
 solam non reliquit in terra, sed secum eam leuavit
 ad cœlum. Sed aīs, hoc vnde demonstratur? Et
 ideo audi, quōd cum ipsa veniet, cū ipsa secundam
 gloriosam suam præsentiam faciet, ideo gloriosam
 crucem nuncupauit. Sed videamus si cum cruce
 veniet, & hoc firma probatione monstrandum est.
Mar. 13. Si dixerint, ecce in promptu est Christus, ecce in de-
 serto est, nolite ire: de secundo eius glorioſo dicens
 aduen-

aduentu, propter pseudoprophetas, propter Antis christum, vt nullus errore confusus, eum Christum esse arbitretur, quia Christum ille præueniet: & ne pastorem quærens, lupum incurras, ideo pastoris aduentus signa prædico, vt quia prior eius aduentus clām, & latenter ostensus est: ne & futurum tam arbitreris, signum tibi futurum monstrauit: & ille ideo fuit latenter aduentus, quia venit quod prierat quæsiturus. Secundus autem non ita est. Nam quemadmodum exit coruscatio ab Oriente, & vis detur usq; ad Occidentem: sic erit aduentus filii hominis, & subito ab omnibus videbitur, vt nullus interroget, vtrum hic aut illuc Christus est. Et sicut coruscatione flammante superfluum est de coruscatione requirere: sic post præsentiam requirere non necessarium est, si venit Christus, sed vtrum cum cruce veniet, requiramus. Non enim hanc quæstionem aliquando obliuione prætero. Et audi: Tunc, inquit, tunc quando veniet, sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum. Tanta enim lux ipsius luminis præclarescet, vt eius radiis lumina clara vincantur. Tunc & stellæ cadēt, & tunc signum videbitur filii hominis in celo. Vidiisti gloriam signi, id est crucis. Solis lumen reddetur obscurum, lunæ non dabitur gratia, sed illud lumen radiabit, & lucebit. Et sicut imperatorem regalis pompa præcedit, & militaris ordo, præeundo vexilla humeris portare consueuerunt, & his eius declarabitur aduentus: sic domino de cœlo veniente angelorum cœtus, & archangelorum multitudo illud signum portant humeris excelsis, & regalem nobis aduentū nunciant: tunc mouebuntur virtutes cœlestes, & angelos tremor apprehendet, & ubiq; multa formido. Et cur angeli tremēt? Nunquid & illi iudicio tenebuntur? Non inquam, sed sicut vehemēte iudice cognoscēte: non tantum rei, nec solum conscienti, sed & circumstantes innoxii, terrentur constantia iudicantis: sic & tunc natura nostra excipiente sententiam cœlestis examinis, etiam hi qui nulla mala conscientia

præparantur, nimia terrebuntur formidine. Sed cum
cruce veniat videamus. scilicet ut hi qui eum
cruciferunt, suæ sentiant dementiæ cæcitatem: &
ideo impudentiæ eorum signum portatur. Ideo Pro-

Mat. 24 pheta ait: Tunc lamentabuntur tribus terræ, viden-
tes accusatorem, & agnoscentes peccatum. Et quid
mirum est, si crucem portans adueniet, quando &

Zach. 22 vulnera corporis ipsa demonstrat? Tunc enim, in-
quit, videbunt quem compunixerunt. Et sicut post
resurrectionem, Thomæ voluit diffidentiam com-
mutare, & illi clauorum loca mōstrauit, & laterum

Luc. 24 vulnera declarauit, & dixit: Mitte manum tuam, &
vide quoniam spiritus carnem & ossa non habet.

Sic & tunc ostendet vulnera, crucemq; demonstra-
bit, vt istum ostendat illum esse qui fuerat crucifi-
xus. Nec tātum de cruce, sed & de verbis ipsis eius
possimus agnoscere pietatem. Nam crucifixus cum
ei insultaretur, cum irrideretur, cum inculcaretur, di-
cebat: Pater, dimitte eis peccatum, non enim sciunt
quid faciunt. Et crucifixus pro eis qui cruciferant

Mat. 27 orabat, & illi quidem dicebant: Si filius Dei es, de-
scende de cruce. Sed ideo de cruce nō descēdit, quia
filius Dei est. Nam ideo venit, vt pro nobis crucifi-
geretur. Descende de cruce, & credimus inquiunt.

Verba sunt ista composita excusationis ac diffiden-
tiæ. Nam maiora eis mirabilia demonstrauit, quan-

Ioan. xi. do sepultus imposito lapide surrexit, quando mor-
tuum institis funeralibus alligatum Lazarum post
quadrivium resuscitauit. Et illi quidem dicebant: Si
filius Dei es, libera te: iste autem omnia sustinebat,
vt illos liberaret qui cruciferunt. Dimitte eis pec-
catum, quia nesciunt quid faciunt. Quid ergo dimis-
sit illis? Peccatum dimiserat, si illos poenituisset.

Nam si illis non concederet peccatum, nec Paulus
post ecclesiæ persecutionē apostolus extitisset, nec

Act. 21. tanta multitudo Iudæorum credidisset. Et quia in-
gens numerus Iudæorum credidit, audi quid dicunt
Paulo apostolo: Vides frater quot millia Iudeorum
sunt, qui crediderunt? Imitemur igitur Dominum,

& pro inimicis nostris oremus. Et iterū de hac admonitione tractabo. Nam & quinq^u diebus de hac causa, meus ad vos sermo prolatus est: non quia respuistis quæ dicuntur, sed quia spero vos assidua coⁿmonitione meliores efficere. Et si quis tumidi pectoris inuenitur, si quis ad sedandas inimicitias durus est, dierum saltem sanctitate moueat. Vere cunctia temporis erubescat, & iram suam inimico concedat. Imitare Dominum Deum tuum. Clavis fixus in cruce pendebat, & pro inimicis qui eū cruci fixerunt, habuit cum patre sermonem. Sed dicens: Quemadmodū potero imitari? Mihi crede, hoc implex facile. Nam si non poteras non diceret: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Si erat imitari impossibile, nec Paulus diceret: imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Si non vis Dominū imitari, saltem Stephanum apostolum imitare, qui Dominum imitatus est. Nam sicut Christus dissimulata cruce, contemptis clavis, suisq^{ue} despectis iniuriis, patrem pro Iudæis exorabat: Sic & seruus Stephanus lapidum iactationibus occupatus, iniquorum circundatus insidiis, confractis omnibus membris sauciatus, corporis dolore contempto pro lapidatis deprecabatur, & pro inimicis orabat, dicens: Domine, ne statuas eis hoc peccatum. Audisti verba domini, audisti verba serui, audisti verba filii, audi disti verba apostoli. Ille ait: Pater, dimitte eis hoc peccatum, non enim sciunt quid faciunt. Iste ait: Domine, ne statuas eis hoc peccatum. Et non verbis tantum, sed nimia cum affectione deprecabatur. Et ideo efflexis genibus eius cum lapidabatur, orabat. Vis & alterum seruum, qui maiora sustinuit, demonstremus: A Iudæis, Paulus, inquit, ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, nocte & die in profundo maris fui. Et post hæc orabat pro fratribus suis, pro cognatis secundum carnem. Vis & alterum non de nouo, sed de veteri testamento cognoscere? Nam hoc plus admirationis affert, quod vbi inimicus amari non iubebatur, sed oculū pro

Mat. 26.
1. Cor. 11.

2. Cor. 11

pro oculo, dentem pro dente, & vbiq; talionem redere, pro vindicta, apostolica philosophia gerebatur, & audi: Moses dilapidatus à Iudæis, sæpiusq; contumeliam, quid ait? Si dimittis eis peccatum, dimitte: si autem, & me dele de libro quem scripsisti. Vides singulos alienam incommoditatem suæ saluti præponere?

Exo. 27. Nihil peccasti, & cur particeps desideras esse supplicii? Cur pœnæ coniunctus? cur tribulationi socius? cur effectus detrimenti consortium? Quam iucunditatem, quid beneficii, cum aliis puniuntur, sentire possum? nec fructum meæ commoditatis agnosco, cum tenentur alii laceratione supplicii. Suffecerant quidem ad emendationem nostræ mentis exempla prolata: sed ut firmius corrigamus, alium quoq; huius philosophiæ præcepta seruasse monstrabo. Beatus ille & mansuetus David, cum exercitus suus immanitate quadam fuisse erexit, & filius eius Absalon contra patrem tyrannidem exercere voluisse, cum postea Deus cōtra eos fuisse iratus, & David viduisse angelum frameam inferentem, & plaga vniuersos deperire ait: Ego pastor peccavi, & ego pastor malum feci: fiat super me manus tua, & super domū patris mei. Vidi vbiq; omnium communem philosophiam? Et alter quid gesserit percipe, ut abundantι corrigaris exemplo. Samuel propheta sustinuit iniuriam Iudæorum, remotus ab aliis est, & dum Deus illi solatium voleisset afferre, ait: Non te exprobauerunt, sed me. Et ille qui exordinatus fuerat, qui contemptus, ait: Mihi absit peccare, intermittendi orare pro vobis dominū. Peccatum arbitratur minus pro inimicis orare. Christus dicit: Pater, dimitte illis peccatum, non enim sciunt quid faciunt. Stephanus dicit: Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Paulus ait: Optabam anathema esse ego ipse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem. Moses dicit: Si dimittis illis peccatum, dimitte: si autem, & me dele de libro quem scripsisti. David ait:

2. Reg. 12 Fiat manus tua super me, & super domum patris mei.

Rom. 9.

mei. Samuel ait: Mihi absit peccare, intermittendi orare pro vobis dominum. Quam igitur veniam mereri poterimus demum, si tantorum seruorum de veteri, atq; nouo testamento nō imitamus exempla, vt pro nostris inimicis oremus? Si forsitan aliud facientes, contra inimicos oramus. Nolite fratres, nolite deprecor. Nam quanto plura sunt exempla quæ diximus, tanto imitationis merces augetur. Meilius est pro inimicis, quam pro amicis orare. Nec enim tantum nobis præstat pro amicis oratio, quantum pro inimicis deprecatio. Si diligitis, inquit, eos qui vos diligunt, nihil magnum facitis: etenim publicani hoc faciunt. Ut sciatis quia si pro amicis oramus, nondum publicanos vicimus. Sed quando diligimus inimicos, Deo in quantum possumus similes sumus, qui solem suum oriri facit super bonos et malos. Igitur domini imitatores simus. Estote namque ait, Similes patri vestro, qui in cœlis est, ut & celorum regna mereamur, per Christum dominum nostrum, &c.

Luc. 6.

Mat. 5.

Hodie incipiamus charissimi de crucis tropæo prædicare, & honoremus hanc diem, magis autem coronemur, celebrantes hunc diem. Nec enim ex verbis nostris honorificatur crux, sed ex fidei nostra confessione coronas merebimur crucis. Hodie crux fixa est, & seculum sanctificatum est. Hodie crux fixa est, & dæmones dispersi sunt. Hodie fratres crux fixa est, & mors subuersa est. Hodie crux vicit, & mors victa est. Hodie diabolus vincitus est, & homo solutus est, et Deus glorificatus est. Hodie apud Iudeos terra contremuit, & apud nos orbis terræ firmatus est. Hodie apud Iudeos, quia mente audaci contra Deum vadunt, petræ scissæ sunt. Hodie amabilis Deo pietas vniuersum consuit orbem. Decebat enim quæ pietatis erant coniungi, ea autem quæ infidelitatis disiungi, sicut & David dicebat: Disrupti sunt, & non sunt compuncti. Hodie apud Iudeos ab hora sexta,

Psal. 14.

sexta, vsq; ad horam nonam sol obscuratus est. Non enim ferre poterat æther iniuriam creatoris. Retraxit radios suos, ne videret impiorum facinora: non quod deitatem iniuria tangeret, sed quia quæ audaci superbìa fiebant, in contumeliam eius reputabantur. Hodie apud Iudæos tenebræ sunt, apud nos autem nox in diem conuersa est. Etenim pietati hoc proprium est, ut in tenebris fulgeat: impietas autem et si in lumine fuerit, tenebrescit. Fidelibus nox in diem mutatur, infidelibus autem etiam ipsa lux tenebrescit. Et de fidelibus quidem scriptura dicit: **Quia tenebræ non obscurabuntur a te, & nox sicut dies illuminabitur.** Infidi autem et dies in noctem mutatur, dicente scriptura: **Palpabunt sicut cæci parietem, & ambulabunt in meridie, sicut in medio noctis.** Hodie Adam electus est de paradiſo, & hodie latro in paradiſum ingreditur. Exiit fur, & introiit fur: exiit præuaricator, & ingressus est latro: exiit cōtemptor verbi & introiit confitens verbum: exiit contemnens salutem, & introiit de cruce mercans salutem. Scio & ante me dixisse de latrone, sed habet diuerſas intelligentias Dei sermo. Iste latro de ligno mercatur salutem, hic latro furatur cœleſte imperium. Vim facit maiestati, non virtute propria, sed fide vincens. Ipsius Domini vox est: **Regnum cœlorum vim patitur, & violenti diripiunt illud.** In cruce duo latrones, imago Iudæorum, & Gentilium. Latro qui poenitet, imaginem obtinet populi ex gentibus congregati, qui prius in errore ambulauerat, & post hoc veritatem agnouit. imaginem vero latro ille obtinet Iudæorum, qui vsq; in finem perseuerat latro. et vsq; ad tempus quidem crucis viam malignitatis ierunt: crux autem diuisit vtruncq;. Viam nanq; cæcitatris, & perditionis, qui non credidit ingressus est: viam aufem salutis, qui credidit, ingressus est: viam salutis, qui credidit, adeptus est.

Mat. xi. In cruce didicit latro differentiam viarum: **Quoniam nouit Dominus viam iustorum, via autem impiorum peribit.** Et vide Dei iustum iudicium, vt dicas & tu cum Propheta: **Iustus es Domine, & rectum**

Psal. i.

Judicium tuum. Propter vnum peccatum damna-
tur Adam, & propter vnam fidei vocem latro salua-
tur. Vnum peccatum eiecit illum, & vna iustitia in-
troduxit istum: & latro habitator factus est paradis-
si. O admiranda rerum materies. Nec Abrahæ data
est per vocem repromissio paradisi. Hæreditauit
quidem per fidem, repromissionem autem paradisi
nemo ante latronem accepit. Hic autem perscrutā-
diligentius vetus testamentum, & nouum, nullum
ante latronem inuenies repromissionem paradisi
meruisse, non Abraham, non Isaac, non Iacob, non
Mosen, nec prophetas, nec apostolos, sed ante om-
nes reperies latronem. Audi igitur dominicam vo-
cem: Amen amen dico tibi, hodie tecum eris in pa-
radiso. Vocavit quippe Deus Abraham, dicē: Exi
de terra tua, & de cognatione tua. Et non dixit illi:
Hæreditatem capies paradisi: sed, veni in terram
quam monstrauero tibi. Et Isaac quidem typum
Christi portauit, & Iacob colluctatus in figura cū
Deo est. Et Moses legem accepit, & per repromis-
sionem audiuit bona terræ manducaturum se esse,
si legem domini Dei sui custodisset: & nusquam
repromissio paradisi ante latronem. Necessariū est
ergo querere, cur huic ante alios, & ante tales vi-
ros fide dignissimos potissimum repromisit. Credi-
dit Abraham Deo, sed credidit illi de cœlis loquen-
ti, & per sanctos angelos sermonem proferenti, &
de propria autoritate legem danti. Credidit & Esai
as, sed in gloria consistenti: Vidi enim, inquit, Do-
minum sedentem super thronum excelsum & ele-
uatum. Credidit & Ezechiel, sed & ipse Dominum
super Cherubin contemplatus est. Crediderunt re-
liqui prophetæ, sed diuerso modo Dominum glo-
riæ intuentes, sicut videre possibile humanæ erat na-
turæ. Credidit, sicut dixi, & Moses, sed de medio
ignis loquenti, & in tubæ clangore, & in tonitru-
que & infidelem poterant prouocare. Hæc autem
dico, non ut sanctis derogem, absit: sed propter
eum qui solus per verbum meruit paradisum: iste
ergo

Luc. 23

Gen. 12

Exo. 29

Esa. 6

Exo. 19

ergo vidit saluatorem, non super throno regali, non adorari in templo, non loquentem de cœlis, non per angelos disponentem: sed in poena sociatum latroni videt in tormentis, & tanquam in gloria adorat. Videt in cruce, & rogat quasi in cœlis sedentem: videt condemnatum, & regem intuocat, dices: Domine, memento mei, cum veneris in regnum tuum. Crucifixum vides, & regem prædicas: in ligno pendere cernis, & cœlorum regna meditaris. O admiranda latronis conuersio. Nunquid nam scripturas legisti ab iniquitate nō cessans? Nunquid nam prophetas audisti homicidia exercens? Nunquid nam diuinum audisti sermonem, quando ad cædem gladium acuebas? Vnde eruditus es talia philosophari de Christo? Iudæi crucifixerunt, qui nouerunt legem, & prophetas legerunt: & tu horum ignarus Deum vocas condemnatum, & adoras crucifixum. Quis te erudiuit o latro talia de eo dicere? Non me, inquit, lex docuit, sed sol occultans lumen suum. Vidi quidem crucifixum, sed terræmotum sensi, & propter parricidas Iudæos elementa indignatio intellexi. Et petræ quidē scindebantur, & corda hominū nō metuebant. Scissæ sunt petre, disruptum est velum templi, et Iudæorum secreta patuerunt. Et hoc velum quidem erat, sed pretiosissimum, quod in diebus celeberrimis suspedebatur, pretiosissimum valde de purpura, & bysso, & cocco, & auro, & serico, & hyacintho contextum: in illo enim tempore crucis, terra mota est, sol fugit, petræ scissæ sunt, velum disruptum est, monumenta patuerunt, & sicut gloria domus est, ubi velum pendet habitate intrinsecus domino domus, sic ignominia templi est unde recessit spiritus sanctus: postquam enim impias in filium Dei intulerunt manus, iniuria Deo facta est, qui habitat in templo: & ideo recedente domino, deserita remansit domus, sicut ipse dixit: Ecce relinetur domus vestra deserta. Egresso rege gloriæ, disrupta sunt symbola regni, aperta sunt monumenta, & surrexerunt mortui, & intrauerunt in sanctam ciuitatem,

Luc. 13.

Mat. 27

tatem, ut inexcusabilem relinquenter causam, & domini resurrectio firmaretur. Si filius dei es, descendere de cruce, & credimus tibi. Considera nunc vocem filiorum diaboli, quomodo imitantur vocem paternam. Diabolus dicebat: si filius dei es, mitte te deo orsum. Et Iudæi dicunt: Si filius dei es, descendere de cruce, & credimus tibi. Pariter crucifigunt latrones, non tanquam inimici latronum, participes enim erant sceleris eorum, sed ut infamarent dominum suum: quia non sine causa crucifixus sit, sed quasi qui facinorosus inuentus sit, non tacuit Esaias tragœdiæ Esa. 53. ius narrationem, dicens: Ob iniquitatem populi ductus est ad mortem, & cum inquis deputatus est, hoc est, cum latronibus: quibus ideo sociarunt Christum, ut macularent domini passionem. Ut sciatis quia non oderant latrones, audi Pilatum dicentem: Quem vultis dimittam vobis, Iesum an Barabbam? qui propter homicidium in vinculis tenebatur. Et illi dixerunt: Dimitte nobis Barabbam. Latrones petierunt latroneum, dominum autem crucifixerunt, non virtute sua vincentes, sed ut dispensationis, & prophetiae impleatur voluntas. Dicit illis Pilatus: Regem vestrum crucifigam? At illi dicebant: Non habemus regem, nisi Cæsarem. Abnegauerunt dei regnum, & traditi sunt regno Romanorum: quia quod habuerunt, non intellexerunt: ideo quod petierunt, acceperunt. Coronauerunt crucifixum spinis, obtulerunt ei fel & acetum. Et haec ipsa futura olim prædixerat Moses, dicens: Generatio prava & exasperata, haec Domino retribuisti? Et qui dederat manna in deserto, huic tu fel offers? & qui de terra tibi delicias produxit, tu illi spineam imponis coronam? Ideo clamat Esaias, dicens: Sustinui ut faceret vnam, fecit autem spinas. Dicunt Iudæi: Sanguis huius super nos, & super filios nostros: illis ad condemnationem, nobis autem ad iustificationem. Sanguis Christi illis ad mortem, nobis vero ad vitam. Non est enim sanguis Christi deterior Babylonio igne. Ille scit sanctorum in camino honorare corpora, & Chal-

Deut. 32Esa. 53

(D dæos

50 DIVI IOAN. CHRYS. HOMIL.

dros comburere : quanto magis sanguis ille preciosissimus scit perdere incredulos, & saluare fideles ? Decuit enim splendorem crucis obsecare infideles, & illuminare credentes: sola enim Christi crux est, quæ dissoluit tenebras, & regnum dæmonum dissipauit, & omnes terrores malignantium abstulit, crux sanctitatem prouidit, crux nobis sol iustitiae facta est, ut illuminati misericordia eius, glorificemus patrem & filium, & sanctum spiritum in secula seculorum, Amen.

S. PATRIS NOSTRI IOAN. ARCHIEPI^{CO}
scopi Constantinopolitani, cognomento Chrysostomi Homilia in laudem Crucis honore præcipuo dignissimæ. Godefrido Tilmanno Cartusiæ Parisiensis monacho Interpretæ.

QVID dicam? quid loquar? quo vos appellem nomine? Oues an verius pastores? Nautas an nauium moderatores? Discipulos an doctores? Vestrū hunc zelum præferuidum præq; igne flammœum quanā possim admiratione prosequi? Ques iure vos vocauerim, mansueti siquidem estis ac taciturni. Pastores itidem vos appellabo, cura etenim gregis vos tangit. Nautas dicere vos possim, quippe qui doctrice experientia immanes procellas tolerastis. Vos merito appellem gubernatores, estis etenim nihilo dissimiles prouidentissimo cuiquam nauclero qui assidens gubernaculis solerti artificio per coorientes vñdarum fluctus nauim seruat incolorem, eamq; plena manu ad tranquillum appellit portum. Nec iniuria vos vocauerim discipulos, qui sic alacres propendetis ad obedientiam. Quin doctores potius vos nuncupabo. Hoc mihi subinde repetendum, estis. Nec enim dubitem id de vobis profiteri. Vniuersi siquidem terrarum orbis facti estis magistri. Quid igitur mihi dicendum aut quid denique loquar? Quo vos appellem nomine? Oues an pastores? Nau-

IN LAUDEM S. CRUCIS.

eas an gubernatores? Discipulos an doctores? ceu
 initio mihi dictum est. Zelum hunc vestrum igne
 ipso flagrantiorum qui possim digna prosequi ad
 miratione? Quid igitur nobis dicendum? Institutui
 hodie vobis mensam apponere, sed spiritualem nō
 vtique eam quæ corpus saginet pabulo, magis quæ
 suffulciat ac vegetet spiritum, quin potius quæ &
 alat corpus & animam detergeat. Talismodi esse
 solet mensa spiritualis, non cuiusmodi est istorum
 heluontium ad satietatem ventres suffarcinans. Est λογια.
 enim sermo hic spiritualis exuberans odoris fra-
 grantia cuius vel sola commemoratione quiuis sua
 ueolentiam in omnes diffundat, quasi si quis in pila
 subigens tundēnsve vnguenti quidpiam illius odo-
 rem circumquaque dispergat, quo non solum se so-
 letur ac recreet, sed & compleat præsentes. Quam-
 obrem huc precor, adeste attētis animis. Mihi enim
 cupido incessit expromendi sermonem eorum imi-
 tatione qui peritiam artis vrinatoriae profitantur.
 Hi etenim se è naui demittunt in mare imam eius
 planiciem obambulaturi, desiderio reuehendi in
 sublime pretiosum aliquod margaritum. Nos por-
 rò quum pro naui ecclesiam habeamus, pro mari,
 nouum ac vetus testamentum, pro nautico clavo,
 crucem Christum, pro nauclero, Patrem, qui im-
 pleat vicem proret & pro aspirante Zephyro, Spir-
 tum sanctum, eius gratiam, pro velo, pro nautis,
 Apostolos, Prophetas, pro vectoribus: non nos tan-
 dem alaci animo deſiiciemus è naui in altissimum
 pelagus sententiarum: non quidem ut margaritam
 sursum pertrahamus: magis verò ipse velim ex ea
 sententiarū abyſſo sermonē prolicere ac sustollere
 vñjone quis tāto pretiosidē. Ne igit̄ lentescīte ne
 vobisipsis ceu pecudib⁹ abutamini. Scriptū quip-
 pe est, Ne miseritis margaritas vestrās ante porcos,
 & ne ieceritis sancta canib⁹. Porcos quum audie-
 ris, ne arbitrator brutas istas signari animantes. Ca-
 nes quum audis, ne putas hosce domesticos innui.
 Porcos, eos dicit obscēnæ libidini mācipatos: Ca-

D 2 nes.

βιβαίων
à simili di-
cta.

τῷ πόλυ
βιτάρ
Collatio.

πρωτε

nes, qui rabie perciti aduersus Dominum temere oblatrant, Vos igitur exhibitote dignos hac mar-
garita, quā vobis sum hodie exhibitus. Nec enim
agricolæ semen in terram temere deiiciunt, nisi pri-
us sub iugum boues miserint, terram prosciderint
deductione aratri, ab radice spinas auulserint, tum
demum terræ mandant semina, vt quum sementem
cœlo sidens pluua deprehenderit, in terræ viscera
demittat, Tunc terra semen complexa spicam pa-
rit, at illic quidem conditam excipit hyemis aspe-
ritas, cui æstas succedit, imber item cœlo labens cū
solaribus radiis. His accedit messonis tempus, in
quo demessas fruges congregant, in horrea conue-
cturi. Ego contra, non hyemem, non æstatem, non
solis radios, non imbrem, non locum hinc meæ fa-
tioni destino, non boues iugo adstringam, non du-
cam aratum proscissioni sulcorum, spinas non re-
uellam. Hodie semetem faciam, & hodie demetam,
Neque enim mihi proponitur excolenda tellus ex-
pers rationis, sed rationalis: non inanimis, sed ani-
mata. Beatus planè ego cuiusmodi terra mihi agri-
colæ velut sortitò contigit? Sanè tunc ego beatus,
cùm in aures audientium loquor. † Ex opposito di-
xerim, Inobedientia mortem operatur. Beatus pla-
nè ego, quin & vos beati. Dominus etenim in Eu-
angelio suis dicit discipulis, Beati estis, si sermonē
meum seruaueritis. Ad me igitur aures vestras ex-
porrigitote: & attenti estote dicendis. Ipse enim vo-
lo familiariter quapiam insinuatione & exemplo do-
cere vos, cuiusmodi sit Deus. Hac igitur formula
vñus, rem aggredior, Assimilemus Deum viro con-
sidenti in supercilio saxi prominentis & illinc crea-
turam omnem circunlustranti, mare, naues toto ma-
ri commeantes, mari, inquam, irrequieto exagitans
tibus ipsum procellis per vehementiorem vento-
rum aspirationem. Sit gubernator artis nauticæ pe-
titissimus. Is eluctetur aduersum vndiuagos flu-
ctus, studeatq; ad tranquillum portum appellere na-
uem. quod autem serius quam vellet, apprehendat
sinum

*Defit hic
quiddā in
exemplari.*

incolitum.

finum aliquem, timore corripitur ne forte fluctibus
 immagratur nauis. Sint aliæ item naues quarum hec
 sequundis aspirantibus ventis ad destinatum rectâ
 contendant, aliis interim submersis & interruptis,
 nonnullis morte absumptis, aliis contrâ superstitionibus
 beneficio adiutis arrepti gubernaculi & ad solidam usque terram è mediis fluctibus erexit, aliorum
 insuper præmortuorum corporibus per humum
 disiectis, Hæc porrò omnia contemplatur is qui
 insidet prominenti saxo. Consimilem in modum
 se habet Deus. Utq[ue] initio dixi eadem nunc docendi
 formula usus etiam dico, Quando enim mihi dictum est Deum in sublimi considerare loco: nolim,
 arbitrere ipsum in excelsis esse solum, quin & ubique
 est locorum. Nulla quippe interuallaris loci dimensione
 capitur Deus, quando ipse sibi suus est locus. Quumque omnium sit capacissimus, nihil usquam
 est quod ipsum suo complectatur ambitu. Et
 quis, queso, circumplecti & ambire possit naturam
 incorpoream immaterialem, interminam, imperuestigabilem,
 immortalem simul & incomprehensibilem? Quisquis est hæc, Deus utique est: hæc qui
 in se non agnoscit, Deus non est. Eiusmodi esse
 Deum, par est pios omnes intelligere & complecti
 memoria. In hoc siquidem sita est spes nostra, sicut
 & scriptum est, Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum: & quem misisti, Iesum Christum. Hinc nos concerpunt & diuellis cant ingrati prorsus ac perfidi hæretici, ista quidem legentes, at non intelligentes Christum simul ac audieris, nolim arbitrere Deum esse solum: neque dispensationem assumptæ carnis solam esse, sed utramque cunitam naturam. Enimuero Christum noui esuriisse atqui eundem scio è quinque panibus pauisse virorum quinque millia exceptis è numero mulieribus ac parvulis. Scio equidem siti laborasse Christum, quin eundem quoque noui aquam in vinum permutassem. Noui Christum noui præteruectum, eundem nihilominus scio aquas proculcassem

Ioan. 17.

D ; sicco

Sicco vestigio. Christum scio mortem gustasse, eundem è diuerso noui & mortuos excitatiss & sui corporis templum instaurasse ad vitam. Non me clam est Christum stitisse se Pilato, eundem alioqui scio ad Patris dexteram consedisse Christum neutiquā me fugit à Iudæis esse lapidibus appetitum, at certè Christum noui adorari ab angelis. Sane horum quędam diuinę ascribo naturę, ad humanam cætera refero. Eo enim mihi consertim vtrunque dictum est: scio Christum è Maria pregnatum, noui & Christum ante sæcula genitum. Gloriā itaque concinamus Christo Iesu solidissima petra fundato. Di-

Mat. 16 xit enim ipse Petro: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. & portæ inferi nō

1. Cor. 3. præualebunt aduersus eam. Itidem & Paulus docens dicebat, fundamentum aliud nemo potest posse, præter id quod positū est, quod est Iesus Christus. Obtestor proinde vos, vt alias alii inuicem obtemperemus in omni mansuetudine ac lenitate. In præsenti enim vita cibus potusq; suppetunt, atque ita inescamur variis voluptatum illecebris.

Cæterum in futura nos manent iudicium & poena.

Ephe. 6. Ne igitur locum demus diabolo. Lucta enim nobis proponitur nō aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principatus & potestates sæculi huius. Pro virili igitur studeamus æternam illam vietare poenam. Non enim eam in hoc creauit Deus, in ipsam vt nos præcipitet magis, vt nos qui in eam promeremur incidere, eximat ac liberet. Deū enim habemus sic amantem nostri generis ac proinde ad misericordiam propensissimum, testis locuples est

*manu Du-
nos ad iram
taribus, pro
priè.* eximius David dicens: Deus iudex iustus, fortis & patiens nec inferens iram per singulos dies. Nisi conuersi fueritis, rhomphæam suam vibrauit, arcum suum tetendit & parauit eum & in eo parauit vasam mortis. Hæc eō dicit Dominus, non vt in iudicium eius incidamus, magis vt socordiam segniciemq; vitemus. Neque enim suum nobis redimendis sanguinem effudisset, si nostram quæsisset perditionē.

Mor.

Mortuus igitur est, quod tibi conferret gratuitam immortalitatem. Esuriit, te ut sua exatiaret carne. Sitiuit, te ut proprio potaret sanguine. Super pullum seddit, ut supra caelos te colloquaret. Baptismum suscepit, te ut affereret libertati. Itineris multum confecit, ne tu viæ prolixitudine delasseras. Nauigauit, te ut intrepidum redderet. Sopore resolui se passus est, omni ut eximeret anxie solicitudini. Ex muliere prodidit, ut præuaricationem in paradiſo commissam sua vnius miseratione abrogaret. Vocatus homo est, ut tu Dei filius vocareris. Quæ nostræ sunt naturæ assumptæ: & sua nobis impertivit. Orauit, te ut fidelem efficeret: quemadmodum super Lazaro precatur dicens: Pater glorifica filium tuum, ut & filius tuus glorifict te. Et venit vox de cœlo dicens, Et glorificaui & iterum glorificabo. Scio, quoniam semper me audis: sed propter adstantem turbam dixi, ut omnes credant: quia tu me misisti. Sañè quicquid tolerantissime pertulit Dei filius, non sui ipsius causa aut Patris tulit: sed ut Crucis suæ merito, salutem conciliaret humano generi. Si qua dilecte mi animo tuo incessit cupiditas audiendi, quæ sit operatoria virtus S. Crucis, quotve de eadem encomia commemorare possim, audito.

Ινα οτε ηλεύθερος
Δηρώσης.

Ioan. 17.

Encomia
sue laudes
S. Crucis.

Χαλκοί
μαθαίητος

νίκηση.

Χειρογόνο
μένεη.

- 1 Crux, spes Christianorum.
- 2 Crux, resurrectio mortuorum.
- 3 Crux, dux cœrorum.
- 4 Crux, via errantium.
- 5 Crux, baculus claudorum.
- 6 Crux, consolatio pauperum.
- 7 Crux, frenum diuitum.
- 8 Crux, carnifex superborum.
- 9 Crux, poenitentia male temperantium.
- 10 Crux, contra dæmones trophæum.
- 11 Crux, victoria aduersus diabolum.
- 12 Crux, paedagogus iuuenum.
- 13 Crux, negotiatio inopum.
- 14 Crux, spes salutem desperantium.
- 15 Crux, gubernator nauigantium.

D 4

16 Crux,

16 Crux, portus inter vndas periclitantium.

17 Crux, victoria oppugnatorum.

18 Crux, pater orphanorum.

19 Crux, tutor viduarum.

20 Crux, Iudex iniustorum.

21 Crux, consiliarius iustorum.

22 Crux, requies afflictorum.

23 Crux, custos infantium.

24 Crux, caput virorum.

25 Crux, finis seniorum.

26 Crux, lumen in tenebris sedentium.

27 Crux, magnificentia Regum.

28 Crux, æternitatis scutum.

29 Crux, diaboli clades & exterminium.

30 Crux, philosophia barbarorum.

31 Crux, libertas seruorum.

32 Crux, sapientia ineruditorum.

33 Crux, lex exlegum siue iniquorum.

34 Crux, prædicatio prophetarum.

35 Crux, annuntiatio apostolorum.

36 Crux, gloriatio martyrum.

37 Crux, exercitatio seu meditatio monachorum.

38 Crux, continentia virginum.

39 Crux, gaudium sacerdotum.

40 Crux, ecclesiæ fundamentum.

41 Crux, orbis totius tutelare monumentum.

42 Crux, demolitio templorum Idolicorum.

43 Crux, euersio altarium Idolis dicotorum.

44 Crux, nidoris immolatitii exterminium.

45 Crux, offensio Iudæorum.

46 Crux, perditio impiorum.

47 Crux, virtus impotentium.

48 Crux, medicus ægrotantium.

49 Crux, expurgatio leprosorum.

50 Crux, adstrictio paralyticorum.

51 Crux, panis esurientium.

52 Crux, fons sitiuentium.

53 Crux, velamen nudorum.

Nudis

Nuditatem quum dico nolim credas mihi eam
 dici quæ corporis est, sed quæ infidelitatis. Is enim
 primū indutus comperietur, quum crediderit. Au
 di Paulum dicentem: Quicunque in Christo bapti
 zati estis, Christum induistis. Christum rursus quū
 audieris, nolim arbitrere mihi solūm intelligi, quate
 nus deus est: neu etiam tantū, quatenus attinet ad dis
 pensationem assumptæ carnis, sed vtrungq; cōfertim
 intelligo. Hæc sanè identidem inculco, nec desinam
 eadem repetere, mihi etenim impigrum est hęc ipsa
 dicere, vobis autem tutū audire. Volo enim omnes
 vos euadere in doctores. Christus dictus est, ex quo
 carnem induit Iesus dictus est, secundum nomē as
 sumptæ carnis. Verbum, quia ex uno aliquo est. Fi
 lius, quia ex patre. Unigenitus, quia solus ex solo de
 us, qui factor. Audi Ioannē dicentem, In principio
 erat verbum, & verbum erat apud deum, & erat in
 principio apud deum. Omnia per ipsum facta sunt.
 Et sine ipso factum est nihil, quod factū est. Viden,
 quia is ipse est qui verbo cœlos extendit, ac multis
 formi decore chorū astrorum exornauit. Dedit ho
 minibus spectandum cœlum perinde ac florulentū
 quoddam pratū. Hic est, qui splendore prælustri so
 lem accendit & eidem certa lege cursus præstituit.
 Hic ille, qui terminum lunæ præfiniuit occidentem
 versus. Hic qui fundauit terram super aquas, & ei le
 gem fixit ut herbam proferret fœni, è fontium scate
 bris exilire iussit exundantem aquarum copiam, ac
 fluuios fluxus continuare suos, stagna vnum in locū
 cogi. quum & numero arenæ innumerabilis termi
 num mari imposuit, animantia quoque proferri ex
 aquis, ventos insuper voluit suos ut flatus ederent,
 appendens montes in statera. Idem iumēta creauit,
 quadrupedia, reptilia, volucres. Quid necesse fuerat
 terrestria eiusmodi commemorare? Angelos, Archā
 gelos, Thronos, ipsa Cherubin ac Seraphim agmi
 na, principatus, potestates idem ipse condidit. Ordi
 nem insuper præscripsit temporibus annis, mensis
 bus, hebdomadibus, horis, diebus pariter & noctis
 bus.

Ioan. x.

duo mās.

 Galat. 3.
 Præmunit
 auditorem
 aduersus
 Arianos
 & reliquā
 luem hæ
 resewn.

bus. Lumen proinde iussit exoriri. dein circunfundit tenebras. Denique quicquid vsquam est eorū quæ subsistunt, omnium hic est opifex. Hominem porro quum creaturæ omnis postremum fecisset ad imaginem & similitudinem suam, ipsum posuit in paradi so. Ut autem vidit genus humanum malitioso dia boli commento euictum, voluit demùm primitias nostræ induere carnis quam & affigeret ligno: vt quemadmodum per lignum transgressio, itidem per lignum salus homini exoriretur. Diabolus igitur quòd è cœlo esset deiectus, inuidit Adæ in para diso consistenti, quare exuicio serpentis vsus tanquam organo suæ fraudi consentaneo aduersus eum operatus efficaciter est: priorq; hisce aggressus verbis compellauit eos incolas tum paradisi: Incorporeus enim quum sit, vtique cum eis corporis amiculo vestitis neutiquam poterat mutuum sermonem conserere. Heuam adortus primùm dicit: Quām est lignum hoc speciosum, maturumq; ac tempestiuum esuis? Futurum sanè est, vt quacunque die ex eo comederitis, vestis sicut dij. Heua igitur persuasa suum mox virum lenocinio verborum pellexit. Sumpto mox vetito edulio, vterque alteri visi sunt nudi. Ait tum deus ad Adam, Adam vbi es? Cauē, per hæc vllam facti ignorantiam imputes Deo. Discébat Adæ, vbi es? quandoquidem dixerat eis dia bolus. Quia quacunque die comederitis, eritis sicut dij. His secum reputantibus quòd per esum futuri es sent dij, eoq; dicebat Deus, Adam vbi es? Nam quia comedisti, perseuerasti esse homo. Nónne ligni istius esu tibi interdixeram? Ecce comedisti ac proinde præuaricatus es mandatum. Planè hunc indicat sensum, Vbi es? Erant iam tum vterque fuculæ foliis circuncincti. Ecquid porro respondit Adæ. Audiui vocem tuam deambulantis in paradi so & timui. Adiecitq; ad Deum, Mulier quam dedisti mihi, ipsa decepit me. Dein ad Heuam, Tu quid He ua? Ecquid illa respondit? Serpens decepit me. O Heua, esto. Ego te viri tui tutelæ credideram. Num serpenti,

Serpenti etiam huic, tui curam permisi. Hunc illi pre-textum opponebant, per eam causificationem spes rantes se exemptum iri poenæ. Ait tū deus ad Adā, Maledicta terra in operibus tuis. Spinas & tribulos germinabit tibi. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Deinde ad mulierem, In dolore paries filios, & ad virum tuum conuersio tua: et ipse dominabitur tui. Post hæc ad Serpentem, super pectus tuum ac ventrem gradieris et terram comedes omnibus diebus vitaे tuæ: tu eius obseruabis calcaneum & ille caput tuum. Quam tandem ob causam tali maledictione perculit serpentem, per quam super pectus ventrem ingredieretur, terramq; esitaret cunctis diebus vitaे suæ? Hac nimirum ratione pectori male-dixit, quia in eo sedes est cordis, quod serpenti fuit mali totius aduersum progenitores nostros concepti domicilium: ventri item, quod prætensa escae illecebra vtrumque pertraxit in præcipitium inobedientiæ. Ad hæc jubetur, terram ut comedat omnibus diebus vitaे suæ. Adam quippe è terra, terrenus. Itaque tres hi suam quisque accepere sententiam, quod hi tres præscriptum sibi mandatum essent prævaricati. Quando igitur per lignum facta transgressio est, iuxta præscriptum mihi sermonem voluit ipse Dominus, ligno affigi primitias nostras: ut quemadmodum diuini prævaricatio mandati per lignum, ita per lignum homini suboriretur salus, qua omnes nos contingat perfrui in Christo Iesu Domino nostro, cui gloria in sæcula sæculorum, Amen.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI
Constantinopolitani de resurrectione

LIBER PRIMVS.

DE fidei nostræ placitis, deq; gloria vnigeniti filij dei, pridem apud vos dissenserimus, conuincentes & obturantes haereticorum ora, qui gloriam illi detrahunt, & à genitore suo illū alienū natura dicunt. Hodie de moribus, deq; via instituenda sermonē in mediū afferre, et in genere admo-

admonere decreuimus. Imo sermo ille non tractabit
solum de moribus, sed & nostræ fidei decreta conti-
nebit. Paratus enim sum, vt ad materiam de resurrec-
tione descendam. Quod sane argumentum varium
est, & copiosum. Nam & in his quæ fidei sunt nos
dirigit, & vitam nostram componit, & diuinā pro-
uidentiam ab omnibus calumniatoribus vindicat.
Et quemadmodum cum non creditur vitam nostrā
subuertit, malisq; sexcentis implet, sursū deorsumq;
factis omnibus: ita cum creditur, prouidentiam mul-
tis rationibus adstruit, & nos ad diligentem virtus-
tis curam promouet, vitiaq; magno studio expellit.
Etenim, vt nulla illi virtutis cura est, qui resurrecti-
onem non expectat, quiq; credit se non daturum ra-
tionem de his, quæ hic operatus est: sed opinatur res
nostras tantum intra angustos præsentis vitæ limi-
tes contineri, neque vltra se extendere (quomodo
enim virtutis vlla ei cura esset, qui nullam laborum
retributionem sibi repositam expectat, neq; peccare
definit? & quomodo à peccatis desisteret, qui nihil
suppliciorum imminere suis male actis credit, sed
permittit sese fœdis concupiscentiis, & in nullum
non peccandi genus ruit?) Ita & qui sibi persuader
futurum aliquando iudicium, & ante oculos statuit
terrible hoc tribunal, & indeclinabiles expostulati-
ones, & inappellabilem sententiam; is modis omni-
bus conabitur, vt studeat temperantiae & æquitati,
atque aliis virtutibus, & effugiat intemperantiam,
temeritatem, omniaq; alia vitia, atq; ita vt possit ma-
gna virtute repellere eos, qui diuinam calumniātur
prouidentiam. Enimuero sunt nonnulli, qui vbi vi-
derint mansuete, & caste, & iuste viuentes, inopia et
calumniis premi, inuadi, comprehendti, vix necessaria-
rum victum habere, sæpe etiam morbo longo, &
graui valetudine emacerari, & in summa, omni care-
re subsidio: & è diuerso maleficos & pollutos homi-
nes, planeq; flagitosos affluere diuitiis, deliciari, ni-
tidis vestibus amiciri, clientulorum pompam post-
se trahere, in admiratione esse, magistratus agere,

multa

multa à regibus obtinere priuilegia, mox diuinam
 arguunt præsidentiam, & dicunt: Vbi nam prouide
 tia illa: aut vbi iustum iudicium? sobrius & inno
 cens male habet, intemperans, & corruptus feliciter
 agit. Et hic quidem admirationi est, ille vero ludi
 brio: hic variis fruitur deliciis, ille autem inops ex
 tremis pessundatur incommodis. At qui de resurre
 ctione bene senserit, & sapienter disputare nouerit,
 facile quicquid id est blasphemiae diluet, & illis tā
 stomachabunde disputantibus, dicet: Compescite
 linguam vestram, & aduersus deum, qui nos fecit,
 eam ne exacueritis. Non enim res nostræ in hac so
 lum vita durat, sed festinamus ad vitam aliam mul
 to longiorem, imò finem minime habentem. Et ibi
 omnino pauper iste, qui iuste viuit, laborum suorum
 mercede accepturus est: intemperans autē & malefi
 cus, malicie sue, illicitæq; voluptatis datus est pe
 nam. Proinde, non à præsentibus solum de diuina
 prouidentia sententiam feramus, sed à futuris. Præ
 sentia certamen quoddā sunt, & labores, & stadiū:
 futura vero, præmia, coronæ, & brabia. Sicut ergo
 athletæ in theatro et in sudore, et puluere, et ęstu mul
 to, et laboribus et eruminis pugnandum est: ita et iu
 stum hic multa sustinere oportet, et ferre omnia vi
 riliter, siquidem præclaras illic accepturus est coro
 nas. Et si sunt nōnulli, quos perturbat impiorū felis
 citas: hi secum perpendant, q̄ quemadmodū & la
 trones, & fures, & homicidæ, & piratæ priusquā ad
 iudicem trahantur, multis deliciis fruuntur, & ex ali
 ena calamitate suā cōstituentes abundantia, iniustis
 opib; locupletati, quotidie inebriabantur: vbi autē
 iudicis sententiā audiuerint, omnium horum luent
 pœnam: Item & illi qui scorta mercantur, & Sybari
 ticas mensas instruunt, & supercilia surrigunt, & fa
 stu pleni, pauperes opprimunt: quando vnigenitus
 Dei filius aderit cū angelis suis, & sedens super thro
 num illum, orbem terrarum in medium adducet: tūc
 nudi, & animi sui splendore destituti adducentur, &
 nullum vel aduocatū, vel patronum habentes, absq;
 venia

venia in igneos fluuios proiicientur. Quapropter
 neq; hos beatos dixeris ob presentes delicias, sed po-
 tius desle, & deplora ob futura supplicia: neq; iustū
 illū miserū existimaueris ob presentem paupertatē,
 sed pro beato habe ob subsequentes honorū diuiti-
 as, & in tuo animo sermonē hunc de resurrectione
 implanta: vt si bonus fueris, & tenteris, probatior
 euadas, maioremq; alacritatem per spem futurorum
 accipias: sin malus, à malitia desistas, & continentia
 orias ob timorem futuri supplicij. Idcirco & Pau-
 lus de resurrectione nobis subinde verba facit,
 quemadmodū igitur & hodie audistis ipsum clamā-
 tē, & dicentē: Scimus enim, q; si terrestre nostrū do-
 miciliū tabernaculi huius dissoluatur, domū ex deo
 habemus non manufactam æternā, in cœlis. Imō cū
 his & superiora tractemus, & videamus quomodo
 in sermonem de resurrectione inciderit. Neq; enim
 simpliciter, neq; fortuito hanc nobis afferre solet do-
 ctrinam: sed quia simul docere vult quæ futura sunt,
 & athletas pietatis confirmare studet. Nunc quidem
 gratia dei multa pace fruimur, & reges pie viuunt,
 & principes veritatē agnouerunt, & populi & ciui-
 tates, & gētes erroribus liberati, Christum oēs ado-
 rant. Tunc aut̄ in principio prædicationis, cum nu-
 per pietatis semina iacta essent, magnum prælium
 erat, multiplexq; ac variū. Nam printipes & reges,
 & domestici, & cognati, & omnes impugnabant fi-
 deles: & repugnante natura ipsa bellum oriebatur.
 Pater filium tradebat s̄æpe, & filiam mater, & clien-
 tulum patronus. Neq; ciuitates solæ neq; regiones,
 sed & domus nonnunq; in seipsas sectæ erāt. Eratq;
 tumultus, qui tunc s̄æviebat, atrocior quam intesti-
 nū quoduis bellū. Nam facultates rapiebātur, libera-
 tas auferebatur, & vitæ periculum imminebat, non
 quod Barbari in nos incursionem facerent, sed qui
 videbāntur nobis præesse & dominari, peius erga
 subditos, quam bellatores omnes affecti erant. Et
 hoc declarat Paulus, ac dicit: Graue certamen affli-
 ctionū sustinuistis, idq; cū prebris, & afflictionibus
 spectas.

2. Cor. 5.

Bellus

Heb. 10.

spectaculo fuitis omnibus. Etenim facti socij eorū, qui sic subuertebantur, vinculis meis cōpatiebamini, & direptionem facultatū vestrarū cū gaudio tuū listis. Ad Galatas aut̄ dicit: Tanta passi estis frustra, si modo & frustra. Thessalonicēsibus quoq; & Philippensibus, & in genere omnibus Paulus epistolas mittens, multa eiusmodi testatur. neq; hoc solū erat graue, quod foris frequens bellum gerebatur, & cōtinuit; sed quod & inter fideles ipsos exorta fuerunt nonnulla scandala, & lites, & contentiones & aemulationes: quæ & ipsa manifestat Paulus dicens: Foris gladius, intus autem timor. Verum, istuc ipsum bellum, an non atrocius erat, & subditis, & præceptoribus? profecto non tantū inimicorū insidias formidabat Paulus, quantū domesticas, & quæ intra ecclesiam contingebant ruinas, & transgressiones. Nā cum apud Corinthios scortatus esset quidā, omni tempore illum lugens perseverabat, ita ut viscerā sua disrumperet, & amare eiularet. Erat & tertius genus quoddam, nō minus molestiarū quā dictum est, fidelibus afferens, ipsa scilicet rerum natura, quæ frequentes labores & sudores exigebat. Neq; enim facilis & leuis erat via, ad quam illos ducebant apostoli: sed aspera & inexpedita, & quæ animā requirebat sobriam, & vigilem, & vndiq; diligentem. Propterea & Christus angustā et strictā ipsam vocavit. Neq; enim vivere licenter & absq; metu fas etat, sicut apud Gētes in turpitudine & ebrietate, & hellu atione, & deliciis, et luxu: sed oportebat etiā frenare irascentiā, & imperare illicitae cōcupiscentiē, & despicer opes, & cōculcare gloriam, & superiorē esse inuidia, & inuidentia. Quæ qualē laborem requirunt, sciunt hi qui cum illis quotidie certant. Quid enim, dic oro, infestius illicita concupiscentia: quæ veluti rabidus canis in nos continuo insilit, & quotidie nos obturbat? Atque adeo opus est perpetuo vigilanti anima. Iam quid amarius ira? Et leuius quidem videtur non vlcisci eum, qui nos iniuria a fecit, sed oportet & contristantibus benefacere, & scom-

Gal. 3.

2° bellus

2. Cor. 7.

3° bellus

sc̄matis nos incessentibus benedicere, & ne vllum
 quidē vnquam amarū verbū proferre. Quin & cōti-
 nentiam non in solis operibus, sed & in cogitatione
 ipsa monstrare oportet. Non enim solum ab incon-
 tinentiæ opere, sed & à tali aspectu abstinentiū est.
 Neq; ex formoso mulierū aspectu voluptas capien-
 da: nā & ob talē contemplationē extremum suppli-
 ciū irrogabitur. Cum igitur & tantū bellum ab his,
 quæ foris: & tātus timor ab his, quæ intus: magnus
 quoq; erat & labor in meditandis virtutibus. Acce-
dit autem & quartum. Nam inexperti erant certami-
 nis tanti, quod certandum erat: neq; enim Apostoli
 eos qui à progenitoribus suis pietatem exceperant,
 erudiendos sortiti sunt, sed educatos in nocendi libi-
 dine, & deliciis, & ebrietate, & turpitudine, & in-
 temperantia. Neque hoc parui momenti erat, vt dif-
 ficilius redderetur certamen, q; eam philosophiam
 neque superiora tempora, neque parentes docuerāt:
 sed tunc primum ad huiuscemodi certamina instrue-
 bantur. Cū igitur tanta tunc esset certandi difficula-
 tas, Paulus, vt solaretur certantium labore, subinde
 de resurrectione sermonē mouebat: & nō hac solū
 adhortabatur athletas, sed & suarum passionū enar-
 ratione: eaq; de causa antequam in sermonem de re-
 surrectione incidat, suas passiones exponit, sic di-
 cēs: In omnibus premimur, at non anxiū reddimur:
 laboramus, at non destituimur: persecutionem pati-
 mur, at non in ea deserimur: deiicimur, at non peri-
 mus. Quotidianas mortes cōmemorat, eo q; quasi
 animati mortui quotidie ad mortem tradebantur:
 tunc ergo sermonem hunc de resurrectione mouit.
 Credimus enim, ait, quod is qui suscitauit dominū
 nostrū Iesum Christum, & nos per Iesum suscitabit,
 & vobiscū cōstituet: propterea malis non succubī-
 mus, ait, maximam in certaminib; ipsis consolati-
 onem habentes, spem futurorū. Et non dixit ad ip-
 sos, propter quod ne succubatis malis: sed quid ait?
 Propter quod non succumbimus malis. Declarat se
 quoque in continuis conflictationibus esse. Enim
 vero

2. Cor. 4.

uero in olympicis certaminibus, athleta intra stadiū certat, magister aut ludi foris considens, sermōnibus affert auxilium, eatenusq; certantē duntaxat suuat, quatenus acclamationibus sermonibusq; valet: neque enim vlla ei lege permittitur, proprius affistere & manibus illū adiuuare. At secus res habet in pietatis certaminibus. Idem enim est & athleta, & magister ludi: et idcirco non extra caueam sedet: sed ingressus ad certamina ipsa, firmat cōpugiles, dicens: Propter quod malis non succumbimus. Et non disxit: Propter quod malis nō succumbo, sed malis nō succumbimus, laudibus ipsos erigere volens. Sed quanuis homo noster externus corrumpitur, tanto ramen internus renouatur in dies singulos. Vide quanta Apostoli prudētia. Admonuit primū eos ab afflictionibus, quas ferebant, dicens: In omnibus premimur, at non anxi reddimur. Admonuit itē à resurrectione Iesu: Nam qui suscitauit Iesum, & nos suscitabit. Nunc aliam quandā adhortandi rationē inducit. Quandoquidē homines pleriq; pusillo animo sunt, & infirmi, ac miseri, & resurrectionem docti despiciunt, & ob tēporis longitudinē vacillant ac recidunt: ideo aliam illis ante resurrectionem cōstituit mercedem, ac retributionem. Et quānā illa? Tametsi externus homo noster corrūpitur, internus tamē innouatur in dies singulos. Externū hominē, corpus: internū, animā vocat. Et hoc ideo dicit, vt intelligas, quod anteq; resurgamus, & antequā fruā mur gloria futura, etiam non parua hic laborū remuneratio datur, cum inter angustias ipsas anima nostra reiuuenescit, sapientior ac magis pia euadit, maiore pollet patientia, & fortior atq; constantior persistit. Nam sicut hi qui in corporali certamine pugnant, ante coronam & brauium, in meditatione & palestra ipsa, magnā accipiunt mercedē, eo quod corpora sua firmiora, & validiora exercitando faciunt, & infirmitatē omnē effugiunt: ita et nos virtutis certamē certantes, priusquam aperiatur cōlum, priusquam filius Dei adsit, priusquam retributiones nobis

E dentur,

dentur, magnam mercedem accipimus, eo quod anima sapientiae fit amantior. Similiter sicut qui mare nauigarunt, & innumerās procellas tulerunt, multasque hyemes perpeſſi sunt, & cū multis bestiis ceterarunt: antequā merces referunt, non paruum peregrinationis suae lucrum reportant, eo quod aliquanto fidentiores sunt, ac pelagi saeuitiam minus horrent: namque intrepide, & voluptate quadā transmarinas peregrinationes aggrediuntur. Ita & qui in presenti vita, propter Christum multas fert afflictiones, multaque grauia patitur, etiam antequam regni cœlorum magnā illam retributionem assequatur, magna hic potitur fiducia: animamque suā ita excelsam efficit, ut posthac grauia omnia quasi ē sublimi derideat. Ut autem quod dicimus adhuc manifestius colliquescat, exemplo vti volumus. Paulus ille exantlatis innumeris malis, nonne insignes retributions acceptit, cum irriteret tyrannos, cum furibundos populos incitaret, cum omnes poenas contemneret, impudicosque & imperculsus maneret contra bestias, contra ferrum, in mari, in precipitiis, in seditionibus, in insidiis, denique in malis omnibus? quid huic cōferriri potest? Enim uero hominem inexcitatū, & nihil mali expertum, mox, si quae fortuito oboriuntur turbulentiae, imò non solum res ipsæ, sed & stultæ opiniones, & rerum umbræ, pauidum reddunt & pertinent. Verū qui non omnino inexcitatus in certamen ingreditur, sed multa ante mala perpeſſus est, is omnibus postea superior fit, & minas contēnit. Nō parua autem est hæc corona, neque exigua merces, quod illum nihil humanarum rerū mouere potest. Nam quae aliis multum formidanda videbantur, ab hoc facile contemnebantur: & propter quae alij tremebant, & metu obstupescabant, ea multū ridebat ipse, quia per excellentem patientiam, angelicarum virtutum philosophiam adeptus erat. Si enim corpus recte beatum dicimus, quod potest absque offensa ferre frigus, & calores, & famem, & inopiam, & vie difficultates, erumnasque alias: quanto magis beatam vocare

vocare oportet animam, quę viriliter ac fortiter omnes omnium molestiarū ferre incursus, et per omnia seruare cor suū nulli seruituti obnoxium potest? Pla ne is regū est rex, & magis quam rex. Regē enim satellites, milites, amici, & inimici, nunc insidiando, nunc aperte vim faciendo offendere possunt; huic autem, cui animus qualē nunc dixi, neq; rex, neq; stipator, neq; familiaris, neque amicus, neque inimicus, neque diabolus ipse, aliqua ex parte potuit nocere. Aut quo pacto, cum is omni studio in hoc incumbat, ne inter mala computet, quæ vulgo mala habent solent? Talis quippe erat beatus Paulus, atq; propte rea dicebat: Quis nos separabit à charitate Christi tribulatio vel angustia, vel persecutio, vel fames, vel nuditas, vel gladius, vel periculum? Sicut scriptum est: Quia propter te morte conficimur tota die, reputati sumus ut oves mactationis: sed in illis omnibus egregiè vincimus propter eum, qui nos dilexit. Istud etiam hoc loco insinuans dicebat: Tametsi externus homo noster corrumpitur, internus ramen renouatur in dies singulos. Infirmum fit corpus ait, sed validior & potentior animus, quin & multo alacrior, & agilior. Et sicut miles, si gestarit arma se se grauantia, licet alioqui strenuus sit, & in militia exercitatus, non est terrori hostibus, qui sciunt armaturæ grauitatem pedum velocitati & bellandi usui obesse: sin leuia acceperit, & tractabilia, sicut auis aliqua obuiū se feret hostibus: sic & qui carnem suā non ebrietate, neque indulgentia, neque deliciis intrassarit: sed ieuniis & precibus, diurnaque afflictionum sustinentia, leuiores & tenuiores effecerit: sicut voltiris aliqua superne deuolās, ita valido impetu in phalanges demonum irruit, & occurrentes virtutes facile inuadit, sibiq; subiicit. In hunc modū & Paulus multis affectus plagis, & in vincula coniectus, & ligneis vincitus cōpedibus, corpus quidē habuit valde infirmum, laboribusq; emaceratū, animam verò fortem, & inuictam: atq; adeo fortis erat vincitus, ut ad solam eius vocem fundamenta carceris

Rom.8.

Psal. 43.

1. Cor. 4.

E s ria

ris cōmouerentur, & solutis cōpedibus vincitus sit
pra pedes statueretur, aperirēturq; ianuæ clausæ. Ita
que haud paruam nobis consolationē Paulus exhibi-
buit, quæ conceditur etiam antequā resurgamus, nē
pe quōd temptationibus meliores & sapientiores red-
Rom. 5. demur: idcirco dicit, Afflīctio patientiā operatur, pa-
tientiā probationem, probatio spem, spes vero non
confunditur. Et iterum alius quidām dicit: Vir qui
non tentatur, non est probatus, & qui non est pro-
batus, nullius pensi est. Et ita non parum nobis con-
ferunt afflictiones ante resurrectionem, cum anima
redditur probatior, sapientia & intelligentia præstā-
tiōr, & ab omni liberā formidine. Et idcirco dicit:
2. Cor. 4. Etiam si externus noster homo corrumpatur, inter-
nus tamē renouatur in dies singulos. Effugature enim
omnis effœminatio, extinguuntur cōcupiscentiæ ab
furdæ & auaritia, & inanis gloria: & in summa, in-
terimuntur omnes aliæ malæ peruersæq; cogitati-
ones. Vt ergo anima ignauiaæ socordiæq; dedita, faci-
le huiusmodi afflictionib; est obnoxia: ita si conti-
nuis est implicita pro pietate certaminibus, nō tan-
tū habet otij, vt de his vel cogitet aliquando, curis
videlicet ipsam ab omnibus ad palæstræ studia auo-
cantibus. Propterea dicebat, innouatur in dies singu-
los. Postea vt denuo soletur animas dolentes in ma-
lis quibus affliguntur, & aliam philosophiam nesci-
entes, erigat spe futurorum, sic dicit: Quæ enim nunc
leuis est afflictio, mirè supra modū æternæ gloriæ pō-
dus operatur in nobis, dū nō spectamus ea, q; viden-
tur: sed quæ nō videntur. Nā quæ videnr, tēporaria
sunt: quæ verò non videntur, æterna. Quasi diceret,
Plurima igitur & in hac vita afflictio nobis bona
confert, nempe quōd animam nostram sapientiore,
prudentioremq; facit, innumera tamen & futura bo-
na conciliat: non ea quæ laboribus ex æquo repen-
duntur, sed multo ampliora quam certaminibus de-
bentur, tam secundum qualitatem, quam secundum
quantitatem. Et ambo ista declarans, comparat &
excellentiam præmiorum & periculorum, & oppo-
nit

nit breue nunç æternitati: leuitati, pondus: afflictio-
ni, gloriam. Afflictio enim ait, temporalis est & le-
uis. Relaxatio autem, imò non dixit afflictionis re-
laxatio, sed gloria, quæ relaxatione afflictionis mul-
tò est maior, vt pote æterna, & continua & magna.
Pondus autem hic non erumnosum & onerosum,
sed magnificentum & preciosum aliquid vocat vulga-
ri consuetudine, qua pretiosa grauioris esse ponde-
ris vocare solemus. Cum igitur dicit, pōdus gloriæ,
magnitudinem gloriæ dicit. Inquit igitur, Ne hoc
reputes, quòd flagellaris & expelleris, sed potius co-
gita coronas & retributiones, quòd illæ longiores,
maiores & clariores sint præsentibus, nullumq; finē
habeant, aut terminum. Et hæc applicat ad tentatio-
nem, illa vero ad spem: et de his dicit, quòd apparēt:
de illis vero, quòd non apparent. Iam si rectè sapis,
inuisibilia multo magis apparent quam visibilia,
poterisq; illa magis videre quam hæc: hæc enim trā-
seunt, illa autem permanent. Eapropter addit, dicēs:
Dum nos non spectamus ea quæ videntur, sed quæ
non videntur: quæ enim nō videntur, æterna. At si
dixeris, quonodo possum videre ea quæ non viden-
tur: & ea quæ præsentia sunt, non videre? Age tēta-
bo quonodo tibi horum fidem faciā, idq; à seculari-
bus negotijs. Nam in rebus huius mundi nemo sta-
tim aliquid agit, nisi priusquā videat visibilia, spe-
ctet inuisibilia. Dicam autem exemplum. Negotia-
tor multas fert tempestates, fluctuum insultus, nau-
fragia, multaq; alia incōmoda: verum non nisi cum
negotiationē aliquamdiu exercuerit, & merces cō-
portarit, diuītiis partis fruitur. Et præcedunt quidē
tempestates, sequuntur autem merces: & videt qui-
dem pelagus ac fluctus, cū ē littore soluit, merces au-
tem non videntur, tantum aut sperantur. At nisi ad
eam respiciat, quæ non appetet, & absens est: & nō
in manu, sed in spe: nunquam etiam præsentia, &
quæ apparent attentabit. Similiter & agricola iun-
git boues, aptat aratum, profundos facit sulcos, se-
minaq; spargit, & omnia quæ sibi sunt insumit, &

E 3 frigora,

frigora, & glacies, & imbræ, & alias fert erumnas,
quamvis multas, tādemq; post labores expectat, vt
videat cāpos virentes, & impletā aream. En & hic
prior est labor, posterior vero merces: & merces in-
certa, labor vero certus & difficilis: & illa quidē tan-
tum inspe, labor autē in manibus. Veruntamen &
ipse nīsi primum hanc spectet, quæ dubia, & nō ap-
parens, & corporeis oculis inconspicua: non solum
non iunget boues, sed & neque aratum trahet, neq;
semina sparget, neque vñquam ad id operis vel do-
mo egredietur. Sicut igitur in rebus vitæ huius ma-
gis spectatur ad inuisibilia, quam ad visibilia: & an-
tea fertur labor, quam videatur merces, & primum
difficilia quæq; sustinentur, & sic inde expectantur
fructus: sicq; spes inuisibilium primum adducit, &
tunc visibilia quoque attinguntur: ad hęc, dubitare,
hæsitare, & poscere mercedem ante labores, videtur
esse animi abiectioris, quam sint agricolæ, & nautæ:
non enim in hoc solo ipsis videmur esse deteriores,
quod ægre futura expectamus, sed etiam in alio quo-
dam nō minore illis. Et quodnam est hoc? Illi enim
non satis fidere possunt fini suo, & incerti sunt quan-
tum mercedis habituri, attamen nec sic à laboribus
deterrentur. At tu fideiustorem coronarum habes fi-
de dignissimum, & neq; sic imitaris illorum studiū,
ac strenuitatem. Etenim nōnunquam agricola post
quam sementem fecerit, agrum coluerit, iam segete
increscere viderit, spe tamen & retributione labo-
rum excidit, si vel grando, vel erucæ, vel locuste, vel
alia quædam talia acciderint, & post multos labo-
res vacuis manibus domum regreditur. Mercator
quoq; post longam nauigationem afferens onerata
nauim, saepe in ipso portus hostio, irruentibus ven-
tis, impingit in scopulum, & vix nudo corpore sal-
uato egreditur. Et in summa, in secularibus negotiis
omnibus saepe sub finē eiusmodi calamitates eueni-
unt. Cæterum non idem in tuis contingit certamini-
bus: sed necesse omnino est, vt qui certauerit, & pie-
ratem seminauerit, multosq; labores tulerit, finem
ipsum

ipsum assequatur. Neq; enim aëris intemperie, neq;
ventorum tempestate, laborum mercedes subuerti-
sinit deus, sed repositæ sunt illæ in cœlestibus & in
deprædabilibus thesauris. Propter hoc & Paulus di-
cebat: Afflictio patientiam operatur, patientia pro-
bationem, probatio spem, spes autem non confundi-
tur. Igitur ne dixeris futura inuisibilia, si exacte dice-
re volueris. Plus enim apparent, quam illa ipsa, quæ
in manibus sunt. Quod id ipsum Paulus nobis mon-
strans, dicit: Illa quidem æterna, hæc vero tempora-
lia. Nomine temporalium, declarat nobis corruptibi-
litatem ipsorum: nam antequam appareant, aufugi-
unt, & auolant antequam consistant, mutationesq;
eorum celeri momento fiunt; infidam igitur in diui-
tiis, gloria, potentatu, corporis forma, & quocunq;
seculari alio bono, possessionem contueri licet. Ea
propter propheta reprehendens agentes in deliciis,
& in diuitias, vel quamvis aliam rem temporalem
insanientes, Quasi stantia, dicit, reputarunt hæc, non
quasi fugientia. Nam sicut umbram nemo compre-
henderit, ita neque temporales res; sed eorum aliqua
fue suo consumuntur & dissoluuntur, alia ante fi-
nem velocius quoquis torrente diffluent. Futura aut
non sunt talia: mutationem enim nesciunt, vici-
studinem no patiuntur: non ea urget senectus, nul-
lam alterationem experiuntur, sed perpetuo vi-
gent, & in suo decore permanent. Et si de infidis,
ambiguis, & non apparentibus dicendum, ea sunt
præsentia. Nam apud possidentes non manent, sed
quotidie dominos mutant, & ab illis ad alios trans-
eunt, & rursum ab illis ad alios. Vbi omnia hæc à
Paulo dicta, qui vocat præsentia temporaria, & fu-
tura æterna: tunc de resurrectione sermonem ha-
bet, sic dicens: Scimus quod si terrestris nostra
domus huius tabernaculi dissoluatur, domum ex
Deo habemus, non manufactam, æternam in cœ-
lis. Vide iterum quam proprie etiam hoc loco dis-
cretionibus utatur, ut vim sententiæ suæ ipsis nomi-
nibus declaret. Non enim simpliciter tabernaculum

corpus vocavit, sed indicat nobis vitam hanc præsentem temporalem, & declarat quomodo commutanda sit in meliore: quasi dicat, Quid ingemiscis & lachrymaris, dilecte, quod verberibus pulsaris, ab hominum coetu expelleris, quod in carcerem intruderis? Quid luges afflictiones illas particulares, cum pro perfecta corporis solutione orare debeas? imo non simpliciter corporis, sed corruptionis in corpore? Nam ut ostendat, quod particulares illæ afflictiones non solum contristare nos non debeant, sed & laetificare: monstrat. quod precemur & operemur vniuersalem et postremam consummationem, dissolutionem, inquam, per mortem. Sic enim dicit: Etenim in hoc ingemiscimus, desiderantes ut domicilium nostrum cœlitus superinduatur. Domum autem tabernaculi, corpus dicit: rem vnam duobus nominibus explicando. Vel domum tabernaculi vocat domus in quibus habitamus, ciuitates, & figuram præsentis vite. Et non simpliciter dixit, scio: sed, scimus: & auditorum quoque sententiam assumpsit, dicens: Non de rebus ambiguis dispergo, non de his quæ nesciuntur, sed de his de quibus iam pridè edociti estis, credentes in resurrectionem Iesu Christi: et ob hoc tabernacula vocamus corpora eorum, qui hinc decedunt. Vide autem quomodo & verbo apposite sit usus. Non dixit occisum est, vel dissparuit, sed dissolutum est: quo declarauit, quod dissoluitur, ut resurgat fulgidius, ut inueniatur clarus: sicut etiam labores & præmia conferebat à qualitate, quantitate & tempore. Ita & hic facit, corpus deciduum, tabernaculi, quod autem resurgit, domus nomine vocat: & non simpliciter domum, sed æternam, sed cœlestem: excellentiam eius tam à tempore, quam à loco subindicans. Hæc enim terrestris est, illa cœlestis; hæc temporalis, illa æterna. Et nūc quem opus nostro corporis domicilio propter carnis infirmitatem, tunc vero idem & corpus erit, & domiciliū: neque tecto, neq; ullis velamentis habens opus, pro omnibus his cōtentū sui ipsius incorruptibilitate,

2. Cor. 5.

bilitate. Postea indicando eminentiam honorum nobis repositorum, dicit: Etenim in hoc ingemiscimus Quibus eos ad suam philosophiam trahere vult, & suę possessionis facere participes. Etenim in hac parte ingemiscimus, desiderantes domicilium nostrum ē cœlo superindui. non dixit simpliciter, indui: sed superindui. Siquidem & indui non inueniamur nudi. Et licet appareat obscurū esse, quod dictum est: sit tamen manifestius per ea quæ subduntur. Etenim qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus grauati, eò quod nolumus exui, sed superindui. Vide quomodo seipsum non arguit, neque vocat domum hoc corpus, sed tabernaculum dicit, eo quod nolumus exui, sed superindui. Hic importune flagellat criminantes naturam corporis, & accusantes carnem nostram. Quia enim dixit, quod ingemiscimus, & exui nolumus: ut ne putes quod corpus quasi malum alio quod, & causam malitiæ, inimicum, & hostem fugiat, audi quomodo suspicionem excludit. Primum cum dicit, Ingemiscimus grauati, eo quod nolumus exui, sed superindui. Quod autem dixit hoc est, non carnē volo deponere, sed corruptionem: non corpus sed mortem. Aliud est corpus, aliud mors: & aliud corpus, aliud corruptione: neq; corruptio corpus est, & corruptibile quidem corpus est, non autem corruptio corpus. Nam corpus opus est dei, corruptio autē & mors à peccato inuenitæ sunt. Igitur ait, id quod alienum est exuere volo, non quod proprium. Alienum autem est, nō corpus, sed corruptione. Et propter hoc ait, eo quod nolumus exui, hoc est, auferri corpus, sed superindui in corpore incorruptionem. Corpus medio se modo habet inter corruptionem & incorruptionem. Degustat hic corruptionem, & alibi degustat incorruptionem: abiicit quod accepit à peccato, & possidet quod dedit dei gratia. Ut discas quod exuere, non de corpore dicit, sed de corruptione & morte: audi ex his quæ mox subiiciuntur. Nam postquā dixit, nolumus exui: sed superindui: non dixit, quod absorbeatur corpus ab incorporeis

E s t a t e

rate, sed quid? sed ut absurdeatur mortalitas à vita,
hoc est, ut euanescat, ut aboleatur: ita abolitionem
non corporis vocat, sed corruptionis & mortis. Ad
ueniens enim vita nō corpus abolet & absunit, sed
mortem & corruptionem quæ illud inuaserant. Ge-
mitus ergo ille, non propter corpus est, sed propter
corruptionem & mortem, quæ illi inest. Etenim cor-
pus graue est & onerosum, ac molestum: non secun-
dum suam naturam, sed secundum mortalitatē, quæ
postea illi superuenit: non ut corpus, sed ut corrupti-
bile. Tanta enim eius est generositas, ut dignitatem
suam picturis quibusdam expresserit. Nam aposto-
lorum vmbrae incorporeas expulerunt virtutes: itē
cinis & pultiis eorum, & amicula, quæ illorum ad-
hæserant corporibus, morbos fugarunt, sanitatemq;
contulerunt. Nihil ergo mihi de phlegmate, & cho-
lera, & sudore, & sordibus, ac aliis dixeris, quæ cors-
poris accusatores narrant, neq; enim ex natura cor-
poris hæc fuerunt, sed à posteriore corruptione inue-
cta sunt. Nam si, quæ sit eius natura, addiscere vos
les, considera membrorum omnium formationem,
figuram, operationes, mutuainiq; concordiam, & vi-
de ciuitatem illam optimis legib; gubernatam, nō
nisi sapientes habere ciues, videbis diligentem mē-
brorum inter se administrationem. Sin sursum deor-
sum, obiterq; hæc prætercurris, profecto horres solā
passibilitatem, & corruptibilitatem, quāuis nec hic
nobis desit responsio. Nam quod hinc humano ge-
neri non solum nihil damni, sed etiam plurimum cō-
modi accesserit, inde colliquescit; sancti enim omnes
in corpore viventes, declararunt, quām gubernarint
sensus suos, nullo per eos, quāntum ad virtutis cur-
sum attinet, affecti incōmodo. Quin & alij qui me-
diocriter virtutem colunt, attendentes corporis im-
becillitatem, minus in præuaricationibus suis pro-
gressi sunt. Cum enim homines nonnulli etiam mor-
tali, & patibili hoc corpusculo circundati, æquales
se deo esse sibi visi sint, & ob hoc tanta se gloria ob-
seruari curauerint; qua non stultitia decepti cesserent,
si non

Si non passioni corruptioni^{qz} obnoxium corpus, vt
pote certum infirmitatis suæ indicium fortiti fuis-
sent? Quia ergo corpus obstat impietati, quæ sum-
ma est malitia, & sanctis præstat, vt animæ fortitius
dinem declarent: quam veniam cōsequentur hi qui
ā psum accusant, & malum clamant? Non enim talia
de ipso dicenda. Insuper & hinc nobis ad Dei noti-
tiam patet via. Si enim inuisibilia eius, quæ à con-
ditione mundi in facturis considerata conspiciun-
tur, & fides ex auditu est: satis manifestū, quod per
oculos & aures manuducitur anima, vt agnoscat
Deum qui illam fecit. Idcirco istuc ipsum Paulus
amat & clamat, ac dicit: Nolo illud exui, sed super-
indui & immortalitatem. Quo pacto autem potest
resurgere corpus, fieri^{qz} corruptionis immune? At
cum dei potentia operatur, quo pacto non eueniet?
Sed quid de Deo, inquam? Te ipsum fecit Deus, vt
resurrectionis es es opifex, id quod patet in semini-
bus, artibus, materiisqz metallorum. Etenim semi-
na nisi prius moriantur, & putrescat, & corrumpan-
tur, non pariunt aristam. Sicut igitur qui videt ibi
granum quod corruptitur & dissoluitur, non dubi-
tat de resurrectione, sed certissimam demonstratio-
nem facit. Nam si ita maneret, & non corrumpere-
tur, vel dissolueretur, certum qz nunquam resurges-
ret. Sic cogita & de corpore tuo, cū vides corruptio-
nem, tunc potissimum de resurrectione philosopha-
re. Nam mors nihil aliud est, quam plena corrup-
tionis consumptio. Neque enim mors simplicis-
ter corpus, sed corruptionem corporis absunit.
Hoc etiam in metallorum materiis vides euenire.
Rudem enim glebam in qua aurum, accipiunt eius
artis gnari, & in conflatoriū mittunt, faciunt aurum
circūponendo stannū & aliam materiā, & aurū nō
proferunt, donec purum excoquatur. Iam si tantum
potest ignis potentia, cur non & diuina dic quæso,
an non multo magis potest? Et quis mentis com-
pos de his dubitaret? Cogita quo modo te à princi-
pio fecit, nec erit quod de resurrectione ambigas.

Nón.

Rom. xi

1. Cor. 15

Nónne terram accepit, & formauit: tametsi operosius videatur, formari è terra carnē, & venas, & cutem, & ossa, & nervos, & arterias, & instrumentalia, & simplicia corpora, oculos, aures, nares, pedes, manus, & vnicuique horum tam propriā quam communem inde operationem, quam corruptibilia facta, efficere incorruptibilia? An non vides, quomodo vniiformis quidem terra, corpus autem multifforme & varium, nempe in operationibus, coloribus, figuraione, essentiis, & aliis omnibus? Dic igitur, quid ita de futuris dubitas? Et quid opus est dicere de corporibus? dic mihi quomodo fecerit virtutes immensas, populos cœlestes, angelos, superioraque his agmina? dic oro modum quo fecit? Hic nihil dicere potes, quam quod sola voluntas ad haec sufficerit.

Cæterum qui tot incorporeos formauit exercitus, hominis corpus dispersum renouare iterum, & in maiorem prouehere dignitatem nequit? Et quis sic insensatus est, qui de his dubitet & resurrectionem fore inficias eat? Ad haec, si non resurgit corpus, non resurgit homo. Homo enim non est anima sola, sed corpus & anima. Si ergo anima sola resurget, dividuum animal resurget, & ita non integrum. Sed & de anima non propriè dicitur resurrectio. Resurrectione enim eius est quod cecidit, & quod dissolutum est. Anima autem non dissoluitur, sed corpus. Quid ergo id est, quod ait: Siquidem induit non nudi inueniamur? Sacramētum magnum & ineffabile nobis ibi adumbratur. Quale autem hoc? nempe id quod

1. Cor. 5. & in epistola ad Corinthios dicit: Omnes quidem resurgemus, unusquisque autem in suo ordine. Quid autem est, quod hic dicitur? Hoc videlicet quod Grecus, & Iudeus, & hereticus, & omnis homo qui venit in hunc mundum, in hac nostra resurrectione erit: & hoc est quod manifestat, dicens: Omnes quidem non dormiemus, omnes autem non immutabimur, in atomo, in momento oculi, in illa ultima tuba. Quia ergo communis est omnibus resurrectio, & piis & impiis, & bonis & malis hominibus, ut ne puer

ne putes iniustum quoddam fieri iudicium, ne dicas
 ad te ipsum, Quid nam hoc est? ego, qui multo studio
 & labore & in miseria vixi, resurgo, & Græcus, &
 impius, & idololatra, & qui ignorat Christum, etiā
 ipse resurgit, & simili honore mecum fruatur. Ut ne
 talia dicens conturberis, audi quid dicit, Siquidem
 induit nō nudi inueniamur. Et quomodo dicit, qui
 induitus est incorruptionem & immortalitatem, ut
 inueniatur nudus? Videlicet si gloria priuamur, &
 fiducia ad Deum destituimur. Etenim peccatorum
 quoq; corpora incorruptibilia resurgent, & immor-
 talia: sed hic honor fomentū et viaticum ipsis erunt
 suppliciorum & vltionis: incorruptibilia enim re-
 surgunt, ut semper vrantur. Nam cum ille ignis sit
 inextinguibilis, opus est illis corporibus, quæ & ip-
 sa nunquam consumantur. Eapropter dicit: Siquidē
 & induiti, non nudi inueniamur. Non enim hoc so-
 lum est quod quæritur, ut resurgamus, & immorta-
 litatem induamus: sed ut cum resurrexerimus, indu-
 tiq; fuerimus immortalitatem, non inueniamur nu-
 di a gloria, fiduciaq; erga Deum, néue igni illi trada-
 mur. & ob hoc dicit: Siquidem & induiti, nudi non
 inueniamur. Post hæc iterum fide dignum de resur-
 rectione sermonem habet: & cum dixit, futurum
 quod absorbeatur mortale hoc à vita, adiicit, Qui
 autem nos fecit ad hoc ipsum Deus à principio, pro-
 pter hoc hominem formauit dicit, ut nō pereat, sed
 ut ad incorruptionem perget. Ita ut quando morte
 permisit, hoc ipsam consilio permiserit, ut vltione
 prudentior factus homo et melior, possit denuo ad
 immortalitatem reduci. Ratum atq; firmū hoc con-
 silium, & hæc sententia ab initio apud Deum, atq;
 hac ratione primum hominem formauit, idque sta-
 tim nobis ex procœmis ipsis declarauit. Nisi enim
 voluisset nobis resurrectionis ianuas aperire, non
 permisisset Abelem omni virtute praeditum, fa-
 ctum sibi amicum, quæ passus est pati. Nunc autem
 nobis demonstratum est, quod ad aliam vitam per-
 gimus, & aliud quoddam seculum justis relictum
 est,

2. Cor. 5.

est, in quo coronas & retributions sibi repositas accipient. Hinc est quod permittit, ut is qui primū hic iuste vixit, laborum suorum mercedes hic non accipiat: sed hinc abiens, clamet per ea quæ hic passus est, & ad omnes dicat: Post hanc vitam est retributio aliqua, & merces, & remuneratio. Propterea etiam Enoch transtulit, & Eliam rapuit, docens per eos resurrectionis materiam. Et sufficit ad argumentorum copiam sola cōditoris potentia: at si quis est infirmior, & aliam insuper demonstrationem habere vult, & pignus futuræ resurrectionis, etiam id ipsum nobis Deus magna liberalitate dedit, spiritus scilicet gratiam. Quocirca cum Paulus de resurrectione sermonem habuisset fidelissimum, de Christi resurrectione, eo quod Deus eius autor esset, adducit & hoc tertium: Et arrabonem vobis dedit, non auri nec argenti, sed arrabonem spiritus. Arrabon autem pars est totius, & de toto fides. Nam sicut in contiuuiis, qui acceperit arrabonem, fidem habet, & securus est de toto reliquo: ita & tu cum acceperis arrabonem spiritus, dona inquam, non iam dubitare debes de cæteris bonis tibi repositis. Qui enim excitauit mortuos, curauit cæcos, dæmones expulit, leprosos mundauit, morbos emendauit, mortem soluit, & tanta ac talia potens est facere, & tu incredulus es, tu in fragili & mortali corpore, quam aisse queris veniam, de resurrectione dubitans? Si enī cum nondū resurrectionis tempus aduenit, sed cum adhuc certatur, tantas reddit tibi coronas Deus: cogita, quanta suo tempore honorum brauia daturus sit. At si quis dicat, sed non videmus hæc signa nūc fieri, neque nobis tanta virtus concredita est: illud responderim quod nihil differt, siue nunc, siue olim hæc facta sint. Nam quæ prius ab apostolis sunt facta, restantur per omnem orbem ecclesiæ, & populi, & ciuitates, & gentes, ad quas idiotæ pescatores peruererunt. Neque enim toti orbi præualuisserent illiterati, & inopes, & pauperes, & viles, nisi miraculis adiuti. Verum nec tu gratiæ spiritus factus

es ex.

es expers. Etiānum multa sunt donationis illius symbola, atque his quæ enumerata multo maiora, & magis admiranda. Non enim æquale est, corpus mortuum & animam à peccatis occisam ab interitu liberare, quod per baptismum fit. Non æquale est pellere morbum carnis, & abiicere pondus animæ. Non est æquale oculum cæcatum restituere, & animam obtenebratam illustrare. Nisi enim esset arrabon spiritus & nunc, neque baptisma adhibitum esset, neque peccatorum remissio, neque iustitia et sanitificatio facta esset, neq; adoptionem filiorum dei accepissemus, nequæ perceperissemus mysteria. Corpus enim & sanguis mysticus non fiunt absque spiritu gratia. Neque sacerdotes habuissemus, neque has ordinationes sine tali visitatione fieri possibile. Sed multa possemus dicere gratiæ spiritus symbola, & quod etiam tu spiritus arrabonem habes, & mortem animæ pellis, cæcitatemq; cogitationum, & uitæ exuis immundiciem. Ne igitur dubitemus de futuris, præsertim cum talia acceperimus pignora, sed undequaq; de resurrectione sermonem solidum colligentes, vitam tantis dogmatis dignam exhibemus, vt & assequamur hic bona incorruptibilia, quæ sermonem ac mentem humanam transcendunt. Quæ omnibus concedat, gratia & misericordia sua Dominus noster Iesus Christus, per quem, & cum quo patri sit gloria, &c.

DE RESURRECTIONE,
Sermo II.

DE resurrectione domini nostri Iesu Christi, quantum valemus lingua humillima vestre dilectioni narrabimus. Deponentes lugubre mœroris pallium, accipiamus lætitiae in dumentū, cum de resurgentis vita gaudemus. Testantur elementa rediūia, quæ erant funereo tegmine iam sepulta. Ad exequias dñi relictis cursibus suis obsecquo famulante migrauerant, nunc nobiscum letantur, quia nobiscum resurrexisse dominū profitentur.
Pro-

Propter laborem vigiliarum breui sermone percur-
rimus euangelium. Maria festinat ad tumulum. Ma-
ria, non mater domini, quæ virgo genuit, & post
partum virgo permanuit, sed aliam Mariam nomi-
namus, quæ fugientibus apostolis, ad sepulchrum
domini sola peruenit. Apparuit ei saluator rediens
ab inferis, vñctor, de diabolo triumphator. Lugete
animæ miserorum, quæ non meruistis post tartari
carcerem superos reuidere. Apparuit ergo mulieri.
Oportuit enim obuiari sponsam sponso, ecclesiam
Christo, redemptori captiuam, domino famulam,
creaturam creatori. Adhuc illa carnis nebula caliga-
bat, & hebetem corporis cœcitatem gerebat in men-
te, ut non agnosceret quem nouerat, non aspiceret
quem videbat, nō crederet, cui crediderat. Mox red-
dita est sanitas mentis, fugatæ sunt tenebræ falsita-
tis. Vade, inquit, dic fratribus meis. Non dixit, dic
errantibus, dic fugitiuis, dic latentibus, dic neganti-
bus, sed dic, inquit, fratribus meis. Plures namq; Ma-
rias fratres charissimi fuisse, quis ambigat, quæ pro
qualitate meritorum post resurrectionem dominū
meruerunt videre? Vna deniq; cum vnguento pri-
ma sabbati, alia sine vnguento vespere sabbati ve-
nisse ad sepulchrum domini designantur. Sed hæc
adnititur pedes domini tenere: illa tangere prohibe-
tur. Hæc discipulis nunciavit dominum resurrexis-
se. Illa existimans furto sublatum esse congémuit.
Illi in gloria sua Christus occurrit, hæc adhuc do-
minum cum mortuis querit. Nec immerito tangere
prohibetur, quæ viuētem cum mortuis requirebat.
O admirabilis bónitas saluatoris: appellat fratres,
quos nouerat negatores. Perrexit mulier, nunciat
Apostolis Dominum resurrexisse. Soluite cap-
tuui vincula tarditatis, redite ad dominum, redite
ad magistrum: quia mulier nunciat, nō videatur in-
decorū. Thomas vñus de discipulis ambiguæ men-
tis incredulus, de resurrectione dubius, & penè per-
fidiæ laqueo suffocatus, aspicit Christum corpore
vestitum, quod fuerat paillione nudatum. Ipse ex in-
tegris

Ioan. 20

regris genitalibus virginis, membra infantis eduxit qui clausis ianuis iuuenem introduxit. Expauit Apostolus culpam suam, & confessionis poenitentia publicavit. Veni, inquit dominus, tange vestigia vulnerum meorum, festina curiose, festina perfide, ut vulnera tua vulneribus sanentur: & mens tua sancta ciata perfidiæ iaculis, indulgentiæ medicamento curetur. Thomas reus, a quo fuerat dominus offensus, prostratus pedibus saluatoris, lamentabiles gemitus fudit: Dominus meus, ait, & Deus meus. Sed & mitissimus Christus consistentem non contempsit: nolo, inquit, sis incredulus, sed fidelis. Bona est poenitentia fratres, si tarda non fuerit: & si fuerit sera, in opere videatur esse perfecta. Facilius cognoscimus veniam creatoris, quam poenitentiam peccatoris.

DE RESURRECTIONE SERMO. III.

Post custodias sœuas & vincula dura, post illusiones & verbera, post aceti et felis pocula mixta, post supplicia crucis & vulnera, postremo post ipsam mortem & inferos: surrexit de suo funere caro noua, rediuiua phœnicis, quam ultimus sol & cinnama coxerant pietatis. Redit ab occiduo orbe latens vita, & in monte salus seruata resurgit, pulchrior redditura post funus. Quid cœnam illam liberalem cōmemorem, ubi tingebat discipulus mendax digitum? Edebat cum pane cædem, & sorbebat cum sanguine potionem. O crudele proditoris conuiuum, rogo, quibus oculis aspiciebat, quem subdente premebat? Parricida pariter & coniuncta vendidit argento Dominum, fecit de magistro ferale cōmercium. Accepit aurum, & perdidit Deum: Ipse autem Iudas inter epulas carnifex, inter nectareos cibos amarus vipereum cruentat animam, & cæcum alit sub pectori vulneri. Accepit mox a Christo buccellam, quam male sibi conscientia mens ferre non potuit. Cucurrit ad Iudeos. Pensat in precio morte suam, qui dum alienum sanguinem vendit, proprio

H F laqueo

laqueo disperit. Ecce traditur Christus, ducitur, ecce flagellatur, ecce suspenditur. Quid tibi profuit ò Iuda, ut mortem alienam tuo sanguine mercareris? Christus rediuit ab inferis, & tu in pœna torqueris. Illi nihil nocuisti, tu vero corpus simul & animam perdidisti. Cur Iudea ferox, quem occideres, cōparasti? Si seruare st̄bi quod emeras, nō perderes quod habebas. Tollis de innocentē consilium, ducis sicut ouem ad gladium, cruentas membra, diuidis vestimenta. Quid lucri inuenisti, quia sic saeuisti? Ecce Christus ex Oceano mortis, tanquam roseum iubar ascendit, & super te funerea caligo permansit. A spicce solem nostrum radiare. Vbi est quod dudum figebas in cruce? Spinas etiam capiti eius, & coronam de vepribus texuisti, acetum quoq; amaro felle propinasti cōmixtum. Ille tamen accepit, non quod bibet, sed quod potius reprobaret: deniq; gustauit

Esa. 5. merum tuum, & amputauit fructum tuum. Ego, inquit, plantauī te vineam fructiferam totām. Quomodo conuersa es in amaritudinē vitis alienæ? Sustinui, ut faceret vuas, fecit autem spinas. Ruit subito nox medio die, & mortem Domini omnis creatura, ne videret, effugit. Texit faciem suam lugubri nube omne cœlum, & totus orbis tenebris obuolutus occultauit vultū suū ne videret in cruce dominū suū. Elementa ipsa turbantur & rugiūt, saxa rumpuntur sepulchra patescunt, mortui reuiuiscunt. Factum est in terra chaos, timet omnis natura periculum, & Iudea perficit parricidiū. Vnus erat latro & corpore & mente proximus, alter alteri quidem vicinus, sed multum corde diuisus. Pendebat Christus in medio, & tanquam rex fulgebat in throno. Confitebatur vnus & honorificabat, alter incredulus blasphemabat. Iudex modo dictat vni sententiam, alteri porrigit indulgentiam. O mira rerum conuersio, latro credit, & Iudea fremit. Fecit latro de cruce imperium, & intravit paradisum rhomphæa flammea circundatum: Iudea vero amisit lumen, quando perdit

Psal. 57. dit Solem, sicut scriptum est: Supercedidit ignis, & non

nion viderunt Solem. O violentum latronem, ô artificiosæ effractionis vim! Ipsum clauicularium tenuit, & per ipsum ad paradisi interiora peruenit. Ecce surrexit hodie Christus, & post supplicia multa illæso corpore coruscavit. Non eum vmbrosa vorago, non ærea claustra, non indomabilis mors morte oppressit. Diræ cessere formæ, impetratumq; omne succubuit. Non ibi præsente Christo vtrices flammæ, non sœuā supplicia resonabant. Gemitus ille tristis, omnisq; luctuosus clangor obstupuit: captiuorum dirupta sunt vincula: nox ipsa, infernusq; resplenduit. Vomuerunt anfractus cauernarum captiuos, & animas lapsorum iam tenues antra cæca de suis custodiis laxauerunt. Ceciderunt ferales illæ cruentæ manus, atque rubiginosi tortores viso domino tremuerunt. Coepierunt sentire quod fecerant, & suis se poenitentia carnicina torquebat. Mox resolutos populos reducit Christus in lucem, alloquitur saucios, reficit fatigatos: O mea quondam, inquit, creatura; ô officium meum: num te ea sorte condideram, vt in has plagas & in hac exitia peruenires? Paradisum tibi paraueram, non infernum. Delicias præparaui, vitamque beatam, non mortem, constitui. Ecce quo te perdixi, & huc me descendere compulisti, vt paululum de maiestate humilis ad hunc carcerem hucusque venirem. Dum ergo te de his tenebris & tormentis liberarem, iudicem me esse tua culpa fecit: vt te ita derelinquerem, necessitas delicti tui compulit. Quid agerem fustus, nisi damnaretur iniustus? Si te per potentiam eriperem, iustitiam utique amisissim. Coactus sum amore tui pugnare cum aduersario tuo. Sustinui angustias uteri virginalis, accepi sortem tuam, auspicatus sum infantiam, iacui in præsepio: flevi, dormiui, creui, esuriem sitimque sustinui. Quæ fuit, rogo, tanta cupiditas pomi, vt meorum præceptorum obliti, inter ipsa primordia periatis? Debui quidem ingratos æternis donare super

pliciis: sed fateor, vicit me pietas. Non angelum misi, sed ego ipse propter te descendit. Permisisti me occidi, & sic ad istos inferos veni. Exite nunc vinciti, exurgite miseri, respirate captiui. Ecce vobis ignota lux fugeo, ecce rores infundo, ecce nodos omnes catenasque dirumpo. Ecce tartareaque sedes, noctemque profundam, foetidumque chaos extermino. Sufficiant exactae poenae. Fouebit vos semper maiestas mea, cum in celo fuerit caro mea.

DE RESURRECTIONE, SERMO IIII.

DOmini resurrectio induxit mundo lætitiam. Quanto fulget in aspectu, tanto feruet in effectu. Vetus homo migravit, nouus aduenit. Praevaricatio Adæ confusa est, cum nobis gratia Christi donata est. Dudum catena erroris trahebat animas miserorum, nunc charitatis vinculum redemptos dicit ad cœlum. Erubuit diabolus in furoribus suis. Christus occiditur, et mundus ab erroribus liberatur. Christus resurgit, & hosties euanuit. Miracula virtutum apparuerunt, ut homines perfidi confunderentur, & vt perditii redimerentur. Quatum miceret luctibus synagoga Iudæorum, tantum iucundatur ecclesia Christianorum. Triumphemus in Christo, qui nobis donauit misericordiæ medicinam, dum per lignum tribuit trophæa gloria. Iudas vendidit dominum suum, Petrus negavit magistrum, latro confitetur Christum: Iudas desperauit, Petrus titubauit, latro paradisum meruit. Inter traditorem, mercatoremque sanguinis Christi, & negatorem magistri, & confessionem latronis, signaculum meruimus redemptoris. Sufficiant charitati vestrae, quæ pro eruditonibus animarum dedit dominus Deus.

DE RESURRECTIONE, SERMO V.

Fratres, quam pretiosa & grata hodie ecclesia nobis inclaruit: & totius anni diebus alacrior dies hodierna refulsit, non de usitatis Solis curriculis illuminata præclarus, sed de lumine agni resurgentis illustrata sublimius. Hodie enim sol

sol iustitiae Christus ascendit euangelizatis sancto-
 rum animis, ab inferis eleuans secum corpora san-
 ctorum tanquam chorus syderum spiritualium.
 Eniuit Hierusalem, in qua visi sunt resurgentes:
 enitescit ecclesia, in qua præfulgent renascentes. Et
 illi testes, & isti testes. Solis resurgentis illi testes,
 Solis in aqua & spiritu baptizantib; isti testes. Et
 ideo pulsemus citharam David, canentis: Hic est
 dies, quem fecit dominus, exultemus & iucunde-
 mur in eo. Contemplemur hunc diem, qualem no-
 stem habuerit genitricem. Nox planè hæc cœlum
 luminaribus imitatur, imò vero hac ipsa nocte cœ-
 lum terraq; collætantur. Nox bonæ parturitionis,
 nox sanctæ regenerationis, geminum noctis huius
 video vterum: quia & geminum agnosco partum.
 Commouit tunc nox ista vterum parturiendo cor-
 pora resurgentium: commouet nunc vulnus suam
 renouando animas innocentium, nox de qua dicitur:
 Et nox tanquam dies illuminabitur. Ab ipsa est
 dies, quē fecit dominus, dies dominicus: Alii diem
 panis, alii dicunt diem lucis. De hac tripartita diei
 nuncupatione, producamus gaudiorum tubæ clan-
 gorēm. Dies dominicus, dies, inquā, regalis, in quo
 imperator ascendit ab inferis. Hesterno die agonizabamus tanquam sperantes regem, hodie lætemur
 suscipientes imperatorem. Et ideo hesternus dies
 non fuit ieunctionis, sed expectationis. Nunquam
 aliquis sensit ieunii laborem, sed omnes tanquam
 sibi parabant læti refectionem. Quemadmodum si
 iudex speratur ad patriam redditurus, nonne totius
 ordinis viri principes ciuitatis, dum meditatūr can-
 tica in occursum iudicis venientis, longius per mo-
 menta portis procedunt: & dum sperant, ieunant:
 dum ieunant, refectionem parant. Sic hesterno, ve-
 luti in expectatione iudicis salutaris, agonizaba-
 mur parando, sed delectabamus ieunando. Suscep-
 pimus regem, & reficimur per gratiam salutarem.
 Et recte dies dicitur panis, quia in eo nouimus pa-
 nem resurrectionis cœlestis. Hodie enim processit

Psal. 117

Psal. 138

panis in veritate , qui sicut crystallum mittebatur
 de nubibus prophetiae. Clamat enim David in vo-
 ce Psalmi, dicens : Qui emittit crystallum suam, si-
 cut frusta panis. De ore enim prophetarum, tanquam
 de nubibus sanctis descendebant niues , descendes-
 bat ros in vellus, quasi in crystallum spiritualem: ut
 per frusta panis consumptæ prophetæ, integrum sa-
 cramenti conficerent panem. Splendebat elapsa cry-
 stallus de ore prophetantium, & salutare panificaba-
 tur nobis verbum crystallica prophetæ fermenta-
 tione firmatum. Destitit iam crystallus prophetæ, quia
 paratum nos gustauimus panem. Et gustando ipsum pa-
 nem, non sicut Adam vidimus propriam nuditatem,
 quando nuditas nostra tecta est per huius diei clari-
 tatem. Et recte dies dicitur lucis , in quo fugerunt
 tenebrae cæcitatis. Exclamauerunt qui erant in tene-
 bris, quia lumen viderunt magnum: & qui erant in
 regione umbræ mortis , lux orta est eis. Lætetur
 terra , quia vidit nouam lucem. Lætentur angeli,
 quia donauit dominus peccatoribus claritatem.
 Contremuerunt inferi, insolitus sustinendo splen-
 dorem: sicq; incuruatum est omne genu Christo do-
 mino celestium, & terrestrium, & infernorum. Om-
 nia ergo nobiscum hodie contriumpphant. Angelo-
 rum apparitio festa nobiscum solennia concelebrat.
 Archangeli , throni, virtutes, dominationes, cheru-
 bin, & seraphin lætitiae choros ducunt, dum nos tra-
 etamus Paschæ mysterium. Imitemur hodie ange-
 los splendore non vestium, sed canticorum. Ideo &
 nos cantemus cantilenam , cantantes cantica cœle-
 stia, quæ humana adhuc cantare non potest lingua.
 Ideo lætentur cœli, & exultet terra. Exultemus do-
 mino, sed in tremore, non remissa securitate: quia &
 beatus Ioannes præcursor exultauit in vtero ma-
 tris, sed qui vinum non bibit, præcepto angelii Ga-
 brielis. Nos autem quia infirmi sumus, sobrie bi-
 bamus, modum non excedamus , ut lætitia nostra
 cum moderatione nullam sentiat corporis tempe-
 statem: sed per sobrietatis serenitatem, portum in-
 tremus

tremus salutarem. Accepimus ieuniorū palmam: Festiuitatis non amittamus victoriam: quam nobis tribuat dominus Iesus Christus adiuuando, qui vicit in nobis patiendo: ut digno carmine triumphemus cantantes, Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors aculeus tuus? Vbi est inferne victoria tua, quia captiuata est captiuitas tua? Omnes canamus halleluja: & idcirco propter diei lātitiam, conuertamur ad Christi clementiam.

DE RESURRECTIONE,

Sermo VII.

Maria veniens ad Christi Domini monumentum, appellat dominum hortulanum: quia infantum plantaria floruerunt. Ecce lilia renatorum ornant altare dominicum, candidis turbis gaudiorum: ecce lilia noua de fonte plantata, quia isti sunt qui lauerunt stolas suas, & candidas eas fecerunt in sanguine agni, qui tollit peccata mundi. Ecce surrexit caro Christi, & flos campi de scrobe sepulchri: & apparuit in horto lily conuallium, cum ad sepulchri nouam scrobem gaudiorum nuncii descendunt angelorum. Venit Maria sepulturæ portans aromata, & inuenit in sepulchro sua via resurrectionis vnguenta, non ut vnges ret corpus dominicum, sed ut chrismate perfundaret capita renatorum. Venit ad monumentum, æstimat clausum, & inuenit ad ianuam sepulchri vela pendētia linteorum. Dicunt ei angeli, Mulier, quid ploras? quem quæris? Iesum quæris intra petram, qui iam confregit mortis gehennam? Quid quæris Maria, plantatam vitem veram? Ecce de palmitis bus mortuorum paratur tibi in horto renouata vindemia. Non audiuisti Prophetam dicentem: Filii tui sicut nouellæ oliuarum? Ecce sunt circa altare dominicum infantes per medium florescentes aquarum. Quid est ergo Maria? Quem quæris: Non est hic. Surrexit enim, sicut dixerat vobis: vide, aspice linteamina, nil est quod terreat.

Ioann.20

Psal. 1

F 4 Lintea

Linteamina enim Christi, sepultura est peccati tui;
vnde extergas lachrymas luctus tui, & sudorem re-
frigeres desiderii tui. Videbis in paradiſo, quem
quæris in monumēto, accessit, recessit, profecit: quē
quærebat inuenit. Aspicit & æstimat hortulanum:
quia vere ab ipso suscepit noua plantaria renatorū.
Domine, inquit, requiro à te edoce me. Et si æstimo
hortulanum, non facio calumniam, dum requiro vi-
tam meam. Si tu sustulisti dominum meum, indica
vbi posuisti eum. Nunquid vidisti quem dilexit
anima mea? Si tu es fur corporis domini mei, esto
consolator luctus mei. Si tulisti eum, partiamur si-
mul: & de te & de me gaudebit genus humanum.
Si tulisti, non auaritia appetisti, sed misericordiam
dilexisti. Tantum per te ostende locum, ego paro
humeros meos, & tollo tecum. Stat hortulanus, &
racet. O verè hortulanus dominus Christus, qui
leuavit plantaria de gehenna, quæ antiqua obruerat
sepultura. O verè hortulanus, qui eradicauit mor-
tem, & introduxit secum ad paradisum latronem.
O hortulanus, vilis quidem specie, sed dulcis in vo-
ce. Iam simplex est horti ianua: nulla ibi de ter-
rore custodia, ideo libenter interrogat secura Ma-
ria. Suspicer, inquit, quia Iudæi tulerunt dominum
meum, & nescio vbi posuerunt eum: sed quia te vi-
deo, te interrogo, à te discere desidero quod requi-
ro. Et dominus Mariæ dat vocem, & indicat ve-
ritatem. Labia iusti distillant melle, & obumbran-
tur vnguenta Mariæ. Quæ cum meliorem accepis-
set odorem, exclamauit in voce, Rabboni: quod in-
terpretatur, magister. Et adorauit eum: & fundens
lachrymas, & quærens tenere genua eius, dicit ad
eam Iesus: Noli me tangere, nondum ascendi ad pa-
trem meum: hoc est, iam fide viuvis, spiritus te viuifi-
cat. Resurgit Christus à mortuis, credi debet, non
tangi. Qui eius desiderant tenere genua, accedant ad
eius altaria. Noli me tangere, necdum enim ascendi
ad patrem meū. Et illa dixit, Domine, quare nō mi-
hi permittis ut te tagam: vel simbriā vestimentorū
tuorum

tuorum ego non debo tangere, quam tangebant
 ægroti, & sanabantur? Tu in ligno pependisti, & in
 sepulchro iacuisti, tu paradisum reserasti. Admitte
 me ad hortum deliciarum tuarum. Sanasti Heuam,
 exhilara Mariam: ostende mihi vitam tuam, lætifica
 me de vindemia tua. Et dominus, Vade, inquit, ad
 palmites meos apostolos, ut occurrant in Galilæa:
 et ibi tibi apparebit plena vindemia. Ecce igitur de
 Christo resurgentem, & de sarmenis apostolicis tri-
 umphauit Galilæa. Ecce de domino & infantibus
 tanquam de vite, & palmitibus, hodie lætatur no-
 stra mater catholica ecclesia.

DE RESURRECTIONE, SERMO VII.

Licet omnes solennitates, dilectissimi, quæ in
 ecclesiis pro dei honore celebrantur, sanctæ
 sint atq; venerabiles, tamen hodierna domi-
 nicæ resurrectionis dies, peculiarem festiuita-
 tem habet. Ideo vtique quia omnes alij dies viuen-
 tium in se tantum continent gaudium: hæc etiam le-
 titiam defunctorum. Communis est ergo infernis si-
 mul ac supernis ista festiuitas: quia resurgens domi-
 nus à mortuis, & illic festiuitatē dedit, vbi mortem
 vicit: & isthic vbi victor à morte remeauit. Et ideo
 bene Psalmista loquitur de hac peculiariter die, di-
 cens: Hic est dies quem fecit dominus, exultemus et
 lætemur in eo. Prænuncians enim dominicam resur-
 rectionem, non supernis tantū, sed & infernis, diem
 salutiferæ exultationis indixit. Descendente in tene-
 brosam inferorum caliginem domino, etiam illic
 tunc absq; dubio dies splendidissimus fuit: vbi sal-
 uator illuxit, Vnde pulchrè Euangelista, qui modo
 lectus est. Et lux, inquit, in tenebris lucet: & tenebræ
 eam non comprehendenterunt. Quia licet in tenebras
 dominus descenderit, tenebrarum tamen obscura
 non sensit. Tenuit in illo noctis horrore inuiolabilē
 maiestatis suæ splendorem: luxit sempiternæ naturæ
 splendore, ac sic non lux à nocte, sed nox à luce supe-
 rata est. Lætemur ergo dilectissimi & exultemus in
 domino: hodie enim nobis data est à domino lux sa-

Psal. 117.

Ioan. 3.

Iutis secundū illud, quod idē Psalmista in cōsequen
Psal. 11. tibus ait: Deus dominus & illuxit nobis. Et quid
 adhuc addidit; Cōstituite, inquit, diē solennē in con
 frequentationibus, vscq ad cornu altaris. Completū
 etiā hoc hodie in ecclesia dei video. Nam cū vſque
 ad cornu altaris omnia religiosis conuentibus ple
 na sint; ipsam scripturā sanctæ ecclesiæ plenitudo cō
 pleuit. Dies ergo hic dilecti, dies est resurrectionis
 & vitæ. Reddit eū per quadragesimā gratiorē dele
 stabilior fidei gratulatio; qua ad tristitiam reorū iū
 eti sunt dies remissionī: vt patientiā vtq statim re
 muneratio consequatur, secundū illud: Qui seminat
 in lachrymis, in gaudio metent. Quicunque ergo se
 minaſtis in lachrymis, capite præmia exultationis.
 Sciat se vniuersiq, quo maiora seminavit semina
 fletuum, maiores fructus capere gaudiorum. Speci
 es ergo futurarum beatitudinum iam in præsentis
 bus continetur. Sicut enim nunc est relaxatio post
 districcionē, sic in futuro erit requies post laborem.

Vnde obsecro dilectissimi, cum vniuersam ecclesi
 am, præcipue tamē vos, qui in nouā salutē regenera
 ti candida indumenta sumpsistis, vt munus quod ac
 cepistis, purum immaculatumq teneatis; vt nitore
 vestri habitus etiā in conuersatione seruetis: tam cā
 dida sint corda vestra, quam vestimenta vestra. Au
 distis euangelistam dicentē hodie, quod quicunq in
 deum credunt, hi filij sunt dei. Dedit enim, inquit, fi
 lios dei fieri, his qui non ex sanguinibus, neq ex vo
 luntate carnis, neq ex voluntate viri, sed ex dō na
 ti sunt. Ergo & vos non estis nunc ex carnis conce
 ptu editi, sed ex deo patre generati. Superest vt con
 seruetis sanctæ vitæ conuersationē, sanctæ regenera
 tionis dignitatem, & vere iuxta id quod Apostolus

Ioan. 1.

ait: Sicut modo geniti infantes rationabiles sine do
 lo lac concupiscite: vt in eo crescatis in salutem. Et
et. 2. pax dei quæ superat omnem sensum, custodiat cor
 da & corpora vestra, per dominum nostrum Iesum
 Christum, qui cum patre & spiritu sancto viuit &
 regnat in ſæcula ſæculorum, Amen.

Philip. 4.

DE

DE RESURRECTIONE, SERMO VIII.

PAschalis solennitas dilectissimi hodierna die festiuitate concluditur; & ideo hodie etiā neophytorum habitus commutatur, ita tamen ut candor qui de habitu deponitur semper in corde teneatur, in qua quidē re obtinenda primū id nobis iam nunc agendum est dilectissimi: ut quia quinquagesimæ dies sunt, id est indulgentiæ & remissionis, ita nobis sanctorū dierum festiuitas agatur, ut relaxatione corporum, puritas non corrumpatur animorum: sed potius abstinentes ab omni luxu, ebrietate, lasciuia, dantes operam sobriæ remissione, ac sanctæ sinceritati, id efficere tentemus: ut quicquid non adipiscimur, mentiū puritate queramus: & sane debemus hoc nō vtilitati tantū nostræ & saluti, sed etiā festiuitati ipsi ac tēpori. His enim diebus dñs post resurrectionē videndū se apostolis suis, tenendum, amplectendum, perfruendumq; concessit. Vnde cum solennitas quinquagesimæ & ex eo constet quod nunc dominus eum discipulis præsens fuit: scire nos cōuenit, q; ita demū nos verè solemnes sumus, si solennitate sic vtimur, vt præsentē deum habere mereamur. Quæris forte vnde id fieri, aut quomodo possit, ut deus præsens sit: neq; te admiratio rei huius ac magnitudo deterreat: actus tantum nostros & conscientias cogitate: nam res hæc in sola vitæ probitate consistit. Scitote, quod si vos præsentiae Dei iam dignos redditis, præsentem deū iam habere coepistis. Inuocantes se deus sequitur, & trahit, & non repugnat. Sanctos diligit, flagitosos fugit. Nemo de possibiliitate rei huius conqueratur. Is enim præsentem dominum non habet, qui dominum abesse compellit. Nemo absentiā Christi sustinet, nisi qui præsentiam non requirit. Multi sequi putant, sed aliud est vere querere, aliud præsumptionem habere querentis. Nonnulli enim ex fratribus nostrorum numero dilectissimi, festiuos se esse dubitant, nisi gulæ, nisi ventri, nisi luxuriæ satisfecerint. Dicendum nobis cū libertate est: Non est hoc fratres

fratres festiuitatem colere dei, sed coquinare. Vultis ergo scire quid sit hominem festiūm esse? Imita mini in aliquo illos, qui primi hac festiuitate vni sunt, dico sanctos dei: quorum semper fuerunt, ut legimus, dies sobrij, noctes pudicæ, sanctæ vigiliae, sopor castus, actus probi, conuersatio honesta, vita si bi ex omni parte consentiens: neq; illos sequamur,

Philip. 3. quorum, ut Apostolus ait, finis est interitus: quoru deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. Hi enim dilectissimi diuinis solennitatibus non intersunt. His sacræ diei festa non sapiunt. Quamuis enim præsens esse videatur, re tamē abest, qui conuersatione disiunctus est. Horū letitia dilectissimi lachrymabilis: horum exultatio luctuosa, non placans dominū, sed exacerbans: quia quam libet quis solennitatem pro honore diuino celebrare se credat, festiuitatem dei q; in probris agit, iniuria est. Vultis scire me verum dicere, audite de hoc loquentem deum: Si attuleritis, inquit, similagine, vanū est: incensum abominatio est mihi. Neomenias vestras & sabbata vestra odit anima mea. O infelix, miserandaq; perditio. Et qua tandem alia re placeare deo potuerunt, cum ipsi diuini cultus latrā displi ceant? Quæ ergo his propiciandi reatus spes est: quibus propiciatio ipsa vertitur in reatum? Videtis ergo fratres quantum sit inter veram falsamq; festiuitatem discriminis. Aliud siquidem honor, aliud contumelia. Aliud placere deo, aliud offendere. Si vultis ergo vera solennitate vti, si veris gaudiis frui,

Philip. 4. gaudete, vt Apostolus ait. Sed gaudete in domino semper. Sicut enim quædā, vt scitis, sunt turpia gaudia: ita qui in domino vult gaudere, flagitiosa operet gaudia nō requirat. Et nolite, inquit, Apostolus,

Ephes. 5. inebriari vino, in quo est luxuria, sed impleamini spiritu sancto, loquētes vobisipsis, in hymnis & canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris domino. Hæc est firma mentium letitia & vera. Hæc exultatio sancta, hæc deo digna festiuitas. Sic plane solennes simus; sic in aliqua Apostolo rum

rum similitudine festa celebremus. Sic etiam illud Apostolicum munus assequamur, ut præsentem deum habere mereamur.

DE RESURRECTIONE, SERMO IX.

Post dies octo iterum erant discipuli eius intus, & Thomas ille, qui tunc cum eis non fuerat, quando gauisi sunt discipuli viso domino: & qui referentibus postea discipulis dixerat, nisi videro fixurā clavorum, & mittam digitum meum in latus eius, non credam.] Hoc ergo hodie, id est, octauo post resurrectionem die, cum discipulis reliquis posito, venit Iesus, ianuis clausis. Sic oportuit venire, ubi cor incredulitate clausum erat, fidei luce referandum. Nō imerito ergo etiam octauus dies pari aut penē pari deuotione celebratur: qua ille celebratus est, à quo octauus iste numerat⁹. In illo enim resurrectio acta, in hoc confirmata est, nec minus lata atq; tenebrosa hic incredulitatis ianua, quam illic inferni porta per rumpitur. Venit ergo, inquit, Iesus, ianuis clausis. Est quod nos quoq; cum Thoma dubitemus, nisi facta respiciamus autoris. Sed si deum esse, de quo loquimur, cogitemus; cui nihil inuium, cui humanum quoque pectus peruium cōfitemur: cuius hoc idem corpus clavis ostiis in ipsa statim salutatione, Pax vobis, conspicuum spectabatur discipulis; hec si indubia fide credimus, ab omni quæstionis scrupulo liberamur. Hanc ergo nobis fidem afferat, hanc à nobis reposcat, hanc in nobis inueniat, hanc relinquat. Deinde dicit Thome: Infer digitum tuum buc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus sed fidelis.] Non est meū, meos ludificare phantasmate, vanam imaginem vi- sus si timet, veritatem corporis manus & digitus ex ploret. Potest fortasse aliqua oculos caligo decipere, palpatio corporalis verū corpus agnoscat. Spiritus, inquit, carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Quod hostia clausa penetraui, sola est virtus diuini spiritus, non sola carnis substantia. Alioquin, quid profuit me suscepisse hominem, si piguit fuscitasse?

Ioan. 20,

Luc. 24,

tasse? Respondeamus ergo & nos, & fateamur cum Thoma id, quod miraculum diuinæ virtutis exposcit. *Tu dominus meus, & deus meus.*] Nobis enim ille dubitavit, nobis exploravit, nobis credidit, nobis in illo dominus manus & lateris vulnera contrectata permisit. *Dicit ei Iesus: Quia vidisti me, credidisti; beati qui non viderunt, & crediderunt.*] Habemus igitur & firmitatem palpata credentiū, & beatitudinem

Iohann. 20.

nō visa credentiū. Scripta sunt, inquit, vt credamus quia Iesus est Christus filius dei: & vt credentes viā habeamus in homine eius. De consequenti verō, quā modo audiuimus, manifestationē eius, illud ad uertisse sufficiet: q̄ qui nocte tota inuanū retia, arbitrio suo missa indifferēter incerto latere detraxerūt, in verbo domini luce iam tediata, missa in dextrū latus pleha traxerunt. Illud vero quod in hac eadem manifestatione, cū discipulis, sicut aliis etiam euangelij locis ante passionem refertur, cibū sumpsit, suspicione phantasię penitus auertit. Nec enim post resurrectionē corpus illud sustentaculis ciborū indiguisse credendum est: quod iam maiestas sola vegetabat. Traxerūt ergo in terrā rete, plenū non promiscuis, sed magnis piscibus: ex quibus nullū proiiceret electio. Quid aut̄ significet tā sublimis ista pescatio, & quia non est scissum rete sequentia declarat. Sic si trahuntur retia, quae in dei verbo ac voluntate mittuntur, capture magna est, scissura nulla. Illi pescatores erant, quibus saluator dixerat: Venite post me, & faciam vos fieri pescatores hominū. Quae ergo istis hominum pescatoribus retia, nisi doctrina firmissima veritatis, quam mendacij scissura nō violat? Monet me in istis pescatorū verbis consentiens alterius loci relatio. Nā simpliciter in passione dñi refertur tunica ipsius ab his, qui sibi vestimenta eius diuidebant, nō fuisse scissam. Ergo nec doctrina apostolica, quae in his Apostolorum retibus figuratur, nec vestis dominica pati vñquā potest scissuræ ullius foeda dispendia. Vbicunq; igitur aliqua doctrinæ scissura cōspicitur, ibi non potest dominica vestis,

Mat. 4.

nec

Iohann. 15.

DE ASCEN. DOMINI SERMO 95

hec magnorū, ut ait, piscium captura cognosci. Cauete itaq; dilectissimi, scissa illa ab integritate catholice fidei hæreticorū dogmata. Dominus nisi integra vestis non capit, fideles domino non nisi integratōis captura constringat. Cauete dilectissimi: multæ enim scissuræ sunt, ne quis aliquando ad schismatum pannos ab huius vestis integritate desciscat. Multi fidelium in captiuitatē deueniunt, multi hereticos dominos sustinere coguntur. Sed si nō coguntur ad sacrificia, quid refert si coguntur ad sacrilegia? Sit ergo fidelibus etiā captiuitate corporis, fidei libera, priuata cōfessio. Hæc in singulis, & quod peius est, frequens familiaris est. Captiuitatis persecutio, si non desit fides, potest imputari martyrium, in domum nostrum Iesum Christum, cui est cum patre & spiritu &c.

DE ASCENSIONE DOMINI SERMO.

Quando autem de cruce nostra processit oratio, foris ciuitatē, solennitatē celebrauimus: & nunc de crucifixi ascensione tractamus, præclarum diē & omni lætitia coruscantē, fines ciuitatis egressi summa cum gratulatione celebramus. Et hoc non ad contumeliam ciuitatis, sed ad honorem obseruatur sanctorū, ne nos causa dissimilationis accusent dicentes, q; pro domino sensimus vniuersa tormenta, vexantū manib; non a vidimus ossa carne nudata, patientia nostra tortor cessit iratus, libenti animo pro Christo noster sanguis effusus est, decisa capita sunt pro eius gloria. Hæc omnia meruimus sustinere, nec mysteriorum arcana in nostris tabernaculis celebrantur. Ideo dilectissimi fratres hodie ad loca conuenimus beatorum, ad sanctorum habitacula festinamus, ut conuentus noster, ipsorum quoque præsentia clarior redderetur: non enim in hoc theatro martyres tantum præsunt, sed & angelorum instantia locus decoratur. Nam et angeli præsunt: & si martyres videre desideres, si angelos cupis inspicere, aperi oculos fidei, & illud tibi theatrum facile demonstratur. Nam cum in omni aere

ære angelorum multitudo versatur, multo magis in
 ecclesia, multo amplius hodierno die, quando eorum
 dominus ascendit in cœlum. Et ut scias quod ange-
 li ubique versantur, audi quod Paulus femineo podo-
 ri prospiciens ait, Debent mulieres velamen habere
 supra caput, propter angelos. Et iterum Iacob: ange-
 lus, ait, qui liberauit me à iuuentute mea. Et illi qui
 cum apostolis erant, aiunt ad Herodem, Angelus
 ipsius est. Et Iacob, Vidi, inquit, castra angelorum.
 Et merito angelorum castra videbantur in terra. Nam
 sicut Imperatoris optimi prouisione vrbes omnes,
 vniuersæ ciuitates, castella singula, manu militari
 aduersus hostilem muniuntur aduentum, & omnia
 loca diligenter armantur, ne barbarica incursione
 deleantur: ita & deus, quoniam barbara & agresti-
 mente rabientes dæmones, ad pacis euersionem vique
 versantur, ad tutelam nostram constituit exercitus
 angelorum, ut eorum praesentia dæmonum confri-
 gatur audacia, et per eos nobis pacis gratia ministre-
 tur. Vides quod & angeli præsunt, consistunt mar-
 tyres, & ubique nobis præparatur auxilia: quid igit
 tur miserius illis est, qui conuentu istum splendidum
 derelinquent? & quid vobis beatius, qui ad tantam
 solennitatem concurrere voluistis? Sed fortissima
 martyrum facta alio tempore declaremus, & ad pro-
 positum redeamus. Hodierna die dilectissimi fra-
 tres deo sumus mira reconciliatione sociati, hodie
 na die humanum genus cœlestem misericordiam me-
 ruisse cognoscitur, hodie vetus illud iurgium disso-
 lutum est, sedatum pristinum bellum, hodie nobis
 pax miranda donata est, que nunquam sperabatur pos-
 se concedi: nam nulla spes erat deum humanæ velle
 reconciliari naturæ, non quia dominus inhumanus,
 sed quia serius negligentia videbatur oppressus: non
 quia crudelis dominus, sed quia contumax seruus
 est. Vis audire quod nostro vitiō deus ad commoti-
 onem non prouocatus est, quod nostra culpa māsue-
 tus dominus videtur iratus? disce singula, & ratio-
 nem causæ cognosce, ut cū sedatum senseris bellum,
 iurgium

x.Cor.ii.

Gen.48.

surgū dissolutum, & humanum genus summo ho-
 nore decoratū, diuinā gratiam misericordiamq; me-
 rearis, & perpetua deum benedictione sanctifices.
 Aliquādō deus de humani generis confusione cogi-
 tauit, & intantū eius ira processit, vt viros & fœmi-
 nas, senes & iuuenes, feras & pecora lucis priuare dī
 sposuisset aspectu. Et atri diuinæ verba sententiæ:
 Delebo, inquit, hominem, quē feci, à facie terræ &
Gen. 6.
 bestias & pecora: quoniam recogitaui, quia feci ho-
 minē. Et vt scias quia humana eī non fuit exosa na-
 tura, sed malitiæ nostræ ferebat horrōrē: postq; dixit,
 delebo hominē quem feci à facie terræ, dixit ad ho-
 minem, Tempus omnis hominis venit ad me. Et si
 hominem haberet exosum, non loqueretur ad homi-
 nem, nec dignum eum suo sermone fecisset, nec diui-
 nū eum percipere concessisset auditū. Sed vide Dei
 misericordiā. Hominem quadam satisfactione con-
 solatur, & causas ei future calamitatis enarrat, nō vt
 homo causas discat, sed vt narrando aliis multos me-
 liores efficiat. Quod dicebā, hoc est, intantum huma-
 num genus pessime conuersabatur, vt ipsius terræ
 habitatione carere speraretur. Sed & nos qui & ter-
 ra videbamur indigni, hodie eleuati sumus ad celū.
 Qui nec terrestria merebamur, cœlestē regnū merui-
 mus possidere. Ccelorū transiuius fines, & ipsa se-
 de regali decoramur. Et natura cuius causa Cheru-
 bin seruabat paradisum, à Cherubin summo cū ho-
 nore suscepta est. Sed hoc mirabile quemadmodum:
 factum est, videamus: & quemadmodū nos qui tan-
 tam offenderamus clementiam, vt & terrestribus
 priuaremur, excelsa tenuimus, & alta meruimus pos-
 sidere, quemadmodum sedatum iurgium & illa via
 deatur ira sublata. Disce quod non nostra deprecati-
one, qui eū offenderamus, sed postulatu eius, qui ius-
stè fuerat nobis iratus, pax facta est. Pro Christo nā-
 que, ait, legatione fungimur, tanquā deo rogante per
 nos. Quid hoc est? ipse rogat qui iniuriam passus?
 Valde inquit, nam deus clemens est, & ipse tanquā
 pater misericors deprecatur. Et vide qui medius est,

X G qui

z. Cor. 3.

qui reconciliator accessit. Non angelus, non archangelus, sed ipse filius deprecatur. Et sicut duobus iuris separatis, unus in medio positus altercantum, litus discordiamque dissoluit: ita & Christus fecit. Deus nobis iuste irascebatur, & contemnebamus iratum, & clementem dominum declinabamus, & se medium Christus ingessit, & sociavit utramque naturam. Et nobis quod imminebat a patre supplicium, ipse sustinuit. Vis discere quod & inde supplicium, & ex hinc insultationem ipse sustinuit? Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Vis des quod immensus celeste supplicium ipse sustinuit? disce quod & terrestrem insultationem ipse tolerauit, cum dixit, Opprobria insultantium ceciderunt super me. Vides quemadmodum sedauit iurgium, quemadmodum legem ipse dissoluit, nec antediscens, sed multa fecit, multa sustinuit, ut inimicū reconciliaret, & hostem deo sociaret, & amicū faceret, qui multo tempore fuerat inimicus. Et horum omnium beneficiorum hodiernus dies materia fuit, & tanquam primicias naturae nostro deo dedit. Et sicut de campis segetibus decoratis si quis collectas spicas obtulerit deo, omnem campo benedictionem reportare perspicitur: sic & Christus per illud corpus fecit benedici nostram naturam. Sed cur non omnem naturam leuauit ad celum? Scilicet quia non videtur esse primicias, cum totum offertur, sed cumbreue offertur. Breui enim oblatione totum benedicitur. Sed inquis, Si primicias sunt, primum factum hominem ad celum debuerat eleuare: Primitiae namque sunt, quod primum offertur. Primum quod pullulat, non est hoc primicias. Nam imbecillis fructus nullus est, sed fortis & validus ipse debet offerri. Quia igitur ille fructus peccato fuerat alligatus, & peccati criminе tenebatur: ideo non leuatus est, licet prior factus esse videatur, sed is qui postea factus est. Et ut discas quod ille fructus primicias facit, qui robustus & validus, & summa maturitate florescit, testimonium te diuinæ lectionis poterit edocere. Si intrabis in terram quam domi-

Psal. 68.
Rom. 15.

Lent. 19.

dominus deus tuus tibi dabit, inquit Moses ad populum, & plantabis in ea omne lignum, quod facit fructum ad edendum, tribus annis depurgabis fructum eius, quarto vero anno fructus sanctus erit domino. Ergo si primitiae sunt quod primo profertur, primi anni fructus domino debebamus offerre. Sed ille ait, tribus annis non purgabis fructum eius, sed dimittes illud: quia nondum arbor valida firmitate roboratur, nec fructus aliqua maturitate florescunt: sed quartus, inquit, annus sanctus erit domino. Vide legis conditoris prudentiam, fructum primum nec manducari permittit, ne ante deum quisquam eum percepisse videatur: nec offerri concessit, ne deo immaturus offeratur: sed dimitte, inquit, quia primus est: nec offeras, quia oblationi nondum dignus est fructus, nec accipienti conuenit immaturus. Et hec verbis dicta sunt propter corpus quod Christus obtulit: igitur nostrae naturae primitias obtulit patri, & oblatum donum miratus est pater, quod & tanta dignitas offerebat, & quod offerebatur, nulla macula fœdabatur. Nam & suis manibus suscepit oblatum, & suæ sedis fecit esse principem, & quod plus ad partem suæ dexteræ collocauit. Cognoscamus quis est ille qui audiuit, Sede ad dexteram meam: quæ natura est cui deus dixit, Esto meæ particeps sedis? Illa natura est quæ audiuit, terra es, & in terram ibis. Non enim ad oem gloriæ cœlos transisse sufficerat, non cum angelis stare: sed cœlos transiuit, supra Cherubin ascensit, ultra Seraphin eleuatur, nec ante stetit, nisi sedē dominicam meruisset. Vide quo spatio cœlū separatur à terra, immo terra quanto ab inferis est, & ipsum cœlum quanto ab altiore cœlo separatur, & de altiore cœlo ad angelos quantum spatij est, ad superiores etiam potestates, ad ipsam quoque dominicam sedem. Per hæc omnia natura nostra eleuata est, ut homo qui loco tam humili tenebatur, ut descendere non posset ulterius, ad tam excelsam sedem eleuaretur, ut altius non posset ascendere. Et hæc ostendens Paulus dicebat: Qui descendit, ipse est qui ascendit. Et Epb. 4.

XXX DE ASCEN. DOMINI SERMO

iterum: Descendit ad inferiora terræ, ascendit super omnes cœlos. Discite igitur qui ascendit, & quæ natura leuata est. In hoc enim cupio remorari sermonem, ut humani generis commemoratione diuinâ clementiam cum omni admiratione discamus, quæ summum honorem, magnamq; gloriam nostræ naturæ largita est. Terra & cinis eramus, sed hoc nostrum vitium, sed naturæ imbecillitas fuit, irrationabilibus insensatiores fuimus. Comparatus namq; est, ait, homo iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Et peius est comparari, quam nasci. Nâ naturaliter non habere rationem tolerabile est, verū rationis decoratione decoratum, irrationali naturæ comparari, voluntatis est crimen. Et quando audis, quod homo comparatus est iumentis: non arbitris, quod eum irrationalibus similem voluit demonstrare, sed longe peiorem, non tantū quia homines facti ad irrationalia ad maiorem clementiâ

Esa. i. properauimus: (Et hoc significans Esaias dicebat: Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepium domini sui, Israel autē me non cognouit.) sed ut peiorem conuersationem erubescamus. Vbi enim abundauit peccatum, superabundabit & gratia. Vis des quod iumentis irrationaliores fuimus: cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepium domini sui. Vis & auibus nos irrationaliores inueniri. Turtur & hirundo, agri passeræ agnouerunt tempora ingressus sui: populus vero meus non cognouit iudicia dei. Ecce iumentis, ecce auibus deteriora sentimus, & irrationaliora cogitamus. Vis amplius nostram inuenire naturam. Formicarum nobis gesta narravit, & earum nobis imitationem ostēdit. Vade namq; ad formicam, ô piger, & æmulare vias eius. Formicarū sumus facti discipuli, formicarum æmulatione viuimus, formicarum conuersamur exemplis. Intantum amisimus humanæ naturæ consilium, intantum humanæ mentis aliena sentimus, qui ad similitudinem dei facti monstramur. Sed nō reus est ille qui fecit, sed nos qui contemptimus in imagine

DE ASCEN. DOMINI SERMO 101

gine perdurare. Sed quid de formicis dico? Lapidibus insensatores facti sumus. Et hoc tibi valido testimonio monstrabo. Audite, ait Micheas, fundamen*Mich. 6.*
ta terræ, quia iudicium domino contra populū suū. Quid ait? Contra homines tibi iudicium est, & testes terræ fundamenta, ut inter diuinū humanumq;
iudicium audiant, judices inuitātur? Valde, inquit,
nam lapidibus homines insensatores esse noscūtur.
Vides quod totius malitiæ fines excessimus? asinis
& bubus irrationabiliōres ostendimur, sensu vola-
tilium superamur, nec ipsis lapidibus comparamur,
sed serpentium malignitates imitamur. Furor namq;
ait, eorum ad similitudinem serpentis, venenū aspi-
dum sub labiis eorum. Et quid de mutis animali-
bus loquimur, vbi etiam ipsius diaboli filij nuncu-
pamur? Vos namq;, ait, filij diaboli estis. Sed tamen
nos qui sensum non habebamus, qui contumacia
grauabamur, qui nec lapidibus cōparabamut, qui
vincebamur ab omni natura, qui despecti videba-
mur, qui contemnebamur: & quemadmodū loquat
ignoro, quo sermone vtar, quo verbo dicā reperire
non possum: natura fragilis, natura contempta, &
omnibus monstrata deterior, omnia vicit, omnia su-
perauit, & omnibus hodierna die meruit excelsior
reperi. Hodie angelī vota diu desiderata recepe-
runt: hodie archangeli, quod multo tempore cupie-
bant, inspicere valuerunt: naturam nostram ipsi in
sede dominica immortali gloria fulgentē peruide-
rūt. Hoc enim affectabant angelī, hoc desiderabant
archāgeli, & si eos natura humana largito sibi hono-
re superabat, attamē nostris beneficiis gratulātur:
nā etiā nostris dolebant suppliciis. Et quando puni-
ebamur, ipsi quoq; nimia tristitia tenebātur. Et Chē
rubin licet paradisum custodiebat, tamē nostris sup-
pliciis tristabātur. Et sicut cōseruus bonus, cū à do-
mino custodiendū cōseruū suscepit, satisfacit qui
de dominicæ iussioni: sed tamen poena conserui ni-
mio dolore cōteritur, & seruitutis necessitate cōstrī-
ctus, animi nō respuit charitatem: Sic & Cherubin

Psal. 57.

Ioan. 3.

meruerunt quidem custostire paradisum, sed dolebant honore custodiæ. Et ut hoc facile possis aduertere, ex hominū affectione condisce, quos conseruorū calamitates inspicimus condolere. Et si seruant homines charitatē, multo magis illæ potestates nostris suppliciis commouentur. Nam & iusti dolebant peccatorū suppliciis, & licet merito poena inferebatur, tamē dolores incitabat tristitia. Nā & Mo-

Exod. 32. ses post idolorū cæremoniā dicebat: Siquidem dimittis illis peccatum, dimitte: sin autē, & me dele de libro quem scripsisti. Quid hoc est? Contumaciam vides, & pro impiorum supplicijs deprecaris. Ideo inquit, doleo: deprecor, quia digne cruciantur, quia merito puniuntur, quia ipsi sunt sui causa supplicij. Et Ezechiel cum angelum populo videret inferensem summa supplicia, cum nimia lamentatione clas-

Ezech. 9. mauit, dicens: Heu mihi domine, quoniam deles tu reliquias Israel. Et Hieremias: Castiga nos domine

Hier. 30. in iudicio tuo, & non in ira tua, ne nos paucissimos facias. Et cum Moses & Ezechiel & Hieremias do-
lent, quanto magis illæ potestates nostris calamitatibus commouentur? Et ut scias quod nostris malis doluerunt, ex eo disce quod reconciliatione domini ca gratulati sunt: & si antea nō dolebant, nec postea gratulantur. quia gratulati sunt, Christus saluator

Luc. 15. ostendit, dicens: Erit gaudium in cœlo & in terra, uno peccatore conuertente. & si vnius peccatoris correctione angeli gratulantur, multo magis cū ad cœlū hodierna die primitias hominū viderint eleuare naturam. Et alia ratione condisce gaudium cœlestium potestatum, quando dominus noster Iesus Christus natus est secundum carnem, cum reconciliatum hominē viderent (nec enim aliter descenderet) cum summa gratulatione in terra clamabant: Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: ut discas quod ideo glorificant, quia terram, ea quæ bona sunt, receperisse lætantur. Declarant & causam, dicentes: In terra pax hominibus bonæ voluntatis: Hominibus qui rebellati sunt, qui inimici fuerunt,

Luc. 2.

runt, qui alienati erant, qui cōtumaces iudicati sunt. Vides quemadmodū in alienis bonis gratulantur, imò in suis? Nam nostra bona suas vtilitates arbitrantur. Vis discere quod cum ascenderet, gratulabātur, & nimio gaudio exultabant & descendebant frequenter. Et hoc proprium est cupientū videre in opinatum spectaculū: & vt scias q̄ ascendebant & descendebant, Christi te verba confirmant, qui dicit: A modo videbitis angelos dei ascendentēs & descendēntes ad filium hominis: & iste semper amantiū mos est, & cupientium solita consuetudo. Vnde nec tempus expectare didicerunt, sed festino amoris ardore, & delectatione praeueniunt constitutū: ideo ascendunt, ideo descendunt, & cum omni festinatione nouū & incredibile spectaculum videre desiderant. Nam quid hoc mirabilius est, quando homo qui contemptus fuerat, videtur in cœlo. Ideo & quādo nascebatur dominus noster, quando resurgebat, exultabant angeli, & hodie quando ascendit ad cœlum. Ecce enim duo, ait, in alba veste, vt ex ipsis in dumentis gratulatio monstraretur, dixerunt ad discipulos: Viri Galilæi, iste Iesus qui ascendit à vobis in cœlum, sic veniet quemadmodum vidistis eum in cœlum euntem. Hic auditum mihi omni cū diligentia commoda. Cur hæc dicta sunt? Nunquid oculos discipuli nō habebant? Nunquid non videbant quod gerebatur? Nunquid non dixit euangelista, quia videntibus eis ascendit in cœlum? Cur igitur angeli eis dicebant quod factum est? Quid eis monstrabant quod ascendit ad cœlum? Propter has scilicet duas causas. Vnam, quia dolebat Iesu discessione desolati: & quia dolebant quod ad eos dicuntur: Nemo me interrogat de vobis, quo vadis? sed quia dixit, tristitia impleuit cor vestrum. Et si amicorum seu cognatorum separatione tristantur, quāto magis saluatorem, magistrum, dominum misericordem, pium, mansuetum, cum à se viderent separari, non omni cum dolore tristabantur. Ideo stabat angelus, & ascensionis tristitiam regressionis commemo-

ratione consolabantur, & separationis dolorem ad-
 Act. i.
 uentus futuri pollicitatione sedabant. Nā aiunt; Iste
 Jesus qui ascendit à vobis, sic veniet. Doluistis, in-
 quirūt, quia ascendit, sed dolere definite, nam iterū ve-
 niet. Et ne hoc faciant quod Helisæus fecisse doce-
 tur, conscidit vestimentum cum magistrum vidis-
 set eleuatum ad cœlum. Nec enim habuit presentem
 angelum, qui Heliam promitteret aduenire. Ne igi-
 tur & isti hoc faciant, ideo angeli stabant, animas
 eorum tristitiae solatio eleuantes. Et hæc quidē vna
 causa est præsentiae angelorum. Erat & alia causa
 non minoris rationis. Nam addiderunt, Qui ascēdit
 ad cœlum: & quia longum spatium de terra tēdeba-
 tur ad cœlum, & oculorum acies portatum corpus
 ad illam altitudinem minime poterat peruidere: sed
 sicut auem si altiora petat, deficit aspectus inspice-
 re, & noster oculus volatu vincitur celsiore: sic & il-
 lud corpus quanto ferebatur ad summa, tanto ocu-
 los videntium aspectus imbecillitate incidebat, de-
 ficiente natura altiora conspicere; ideo stabant ange-
 li iter cœleste mōstrantes, ne quis arbitraretur, quia
 tanquam in cœlum ascendit sicut Helias. sed in cœ-
 lum ascendit, qui eleuatus est à vobis ad cœlum.
 Ideo non simpliciter hoc addidit. Et Helias quidem
 tanquam in cœlum ascendit, nam seruus erat: Iesus
 autem ad cœlum, nam dominus erat. Ille in currū
 igneo, hic in nube. Et quando seruus vocabatur,
 currus mittebatur ut veniret: & quando filius ascen-
 debat, dominica sedes occurrebat, nec tantum domi-
 nica, sed & paterna. Nam & de patre eius ait Esai-
 as: Ecce dominus sedet in nube leui. Et quia pater
 sedet in nube, misit & filio. Et Helias quidem cum
 ascenderet, meloten Helisæo dimittit: Christus au-
 tem discipulis gratiam dereliquit, quæ non vnum
 Prophetam, sed multos Helisæos efficit, immo illo po-
 tentiores, & longe amplius meliores. Eleuemur igi-
 tur & excitemur dilectissimi fratres, & illū cogite-
 mus aduentum. Nam & Paulus ait, Ipse descēdit de
 cœlo dominus in iussione, in voce archageli; et nos
 qui

qui viuimus, qui relinquimur, rapiemur in nube, in
occursum Domini, sed non omnes. Et quia non om-
nes rapiemur, sed aliquanti, audi quid ait Christus:
Tunc erunt duæ in mola molentes, vna suscipietur,
& vna relinquetur. Duo in lecto, vhus suscipietur,
& vhus dimittetur. Quid hac significatione ostend-
atur, quid hoc secreto declareretur, videamus. Mola,
pauperes inopesq; demonstrat, & eos qui vitæ la-
bore conteruntur: Lectus, diuites & quietos ostendit,
& eos qui honoribus secularibus perfruuntur.
Et volens ostendere quia & pauperes aliquando li-
berantur, & pereunt, & ex diuitib; nonnulli libe-
rantur, & pereunt, ait: Quia de mola vna suscipitur,
& altera dimittitur: & de lecto vhus suscipitur, &
alter relinquitur: significans quia hi qui peccatis ob-
tunduntur, hic remanent congrua supplicia sustinen-
tes, iusti rapiuntur ad nubem. Nam sicut rege adue-
niente ad aliquam ciuitatem, hi qui honoribus &
dignitatibus decorantur, cum summa confidentia
non expectato eius ingressu longe ante portas occur-
runt, & excipiunt aduenientem: rei autem, & crimi-
nibus obligati intra muros retinentur, imperatoriā
expectaturi sententiam: Ita & quando dominus ve-
niet, iusti ei in ipso medio aère cōfidenter occurrūt:
noxii autem, & obruti peccatis, hic remanent expe-
ctantes iudicium. Tunc & nos rapiemur. Non me
iustorum numero contineri commemorās dixi, nos
rapiemur. Nam non sum instantum sanæ mentis alie-
nus, nec animæ cęcitate confusus, vt mea ipsius pec-
cata nesciam, & meorum videar oblitus esse gestor-
um. Nam quia diem festum nolo, meo dolore tur-
bare, nec solennitati miscere tristitiam, parco lachry-
mis, parco fletibus meorū peccatorum conscientia
sauciatus: ideo orationem in ipsa festiuitatis lætitia
terminabo, illius diei memoriā derelinquens, vt nec
diues suisopibus gratuletur, nec sua pauper egestate
tristetur, sed vhusquisq; suæ conscientiæ meritū spe-
ret. Nam nec diues beatus, nec pauper miser poterit
iudicari: sed is qui illius meretur aspectū, ipse cacu-

Mat. 24
Luc. 17.

Simile.

men totius beatitudinis possidebit. Nam qui peccatis pauper est, diuitiis cœlestibus abundabit: & qui criminibus diues est, suppliciorū inopiā sustinebit. Et ideo dico, ut qui in peccatis sumus, lugeamus: et qui bona conscientia viuūt, gratulentur. Sed nec isti confidant, sed caueāt: nec illi lugeāt, sed corrigan tur. Nam & eū licet, qui male fuerat cōuersatus, mutata vita, gloriā promererī, & his parem fieri, qui semper iuste vixerunt. hoc & nos implere properemus: & qui bene viuūt, propositā conuersationē merito futuræ gloriæ ampliare festinēt, & confidentiā augere nō desināt: & qui peccatorū mole opprimuntur, meliore correptione mutentur, ut iustorū choro sociati cū debita reverentia imperatore suscipiamus angelorum, & illa beatitudine perfruamur, quā nos licet promereri, gratia Domini nostri Iesu Christi, cū quo patri gloria, imperiū, cum spiritu sancto, & nūc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE PENTECOSTE SERMO.

Hodie nobis terra facta est cœlum, non stellis de cœlo in terram descendenteribus, sed Apostolis ad cœlos ascēderibus, quia effusa est copiosa gratia spiritus sancti, & yniuersum orbem operata est cœlum, non immutans naturā, sed voluntatē emendans. Inuenit namque publicanū, & euangelistam efficit: inuenit persecutorē, & apostolum redidit: inuenit latronem, & in paradisum induxit: inuenit meretricē, & virginibus coæquauit: inuenit magos, & euangelistas ostendit: fugavit malitiā, & induxit benignitatē: exterminauit seruitutem, & induxit libertatem: concessit debitū, & intulit gratiā dei. Ideo cœlum factum est terra, & hoc sæpius dicens, non cessabo. Quæ enim tales stellæ sicut Apostolicæ Stellæ in cœlo, Apostoli super cœlos. Quæ sursum sunt (inquit Apostolus) sapite, ubi Christus est in dextera patris sedens. Stellæ de igne insensibili, Apostoli de igne intelligibili: stellæ in noctu lucent, in die obscurantur: Apostoli in die & in nocte.

Col. 3.

nocte suis radiis, hoc est virtutibus, effulgent. Stellæ orto Sole obscurantur, Apostoli Sole iustitiae resplendente, sua claritate lucescunt: stellæ in resurrectione cadent sicut folia, Apostoli in resurrectione rapientur in aera nubibus. Et in illis quidem syderibus alius Antifer, alius Lucifer appellatur: in apostolis autem nullus Antifer est, omnes Luciferi, & ideo stellis maiores apostoli. Et quicunque eos luminaria vocauerit mundi, non peccabit: non solum dum essent in corpore, sed etiam magis nunc, quando de hac vita migrarunt. Gratia enim & merita sanctorum non minuuntur morte, non retardantur die, non dissoluuntur in terra, nec nocte obscurantur, nec tenebris obumbrantur, & hoc res ipsa demonstrat. Piscatores quippe erant, & illis dormientibus retia operabantur. Et tunc quidem pisces capiebant ad mortem, nunc autem homines capiunt ad salutem, cludos facientes currere, cæcos illuminantes, leprosos mundantes, dæmones effugantes, restatur multitudo credentium diurna. Vinitores erant, & illis absentibus corpore vinea florescit, & botros affert. Etenim vinitores erant & piscatores, & turres, & columnæ, & medici, & duces, & doctores, & portus, & gubernatores, & pastores, & athletæ, & pugnatores, & coronas gestantes. Coiunctæ quidem, quoniam virtute sua ecclesiæ robur sunt: fundamentum quia in confessione ipsorum fundata est ecclesia, dicente domino: Tu es Petrus, & super hanc petram fundabo ecclesiam meam. Portus autem, quia tempestates impias represerunt. Gubernatores, quoniam orbem terrarum viam rectam docuerunt. Pastores, quoniam lupos abegerunt, & oves conseruauerunt. Aratores, quoniam spinas eradicauerunt. Vinitores, quoniam labruscas eradicauerunt, & semina pietatis plantauerunt. Medici, quoniam vulnera nostra curauerunt. Et ut discas me non incassum hæc dixisse, adduc eam Paulum in medium hæc omnia facientem. Vis eum plantatorem videre? audi: Ego plantauis,

Apol.

Mat. 16

Apollo rigauit, sed Deus incrementum dedit. Vis
 eum structorem videre? Sicut Sapiens, inquit, archi-
 tectus fundamentum posui. Vis eum dimicantem
 videre? Sic pugno, non ut aërem cœdens. Vis eum
 videre cursorem? Ab Hierosolyma & in circuitu
 usq; ad Illyricum, & inde ad Hispanias, & in vlti-
 mas partes repletum est euangelium Christi. Vis
 eum videre athletam? Nō est nobis colluctatio ad-
 uersus carnem et sanguinē. Vis eum videre ducent^m?
 Assumite arma dei, & induite loricam fidei, & ga-
 leam salutis, & gladium spiritus sancti. Vis eum vi-
 dere certātem? Certamen bonum certauī, fidem ser-
 uaui. Vis videre coronatum? De cætero reposita est
 mihi corona iustitiae. Et cum esset vñus, omnia fa-
 ciebat, dominum suum imitans; etenim cum sit di-
 uinitas vnius substantiæ, & immutabilis, pro no-
 stra salute omnibus omnia fit. Tu palmes factus es,
 & ipse tibi vinea, sicut ipse dicit: Ego sum vinea,
 vos autem palmites. Promouere gressum voluisti?
 factus est tibi via, dicens: Ego sum via, per me si
 quis intrauerit, exiet, & pascua inueniet. Ouis fa-
 ctus es? ille tibi pastor. Ego sum pastor bonus: pa-
 stor nanc; bonus ponit animam suam pro ouibus.
 Peccator effectus es? factus est tibi agnus: Ecce
 agnus dei qui tollit peccata mundi. Manducare vo-
 lueristi? factus est tibi mensa. Bibere voluisti? factus
 est tibi poculum: Qui manducat carnem meam, &
 bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo.
 Vestiri voluisti? factus est tibi indumentum. Quot,
 quot enim in Christo baptizati estis, Christum in-
 duistis. Sponsa fieri voluisti? factus est sponsus: Qui
 habet sponsam, sponsus est, sicut dixit Ioannes Ba-
 ptista. Nubere voluisti? factus est tibi vir. Despon-
 di enim vos vni viro virginem castam exhibere
 Christo. Meretrix eras, & facta es virgo. O noua &
 admiranda rerum commutatio. Apud seculi homi-
 nes nuptiæ virginitatem dissoluunt, apud spiritua-
 les autem nuptias, meretricem ex gentibus accepit
 ecclesiam, & virginibus castiorem effecit. Interpre-
 tare

Ioan. 15.

tare mihi ô hæretice, quomodo meretrix effecta sit
 virgo. Hæc te nescire dicis, & disputare de Deo au-
 daci temeritate conaris. Circumueniri non queo, si
 de virum suscipio. Hæc autem omnia operatur spi-
 ritus sancti gratia, quæ large effusa est super aposto-
 los dei. Et factus est repente de celo sonus tanquam
 aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam
 domum vbi erant sedentes. Et apparuerunt illis dis-
 pertitæ linguae tanquam ignis: non ignis, sed tan-
 quam ignis. Si ignis, inquit, quomodo nō ardebāt?
 Interrogat Iudæus, interrogabo & ego Iudæum: Si
 ignis erat, quomodo non comburebat rubum fragi-
 le lignum? Quid igne vehementius? quid rubo vi-
 lius? & neque lignum exurebatur, neq; ignis extin-
 guebatur. Et quomodo corpora trium puerorum
 ignis non exuslit, sed caminus in rorem versus est,
 & carbones tanquam rosas arbitrabantur? Certa-
 men ignis & corporis, & tamen corporum siebat
 victoria: & quod cera erat solubilius, ferro factum
 est firmius. Interpretare mihi vetera: etenim illa præ-
 cesserūt, ut credatur veritati. Quoniam spiritus san-
 ctus in igne apparuit, propter velocem mentis su-
 sceptiōnēm: non autem propter hoc solum, sed &
 sicut ignis spinas comburit, sic & spiritus peccata
 disperdit. Missus est Daniel in lacum leonum, & im-
 manem rabiem illorum diuina virtus repressit. Per-
 agrarūt pescatores orbem terrarū, & infirmum eum
 inuenientes, ad sanitatem reduxerunt: et in ruina po-
 situm ad stabilitatem reuocauerunt, non scuta mo-
 uentes, non arcus tendentes, non sagittas mittentes,
 non pecunias largientes, non eloquentia confiden-
 tes. Et erant nudi quidem seculo, sed induiti Chri-
 stum: pauperes, sed diuites: pecunia indigentes, sed
 regnum cœlorum possidentes. Non habentes huma-
 na solatia, habentes autem dominum suum. Ego
 enim, inquit, vobiscum sum omnibus diebus vscq;
 ad consummationem seculi. Per agrarūt vniuersum
 orbem terrarum oues simul cum lupis. Quis vidit?
 quis audiuit? Dicit, Mittam vos ut oues in medio
 lupo.

Mat. 13. 39.

Iuporum. Quis vñquā pastor oves mittit in medio
 Iuporum? sed magis si viderit lupos, cōgregat oves.
 At vero Christus ē contrario fecit. Oves ad lupos
 direxit, & vulneratē à bestiis non sunt, sed magis lu-
 pi ad ouium mansuetudinem sunt cōuersi. Et vt nō
 dicerent oves sumus & mittis nos in escam luporū,
 timorem illorum vno sermone abstulit. Non dixit,
 ite (nec enim virtute eorum mittebat illos) sed ec-
 ce, inquit, ego mitto vos. Infirmi quidē vos, sed qui
 mittit potēs est. Quis es tu? ego sum qui cœlum ex-
 tendi, qui terram fundauī, qui mare infrenaui, qui
 mortem dissolui, qui chirographum quod contra
 vos erat, cruci affixi, qui veterem legem immutauī,
 qui vos ad pristinam patriam reuocauī, qui fortia
 dissoluo, & dissoluta conforto. Quid mari fortius?
 Sed parua harena intolerabilem illius impetum re-
 tundit & continet. Ecce inquit ego mitto vos, qui
 mortis & vitæ habeo potestatē, qui de cœlo descen-
 di &c. Ecce ego mitto vos, vt oves in medio lupo-
 rum, tanquam lupus quidam bestię siebant ouibus,
 vt nec fuga conseruarent salutem circumuallati vna-
 dique. O virtus mittentis in medio luporum oves,
 in circuitu lupi, & mutati sunt lupi, & facti sunt
 oves. Nec enim natura, sed voluntate lupi erant. Ec-
 ce ego mitto vos. Quid ergo nobis præcipis? Esto
 te prudentes sicut serpentes. Serpens & si millies
 vulneretur, caput autē suum saluet, totus est sanus:
 sic & tu, si pecuniam aduersarius tollere vult, libēs
 cede: & si omnes facultates auferre conatur, dimis-
 te: & si ipsam temporalem vitam extorquere cupit,
 ne resistas, tantummodo fidem tuam custodi, illa il-
 leſa manēte, vniuersa ingruētia mala facillima erūt.
 Nudus existi de ventre matris tuæ, nudus & ibis.
 Sed forsitan in exilium mitteris, dico, Domini est
 terra & plenitudo eius. Forsitan mors occupabit,
 non est timenda, quia transitus est. Tantummodo fi-
 dem serua, thesaurum indeficientem, diuitias sempi-
 ternas: horum quæ dico beati martyres testes sunt,
 quia fidem nō perdiderunt, & post excessum de cor-
 pore

pore fortiores sunt viuis. Propterea, inquit, homo factus sum, propterea carnē indui, ut orbē vniuersum saluarem: multū enim deo ecclesia chara est, nō muris circūdata, sed fide circūsepta. propter ecclesiā nanc̄ extensum est ccelum, diffusum est mare, extensus aér, terra fundata est, paradiſus plantatus est, mirabilia multa facta sunt, pelagus scindebatur, & iterū suebatur, petra findebatur, & iterū pluebat de cœlo, et tanquā pruinosa ponebatur mensa. Propter ecclesiā prophetæ, propter ecclesiā apostoli: & quid plura dicā: propter ecclesiā vnigenitus filius dei homo factus est, sicut dicit Paulus: Qui proprio filio non pepert, vt ecclesiæ mederetur, sanguinē filii effudit propter ecclesiā. Hic sanguis irrigat ecclesiā. Et ideo plantaria eius marcescere non possunt, nec amittunt folia arbusta eius, nō subiacet necessitatī temporis, nec est conditioni obnoxia, ut per æstatē coma foliorū tegatur, hyeme amittatur. Nō tenetur temporum qualitate, sed spiritus eam sancti gubernat gratia, & ideo nō senescit, nec cōtrahitur, et multis impugnatiibus nō opprimitur. Quanti ab initio impugnarunt ecclesiam, cū fidei semina iacerentur, & arma contra eam cōmota sunt: sed quanto magis impugnabatur, tanto clarior reddebat: sed nunc quidem propter dei gratiā & reges, & duces, & milites, & vniuersus orbis fide repletus est. Nā in principio, & (vt dicam) in cunabulis ecclesiæ reges fure impīi, duces insani, populus seditioni deditus. Et edicta iudicum vbiq̄ dabantur, aræ incendebantur dæmonibus, fumus & odor pessimus ipsum maculabat aërem. Terra coinquinabatur sanguine, dēmones debacchabantur, diabolus dominabatur, pater abdicabat filium, filius inhonorabat patrem. Natura quidē scindebatur, sed pietas nō diuidebat. Vbi sunt nunc qui audent ecclesiæ cōtraire? Quando uella erat, in nullo potuit lədi: & nunc quando vñq̄ ad cœlum pernenit existimas eam posse superari? Et tunc quidem cum vndecim essent apostoli nullus eos superare potuit, sed pauci homines totum ce perunt

Rom. 8.

perunt mundum: & nunc quando terra & mare, & orbis terrarum, & inhabitabiles regiones, & ciuitates, & omnes fines terræ pietate repleti sunt, putas eam te posse lœdere? sed non poteris. Christus enim propter eam passus est, portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Facilius cœlum exterminari potest, et terra perire, quam aliquid malum pati eccllesia. **Gen. 2.** Quis est qui hæc dicit? Ipse Christus loquitur: Cœlum et terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. Bene enim verbum dei ipso cœlo validius est, quia cœlum opus verbi est. Dixit quippe Deus, fiat cœlum: & verbum in opus apparuit. Currebant naturæ, & nemo impediebat, quia naturæ dominus imperabat, qui & facere & immutare potest. Ego eam ædificaui qui cœlum statui. Sed propter cœlum non fudi sanguinem, propter cœlum crucifixus non sum, nec propter cœlum cœlestè corpus accepi. Et quid dicam coeli? Angelorum corpus non assumpsi, ut di cas, quoniam cœlo & angelis, & omni creatura honorabilior ecclesia est. Ideo cœlum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. Assit genitilis, assit Iudæus, si hæc inania sunt verba, redarguant; si autem veritas est quæ dicta sunt, adorent virtutem dei. **Dixit Christus:** Cœlum & terra transibunt, verba autem mea nō præteribunt; facilius est cœlum præterire, & terram deuocari, quam verba mea excedere. Quæ autem sunt verba eius? Adducamus in medium, videamus ne forte interciderint, non dubitans dico, sed haereticos obcludo. Quæ ergo sunt verba cœlum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. Qui sermones quæ verba?

Mat. 16 Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Super hanc petram, non dixit super Petrum: nō enim super hominem, sed super fidem ædificauit ecclesiam suam. Quid autem erat fides? Tu es Christus filius Dei viui. Petram vocauit ecclesiam, fluctus suscipientem, & non titubantem. Et enim ecclesia tot suscipit tentationes, nō tamen vincitur.

citur. Quid est super petram? hoc est, super confessio
 nem, super sermones pietatis. Si forsitan interroga-
 bis, utrum hec ædificatio suscipiat lapides, aut ligna
 aut ferrum: non, inquit, nec enim est insensibilis ædi-
 ficatio: quod si talis esset, solueretur tempore, confes-
 sionem autem pietatis neq; dæmones, neq; illa crea-
 tura vincere potest. Testantur martyres, quorum la-
 tera radebantur, sed fides non frangebatur. O noua
 rerum materies. Paries effoditur, & thesaurus non
 aufertur: caro scinditur, & fides non rumpitur, talis
 quippe martyrum virtus. Etenim super hanc petrā
 ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præ-
 ualebunt aduersus eam: attendite diligentius verba.
 Portas inferi pericula vocat, quæ mortem pariunt.
 Quid ergo? In infernum intrabit quisque, quando pe-
 riicitabitur? Etiam. Sicut enim portæ introitus ci-
 uitatum sunt, sic pericula introitus mortis sunt. Et
 cur, inquit, non prohibet tentationes? Ut ostendat
 virtutem eius. Si nemo eam impugnare posset, dice-
 re poterant, quoniam si impugnaretur, vtq; vince-
 retur. Propterea permitto eā impugnari, vt non im-
 becillitas impugnantium, sed fides victoriæ impute-
 tur. Et portæ inferi. Non dixit, non appropiant ei,
 sed non præualebunt aduersus eam. Quid ergo? Im-
 pugnabitur quidem, non tamen vinci poterit. Tem-
 pestates suscipit ecclesia, sed non demergitur: iacula
 in eam mittuntur, sed nō perforatur: machinamenta
 præparantur, sed turris non eliditur. Et quid dico
 ecclesiam? vnum sermonem locutus est pastor, & si-
 cut turris immobilis perseverat. Quanti tyranni
 verbum hoc delere conati sunt? sed non potuerunt.
 Supra petram enim fundatum erat. Considera tyran-
 nos, reges, gladios acutos, bestiarum dentes mortem
 minantes, caminos, sartagines, manus ferreas, & vn-
 cos, & omnia machinamenta parata: & pharetram
 quidem suam euacuavit diabolus, sed nihil læsit eco-
 clesiam. Portæ inferi non præualebunt aduersum eā.
 Testatur res ipsa, testatur horum quæ sunt adstipa-
 latio. Quanti impugnauerunt, & nemo præualuit?

(H Et im

Et impugnatores quidem taciturnitati, & obliuio-
ni dati sunt : ecclesia autem quotidie virtutibus au-
gmentatur. Vbi nunc Claudius, vbi Augustus, vbi
Nero, vbi Tyberius ? Nōmina sunt nuda : horum
autem nemo, nec vlla horum mentio. Et quia eccl-
esiā impugnauerunt, ideo & memoriam perdi-
runt : ecclesia autem clarior resplendet. Vbicunque
ieris, ad Indos, ad Mauros, ad Britannos, ad Hispanos,
vsque ad ultimum finem terrarum, inuenies: In
principio erat verbum, & verbum erat apud deū,
& Deus erat verbum. Et vniuersa religio ne plena:
ante hoc enim vniuersa repleta erant impietate, nūc
autem non solū ciuitates religione florent & fide
Christi, sed etiam erēmus in nomine Christi gloria-
tur. Antea namq; & reginæ in conuiuiis virorum sal-
tabant, sicut filiam Herodiadis fecisse legimus: nūc
verò vix famula dignatur hoc facere. Antiquitus
gentis Persarum filij parentibus sociabantur connubio,
& soror fratri iungebatur impunē, nūc verd
virginitatem appetunt. Ante hoc autem quoties iti
Britannia humanis vescebantur carnibus, nūc ieū-
niis reficiunt animam suam. Massagetae & Derbi-
ces miseros putant, qui ægrotatione moriuntur &
parentes, cognatos, propinquos, cū ad senectam ve-
nerint, iugulatos deuorant: rectius esse dicentes, vt à
se potius quam à vermis consumantur: nūc ve-
rō post passionem Christi & resurrectionem eius,
abstinentia & castitate deuotè militant Christo, &
propè omnes gentes paratæ sunt pro nomine Domi-
ni fundere sanguinem suum. Ante hoc impij & per-
sequutores erant reges: nūc verò ad coelum præfe-
runt pietatem, & ingredientes limen ecclesiæ, depo-
nunt coronam, & crucem Christi depingunt in suis
frontibus. Foris arma, hic mysteria: foris scuta, hic
sacramentorum celebratio. Theodosius pater, filius
Theodosii, religione ac pietate insignes. Ideoq; pro
his gratias agamus Domino per Christum Domi-
num nostrum, cuius est gloria &c.

Multo quidem aliter: at quicunque gratiae participes spiritum sanctum etiam nunc in eius ad homines est cœlis aduentu perquam festiuè celebrant, & aliis quidem alio pulchriora & sublimiora, & quantumcunque scientiae virtutem habet, hac eiusdem gratia afflatus, afferat ecclesiæ Christi sponsæ mundum, & dona, & spontulas. Et aliis quidem per spiritu dicat sermonem sapientiae, aliis qui ab eodem impellitur, faciat sermonem scientiae, & aliis operetur dona virtutum. Hæc enim & similia dona sunt digna spiritu sancto, qui facit nobis semper aliam super aliam oriri festiuitatem, à quo die sua gratia in orbe terrarum apparuit. Utique sic ages ô sacrosancta dei concio, quomodo Deum decet sanctorum ecclesiæ feriarum concordia. Igitur aliquando angelus Gabriel ex cœlo descendit & Deus in utero semper virginis habitauit: nunc autem ante paucos dies magni consilii angelus Christus in cœlos ascendit, & sanctum spiritum omnibus demisit, unde in cœlos regressus ad patrem suum, clamabat: Surge in occursum meum, & vide, & Tu domine Deus virtutum, Deus Israel intende, ut visites omnes gentes. Ego visitavi, inquit, & impleui tuam obedientiam, intende & tu, ut visites gentes, amandans eis & alium paracletum, spiritum tuum sanctum. Igitur non ad unam tantum animam hodie dicitur, Spiritus sanctus veniet super te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: sed omni creaturæ dicit Deus, Effundam de spiritu meo super omnem carnem. Et erunt misericordia in filios & filias, & fratres & matres. Quisquis enim facit voluntatem patris nostri, qui est in cœlis, hic filius, & Christi frater & mater est. Itaque adoptionis festum fideles celebremus hodie, & spiritus sancti ad spiritus hominum aduentum, & societatem. Nouæ enim hodie orbi terrarum annuntiantur leges, nouum testamentum, noua creatura.

Psal. 103 Emittes enim, inquit, spiritum tuum et creabuntur,
 & renouabis faciem terræ, quæ olim audiuit: Terra
 es, & in terram abiabis. Proinde auditor sermonum,
 aude mente tua recurre ad montem illum, Sinæum
 dico, et disce quomodo olim vetus lex data sit, quo-
 modo item & nunc nouum testamentum. De quo
Hiere. 31 inquit per Prophetam scriptura: Ecce dies veniunt,
 dicit dominus, & testamentū faciam super domum
 Iuda: hoc est, super duos populos, testamentum no-
 uum: non sicut testamentum quod statui cum patri-
 bus eorum, quādo eduxi eos ex terra Ægypti, dans
 leges in mentem eorum, & in corda eorum inscri-
 bam eas. Quomodo igitur, dic mihi, & quando ve-
 tus lex Israeli data est? Post liberationem de seruitu-
 te Ægyptiorum in monte Sinæo: propterea etiam
 nunc nouum testamētum in monte Sion redemptis
 de seruitute inimici datur. Illic cum Moses in mon-
 tem ascendisset, lex descēdit: hic ubi Christus in cœ-
 lum ascendit, spiritus sancti lex nobis aduenit. Illic
 ignis montem impleuit, ideo & hodie igneis lin-
 guis spiritus apparuit. Illic agnitionis diuinæ pri-
 mitiæ Israeli declarabantur, hic nunc agnitiones di-
 uinæ gentibus significantur. Illic linguam quam nō
 nouit, audiuit populus: & hodie linguam quam nō
 nouit, locutus est apostolorum chorus. Illic cum lex
 daretur, voces tubæ sonabant: & hodie factus est re-
 pente de cœlo sonitus tanquam impetu venientis
 spiritus validi. Et illic post triduanam populi pur-
 gationem lex data est, nunc autem post triduanam
 Christi resurrectionē spiritus sanctus nobis datus
 est. Nam dum complerentur dies Pentecostes, erant
 omnes discipuli vnanimiter in eodem loco, & fa-
 ctus est repente de cœlo sonitus, tanquam impetu
 veniētis spiritus validi, & impletū totam domum
 ubi erant sedentes. Et apparuerunt eis diuinæ lin-
 guæ tanquam ignis, sed itaq; super singulos eorum,
 & impleti sunt omnes spiritu sancto: & cœperunt
 loqui variis linguis, prout spiritus dabat illis elo-
 qui. Quam admirabile igitur erat spectare Galia
 læum,

Iæum, pescatorem, illiteratum, Barbarum, lingua
Græca, Persica, Iudaica, Arabica differere & rhetor-
icari? Hæc enim erat Christi ad discipulos certa
minimeq; fallax promissio, qua dixit eis: Cum abie-
ro, mittam vobis spiritum sanctum, & ille vos do-
cebit omnia. Quid igitur dicit? Nonne tunc ac-
ceperunt discipuli spiritum sanctum, quando sus-
flauit in eos, & dixit: Accipite spiritum sanctum?
Sed tunc erant primitiæ & donum resurrectionis
Christi, nunc autem impletio & fidelis confirma-
tio illius in cœlos assumpti, ut absque hæsitatione
crederent illum sedere in cœlis à dextra patris obla-
ta natura nostra patri, & in antidotum & remun-
erationem spiritu sancto nobis demisso. Et cuius
gratia post decimum diem suæ assumptionis para-
cletum emisit, monstrauit quod noui testamenti no-
uam decem particularum orationem docuerit, &
decem sermonibus beatitudinum beatos fecerit in
se credentes. In specie autem ignearum linguarum
spiritus descendit hodie, ut infantilitatem gentium
in theologiam conuerteret, simulq; indicabat pa-
trem esse qui mitteret. Lingua enim pater, qui ge-
nitor est verbi. Item in specie ignis, quia Deus est
spiritus sanctus. Deus noster, sicut inquit scriptura,
ignis consumens. Ignis igitur spiritus sanctus, eo
quod repurgat materiam peccati, sicut ignis qui spi-
nas & tribulos peccatorum repurget, & qui seden-
tes in tenebris errorum illustret, & immateriale
quid & impalpabile. Oracula quidem dat pater
quasi in prima hora. Incarnatur autem filius in gra-
tia, aduenit vero nunc spiritus sanctus, vt persona
tertia in trinitate numeratus, consubstantialis au-
tem & inseparabilis signatur. Porro tertia hora ad
discipulos venit ceu impletionem inseparabilis tri-
nitatis docens eos qui super terram sunt, & tertiam
legem post naturalem nobis largiens. Iam & ho-
die in voce valida descendit, conterens dæmonum
validos montes, vt violenti rapiant regnum cœlo-
rum. Olim quidem sub Eber linguae multæ con-

Ioan. 16

Deut. 4

fusē sunt propter scelestam impiorum temeritatem
 linguis autem hodie admirabilis sapientia concedi-
 tur, propter flammatam superne in discipulos venien-
 tem. Tunc obtenebrauit impios ædificatio turris
 scelestæ, hic sapientes reddit rara dei notitia. Illic la-
 psus condemnauit, hic nunc spiritus sanctus libe-
 ros fecit. Vbi enim spiritus domini, illic cognosci-
 tur & libertas. Et quod libertatis & remissionis
 peccatorum est suppeditatrix dies Pentecostes, au-
 di Deum in Leuitico ad Mosen, vbi præsentem fe-
 stiuitatem præfigurauit, & dicit: Et numerabitis a
 Pascha septem septenarios dierum, & die sequenti
 facietis diem Pentecostes. Dies propitiationis est
 dies remissionis, & indulgentiae. Quibus ostendit
 sanctissimus spiritus, quod quando præterierit sep-
 tima sabbati legalis & festiuitatis & cultus, tum
 spiritus sanctus doctis gentibus in Pentecoste pro-
 pitiationem peccatorum nobis tribuet. Vnde & de
 bitorū remissio quinquagesimo tempore. Et idcirco
 quinquagesimus psalmus in figura huius quinqua-
 gesimæ, remissionem peccatorum & misericordiæ
 consecutionem David continet, & variam spiritus
 sancti mentionem facit, spiritum sanctum, & spiri-
 tum exultationis, & spiritum rectum, & spiritum
 spiritualem appellans. Audi & aliter Pentecosten
 hanc tibi præsignatam manifeste. Ante multa tem-
 pora cum generale diluvium totum orbem terrarū
 propter impietatem comprehendenderet, ædificabatur
 diuino imperio arca pro piorū virorum salute. Tre-
 centorum cubitorum erat longitudo eius, & quin-
 quaginta cubitorum latitudo eius, in unum cubitū
 cogebatur summa eius, in qua congregabantur
 ex omnibus quæ sub cœlo sunt animalia. Manifeste
 figura fuit. Aqua enim quæ occidit homines simula-
 chrorum cultus est, quæ saeuissima hyems ac tempe-
 stas erat. Arca figura est ecclesiæ Christi. Trecenti
 cubiti, trinitatis signant sacramentum, qui in unum
 cubitum viius deitatis conueniunt. Quinquaginta
 autem iterum nobis Pentecostes præfigurant sym-
 bolum,

Leuit. 23.

Bolum, qua in Sion, quasi in arca, pecuinæ & im-
mundæ quæ sub cœlo, vt dicunt Acta apostolorum,
congregatæ sunt gentes. Parthi quasi pardi, & Me-
di sicut equi, & Elamitæ, & aliæ tribus gentium.
Ex ista arca Noë euolauit coruus, nec cōparuit su-
focatus in aquis. Ex arca autem ecclesiæ elimina-
tus est diabolus, qui vere niger & tenebrosus cor-
uus est, suffocatus in aquis baptismatis. Dimissa est
autem in figuram dei à Noë & columba, vt videret
si cessasset diluuium, & quum nondum inueniret re-
quiem pedibus, post tempus iterum dimissa est, &
rediit siccum ramum oliuæ in ore ferēs: & post dies
septem dimissa, inuentaq; sibi requie, confidens ces-
sasse diluuium, nidificauit. Columba figura est aduen-
tus sancti spiritus, quæ ante legem inuisens creatu-
ram, non inuenit quomodo super ea requiesceret, si-
cut neque Iesus ubi inclinaret caput suum, ita im-
pietas omnia occuparat. Deinde post tēpus quod-
dam iterum columba dimissa est, rediit ferens ramu-
lum oliuæ in ore: forte signans in lege, ac in ore pro-
phetarum, paruum quendam fructum misericordiæ
spiritum sanctum ferre. At post septem dies om-
nis cultus sabbatorum legis, emisit Deus Noë co-
lumbam spiritus filii sui, & inuenta requie apud fi-
deles, & in eis habitauit, & delicate ambulauit, ni-
dificauit & mansionem apud nos fecit. Columba
enim animal est, quod præ omnibus volatilibus
cœli homines amat, & contubernale est ac mansue-
tum, innocensq; & foecundum, & domesticum,
quod versatur, quiescit & habitat in domibus no-
stris. Sicut & spiritus sanctus dicit de nobis, quia
habitabo & conuersabor cum eis. Atque idcirco
in specie columbæ in Iordanæ de cœlo descendit.
Specta autem hoc admirabile animal: feræ enim &
nigræ cohabitare & conuersari non amant, sed im-
maculatæ & fulgidæ: vt & hoc manifeste & si-
gnanter describant in seipsis, in nobis habitatio-
nem immaculati purissimique spiritus sancti.
Quem ex summo cœlo cum ecclesia hodie suscepit,

facta est & ipsa cœlum, & cœlestes homines efficit,
 qui cœlestem spiritum intra se ferant, & huius ma-
 gnalia prædicent: id quod si & nos obumbrare di-
 gnaretur, iuxta eum qui dicit: Os meum aperui, &
 attraxi spiritum: attentarem celebrare illius aduen-
 tum, non quantum par & dignum (hoc enim neque
 vlla creatura facere audebit) sed quantum sua inspi-
 rarit virtus & gratia. Quanuis autem non ignea,
 sed lutea sim lingua, feruenti tamen instituto: ideo
 obsecro, vt aures, & mentem, atque vigilem ani-
 mam adhibeatis. De Deo enim, & de diuinis ser-
 mo erit, per spiritum hinc spirituales abeatis, festo
 spiritualiter celebrato, & deliciis gaudii ineffabia-
 lis impinguati. Spiritus sanctus fuit quidem sem-
 per, & est, & erit, neque incipit, neque desinet, sed
 semper patri consubstantialiter familiaris & con-
 numeratus. Vita natura viuens & viuentium viui-
 ficator, lux de luce & lucis suppeditatōr, per se ho-
 nus & fons bonitatis, per se dominus, sui iuris, De-
 us de Deo deificans, virtus omnipotens, etiam in-
 firmis virtutem concedēs, supersubstantialis ex sub-
 stantia supersubstantiali, etiam aliis quæ sunt suam
 essentiam donans. Spiritus sanctus, spiritus abs-
 que materia, absque rege, absque senio, absque suc-
 cessore, indissolubilis, supra omnem captum & con-
 templationem, incommutabilis, impollutus. Spir-
 itus sanctus, spiritus quem nemo interpretari po-
 test, imperuestigabilis, imperscrutabilis, impartibi-
 lis, incircumscrip̄tus, absque fluxu, absque sorde,
 absque confusione, nō imaginabilis, incomprehen-
 sibilis. Spiritus sanctus non spiritus ventorum, nō
 spiritus angelicus, non spiritus corporalis, non spi-
 ritus aérius: sed spiritus opifex, spiritus personam
 in deitate habens, spiritus sapientiæ, intellectus &
 exultationis, spiritus consilii & fortitudinis, spi-
 ritus scientiæ & agnitionis, spiritus timoris & ex-
 ultationis. Spiritus sanctus, spiritus pacis & fidei,
 spiritus gratiæ & intelligentiæ, spiritus libertatis
 & mansuetudinis, spiritus salutis & illustrationis.

Spiri-

Spiritus sanctus ipse nostræ imaginis est reformatio, mentis perfectio, animæ instauratio. Spiritus sanctus autor est fidei in deum, spiritualis mentalium oculorum nostrorum sol: interni nostri hominis lumen, lucifer in pectoris cœlo. Spiritus sanctus ipse opulentia filiorum dei, ipse æternorum honorū thesaurus, ipse arrabon & pignus æterni regni, ipse primitia vitæ æternæ, ipse signaculum gratiæ baptismi. Spiritus sanctus ipse fidē facit, quod nos à deo in filios adoptati simus, ipse corda nostra Christo conglutinat. Spiritus ipse cibus est diligentius Christi, quo nunquam satiantur: ipse potus est animarum filiorum dei, ipse charitas eorum qui sibi coniuncti sunt. Spiritus sanctus copula est unionis nostræ in Christo, animarum exultatio, cordis trïpudium, ignis, fons rorulentus. Spiritus sanctus lugentium consolatio, mœstitudinis depositio, mentis requies, sapientiae communicatio, prudentiæ inuentio, præscientiæ illustratio. Hoc prophetæ illustrantur, hoc idiotæ sapientia condiduntur. Spiritu sancto reges inunguntur, sacerdotes ordinantur, doctores declarantur, ecclesiæ sanctificantur, altaria fundantur, vnguentum consecratur, aquæ purgantur, dæmones abiguntur, morbi curantur. Hic spiritus vocatur, sanctus, dominus, viuificator, consolator, & tam est, quam dicitur deus paracletus: hoc est, inhortator. Inhortatur enim semper ad bonum corda fidelium, inhortatur animam, ut deo se vniat: inhortatur mentem, ut à malis desistat. Mirum, inhortatur & obsecrat deus mortalem, obsecrat deus lutum, obsecrat creator creaturam, obsecrat dominus seruum, idq; intrinsecus in anima: & alios quidem alloquitur amice ut filios, alios ut fratres, alios ut amicos compellit, instigat, ad se atrahit, ineffabili & mentali charitate cor exhilarat, edulcat, calefacit, à terrenis transfert, & ad cœlestia vocat: redire facit animam, & ad deum transire & volare, vrget mentem, diuino accedit desiderio, docens ut bona quæ illic sunt cogitemus, quæ illic sunt imaginemur, quæ illic sunt somniemus, quæ illic sunt in-

H 5 quira

quiramus: animo versemus exercitus qui illic sunt,
 status luminum, diffusiones quæ illic sunt, gloriam
 quæ illic est, choreas quæ illic sunt, supernas mansio-
 nes & tabernacula, ciuitatē quæ illic est, hæreditatis
 possessionē, incessabiles hymnorū cōcentus, fontes
 immortalitatis, quæ illic dulcem & inaccessam lucē,
 thesauros æternorum bonorum, festa quæ illic sunt,
 æterna solenniū solennia, thalamos sponsarum dei
 qui illic, inextinguibiles lāpades, immarcessibiles
 coronas, delicias citra fastidium, gaudium perenne,
 vitam æternam, regionem vberimam, ciuitatē vir-
 tutū, patriam absque turbatione, portum absq; tem-
 pestate, ad quem semper spiritus aduocatus vocat
 & obsecrat animā ad imaginem suam factam, &
 ostendit ei intrinsecus quasi in speculo cum ineffa-
 bili gaudio futurū æternum gaudium, adhortaturq; eam,
 & dicit: Veni ad patrem, veni ad supernā patri-
 am, veni ad supernum regnum, veni ad incorrupti-
 bilem sponsi thalamū. Si quis vere fidelis inter vos,
 agnouit omnino quæ dicta sunt: si quis ex vobis
 Christum diligit, & habet spiritū sanctū. Illæ enim
 & similes sunt admonitiones, & exhortationes cō-
 solatoris spiritus sancti in cordibus fidelium, tales
 sunt & his magis mysticæ, quas solas sciunt, qui il-
 lū inhabitatorem habent. Ita sancti spiritus cōsolati-
 one accensi simul & alati, corroboratiq; in populo
 Christi viri ac mulieres, sauciis diuino amore ani-
 mabus mortē contempserunt, naturam carnis vice-
 runt, tyrannidem voluptatū concularunt, flammās
 concupiscentiarū extinxerunt. Ista spiritus sancti ad-
 hortatione incitati, omnia quæ super terrā, quasi som-
 nia contempserunt, pecunias, negotiaciones, posselli-
 ones, vestes, ædes, patres, matres, filios, cognationes,
 generis nobilitatem. Persuasit enim eis spiritus san-
 cti operatio, cum dicit: Non habemus hic manentē
 ciuitatem, sed cœlestem inquirimus Hierusalem.
 Hospites & peregrini sumus nos in hoc seculo, non
 habemus super terram patrem, sed ad cœlestē imus
 patrem, desiderantes dissolui, & esse cum eo; deside-
 rantes

rantes per mortem ad immortalem transfire: illum si-
tientes, sicut ceruus ad fontes aquarum: illum desidera-
tes, illum concupiscentes qui nos dilexit, qui in no-
stris animabus mansione fecit, qui dignatus est cum
pauperibus & peregrinis, & peccatoribus cōmu-
nem habere, qui in infirma nostra carne habitauit,
qui spiritū sanctū hodie nobis demisit, & filios nos
dei ac hæredes fecit. Etenim & filij sumus. Demisit
deus spiritum filij sui in corda nostra clamantē, Ab-
ba pater: atque adeo iam nō sumus serui, sed filii dei,
si aut̄ filij & hæredes. Audet horribile & metuendū
quiddā sermo dicere festiuitate hac fretus: Deus in
hominibus domiciliū habuit, & ostendit homines
deiparos. Stupendus sermo, at non meus ille sermo.
Propter timorē tuū domine vterū gessimus, & par-
turiuimus, & peperimus verbum salutis. Nos qui
sumus carnes infirmitatis, peperimus spiritū salutis:
quia concepimus hodie ab excelsō spiritū adoptio-
nis filiorum. Dehac salutari incorruptissima spiritus
conceptione, volo tibi hodie spiritualem & mysti-
cū quendā sermonē instituere, vt manifestius scias
quis prius fueris, quis nunc factus sis, & quid intra
te ipsum cōceperis, & qualē foetum in anima tua fe-
ras, & quomodo omni Christianæ menti quadret,
vt ei dicatur, Benedicta tu in mulieribus vt sponsa
dei: & benedictus fructus ventris tui, qui quidē spi-
ritus sanctus est, per quē ego festiuitatis amator, ho-
die concionor. De hoc aut̄ sermonē hinc exordior.
Olim in principio, quando omniū opifex ac domi-
nus ineffabili consilio & sermone, iuxta imaginem
suę imaginis effigiauit hominē protoplastū: conces-
sa faciei corporis illius, forma angelici cuiusdā ful-
goris. Quam speciem mox vt honestatis osor dæ-
mon vidit, inuidit, illamq; per inobedientiam dece-
ptam seduxit, & corrupit, fulgoremq; illum coin-
quiens immutauit: quam opifex sermo deus reno-
vare volens, non iterum sicut olim, extrinsecus ho-
minem adornauit, vt ne iterum conspectus à malo
dæmone,

dæmone, inuidiam experiretur, qua pulchritudinis
sua iacturam faceret. Propterea quid facit deus, &
quid sit? Dein sit spiritum filij sui in corda nostra,
clamantem: Abba pater. Spiritus deus nostris fidelium
spiritibus vnitus est, fraterno modo. Hoc donum
est, quod nobis solis deus dedit, qui in Christum cre-
dimus. Hic est thesaurus noster, de quo Paulus di-
cit, quod habemus thesaurum hunc absconditum in ficti-
libus vasis, luteis nostris corporibus. Hoc est granum
sinapis, quod Christus in terra cordis nostri semina-
uit & occultauit. Hic sancti spiritus in nobis thesau-
rus est, & preciosissimum margaritum. Hic est ignis
sanctissimus, de quod dicit Christus: Ignem veni mit-
tere super terram, & volui videre si iam accessus sit.
Hic in nobis spiritus sanctus regnum cœlorum est, &
de quo dicit Christus: Regnum cœlorum intra vos
est. Christus intus, spiritus sanctus intus, pater in-
tus: quæ oculus non vidit, & quæ aures non audie-
runt, etiā ipsa intus. Et quomodo consequenter om-
nis Christianorum munda mens non comprobatur pu-
rum cœlum, immo etiam cœlo pretiosior? Cœli enim
peribunt, fideles autem permanent in seculum, quotquot
deum intrinsecus in seipsis ferunt & vident. Vident
quidem & Abrahā olim, sed extrinsecus apud quer-
cum Mambre. Vident & Iob, sed extra, per turbinem
& nebulas. Vident Moses deum, sed extra, per cauer-
nam et in petra. Vident Esaias, sed extra, in throno ex-
celso. Vident Ezechiel, sed extra, in animalibus ocu-
latis. Vident & Daniel, sed in visione noctis. Vident
deum & qui nunc apud nos mundi corde, at non ex-
tra, sed intrinsecus, sicut filii & hæredes dei, cohære-
des autem Christi. Etenim prophetæ spiritus acce-
perunt omnes qui ante Christum iusti, non adoptio-
nem filiorum. Non dum enim, inquit Lucas, spiritus
sanctus erat in hominibus. Non enim audierant à
deo, qui ante Christum fuerunt: Regnum cœlorum
intra vos est. Non audierunt qui ante Christum: Ve-
niam ego et pater meus, & mansionem apud vos fa-
ciemus. Idcirco dicit vobis, qui in eum creditis: Mul-
ti pro

z. Cor. 4.

Lc. 12.

tū prophetæ & iusti desiderauerunt videre quæ vis
detis, & audire quæ auditis, & non audierūt. Tantū
fidelibus in nouissimis deus spiritum suum sanctū
demisit, & inhabitauit, & conuersatus est in nobis.
Nullus infidelis hunc thesaurum spiritus sancti in
seipso possidet, nullus Iudeus donum hoc nouit, eti-
amsi innumera bona operetur, ignorat has diuitias,
non habet hunc thesaurum spiritus. Quamuis & Iu-
dæus videtur habere legem, videtur & Pascha face-
re, sed corporale: videtur offerre sacrificium, sed qua-
le faciunt lanij. Videtur & templum habere, sed non
adhuc ut fidelis. Tu templum Dei, tu verum taber-
naculum testimonii, tu domus sancti spiritus, in quo
inumbrat semper. Videtur & Samaritanus, videtur
& Arabs deum colere, & deum confiteri, verbum
deum credere, & spiritum dei glorificare: sed neque
an sit spiritus sanctus nouit, & quid sit deus omni-
no ignorat, neque spiritus sancti particeps est, neque
deum verbum personam in deitate esse cognoscit.
Non enim habet in seipso deum habitantem, nō ha-
bet granum sinapis in se seminatum, non habet inap-
preciabile margaritum, non habet regnum dei intra-
se, non habet thesaurum spiritus in seipso latentem,
ut in agro. Si aut̄ quis spiritū dei non habet, inquit,
hic non est dei: sicut Paulus statuit. Quoniam autem
hodie spiritus aduenit, & nouæ legis noua & admi-
rabilis legislatio facta est, bonam in spiritu fiduciā
habentes, spiritualia cum lege comparemus, ut illu-
streris, in quo tu fidelis a Iudæo differas, & quanto
sublimius sit nouum testamentum veteri. Quæ igi-
tur lex, quam hodie è cœlo datam discis? Spiritus
gratia. Quæ rationales tuae tabulæ, in quibus hęc lex
insculpitur? Anima & corpus. Quæ tua spiritualis
circuncisio? Omnis malæ concupiscentiæ excisio,
& ab ea auersio. Quod tuum altarium? mens tua spi-
ritualis. Quod spirituale tuum sacrificiū? omnis ho-
na operatio. Quis altaris tui ignis? compunctionis
calor. Quod templum tuo a deo conditum? mundū
cor, in quo deus habitare amat. Has te doctrinas
huius

huius diei solennia paucis docent. Hanc tibi legem statuit dies Pentecoste. Hæc te mysteria docet spiritus. Custodi obsecro hoc donum depositum perpetua memoria dignum. Custodi obsecro, spiritus sancti facem inextinctam. Custodi thesaurum qui in te est occultum, ne a prædonibus rapiatur. Serua obsecro & preciosum margaritum immaculatum. Retine conceptionem spiritus, quam te sermo docuit, illæsam. Serua obsecro, hunc fructum immarcessibilem. Ecce manifeste didicisti, quæ per dona spiritus es asscutus. Et quis prius eras, & quid nunc factus sis: nempe amicus dei, filius, Christus, frater, haeres, domus, templum, regni cœlorum thesaurus. Quod ut nos omnes consequamur, gratia & misericordia tua dignetur concedere dominus noster Iesus Christus, cui sit gloria & imperium cum patre & sancto viuificoq; spiritu, in omnia secula seculorum, Amē.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI

Homilia de sancto & adorando spiritu.

Herā nobis, amatores Christi, sancti & adorandi spiritus celebrabatur aduentus: nō humanarum cogitationum honore exceptus, sed paternæ virtutis testimonio comprobatus. Non enim ex his quæ cogitamus vel loquimur, deus commendatur: sed per ea, quibus illustramur, & pietas commendatur, & veritas prædicatur. Vnus dei sermo est, vna sancti spiritus doctrina, pietatisq; lampas est, & diuinæ agnitionis prædicatio, ac doctrinæ dei illustratio. Operæ pretium autem est, vt perseveremus diutius in sancti adorandiq; spiritus enarratione, & manifestius aliquid de sancta glorio saq; facultate dicamus. Iterum et iisdem vtamur verbis, nō per ea, quæ cogitamus, sed per quæ docemur spiritum sanctum, & quæ diuini docent sermones, imò quæ ipse de seipso prædicat, dum per prophetas loquitur, perq; apostolos fert radium suum. Natura inseparabilis est, vt pote qui ex inseparabili & in diuisibili natura progressus est. Nomen autem eius

spiritus

sp̄ritus sanctus, sp̄ritus veritatis, spiritus dei, sp̄ritus
 domini, sp̄ritus patris, spiritus filii, spiritus
 Christi: & sic vocat eum scriptura, imo ipse seipsum,
 & spiritum dei, & spiritum qui ex deo est. Et
 ut nunquam, cum audimus spiritum dei, puto
 mus quod per proprietatem dicatur spiritus dei, in
 trudicit scriptura spiritum sanctum, & apponit qui
 ex deo est. Aliud enim est dicere dei, & qui ex Deo
 est. Dei enim sunt cœlum & terra, utpote ab eo fa
 cta. Ex deo autem nihil dicitur, nisi quod est ex sub
 stantia eius. Itaque dicitur spiritus sanctus. Ista enim
 est prima ac propria appellatio: & ut euidentiorem
 habens intelligentiam spiritus sancti natura demost
 strat. Spiritus sanctus, spiritus dei. Quis eum vocat
 spiritu dei audi saluatorem dicentem: Quod si ego
 in spiritu dei eiicio dæmonia. Ut igitur, sicut dice
 bam, ne quis audiens spiritum dei, putet proprium
 quiddam significari & non commune naturæ Pau
 lus dicit: Nobis atem non datus est spiritus mundi,
 sed spiritus qui ex deo est. Iterum dicitur spiritus pa
 tris, sicut saluator Apostolis dicit: Ne solliciti sitis,
 quomodo vel quid loquamini: no enim vos estis q
 loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in
 vobis. Sicut autem dixit, spiritus dei, & subdit scriptu
 ra: Qui ex deo est, sic iterum dictus est spiritus patris.
 Et ut ne putetis hoc secundum proprietatem dici, salua
 tor confirmat: Quando venerit paracletus spiritus ve
 ritatis, qui a patre procedit. Illic ex deo, hic a patre
 dicitur. id quod sibi ipsi tribuerat, dicens: Ego a pa
 tre exiui, hoc & spiritui sancto ascribit, dicens: Qui
 a patre procedit. Quid est, procedit? Non dixit gio
 gnitur. Quod enim non est scriptum, non dixit esse
 sentiendum. Filius a patre genitus est, spiritus a pa
 tre procedit. Quæris a me omnem veritatem, quo
 modo genitus ille, & quomodo processit iste? Cum
 didiceris quod genitus est, didicisti & modum, &
 comprehendisti utique. Itaque cum audieris prædi
 cari filium, comprehendisti nativitatis modum. No
 mina sunt, quæ pia fide honorantur, non ratiocina
 tione

1. Cor. 2.

Mat. 12.

tione tenentur. Quæ autem vis nominis, Procedit audi: vt nomen nativitatis prætereat scriptura, ne filium ipsum dicas, dicit spiritus sanctus, qui à patre procedit: inducit eum procedentem, vt aquam de fonte scaturientem: sicut & de paradiso dictum est:

Gen. 2. Fluuius autem procedit ex Edem, procedit & scaturit. Pater fons aquæ viuentis dicitur iuxta Prophetam Hieremiam, dicentem: Obstupescat cœlum super hoc, & horreat valde terra: quoniam duo mala fecit populus meus, me dereliquerunt fontem aquæ viuentis. Diuinus sermo definiens patrem fontem aquæ, inducit ex fonte vitæ, aquam viuam quæ procedit. Quid procedit? Spiritus sanctus sicut à fonte aqua. Vnde hoc quod spiritus sanctus aqua vocatur: dicit saluator: Qui credit in me, sicut dixit scriptura, flumina ex ventre eius fluent aquæ viuæ. Et interpretans euangelista hanc aquam, subdit: Hoc autem dicebat de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Si igitur euangelista Ioannes declarans, spiritum sanctum dixit aquam viuam: Pater autem dicit, Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ: Fōs spiritus pater, propterea etiam ex patre procedit. Dicitur igitur, repetere liceat, Spiritus dei, et spiritus qui ex deo, spiritus patris, & spiritus qui à patre procedit. Spiritum dominum testatur Esaias in persona Christi: Spiritus domini super me, eo quod vñxerit me. Et Paulus: Dominus autem spiritus est. Vbi autem spiritus domini, ibi libertas. Num per quē ad uenit libertas, ille seruus? Si eorum ad quos accedit spiritus sanctus, soluit seruitutis iugum, & præstat eis libertatis personam: quomodo ipse seruus? quomodo largitur quod non habet? quomodo cum ipse sit seruus, libertate donat? Non audisti Paulum dicente: Lex spiritus vitæ in Christo Iesu liberum me reddidit à lege peccati? Liberōne reddit spiritus seruus, qui natura sua non habet libertatem? Nā si creatus est, etiam seruus factus, non reddit liberū. Ne vos sophismatis circunueniant hæretici. Non dico eum seruum, non creaturam. Videtur tria principia

Hier. 2.

Ioan. 7.

m. 8.

Ministerio de Cultura 2024

cipia inducere, increatum, creatum, & aliud nescio quomodo vocem. Spiritus patris, spiritus qui ex patre: spiritus patris, spiritus qui a patre procedit. Spiritus domini, spiritus filii. Quod autem sit filius, dicit Apostolus: Emisit deus spiritum filii sui in corda nostra clamantem, Abba pater. Ecce ipse spiritus filii. Alio loco iterum spiritum Christi dicit Paulus: Vos autem non estis in carne, sed in spiritu: siquidem spiritus dei habitat in nobis. Obscurum animaduertite sanctam hanc connexionem. Quasi catenam quandam sanctam & viuam ex triplici potentia inducit Paulus, naturam coniungens inseparabilem, & in diuersis nominibus unam virtutem indicans. Vos autem, inquit, non estis in carne, sed in spiritu. Ecce spiritum, siquidem spiritus Dei habitat in vobis. Vidisti spiritum Dei? Si autem quis spiritum Christi non habet. Et sane oportebat dicere, si autem quis spiritum Dei non habet: sed dixit spiritum Christi, dixit spiritum Dei, & subdit spiritum Christi. Si autem quis spiritum Christi non habet, hic non est eius. Verum hoc dixit, ut ostendat, si spiritus & Christus, Et idem est Christum adesse, & spiritum adesse: & idem est spiritum dei dicere, & spiritum Christi. Est igitur spiritus sanctus spiritus veritatis, quasi quis dicat, spiritum filii: quia dicit saluator, Ego sum veritas. Dicitur spiritus veritatis qui est spiritus filii, sicut dicit Paulus: emisit Deus spiritum filii sui, Est igitur & spiritus filii, & spiritus eius qui excitavit Iesum Christum. Et audi Paulum dicentem: Si autem spiritus eius qui excitauit Iesum Christum habitat in vobis. Haec nomina sanctae & immaculatae trinitatis, sancti & admirabilis spiritus sunt nomina, non naturae conuenientia, sed operationi. Profundus sermo, & opus habet auribus attentis, munitis, & fidibus. Dicitur autem iterum spiritus, spiritus veritatis: quia saluator dicit, Ego sum veritas & vita. Dicitur spiritus veritatis, sicut & Paulus dicit: Lex spiritus veritatis. Haec nomina eiusdem sunt autoritatis, & eiusdem naturae. Sunt autem alia nomina,

Gal. 4.

Rom. 8.

Ioan. 14.

Gal. 4.

1. Cor. 3.

Rom. 8.

¶ I quæ

quæ non ascribuntur sancto spiritui, sed virtuti & operationi eius: ut sunt dona eius. Dico itaque, & ante declaro sententiam, postea testimonium subin-
ducturus. Quando dat spiritus sanctus precibus san-
ctorum vel mihi, vel alicui Christianorum sanctifi-
cationem, accipio donum ita ut sanctum habeam
& corpus & animam. Donum datum mihi vocat
Spiritum Sanctificationis: hoc est, beneficium. Si de-
derit spiritus sanctus cui ipiam donum non habenti
sapientiam, vel non habenti intelligentiam, sed so-
lam fidem, quales sunt multi habentes dona, ut cre-
dant scripturis, ignorantes scripturas, vocatur donū
illud, spiritus fidei. Si autem quis accipiat virtutem
& donum a spiritu sancto, ut credat promissioni bo-
norum quę dantur in futuro seculo, ille spiritum pro-
missionis accepit. Si autem quis accipit & sapientię
donum, vocatur donum Spiritus Sapientiae: & vbi
dona spiritus, vocantur spiritus: & attende diligen-
ter, quia hæc speculatio modo ita declaramus. Ve-
niamus ergo ad demonstrationes. Quando quis ha-
bet donum charitatis, dicitur quod habeat Spiritum
Charitatis. Quando acceperit donum martyrii, dici-
tur quod habeat Spiritum Virtutis, hoc est donum.
Iam quia donas spiritus sanctus est, vocatur & Do-
num eodem nomine quo is qui donat. Idcirco dicit

Rom. 8. Paulus: Non enim acceperistis spiritum seruitutis ite-
rum ad timorem, sed acceperistis spiritum adoptionis

2. Tim. 1. filiorum. Et iterum: Non enim dedit nobis spiritus
formidinis, sed spiritum virtutis & dilectionis &
temperantiae. Spiritum autem dicit hic donum, si-

Eph. 1. cut quando dicit: Vos autem ob-signati estis spiritu
promissionis sancto. Promissionis spiritus vbi scri-
ptum est. Dicit Paulus: Habentes autem eundem

2. Cor. 4. spiritum fidei & promissionis, hoc est gratiam spiri-
tus. Ecce igitur spiritum fidei, & spiritum promissio-
nis. Si fuerit quis mansuetus & humilis corde, do-
num accepit mansuetudinis: Est autem donum dei,

Gal. 6. & hoc dicit Paulus: Si & preoccupatus fuerit homo
in aliquo delicto, vos qui spirituales, instaurate eum
qui

qui talis est in spiritu mansuetudinis: hoc est, in beneficio doni mansuetudinis. Considerans, inquit, te met ipsum, ne & tu tenteris. Ecce spiritum mansuetudinis. Alij datur sanctificatio animae & corporis, & vocatur spiritus sanctificationis. Sicut dicit Paulus, Seruus Iesu Christi, vocatus apostolus, segregatus in euangelium dei, quod ante promisit per prophetas suos secundum spiritum sanctificationis. Vbi multi putauerunt, quod adhuc erat primo verbo, qui declaratus fuit filius dei secundum spiritum sanctificationis. Non est autem sic, sed Paulus ordinatus secundum spiritum sanctificationis: & quando ordinatus est ex resurrectione Iesu Christi. Quoniam alij quidem apostoli ante passionem, hic autem post resurrectionem: & propterea dicitur secundum spiritum sanctificationis.

Et aliud, quando incipiemos omnes tempore tacitum mysteriorum dicere, Pater noster qui es in celis: dominum accipimus spiritum Adoptionis, hoc est, beneficium & donum sancti spiritus. Spiritum vocat & emulacionem, sicut dicit Paulus: Quoniam & vos emulatores estis spiritum, hoc est donorum. Et ad

huc excellentiorem vobis viam monstruo. Si linguis hominum loquar & angelorum, charitate autem non habeo, nihil sum: hoc est, omni dono maior est charitas. Verum ad propositum redeamus. Redit Esaias. Spiritus enim per oes loquitur. Itaque sicut Paulus dixit:

spiritum vitae, spiritum charitatis, spiritum virtutis, spiritum temperantiae, spiritum promissionis, spiritum fidei, spiritum mansuetudinis, spiritum adoptionis filiorum: ita & B. Esaias, Egredietur, inquit, de radice Iesse

virga, hoc est regia dignitas Christi. Virga enim regis symbolum est, ut dicit David: Virga aequitatis, virga regni tui. Egredietur virga de radice Iesse, & flos de ea ascendet, & requiescat super eum spiritus dei.

Hic est nomine ipsius naturae spiritus, deinceps sequitur dona: Spiritus sapientiae & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiae, spiritus pietatis, spiritus timoris domini. Sicut si quis explicet scriptura, siue tu, siue alius fidelis & Christianus, & si ab

Mat. 6.

I. Cor. 14.

Esa. 11.

Psal. 44.

Esa. 11.

sconditum nomen & obscurum fuerit, det autem ipsi
ritus sanctus alicui abscondita sensuum reuelare: is
accepit spiritum reuelationis, qui reuelat profunda.
Vnde & Apostolus volens discipulos pios intelli-

Eph.1. gere scripturas, dicit: Precor deū vt det nobis spiri-
tū sapientiæ & reuelationis, in agnitione illumina-
tos oculos mentis nostræ. Vidisti spiritum reuelati-
onis: sed ad propositum redeamus. Vbi opus est dis-
scere profunda, vocatur spiritus reuelationis: vbi
oportet habere charitatem, vocatur spiritus charita-
tis: vbi decet manifeste loqui doctorem, vocatur spi-
ritus sapientiæ: vbi opus est auditore vt cum intelli-
gentia capiat, nominatur spiritus intellectus. Spir-
itus sapientiæ datur docentibus, spiritus intellectus
auditoribus. Ego prædico, tu intelligis, & dicto-
mentem capis, docere autem nescis. Spiritus
ille donum est sapientiæ, propter doctrinæ. Volens
aut̄ deus monstrare, q̄ sicut mittit docenti sermonē
sapientiæ, ita mittit & discenti donū intellectus, vt
capiat quæ dei sunt. Sapientiæ gratiā habet os præ-
dicans, intellectus gratiam habet cor discens. Sapien-
tia atmatura oris est, intellectus vero cordis. Pro-

Psal.48. pterea dicit, Os meū loquetur sapientiā, & medita-
tio cordis mei intelligentiā. Alius nō accepit doctri-
næ gratiam, sed accepit donū vt det consiliū, consi-
liumq; bonū & admirabile. Non enim oīa quis acci-
pit, vt ne donū naturam putet. Accepit quis doctri-
næ gratiā, & vt ne quis extollatur, in operū consilio
inuenitur infirmus: & alius non valens docere, bene-
cōsulit. Et inuenies aliquē qui mutuū nunc aliis dat,
nunc ab aliis recipit. Vnde hoc? Nunc demonstrati-
onē adiiciam, q; qui accipit gratiā doctrine, indige-
at alterius consilio. Moses acceperat spiritū sapien-
tiæ, legislationis & doctrinæ. Permittebat sibi ipsi
toto die ius dicere, accedit Iethro sacer eius, & con-
sulit ei, ac dicit: Non potes sufficere tanto populo so-
lus tu, vt ei ius dicas: sed si hoc feceris, totū te ipsum
perdes. At quid? Constitue, inquit, decanos, & quin-
quagenarios, & centuriones, & tribunos, vt ea quæ
excedunt

Exod.18.

excedunt decanum, referant ad quinquagenarium:
 & quæ excedunt quinquagenarium, referant ad cen-
 turionem: & quæ centurionem excedunt, referant
 ad tribunum: & quæ excedunt tribunum, referat ad
 te: & quæ excedunt te, referas ad deum. Si quod, in-
 quir, graue negocium, referant ad te: si autem tibi
 quid graue, referas ad deum. Ecce legislator quum
 sapiens esset, accepit cōsilium priuati, & factum est
 consilium lex, & figura futurorum. Quoniam Iethro
 sacerdos Mosi, sacerdos erat idolorum: postea autem
 cognito errore didicit veritatem, factusq; est figura
 gentium ecclesiæ: quia sapientiam legis transcendit
 gentium intelligentia: non quia sunt gentes, sed q; a
 resipuerunt. Quando enim receptum est consilium
 Iethro, non erat sacerdos idolorum, sed agnouerat
 deum. Quia postquam cognouit opera Dei, & mira
 bilia quæ narravit ei Moses in Ægypto facta, di-
 cit: Nunc ego cognoui. Vide resipiscentiam, quod
 magnus sit dominus deus noster supra omnes deos.
 Nam vbi veritatem agnouit, accepit boni consiliij
 donū. At nos ad propositū redeamus. Accepit docēs
 sp̄ritū sapientiæ, discēs sp̄ritū intelligentiæ vt in-
 telligat. Propterea Esaias sapientiā ascribit docen-
 ti, intellectū audienti, & inquit: Sapientem architec-
 tum, & intelligentem auditore. Sp̄ritis consiliū da-
 tur consiliario: sp̄ritis fortitudinis, consiliū accipi-
 enti: accipit donum consiliarius, vt dicat vtile quip
 piā: accipit gratiam qui consiliū accipit, dū perficit
 quod vtile est. Sp̄ritis timoris domini. Singula do-
 na illa ad propositū vsum concedebātur, verbi gra-
 tia: Quando extruebatur tabernaculū à Mose in soli-
 tudine, non opus erat illi dono doctrine, sed dono ar-
 chiteconices, quomodo cōsuerent hyssum, hyacin-
 thum, purpuram, coccinū: deditq; deus donū archi-
 tectonices, & artem consuendi, texendi, fundēdi au-
 rum, poliendi lapides, & construendi. Et quare oēs
 artes illas dedit: quia tabernaculum faciebat deus su-
 per terrā. Erat autem figura cœli & terræ tabernacu-
 lum. In sex autem diebus fecit deus cœlū & terram.

Esa. 3.

I 3 Extrues

Extruebatur tabernaculum figuram gerens cœli & terræ. Et opus habebant gratia spiritus suo operi cōgrua. Non enim erat tempus doctrinæ, sed sutoriæ,

Exod. 13.

& aliarū artiū. Et dicit dominus: Ecce dedi virū nomine Beseleel, de tribu Iuda, & impleui eum spiritu diuino, spiritu sapientiæ & scientiæ, & sensus. Sapientiæ spiritu, ut quod proponebatur ad faciendum, ita ficeret & operaretur. Scientiæ autem, ut bene quadrarent: sensus vero, ut intelligeret quæ dicebantur à spiritu qualem haberent virtutem. Alio loco promittit deus se daturū gratiā misericordiæ, & dicit: Effundam super domum David spiritū gratiæ et miserationis, hoc est donū misericordiæ. Iterū largi-

Zach. 12.

tur dona humilitatis. Vnde hoc liquet? Tres pueri _____, quoniam ut iusti flammam calcauerunt: ut humiles autem, peccatores se vocauerūt: Propter excellentem iustitiam calcauerūt, & caminū rorem fecerunt: non inflati sunt, neq; dixerunt, ô quanta nostra iustitia: nescimus enim naturam, transgressi sumus legem, sed operantur ut iusti, loquuntur ut peccatores. Considera enim, Calcabant flāmam, exulta-

Dan. 3.

bant ut iusti, & confitebantur ut peccatores. Peccauimus, iniquè egimus, in iustitiam fecimus. Omnia quæ induxisti super nos, iudicio iusto fecisti: quia iniquè egimus, & discessimus à te, & mādata tua nō audiuimus, ut bene esset nobis. Quoniā igitur quā iusti essent, seipso humiliabant, acceperunt spiritū humilitatis, donum humilitatis. Et propterea cū viserunt gratiam, dicunt: Non est nobis in tēpo: e hoc princeps & propheta, neq; oblatio, neq; thymiana, neq; locus ut offerantur primitiæ, & inueniatur misericordia. Quia igitur non habemus ciuitatē, neq; tēplum, neque altare, pro omnibus humilitas nostra sufficiat. Propterea dicunt, sed in anima contrita & spiritu humilitatis suscipiamur. Alius cum plenus esset gratia, accepto integro dono, dicit: Spiritum accepit impletionis. Vnde hoc dicit Hieremias: Via filiæ populi mei, nō in sancto, neq; in puro. spiritū impletionis: nō habent, inquit, spiritū qui impleat eos.

Sic

Sic habebat spiritum impletionis apostoli, ut scriptum est: Tunc, inquit, Paulus impletus spiritu sancto, quando arguit Elymam magum. Vides donaria? Repetatur igitur nomina ineffabilis naturae. Spiritus dei, spiritus qui ex deo, spiritus domini, spiritus patris, spiritus filii, spiritus Christi, spiritus qui excitauit Christum, spiritus vitae, spiritus veritatis. Dein dona, spiritus virtutis, spiritus charitatis, spiritus temperantiae, spiritus promissionis, spiritus fidei, spiritus reuelationis, spiritus adoptionis filiorum. Qui accipit gratiam ut iudicet, accipit spiritum iudicij, sicut dicit Esaias, & purgabit eos dominus spiritu iudicij, & spiritu adiunctionis. punitricem & purgatricem vim vocat spiritum adiunctionis. David autem petit spiritum rectum, qui dirigat, & in recta via ferat. Et iterum petit donum principale, quo dominetur & sit princeps affectionum, faciatque animam non seruire suis affectionibus. Quoniam enim David peccauerat, & a continetia venerat in nequitiam affectionum & voluptatis: & quia non iuste iudicarat interficiendum virum, et seruus factus erat concupiscentiae in adulterium pro lapsus, petit Spiritum rectum, inquiens, innoua in visceribus meis: & ne proicias me, inquit, a facie tua: & Redde mihi laetitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me: hoc est, dono quo dominer affectibus, et cohibeas voluptates. Hec a nobis dicta sunt de spiritu sancti diuina maiestate, & diuersitate in operationibus eius. Haeretici autem qui ignorauerunt, quod quando dicit spiritum sanctificationis, vel permissionis, donorum memor sit: ipsi ad naturam referunt, dicentes, quod deus dedit, & spiritum sanctum donauit. Vidisti, inquit, quod donum dei est: legerunt dona, & ea ad naturam referunt miseri. Oportebat intelligere quae nomina ad naturam pertineant, & quae dona & gratiam significent: caupones fuerunt adulteratae veritatis, confundenterunt omnia, subuerterunt seipso, exciderunt a veritate, obtenebratum est insipiens cor eorum, discentes se esse sapientes, infatuati sunt. Eapropter inferunt: Quoniam, inquit, de spiritu moues, & a

Esa. 43

Psal. 50

Rom. 1

I 4 scri

scriptura doces, & vis testes habere scripturas: ab
 ipsis scripturis moti dicimus ea ipsa quæ de spiritu
 sancto saluator dixit. Quid igitur ille dicit? Spiritus
 veritatis deducet vos in omnē veritatem: nō enim
 loquetur à seipso, sed quæcunq; audierit, loquetur,
 & quæ ventura sunt, annunciat vobis. ille me glo-
 rificabit: quia ex meo accipiet, & annūciabit vobis.
 Vidisti quomodo, inquit, à semetipso nō loquetur,
 sed ex illo accipit? Num potest demonstrari spiritus
 autoritas? An non demonstrauit, inquit, eum subiace-
 re potestati filij, & mutuari ab eo, & aliis suppedita-
 re? Attende diligenter, quoties tibi dictum aliquod
 appetat obscurum, ne statim addicas te dictioni, sed
 expecta finem sententiae. Non vides quando extru-
untur domus, quomodo omnia confusa sint, calx, la-
 pides, ligna, & in oculis tuis omnia sunt confusa, ar-
 tifici autem omnia bene quadrauerūt? Scit enim suo
 tempore, quomodo hoc confusum in hoc loco, illud
 in alio congruat: & quæ nunc dispersa in harmoniā
 quandam conuenientia, edificiū pulchritudinem per-
 ficiant. Igitur cum videris dicentem ab hoc in illud,
 & ab illo in hoc transfilire, crede quod materias præ-
 paret: quando coniungo materias, tunc ostendo quā
 bene conueniant. Vna natura filii est et spiritus, vna
 virtus, vna veritas, vna vita, vna sapientia: at ab eo
 tempore quo saluator dignatus assumere creaturā no-
 strā, impletus spiritu sancto: non quod inferior spiri-
 tu sancto, sed quod caro opus habeat humano mo-
 do, ut accipiat aduentum spiritus, non quod non
 possit deus verbum, sanctificare creaturā quā assu-
 misit. Nam si hunc concesseris sermonem, superuacu-
 us filius. Sufficiebat enim pater ad sanctificandā car-
 nē. Nō pater quasi infirmus coassumit filium. Nō qua-
 si infirmus, filius assumit spiritum. Sed quia vna na-
 tura est, quæ omnia in omnibus operatur, alia quidē
 pater operatur, & in omni natura suscipitur: alia au-
 tē filius, & in omnē transit naturam: alia vero spiri-
 tus, & in omni natura suscipit. Quādo igitur natura
 secundū seipsam cōsideratur, par est et equalis, plena
 potes-

potestatis & autoritatis, admirabilis, neque indiga,
neq; imperfecta, non proficit, non minuitur, non aug-
menta suscipit, non attenuatur. Cum autem accepit
Deus verbum carnem nostram, fecit eam humano
more, quasi vnum Apostolorum vel Prophetarum
suscipere spiritum sanctum. Dixit prius, non quod
non sufficiat filius dei, sed ut perfecta trinitatis scien-
tia in creatura illa ostendatur. Assecuta igitur est ca-
ro domini spiritum sanctum, & consequenter volu-
it saluator carnem quam accepit, spiritui sancto ap-
propriare: ut id quod faciebat Christus secundū car-
nem, ascriberetur spiritui sancto, qui habitauit in
eo, sicut in sancto templo humano. Homo enim pro-
pter nos, deus autem propter seipsum. Homo enim
propter misericordiam eiecit dæmones, & voluit fu-
gationem dæmonum ascribi sancto spiritui, & di-
cit: Si autem ego in spiritu sancto eiicio dæmonia:
& non dixit in verbo, sed ascribit spiritui, sicut vir-
sanctus spiritum sanctum assecutus. Deniq; quando
intravit in templum, sumit prophetam Esaiam, & le-
git. Legit autem quæ de seipso erant scripta, & re-
perto, inquit, libro, dicit: Spiritus domini super me.
Non contradici potest, quin persona hominis loqua-
tur: Spiritus domini super me, eo quod vnxit me.
Per spiritum, inquit, sanctum vngesus sum, Propte-
rea Petrus, Iesum à Nazareth, quod vnxit eum deus
spiritu sancto & virtute. Hic animaduertamus ob-
secro. Hæc enim omnia in ædificio sermonis mei in-
sumentur: non enim ab aliis in alia efferrimus, sed (ut
dixi) materias dispono, vt tu vñsonem coaptes. As-
sequutus est spiritum sanctum, baptizatus est in Ior-
dane, & dicit Ioannes: Vidi coelos apertos, & spiri-
tum dei descendenter sicut columbam, & manente
super eum. Vidisti quomodo humano modo acci-
pit spiritum sanctum & nullus sic impius, vt credat
quod diuinitas accipiat spiritum. Dicit Ioannes Ba-
ptista: Medius vestrum stetit, quem vos ignoratis,
& ego nesciebam eum: sed qui misit me, vt baptiza-
rem in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris spi-

Mat.12

Esa.61.

Luc.4.

situm sanctum descendente sicut columbam, & manentem super eum, hic est filius meus. Descendit spiritus sanctus, ut impleatur hoc Esaiæ: Spiritus Domini super me. Baptizata est caro, & statim baptizatus ascendit de aqua, & ductus est a spiritu in desertum. Ducta est, & quasi pædagogum habuit caro spiritum sanctum. Quare ductus est: ut nobis figuraret, quod sieut caro mea non ducitur concupiscentiis, sed ducitur spiritu: sic & vos debetis. Propterea

Rom. 8. & Paulus: Si autem spiritu dei ducimini, non iam estis in carne. & quicunque spiritu dei ducuntur, non sunt sub lege. Dicitur caro Christi, ducamur & nos. Propterea enim omnia in seipsum assumit, ut nobis exemplum relinquat. Ductus est a spiritu ut tentaretur, & vicerit diabolum, non deitas. Contumelia fuerit deitati dicere, vici. Deus enim nunquam vincitur, neque vincit, sed semper præualet & dominatur. Nam si omnino vinceret, possibile esset & ipsum vinci.

At qui semper dominatur, & præualet in omnibus omnipotens, & neque obtumultuantur ei subditi, neque ei negotium faciunt. Si igitur caro dominica, & dominicum figmentum, nouus homo cœlestis, nouum germen, quod novo partu floruit, accipit spiritum sanctum, habeas testimonia quod aduenit spiritus de cœlo: & duxit eum spiritus, ut vinceret diabolum. Imago Adam quæ in principio seducta, ut homo postea vinceret, noua ingreditur comitata virtute spiritus. Propterea sicut dixit, Ductus est a spiritu in desertum, ut tentaretur: sic quando reuertitur ut vicit, dicit: Iesus autem reuersus est in virtute spiritus a deserto. Habuit igitur caro spiritum sanctum, non partem donariorum sicut nos, cum una sapientia, alteri scientia datur: sed omnia habuit dona. In veritate anxius sum & tremo, ne infirmitas linguae obscuret magnitudinem eius quod prædicatur. Igitur corpus domini & caro sancta, ut accepit spiritus sancti efficaciam: non accepit, sicut de aliquo apostolorum dicitur & prophetarum gratiam unam, vel alteram. Homo enim non est capax omnium, ideo dicitur

Pau.

Paulus: Num omnes apostoli? num omnes prophes^{t. Cor. 12}? cæ? num omnes dona habent sanationum? In carne autem Christi omnia dona fuerunt, secundum substantiam carnis. Et attēde, impleuit primo proprium templum omni gratia. Habuit donum curandi morbos, effugandi dæmones, suscitandi mortuos, prædicendi futura, operandi ea quæ veritatis sunt: omnia potuit, et habuit donorum plenitudinem, quatenus impleta est caro eius omnibus charismatibus. Vnde opus fuit, ut inde omnes acciperemus ad mensuram & partes: & inde apostolis & prophetis ex eo suppeditaretur. Ioannes testatur, quod in eo tota deitatis plenitudo. Et iterum: In quo habitat diuinitas plenitudo corporaliter. Non dixit simpliciter In quo habitauit deitas, sed plenitudo deitatis, hoc est, omne deitatis donum. Et ut ne quis putet quod in Deo verbo habitauerit, dicit: In quo habitauit omnis plenitudo deitatis corporaliter. In carne eius omnis plenitudo sapientie, intellectus, virtus signorum, omnis operationis. Deinde à plenitudine eius mutuamur omnes. Testatur Ioannes baptizans, Et ego nesciebam eum: sed qui misit me ut baptizare, ille mihi dixit, Super quem videris spiritum descendentem, & manentem super eum: non dixit, qui largitur ei donum unum: sed manentem totum: hic est qui baptizat in spiritu sancto & igni. Deinde vobis ostendere Ioannes, quod non sicut homo accesserit gratiam Salvator, dicit quod non ad mensuram dedit Deus spiritum, sed pater diligit filium, et omnia dedit in manu eius. De plenitudine eius nos omnes accepimus, ille plenitudinem, nos de plenitudine. Quomodo? A quo impleuit dominicam carnem? à Deo hausit sicut à fonte, et largitus est hominibus gratis. Attende obsecro, dicit igitur: Quando venerit paracletus spiritus veritatis, docet vos an omnem veritatē, quia de meo accipiet. Attende magna diligentia, non dixit de me, sed de meo. Ex meo, cuius? De meo dabit vobis, sed accipiet, accipiet non mutuatum. At quoniam impleuit fontem ut origi-

Iohann.
Col. 2.

Iohann. 14

originem donorum, à fonte haurit, præbet omnibus
de propriis. Et vnde hoc quod accipere de propriis,
est accipere, audi: Impleuit Deus Mosen spiritu, &

Exo. 18. dicit Moses: Non possum solus ferre pondus huius
Deut. 1. populi, ordina alium, te ipsum. Dicit ei Deus: Elige

septuaginta seniores, & accipiam de spiritu qui in
te, et dabo super eos. Non dixit, accipiam tuum: sed,
de spiritu qui in te. De meo accipiam. Dicit Deus

Ioel. 2. in diebus illis: Effundam de spiritu meo super om-
inem carnem, & prophetabunt. Si Deus à Mose acci-

piens mutuatus est, spiritum à filio accipiens mutua-
tus est. Etenim Moses figura erat Christi. Quia si

cut à Mose septuaginta fuerūt impleti, ita & à Chri-
sto orbis terrarum accepit spiritū sanctum. De meo,

accipiet: ex his quæ mihi suppeditauit homini do-
minico, sumet sibi qui dedit. Qui venit super me, &

mālit in me, qui vnxit me, qui sanctificauit me, qui
duxit me in desertum, qui reduxit me victorem, de-

meo accipiet, & annunciat vobis. Et vt ostendat
quod non sancti spiritus mentionem fecerit, sed do-

Ioan. 16 norum eius, postquam dixit de meo accipiet, adi-
cit statim: Omnia quæcunq; habet pater, mea sunt:

accepi ea de spiritu sancto, propterea dixi, de meo
sumet. Quoniam Deus carnem sanctificauit spiritu
sancto, & emisit donum spiritus pater in carnem

Christi. Venit gratia, & omnia dona indidit Chris-
to, dicit: De meo accipiet, & annunciat vobis.

Quid igitur est, quod à se ipso nō loquetur, sed quæ-
cunque audierit, loquetur vobis? Dictum est ante
hoc, quod aliud est spiritus sanctus, & aliud donū:

aliud rex, & aliud donum regis. Quando quis con-
tra varias barbarorum gentes bellum gerit, dubitat
vbi præliari incipiat. Si in hanc impressionem facit,

& occupatur, mox alia prospectat erumpere aciem:
si in duas partes diuidat, diuidūtur virtutes. In me-

dio sumus Arianorum qui reprobant Christi glo-
riam, in medio sumus Macedonianorū, qui diuinā
spiritus gloriam cōtumeliis afficiunt. Si igitur con-

fessā de filio loquar contra Macedonianos, Arianus

statim

Itatim pugnat. De filio enim dicit, non persuasiſti,
 et de ſpiritu mihi loqueris? Vérum quia hodie pro-
 pofitum eſt de ſpiritu sancto, (ſæpe enim iuxta gra-
 tiam nobis à Chriſto datam de filio victoriā re-
 portauimus, teſteſq; dictorum vos eſtis, quod non
 fuerint deceptioñes rhetoricae, ſed ſcripturarum de-
 monſtrationes) volebam autem & nunc afferre de
 filio ſermonē. Semper enim in illo virtutem fulgen-
 tem habet. Sed quia de hoc ſatis pluribus argumen-
 tis perſuasi ſunt, qui circa ſpiritu ſanctum claudi-
 cant, nunc taceo. Imposſibile autem eſt eos qui cir-
 ca ſpiritu ſanctum aberrant & claudicant, recto
 pede ambulare circa filium. Usque hodie non inue-
 nis Macedonianū ullum omuſii verbo ſubſcribere
 iuxta Nicenum decretū, quamuis ſemper dicatur.
 Nos recta fide incedimus. Quoniam de ſpiritu fan-
 cto nō eſt maniſtatum. Nec enim de hoc pugna-
 vel labor erat: attamen ſecundū quod illis ſatis per-
 fuſum eſt, dico. Scriptum eſt, à ſeipſo nō loquetur.
 Dic Macedoniane, scriptum eſt hoc de filio, imo ip-
 ſe dicit de ſeipſo, ego à meipſo non loquor. Attende
 obſecro, affero testimoniuſ apud te confeſſum (apud
 Arianū enim certamine hic opus eſſet, in hoc quod
 dicit, Ego à meipſo nō loquor, & de ſpiritu ſancto;
 apud te autem qui promiſiſti te hoc ſancte colere,
 nulla opus concertatione.) De Chriſto docens di-
 cis, æqualem Deo ſimilem patri per omnia. Coram
 hiſ qui conſiſtentur gloriam, quæſtionem induxi.
 Dicis de ſpiritu, à ſeipſo non loquatur: dicit filius
 de ipſo, Ego à meipſo non loquor, ſed quodcunq; audiui à patre meo, hoc loquor. Ecce & filius à ſeipſo
 non loquitur, attamen eſt æqualis honor. Hæc ad
 te dico. Ariānus enim & ille etiam de hoc dubitat.
 Idem euenit incredulis, quod & naufragis accidit,
 ſicut dicit Paulus, qui circa fidem naufragium fece-
 runt. Ariani naufragio facto, perdiſerunt et Chriſti
 gloriam, & ſpiritus ſancti virtutem. Macedoniani
 contendunt quidem emergere, ſed dimidiā ſarcia-
 nam amittunt. Si autem quis ſpiritu Chriſti non
     habet,

Ioan. 14

x. T. 11.

habet, hic non est eius. Attende igitur, ut ne videatur
 more certantium illudere, & contumeliose demonstrationem facere. Ego a meipso non loquor.
 Interpretare mihi quid est hoc quod dicit, Ego a meipso non loquor? Quomodo dixit Saluator. Si enim adduxerit solutionem de filio, hanc intelliget & spiritui sancto congruere. Duo statuit aequalis ponderis, neque spiritus a seipso, neque filius a seipso: sed opus habet filius patre, opus habet & spiritus sanctus patre, itaque aequalis erit honor. Attende igitur: Scio quod in profundum meipsum dedi, sicut nō uit virtus Christi omnia perscrutari, imo tremo potius quam dico, ne in immensam abyssum abeat nauicula, & desit spiritus. Da enim mihi nauim vacuan, gubernatore, nautas, funes, anchoras, omnia disposita, & nusquam esse spiritum venti: nonne tardat omnis quantuscunq; est apparatus, si desit operatio spiritus? Ita fieri solet, licet sit sermonis ampla supellex, & mens profunda, & eloquentia, & intelligentia, & non assit spiritus sanctus qui vim suppeditat, otiosa sunt omnia. Quare igitur de seipso sicut de spiritu sancto loquitur: Quasi agonistae essemus, subuertemus contradicentem, sufficientibus consequenter argumentis persuasuri & his & illis, si quidem parere voluerint. Non enim omnino necessitate eos adducemus, sed dico, si forte quidam persuadeantur, et ne admireris, si ego homo dicam hoc. Dicit Deus Ezechieli: Abi ad domum Israel, & dic eis, si forte audiant, si forte sciant. Dicimus haec, si forte audiant, si forte credant, si forte se nobis iungant. Quod si haec nobis dicentibus non se iunxerint, innoxii sumus nos. Sic Paulus docebat, & postquam docuit, dicit: Testificor quod mundus sum a sanguine omnium vestrum. Non enim reueritus sum quo minus annunciarum vobis viam dei. Et nunc dico, quare Saluator dixit, A meipso nō loquor: & de spiritu sancto, A seipso non loquetur. Oro charitatem vestram, hic animaduertamus. Quum unus sit Christus, multi prodierunt falsi Christi, sicut Saluator di

Ezec. 2.

Act. 20

xit;

sit: Multi venerunt in nomine meo falsi Christi, & pseudoprophetæ; quū vñus sit Christus, & promis-
sus per prophetas, quōd veniat: ante aduentum eius
apparuerūt quidā impostores, dicētes: Nos sumus.
Theudas dixit: Ego sum. Iudas Galilæus dixit: ego
sum: & seducebant multos. Saluator venit, & dixit:
Quotquot venerunt ante me, fures fuerunt & latro-
nes, sed non audierunt eos oues. Oues meæ meani
vocem audiunt, & cognoscunt vocem meam, & se-
quuntur me. Venerunt igitur illi falsi Christi, & nō
docuerūt ex lege & prophetis, sed ex seipsis loqui-
ti sunt, & ex propria sententia. Saluator venit, et nō
descensit à lege, non descensit à prophetis, sed dicebat
quasi in exemplo, Bene dixit Esaias. & iterū: Nón
ne scriptum est in lege vestra. Et quū accederet ad
eum diabolus, dicit ei: Dominum Deum tuum ad
rabis, & illi soli seruies. Venit igitur Christus se-
cundum carnem. Non loquitus est ex seipso, sed ex
prophetis. Igitur quia illi qui ante Christum vene-
runt, in nomine Christi non sunt loquuti, neq; ex le-
ge, neq; ex prophetis, sed ex propria sententia erro-
res loquuti sunt, dicit Saluator: Ego à meipso non
loquor, sicut illi. A seipso enim loqui extra legem
loqui est. Sic igitur oportet etiam te loqui, quum vi-
deris hæreticos Aristotelica vel Platonica mouere:
dic, Nos à nobisipsis non loquimur, quæcumq; audi-
uimus à Christo, hæc loquimur. Et vnde hoc, quōd
à seipso loquēs pseudoprophetæ est, vel quōd loqui
à seipso pseudoprophetæ nobis indicat? Dicit Eze-
chiel propheta: Vnuo ego, dicit dominus ad prophy-
tas, qui seducunt populum meum, non misi eos: à se-
ipsis locuti sunt, & ex corde suo loquuntur. Proinde
quia pseudoprophetæ à seipsis prædicauerunt,
Saluator à suspicione hac se purgans, dicit: Ego à
meipso non loquor. Vnde hoc quōd Saluator habi-
tus est deceptor? Hoc primum confirmabimus. In
festo scenopegiæ quærebant turbæ Iesum, dicentes:
Vbi est? Et erat de eo diuersa vox: alii dicebant, bo-
nus est, alii dicebant, Non, sed seducit populum.

Deut. 6.

Ezecl. 18.

Ioh. 18

Vidisti

Vidisti vbi habitus est seductor? Itē post sanctam

Mat. 27. saluatoris mortem dicunt pontifices Pilato: Scimus domine, quòd dixit seductor ille adhuc viuēs, post tres dies resurgam. Hæc ideo dixi, vt demōstrarem eum habitum fuisse seductorem.

Ioan. 14. Quia igitur seductor habitus est, dicit: Ego à meipso nō loquor, sed de lege, de prophetis, quæcunq; audiui de patre, nō secundum diuinitatem audiui à patre in lege & in prophetis. Ex persona carnis loquitur, vt solueret suspicionem. Ego à meipso non loquor, sed quæcunq; audiui à patre. Vos autem quæcunq; audiuistis à patre vestro diabolo, loquimini. Et vt monstret quòd diabolus quando in aliquibus loquitur, mendacium operatur, dicit: Quando loquitur mens

dacium, ex propriis loquitur. Ego ex meipso nō loquor, sed ex prophetis & lege: hoc enim est veritas. Sicut igitur saluator purgans se à suspicione, dicit: Ego à meipso non loquor, sicut deceptores, sic et de spiritu sancto. Cæterum obsecro, hic animaduertamus, iuxta dictum Saluatoris: Multi apparent pseu-doprophetæ & pseudochristi, & dicent, hic quidē, ego sum: & aliis, ego sum, sicut scriptum est, quòd

Mat. 24. multi venient in nomine meo, diceentes: Ego sum Christus, & multos seducent: sed ne seducamini. Sicut igitur aliqui suspicabantur seductores esse Christos, sic & venturi multi, qui & facturi se habere spiritum sanctum quem non habent, & loqui: sed illiē quidē homo apparebat, & dicebat, Ego sum Christus: hic autem nō audebat aliquis dicere, Ego sum spiritus sanctus. Non enim corporeus factus est, sed inuisibilis aduenit. Venit ad Petrum, venit ad Paulum, & erat ex confessio quòd spiritus sanctus loque retur. Prodit Petrus, & dicit: Spiritū habeo. A facie nullus videt quis habeat, vel quis non habeat: vel quis habeat spiritū immundū, vel quis habeat spiritū sanctū. Nam si visibilis esset, nō deceperisset: nā agnitione fuisse redargutus. Venit Montanus, dicens: Spiritum sanctum habeo. Venit Manichæus, dicens: Spiritum sanctum habeo, nō fuit autem manifestum.

nifestum. Ut igitur ne plures nomine seducerentur, quoniam inuisibiliter donum venturum erat, dicit: Quando venerit paracletus spiritus veritatis qui a patre procedit, ille vos memores faciet verborum meorum, & inducet vos in omnem veritatem: non enim a semetipso loquetur. Nam si quem videritis dicentem, Spiritum sanctum habeo: & non loquentur euangelica, sed propria, is a seipso loquitur, & non est spiritus sanctus in ipso. Sicut enim dicit de seipso, Ego a meipso non loquor: ut soluat suspicionem deceptionis, immo errorem a veritate separet: Ita ut ostendat quinam habeant spiritum sanctum, & qui non habent, sed simulant se habere. A me audistis quid tradidi. Quando veniet inuisibilis spiritus, mea loqueretur. Si videritis aliquem euangelica repetentem, profecto spiritum sanctum habet. Veniet enim spiritus sanctus, ut recordari vos faciat eorum quae docui. Si quis igitur eorum qui dicuntur habere spiritum sanctum, dicat aliquid a seipso, & non ex euangeliis, non credite, meam doctrinam sequamini. A seipso non loquetur, sed propter hoc factus est aduentus, qui indicet quis acceperit spiritum, & quis non acceperit. Si quis sequitur dicta Christi, spiritum sanctum habet. Nullus enim potest dicere Dominum Iesum Christum, nisi in spiritu sancto. Venit Manes, verē ~~μάνες~~
hoc est insaniens, alludens suæ seductioni nomen habens, & dicit: Ego sum paracletus quem promisit Saluator Apostolis, ego sum filius dei. Vbi audisti in euangelio Christi, quod sol & luna opifices sunt? Vbi dixit Christus, quod haec hauriant animas, & reducant eas? Vbi legisti haec? Ex quo non legit haec scripta, sed a seipso loquitur: manifestum est quod non habet spiritum sanctum. A seipso non loquetur, sed quæcumque audierit, annunciat vobis: hoc est, quae dixi, confirmabit. Et vide miraculum. Quemadmodum Saluator venit, & factus est impletio legis & prophetarum: ita impletio euangeli est spiritus sanctus. Christus venit, & impleuit quae a patre in lege & prophetis sunt dicta, propter quod dicit Paulus

Ioan. x. 16.

1. Cor. xii.

(K. Ius)

- Rom. 10.* Ius: Impletio legis Christus. Spiritus sanctus venit & implevit euangelica. Quæcumq; sunt in lege, Christus implet: quæcumq; sunt in doctrina Christi, spiritus implet: non quod imperfectus sit pater, sed apparuit Christus confirmans quæ sunt patris: sic apparet spiritus sanctus, confirmingas quæ sunt filij. Vnde
- Ioan. 16.* hoc! Dicit Saluator discipulis: Multa habeo dicere vobis, sed non potestis portare modo: quando autem venerit spiritus sanctus, inducet vos in omnem veritatem, quia a seipso non loquetur. Nam mea implet. Filius implet ea quæ sunt patris, & a seipso non loquitur. Si autem audieris dicentem, Mittam vobis spiritum sanctum, non secundum deitatem accipias. Deus enim non demittitur. Nomina sunt hæc operationem significantia, eo quod omnis qui demittit, in illa mittit loca in quibus non est. Finge quod ego loquar alicui in hac fede. Non possum dicere cuiquam, Veni, mittam te huc: hoc non est mittere, sed collaudare vel adstituere. Quod cum Deus vbiq; est, Cœlū enim, inquit, & terram ego imleo, dicit Dominus:
- Psal. 138* quod mittit qui vbiq; est? Si ascendero in cœlum, tu illic es; si descendero in infernum, ades: si sum pfero penas meas diluculo, & habituero in extremis mariis: etenim illuc manus tua deducet me. Quorsum igitur Deus mittet? An forte quod ipse quidem vbiq; is autem qui mittitur, non vbiq;? Misit Deus filium suum in mundum: num vt non præsentem in mundo? Propterea aene venit in mundum, quia antea non fuerat in mundo? Quomodo igitur Ioannes euangelista dicit,
- Ioan. 1.* Omnia per ipsum facta sunt: In mundo erat, & mundus per ipsum factus est: Quomodo igitur iterum in mundū missus est? Num missus est, qui missus: & misit, qui misit supradicata, & qui missus est infra quomodo dicebat, Et qui misit me, mecum est? Obscro diligenter attendas, secure serua sermonem. Potest enim dicere hereticus: Mecum est, mihi est auxilio: sicut & ego dico, Deus mecum est. Non dixit simpliciter, sed quid? Pater in me manens. Si mecum erat, & mecum misit, quomodo ille misit, vel quomodo hic missus est?

est: Et si mansit supra qui misit, et qui missus est, ve
nit deorsum, quomodo dicit filius: Pater meū est.
Si supra mansit qui misit, quomodo secū habet mita
tens missum? Ego enim, dixit, in patre, & pater me
cum est. Quomodo igitur missus est, qui dicit: Pater
in me est. Et quomodo igitur misit? Igitur cū dicit,
Mitto vobis spiritū sanctū: donum dicit sancti spi
ritus. Et ut discatis q̄ donum mittitur, spiritus autē
nō mittitur, Saluator dicit apostolis: Manete in Hie
rusalem, donec induamini virtute ex alto, & sume
tis virtutē superueniētis spiritus sancti in vos, Alia
est virtus quæ conceditur, & alius est spiritus qui
concedit, diuidens singulis prout vult. Igitur tu nō
potes ostendere mitti spiritum sanctum à pura dei
tate. Ego autem ostendā tibi factorem cœli & terre
mitti à sp̄itu sancto. Quid facis? Vel nega Chri
stum, vel expunge scripturas, vel seruus scripturarū
obedi scripturis. Et vbi, inquit, dictum est hoc? Au
di Deū dicētem per prophetā Esaiā, præconē pieta
tis. Audi me, dicit, Iacob et Israel quid ego loquar:
Ego Deus primus, & ego post hæc, & præter me
Deus non est. Attende oro. Restat enim hoc quod
quæritur. Quis igitur qui dicit hæc, pater vel filius?
Vide quomodo in figura monarchæ trinitatem re
cte prædicat. Ego Deus primus, & ego post hæc, et
præter me non est deus. Quis est qui hæc dicit? mun
di conditor. Subdit enim, Ego maius mea fundau
terram. Vide quomodo opifex loquitur: Et sp̄itus
meus firmavit cœlum. Ego omnibus stellis mādaui,
ego excitaui cum iustitia regem, & omnes viæ meę
rectæ. Dixit seipsum opificem, & factorem cœli ac
terræ. Dicit postea hæc: Non ab initio in occulto lo
cutus sum vobis hæc, neque in loco tenebroso. Di
xit, Fundau terram, & feci cœlum: quando facti
sunt, illuc aderam. Et nunc dominus misit me & sp̄i
ritum suum. Te qui fecisti cœlum & terram, qui di
xisti astris, Dominus misit & spiritū suum, genuit
secundum deitatem, misit secundum carnem. Fa
ctor cœli & terræ dicit; Dominus misit me & sp̄iri
tum

Luc. 24.

Esa. 48.

tum suum. Missionem spiritus hæretici in contumeliam capiunt. Misit pater qui non migrat, nec transfertur loco. Misit filius qui non se discedere facit, &

Act. 10. à quo nō seceditur. Et idcirco scriptura dicit: Deus effudit donum spiritus sancti. Divinitas non effusa est, sed donum, propter hoc ut demonstraretur, quod hoc quod effunditur, non sit spiritus sanctus, sed spiritus dei gratia, dicit David Christo: Effusa est gratia in labiis tuis. Gratia effunditur, non qui donat gratiam. Si igitur æqualis honor prædicatur, & qd à seipso manifestatus est, & qd de meo accipiet, quasi à fonte, interpretari quis potest, ne habeant locū vel suffugium impietatis hæretici. Venerare spiritum sanctū quem accepisti. Dic sæpe qd retributionē accepesis. Assumpsit Christus sigmetum tuum, dedit mihi spiritum suum. Honore prosecutus est creaturam suam, ipsa ad dexterā patris collocata, & tu spiritum sanctum in ordine seruitutis constituiſtis. Hęc salutaris lex suggerit, prophetæ loquuntur, apostoli diuinis oraculis annunciant, martyres confitentur, pii credunt, ecclesia contestatur, inscitia oppugnat, fidelis pluribus argumentis persuasum habet: sic & Christus glorificatur. Eius enim est gloria, & honor, & adoratio, simul cum patre & sanctissimo & bono viuifco spiritu, nunc & semper, &c.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI DE FIDE
de, & lege naturæ, & sancto spiritu, sermo.

*O*mnis scriptura, quæ diuinitus inspirata, est utilis, originem & fontem pietatis à spiritu veritatis dicit. Omnia enim profunda fluimina à sancto adorandoqz spiritu, quasi à fertili & fœcundo fonte scatiuriunt. Omnia igitur que cunqz vel lex dicit, vel prophetæ vaticinantur, vel apostoli prædicant, sancto spiritui vere tribuuntur & ascribuntur. Omnia enim operatur unus & idem spiritus, distribuens peculiariter unicuique sicut vult. Hinc fulgurant omnigenæ pietatis pulchritudines, prælucereit veritatis sermones, manant diuine sapientiae thesauri. Thesauri non qui in terra delinquent,

tescunt, sed qui in profundo pietatis spectantur. Thesauri qui animas lætificant, mentes illustrant, orbem totum conuertunt. Adæ paupertatem ditat. Quia sicut qui primitiua pulcherrimamque pietate exuit, in magnam deductus est humilitatem: Ita & qui pie viuit, & virtute præditus est, ditescit, & exultat. Id quod testatur alicubi Paulus, dicens: Gratias ago Deo, quia in omnibus locupletati estis in illo, omni sermone et omni scientia. Etenim qui dei sermonem accipit, diues fit: qui non accipit dei sermonem, fit inops. Huius testis est Hieremias, dicens: Et dixit, forte pauperes sunt, propter hoc non possunt audire sermonem domini. Et pauper quidem male audit, diues autem exultat. Diues, inquam, sermone veritatis, & florens virtutibus fructuose philosophiae. Qualis erat David dicens: Ego autem quasi oliua fructifera in domo dei. Oliua fructifera non foliis tantum germinans, sed & fructibus pietatis abundantans. Sepe enim fit, ut anima ramicis & foliis sit decora, fructum autem ferat nullum. Sicut de Israel Hieremias dicebat: Vitis Israel pampinosa, non autem frugifera. At Propheta exultat, dicens: Ego autem, quasi oliua fructifera, non solum foris frondosa, sed intus succulenta. In domo dei fructifera. Non est enim bonum extra domum dei versari. Offendes equidem multos, qui quamvis sermonem veritatis non acceperint, & foris sint, operibus tamen pietatis, ut appareat, sunt conspicui. Inuenies viros misericordes, compatientes, iustitiae vacantes: sed nullos facientes fructus operum, quia nescierunt opus veritatis. Nam & haec sunt opera bona. Atque necessarium est, ut præcedat opus summum. Enim uero cum olim Iudei diceret domino: Quid faciemus, ut operemur opera dei? Respondit eis: Hoc est opus dei, ut credatis in eum, quem misit ille. Vides quomodo fidem opus vocavit? Igitur quamprimum credituris, simul & operibus ornatus eris. Non quod defint opera, sed per seipsum fides plena est operibus bonis. Opera quidem erga homines, & ex homini-

Hier. 5.

Psal. 51.

Hier. 8.

Ioan. 6.

K 3 bus

150 DIVI IOANNIS CHRYSOST.
bus sunt. Fides autem ex hominibus erga Deum.
Fides eum qui conuertitur, ciuem cœlorum decla-
rat. Fides hominem, qui terrenus est, Deo familia-
rem efficit. Nihil enim extra fidem bonū. Et ut qua-
dam verbi similitudine vtar, Fratres, similes mihi
videntur, qui operibus bonis florent, & Deum pie-
tatis ignorant, reliquis mortuorum pulchre quidē
indutis, sensum autem pulchrorum nō habentibus.
Quæ enim vtilitas animæ mortuæ, Deo quidē mor-
tuæ fide & ratione, bonis autem operibus vestitæ?
Opera in spe fiunt retributionis & coronarū. Quod
si agonothetam ignoras, pro quo certas? Non opor-
tet quidem nudam ab operibus esse fidem, vt ne vi-
tuperetur. Veruntamen sublimior est fides, quam
opera. Sicut enim hominibus, qui hominis nomen
merentur, opus est primum, vt præcedat vita, & sic
enutriantur: conseruat enim vitam nostram alimen-
tum: Ita necessarium, vt præcedat vitā nostram spes
in Christum, quæ postea pascenda bonis operibus.
Conceditur vivere quempiam qui non nutritur: nō
conceditur autem nutritiri aliquem non viventem.
Ieiunauit Moses diebus quadraginta, sed quia ha-
buit in se animam viventem, nihil detrimeti ex ter-
renorum penuria accidit ei. Ita & opus quidem ha-
bet anima, vt operibus alatur. Ante opera tamen fi-
des primum inducenda est. Eum qui operatur ope-
ra iustitiae, sine fide nō possum probare viuum fui-
se. Fidelem autem absque operibus possum mon-
strare, & vixisse, & regnum cœlorum assecutum.
Nullus sine fide vitā habuit, Latro autem credidit
duntaxat, et iustificatus est à misericordissimo Deo.
Atq; hic ne mihi dixeris, defuisse ei tēpus, quo iuste-
vueret, & honesta faceret opera. Neq; enim de hoc
cōtenderim ego, sed illud vnū asseuerauerim, quod
sola fides per se saluum fecerit. Nam si supervixis-
set, fidei q; & operum fuisset negligens, à salute excis-
disset. Hoc autem nūc queritur, & agitur, q; & fides
per seipsum saluum fecerit: opera autem per se nul-
los vnquā operarios iustificarunt. Et vis plane vi-
dere,

Cere, quod opera sine fide non vivificant? Testimonium bonum habuit Cornelius de eleemosyna et pre-
 cibus, sed Christum ignorabat. Deum quidem credens, dei autem sermonem nondum edoctus. Sed quia
 opera erant bona & admirabilia (placebat enim bonorum remuneratori & amatori Deo) & quia mag-
 nus ille iustitiae & veritatis oculus, justus inquam ille iudex, personarum respectum nesciens, videt bo-
 na quidem opera, sed mortua, eo quod fidem non ha-
 bebant: mittit diuinum angelum operibus ad præ-
 mia acquirenda ministrantem, ita ut bene certando
 ob fidem coronari possit. Qui dicit ei: Cornelius, pre-
 ces tuæ ascenderunt in memoriam coram Deo. Si
 igitur exaudita est petitio, inquit, & eleemosynæ
 meæ acceptæ sunt, quid mihi deest ad iustitiam? Mit-
 te igitur in Ioppen dicit, & accerse Simonem, qui
 agnominatur Petrus. Qui ubi venerit, loquetur ti-
 bi verba, in quibus saluaberis tu, & tota domus
 tua. Itaque non poterant opera saluare. Nam si his quæ
 Petrus prædicat, saluatur & ipse, et domus sua: non
 dum habuit Cornelius ex operibus salutem, donec
 operibus suis fides acquirendum præmium offerret.
 Atque hæc ob causam beatus Petrus venerandus dei
 apostolus, postquam ex Ioppe venit, & videt dei
 gratiam in eos, qui tunc habebantur alienigenæ, ef-
 fusam, factus diuini iudicij admirator, dicit: In veri-
 tate cōperi, quod non est personarū acceptor. Deus:
 sed in omni gente, qui facit iustitiam, ei acceptus
 est: hoc est, dignus fit ut assumatur. Oportet igitur
 & ante opera lucere fidem, & fidei pedissequa esse
 opera: & ne quis fidem propter sterilitatem, & ne-
 que opera propter incredulitatem vituperet. Esto
 igitur oliua fructifera, sed in domo dei. Interpretan-
 dum enim est de operibus esse oliuam fructiferam,
 de fide autem esse in domo dei. Quæ autem sunt
 opera? Omnes scimus, si operari volumus. Nul-
 lum enim est occultum. Nam in dogmatis quidem
 ambiguitas & disceptatio, opera autem non sunt
 occulta. Natura enim leges dicit. Scimus ex no-
Act. 10.

bisipsis quid bonum, & quid malum. Posuit Deus
in natura nostra legem non scriptam, quæ illustret
mentes nostras. Nullus dicat, nesciebam legem, ne-
sciebam quæ ad legem pertinent. Nam si negaueris
communem legem, arguet te naturæ lex. Vis disce-
re quod Deus naturæ inseuerit leges, quæ discernat
quid bonum, & quid malum? Interroga nostram
ipsorum conuersationem, quomodo omnes, qui fa-
cimus mala, fugimus, ne mali appellemus. Et quo-
modo, audi: Adulter adulterium committit, erubes-
cit autem si adulter vocetur. Dic manifestatio adul-
tero, Adulter: confundetur tamen, licet quod faciat
non ignoret. Quod si bonum putas peccatum, qua-
re appellari talis tantopere fugis? Dic periuro, Per-
jure: & pro cōtumelia dictum habebit suorum ope-
rum appellationē. Sic natura ipsa clamat, q̄ malum
sit, & alienum ab opere dei. Et quod fecit Deus, bo-
num est, & bonum valde, atq; ita bonum, quod &
malis immiscetur, ut ē malitia erubescat. Dic casto:
Casto: & nomen agnoscens, de appellatione nō eru-
bescit. Voca iustum, iustum: & opere coronatur, &
appellatione honestatur. Et licet modestiae gratia
nomen fugiat, laudem tamen in anima sua accipit.
Cogita quantū malorum cōmittatur in mundo, &
persona caret malum, & quomodo personam nō ha-
bet? Si particulatim inquiras, nullam inuenies mali-
tiā in sua apparentem persona. Non enim nisi per
sonam assumat virtutis, apparet. Et quomodo audi:
Qui mentitur, non fatetur se mentiri, sed veritatem
simulans decipit. Qui mentitur, non prædicat quod
est, sed quod non est figurat, & tunc injüstiam ope-
ratur. Similiter dolosus nō ostendit dolum, sed assu-
mit amicitiae personā, & sic rem facit malam. Adul-
ter non illegitimum adulterium confessus, à suo do-
mino transit: sed figmentum continentiae prætexēs,
diuina violat. Vides quod propriam personam nō
habet malitia? Similiter & calumniator, quādo in-
greditur in iudiciū, non hoc confitetur quod est: sed
larum assumit veritatis, quasi ei patrocinari velit,

camq;

camq; facit malitiæ testē propter mendacia. Sic ma-
litia persona propria caret, nisi personā veritatis aſ-
ſumat. Et idcirco ſaluator dicebat: Venient ad vos
in vefimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi
rapaces. Sed ad iſtitutum redeamus. Viſ videre fra-
ter, quantū valeat innata lex? Et anima noſtra, quā
uiſ tota malis fermentata ſit, nomen tamen bonum
amat & amplexatur. Sæpenumero potentes qui au-
ritiam ſpirant, & nihil præterquam rapinam & in-
iustitiam cogitant, vincuntur aliquorum precibus:
vt pauperi valde neceſſaria quædam dimittant, vel
debitum remittant, vel non vlciscantur eos, qui ſe leg-
erunt, vel lædere putarunt. Et qui legatione fungi-
tur apud virum potentem, & malum, non statim à
veritate exorditur: non dicit ei, quod eſt, ſed tribuit
ei nomen virtutis. An nescis qualibus ſemper iſi-
gnes legati coloribus vtantur? Vir es, inquiunt, bo-
nus, celebratum vbiq; eſt nomen tuum. Omnes tua
bona opera decantant. Multaq; talia exhortationi in-
ſerunt, vt flectant laudibus, & malitiā effugiant. Vi-
des quomodo malitia virtutem celebrando vincit?
Nullus malus, malus dici vult. Natura enim quod
ſuum eſt amplexatur, etiamsi voluntas diuersum eli-
gat. Simus ergo dilecti oliua fructifera, & operibus,
& fructibus & folijs ornati. Folia enim noſtra ſunt
ſermones, fructus autem vita. Sit igitur & honestus
fermo, & bona frugis vita. Apud pium enim neque
folium decidit. Folium enim eius inquit Dauid, nō
defluet, & omnia quæcunq; faciet, proſperabitur.
Sed o miraculum. Cogita quomodo Adā nudus exi-
uit de Paradifo, & quomodo Dauid floret in domo
dei. Ille quidē exiuit nudus propter prævaricationē:
ille autem induitus virtutibus, clamat: Ego autē qua-
si oliua fructifera. Nihil nos ita ſpoliat, vt fructuum
carentia. Nihil ita vefit, vt fertilitas. Propter opera
bona fornicatus eſt Adam. Operæ pretium fuerit re-
petere dicta. Bonorum enim repetitio, doctrinam in
animabus bene ſtabilit. Sicut lanas, quæ ſubinde in-
cincturas immerguntur, crebrat inctio profundius.

Pſal. L.

K 5   opera

operationem recipere fecit: ita opus est ut & animæ nostræ cōtinuò in diuinos sermones intingantur, vt abluamur quidē à veteri opprobrio, induamur autē nouā pulchritudinem. Enīmuero lanæ illæ cū tingū tur, naturæ suæ nomē amittunt, & tinturæ nomen accipiunt. Et non vltra vocas lanam, sed vel purpu ram, vel coccinū, vel prasinū, vel tale aliquid, prout colorem tintæ præbuerit tintura. Si igitur tintio naturæ nomen transformat: cur dei natura non trāsformat hominem, ita vt is, qui ante pulueris gerebat imaginem, post tinturam imaginem gerat fulgidā, & plus quam coelestem? Formatus igitur Adam pauper de terra. Puluere enim accepto, deus eum formauit. Sed nesciuit Adam, quomodo formatus est, vt dixi olim. Non enim oportebat eum testem adesse eorum quæ siebant, vt ne cōtra deū extolleretur, & ignoraret eum qui se creauerat, & reprobaret suum conditorem. Si accepisset quid super naturam, quis remisisset ei immodicā superbiam? Propterea deus, cum finxit hominem, figmento magnam virtutem & variam humilitatem imposuit, vt per virtutem insitam gratia dei in admiratione esset: propter humilationem autem humanus fastus deprimeretur, ac modestior fieret. Dedit ei linguam, quæ loquetur, deum laudaret, diuina caneret, pulchritudinem naturæ interpretaretur. Differit de cœlo & terra parua linguae caruncula, neque duorum digitorum habens latitudinem: & quid inquam digitorum? neq; vnguis, sed summū illud paruum, & vile de cœlo & terra loquitur. Et vt ne putet se magnam aliquā esse, & extollat se super naturam, sæpe tumores & vices in ea fiunt, vt discat quod mortalis existens, de externis et immortalibus loquatur: & sciāt quę virtus eius, quod prædicatur, & infirmitas eius qui prædicat. Dedit ei oculum paruum illud milii. Ut milii enim est id quod videt, & ipsissimum pupillæ medium: attamen per medium illud milium videt omnem creaturam. Et vt neq; visu suo omnem creaturam accipiat, & extollatur: sæpe ingascuntur in oculis.

His lemæ, & lachrymæ, & alia quæ dolere faciunt, &
 turbat oculos, vt ab infirmitate ipsam agnoscat, ab
 formatione autem opificem. Dedit ei cor rationale,
 fontem cogitationū, radicem cupiditatū: sed in iisdē
 locis fecit viscera, quæ stercoribus aliisq; sordibus
 opplentur, per quæ homo & comedit, vt si quando
 cor extollatur, humiliet id ipsum venter. Atq; ita vē
 ter & stercus nostræ eruditioni seruiunt. Nā si cum
 homo est, & stercus circūfert, audet temeritatē ostē
 tare, & non solū ostentare temeritatē, sed & contra
 deum, sicut Barbarus quidam rex ausus fuit dicere:
 Supra stellas ponam sedem meam, & similis ero ali
 tissimo. Si tantum, inquam, stercoris & insuavitatis
 circūferens sic loquitur, quis eum ferret exaltatum?
 Hac de causa Esaias magnis superbis dicit: Quid su
 perbit terra & cinis? Verum iterū ad institutū rede
 amus. Deus creauit hominem de puluere, sed nescie
 bat homo quomodo esset factus, & propterea igno
 rabat & suam vilitatem. Deus enim (vt dicebā du
 dum) animā noluit esse priorem, vt ne videret for
 mationem. Veruntamē, quoniam omnino nesciuit,
 ex qua humilitate substiterit, & q; eum opifex de
 terra fixerit, conuertit eum in terrā, à qua sumptus
 est: vt iterum de sua infirmitate edocetus, agnoscat et
 primæuam beneficentiā, & futuram inuidiam. Quia
 enim quando formatus est, nesciuit quod de terra fa
 ctus esset. Attende diligenter, ne te fugiat latēs se
 sus. Quia Adam dū formaretur, ignorabat q; de pul
 uere surgeret: quando in resurrectione surget, sciet q;
 exuat puluerem & excitetur. Nam & si mortuus se
 metipsum non videat, videt tamen eum qui ante se
 est. Videlicet nos mortuos, & in puluerē resolutos:
 & pér quæ videmus, docemur. Non vidisti sēpe au
 daces viros & superbos, quomodo sēpe consternati
 & humiliati sunt in mortibus? Nunciatur mors, &
 toto corde tremiscunt, menteq; eorū nihil est abiecti
 us. Ita sanè & circa sepulchra philosophamur, viden
 tes ossa nuda, & humanā naturā corrosā et dissolutā,
 cogitamus statim, & inter nos disputamus, dicētes:

Ecce,

Esa. 14.

Eccl. 10.

Ecce quid tandem ex nobis fit? Et quod abimus? Cofa
 bulamur, egredimur de sepulchris: & humilitatis no-
 strae obliuiscimur. Apud sepulchra ita vnumquisque
 proximo loquitur: O miseram, o miseram nostram vi-
 tam. Quid tandem ex nobis fit? Quamuis autem sic lo-
 quamur, rapimus tamen ipsi: & licet sic clamemus,
 iniuriam tamen nostram vlciscimur. Omnes enim
 planè ita philosophamur, quasi malitiæ renunciatu-
 ri. Et intus quidem tam pios sermones tractamus:
 egressi autem, deo aduersari sumus. Ea propter deus
 Vbiq; sepulchra fieri voluit, ut illis nostræ ipsorum
 infirmitatis memores fieremus. Ideo omnis ciuitas,
 omne castellum ante ingressum sepulchra habet, ut
 contendens intrare in ciuitatem que imperat & floret
 diuiniis & potentatu, aliisq; dignitatibus, priusquā
 videt quod secum concipit, videat primitū quod fit.
 Ante portas sunt sepulchra. Ante agros sunt sepul-
 chra. Vbiq; ante oculos est nostræ humilitatis scho-
 la, & docemur in quid desinamus tandem, & video-
 mus qualia futura sint phantasmata: neq; hic solum,
 sed ingressuri ad communionem vitæ, docemur vili-
 tatem summam naturæ. Sæpe vir quando vxore du-
 cere vult, meminit in despunctione, & scribit inde
 te. Nondum introducta est, & mors statim describi-
 tur: nondum conuixerunt, neq; nuptiæ habitæ, &
 mortem statim definit. Nondum nuptam vidit, &
 mortis aduersus illam calculos proponit. Scribit in
 hunc modum: Si mortuus fuerit vir ante mulierem, si
 mulier ante virum, hoc et hoc disponatur. Sic forma-
 tæ sunt patriæ leges. Vbiq; omnibus naturæ sunt mo-
 numenta: & non solum eorum qui sunt & viuunt,
 mortis feruntur sententiæ: sed & eorum qui nondum na-
 ti. Quid enim ultra dicit? Quod si natus fuerit filius,
 & mortuus fuerit: nondum fructus, & sententia lata
 est. Dein in instrumentis quidem agnoscit naturam,
 sic cauens. Si autem quid humanum patiatur, vel mulier
 moriatur, obliuiscitur eorum quæ scripsit, & alterius
 naturæ tragœdiam profert: & haec dicit: Méne opor-
 tebat haec ferre: Hunc tantum potui sperare dolorem
 Coniu-

Coniugio fraudandus olim? Quid, inquis, obliuisceris eorum quae scripsisti? & cum extra negotium es, agnoscis naturæ limites: quando autem in affectiones incidisti, obliuisceris legum naturæ? Hæc dicuntur in castigatione omnium, ut omnes omnia, quæ sibi eueniunt, fortiter ferant, & ne quis damnosa putet dei iudicia. Extra affectiones ne sis disputator magnus constitutus, sed cum te illæ inuadunt, magnanimitatē declara. Quando moeres, recordare verborum, quibus mœstem consolaris. Quibus autem sermonibus vtimur apud lugentes? Nonne ita apud eos philosophamur: humanæ sunt hæ calamitates. Non fers solus has calamitates. Non solus mortis vim sustinuisti. Et reges similia ferunt. Damnum hoc saepe & principes faciunt, atq; alij potetes. Agnoscerunt ipius calculū. Homo es, per omnia cōmunes leges habes, quas alij. Hæc & his plura loqueris, cū alium solaris. Num aliorum magnificus es doctor, tibi autem neq; miser es discipulus? magnæ & generosæ animæ fuerit, philosophum agere, cum affectiones feruent. Et posse in quauis calamitate, vel tristitia, vel damno dicere: Iustus es domine, & recta iudicia tua. Daminum fert vt homo, coronatur aut̄ vti deum amans. Vita fratres multa difficultate plena est, & oportet omnino iustum & iniustum, & piū & impiū affligi: sed magna est varietas. Aliud enim est corripi, vt domesticum: aliud flagellari, vt alienum. Verberatur filius, verberatur & famulus: sed hic quidē vt seruus qui peccauit, ille vero vt liber, & vt filius, disciplina indigens. Plagæ illæ non faciunt æqualem honorem. Non ideo si patiatur pius, quæ patitur impius, eiusdem conditionis erit cum impiis: sed congruit correptio huic in afflictione & probationem, impius autē in flagella & pœnas. Propterea David sciens has difficultates, de iustis quidē dicit: Multæ tribulationes iustorum: sed vide quid subdit, Et ex omnibus illis liberabit eos dñs. Non dū dixit afflictionem, & monstrauit curationē. De aduersariis autē dicit: Multa flagella peccatoris, & nihil

nihil tale subdit, quod de iustis dicebat: Multæ afflitiones iustorum, de his autem omnibus liberabit eos dominus. Hæc autem quis audiens, ne de seipso desperet, negat dicat: Si igitur ut peccator flagellor, & spiritu non habeo, infructuosa mea est correptio. Peccatorem enim vocavit nunc scriptura, non omnino à pietate alienum, sed qui affligitur, & aliqua parte pius est, labitur tamen. Quod peccatoribus deus miseretur, plena omnis scriptura pignoribus diuinæ misericordia.

Ezech. 18. dixit: inquit enim: Vt uero ego, dicit dominus. Nolo mortem peccatoris, sed ut magis cōuertatur & uiuat.

Iurauit deus, non quasi sibi ipsi discredens, sed nostram infidelitatē ad fidem vrgens. Dicat igitur omnis homo, qui afflictionibus examinatur, Iustus es domine, & recta iudicia tua: & simul fortē declarēt animā suam, pietatemq; non soluat. Qualis erat beatus Job, qui diaboli terriculamenta vicit, qui omnē eius rabiem pressit, qui constantia mentis fluctus diaboli strauit, qui omnibus simul priuatus, attamen omnī dñm non negauit. Verū illius strategemata propriū habebunt librū: nam verē opus habent, ut exquirantur, non sermone breuiore & perfunctorio suggestillentur illius certamina. At prae oculis habeamus, quæ dixit fortis ille & magnus pugil. Quoniā, quia signillū dictis infert, nudatus omnibus, seipsum pietate non nudauit, sed dixit: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino visum est, ita et factū est. Bene, inquit, visum est. Concedit autoritati, non curiose dispensationem explorat: non dixit sicut nos.

Quare iuuenes moriuntur, & senes manent? Qualis est ista dispēsatio? Desiderat senex mortem, solitus carnibus, opum indigus, et aliis consolationibus defititus, frustraturq; voto. Et puer amabilis formæ, gratus parentibus, intempestiuus rapitur. Disce netalia quæras: disce ut dicas: Iudicia tua abyssus multa. Disce ut dicas: Iustus es dñe, & recta iudicia tua. Disce ut dicas: Sicut domino visum est, ita & factū est. Agnosce autoritatē, ut agnoscas & pietatē. Verū quoniā incidit sermo de gloria spiritus sancti, dicamus

tamus aliquid ex dogmatibus in vestra utilitatem
 & securitatem. Nam sicut Job, cum dixit, sicut dñs vi
 sum est, autoritatē monstrauit & dominationem: sic
 & apostoli dominatiuā autoritatē sancti spiritus
 ostendentes, dicunt: Visum est sancto spiritui, nihil
 imponere vobis. Visum est sancto spiritui. Si subdi
 tus est, quare ei visum est: si sub lege est spiritus, &
 seruit, quomodo visum fuit subdito? quomodo de
 creuit? Nōnne quae regi videntur, ea & sunt, an po
 tius quae subditis placent? Sicut domino visum est,
 dicit Job: spiritui sancto visum est, dicunt Apostoli.
 Eiusdem autoritatis & honoris dictio utrobique,
 quoniam indiuisa est gloria regni. At malitia hære
 ticonum iterum inuenit effugium. Num enim quia
 dixerunt, dicit Apostoli: Visum est spiritui sancto:
 subdiderunt autem, & nobis: iuxta illud habebant
 & Apostoli diuinitatis autoritatem? Hæc bene ex
 minentur, ne inexercitatis suæ infidelitatis venenū
 iniiciant, nec synceris auribus impietatis hæresim
 infundant. Talia enim sæpe magnificè loquuntur. Ni
 hil, inquit, admireris dicta, fratrem te vocat, & qua
 si hostem te occidit. Ne mireris, inquit, si de spiritu
 sancto dicunt Apostoli: Visum est spiritui sancto et
 nobis, visum est Apostolis. Num dñs Apostoli? Nō
 diuinam habent autoritatem? Quando hæc dicit hæ
 reticus, nos à sancta scriptura tela proferamus. Sa
 gittæ enim potentis acutæ in cor inimicorum regis
 mitterendæ. Quid igitur adhæc dicendum? Si hoc spi
 ritus sancti dignitatem imminuit, itaque & Mosen
 coniunctum esse deo, dei imminuit dignitatem. Ex
 empli gratia dico: Si non magnum putas, quod dici
 tur, visum fuit, eo quod & Apostolis sit coniunctus:
 vtique neque magna tibi videri potest fides, quia
 & deus Mosi iunctus est. Dicit enim scriptura: Cres
 didit populus in deum & in Mosen. Cæterū & ali
 ud telū proferamus. Si spiritus sancti dignitatem de
 struit adiuncta gloria Apostolorū, contumelia et ex
 Samuele erit deo. Scriptū est enim, Et timuit omnis
 populus deum & Samuelem. Denuo & tertiu pro
 manus

Psal. 44.

Exod. 34.

1. Reg. 12.

mamus iaculum contra impietatem. Si dignitatē sp̄i
ritus sancti, & diuinam autoritatem hoc imminuit,
quōd ei iunguntur Apostoli, minuit & dignitatē
dei Gedeon adiunctus eadem appellatione. Clama-
uit enim omnis populus militans, Gladius deo &
Gedeoni. Sicut igitur coniunctus est Moses deo, nō
vt honore par deo, sed vt minister dei. Et Samuel
Deo, non vt æqualis dignitate, sed vt propheta dei.
Et Gedeon deo, non vt eiusdem honoris, sed vt mi-
les prælij. Sic & Apostoli iuncti sunt spiritui, vt pre-
dicatores Euangeli. Agnosce igitur autoritatem, &
ne fugilles spiritus diuinitatem. Agnoscito diuinæ
trinitatis theologiam patris, & filij, & spiritus san-
cti. Ita est increata natura, vera dignitas, indiuisum
imperium, impartibilis honor, indiscreta spes, incō-
prehensibilis gloria patris, & filij, & spiritus sancti;
qnam decet omnis gloria, honor, & adoratio, &c.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI

Sermo de sancta & consubstantiali, viuis-
caq; ac inseparabili Trinitate.

QUi aduersus sanctam & consubstantialem,
inseparabilemq; Trinitatem linguas acuūt
& blasphemant, hitunturq; vnigeniti, & sp̄i
ritus sancti dignitatē destruere, arguuntur
quidem ab ipso spiritu sancto, qui locutus
est per prophetas, & à verbo quod prædicauit sui
ipsius propriū & in carne aduentū, propter nos ex
sancta virgine factum, ineffabilem & alterationis
expertem propter suas dignitates: arguentur autem
& postremum in die iusti iudicij, quando iterum ve-
niat de celo vt glorificetur in sanctis suis, & admira-
bilis appareat in his qui fidē in se custodierunt im-
mutabiliter. Ausi autem sunt Ariorum discipuli,
& insania Macedonianorum laborantes, dicere dēti
magnum & parvum, & creatum deum, gentilitatē
nobis subintroduceentes. Gentilium enim est creatu-
ram adorare, & alium ex diis suis maiorem, alium
minorem facere. Enim uero si in aliquo deficit filius
vel spiritus sanctus, nō est deus. Paulus enim repre-
hendens

hendens dicit: Venerati sunt, & coluerunt creaturā Rom. 1.
 supra eum qui condidit, qui est in omnibus deus bē
 nedictus. Quod si adorant filium, ut creaturam, dicē-
 tes & patrē creaturam, maledicti sunt, iuxta Mosen
 dicentem: Maledictus omnis qui adorat creaturam
 & facturam; nos autem non creaturam adoramus,
 sed Trinitatem incretam, mutationis expertem &
 consubstantialem, nihilq; habentem adiutenticum
 vel seruile, vel quod productione in esse venerit,
 quasi prius quidem non existens, postea autē adueni-
 ens. Vide, oro, testimonia sanctae & consubstancialis
 Trinitatis, & venerare illā recte, nē pereas. Et dixit,
 inquit, deus: Faciamus hominē secundū imaginē no-
 stram, & secundum similitudinem. Cum quo consis-
 tium inīt deus? Cum angelis, inquit. At nō habent
 angeli imaginem dei: loquitur autem ad coopisicem
 filium, & sanctum spiritum. Et vt veritas hæc tibi
 persuadeatur, audi Psalmē dicentē: Verbo domini
 cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus
 eorum. Non ignoras autem verbum esse filium. Di-
 cit enim Ioannes Theologus: Et deus erat verbū: et
 de spiritu, Spiritus deus. Dicit igitur deus & pater
 Deo filio & deo spiritui sancto: Faciamus homi-
 nem secundum imaginē nostram. Et non dixit, meā
 & vestram, neq; meam & tuam. Significās autē scri-
 ptura esse vñā imaginē sanctæ trinitatis, dicit: Et fe-
 cit deus hominē, secundū imaginem dei fecit illum.
 Sicut & Paulus clamat de filio: Qui cū sit splendor
 gloriæ & character substantiæ. Et iterum: Qui est
 imago dei inuisibilis. Iterū & alio loco dicit scriptu-
 ra: Venite & descendamus & confundamus illorū
 linguas, dicendo, Venite: pares honore exhortando
 vocat. Neq; enim si angelis imperasset, dicere debu-
 it, venite; sed imperando, ite. Vide autem obsecro,
 quomodo patris vox filium & spiritum vocet. Nā
 si ad vnum solum hoc dictum esset, debebat dicere,
 Veni & descendamus & confundamus illorum lin-
 guas: quia autem dixit, Venite: vnius est vox ad du-
 os honore æquales. Audi quoque & beatum Iob,

)(L qui

Rom. 1.

Deut. 27.

Gen. 1.

Psal. 32.

Ioan. 1.

Heb. 1.

qui manifeste declarat inseparabilem Trinitatem.

Iob. 27. Dicit enim: Vixit dominus, qui sic me iudicauit, & omnipotens, qui amaram fecit animā meam, et spiritus diuinus qui tenetur in naribus meis. Dicēdo dominum & omnipotentem & spiritū dei, consubstantialem prædicat.

Esa. 6. Disce & hymnum Seraphin clamātium tertio, sanctus, sanctus, sanctus: nō enim dicunt semel sanctus, neq; bis sanctus, neq; quater dicunt, sancti sancti sancti sancti, vt ne multis nominibus multos deos nobis inducerent, sed vnum solū. Ter

Ezech. 11. autem dicendo sanctus, sanctus, sanctus: manifestat vnam & æqualem gloriam patris, & filij, & spiritus sancti. Audi itē et prophetam dicentem: Spiritus domini locutus est in me, & sermo illius in ore meo pronunciatus est: quia deus erat sermo. Ecce dicēdo spiritum domini, & sermonem, & dominū, pronunciat inseparabilem Trinitatem. Vide autem & tres pueros in camino omnes creaturas & facturas, ut glorificant deū, vocantes, solem, lunam, stellas, cœlos, angelos, virtutes, homines, spiritus, omnē creaturam visibilem & inuisibilem & mente preditam, & nusquam connumerant filium vel spiritū sanctū inter facturas.

Quod si contendis, qd cum Iudei essent, ignorarint spiritum sanctum, reprehenderis mox à scriptura: Erat enim quartus, inquit, quasi similitudo filij dei. De sancto autem spiritu dicit: Excitauit deus spiritu sancto puerū adolescentem, cui nomē Daniel. Et in alijs multis locis præmōstratus est spiritus sanctus in veteri. Itaq; sciuerūt quidē patrē & filiū & spiritū sanctum vnius esse deitatis & potentiae, sciuerūt autē & quæ illi seruiebant prouocare ad glorificandum deitatē. Ut autem scias, quod nihil aduenticum vel creatum Trinitati accedat,

Ephes. 4. Paulus præponendo patrē dicit sic: Vnus deus pater ex quo omnia, & nos ex illo: & vnis dñs Iesus Christus per quē omnia, & nos per illū: & vnis spiritus sanctus.

Cor. 12. Iterum autem dicit: Diuisiones donorum sunt, idem vero spiritus: & diuisiones ministracionū, idē autem dñs; & diuisiones efficaciarum sunt,

lunt, idē autē deus qui operatur omnia in omnibus.
 Hæc utiq; oīa operatur vñus et idē sp̄ritus, diuidēs
 singulis prout vult, & nō sicut scit. Iam cū baptiza^o
 retrur filius, pater de cœlo testificatus est, sp̄ritus autē
 sanctus in specie columbæ descendit super illum,
 qui pari honore præditus est. Per hæc omnia vnum
 regnum in diuisibilis Trinitatis intelligere possumus.
 Ipse autē deus sermo, qui propter nos verē in-
 carnatus, redditurus vnde venerat dicit S. Apostolis
 suis: Ite & docete oēs gentes, baptizantes illos in no-
 mine patris & filii & sp̄iritus sancti. Obsignati sumus, sed vñū signaculū est sanctæ Trinitatis vnum
 baptisma, Quomodo igitur audes à paternā substanciā
 alienare filiū vel sp̄iritū sanctū? Neg; enim si alie-
 ni sunt, cū patre & sp̄iritu sancto debebant cōnume-
 rari. Quānā ratione iuxta tuum sermonē aduersarie
 dei in baptismo debuerunt annumerari? Si creatus
 est filius vel sp̄iritus sanctus, quare cum patre simul
 coassumuntur? Enim uero si nomen patris solum eū
 qui baptizatur potest saluare, quare coassumuntur
 & creaturæ, quasi pater non possit solus saluare? Ab
 sit. Igitur si patris infirmitatem negas, & consubstantia-
 tialia non admittis, cogeris nobiscum fateri Trini-
 tatem increatam & consubstantiam & omnipotē-
 tentem. Iam si dixeris mihi de patre, Scriptum est:
 Te solum vērum deum. Sed est & hoc scriptum, Et
 deus erat sermo. Et quomodo igitur æqualis patri?
 Dicendo enim de patre, quod ipse sit solus vērus de-
 us: monstrauit filium non naturalem, sed adoptatum
 filium. At quid propriæ salutis inimice? num quia
 scriptum, sicut dicit Ioannes de pātre, Deus lux est:
 de filio autem, Erat lux vera: ideo audes propter
 hoc dicere minorem patrem, eo quod non adiecit,
 quod sit lux vera: sed de filio solo dicit, quod fuit
 lux vera: Sicut igitur non audes minorem facere
 patrem, eo quod non appositum est, quod sit vera
 lux: ita cum audis de patre, Te solum vērum deum:
 de filio autē, solū quod sit deus, ne audeas minorem
 facere filium: quoniam nomina diuerso modo nunc

Ioan. 17.

i. Ioan. 6.

illi, nunc huic adhærent, ut de patre dicatur, deus verus: de filio autem, deus. & contraria: Erat lux vera, tria buitur filio: patri autem, lux tantum. Porro sicut non licet dicere de patre, quod non sit lux vera: & de filio, quod non sit deus verus. Ipse enim dixit, Ego sum veritas: ita & de spiritu sancto, quoniam spiritus est veritatis. Atque ita per haec testimonia disce, ut veneris inseparabilem deitatem. Omnia quæcumque habet pater, mea sunt, dicit unigenitus deus, existēs in

Exod. 3. sinu patris. Moses dicit: Qui est, misit me. Qui est, est pater: qui est, est filius, et habet se qui est, ad eum qui est, absque principio & non in tempore genitus est. Omnia quæ habet pater, qui vere vita & immortalitas & lux & omnipotens & deus & dominus, ea vtiique habet & filius. Ego enim, inquit, veritas, & vita, & erat lux vera, & deus erat verbum. Et Thomas inquit apostolus: Dominus meus & deus meus, quemadmodum & Psaltes dicit: Manibus meis deum exquisiui, & non sum deceptus. Palpauit enim Thomas verbū in incredulitate, & non est deceptus, Christū et deū illum confessus in fide. Profecto, inquit, dico filium dei deum. Sed dicis: Non sine principio autem, sed creatum, proinde & seruum. Et quomodo

Ioan 20. *Psal. 76.* hoc? Quasi in forma dei existens, non rapinā arbitratus est equalē se deo, sed semet ipsum inaniuit formā serui accepta. Si igitur seruus est (omnis enim creatura serua est) quomodo seruus existens formā serui accepit? Accepit enim quod non habuit, & mansit quod erat. Serui forma dei existēs per misericordiā, absque sui versione accepit formam serui. Si autē non vis illum confiteri absque principio, sequitur quod fuit tempus, quo non fuerit filius. Etiam, dicit. Ecce igitur, inquam, iuxta tuum sermonē erat tēpus quo non fuit pater. Qui enim filium non habet, pater non vocatur: Et pater habuit principiū, quo cepit esse pater. Ex filio enim pater cognoscitur. Nunquid & pater tempore aliquo alterius patris erat filius? Proh quanta blasphemia. Itaque dum videris venerari patrem, summa illum contumeliam afficis. Iam si filius ipse

Philip. 2. *Quasi* in forma dei existens, non rapinā arbitratus est equalē se deo, sed semet ipsum inaniuit formā serui accepta. Si igitur seruus est (omnis enim creatura serua est) quomodo seruus existens formā serui accepit? Accepit enim quod non habuit, & mansit quod erat. Serui forma dei existēs per misericordiā, absque sui versione accepit formam serui. Si autē non vis illum confiteri absque principio, sequitur quod fuit tempus, quo non fuerit filius. Etiam, dicit. Ecce igitur, inquam, iuxta tuum sermonē erat tēpus quo non fuit pater. Qui enim filium non habet, pater non vocatur: Et pater habuit principiū, quo cepit esse pater. Ex filio enim pater cognoscitur. Nunquid & pater tempore aliquo alterius patris erat filius? Proh quanta blasphemia. Itaque dum videris venerari patrem, summa illum contumeliam afficis. Iam si filius ipse

Ipse tēpora fecit (omnia enim per ipsum facta sunt) quo pacto dicere audes, quōd fuerit tempus quo nō fuerit filius? Proinde iuxta sermonem tuum, maius erit tempus quam sermo diuinus. Nā quod prius, id necessario & maius. Vis autē scire, quōd filius coeternus sit patri? Dicit Esaias: Ego deus primus, & ego posthac, & ante me non fuit aliis deus, & post me nō erit. Itaq; si posteriorem patre dicis filiū: quo modo dicit pater, quōd post me nō erit aliis deus? Sin exponis hoc de filio: quomodo dicit, ante me nō fuit aliis deus? Quapropter ex his collige filium coeternum esse patri, audi autē & testimonia de filio, & fuge cū blasphematur. Pluit dominus à domino ignem & sulphur super Sodoma. Dominum vocat patrem, dominum filium, dominum spiritū sanctū. Sicut dicit, Dominus autem spiritus est: & nō dicit, dominus minor, à domino magno. Et Moses dicit: Et adorent illum omnes angeli. Angelus autem creaturam non adorat. Et vt discas de filio hoc dictum esse, audi Paulum dicentē: Quando autē inducit priogenitum in orbem terrarum, dicit: Et adorent illum omnes angeli dei. Et David quoq; clamat: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedū tuorū. Et nō dixit, Dixit dominus domini mei: sed, dominus domino meo. Ecce (dicit Esaias) virgo vterum geret, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emanuel: quod est interpretatum, nobiscum deus. Utq; dico ipsum filium subiectum planè & inferiorem patre. Arguit te deriuo Esaias, dicēs: Puer natus est nobis, filius est datus nobis, & vocabitur nomen eius magni consilij angelus, admirabilis consiliarius, deus fortis, potestatem habens, princeps pacis, pater futuri seculi. Prophetā potestate præditum, & deum formem prædicat, & tu dicis illum subditum? Ille magni consilij angelum vocat, & tu dicis parvū? Vide autem obsecro, quid Hieremias de eo clamet: Hic deus noster, non conferetur aliis ad illum. De patre ne dicit, an de filio? De patre dicit. Patérne incarna-

Esa. 43.

1. Cor. 3.

Heb. 1.

Esa. 7.

Baruch. 3.

L. 3. tus

tus est, an filius? filius. Itaq; secundum sermonem tuū pater incarnatus. Verum nunc video iuxta sermonē prophetæ, quōd filius qui & conuersatus est cū hominibus. Etiam filius incarnatus est, pater autem nō incarnatus permanit. Reprehenderis igitur insipiens, quōd de filio hoc dicas per sequentia: Hic deus noster nō conferetur ad illum alius, inuenit omnem viam scientiæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo: postea super terram visus est, & cum hominibus conuersatus est. Vides illum & legislatorem? Nam si ipse inuenit omnem viam scientiæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo, ipse est qui & Mosi apparuit, & legem dedit. Et vnde hoc manifestum? audi prophetam dicentem: Disponam vobis testamentū quod disposui eum patribus vestris, quando apprehendi manum eorū, vt educarem eos ex Agypto. Dabo leges meas in corda eorum, & in mētes eorū inscribam illas, & erunt mihi in populū, & ego ero eis in deum. Vides q; ipse est legislator tam veteris quām nouæ? nam quōd nouam legem ipse tulerit, neq; tu inficias ieris. Et tu Bethlehem domus Ephrata non minima es, vt sis in milibus Iuda: ex te enim mihi egredietur dux, & egressiones eius ab initio dierum, & ipse reget populū meū Israel. Vides vñū populum patris & filij? Filius dicit: Ego eis in deū, & ipsi mihi in populū. Pater de Christo dicit: Et reget populum meū Israel. Disce vñū regnū patris & filij. Quæcunq; autem quæ post hæc audis humilia, quōd incarnatus sit, & se humiliavit ipso dicente propter salutem hominū, senti de illis vt dignum est de deo. Nam litera occidit, spiritus autem vivificat. Nam si apostolis qui viderant sua miracula, & in nomine suo omnes morbos curaverant, dicebat: Multa vobis habeo dicere, sed non potestis portare modo: quid ergo ad multo crassiorem Iudæum? etenim si cum diceret, priusquā Abraham fieret, ego sum: tulerunt lapides vt lapidarent ipsum: quomodo quid sublimius sibi dici sustinuissent? Sic & in veteri multa inueniet quis dici pro crassitate auditore.

auditorum: ut Septem oculi domini respicientes oram
hem terrarū: & In velamento alarum tuarum proteges me. &, Excitare, ut quid obdormis domine? &, Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrauit, arcū suum intendit, & parauit illum, sagittas suas ardenti bus elaborauit. Et quomodo? neq; enim volatilis est deus, neq; somno grauatur, neq; vel gladius apud deum, vel arcus, vel sagitte. Incorporeus enim de⁹ est. Verū hæc interminatur propheta, attemperās se auditorū crassitudini: ita & deus verbū propter nos in carnatus, imitans patrem suū, humilia loquitur, ad nostram salutē respiciens. Quoniam enim ipsum aduersarium deo putabant, dicentes: Non est hic à deo: &, De bono opere non lapidamus te, sed propter blasphemiam: quia tu cum homo sis, facis teipsum deum. Et propter hoc quærebant eū lapidare, quod non solū soluebat sabbatū, sed quod & patrē suum dicebat deum, æqualem seipsum faciens deo: et ideo quia non capiebant sublimia & sua deitate digna, incipit humilia dicere, per omnia declarans quod non sit deo cōtrarius. Si diligeretis me, gauderetis vtiq; quod ego vado ad eum qui misit me patrem, quoniam pater meus maior me est. quando enim seipsum æqualem patri faciebat, lapidare ipsum conabātur. Quod si hæc non sic se haberent, cogereris laudare Iudeos, quod iuste crucifixissent Christum, ut aduersarium dei. Nā qui semetipsum æqualem deo & patri facit, cū non sit talis, is deo aduersarius est. Cæterū mendax erit et Paulus, dicens: Non rapinam arbitratus est se esse æqualem deo. Quid igitur est salvator, secundū quod incarnatus est? Sic dices, Vado ad patrem meū & patrem vestrū, & deum meū & deū vestrum: aliter vocat suū, secundum naturam: & aliter nostram, secundum gratiam & adoptionem: aliter suū, propter bonam voluntatem, & propter creatam assumptionem: & aliter nostrum, ut creaturam. Quod si in his ambigit, potuit dicere patrem meum, non patrem meum & vestrum. Cuius ergo gratia diuisit se: nōne ut hanc nos deo dignam sen

Ioan. 10.

Philip. 1.

Ioan. 20.

tentia doceret: Vides, inquit, quomodo indigerit

Ioan. 12.

paterno auxilio, dicens: Nunc anima mea turbata est. Et quid dico, Pater salua me ex hora hac. Indigne legis, Nunc anima mea turbata est: & quid. Nam cum distinctionem ibi fecisset, subdit: Et quid dico, Pater salua me ex hora hac, sed propterea veni in horam hanc. Enimuero per hoc quod dixit, Propterea veni

Luc. 22.

in horam hanc: monstrauit quod salutare morte non fugeret. Desiderio enim desiderauit hoc Pascha manducare vobiscum, inquit. Si possibile est, transeat a me calix iste: veruntamen non voluntas mea, sed tua fiat. Nunquid mortem formidat, vel inuoluntarius ad passionem accedit, qui dixit: Oportet filium hominis multa pati, & occidi, & sepeliri, & tertia die resurgere? qui dixit, Solute templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Qui dixit: Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum recipiendi illam: nullus tollit illam a me, ego a memet ipso pono illam, & ego iterum accipio illam. Qui increpauit Petrum, quem paulo ante beatificarat, qui dixerat: Tu es Christus filius dei viuentis; sed deinde cum indignum illi videretur, quod pateretur, dixit illi: Vade post me satana, offendiculum mihi es, quia non sapis quae dei sunt, sed quae hominum. Qui obscurauit faciem suam cum ascenderet in Hierusalem, ut salute per passionem suam omnibus suppeditaret: quod per prophetas ipsam passionis suae specie prædictum.

Hier. II.

Per Hieremiā enim dicit: Super me cogitauerunt, dicentes: Venite, & immittamini ignū in panem illius, & exteramus illum de terra: crucem significans. Per David autem: Dederunt in cibum meum fel, & in siti mea potauerunt me aceto. &, Foderunt manus meas & pedes meos. Partiti sunt sibiipsis vestimenta mea, et super vestimenta mea miserunt sortem. Et per Esaiam: Tergum meum dedi ad flagella, genas meas ad alapas, faciem meam non auerti a confusione spirituum. Vidisti sanè haec omnia perfecta in cruce: nam sub Pilato flagellatus est, a seruo alapa cæsus, ab impiis consputus, a militibus clavis in cruce fixus,

qui

qui diuiserunt ipsius vestimenta, & sortem miserūt. Qui per tam multa passionē significauit, quomodo nunc cessaret? Quare igitur dicit, Pater si possibile est, transeat à me calix iste! Ignorabat diabolus quis esset. Videns enim ipsum sitientem, esurientē, lassum & alias dispensationes, reputauit hominē esse purū: videns autem eius diuina miracula, deum suspicabatur. Dubitabat igitur de eo, ignorans illum. Nam si euidenter scisset, quod deus esset, non ausi fuissent ad eum accedere, sicut & Paulus dicit: Si enim cognouissent, utique dominū gloriæ non crucifixissent. Prætendit igitur dominus formidinem quo ille alliceretur, ut cum accederet hominem, & ab ipso in fugā verteretur, redimerentur omes qui ab illo detentierant. Quemadmodum rex aliquis inuasurus tyrannum, fingit metū, dicens exercitibus suis: Fugiamus hinc à facie illius, ut ne à nobis fugiat, sed persequatur nos, & sic conuersi comprehendamus illum: Ita & Dominus prætexebat formidinem, ut cum diaholus ipsum quasi hominem aggredieretur, inueniret Deum qui illum interimeret, & liberaret omnes qui ab illo detinebantur in inferno. Sic enim dicit: Apparuit angelus confortans eum. Qui ab angelis adoratur, & cui flectitur omne genu coelestium, & terrestrium, & subterraneorū, quo pacto ab angelo robur accipiebat? Non robur accepit, sed glorificationem angeli dicentis: Tuum est regnum & imperium domine. Nullus scit diem illam vel horā, neque angeli, neque filius, nisi pater. Et quomodo ergo, inquit, æqualis est patri, qui nescit diem illam? Qui fecit illam, ignorabitne illam? Et quare igitur dicit, neque filius? Vide theoriam exquisitiorem. Duas quidem quæ ex opere sumitur, alteram vero ex cognitione. Cognovit enim, inquit, Adam Heuam vxorem suam, non quod prius ignorauerit. Aut quomodo ignorasset, qui dixerat: Hoc nunc os ex ossibus meis & caro ex carne mea? Et cognovit Abraham Saram uxorem suam. Et Iacob Lian, & Rachel. Num igno-
rabit

Luc. 22.

Mat. 24.

Gen. 29

rabat illas, qui propter illas annos quatuordecim seruierat? Sciebat quidem illas agnoscendo, opere autē postea cognouit. Itaq; pater qui nō iudicat quenquā sed omne iudicium dedit filio, scit diem tam cognitione q̄ opere. Filius autem qui venit vt saluet mundum, & non vt iudicet, scit eam speculatiua notitia: quia autē nondum iudicauit, ideo dixit: Ignorat diē, notitiam operatiuam significans. At Paulus dicit:

Heb.3 Considerate apostolum & pontificem confessionis nostræ Christum Iesum, quod fidelis sit ei qui fecit ipsum. Et alio loco: Dominum & Christum illum.

Pro.8. Deus fecit. Et Solomon dicit: Dominus creauit me ab initio viarum suarū in operibus suis. Vides quomodo creaturā & facturam suā eum scriptura significat? Verum arguēt te aduersarie dei, ea quæ sequuntur:

Heb.5 Omnis enim, inquit, sacerdos, qui ex hominibus assumitur, pro hominibus constituitur, vt offerat dona & sacrificia. Accepit enim ex nobis carnē absq; peccato, quam pro nobis patri obtulit sacrificium. Itaq; intellige, quod secundum carnem fecerit eum, & non secundum diuinitatem. Sic & Dominū Iesum Christum eum Deus fecit. Nam ante dispensationem vbiq; Deus prædicatur, sicut præmonstratum est, & nunquā aliquis facturam eum dicit, sed propter vniōem carnis dicit, Dominū & Christū Deus eum fecit. Propter auditorum crassitatem inquit, Dominus initio viarum suarum creauit me. Vides quod creaturam dicit? Verum procedamus adea quæ ibi deinceps sequuntur. Ante seculum fundauit me, ante omnes colles gignit me. Primū quidem ó vanæ gloriae sectator, disce quod liber paroximæ vel parabolæ inscribitur. Quicquid autem per parabolam dicitur, non idem est quod verbi vis ac litera. Nam Dominus regnum cœlorum sagenæ & fermento, & grano sīnapis assimilauit, & aliis multis. Et non omnino dicimus regnū cœlorum aliquid tale esse. Sed non dicam multis ambagibus. Dominus ab initio viarum suarum creauit me, ante seculum fundauit me, ante omnes colles gignit me.

Quomo

Quomodo igitur quod gignitur, creatur, vel fundatur? vel quomodo quod creatur, gignitur? Nam si creatus est, non est genitus. Nos quæ condimus, nō gignimus: neq; gignimus quæ cōdimus. Et quomo do possibile est, increato patri natum esse filium cre atum? Nos enim qui creati sumus, gignimus creatas pater autem qui incarnatus est, filium genuit increa tum. Aquila autem interpretatus est, possedit me. Igitur quū dicit, creauit me, prædicit futurum, quasi iam esset factum. Etenim hic mos est scripture, sicut cum dicit: Foderunt manus meas & pedes meos: quasi diceret, Ego quē videtis creatam carnem pro pria voluntate mihi adunasse, ab initio sum, non à Maria habeo initium. In principio enim erat ver bum: & priusquam Abraham fieret, ego sum. Con fitere igitur filium increatum, & cum patre principio carentem, vt ne des & patri principium quo ce perit esse pater. Quod si dicas filium cum patre prin cipio carere: dic, quomodo genuit pater filium, vo lens vel non volens? Si dixerimus volens, contra dicunt; Iam erat voluntas ante verbum: priusquam enim vellet, dicunt, non erat filius. Si autem dixeris mus, non volens, dicunt: Vim patitur ergo Deus. Omne autem quod vim patitur, non est Deus. Nos autem dicimus, quod sicut sol radios & lumen co æterna habet, ita pater filium & spiritum sanctum: vt ne dicamus & patrem sub principio. Si enim dis ceretur sub principio priusquā inciperet esse filius, non erat pater pater, secundum sermonem tuum. Etat enim tempus quo pater non erat pater. Itaque & ipse incepit vt esset pater. Itaque si dixeris, non volens, vim passus est: Deus autē vim non patitur. Quod enim vim patitur, Deus non est. Vides in quantam incidis impietatem, si nō confiteris, filium cum patre carere principio, & coopificem esse. Scri ptum est enim, quoniam omnia per ipsum facta sunt. Nō audis Prophetam dicentem de filio: Ex ore par uolorum & lactentiū perfecisti laudem? & cætera. Quoniam videbo cœlos opera digitorum tuorum, lunam

Ioan. i.
Psal. 8.

Ioan. 5. lunam & stellas tu fundasti. Non vides Christi au-
toritatem, dicentem: Pater meus usque modo ope-
ratur, & ego operor? &, Quomodo pater suscitat
mortuos & viuiscat, & filius quos vult, viuiscat.
&, Adolescens tibi dico surge. Et spiritui immudo:
Ego tibi impero, obmutesce, & egredere ex illo. &,
Bono animo sis fili, remittuntur tibi peccata tua.

Quoniam enim illi dicebant: Nullus potest dimit-
tere peccata, nisi solus Deus: ex ore ipsorum arguit
illos, dicens: Vos dixistis, quod dei solius est dimit-
tere peccata. Ecce igitur dimitto peccata, & confi-
teamini deitatem meam. Si autem non creditis, ex

Iuc. 5. sanitate corporis videte & discite animę bonam va-
letudinem. Tunc dixit ei: Surge, et tolle grabbatum
tuum, & vade in domū tuam. Et iterum loco alio:
Extende manum tuam. Et mari: Sile, obmutesce.
Puella surge. Lazare veni foras. Volo, mundare. Et
cætera omnia per quæ manifestat, quod cum patre
æqualem habeat dignitatem. Quæ cum omnia recte
didiceris, crede quod patri consubstantialis sit, &
quod consubstantialis sit & spiritus. Nam si ex pa-
tre procedit, & à filio sumit, non alterius substantiæ
est spiritus. Spiritus dei, spiritus Christi, spiritus ve-
ritatis, spiritus consolator, non habens alium oppo-
situm spiritus Deus. Dominus autem spiritus est:
sicut & Petrus ad Ananiam, Cur conspirastis inter-
vos, ut tentaretis spiritum sanctum? & manifestans
quod Deus sit, inquit, non mentitus es homini, sed
Deo. Vides quod Deus spiritus, cui mentiti sunt?

z. Cor. 6 Et Paulus dicit: Vos templum dei estis, & spiritus
dei habitat in vobis. Manifestū quod Deus est spiri-
tus, qui habitat in vobis. In ipso enim viuimus, &
mouemur, & sumus: & Secundus homo, in spiritum
viuificantem. Et alio loco dicit: Caro non prodest
quicquam, spiritus est qui viuiscat. Ne ausis igitur
aliquid loqui contra consubstantialem & omnipo-
tentem trinitatem. Et iterum: Nullus scit quæ homi-
nis, nisi spiritus hominis qui in eo: sic & quæ dei
nullus scit, nisi spiritus dei; nō tam qui in illo, ut ne
quis

quis compositum spiritū putet. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda dei. Profectò scrutatur, sed non comprehendit. Non enim scriptum est, quod comprehendatur: quomodo igitur scrutatur? ut extraneus? ut alienus? ut ignorans? An non est scriptum: Profundiora te ne quæras, & sublimiora te ne exquiras: quæ proposita tibi sunt, ea & cogita. Non est enim tibi opus absconditis: num alienus est, iuxta tuum sermonem? Quomodo audet ergo abscondita dei scrutari? De patre scriptum est: Quoniam ego sum Deus probans renes, & scrutans penetralia cordis. Num quia non additur hoc verbum comprehendendo, ignorare patrem dices? Num ignorans scrutatur & probat, ut & de adorando spiritu hoc dicere ausis? Quomodo dixit, Segregate mihi Paulum et Barnabam in opus ad quod vocaui eos? Vides potestatem, intellige deitatem. Et Agabus: hæc dicit spiritus sanctus: Virū cuius est zona hæc, sic ligabunt in Hierusalem. Et apostoli: Visum est spiritui sancto nihil magis seruandum. Et iterum: Pertransi Phrygiā & Galatię regionem, prohibiti à spiritu sancto loqui sermonem in Asia. Ut venerunt autem in Mysiam, attenterūt in Bithyniam proficiisci, & non sinebat eos spiritus sanctus. Et iterum: Veruntamen spiritus sanctus per singulas ciuitates testificatur, dicens, &c. Et Propheta, Et spiritus meus, inquit, astitit in medio vestri. Dominus vero: Vbicunq; fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, illic sum in medio eorum. & Dominus misit me, ac spiritus eius. Attendite vobisipsis & toti gregi, in quo vos posuit spiritus sanctus episcopos & diaconos. Vide virtutem spiritus sancti, & autoritatem, & potestatem, num alienus à Deo sit spiritus. Vidi, vidi, inquit Esaias, Deum super thronum excelsum & eleuatum, & Seraphim in circuitu eius, &c. ac dixi: O miserum me, quoniam compunctus sum, quoniam immunda labia habens, in medio populi immunda labia habētis ego habitō, & regem dominum Sabaoth vidi oculis meis. Et dixit:

dixit: Quis ibit ad populum hunc? Et dixi, Ecce ego, mitte me. Manifestum, quod qui sedebat in throno, dixit: Vade ad populum hunc. & dixit: Audiu audiat, & minime intelligatis: & videntes videtis, & minime videritis. Quis est qui sedebat super thronum? Pater, dicit. Si autem didiceris a Iau

Act. vlt.

de, inquit, & credo. Audi illum dicentem: Bene dixit spiritus sanctus per Esaiam prophetam: Vade ad populum hunc, et dic: Auribus audietis, &c. Paulus inquit, dixit spiritus sanctus. Esaias inquit, dixit dominus Sabaoth. Vides, inquit, qua diuersitate scriptura loquitur de patre & filio & spiritu sancto? Igitur ne dic posthac, Magnum & paruum Deum, incidens in gentilem errorem. Nam si par

Tit. 2

uus Deus est filius, mentitur Paulus, dicens: Expectantes beatam spem, gloriam magni Dei & saluatoris nostri Iesu Christi: quem nunc Paulus vocat magnū Deum, tu ne dixeris paruum. Nam in Deo perfecta sunt omnia, ex quibus Christus quantum ad carnem, qui tamen super omnia Deus est in secula. Neque creatum deum nominabis inquam: impius enim est qui creaturam adorat. Quid igitur? Nō dices corpus domini creatum? vide ergo quod & tu creaturam adoras. Inspiens nullus dicit regi, exue purpuram quam induitus es, vel surge a throno tuo, vt te nudum adorem: sed adorat regem super thronum sedentem, & purpura vestitum. Complacitum enim fuit Deo verbo, vt creatam carnem nostram sibi absque macula adunaret, & adoraretur cum deo verbo, quatenus deitati adest. Et hoc

Psal. 98

significans ditius Dauid, clamat: Exaltate dominum Deum nostrum, & adorate scabellum pedum

Esa. 66.

eius, quoniam sanctus est. In alio eloquio dicit: Cœlum mihi sedes, terra autem scabellum pedum meorum. Terram nos iubes adorare, ô beate Dauid?

Exo. 20

Et quomodo Moses legem ponit, neque cœlum, ne

Loui. 26.

que terram, neque quæ in eis sunt adoranda? Vis

Deut. 17

dete sacramentum. Quoniam adunaturus erat nos

stram

stram carnem absque macula in vnam carnem. Ca-
 ro autem nostra ex Adam, ex terra est. Iuxta quod
 dicit: Et adorate scabellum pedum eius. Nos enim
 terram non adoramus, sed deum verbum qui vni-
 uit sibi absque peccato carnem quae ex terra forma-
 ta est Adae. Ne igitur vltra dicas, creatum deum fi-
 lium. Aut dic, ubi dixit pater: Creavi mihi filium:
 vel filius, creauit me pater, neque humanas voces
 Christi in eius diminutionem accipe. Nam si his
 & humanis in eo demonstratis, ausi sunt qui
 dicere phantasiam et apparentiam fuisse, quod
 fuit incarnatus: si haec non essent facta, in quam non
 exciderent impietatem? Proinde omnis qui sanctis
 scripturis credit, adoret trinitatem increatam, in-
 commutabilem, versionis expertem, omnipoten-
 tem, principio carentem, coeternam & consubstan-
 tialem, patrem, & filium prius quidem absque car-
 ne, deinde autem voluntate propria in fine seculo-
 rum perfectum hominem factum, absque peccato,
 absque versione & mutatione sui. Homo enim fa-
 ctus, mansit id quod erat, nempe Deus: non enim
 excidit a gloria & dignitate sua: & misit spiritum
 sanctum, spiritum qui locutus est per prophetas.
 Eos autem qui dicunt spiritum sanctum, aut filium
 vel versum vel mutatum, vel alterius substantiae,
 vel ex nihilo factum, vel quod fuerit tempus quan-
 do non erat, anathemate punit ecclesia. Sufficiant
 haec ei qui voluerit, tametsi pauca sint: omnia enim
 tractare impossibile. Docenti enim mihi deficeret
 tempus. Neque ipsum mundum opinor, capere li-
 bros qui scribuntur: nos autem indigni qui tan-
 tam ex sacris scripturis utilitatem astequamus:
 adoremus patrem & filium & spiritum san-
 ctum, cui sit gloria in secula seculo-
 rum, Amen.

DE

admonitorius sermo.

lac.2.

Non satis fuerit simpliciter & vulgariter Christianos homines dici nos. Eius rei, si placet, adhibeo fide dignū testem fratrem domini Iacobum dicentem: Fides sine operibus mortua est. Ergo ubique opus est mandatorū operatione. Nam illa absente, neque Christiani nominis appellatio nobis prodesse poterit. Et ne mireris. Quid enim, dic mihi, lucri habes miles quando in exercitu es, nisi & digne pro rege milites? Forte autem terribile est quod dicitur: Melius enim erat non militare, quam in militia curam & honorem regis negligere eum qui a rege nutritur, pro rege autem non certare. Quid autem dico rege? Utinam etiam pro nostris animabus curam gereremus. Et quomodo, ait, possibile in mundo & medio hominum sic versantem saluari? Quid dicas homo? Vis breuiter ostendam non esse locum qui saluet, sed mores & rectam fidem, & voluntatem. Adam in paradyso ut in portu naufragium fecit. Loth in Sodomis sicut in pelago seruatus est. Job in stercore iustificatus est. Saul ille inter raros regno praesenti & futuro excidit. Non est defensio, quod dicas te non posse etiam in medio negotiorum saluari: sed haec grauia nobis accidunt, quia in diuinis conuentibus frequentes non sumus. An non videtis volentes dignitatem a terre non rege accipere, quomodo assidet, quomodo alios ad patrocinandum incitant, vt potiantur eo quod querunt? Haec ego dixerim ad eos qui sanctorum communionem & congregationem relinquunt, & sub horam terribilis mysticæ mensæ in vaniloquientiæ conuenticulis occupati sunt. Quid facis homo? Non promisisti sacerdoti, qui dixit: Sursum mentem & corda, & dixisti, habemus ad dominum? Non resuereris & erubescis? Et illa ipsa hora mendax inueniris. Papè, mensa mysteriis instructa est, & agnus dei pro te immolatur, sacerdos pro te angitur, sanguis spiritualis ex sacra mensa refluit. Seraphim adstant sex aliis faciem tegentia, omnes incorporeæ virtutis

Virtutes pro te cum sacerdote intercedunt: ignis spi-
 ritualis è cœlo descendit, sanguis in craterem in tuam
 purificationem ex immaculato latere haustus est. Et
 non erubescis, reuereris, & confunderis, neq; Deum
 tibi propitium facis? Non conscientia tua iudicat te
 ó homo? Centum sexaginta octo hòras habente heb-
 domada, vnam & solam horam sibi ipsi segregauit
 Deus, & hanc in opera secularia, & in ridicula, & in
 conueticula insumis: cum qua postea fiducia ad my-
 steria accedes? ó quam polluta conscientia. Num si
 stercus manibus haberet, auderes appropiare sim-
 briæ regis? Num vides panem? num vinum? num si-
 cut reliqui cibi in secessum vadunt? Absit. Ne sic co-
 gites. Quemadmodū enim si cera igni adhibita illi
 assimilatur, nihil substantiæ remahet, nihil superflu-
 it: sic & hic puta mysteria cōsumi corporis substanciæ.
 Propter quod & accedentes, ne putetis quod acci-
 piatis diuinum corpus ex homine, sed ex ipsis Sera-
 phim forcipe ignem, quem scilicet Esaias vidit vos Esa. 6:
 accipere. Reputate salutarem sanguinem, quasi è di-
 uino & impolluto latere effluere, & ita approximā-
 tes labiis puris accipite. Quocirca fratres oro vos
 & obsecro, ne absimus ab ecclesiis, neq; in aliis col-
 loquiis occupati simus. Stemus trementes & timidi
 demissis oculis, renata autem anima, gementes sine
 voce, subilantes corde. An non vides eos qui sensibili,
 corruptibili, temporali & terreno regi assistunt
 quam sint immobiles, non loquentes, nō oculos huē
 & illuc mittentes, sed mœsti, territi, lugentes? Ex ip-
 sis documentū accipite homines, & sic assistite deo;
 quasi terrenum regem accessuri. Multo magis cœle-
 sti regi cum timore adstare oportet. Hoc s̄æpe dico;
 & dicere non cessabo, donec correctos videam. In-
 gredientes autem in ecclesiam, vt decet, Deum acce-
 damus, ne vindictæ cupiditatē in mente habētes,
 aduersus nos precemur, dicentes: Dimitte nobis, si-
 cut & nos dimittimus. Terribile est mysteriū hoc
 quod dicitur, & fermè sic ad Deum clamat qui hoc
 dicit: Dimisi domine, dimitte: solui, solue: iga-
Mat. 6:
) (M noui,

noui, ignosce: si non solui proximo, neq; tu mea solo
vas: si non dimisi, neq; tu dimittas: si inuasi, inuade: si
durus fui, durus esto: in qua mēsūra metior proximo
eadem remetiaris mihi. Igitur quum hæc sciamus,
& ignem illum & terribilem tormentorum locū in
menrem accipiamus, conuertentes nos postea à via
qua errauimus. Veniet enim hora, quando theatrum
vitæ huius soluetur, & nullus postea certabit. Non
est post huius vitæ finem negotiatio. Dissoluto ho-
theatro coronas mereri non datur. Hoc tempus est
pœnitentiæ, illud iudicij: hoc agonum, illud corona-
rum: hoc laboris, illud relaxationis: hoc ærumnæ, il-
lud retributionis. Excitemini, obsecro, excitemini,
& quæ dicuntur, suauiter audiamus, & alacriter faci-
amus. Viximus in carne, viuamus posthac in spiri-
tu: viximus in voluptatibus, viuamus in virtutis
bus: viximus in negligentia, viuamus in pœnitentia.
Quid inflaris terra & cinis? quid superbis homog?
quid arrogans es? quid speras ex gloria mundi & di-
uitiis? Egressiamur ad sepulchra obsecro, videamus
ibi mysteria, videamus dilapsam naturam, offa cor-
rosa, corpora putrefacta. Considera ibi quis sapiens
& quis prudens: dic mihi, Quis illic rex, & quis pri-
uatus: quis generosus, & quis seruus: quis sapiēs, &
quis insipiens? Vbi pulchritudo illic adolescentiæ,
vbi gratiosus aspectus, vbi oculi speciosi, vbi ele-
gans nasus, vbi flagrātia labia, vbi pulchritudo præ-
sens, vbi frons radians? An non omnia cinis? nonne
omnia puluis? nonne omnia fauilla? nonne omnia
vermis? nonne omnia putredo & fœtor? Hæc ani-
mis inferentes dilecti, & extremum diem in animo
collocantes, dum tempus habemus, conuertamur à
via nostra qua errauimus. Sanguine pretioso redem-
pti sumus. Propter hoc Deus super terram visus est
non habens vbi caput, reclinet. Papè, iudex ad tribu-
nal ducitur, creator creaturæ s̄istitur, qui à Seraphim
videri nequit, & conseruo conspuitur: fel & acetum
gustat, lancea configitur, in sepulchrum deponitur.
Et tu negligens es. Et tu dormis, & contemnis ho-
mo

mo: nondum scis, quod etsi proprium sanguinem
pro ipso effundas, non quantum oportet, imples?
Alius enim est sanguis serui. Preueni conuersatione
anima tuæ, ne quādo si mors adueherit, omnem cu-
ram anima negligat. Propter quod super terram tan-
tum, & nō in inferno poenitentia robur habet. Que-
ramus dominum, cum tempus habemus: operemur
bonum, vt à gehenna quæ fine caret, liberemur, &
de glorium regnum consequamur, gratia & misericor-
dia domini nostri Iesu Christi, cui cum patre & sp̄i
ritu sancto sit gloria nunc & semper, & in secula se-
culorum. Amen.

DE PRAEMIIS SANCTORVM, DIVER-
SISq; honoribus apostolorum, & de gehenna si sit,
& vbi sit, Sermo.

HAUD æquè idem beatis omnibus in dei re-
gno honos habebitur, siquidem neq; Chri-
sti discipulos inter se pares omnes fuisse cō-
stat: tres enim erant qui cæteris præstarent,
quos inter distare etiā videbatur: quippe cum Deo
vel minima quæq; acriori sunt curæ. Astrum enim,
inquit, ab astro differt gloria. Tametsi discipuli om-
nes pro apostolis haberentur, vniuersiq; sint super
sedes duodecim confessuri, palamq; sit & sua singu-
los reliquisse, cum Christo & vitam duxisse singu-
los: qui tamen cum esset orandi gratia secessurus,
tres secum sumpsit, alioquin hos inter nemine præ-
stare afferit, cum dicit: Sedere enim ad dextram me-
am, aut ad sinistram, non est meum dare vobis, sed
quibus à patre paratū est. Item & Petrum reliquis
præfert, dicens: Petre, amas me plus his? Et alibi: Io
annes autem cæteros præter ab eo colebatur. Erit au-
tem diligentissima in omne inquisitio, adeo ut si
parua aliqua re, vel minima proximit̄ excederis, vel
id sit deo curæ futurum, & ita ut ex fulgore superne
accepto, beatorum quiuis cognosci possit. Nempe
& Loth cum iustior haberetur, haud tamen Abra-
ham par esse iustitia videbatur: Item & Ezechias
cum æquior esset, nec tamen Dauid æquitate erat

z. Cor. 15

Mar. 15.

Ioan. 21

M. 2 affl.

assimilis. Prophetæ insuper omnes cū iustitia abut
darent, non tamen vel singuli cum Ioanne conferen
di. Vbi igitur sunt qui post tam acerrimam merito
rum inuestigationem, nullam fore gehentiam arbit
rantur, quādo & iusti omnes, si vel paruo reliquos
anteceſterint, haudquaquam paria sunt præmia re
cepturi? vt illud: Astrum enim ab astro distat glo
ria. Quo ergo pacto facinorosi eadem cum iustis sta
tione futuri sunt? Huiusmodi rerum confusio in
ne deum dixerim, neq; hominum quempiam factu
rum existimauerim. Quod si libet ex prisorum ho
minum erratis, & quantū illi inter se distent, & dei
quām accuratissimum sit iudicium, patefaciam. Pec
cauit Adam, peccauit & Heua, ita vt vtrīq; præua
ricati sint, vtq; nec paria eorum errata, sic absimili
sunt affecti suppicio. Siquidem horum adeò erant

a. Tim. 2. peccata diuersa, vt Paulus afferat Adam nihil fuisse
fallaciæ perpeſum, quin Heuam quia seducta sit, fu
isse præuaricata; et si non impar eslet vtrīq; dece
ptionis conditio, factum tamen est diuina illa & di
ligentissima inquisitione, vt tanta delinquentium
argueretur diuersitas, quod Paulus illud dicere com
pulsus sit. Porro ob fraticidium cruciabatur Cain,
quum Lamech qui hominem paulo post necasset,
nullo sit eiusmodi tormento affectus: quumq; horū
vterq; humanum sanguinē fudisset, grauius tamen
eslet Lamech culpandus, quod Cain exemplo nihil
in melius profecisset: sed quoniam neq; fratrem ad
monitus interemit, neq; admissi facinoris delatore,
qui commissa ederet, indiguit: neq; domino de cæde
quærenti impudentius respondisset, quin nemine
incusante ipse homicidii se arguens damnasset, faci
lius est sceleris veniam assequitus. Cain vero quo
niam his longe aliena facere est aggressus, cruciat
bus & tormentis afficiebatur. Vides quām diligen
ti inuestigatione Deus hominū facta disquirat? Id
circo de his qui aquarum inundatione consumpti
sunt, variis modis supplicium sumpsit. Diuersis eti
am Israelitas pœnis, & Babylonios, & qui Antio
chi

chi fuere temporibus, Iudeos affecit, ut ostenderet se nostri haud mediocrem habere rationem: quum horum aliqui annos octoginta, quadringentos nō nulli fuissent seruitute oppressi: constetq; ex his plesiosq; liberos præ esurie fameq; esitasse, fuisseq; calamitatibus & erūnis grauioribus affectos, quas neq; fato functi, neq; superstites euasissent: quippe quum potius Deus Sodomam laturum se, et Gomorrhām serat, q; istorum hominum ciuitatem. Quod si nulla foret ei de nobis delinquentibus, vel proficiētibus cura: aliquid fortè gehennam negare, & futura supplicia diffiteri, rationis præ se ferre videretur. Verum cum tanto studio incumbat, ne in aliquod ipsi facinus prolabamur, tātumq; impendat operæ, vt recte viuamus: conspicuum est quod peccātibus pœnas, benefacientibus coronam sit & præmia largiturus. Nunc vero aduerte quām varie hominum sentiat multitudo, qui plerunque deo id culpæ afferrunt, q; violentos & raptore nonnunquā tolleret, nefarios & facinorosos impunes sinat: quodq; ex his duntaxat supplicia minitetur, culpant grauius, & iniquo animo ferunt: quorum etsi altero grauenatur, alterum tamen probari per eos, & cum admiratione efferrī laudibus oporteret. Sed ô dementiam, ô efferatam & sine ratione mentem, ô animum sceleratum, & in omne flagitium & scelus propensum. Vnde eiusmodi tua hæc depravata emergit opinio: quod si maluerint qui hæc sentiunt, virtutibus inhærere, quamprimum quavis ambiguitate reiecta, sicut de gehenna certiores. Quæreret aliquis, vbinam gentium, aut quibus in terris hanc gehennam sitam disxeris? Verum quid illud tibi est curæ: quum enim vtrum sit gehenna quæratur, de loco sitūue nondū est aliquid inquirendum: quanvis pleriq; pro certo non diffitentur esse hanc in Iosaphat valle constitutam: quod in certamine quodam, & bello apud veteres illos quondam in gehenna vallis Iosaphat gesto narratur: quod sacræ literæ nusquam affirmant. At si de situ & loco quæsieris, respondebo, dicamq;

extra terrarū orbem hunc aliquo esse positam. Non ergo erit quo fuerit hæc loco sita , quin magis quo pacto euitari possit, quærendū: neq; quod pro nimia eius indulgentia Deus nullas persæpe exigat in hac vita pœnas, futuris est diffidendum. nam ideo homi num tolerat errata, quia clemēs & pius, eoq; potius cōminatur, q̄ subito cursu inuadat. Inquit enim: No lo mortem delinquentis. Vnde cognosci potest, si nulla esset peccati proposita mors, superuacane id Christi dictum extitisse. Scio equidem vobis his verbis nihil quippiam esse molestius, cum mihi sit nihil suauius: vt in amq; quum cœnatur, quum prandium sumitur, quum lauatur, cum demum reliqua peraguntur, de gehenna fieret apud nos mentio: nec enim illius formidine aut hic aduersa videretur grāzia, aut pro suauibus prospera haberentur. Tu vero quid graue, aut molestum dixeris? num paupertatē? num languores? num seruitutem? num corporis cætitatem? Hæc certè ridicula videbuntur, si cum gehennæ incendio comparentur. Quin vel si fame & longa vexatos adduxeris, vel ab ineunte ætate & luminibus captos, & mendicos, pro esca hæc omnia, & cibo quodam lautiori ducentur, illorum tormentorum respectu, quorum narratio frequentius iteranda est, quando gehennæ eiusmodi recordatio nos eam incidere haud sinit. Nōnne & Paulum audis dicentem, qui pœnas perpetuò daturi sunt à facie domini: cuiusmodi & Nero fuit, quem idem Antichristi mysterium appellat, quum inquit: Mysterium iam operatur iniquitatis. Quid igitur nihil Nero, nihil Antichristus, nihil he malī & diabolus patietur? Nunquid Antichristus pro diabolo futurus est? num demum hi omnes nisi suppicio & pœna cogantur, malis aliquando sunt finem facturi? Verum dicet aliquis, nihil erit à gehenna verendum, quam solum à Christi fide alieni homines adiuti sunt. Quæso quamobrem? quoniam fideles sui domini iampridem habent notionem. At quid illud, cum horum sit vita impurior, proptereaq; maiores sunt

Ezecl. 18

Thes. 2.

sunt quām illi pœnas daturi: quotquot enim sine lege admittunt, sine lege & pereunt: qui vero in lege deliquerint, & lege iudicabūtur. Item & seruus qui herilis sit animi conscius, nec domino ad voluntatē paruerit, multis ut vapulet necesse est. Quod si nullam dixeris vitæ rationem reddendā fore, frustraq; id & vulgo opinari nonnullos: ergo nec diabolus ipse cruciabitur, quia habeat & ipse dei notitiam longe magis quām homines certiorem. Siquidem dæmones vniuersi & deum norunt, fatentur, & contremiscunt. Itaque si vitæ huius actionum, prauorumq; facinorum nullæ essent reddendæ rationes, forrent & hi supplicio quoquis liberati. Non ita se res habent, nō ita, cauendum sanè ne vos fallat opinio. Nam si certè nihil de gehenna cōstaret, quoniam pæcto duodecim apostoli his feras & Israeliticas esent tribus iudicaturi: Quid præterea & Paulus illud assereret, inquiens: Nōnne videtis quoniam de angelis (ne de temporariis his dixerim) sumus iudicium facturi? Quid etiam & Christus illud protulisset: Viri Ninuitæ resurgent, & condemnabunt generationem hanc, eritq; terra Sodomorum magis in die iudicii, q; hi tolerabilis? Qui illa ioco agis, quæ serio agēda sunt, quid falleris insaniendo? quid dei clemētiā oppugnas? eò enim gehennam Deus & paravit, & comminatus est, ut illam trepidi caueremus. Itaque & qui eam tollit, nihil aliud eniti videretur, q; vt falsa opinione captus in eā enixius prolabatur. Non igitur erunt illorum vires, aut manus debilitandæ, qui pro virtute contendunt, neque tormentum augenda segnities; quando enim cum pertinaci hac & stulta vulgi persuasione qua gehennā negant, à scelere desistetur: quando etiam imponeatur nequitia finis, aut ubi de iustitia constabit: non dieo solum quæ flagitiosum à iusto secernat, sed arguat à peccatore delinquētem: id est, cur aliquoties nonnulli hominum pœnas hic pro sceleribus luant, nonnulli vero qui aut eque, aut grauius forte commiserint, sint sane dum viuunt, tormentorū expertes.

1. Cor. 6.

Luc. 11.

Si itaq; nullibi sit de gehenna compertum, nil profe
ctò tibi quod eiusmodi obiectantibus respondeas,
suppetet. Quocirca obsecro, vt rebus his irrisione
dignissimis rejectis, eorum ora occludatis, qui lon-
ge aliter de gehenna q; vos ipsi senserint: quando vt
perexigua errata, ita & benefacta acerrime conqui-
rentur, adeo vt pro impudico oculorū aspectu pœ-
nas daturi simus, proq; supuacaneis otioseq; dictis,
pro leui insuper & tenui contumelia, proq; violen-
tia demum ipsa tormenta nobis subeunda sint. Sic
contrà pro gelidioris aquæ cyatho communicato,
Ezecl. 9. vel solo gemitu, mercedē promerebimur. Da enim
signum, inquit, in faciem ingemiscētum & dolen-
tium. Quo igitur pacto affirmare audebis eum qui
nostra omnia diligentius scrutetur, frustra fuisse ge-
hennam comminatum: ne obsecro, ne, inquam, ina-
ni hac spe tum teipsum, tum tuę huius opinionis se-
ctatores eas perditum. Nam si meis forte diffiden-
dum esse dictis censueris, Iudæos, Gentiles, hæreti-
cosq; vniuersos rogato: respōdebunt sanè ad vnum
omnes futurum iudicium, futuramq; vt honorum,
ita & malorum retributionem. Quòd si homines
haud satis petitioni huic facturos existimaueris, pe-
te vel dæmones ipsos, audies mox illos clamitātes:

Mat. 8. Quid huc venisti nos ante tempus cruciatum? Qui
bus omnibus in vnum coactis, persuade animo ne
frustra deliret, ne gehennam expertus, de ea certior
fiat: quin illius contemplatione, et metu moderatior
effectus, eiusdem queat & cruciatus effugere, & fu-
turis bonis potiri.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI
de martyribus Sermo.

Nemo est qui nesciat martyrum glorias ad
hoc diuino consilio à dei populis frequen-
tari: nisi, vt & illis debitus hono, dicetur,
& nobis virtutis exempla fauente Christo
monstrentur: vt dum hęc ita celebrari perspicimus,
cognoscamus, quāta eos gloria maneat in celis, quo
tū natalitia taliter celebrant in terris: quo possimus
etiam

etiam ipsi talibus prouocari exemplis, virtute pari, deuotione consimili ac fide: vt Christo præstante dimicare & vincere hostē possimus: vt parta victoria cū ijsdem sanctis in regnis cœlestibus triūphemus. Quis est enim, qui eorū volens merito copulari, nisi prius cōstantiam eorū teneat, sectetur fidē, imitetur virtutem passionis, eorum gloriam vitæ liniamen-tis aut inueniat, aut exquirat? Qui & si martyrio par esse non possit, tamen munera tāti dignitate se quisque bonis actibus dignū præbeat. Adeſt enim clementissimus deus, qui desiderantibus suis aut martyrum præbeat, aut sine martyrio cum sanctis præmia diuina. Nobis namque peccata nostra officiunt: nobis, inquam, peccata nostra aduersa prouocant, acent prospera, bona à nobis diuina repellunt. Qui si domino seruiremus, vt par est, cuncta nobis prospes-ra prouenirent. Duæ sunt enim causæ in seculo, quæ homini aduersa importat: quæ aduersa licet de vno malitiæ fonte procedant, tamen hæc nonnunquam peccatoribus & iustis æque obueniunt: sed diuersis-tate meriti discernuntur. Aliud enim pro peccatis affligi, aliud pro iustitia exerceri. In peccatore meritorum retributio, in iusto glorioſa de virtute certatio. Illic peccator, vt meretur, affligitur; hīc iustus pro examine cōprobatur. Ut enim infirmatur peccator aduersis, ita iustus tētationibus roboratur. Sic dimicarunt aduersus peccatum sancti: sic & laborando fortiores, & moriendo victores effecti sunt. Nullus athletes sine certamine fortior dici, nullus sine victoria poterit coronari. Nemo miles sine prælio hostem subiecit, nemo sine bello imperatorem prome-ruit. Habes Christiane competentia arma, quibus hostem expugnes: habes sortissima tela, quibus ini-micum debelles. His te iamdudū dominus per gra-tiam imbuit, & postmodum Apostolus Paulus ar-mavit. Hæc sunt arma, quibus dimicarūt sancti: quo-rum virtutes diligis, & victorias admiraris. Imitare Christiane, quos diligis, sanctos: & quorum virtu-tes frequentas, eorum vitam & instituta sectare.

M 5 Esto

Esto talis de eorum exemplo: quia & hi de superiorum
 tales effecti sunt. Nec enim virtus ab eo poterit
^{imitari}
 imitari cuiusquam, qui eius vitam non fuerit imitatus.
^{passione} Cæterum amare non est, quem imitari nolueris: & quem
 sectari detrectas, eum profecto amare te simulas. Ha-
 bes exempla, quae secteris, ut vincas: quia Abel in
 principio ante ullius exemplum, prior dedicauit mar-
 tyrium. Qui quidem optaret innocens in seculo viue-
 re, quam a fratre occisus, in occidentis perniciem mar-
 tyrium dedicare. Cain enim nec innocentiam natu-
 ræ seruauit, & pietatis iura in cæde fratris corrupit.
 Perpetrat scelus, quod nec ipse sciebat admittere,
 nec frater nouerat præcauere. Gerit diabolus totum,
 qui iam parentes fecerat peccatores. Gerit, inquam,
 diabolus totum: sed consentit Cain hosti, quem de
 parentum casu debuerat execrari: ut uterque reatus
 crimen incurret: & diabolus, qui parricidium sua-
 sit, & Cain, qui assensum persuadenti diabolo com-
 modauit. Solus autem Abel sanctissimus inter fra-
 trem & diabolum, inter parricidam & hostem, inter
 persuadentem & factorem purus atque integer perse-
 uerat. Fit enim Abel innocens, gloriösus sacerdos et
 victima, immolator & hostia, antistes & holocau-
 stum. Ut enim sancte atque innocenter deo hostias im-
 molabat: ita sancta atque innocens hostia deo summo
 effectus est. Necnon & Jacob sanctissimum innocen-
 tem & iustum Esau reprobus impie atque crudeliter
 minatur occidere: quod quidem facinus etiam ipse
 compleset: nisi ad propagationem paterni seminis
 eum dominus reseruasset, sicut idem Esau loquitur
 Gen. 27. dicentes: Appropinquet dies mortis patris mei, ut ego
 occidam Jacob fratrem meum. O nefarium scelus
 venenato ore prolatum. Ut fratrem occidat, patri
 mortem exoptat. Bis in una causa delinquit: & dum
 optat obitum patris, & dum disponit parricidium fra-
 tris. Non intelligit miser se gemino ac duplici crimi-
 ne detineri: non intelligit, inquam, utrumque scelus a
 se in sua iam professione compleri. Nec considerat
 iudicio dei se perditum, nisi & hoc quod mente con-
 ceperat.

ceperat, suis sermonibus indicaret: vt malitiam, quā dominus in eo reprobauerat, sua professione expromeret. Denique Iacob fugæ consiliū inuenit, ne immoratio sui fratrē faceret parricidam. Cuius quidē peregrinationis angustias, tribulationes, & metus, itā dominus gubernauit, vt in ipso durissimæ seruitutis obsequio augeret patrimonio, locupletaret fidē: & quod est amplius, per visitationes & diuina colloquia, angelicāq; luctamina, sua eum benignitatem donaret. Quid Ioseph persecutione fratrum, quid David Saulis regis atrocissimo metu, quid prophētarum, apostolorumq; sanctorum chorū, Iudæorū odijs, aut afflictos, aut iugulatos enumerem? Quis enim sanctorum in seculo, non aut persecutionem perpessus, aut ab inimicis est iugulatus? Nulli est dum inimicum esse seculum sanctis domini. Vox est ad suos dicentis, Si me persecuti sunt, & vos per sequentur. Et rursus addit dicens: Si de seculo essetis: seculum, quod suum esset, amaret. Sed quia de seculo non estis, & ego elegi vos de seculo, propterea odit vos seculum. Et rursum, Vos plorabitis & plangetis, seculum autem gaudebit: vos tristes eritis, sed & tristitia vestra in lætitia veniet. Timenda sunt Christianis præsentis seculi gaudia: & optanda pro deuotione mœstitia, quæ coelesti lætitia repensetur. Pro amore dei, odia humana optanda sunt; pro dilectione Christi, inimicorum infectatio appetēda. Nemo enim amatūr à mundo, nisi qui odio fuerit Christo: nec diligitur à seculo, nisi qui execrabilis fuerit deo. Seculi est enim quodcunq; letatur: dei est, quod pro iustitia affligitur. Inimici sui amicū nemo in amictias sumit, nisi qui amico inimicus esse voluerit. Ne moaduersariū fratri, familiarē sibi arrogat, nisi q; ger manitatis iurā violare emulo liuore desideret. Hosti dñi sui seruus nunq; famulaſ, nisi à dñio atrocissima severitate vexet. Nemo miles ab imperatore extra neo stipendiū accipit: ſin autē, illū cui militat lædit. Quid agis Christiane ſi dñi hostē amicū habueris? Quid agis, inq; ſi dilexeris seculū, ſaluatoris Christi hostem

Ioan. x. 15.

hostem pariter & inimicū? Quid agis, inquā, si amaueris mundum, qui deum tuum inimica crudelitate peremit? aut enim eris seruus acceptus, si domini tui inimicum fueris detestatus: aut si eius amaueris inimicum, eris ipse à domino alienus. Quare aut odis inimicum, necesse est, si domini tui volueris esse charissimus: aut si eius amaueris inimicum, cū eodē in die iudicij multaberis. Fuge Christiane, fuge quod dominus non amat: detestare & horre, quæ tibi detestanda mandauit. Præsentि liberalitate æternam vitam mercare, momentaneo lucro præmia diuina acquire. Thesauros tuos ad cœlestia regna transmitte: fœnerare in pauperibus dominū, in egenis Christum & pasce & vesti. Et serua mandata, quæ te ad vitam perducant: custodi præcepta, quæ te deo proximum faciant. Propterea ad æterna, ad futura festina. Nec te aliqua dulcedo seculi ac præsentis vitæ detineat, sed tibi futura omnia Christo numerante occurrant.

DE MARTYRIBVS, QVOD AVT IMITANDI, aut non laudandi sunt, Sermo.

QVI sanctorum merita religiosa charitate maturatur, quicq; iustorū glorias frequenti laude colloquitur, eorum mores sanctos atq; iustitiam imitetur: quoniā quem delectat sancti alicuius meritum, delectare debet par circa cultum dei obsequiū. Quare aut imitari debet si laudat, aut laudare non debet si imitari detrectat: vt qui alium laudat, laudabilem se reddat, & qui sanctorum merita admiratur, mirabilis ipse vītē sanctitate reddatur. Nam si propterea iustos fideles qdiligimus, quod in ipsis iustitiam fidemq; suscipimus, possumus nos quoq; esse quod sunt, si faciamus ipsi quod faciunt. Nec enim difficile nobis est quod ab ipsis geritur imitari, cum sine præcedenti exemplo ab antiquis talia gesta conspicimus: vt non ipsi aliorum æmulati redderentur, sed æmulandæ virtutis seipso nobis præberent exemplum, vt dum nos ex ipsis & ex nobis alijs proficiunt, sic Christus in suis semper seruis

in eccl

In ecclesia sancta laudetur. Vnde ab origine mundi
innocens Abel occiditur, Enoch deo placens trans-
fertur, iustus Noe inuenitur, Abraham fidelis proba-
tur, Moyses mansuetus dignoscitur, Jesus castus, Da-
uid lenis, Helias acceptus, Daniel sanctus, tres pue-
tri victores redduntur, Apostoli discipuli Christi
credentium magistri habentur. A quibus eruditii cō-
fessores fortissimi pugnant, martyres perfecti trium-
phant, & Christiani semper exercitus diabolū Deo
armati debellant. In ipsis semper pares virtutes, dissi-
miles pugnæ, gloriose victoriae. Vnde tu Christia-
ne delicatus es miles, si putas te posse sine pugna
vincere, sine certamine triumphare. Exere vires, for-
titer dimica, atrociter in prælio isto concerta. Consi-
dera pactum, conditionem attende, militiam nosce.
Pactum quod spopondisti, conditionem qua acces-
sisti, militiam cui nomen dedisti. Hoc enim pacto
quos miraris cuncti pugnarunt, hac conditione uni-
uersi vicerunt, hac militia omnes triumpharunt. De-
niq; considera præsente deo te cum hoste pugnare, fa-
uet ille ut vincas, fauet ut obtineas. Cū pugnas ad-
est, cum dimicas præsens est. Tantum enim virium
de eius præsentia concipis, quantum inimico debili-
tatis accedit. Tu erigeris in virtutem, hostis incidit
in debilitatem. Tibi arma diuinitus ministrantur, il-
li malitia tela franguntur. Tibi conspectus dei viri
um adhibet incrementa, hosti præsens maiestas adi-
mit nocendi venena. Tibi angeli applaudunt, illi for-
midinem adhibent. Tibi enim fortitudo tribuitur,
illius malitia infirmatur. Quibus tu foueris, ille op-
primitur: quibus tu erigeris, ille prosternitur. In tua
pugna dominus congregatur, dominus dimicat, do-
minus præliatur, & victoria tibi adscribitur. Cer-
amen tuum dei certamen est, præmium tuum Christi
est præmium. Quid trepidas, quid formidas, quasi tua
virtute deuincas? Prende arma, procede in bellum,
fortiter dimica, ut dimicanti adsit ille qui vinci non
noscit. Non potest imperatorem demereris, qui hoste
a se noluerit superari. Non potest regi esse acceptus,
qui

qui hosti fuerit lenocinatus. Nec enim hostē poterit
vincere, nisi qui atrociter voluerit dimicare. Victo-
ria militis, peremptio est hostis: & peremptio ho-
stis, gloria est imperatoris. Denique in certamine
Christiano, aut superstes miles prostrato hoste bea-
tus de prælio redit, aut hostem victor moriendo de-
uincit. Feliciter enim vincit, qui post victoriā ví-
ci non nouit. Feliciter vincit, qui & diabolū & mū-
dum post victoriā dereliquit. Feliciter vincit, qui
profiscens ē mundo diabolū quem in præsenti de-
uicit, in futuro cum domino iudicabit. Alios enim
post vnum certamen ad alias palmas dominus ser-
uat, alios consummato martyrio iam coronat: alios
victores retinet in exemplum, alios iam perfectos
transmittit ad cœlum. Alios frequenter desiderat vi-
dere certantes, alios passione iam meritos imponit
regnis coelestibus triumphantes: vt imperatoris
Christi ab omnibus dignatio collaudetur, qui in su-
is & semel & frequenter hostem deuicit, & quemlibet
quomodo pugnare viderit, munerabit. Tantum
contra hostem excitetur animus, exerantur artus, de-
uotio præparetur, vt procedens miles ad bellū, vel
primo prælio coronetur, vel frequentibus trophæis
palmarum numero honoretur. Sic dimicarunt, quos
diligere Christiane consuesti: sic præliati sunt, quos
semper amasti. Deniq; tres pueri in Chaldaea Barba-
ri regis dum terrores despiciunt, formidines calcāt,
minas contemnunt, sic eundem regem cum suis igni-
bus deuicerunt. Daniel quoq; cultor dei, amator iu-
stitiae, veritatis defensor, dum in afferendo deo regis
edicta contemnit, sic & leonum rabiem vicit, & de
inimicorum interitu exultauit. Petrus & Ioannes
Apostoli ad orandum deum hora nona Salomonis
templum ascendunt, claudum curant, virtutem faci-
unt, quinq; milia hominum prædicando acquirunt.
Vnius cura, multitudinis salus efficitur. Vnus enim
curatur, & multi saluantur. Vnum membra vitiū in
homine vno corrigitur, sed plurimorum vtilitates
operante domino reparantur. Vnius debilitas cura-
tur,

tur, sed multorum salus acquiritur. Vexato sanitas redditur, sed priuatas in obduratis corrigitur. Ascendunt Apostoli dominum deprecari, sed preces claudi non poterant aspernari. Praueniuntur precibus preces, rogantem claudum rogatuti ante audiunt precentur: nec permittit claudus orare illos quos petit, nisi prius acciperet ipse quod optauit: ut ante ab eis quod voluit impetraret, quam ipsi a domino quod volebant expeterent. O gloriosum Apostolorum meritum, qui ante in templo operantur, quam ipsi dominum deprecentur: ante virtus ostenditur, quam oratio ad dominum praemittatur: effectus preces praueniunt, virtutes desideria antecedunt: nec expectatur ut vota ad dominum praemittantur, quia dominus ipse ante efficit, quam rogetur. Interea claudus aliud petit, & aliud accipit: aliud postulat, & aliud impetrat: aliud cupit accipere, & aliud a domino meruit impetrare. Postulat eleemosynam, & sanitatis accipit curam. Petit aliquid ad victum accipere, & integratem corporis meruit recuperare. Quod petis, inquit Petrus, non habeo: sed illud dabo, quo ex gratia Christi redundo. Argentum quidem & aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc do tibi. In nomine domini Iesu Christi, surge & ambula sanus. Sanctissimus Petrus nihil sibi de facto, nihil de opere, nihil de virtute adscribit: sed totum illi adsignat, per quem meruit quod impleuit. Denique cura, ut dixi, viius claudi negotium geritur multitudinis, unus sanus efficitur, & plurimorum utilitati consulitur. Adeo mirantur cuncti virtutem, stupet factum, honorant deum, quinq[ue] milia credunt in Christum, ut & claudi desiderium, & Apostolorum meritum, & benignitas Christi in multorum salutem probaretur exemplum.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI ORA
tio de beato Philogonio, qui fuit ex patrono causa-
rum factus episcopus, & quod nihil aequum reddit
nos deo probatos, atque si studiosi simus earum re-
rum quae publicae cōducunt vtilitati, & quod neg-
ligenter adeentes mysteria grauissime puniuntur
etiam si semel tantum in anno scelus hoc commis-
serint. Dicta est autem quinque diebus ante natu-
rem Christi, Erasmo Roterodamo interprete. *Aut da*

*A contras
riis ratio-
cinatur.*

EGO quidem & hodie destinaram aduersus
hæreticos luctaturus vestes exuere, quodq; re-
stabat debiti vobis persoluere: Verum beati
Philogonij dies, cuius hodie memoriam ce-
lebramus, ad ipsius benefactorum enarrationem lin-
guam nostram euocauit. Et omnino parendum est.
Etenim si qui patri matrue maledicit, morte mori-
tur: profecto clarum est eum qui benedixerit illis
vitæ premia recepturum: & si iis qui iuxta naturam
parentes sunt tantam debeimus præstare beneuelen-
tiam, multo magis id præstandum iis, qui iuxta spí-
ritum sunt parentes, potissimum verò quum iam
vita defunctos nostra laudatio nihilo reddat illos
gloriosiores, nos verò congregatos tum qui loqui-
mur, tum qui audimus, reddat meliores. Nam ille
quidem subiectus in cœlum haudquam egere
potest humanis laudibus, ad feliciorem magisq; du-
raturam quietem profectus. Cæterum nos qui hacte-
nus hic versamur multaq; opus habemus exhortati-
one, illius egemus encomiis, quò videlicet ad eius
imitationem excitemur. Quapropter sapiens quidā
hortatur, dicens: Memoria iusti cum laudibus. Non
Prout. 10. perinde quod laudantur qui decesserunt, sed quod si
potius qui res istas egregias laudibus vehunt. Quo-
niam igitur hac ex re tanta nobis vtilitas proficisci-
tur, obtemperemus neque recusemus. Nam et ipsum
tempus huic narrationi congruit. Siquidem hodie
beatus ille ad tranquillam omnisq; turbationis ex-
pertem vitam translatus est, eoq; nauigium appu-
lit,

lit, vbi deinceps non poterit metuere naufragium,
 nec vllam animi dejectionem aut dolorem. Et quid
 mirum est, si locus ille purus est ab omni molestia
 animi, quum Paulus hominibus adhuc in hac vita
 degentibus loquens dicat: Semper gaudete, sine in-
 termissione orate. Quod si hic, vbi morbi, vbi infe-
 ctiones, vbi præmaturæ mortes, vbi calumniæ,
 vbi inuidiæ, vbi desperationes, vbi iræ, vbi cupiditi-
 ates, vbi innumerabiles insidiæ, vbi quotidiane so-
 licitudines, vbi perpetua sibiq; cohæretia mala sunt,
 inumeros ex omni parte dolores adférētia, Paulus
 dixit fieri posse ut semper gaudeamus, si quis paulu-
 lum ex rerū mundanarum fluctibus erexerit caput, vi-
 tamq; suam recte moderetur composueritq; multo
 magis postquam hinc demigrauerimus facile com-
 potes erimus eius boni, quum hæc omnia sublata
 fuerint, aduersa valetudo, morbi, peccandi materia,
 vbi non est meum ac tuum, frigidum illud verbum
 & qui cquid est malorum in vitam nostrā inuehens
 innumerāq; gignens bella. Quamobrē maximopere
 gratulor huius sancti felicitati, quod quamquam trās
 latus est, atque hanc quæ apud nos est ciuitatem reli-
 quit, tamē in alteram transiit ciuitatem, nempe dei,
 ac digressus ab hac ecclesia ad illam peruenit, quæ
 est primogenitorum descriptorum in cœlis, ac reli-
 cti hisce festis transiit ad celebritatem angelorum.
 Etenim quod & superne sit ciuitas, ecclesia ac cele-
 britas, audi Paulum dicentem, Accessistis ad ciuita-
 tem dei viuentis, ad Hierosolymam cœlestem, & ec-
 clesiam primogenitorum descriptorum in cœlis, &
 ad innumerabilem angelorum frequentiam. Non
 solum autem ob multitudinem virtutum cœlestium,
 verum etiam ob abundantiam bonorum, ac iuge
 gaudium et lætitiam, panegyrim, hoc est, totius mul-
 titudinis cœtum appellat totam illam vitam. Nec
 enim alia res facere solet panegyrim, quam merci-
 um venalium copia, quum triticum, ordeum, & om-
 niiugæ frugum species, ouium greges, boum armen-
 ta, vestes aliaq; id genus plurima importantur, aliis

Tbes. 5.

Heb. 12.

)(N quidem

quidem vendentibus, aliis verò commercantibus.
 Sed quid, inquis, harum rerum est in cœlis? Horum
 quidē nihil, sed sunt his multo magis præclara. Non
 enim illuc sunt triticum, ordeum, ac frugum variæ
 species, sed illuc ubiq; fructus spiritus, gaudium, be-
 neuolentia, bonitas, pax, ac mansuetudo summa exu-
 berat copia. Non ouium greges, non boum armen-
 ta, sed spiritus iustorum perfectorum, animarum
 virtutes, vitæq; recta facta per omnes cœlos videre
 licet. Non vestes aut amictus, sed coronas quoq;
 auro pretiosiores, tum brabia, certaminum præmia,
 aliaq; innumera bona reposita iis qui recte fecerint;
 adhæc ibi est multitudo congregatorum, longe tum
 copiosior, tum honoratior. Neq; enim constat ex vi-
 ris urbis indigenisq;, sed hic sunt angelorum infi-
 nita milia, illuc sodalitia prophetarum, alibi marty-
 rum chori, Apostolorum ordines, cunei iustorum,
 omniumq; qui fortiter rem gesserunt varij cœtus.
 Profecto miranda panegyris est. Iamq; id sane ma-
 ius est omnibus, quod in media frequentia versatur
 horum omnium rex. Etenim ubi dixisset, ad innumer-
 abilium angelorum frequentiam, subiecit, & ad ius-
 dicem vniuersorū deū. Quis vnuquā vidit in panegy-
 rim prodeunte regē? Hic quidē nemo vidit, illuc au-
 tē qui adsunt perpetuo vident, quatenus illum vide-
 re licet, non solum præsentē, verū etiam suæ gloriae
 splendore condecorantem vniuersum cœtum. Et no-
 stræ quidem celebritates sub meridiem plerūq; sol-
 uuntur, illæ vero non item. Neq; enim mensiū in or-
 bem recursus, neq; annorū circuitus, neq;dierū nume-
 rū expectat; sed stat perpetuo, illiusq; bona finem nō
 habet, nec senescere nec marcescere possunt, sed sunt
 tum seniū, tum mortis expertia. Nullus illuc tumul-
 tus, quemadmodum hic: nulla turbatio, sed ingens
 omnium cum ordine decenti compositio, haud se-
 cus atque in cithara quapiam, modulatissimum con-
 centum & quavis musica suauiore reddentium utri-
 usque creaturæ domino, dum anima illuc velut in sa-
 cris adytis, diuinisq; mysteriis, diuinorum arcano-
 rum

sum celebrationem peragit. Ad hanc beatam requiem transiit beatus Philogonius. Quænam sit igitur oratio pars sit viri laudibus, quem Deus tam felici sorte dignatus est? Non est illa. Sed age dic mihi, num id circa silebimus? Et cuius rei gratia conuenimus? An dicemus nos haud posse magnitudinem gestorum oratione consequi? Atqui ob hoc ipsum necessitate est dicere, quandoquidem haec est præcipua laudum illius pars, quod factis verba æquiparari non possint. Nam quorum benefacta naturam etiam superant mortalem, perspicuum est, quod horum laudes excedunt linguam humanam. Haud tam ob id aspernabitur officium nostrum, quod pro viribus præstamus, sed suum imitabitur dominum. Siquidem & ille viduæ duos tantum oboles deiiciente in gazophylacium, non tantum duorum obolorum mercudem reddidit. Quirur ita tandem? Quoniam non perpendebat pecuniae modum, sed animi diuitias. Nā si pecuniae modum expendas, magna paupertas est: sin voluntatem explices, ineffabilem videbis excelsum animi mercedem. Proinde quamvis nostræ facultates exiguae sint minimisq; pretijs, attamen quæ possumus offerimus. Ea licet non respondeant magnitudini meritorum animæ præclari iustiq; Philogoni, tamen hoc ipsum celsitudinis illius maximum fuerit argumentum, quod nec pusilla repellat, sed idem faciat quod solent diuites. Siquidem illi quin acceperint à tenuibus exigua, quibus non egerint, sua vicissim apponunt, remunerantes eos, qui quod poterant obtulerint: Itidem & hic, quum acceperit à nobis laudem verbis peractam, qua nequaquam eget, redonabit nobis per ipsa facta benedictionem, qua semper uti possimus. Vnde igitur laudationem illius auspicabimus? An à magistratu, quem spiritus illi tradidit gratia? Nam mundani magistratus nequam possunt Christianorum demonstrare virtutes, quin potius frequenter habent accusationem malitiae. Quā ob causam? Quoniam & solicitudines amicorum, & circumcursationes, & adulations aliaq;

permulta his foediora tales magistratus solent coti-
 ciliare. Cæterum vbi deus suo suffragio designarit
 aliquem, illaq; manus sanctum contigerit caput, in-
 corruptum suffragium alienum ab omni suspicione
 iudicium, indubitata fuerit delecti comprobatio,
 propter eius qui delegit autoritatem. Porro quod
 elegerit illum deus, vel ex ipsa morum integritate
 perspicuum est, quippe quem ex medio abreptum
 foro ad thronum hunc euexerit: adeò castam & in-
 signem prius egit vitam, quum vxorem habere ac
 filiam, & in forensibus negotiis versaretur, adeò so-
 lem ipsum splendore vicit, vt protinus ab illo ge-
 sto, hoc magistratu dignus videretur, & à tribunalí
 ad tribunal euectus sit. Actum quidem hominibus
 patrocínabatur aduersns homines qui struebant in-
 sidias, iis qui afficiebantur iniuria, superiores red-
 dens iis qui iniuriā inferebant. Hic autem adest
 hominibus patrocínans aduersus dæmones inuadē-
 tes. Quantum autem sit pietatis argumentum, quod
 deus illum tanto magistratu dignum iudicari, audi:
 Christus excitatus à morte quid dicit Petro, postq;
 enim illum interrogasset, Petre amas me? Isq; respon-
 disset: Tu domine scis quod amo te. Nō dixit Chris-
 tus, abiice pecunias, iejunium exerce, macera te la-
 boribus, mortuos excita, dæmones abige, nihil vel
 horum vel aliorum miraculorum recte q; factorum
 in medium adduxit, sed omnibus illis prætermissis
 dicit illi: Si diligis me, pasce oves meas. Hoc autem
 dicebat non solum ut nobis certissime declararet
 quanto ipsum diligeret Petrus: verum etiam ut
 palam faceret quantum haberet benevolentiam er-
 ga suas oves, exemplum proposuit Petri erga ipsum
 amoris, tantum non dicens: Qui diligit oves meas,
 me diligit. Vide igitur quam multa propter huc gre-
 gem passus sit Christus. Homo factus est, serui for-
 mam assumpsit, consputus est, alapis cæsus est, po-
 stremo ne mortem quidē recusauit, & quidem igno-
 miniosissimam. Quin & ipsum sanguinem suum ef-
 fudit. Itaq; si quis voluerit illi commendatus esse, cu-
 ram

Ioan. 21.

DE B. PHILOGONIO ORATIO. 197

ram habeat ouium illius, publicam quærat vtilitatem, fratrum suorum saluti prospiciat. Nullum enim officium hoc deo charius est. Et ob id alicubi dicit: Simon Simon, expetiuit te satanas vt cribraret te tā, quam triticum, sed ego rogaui pro te, ne deficiat fides tua. Quod igitur huius solicitudinis curæq; præmium mihi rependis? Sed quam tandem poscit repēsationem? Eandem curam quam nobis impendit, poscit. Nam & tu, inquit, aliquando conuersus cōfirma fratres tuos. Sic & Paulus ait: Imitatores mei estote sicut & ego Christi. Quomodo ille factus est Christi imitator? Omnibus per omnia placens, non quærens suam ipsius vtilitatem, sed multorum, vt salui fierent. Rursus alio loco dicit: Etenim Christus non sibiipsci placuit, sed multis. Neq; prorsus alia res est, quæ perinde declareret doceatq; quis sit fidelis & amans Christi, quām si fratrum curam agat, proq; illorum salute gerat solicitudinem. Hæc omnes audiant & monachi, qui montium occuparunt cacumina, quiq; modis omnibus seipso mundo crucifixerunt, quò pro viribus ecclesiarum præfectos adiuvant, horumq; curas leniāt precibus, concordia, charitate, scientes quòd ni modis omnibus opitulentur iis qui tot periculis obiiciuntur per gratiam dei, totq; negotiorum curas sustinent, quibuscunq; possunt rationibus auxilientur, quanquā procul habitantes, et victus sors ipsis perisset, & tota in scopulū impegit sapientia. Verum hoc esse maximum amicitię erga Christum argumentum, declaratur et hinc. Videamus autem quomodo munus hoc episcopi administrarit. Quin potius non est opus hīc pluribus verbis aut voce nostra, quum vester fauor vestrūmīg studium hoc vltro declareret. Quemadmodum enim aliquis ingressus vineam, vitesq; cōtemplatus, paupēris comantes, fructu grauidas, maceriis ac septis vndique munitas, haud quaquam desiderat orationem cuiusquam qui demonstret vinitoris industria, & agricolæ virtutem: Itidem & hīc, si quis ingressus cōspiciat vites spirituales, vestrūmīg fructū

Luc.22.

1. Cor. 4.

Rom. 15.

z. Cor. 3.

contempletur, nil opus habuerit ut ex cuiusquam oratione discat qualis sit vester prepositus. Sicut et Paulus scribit alicubi: Epistola mea vos estis, quæ inscripta est, & legitur. Fluius arguit qualis sit fons, & fructus indicat qualis sit radix. Dicendum igitur erat & tempus & initium quando vineam hanc suscepit. Neque enim hoc minimū habebit momenti ad absoluendam Encomii partē, sed omnino satis fuerit declarandam hominis virtutem. Res tum erat mala tæ difficultatis, quin nuper esset sedata persequutio, manentibus etiamnum grauissimæ tempestatis illius reliquiis, quumque negotia plurimam desideraret correctionem. His insuper illud adiungendum erat, quod quemadmodum dicebam, hereticorum factio sub illo nata negotium exhibuit illius sapientia cum et prospiciente. Verum ad aliam necessariā materiam nobis festinat oratio, eoque cōmuni patri, beatique Philogonij sectatori hæc dicenda relinquentes, ut qui melius nobis teneat quicquid est antiquitatum, ad aliam concionandi rationem transeamus. Apparet enim festum omnium festorum maxime venerandum, adorandumque: quod si quis appellat omnium festorum metropolim, haudquaquam aberret. Quod autem hoc est Christi iuxta carnem nativitas. Ab hoc enim illustratio dei, festum videlicet Epiphaniorum, ac sacrum Pascha, Ascensio, & Pentecoste, originem ac fundamentum ducunt. Nisi enim secundum carnem natus esset Christus, nequaquam baptizatus esset, nam id est festum Theophaniorum. Nequaquam fuisse crucifixus, nam hoc est festum Passione. Nequaquam misisset spiritum sanctum, quod est festum Pentecostes. Itaque ab hoc ceu fonte quospiam, hi diuersi amnes orti, nata sunt nobis hæc festa. Verum non ob hoc tantum par est hunc diem cæteris anteponi, sed etiam ob id, quod id quod in hoc natum est, cæteris omnibus est venerabilius. Nam quod Christus homo factus mortuus est, quum nullum omnino peccatum perpetrasset, quid huic amplius poterat adiungi miraculo? Sed mortale

tale corpus assumpsit. Erat quidem et hoc admirandum. Cæterum quod deus quum esset, voluerit homo fieri, tantumq; sese demittere sustinuerit, quantum ne cogitatione quidem complecti queas, hoc est omnium maxime reuerendum, stuporisq; plenum. Quod quidem & Paulus admirans dicebat, si ne cōtrouersia magnum pietatis mysterium. Quod magnus Deus declaratus in carne. Ac rursum alibi: Non enim angelos apprehendit deus, semen Abrahae apprehendit. Vnde debuit per omnia fratribus assimilari. Propter hoc potissimum amplector diligoq; diem hunc, & amorem eius in mediū propono, vt vos huius amatoriū pharmaci participes reddam. Eoq; rogo vos omnes obsecroq;, vt summo studio summaq; cum alacritate velitis adesse, sed prius suam quisque domum repurget, vt videamus dominum nostrum in cunis iacentem, ac fasciis inuolutum, horrendum ac stupendum spectaculum. Quid enim excusabimus, aut quam veniam obtinebimus, si quum ipse nostra causa descenderit ē cœlis, nos ad illum vel ex ædibus ire grauemur: quum alienigenæ barbariq; ex Perside accurrant ut illum videant in præsepi iacentem, tu vero ne breue quidē spatium emetiri sustines, vt hoc felici spectaculo perfruaris. Nam si cū fide accesserimus, procudubio videbimus illum in præsepi iacentem. Si quidem hæc mensa vicem explet præsepis. Nam & hic ponitur corpus dominicum: non quidem fasciis inuolutum sicuti tunc, sed vndiquaque spiritu sancto conuestitum. Qui mysteriis iniciati sunt, intelligunt quæ dicuntur. Ac Magi quidem nihil aliud q; adorarunt, tibi vero si cum pura accesseris conscientia, permittemus vt summas, & sumpto domum abeas. Accede igitur tu quoque munera offerens, non qualia deferebant illi, sed multo religiosiora. Obtulerunt illi aurum, offer tu temperantiam ac virtutē. Obtulerunt illi thus, offer tu puras preces, quæ sunt odoramenta spiritualia. Obtulerunt illi myrrā, offer tu modestiam, & cor submissum cū eleemosyna.

Quod si hisce cum muneribus accesseris, multa cum
 fiducia particeps eris huius sacræ mensæ. Nam haec
 ideo nunc loquor, quod sciam certo futurū, quod in
 illa die complures accedant, irruantq; ad victimam
 hanc spiritualem. Id igitur ne faciamus ad detrimentum & condemnationem animæ nostræ, sed ad salutem: iam nunc obtestor obsecroq; ut omnibus mo-
 dis repurgatis animis vestris, ita demū adeatis my-
 steria. Neque mihi quisquam dixerit, vereor, habeo
 conscientiam peccatis oppletam, sarcinam circumfe-
 ro grauissimam. Sufficit enim horum quinq; dierum
 tempus, si sobrius fueris, si attentus, si vigilaueris,
 multitudinem peccatorum reddes contractiorem.
 Nec illud perpende quod breue tempus est, sed il-
 lud considera quod benignus est dominus. Quando
 quidem & Niniuitæ tridui spatio tantam iram Dei
 a se depulerunt, nec obstitit illis temporis angustia,
 sed animi promptitudo amplectens domini benignitatem, totū peragere valuit. Et meretrix illa breui
 temporis momento, quū ad Christū accessisset, omnia probra diluit. Quin & calumniantibus Iudæis,
 q; illā admisisset, tantamq; præbuisset fiduciā, Chri-
 stus illis quidem silentiū imposuit, hanç vero malis
 omnibus liberatam, comprobatoq; illius studio, ita
 domū remisit. Quid ita tandem? Quoniā feruenti ani-
 mo, & flagrati corde, ardētiq; accessit fide, sanctosq;
 illos ac sacros attigit pedes, solutis capillis, fontibus
 lachrymarum ex oculis emissis, vnguento profuso.
 Etenim per quæ deceperat homines, per eadem para-
 uit remedia pœnitentia: per quæ auocarat oculos in
 temperantium, per haec emisit lachrymas: per capili-
 los arte compositos multos illexerat ad peccatum,
 per eosdem pedes abstersit Iesu. Vnguento multos
 inescarat, per hoc pedes illius lauit. Proinde & tu
 quibus rebus prouocasti deū, per has rursum facito
 propitium. Prouocasti illum pecuniariū rapina, per
 easdem illum reconcilia, quumq; & raptæ restitueris
 illis quos iniuria affeceras, & alia insuper addideris,
 dicito iuxta Zacchæum: Reddo si quid rapui, qua-
 druplum.

druplum. Prouocasti linguae maledicentia, multis contumelia affectis: vicissim lingua placato, puras emittens preces, benedicens maledicētibus, laudans vituperantes, gratias agens iniuriam inferentibus. Hæc non egent multis diebus annisve, sed solo ani- mi proposito vnico die perficiuntur. Discede à malo, virtutem amplectere, desiste à prauitate. Polliceor te posthac ista non cōmissurum, & istud sufficiet ad ex- cussionem. Ego testifor ac fideiubeo fore, vt si no- strum quisque qui peccatis obnoxij sumus recedens à pristinis malis, ex animo vereq; promittat Deo se postea nunquam ad illa redditum, nihil aliud Deus requirat ad satisfactionem vteriorem. Benignus enim est, & quemadmodum parturiens cupit enī foetum, ita & ille cupit effundere suam misericordiā. Sed obstant peccata nostra. Diruamus igitur mace- riem, atq; ex hoc iam tempore festum auspicemur, hosce dies quinque negotiis omnibus valere iussis. Valeat forum, valeat curia, facessant mundanæ cu- ræ, cum pactis & contractibus: animam meā seruare cupio. Quid lucrificerit homo, si totum mundum lu- crificiens, animæ suæ iacturam faciat? Egressi sunt à Perside Magi, egressere tu ē temporariis negotiis, ad Iesum proficisci, non est longum interuallum si velimus. Non enim necesse est traiicere mare, neque montium superare cacumina, sed domi sedens, si pietate exhibeas, multamq; cordis cōpunctionem, pos- tes illum videre, potes totam diruere maceriem, to- tum submouere obstaculum, abbreviare vitæ lon- gitudinem. Deus enim, inquit, appropinquans ego sum, & non deus procul. Et dominus prope est om- nibus inuocantibus ipsum in veritate. Nunc autem multi Christianorū in tantā vecordiam, tantumq; venere contemptum, vt quum innumeris scateant malis, nullam tamen vitæ suæ curam habeant: sed in diebus festis negligenter ac temere ad mensam hanc accedant, haud intelligentes quod communionis tē- pus non est festum, neque celebritas, sed conscientia pura, vitaq; à peccatis repurgata. Quemadmodum

N 5 enim

Hier. 23.
Psal. 144.

enim qui sibi nullius malū conscius est, hunc oportet singulis diebus accedere: sic qui peccatis occupatus est, nec pœnitit, eū ne in festis quidem accedere tutū est. Neq; enim semel in anno accedere, liberat nos à peccatis, si indigne accesserimus, quin hoc ipsum potius auget damnationem, quod quum semel tantum accedamus, ne tum quidem pure accedimus. Quapropter adhortor vos omnes ne negligenter, veluti festo die cogente ad diuina mysteria accedatis, sed si quando parabitis huius sacræ hostiæ fieri participes multis ante diebus repurgetis vosipso per pœnitentiam, precationem & eleemosynam. Deniq; per hoc vt vacetis spiritualibus, nec denuo conuertamini canis in morem ad proprium vomitum. An non enim absurdum tantam habere curam rerum corporaliū, vt appetente festo multis ante diebus vestem è scribiis depromptam diligenter appares, emas calceamenta, mensa largior splendidiorq; paretur, denique variam vndiquaq; rerum copiam excogites, omnibusq; modis temetipsum ornes, nitidumq; reddas: animæ verò neglectæ, sordentis, squalidæ, fame contabescens nullum habere respectum, quū sola maneat impura: ac corpus quidem nitidum huc adducere, animam verò nudam incultamq; ? Atqui corpus quidem videt conseruus, neq; quicquam est detrimenti, quomodo cunq; fuerit habitum: illam autem videt Dominus, qui grauissime punit negligentiam. An nescitis quod hæc mensa plena est igni spirituali? Et quemadmodum fontes aquæ vim exundant, ita hæc flammarum quandam habet arcanam. Ne igitur accesseris stipulam adferens, non ligna, non fœnum, ne augeas incendium, exuratq; animam ad communionem accedentem: sed accede ferens lapides pretiosos, aurum, argentum, quod puriorem reddas materiam, multoq; cum lucro discedas. Si quid mali est, abigas ab animo. Habet quis inimicum, grauius lœsus, soluat simultatem, coerceat animum exardescensem, intumescentemque, ne quis sit tumultus aut perturbatio. Regem enim excepturus es per

com

communionem: quum autem rex ingreditur animam, oportet magnam esse tranquillitatem, multumq; silentium, profundam cogitationum quietem. Sed atrociter Iesus es, nec potes irā remittere. Quid igitur? An igitur teipsum magis etiam & grauius lædes? Neque enim tātis malis te afficiet inimicus, quæcunque fecerit, quibus teipsum afficis, si non illi reconcilieris, sed dei leges conculcaris. Ille te contumelia affecit, dic mihi num tu ideo deum afficies contumelia? Etenim non recipere in gratiam eum qui molestiam attulit, non tam est illum vlcisci, q; deum afficere contumelia legis huius autorem, præcipientis ut inimicis reconciliemur priusquam accedamus ad altare. Proinde ne respicias ad consuum, neq; ad magnitudinem iniuriarum, quas intus lit ille, sed ad deum, illiusq; timore in animum immisso, illud expēde, quod quo maiorē vim admoueris animo tuo, post innumera mala cogens illum redire in gratiam cum eo qui molestiam intulit, tanto maius præmium feres à deo, qui hæc præcepit. Et quemadmodum hic deum excipis multo cum honore, sic & ipse te illic multa cū gloria excipiet, reddetq; tibi millescuplam istius obedientiæ mercedē: quā nobis omnibus assequi contingat, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Mat. 5

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI IN IV
uentinum & Maximum martyres, sermo, docto
quodam interprete.

Hec beatus Babylas cum tribus pueris nos hic congregabat, hodie vero per sanctorum militum, in acie exercitū Christi ostendit. Heri quadriga martyrum, hodie biga se ostendit. Impar eorum est ætas, sed pars fides. Varia certamina, sed eadem fortitudo. Illi tempore superiores, isti recentiores. Et quum tantus thesaurus sit ecclesiæ, nouas & veteres habentis margaritas:

tas: sed vna omnium est gratia. Eorum flos neque
languescit, neq; defluit tempore. Nescit vetustatis
rubiginem splendoris istius natura. Temporis ac-
cessione, opes quæ ad corpora spectant, facile inte-
reunt, vestimenta absuntur, domus destruuntur,
& aurum rubigine consumitur: & in summa, om-
nium sensibilium facultatum natura tempore tan-
dem aboletur & intercidit. At non sic se res habet
in spiritualibus thesauris, de martyribus, inquam,
qui semper in eodem manent vigore, semper in eo-
dem iuuentutis flore sunt, semper suæ gloriæ fulgo-
rem emittunt & radios. Quod scientes non aliter
priscos, aliter recentiores colitis sanctos, sed eadem
alacritate omnes. Non enim exploratis tempus, sed
exquiritis animi fortitudinem, fidem, zelum ferui-
dum, & eas virtutes, quas præ se ferunt sancti, ob
quorum honorem hodie conuenimus. Hi enim tan-
to amore dei flagrabant, vt etiam extra persecutio-
nis tempus, martyrii corona redimiti fuerint, absq;
pugna triumphum retulerint, absq; prælio victoria
potiti sint, absq; theatri certamine brauium rapue-
rint. Et quomodo hoc? Ego dicam: sed ferte me rem
paulò altius enarrantem. Erat rex etiam nostro æuo
omnes qui se præcesserunt, impietate vincens, de
quo & heri à me dictum. Qui, cum videret res no-
stras martyrum morte clariores fieri, & ea causa nō
solum viros, sed & teneros pueros, virginesq; non-
dum nubiles: & in summa, ex omni sexu & ætate
quosdam pro religione ad mortem profilire, crucia-
batur & dolebat. Cæterùm mouere bellum manis-
festè solebat. Omnes enim, dicebat, ad martyrium,
quasi ad aluearium apes volabunt. Hæc autem non
à semetipso habebat, sed à progenitoribus suis didi-
cerat. Etenim & illi, vtpote tyranni ecclesiam infe-
starunt, & populi quoq; in nos insurrexerunt, quum
adhuc parua religionis scintilla esset: eam tamen
non expugnarunt, neq; confregerunt, sed ipsi potius
confracti sunt. Augebatur quotidie scintilla hæc,
ferebaturq; in sublime, & omnē vndiq; orbem inua-
debat.

debat. Cum occiderentur, adureretur, suspenderentur, præcipitarentur, bestiis obiicerentur fideles: carbones sicut lutum calcabant, mare & fluctus sicut pratum intuebantur, ad gladium sicut ad diadema & coronam currebant: omniaq; tormentorum genera ita contemnebant, vt ea non solum generose & fortiter ferrent, sed & alacriter & volupe. Enim vero sicut plantæ rigatæ magis crescunt, ita & fides nostra oppugnata magis floret: & seditione agitata, incrementa maiora sumit. Neque horti aquis irrigati ita germinant & foecundi sunt, vt ecclesiæ, si martyrum irrigentur sanguine. Hæc omnia atque plura cum rex ille sciret, meticulosior erat, quam ut mani festè cum nostris confligeret. Nō, inquit, triumphos & victorias, & coronas mutuo parabimus. Sed quid facit? Vide oro malignitatem. Medicos & milites, & oratores omnes, vel à professionibus suis discedere, vel fidem suam abiurare iubet. Excitauitq; in hunc modum contra nostros bellum tela eminus mittens, vt si à fide desisteret, ridiculè vincerentur, utpote qui fidem opibus non præferrent: sin generose perseverarent, & vincerent, neq; sic egregia foret victoria, neque insignis triumphus. Nihil enim magnum, artem vel professionem pro pietate contemnere. Neque is saevitiæ eius finis erat. Nam ob hæc, si quis superioribus annis, cum adhuc pii reges rerum potirentur, vel altaria demolitus fuisset, vel templo suffodisset, vel oblationes diripuisset, vel aliud tale quiddam egisset, rapiebatur ad tribunal, & occidebatur, etiam insons, & duntaxat delatus. Fingebat quoq; & alias varias causas, ita vt pie viuentium nemo non lugeret. Agebat autem hæc, vt obscuraretur, contemptaq; esset martyrii corona, & nihilominus cædes & strages fierent. Nihil tamen arte hac proficiebat. Nam qui ita affligebantur, non ad illius calculum & malignitatem spectabant, sed ad incorruptum iudicem, à quo & coelestem coronam accepturos se confidebant. Interea cum hæc ita se haberent, & bellum quidem rex parturiret aduersus

aduersus nostros, cessaret autem, veritus ne vincere
 tur: accidit ut milites quoddam coniunctionem habe-
 rent, in quo & martyres, quos hodie colimus, erant.
 Cæterum, ut coheruiorum mos est, cum variis ser-
 mones hinc inde dicerentur, aliique alia tractarent,
 martyres nostri mala sui seculi inter se deplorabant,
 longe feliciora fuisse superiora asserentes, dicebantque
 & inter se, & ad sodales: Quem iuuaret vltra viue-
 re, vel spirare, vel solem intueri, sacris legibus ita
 conculcatis, pietate ita violata, creaturarum omnium
 domino ita contempto? Omnia nidoré plena sunt
 & fumo, omnia sacrificiis immundis referta. Proh,
 neque purum aërem spirare possumus. Dicta hæc né
 perfunctoriè transeas, sed considera quando ea locu-
 ti sunt, & quanta pietate. Nam si in militari sympo-
 sio, vbi regnat ebrietas & intemperantia, vbi certa-
 tut de prodigalitate, vbi agon est stuporis & insipi-
 entiaz, sic ingemiscabant & lugebant: quales erant
 domi cum soli inter se agerent? Quales erant in pres-
 cibus & ieuniis, qui deliciarum tempore, tam hu-
 miliati, & tam apostolica præ se ferebant pectora?
 Gaudebant alii, hi verò lugebant: impie agebant
 alii, hi verò zelo vrebantur. Sanè ipsi ob fratrum va-
 letudinem suam sanitatem non sentiebant. Sic dos-
 lebant & lachrymabantur in malis quæ tunc fie-
 bant, quasi vniuerso mundo tutores dati essent. Ne-
 que clandestinum fuit talia eos dixisse. Nam ex so-
 dalibus & coniunctionis adulator & irrisor quidam, ob-
 sequium regi facturus, omnia ut dicta erant, detu-
 lit. Rex accepta occasione iam diu quæsita, causa-
 tus est ex verbis illis affectatam tyrannidem, vt ita
 martyrii corona priuaret, & iussit confiscatis facul-
 tatis eorum omnibus, nudos eos in carcerem cō-
 iici. Illi autem gaudebant & exultabant, dicentes:
 Quid nobis diuinitis, preciosaque veste opus? Si & in-
 dusum intimum, nempe caro, propter Christum
 exuendum est, non obluctabimur, sed sponte conce-
 dimus. Et ocyus dicto scripti sunt libelli indices,
 confiscataque omnia. Porro ut homines in patriam
 migrar

migraturi, substantiam omnem in pecuniam commutatam præmittunt: ita & illis accidit. Quidam enim in cœlos transituri, inimicis ipsis negocium agentibus, & in hoc ministrantibus, opes suas ante se miserunt. Non enim illæ tantum opes, quas eleemosynæ nomine dispendimus, transferuntur in cœlum, sed etiam quascunque nobis hostes fidei piorumq[ue] persecutores rapiunt, alibi thesauri erunt. Est enim hoc non minus quam illud. De hoc audi quid Paulus dicat: Et rapinam, inquit, facultatum vestrum cum gaudio tulistis, scientes vos habere meliorem substantiam, & manentem in cœlis. Ut autem ingressi sunt in carcerem, confluxit ad eos omnis ciuitas, tametsi multis terroribus, minis, & periculis interdictum erat, ne quis vel eos accederet, vel eis loqueretur, vel quovis modo communicaret. At qui timor dei efficiebat ut non curarentur ea principis mandata. Vnde multi ob consuetudinem quam cum martyribus habebant, facti sunt & ipsi martyres. Multi enim contempta præsenti vita, frequenter eos visitando, sacras apud eos vigilias cōtinuis psalmis perficiebant. Erant familiaritates illæ spiritualis eruditionis atque cōsolationis plenæ. Et clausa quidem tunc est ecclesia, carcer autem ecclesia factus est. Neque hi solum qui eos visabant, sed & qui intus cum eis tenebantur, meram sapientiam et virtutem à patientia & fide eorum discebat. Rex, ut hæc audivit, valde stomachatus est, cupiens tandem eos supplantare, & ab alacritate sua destituere, auaros quosdam homines, & impostores subornauit, qui si quando priuatum colloquium sese offerret, eos accederent: non ut à rege missi, sed quasi singulari compassione & proprio consilio id agentes, & adhortarentur ut à religione desistant, & ad impietatem transeant. Dicebant enim: Sic non solum imminentis periculum effugietis, sed maiore dignitate honestati, maiorem quoque principatum adepturi estis, regis ira feliciter placata.

Nonne

Heb. x.

Nónne vidistis & alios vestri ordinis id ipsum fecisse? Quibus illi responderunt: Atqui nos hac potissimum ratione viriliter stabimus, et pro illorum rui na nos met ipsos in sacrificia offeremus. Benignus et misericors nobis dominus est. Solet etiā vnico accepto sacrificio toti orbi conciliari. At sicut olim tres

Dan.3. pueri dixerunt: Non est in tempore hoc princeps & propheta, & dux, neq; sacrificium, neque incensum, neq; holocaustum, neque locus primitiarum coram te, vt possimus inuenire misericordiam, sed in animo cōtrito, & spiritu humilitatis suscipiamur: quā si in holocaustis arietum & taurorum, & sicut in millibus agnorum pinguium. Ita & illi videntes altaria subuersa, clausas ecclesias, sacerdotes fugatos, fideles omnes in exilium actos, studebāt ut pro omnibus offerrentur domino, relictisq; militaribus signis, angelicis sese choris adiungerent. Quocirca & dicebant: Quid? etiam si nunc non morimur, moriendum tamen omnino est non multo posthac. Satius igitur fuerit mori pro rege angelorū, quam pro rege tam impio. Hic etsi moriatur quis pro rege, nihil accipiet a rege, sua dignum fortitudine. Et quid posset defuncto præstare, si vel maxime vellet? At qui eis sēpenumero ne sepultura quidem contingit, & non raro a canibus deuorantur. Quod si pro rege angelorum mortui fuerimus, certi sumus nos accepturos corpus multo gloriosius, maiori gloria conspicu erimus, longe maiora nobis erunt laborum præmia. Proinde arripiamus arma spiritualia: non opus iaculis & sagittis, sufficit pro omnibus ligna. Sunt enim & sanctornm ora pharetrę, è quibus diabolico capiti cōtinui & crebri ictus inferuntur. Nunciata sunt & hæc atque similia regi, qui nec sic destitit, sed illecebrarum escis iterum atque iterum illos tentauit. Ita autem mandauit, quod si cederent victi, sub omnium oculos producerentur: si fortes perseuerarent, vti perduellionis rei educerentur, & occiderentur, neque vlla Christianæ professionis, ob quam tenebantur, mentio fieret. At qui reuelat

pro-

profunda & abdita, non permisit ut machinationes illæ occultæ manerent, & ignotæ insidiæ. Nam quæ admodum olim mulier Ægyptia Iosephum in lecto comprehendens; licet speraret factum suum clam fore omnibus hominibus, non fuit tamen occulta, vel oculo illi soporis nescio, vel posteritati: quippe quod absq; arbitro illa Iosepho dixit, id nunc toto vbiique mundo canitur: Ita & ea quæ per subornatos illos consiliarios dolosus rex agebat, sperans occulta fore, nequaquam manerunt occulta. Didicerunt enim posteri omnes & insidias dolosas, & triumphantes in victorias. Deniq; cum multò tempore exacto alacritatem eorum non solum nō frangeret multitudo disserum, sed potius studium & ardorem excitaret, emulatoresq; multos faceret, iussit tandem media nocte in barathrum eos abduci. Ducebantur itaq; in densas tenebras luminaria, & decollabantur. Cæterum capita detruncata tunc diabolo magis terribilia erat q; quum adhuc vocem darent; Sicut & caput Ioannis non tantum terrebat, cum loqueretur, quantum cum in disco mutum afferretur. Habet enim & sanctorū sanguis suam vocem, quæ non per aures auditur, sed occidentium conscientiam inuadit & perstringit.

Gen.39.

Post beatam autem illam cædem, quidam etiam cū salutis periculo, athletas illos optimos rapuerūt, et sa ipsi viui martyres, vt illorum reliquias curarent decenter. Nam quanuis non occidebantur, optabant tamen mori potius, quam ut corpora illa relinquerent inhumata, ita ad venationem eorum festigabant. Dicunt qui tunc affuere, & quibus corpora illa recens occisa videre datum fuit, quod iacentibus simul illis in sepulchro, talis quedam ex eorū oculis & vultu gratia resplenderit, qualem in Stephano Iudæis sponsuro fuisse Lucas dicit. Nec vllus est, qui non pio quodā horrore illis adstiterit, adeo aspectus ille afficiebat omnes. Quin & omnes clamabant in laudem eorū, id quod à Davide dictum: In vita sua non sunt separati, et in morte nō sunt diuisi. Pariter enim confessi sunt, pariter carcerē inhabitarunt, pariter in

Mat.16

Act.6.

2.Reg.8

(O bara

barathrū abducti sunt, pariter capite multati sunt.
 Et unus utriusque corpora tumulus tetet. Et unum
 quoque tabernaculum in cœlis eos excipiet, quando
 in maiorem peruenturi sunt gloriam, nempe im-
 murandi. Illos non indignum fuerit, & columnas, &
 scopulos, & turres, & candelabra, & tauros simul
 appellare. Nam ecclesiam sicut columnæ sustinent,
 sicut turrem muniunt: & sicut scopuli omnes vnda-
 rum assultus repulerunt, multam interim ipsi seruan-
 tes tranquillitatem, sicut luminaria tenebras impie-
 tatis discusserunt: & sicut tauri, anima promptitus
 dñeq; eadem, suave Christi iugum traxere. Idcirco
 saepe eos inuisamus, tumulos adornemus, magnaq;
 fide reliquias eorum contingamus, ut inde benedi-
 ctionem aliquam assequamur. Etenim sicut milites,
 vulnera quæ in præliis sibi inficta regi monstran-
 tes, fidenter loquuntur: ita & illi in manibus absen-
 tia capita gestantes, & in medium afferentes, quæ
 cunque voluerint apud regem cœlorum impetrare
 possunt. Proinde magna fide, promptitudineq; hue
 veniamus, quod & visis sanctorum monumentis, &
 consideratis eorum præmiis, inde varios thesauros
 vndiquaque colligamus: & per præsentem vitam
 ita iuxta voluntatem dei transeamus, ut in portum
 æternitatis cum multis mercibus ingrediamur,
 fruituri regno cœlorum in Christo Iesu
 Domino nostro, cui sit gloria
 in secula. Amen.

D.IOAN

D. Ioannis Chry
SOSTOMI ARCHIEPI-
SCOPI CONSTANTINOPOLITA-
ni, de laudibus domini Pauli Apostoli
HOMILIA PRIMA.

Ihil prorsus errauerit, qui pratum in-
signe quoddam virtutum, & paradi-
sum spiritualem Pauli animū nuncu-
pauerit: tam mira enim gratia floruit,
tamq; huic gratię cōgruente vitæ per-
fectione resplenduit. quoniam enim vas electionis
effectus est, & bene seipsum emendare curauit, lar-
gissime in eum sancti spiritus munus effusum est.
Vnde & mirabiles nobis fluuios genuit, non secun-
dum paradisi fontes quatuor tantum, sed multo eti-
am plures & quotidie fluentes: nec terram rigantes,
sed animas hominum ad producendū virtutum ger-
mina suscitantes. Quis ergo ad explicāda virtutum
germina sensus, quis ad explicāda istius merita ser-
mo sufficiet? Quæ autem lingua laudibus eius inue-
nietur æqualis, cum omnia quæ sunt in hominibus
bona, vna anima possideat, & ea cuncta plenè atq;
cumulate, quæ non solum hominum sunt: sed, quod
amplius est, angelorum? Nequaquam ergo possu-
mus eius explicare præconia, nec tamen idcirco re-
ticebimus, quin potius pauca dicemus. Est enim
hoc maximum laudis genus, cum orationis copi-
am virtus exuperat & magnitudo laudati: sicq; vin-
ci nobis est multo glorioius, quam saepe viciſſe.
Vnde igitur opportunius laudum eius sumemus
exordium? Vnde, inquam, incipiemus aliunde,
nisi ab hoc ipso primum, vt ostendamus eum bo-
na omnium possidentem? Siue enim prophetæ po-
tentius aliquid in se ostenderint, magisq; mirabile,

O 2 siue

siue patriarchæ, siue iusti, siue apostoli, siue martyres: hæc omnia simul colligens Paulus habet cum tanto cumulo, cum quanto nullus eorum, bonum,
Gen. 4. quo excellebat, impleuit. Hoc itaq; diligentius intuere. Abel obtulit sacrificium, & inde laudatur: sed si Pauli hostiam adducamus in medium, q̄ cœlum à terra superior apparebit. Quam ergo vultis ut me morem? Nō enim vna tantum est: siquidem semet ipsum per dies singulos immolabat; quā tamen rursum hostiam dupliciter offerebat, cum quotidie moriens, tum corpore suo mortificationem sine intermissione circumferens. Nam & ad pericula iugiter parabatur, consummans voluntate martyrium, et naturā in se mortificādo carnis, nihilo minus quam immolatæ hostiæ deo munus implebat, imò etiam multo amplius. Nō enim ques offerebat, aut boues: sed semet ipsum per dies singulos dupliciter, ut diximus, immolabat: propter quod confitendo dicebat, Ego enim iam immolor: sanguinem utique suum immolationem vocans. Neq; vero his tantum sacrificiis contentus fuit, sed quia se ipsum consecraverat deo, etiam orbem vniuersum studuit offerre: qui terram videlicet, ac mare, Gr̄eciam, simulq; Barbariem, omnemq; prorsus, quāta est sub cœlo, regiō nem, quasi volitans circumiuit, nō simpliци labore, veluti in vacuum itinera percurrentes: sed peccatorū spinas pariter euellens, & verbum seminans ybiq; pietatis, fugans errores, veritatem reducens, ex hominibus angelos faciens: quinimo ipsos homines quasi ex dēmonibus in angelos prouehens. Propter quod iam hinc post sudores plurimos, ac trophæa innumerabilia transiturus, pro discipulorum consolatione dicebat: Sed etsi immolor super sacrificium & obsequium fidei vestræ, gaudeo, & congratulor omnibus vobis: propter quod & vos gaudete, & congratulamini mihi. Quidnam igitur huic hostiæ reperitur æquale, quam Paulus sancti spiritus cultro immolauit, quamq; in illo altari obtulit, quod supra cœlos locatum est? Sed Abel dolo germani per cuius

Philip. 2

census occubuit: atque hinc effectus est clarior. Ut ergo innumerā tibi ostendam mortes, tot utique quot etiam dies beatus iste in prædicatione vixit: si vero eam quoq; vis nosse mortem, quæ nouissime etiam rebus impleta est: Abel quidem à fratre ut nihil à se læso, ita nullis affecto beneficiis interemptus est: Paulus vero ab eis interfactus est, quos innumeris malis cupiebat eripere, et propter quos sustinuit vniuersa quæ passus est. Sed Noë iustus in generatione sua, atque perfectus, & solus erat talis in cunctis: sed & Paulus solus inter omnes talis inuentus. Et ille quidem tantummodo legitur se seruasse cum liberis: hic autem multo sæuiore mundi inundante diluvio, non arcā coaptando compagibus tabularum, sed epistolas componendo: non duos vel tres, aut quinq; cognatos, sed vniuersum prorsus orbem mergi periclitantem ex mediis fluctibus liberauit. Nec vero hæc erat talis arca, ut vno circunferretur loco, quæ utique orbis terrarum terminos comprehendit. Nam usq; nunc omnes in hanc arcā Paulus inducit, quam certe capacem saluandæ multitudo dinis præparauit, quæ suscipiens irrationalibus penè animalibus stultiores, imitatores effecit angelorum. Et hinc quoq; illam vicit arcā, quia illa quidem coruum recipiens, coruum rursus emisit: & includens lupum, feritatē eius mutare non potuit: hæc vero accipitres miluosq; suscipiēs fecit columbas, & excludens omnem irrationalitatem atq; ferocitatem, mansuetudinem spiritus introduxit: manetq; hodie hæc arca nauigans, nec tamen aliquādo dissoluitur, nec valet tabulas eius vlla malitiæ laxare tempestas: quin potius ipsa tempestatis motus nauigando compescit, quod satis consequenter essetum est. Non enim bitumine aut pice, sed sancto spiritu eius tabulæ sunt perunctæ. Sed Abraham mirantur omnes: Qui cum audisset, Abraham exi de terra tua & de cognitione tua: & domos relinquit, & patriam, & amicos, & cognatos, quorum omnium iacturam solo diuini præcepti amore pensabat:

Gen.6.

Gen.12.

sabat:nam & nos eum propterea miramur.Sed quis Paulo possit æquari? qui non modo patriam,cognatos,ac domum, sed seipsum quoque ac mundum reliquit:imò etiam cœlum,& cœlum cœli,& hęc omnia Christum suscipiendo despexit: vnum pro cunctis & solum , id est Christi charitatem requirens,

Rom.8. neque præsentia inquit, neque futura, neque altitudo,neque profundum,neq; alia creatura poterit nos separare à charitate dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro. Sed Abraham seipsum in periculum tradens hostibus,filium fratris eripuit:at Paulus nō fratris filium, neque tres aut quinque vrbes, sed orbem vniuersum de diaboli extorsit manu,innumerabilia per dies singulos pericula sustinendo , propriisq; mortibus maximam securitatem aliis comparando. Caput bonorum,eiusq; culmen philosophiæ est,quod filium voluit immolare; hic quoque inueniemus Paulum primatum tenentem, qui non filium, sed semetipsum,vt dixi,millies immolauit. In Isaac quidem aliquis admiratur, & quidem plura, sed præcipue patientiam : quoniam puteos fodiens, & de propriis exagitatus laboribus, resistebat minime: sed factos à se puteos obrui patiebatur, atque ad alium semper migrabat locum. Neque collecta seruorū manu in aduersarios irtruebat, sed propria possessione ubiq; cedebat,quoadusq; iniquissimam illorum expleret cupiditatem. At Paulus non puteos cernēs lapidibus obrutos, sed proprium corpus, non solum sicut ille cedebat, sed etiam à quibus lapidabatur,in cœlum studebat euehere. Quanto enim amplius obruebatur fons iste,tanto erumpet magis, ac plures ex se fluuios effundendo manabat. De longanimitate ac patientia huius filii Jacob admiratur scripture. Et quænam illa est adamantina prorsus anima, quæ Pauli patientiam possit imitari? Neque enim bis septem annorum, sed totius vitæ seruitum pro sponsa pertulit Christi, non adustus solum æstu diei,& noctis gelu,sed tentationes mille perpetiens. Et nunc quidem verbis

Nibus, nunc vero lapidibus cæsus atque collisus, & nunc quidem cum bestiis, modo autem fluctibus pugnans, modo etiam nimiaæ atque continuæ relucans fami, diebus atque noctibus, & inter certamina vbiique resiliens, captas oves ex diaboli faucibus extrahebat. Sed & Ioseph pudicitiae virtute decoratus est: at ego vereor ne iam ridiculum sit hinc Paulum velle laudare, qui semetipsum mundo crucifigens, non solum humanorum corporum pulchritudines, sed etiam omnia, quæ videntur nobis clara atque decora, ita cernebat, quemadmodum nos fauillam cineremq; despicimus, qui quasi mortuus prorsus ad mortuum immobilis permanebat. Itaque cum tanta animi cura comprimeret incentiua vitiorum, & naturæ: nihil humanum ab aliquo aliquando perpeſſus est. Stupent certe Iob omnes homines, & valde utique conuenienter. Est enim ille athleta mirabilis: & qui Paulum ipsum velut ex aduerso possit aspicere, ob patientiam puritatemque vitæ, ob testimonium dei, propter illam cum diabolo fortissimam pugnam, propter victoriam quæ pugnam secuta est: at Paulus non mensibus tantum, sed annis plurimis in agone perdurans, tam clarus emicuit, non terræ gleba faniem carnis erdens, sed in ipsius intelligibilis os leonis frequenter incurrens, & pugnans aduersus tentationes innumeræ, omni erat lapide tolerantior: qui non à tribus aut quatuor amicis, sed à cunctis infidelibus, à falsis etiam fratribus opprobria sustinebat, consputatus ab omnibus, atque maledictus. Sed illius erat magna hospitalitas, & cura pauperum, nec nos quidem istud negamus: sed Pauli eam liberalitate inferiorem docemus, & tanto inferiorem, quanto anima est corpus inferius. Quam enim ille curam impendebat carne debilibus, hanc iste animabus morbidis exhibebat, nunc mentes sensibus claudicanees dirigendo in recti stineris incessum, nunc nuditates deformes stola

O 4 cole

cœlestis philosophiæ vestiendo. In corporalibus quoque beneficiis tanto ille superabat, quanto est amplius in fame & nuditate viuentem indigentibus ferre præsidium, quām idipsum de diuitiarum affluentia ministrare. Nam illius quidem omni aduenienti aperiebat domus : huius vero anima vniuerso patebat orbi, ac fidelium populos benis

Cor. 6. gñæ mentis recipiebat hospitio, dicens: Non angustiamini in nobis, angustiamini autē in visceribus vestris. Et ille quidem cum oves & boues haberet innumeræ, erat in pauperes liberalis: hic vero nihil amplius corpore suo possidens, in hoc ipso sufficienter indigentibus administrabat: quod alicubi

Act. 20. ipse commemorans. Necessitatibus, inquit, meis, & his qui mecum erant, ministraverunt manus istæ.

- Corporis enim sui operam velut ex quadam possessione fructus esurientibus deputabat. Sed vermes videlicet, atque vulnera, sœuos atque intolerabiles sancto Job inferebant dolores, & ego fateor: sed si per tam multos annos Pauli verbera, & cum iugi fame etiam nuditatem, catenas, carcerem, insidias, periculaq; consideres, quæ à domesticis, ab extraneis, à toto postremo patiebatur orbe: addas huc etiam his profecto amariora, id est pro eis qui lababantur, dolores, solitudinem: quam pro ecclesiis vocationem, quam pro scandalizatis singulis perferebat: videbis quām erit omni saxo durior anima ista perpetiens, & ferrum atque adamantem superans.

Quæ enim Job corpore, hæc Paulus mente sustinuit, quem omni verme molestior de singulis quibusque labentibus moestitia consumebat. Vnde & iuges lachrymarum ex eo fontes non diebus solidum, sed etiam noctibus effluebant, omnique muliere parturiente vehementius affligebatur in singulis. propter quod etiam dicebat: Filioli mei, quos iterum parturio, &c. Quem vero iam quispiam post Job putet esse mirabilem? Mosen profecto, sed hunc etiam Paulus fatis eminenti virtute transcendit, cuius quidem sunt multa alia præclara.

Sed

Sed caput illius sanctæ animæ atq; fastigium est: quoniam pro Iudæorum salute deleri elegit ex libro vii: sed Moses cū cæteris optauit perire, Paulus pro cæteris. Non enim cum pereuntibus perire voluit, sed vt saluarentur aliij, ipse de gloriæ æternitate desiderare. Et ille quidem Pharaoni, hic autem diabolo quotidie repugnabat. Et ille pro vna gente, iste vero pro vniuerso orbe certauit, nō sudore, sed sanguini vice sudoris vndique profluente: cum non solum habitabiles mundi partes, verum etiam deserta ad cultum religionis adduceret, nec solum Græcorum populos, verum etiam Barbarorum. Poteram quidē & Iesum Naue, & Samuelem, & alios prophetas in comparationem vocare: sed ne sermonem faciam longiore, ad ipsa eorum capita condescendam. Cum enim istis excellentior apparuerit, nulla prorsus de aliis ambiguitas relinquetur. Quinam ergo eminentiores videntur? quis post hos alius, nisi Dauid, & Helias, & Ioannes, quorum unus prioris, alter secundi est precursor aduentus? propter quod etiam nominis communione coniuncti sunt. Quid igitur in David præcipuum reperitur? proculdubio hospitalitas, atque erga deum feruens amor. Et quis amplius, imo quis ita, vt anima Pauli, hæc vtraq; compleuit? Admirandum autem in Helia ego minime reor, quia cœlum clausit, quia induxit famam, quia ignem de cœlo sermone compluit: sed quia zelauit pro deo, erat in hoc mentis affectu ipso igne vehementior. Sed si Pauli zelum diligenter inspicias, tanto eum intuenies celsorem, quanto ille prophetis cæteris eminebat. Quid enim verbis illis reperiatur æquale, qui gloriam domini zelando dicebat: *Quoniam optabam ego anathema esse pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem?* Propterea è cœlis sibi propositis præmiis & coronis, tardauit atq; distulit, dicens: *Permanere autem in carne, necessarium est propter vos.* Propterea non solum istam quæ cernitur, sed illam quoque quæ intelligitur creaturam, ne quaquam sufficere sibi credidit, ad ostendendum zelum

Rom. 8.

Philip. 1.

O s. & chas.

& charitatem, qua ardebat in Christum: sed etiam aliam, quæ non est, sermone formauit, vt quod tota voluntate cupiebat, exprimeret. Sed Ioannes in cibum locustas & mel syluestre sumebat: at Paulus ita in mundi strepitu, quemadmodum ille in eremis quiete versatus est: non quidem pastus locustis, aut melle sylvestri, sed multo his victu viliore contentus, ac ne necessario quidem indulges cibo, pre feruore & studio prædicandi. Verum illius aduersus Herodes apparuit magna constantia, at iste non vnum, aut duos, aut tres, sed inumeros in simili positos potestate corripuit, immo longe illa saeuiores tyrannos. Res stat ut Paulum iam angelis comparemus. Ideoq[ue] relinquentes terram, ad cœlorum fastigia transeamus. Sed nullus sermonis nostri accuset audaciam. Si enim Ioannem & sacerdotes dei scriptura angelos nominauit: quid mirum, si præstantiorem omnibus Paulum illis virtutibus conferamus? Quid ergo in angelis magnificentem prædicamus? profecto quia cum omni cura obediunt deo. Quod David quoque admirando dicebat: Potentes virtute, facientes verbū illius, & cetera. Huic enim bono æquale est nihil. Prorsus etiam si sint millies incorporei: hoc est enim quod maxime præstat eos beatos, quia obediunt præceptis dei, quia eum in nullo aliquando contemnunt. Hoc igitur & in Paulo plane animaduerti potest, cum omni diligentia & cautione seruatum. Non autem solum sermonem eius impleuit, verum etiam præcepta, super quæ præcepta hoc quippe declarans ait: Quæ est ergo merces mea, ut euangelium predicans, sine sumptu ponam euangelium dei? Quid vero aliud in angelis propheta miratur? Qui facit, inquit, angelos suos spiritus, & ministros suos ignem vrentem. Sed hoc etiam in Paulo possumus inuenire, qui velut ignis, ac spiritus totum terrarum percurrit orbem, percurrendoq[ue] purgauit. Sed necdum cœlum iste sortitus est, & hoc omnino mirabile: quia talis versabatur in terris, & mortali adhuc carne circundatus, cum incorporalium potestatum virtute

2. Cor. 9.

tute certabat. Quanta ergo sumus condemnatione digni, cum uno homine bona omnia in se congregā te, ne minimam quidem eorum partem studemus imitari? Hæc assidne mente voluentes, & nosipsoſ inculpabiles præbeamus, & ad illius zelum studea mus accedere, vt ad eadem bona peruenire merea mur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium, in secula seculorum, Amen.

HOMILIA SECUNDA.

Quid sit homo, & quantæ naturæ nostræ nobilitas, quantæq; capax virtutis, hoc vel præcipue ex omnibus Paulus ostendit, qui nūc stetit aduersus criminationes humanæ creature, clarissima pro deo voce respondens, cohortans ad studia virtutis, & impudentissima blasphemantum ora cōcludens: docens quoque q; inter angelos hominesq; non grande sit medium, si tamen nosipſos diligentius excolamus. Non enim aliam ille est sortitus naturam, nec dissimilem nactus animam, ne que alterum habitans mundum, sed in eadem terra, eademq; regione, sub eiusdem etiam legibus nutritus & moribus, cunctos qui nunc sunt homines vel fuerunt, altius virtute transcendit. Vbi igitur illi nunc sunt, qui vitia in proclivi, virtutem in arduo colloca uerunt? Hic enim palam illis repugnat, dices: **Quod** enim in præsenti momentaneum est & leue tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternum in nobis gloriæ pondus operatur. Si autem huius tribulationes inueniuntur leues, quanto magis haec quæ sunt in nobis voluptates? Neque vero hoc solum in illo mirabile est, quod præ abundantia deuotionis quodammodo non sensit dolores pro virtute susceptos: sed etiam quod virtutem ipsam pro mercede pensauit. Nam nos equidem pro ea nec mercede proposita certamus, quam ille complectes etiam sine præmio diligebat, cuncta illa quæ asperitate sui videntur impedire virtutem, cum omni magnanimitate perpetiens: qui neque infirmitatem corporis,

2. Cor. 4.

corporis, neque multitudines circumstantium vndiq; negotiorum, neque tyrannidem naturæ, neq; quicq; aliud omnino causatus est, cum vtique maior illi q; cunctis & militiae principibus, & regibus terræ es- set cura commissa. Sed quotidie celsior, quotidie al- surgebat ardenter, & intentis sibi periculis noua semper alacritate pugnabat, isq; significans dicebat:

Philip. 3. Eorum quæ retro obliuiscens, in ea vero quæ prio- ra sunt extendens me: qui cum sibi iam mortem im- minentem videret, ad communionem delectatio- nemq; gaudijs alios prouocabat, dicens: Gaudete & congratulamini mihi: ac periculis, iniuriis, oppro- briisq; propositis, rursus exultat, & Corinthiis scri- bens, ait: Placeo mihi in periculis & in infirmitati- bus meis. Cum vtique hæc ipsa esse diceret arma iu- stitiæ ostendens hinc sibi fructum maximum proue- nire. Itaq; cum inter medias inimicorum versaretur insidias, ouans tamen de omni eorum referebat im- pugnatione victorias, & vbique cæsus verberibus, affectus iniuriis atque maledictis, quasi triumpha- les pompas ageret, crebra trophya strueret, orabat, gratiasq; referebat Deo, dicens: Deo autem gratias, qui semper triumphat nos. Itaque ad confusionem & iniurias, quas ob prædicandi studium sustinebat, magis quam ad bonorum obiectamenta propera- bat, mortem potius, quam vitam appetens: pauper- tam, quam opulentiam: & multo amplius labore desiderans, quam alij requiem post laborem: ac moe- rorem magis eligens, quam alij voluptatem: studio- sius pro inimicis oras, quam alij aduersus inimicos. Conuertit enim orbem terrarum: immo nos eum vere peruertimus. Ab illo autem sic custoditus est, quem admodum à deo fuerat institutus. Illa enim omnia quæ appetebantur à Paulo, naturæ congrua: hæc ve- ro quæ idem ille fugiebat, contraria iudicantur. Vn- de istud probari potest: Homo enim cum esset Pau- lus, ad illa tamen magis quam ad ista currebat. Vnū enim illi formidandum erat, atque metuendum, of- fensa nimiriū Dei, nec quicquā aliud omnino. Ergo

nec

nec desiderabile illi aliud erat, nisi placere semper deo. Non dico quia nihil præsentium desiderabat, sed nec ipsorum aliquid futurorum. Non enim mihi discas vrbes & gentes, exercitus, prouincias, potestates: hæc enim ille, quasi harenam, vilia reputauit, sed ea ipsa penè, quæ promittuntur in cœlis, & tūc eius ardentem in Christo amore videbis. Hic siquidē præ illius dulcedine, non angelorum, non archangelorum admiratus est dignitatem: nec quicquam horum simile concipiuit. Quod enim erat maius omnibus, Christi amore fruebatur, cum hoc beatorem secundis putabat, sine hoc autem neque dominatum, neque principatum socius esse cupiebat: sed cum hac dilectione magis esse extreus optabat, imò etiam ex numero punitorum, quam sine hac intersummos, & honore sublimes. Hoc enim erat illi maximum & singulare tormentum, ab hac charitate discedere: hæc illi erat gehenna, hæc sola pœna, hæc infinita & intoleranda supplicia. Sicut etiam perfrui charitate Christi, hoc illi vita, hoc mundus, hoc angelus: hoc præsentia, hoc futura, hoc regnum, hoc promissio, hoc bona videbantur innumera: præter hæc verò nihil in tristium parte ponebat. Horum enim quæ hic habentur, nihil asperum, nihil etiam suave reputabat. Sic despiciebat vniuersa quæ cernimus, ut solet herba iam putrefacta contemni. Tyrannos vero ipsos, ac populos spirantes furorem, velut esse quosdam culices existimabat. Mortem verò, & cruciatus & mille supplicia, quasi ludum putabat esse puerorum, dummodo propter Christum aliquid sustineret. Tunc enim tunc & amplectebatur libeter, & decorabatur vincitus catena magis, quam diademate coronatus. Etenim coarctatus carcere, habitabat cœlum, ac libentius verbera excipiebat & vulnera, quam alij brauia diripiunt: & dolores non minus, quam præmia diligebat, cum ipsos utique dolores loco duceret præriorum: propterea enim illos & gratiā nominabat. Quem sensum diligenter attēderet: præmium certe erat dissolui, & esse cum Christo: per-

permanere autem in carne, certamen: sed tamen propter Christi desiderium præmia differebat cupiditate certaminis, idq; magis necessarium esse ducebat. E regione verò anathema à Christo fieri optabat. Certamen hoc erat & dolor, magis autem & supra certamen, supraq; omnem dolorem. At verò esse cū Christo erat præmium singulare. Paulus tamen propter Christum illud maluit, quām istud eligere. Sed profecto dicat hic aliquis: quoniam hæc omnia propter Christum suavia esse dicebat: hoc planè etiam ipse confiteor, quoniam quæ nobis sunt causa tristitiae, hæc illi maximā pariebant voluptatem. Et quid ego pericula crūnasq; cōmemoro? In moerore enim

Cor. ii. maximo ille versabatur, propter quod dicebat: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Et si in moerore dicat quoq; quis inesse aliquam voluptatem: multi enim illorum qui filiorum mortibus vulnerantur, aliquid consolatoris accipiunt, cum fletibus manant, magisq; dolent, cum dolore prohibentur. Sic igitur & Paulus nocte & die consolationem excipiebat ex lachrymis, nullus siquidem tanto affectu mala propria, quām ille deflebat aliena. Quemadmodum enim illum opinariis afflictum, cum perditionē Iudeorum dolet, qui, vt illi salui fierent, seipsum à cœlorum gloria cupiebat excludi? Et vnum hoc manifestum est, quia scilicet non saluari illos acerbius æstuabat, quām seipsum perire: aut si non acerbius, nunquam aliud optasset, quod vtiq; quasi tolerabilius elegit. Qui cum certe spe maxima futuri præmiū pasceretur, non perfunctorie aliquid optabat, sed clamabat dicens: Quoniam tristitia est mihi magna, & continuus dolor cordi meo. Hunc ergo de singulis, vt ita dixerim, habitoribus mundi tam vehementer dolentem, & in commune pro cunctis, & Gentibus, videlicet, & Iudeis, & pro unoquoque peculiariter lamentantē: cuinam rerum quis poterit comparare, cui ferro, cui adamantis? Quidnam quis illam appellat aniam, aureamne magis, an adamantinam? Nam &

Rom. 9. erat

erat omni adamante fortior, & auro gēmīsq; pretiosior,
& alterā quidē materiā firmitate, alterā pretiosi-
tate superabat. Cui ergo rei hēc ab aliquo animā cō-
paretur. Earū quidē quæ sunt omnino nulli. Quod si
vel auro adamantis fortitudo, vel adamanti honor
daretur auri, tamē forte aliquo modo cōparatio eius
Pauli posset animæ conuenire. Sed quid ego adamā-
tem, vel aurū ad similitudinē adduco Paulū. Mun-
dū si è diuerso appendas omnē, & tunc videbis aper-
te Pauli vergere pondus examinis. Si enim de his
qui in melotis & specubus in exigua orbis parte
versantur hoc dictū est: quanto magis nos dicemus
Paulum mundo, & omnibus quæ in mundo sunt di-
gniorem? Si igitur eo mundus dignus nō est, sed for-
te vel cōclum, sed istud quoq; inuenitur inferius. Si
enim iste non solum cōclum, sed quæ habentur in cō-
lis, dei postposuit charitati: quomodo nō magis do-
minus, qui tanto est benignior Paulo, quanto malis-
tiam bonitas antecellit, innumeris eum cōclis iudi-
cat digniorem? Non enim quantū nos diligit deus,
tantum à nobis diligitur ipse: sed tanto effusius, quā-
tum nec sermo quidem sufficit explicare. Consi-
deremus ergo quantis illum honoribus etiam ante tē-
pus resurrectionis extulerit. In paradisum rapuit, &
in cōclum tertium subleuavit, ineffabilis arcani fecit
esse participem, taliumq; mysteriorum consciū, quæ
nulli hominum fas fuerit confiteri. Nec immerito:
siquidem Paulus in terra gradiens, sic se agebat in
cunctis, quasi angelorum societate frueretur. Nam
passibili adhuc colligatus corpori, illorum perfe-
ctione gaudebat, tantisq; fragilitatibus subdi-
tus, in nullo inferior supernis virtutibus apparere
certabat. Nam & tanq; pennatus totum dicendo per-
uolauit orbem; & velut incorporeus labores omnes
periculaq; cōtempsit, & quasi iam cōclum possidēs,
cuncta prorsus terrena despexit: et tanquam cū ipsis
iam incorporeis degeret, ita iugi mentis intentione
vigilauit: & angelis quidem sape diuersarum genti-
um cura cōmissa est, sed nullus illorū ita creditum
sibi

2.Cor.12.

sibi populum gubernauit, ut Paulus vniuersum gubernauit orbē. Neq; vero dicas, quia hæc non perficiabantur à Paulo. Hoc etiam nos fatemur. Sed & si ipse non erat qui cuncta complebat, nequaquam tamē ab eorum laudibus separatur: quia vtique dignum tantæ se gratiæ preparauit, per quam tam magnifica & gloriafa perficeret. Michaëli gens commissa est Iudæorum: Paulo vero terre, ac māria, atque vniuersi orbis habitatio, ipsumq; desertum, & hoc non ad iniuriam, quod absit, angelorum: sed ostendimus esse possibile illis hominem copulari, iuxtaq; illorum merita consistere. Cuius autem rei gratia, non angelis potius hæc prædicationis cura commissa est? Ut nullum scilicet excusationis colorem de se inueniret anima negligens: ac ne tu ad diuersitatem naturæ cōfugeres dormiendo. Deinde vt tanto etiam maior operum admiratio nasceretur, quanto de natura inferiore procederent. Quomodo enim non admirabile hoc, atque improbus videretur, cum ex terrena lingua sermo profiliens, mortem fugat, peccata dissoluit, tenebras cœcitatis illuminat, & mutatione misericordia terram conuertit in cœlum? Propter hoc igitur stupeo virtutem dei, propter hoc admiror promptū animum Pauli, quomodo se talē studuit exhibere, quomodo se tantæ gratiæ capacem parauit. Vos autem rogo, vt non miremini solum, verum etiam imitemini hoc tam clarum virtutis exemplum: sic nāq; poterimus coronarum eius esse participes. Quod si aliquis nos dixisse miratur, quia quicunq; habuerit Pauli merita, eadem sit etiam habiturus præmia, ipsum audiat ita dicentem: Certamen, inquit, bonum certavi, cursum consummaui, fidem seruavi: de cætro reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus in die illa iustus iudex. Non solum autem mihi, sed & his qui diligunt aduentum eius. Vides certe quomodo cunctos in eandem gloriæ communionem vocet. Quia igitur omnibus eadem corona gloriæ proposita est, studeamus omnes digni illis bonis, quæ promissa sunt, inueniri. Neq; solū magnitudinem

2.Ti.4.

tudinem atq; eminentiam in illo debemus considerare virtutum, & promptum illud animi eius atque robustum propositum, per quod ad tantam meruit gratiam peruenire: sed & naturæ societatem, per quā & nobis in cunctis ille participat: & sic etiam quæ valde sunt ardua, nobis facilis videbuntur & leuia, breuiç; hoc tempore laborantes, incorruptibilem ilam gestabimus atq; immortale coronam, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui est gloria & imperium, in secula seculorum, Amen.

HOMILIA TERTIA.

BEATVS Paulus, qui tantam vim humanæ alacritatis ostendit, ut ad cœlum quoq; ipsum valeret subuolare, prætermittens angelos & archangelos, aliasq; virtutes, aliquando quidem suo exemplo Christi nos fieri imitatores iubet, dicens: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Aliquando verò de se reticens, ad ipsius nos imitatiōnem dei extendit, dicens: Estote ergo imitatores dei, sicut filij charissimi. Iam verò demonstrans, quia nihil ita hanc imitationem pariat, quam si ita vivat aliquis, ut bonum eius in commune proficiat, atque universis utiliora prouideat, adiunxit: ambulate in charitate. ideo cum dixisset, imitatores mei estote: continuo de charitate differuit, quia haec præcipue virtus homines deo proximos facit. Quantæcunque enim sint aliæ virtutes, inferiorem tenentes locum, cunctæ erga hominum studia versantur: ut est contra concupiscentias pugna, ut quod aduersus gulam geritur bellum, ut in avaritiæ interitum acies ordinata, ut cum iracundiæ furore conflictus: diligere vero nobis deoq; communie est. Própterea & dominus imperabat: orate pro calumniantibus & persecuentibus vos, ut sitis filii patris vestri, qui in cœlis est. Hoc igitur & Paulus intelligens cunctorum esse caput honorum, omnium in se studia exprimere curauit. Nemo enim ita dilexit inimicos, nemo erga infi-

1. Cor. 4.

Eph. 5.

)(P diatores

diatores suos tam beneficis fuit, nullus pro affictis, ribus suis tanta perpeſſus est. Non enim illa quæ patiebatur, sed naturæ copulæ cogitabat, quantoq; amplius efferebatur inimici, tanto eorum magis misera batur insaniam. Ut enim aliquis indulgentissimus pater afficitur erga filium phrenesi comprehensum, cuius quanto magis conuiciis ictibusq; pulsatur, tanto eum potius miseratur atq; deflet: ita Paulus qui de ipsa magnitudine passionum eorum, à quibus affligeretur, existimaret furorem, maiora illis adhibebat fomenta pietatis. Audi igitur quām patienter, quām mansuetè nobis pro illis loquatur, qui eum quinque verberauerunt, qui eum catenis onerauerunt, qui vinculis sēpe constrinxerunt, qui eius ipsum sitiebant cruentem, quiq; illum quotidie discerpere gestiebant. Testimonium, inquit, illis perhibeo, quoniam æmulationem dei habent, sed non secundum scientiam. Et rursus eos, qui se supra illos superbius efferebant, refrenans: Noli, ait, altum sapere, sed time: si enim deus naturalibus ramis non pepert, ne forte nec tibi parcat. Quia enim cognouerat dominicam in illos iam processisse sententiam, quod unum & solum erat in sua potestate, præstabat. Sæpe lachrymabatur vehementer, & pro illis dolebat: volentes illis insultare prohibebat, atq; in quantum poterat, laborabat umbram eis aliquam excusationis obtendere. Et quia propter contumaciam eorum atque duritiam, persuadere illis fidē sermone nō pos

Rom. 16.

Ibidem.

terat, ad orationes cōuertebatur assiduas. Fratres, inquit, volūtas quidē cordis mei, & obsecratio ad deū fit pro illis in salutem. Sæpe quoq; meliores illos esse solicitat, dicens: Sine pœnitentia enim sunt dona & vocatio dei, vt non pertinaci vīsq; ad finem desperatione moriantur. Quæ vtiq; omnia sunt verba amantis, et valde eorum utilitatibus prouidentis: vt cum dicit, Veniet ex Sion, qui eripiat & auertat impiates ab Iacob. Mordebat enim vehementer, ac penitus dissecabatur, cum eos pereuntes videret, propter quod & multa solatia huic adhibebat dolori, alia

aliquando quidem dicens: Veniet ex Sion, qui eripi
 at & auertat impietas ab Iacob : aliquando vero,
 & isti non crediderunt in illorum misericordiam, et
 ut ipsi misericordiam consequantur. Facit autem hoc
 etiam Hieremias, vim quandam inferens, atque con-
 tendens excusationem aliquam pro delinquentibus
 inuenire, & nunc quidem dicens: Sed peccata nostra
 restiterunt nobis: & rursus: Non est in homine via
 eius, nec homo ibit, & dirigit iter suum: & rursus:
 Memento quoniam puluis sumus. Mos etenim est
 omnino celeberrimus, ut hi qui pro delinquentibus
 deprecantur, & si nihil idoneum afferant, ad rogan-
 dum saltem umbram quandam excusationis pro eis
 opponant, non certa verborum proprietate munis-
 tam, nec quae trahi poslit in dogmata, sed quae pro
 pereuntibus tantummodo consoletur dolentem. Non
 ergo huiusmodi excusationes scrupulosius pondere-
 mus, sed intelligamus esse illa dolentis animae, & di-
 cere aliquid pro peccatoribus requirentis, iuxtag-
 hunc modum haec quae superius dicta sunt, censemus.
 Putas autem, quia erga solos Iudeos talis exti-
 terit, ad alios vero, vel domesticos, vel extraneos,
 non se multo etiam prebuerit mitiorem? His autem,
 inquit, qui sine lege erant, factus sum, quasi sine le-
 ge essem, ut omnes lucrifacerem. Audi igitur quid
 ad Timotheum sit locutus: Seruit, inquit, dei non opor-
 tet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, doctorem,
 patientem, cum modestia corripienteri eos qui resi-
 stunt, si quando det illis deus penitentiam ad cognoscendam veritatem, ut resipiscant a diaboli laqueis,
 a quo capti tenetur ad ipsius voluntatem. Vis autem
 probare, quam modeste etiam & cum illis loquatur,
 qui in peccata corruerunt? Audi quid Corinthiis di-
 xerit: Timeo, inquit, ne cum venero, humiliet me
 deus apud vos, & lugeat multos ex his qui ante pec-
 cauerunt, & non egerunt poenitentiam super immunita-
 ditia & fornicatione, & impudicitia quam gesserunt.
 & ad Galatas, Filio, inquit, mei, quos iterum parturio,
 donec Christus formetur in yobis. Et in causa eius,

*Esa. 59.**Hier. 3.**Gen. 3.**1. Cor. 9.**2. Tim. 2.**2. Cor. 12.**Gal. 4.*

P. 2. qui

qui fuerat fornicatus, non minus & ipso, qui pro peccato suo lamentabatur, dolet, propter illo alios deprecatur, dicens: Confirmate in illū charitatem: Sed etiā quando ab ecclesiis corpore separabat, quād multis hoc lachrymis gemitusq; faciebat. Ex multa, inquit, tribulatione, & angustia cordis scripsi vobis per multas lachrymas, non ut contristemini, sed ut sciatis, quoniam charitatē habeam abundātius in vobis & rursus: Factus sum Iudæis tanquam Iudæus, his qui sub lege erant, quasi sub lege essem, factus sum infirmus infirmis, omnibus omnia factus sum, ut omnes saluos facerem. Vidisti ne, quæso, animā omnia terrena superantē? Omnem enim prorsus hominem deo exhibere cupiebat, & omnes, quantum ad ipsum spectat, exhibuit: quasi enim vniuersum mundum genuisset, sic perturbabatur, sic curabat, sic omnes in regnum dei festinabat inducere, docendo, pollicendo, meditando, tum orando pro ipsis, tum etiā ipsis supplicando, et terrendo, & demones corruptores animarum fugando, aliquando epistolis, aliquando præsentia, nunc sermone, nunc rebus, per discipulos, per semetipsum conabatur erigere labantes: stantes verò firmare, humiliantes attollere, sanare contritos, torpentes oleo exhortationis animare, inimicis insonare terribiliter, hostes minaciter intueri, more optimi cuiusdam ducis ac medici, artis suæ instrumenta gestantis, protector ipse bellantium, ipse sedulus ægrotorum minister, & unus omnium officiorum personas, & exercitium ubique custodiens.

Nec in spiritualibus solum tam egregium conservabat ducem, sed in carnalibus quoq; plurima sollicitudinis, ac prouidentiae suæ documenta præstabat. Aut itaque quemadmodum pro una etiam muliere ad vniuersum scribat populum, dicens: Commendo autem vobis Phœben sororem meam, quæ est in ministerio ecclesiæ, quæ est Cenchris, ut eam suscipiantis in domino digne sanctis, & assistatis ei in quocunque negotio vestri indiguerit: & iterum: Nostis autem, domum Stephanæ, ut & vos subditi sitis eiusmodi:

modi: & rursus: Cognoscite quæ huiusmodi sunt.
 Est enim hoc quoque proprium & familiare in dilectione sanctorum. Sic enim & Helisæus mulierem illam susceptricem suam, non spiritualibus solum, verum etiam carnalibus beneficiis remunerat, propter quod cum multa solicitudine curaque dicebat: Num est tibi sermo ad regem, vel ad principem? Et quid mirum, si commendationes per literas praestitit Paulus: qui ad se aliquos reuocans, nec de viatico illorum curam gerere dignatus est, idque ipsum in epistola sua scribere. Siquidem scribens Tito ait: Zenam legis peritum, & Apollo sollicitate praemittit, ut nihil illis desit. Qui commendans aliquos tam studiose scripsit atque sollicitate, multo magis sicubi vidisset periclitantes, cuncta fecisset. Ad Philemonem quoque propter Onesimum scribens: vide quam omne impendebat studium, quam intente ac sollicitate ducetur. Qui autem pro uno seruulo, maxime fugitiuo, & qui ex rebus domini multa subtraxerat, integrum, omnique affectu plenam epistolam sine cunctatione composuit: qualis circa alios fuerit perpende. Vnum enim hoc ille pudore dignum putauit, aliqd scilicet pro cuiuslibet salute negligere. Propter hoc agebat omnia, & commonebat: nec omnino quicquam pro his, qui saluandi erant, cunctabatur impensis, non verba, non pecunias, non denique corpus ipsum. Qui enim millies seipsum tradiderat in morte, multo magis si habuisset, nec pecuniis pepercisset. Et quid dico, si habuisset, cum probare possim, non pepercisse eum pecuniis, etiam nihil habentem: & ne ambiguum putetur esse quod dicimus, audi ipsum rursus loquentem: Quoniam, inquit, libenter impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris: & ad Philippenses scribens ait: Necessitatibus meis, & his qui mecum erant, ministrauerunt manus istæ. Cum vero celsus in omnium consistet arce virtutum, omnem tamen flammarum præcipuo charitatis ardore vincebat. Ut enim missum in ignem ferrum, totum profecto ignis efficitur: sic Paulus charitate

Tit. 3.

2. Cor. 12.

Act. 20.

P; ritate

ritate succensus, totus factus est charitas, qui quasi
 communis totius mundi esset pater, ita in amore om-
 nium ipsos eorum imitabatur parentes: immo cunctos,
 non carnales tantummodo, verum etiam spirituales
 patres solicitudine ac pietate superabat: & pecuni-
 as, & verba, & corpus: & animam pro his, quos dili-
 gebat, impendens. Propter hoc itaque charitatem eti-
 am plenitudinem legis vocabat, & vinculum perfe-
 ctionis, & omnium matrem honorum, & initium si-
^{2. Tim. 1.}
^{Rom. 13.} nemque virtutum: proptereaque dicebat, Finis autem
 praecepti est charitas de corde puro, & conscientia
 bona: & rursus: Non adulterabis, non occides. Et si
 quod aliud est mandatum, in hoc verbo instaura-
 tur: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Quia
 igitur & initium, & finis, & bona omnino vniuersa
 dilectio est, vel in ipsa studeamus Paulum imitari:
 etenim hic illius ope talis effectus est. Non enim
 proponas mihi mortuos, quos saepius suscitauit: ne-
 que leprosos: quos eadem virtute mundauit: nihil
 horum requirit a te deus. Posside charitatem Pauli,
 & perfectam adipisceris coronam. Cuius vero ista
 sententia est: Ipsius nutritoris, utique charitatis, qui
 eam & mirabilibus, & signis, & aliis bonis mille
 praeposuit. Quia enim eam ipse abunde, ac vehemen-
 ter impleuerat, idcirco etiam acrius, atque examinatus
 vim eius intelligit. Per ipsam etenim ille ad tam cel-
 sum perfectionis culmen ascendit, nihilque eum ita
 dignum deo, ut virtus praestitit charitatis: & ideo
^{1. Cor. 12.} dicebat, Imitamini dona meliora, & adhuc excellen-
 tiorem viam vobis demonstrabo, charitatem profe-
 cto optimam viam, planissimamque pronuntians. In
 hoc ergo & vigilanter ambulemus, ut & Paulum,
 immo & dominum Pauli videre mereamur, & incor-
 ruptibiles consequamur coronas, gratia & miseri-
 cordia domini nostri Iesu Christi, per quem
 & cum quo gloria patri, cum spiritu
 sancto in secula seculorum,
 Amen.

HOMI

B Eatus Paulus, qui nos hodie cōgregauit, quique terrarū etiam illuminauit orbem, vocationis suæ tempore aliquando cæcatus est, sed illius cæcisas illuminatio totius orbis effecta est. Quoniam enim videbat malè, bene eum excæcauit deus, vt vtiliter iam videret in reliquum. Simul enim & documentum ei virtutis suæ præbuit, & in passione eius figurauit futura, & modum eius prædicationis edocuit, quod scilicet oporteret eum priora studia penitus excludere, & quasi conniuensem oculis semetipsum vndique coercere: propter quod ipse idem istud significans, clamat: Si quis videtur inter vos sapiens, stultus fiat, vt sit sapiens. Nequaquam ergo potuisset rursum bene videre, nisi prius excæcatus fuisset. Vnde & propriam sapientiā, qua perturbabatur excludens, fidei se per cuncta committit. Sed nullus hoc audiens, vocationem istam necessitatē putet: siquidem potuit redire vnde discesserat. Multi enim & in Nouo, & in Veteri testamento, cum maiora sæpe mirabilia vidissent, retrò (vt legimus) sunt reuersi: vt Nabuchodonosor, vt Iudas, vt Elimas magus, vt Simon, vt Ananias, vt Sapphira, vt vniuersus populus Iudeorū: sed nō ita Paulus. Illustrato enim mentis aspectu ad syncerissimum illud lumen cursu tetendit, atque ad cœlū perniciiter subuolauit. Quod si interroges, cuius rei gratia sit cæcatus, accipe ipsum loquentē: Audistis inquit, conuersationē meā aliquando in Iudaismo, quoniam supra modū persequabar ecclesiam dei, & expugnabam illam, & proficiebam in Iudaismo supra multos coætaneos meos, in genere meo abundantius æmulator existens paternarum mearū traditioñū. Quia enim vehemens quidem erat & ferus, frensis quoque vehemētioribus indigebat, ne scilicet impetu ipso eius quo ferebat alacritatis arreptus, prolatā à se dei verba contemneret. Propterea igitur furor eius indomitū prius cōprimit, cōcitatos et precipites illius iracundiæ fluctus cæcitatis beneficio

1. Cor. 3.

Gal. 1.

P. 4. redigit

redigit in quietem: & tunc demum cœlesti eum do-
mat afflatus, ostendens propriæ inaccessibilem sapi-
entiam, & supereminente omnibus diuinæ scien-
tiæ bonitatem, ut disceret, cui iam aduersario repu-
gnaret: quem certe non modo punientem ferre non
posset, sed ne beneficia conferentem. Non enim ille
obscuritate tenebrarum, sed luminis nimietate cœca-
tus est. Et cur, inquies, hoc non ante factum est? Ne
quereras istud, neque velis esse curiosior, sed concede
incomprehensibili dei prouidentiæ salutes hominū
notis sibi temporum opportunitatibus ordinanti.
Sic enim etiam ipse fatebatur dicens: Cum autem
placuit ei, qui me segregauit de vtero matris meæ,
vocauit per suam gratiam, ut reuelaret filium suum
in me. Nihil tu igitur scruteris amplius, quando hec
dicit & Paulus. Istud enim tunc utique fieri oportu-
it, cum iam scandala ubique creuissent. Ab ipso itaque
discamus, quoniam nullus ante Paulum, neque ipse
Paulus ex se tantummodo eum inuenit, sed ipse se
Ioan. 15. Christus ostendit, & idcirco dicebat: Non vos me
elegistis, sed ego elegi vos. Cæterum cur ante non
credidit, cum videret resurgere mortuos, ambulare
claudos, paralyticos roborari, dæmones effugari?
Nullum enim fructum ille ex his omnibus consecu-
tus est, cum tamen non ignoraret ista, qui tam erat
erga apostolos curiosus, qui certè cum lapidaretur
Stephanus, adstabat, & faciem eius videbat angelico
fulgore radiantem. Cur ergo nihil inde lucratus
est? Quia neqdu utique vocatus fuerat à Christo. Tu
vero hoc audiens, nolo vocationē istam, necessitatē
putare. Non enim deus cogit homines vocando, sed
post vocationē quoque permittit eos propriarum esse
dominos voluntatum. Nam et Iudæis seipsum quā-
do oportuit, reuelauit: sed illi propter gloriam, quā
ab hominibus requirebant, vltro se offerentem su-
scipere noluerunt. Verum hoc loco infidelior quis
opponat, atque dicat: Cur me etiam non vocauit ē cœ-
lo? Vnde etiam manifestū est, ô homo, quia Paulum
vocauit de cœlo? Sed credis istud? ergo si credis, hoc
ipsum

ipsum ad signum tibi satis est. Si verò non credis, quia è cœlo Paulum vocauit: quomodo dicas, cur me etiam nō vocauit? Credis, quia ille vocauit, hoc ipsum tibi (ut dixi) abundat ad signum. Crede igitur nam te quoq; è cœlo vocat Deus, si habes animā ad obediendum paratam. Quod si inobediens sis, & corruptæ depravataç; sententiæ, ne de cœlo quidem ad te vox demissa tibi sufficit ad salutem. Quoties autem & Iudæi vocem audire de cœlo, in Nouo, & in Veteri testamento, nec tamen facti sunt idcirco meliores? Nam in Veteri, Iudæi post mille miracula pro deo vitulum, quem fecerant, adorauerunt. At vero Hierichuntina meretrix, quæ nihil omnino ex mirabilibus viderat, ostendit tamen fidem in exploratorum susceptione mirabilem. Interea quoq; reprobationis Iudæi signa cernentes, permanebant lapidis duriores. Niniuitæ vero Ionam solum videntes crediderunt, & egerunt pœnitentiam, & venturam super se iram dei conuersione pepulerunt. In Nuevo etiam testamento sub præsentia ipsius Christi, latro quidem cū crucifixum cerneret, adorauit: Iudæi vero qui eum spectauerant mortuos suscitantem, & vinixerunt & affixerunt cruci. Quid autem nostra quoq; ætate, nōne ex fundamentis templi, quod Hierosolymis fuit, ignis exiliens audentes illud ædificare consumpsit? si cq; reliqui ab inquis conatibus defiterunt, nec tamen ab impietate sua atque cætitate conuersi sunt. Quanta vero etiam post hæc alia facta sunt miracula: ut cum super Apollinis verticem fulmen illapsum est, ut cum ipsius responsa dæmonis transferri à rege sepultum iuxta se martyrem cōpulerunt, dicentis se alloqui omnino non posse, quādiu proximam illius arcam videret: erat namq; vicina. Post quæ ipsius regis auunculus, qui prophano attaetu consecrata deo vasa temerauerat, vermis exesus interiit: Præpositus quoq; regalis ærarii, ob aliā quam ecclesiæ intulerat iniuriam, medius repente di ruptus est: tunc etiam regionis nostræ fontes, qui prius flumina ipsa cursu inundante vincebāt, subito

P 5 in se

in se resiliendo fugerunt, nunquam hoc ante perpessi nisi postquam loca illa sacrificiis ac victimis inquinauit. Quid verò iam memorem famem toto prorsus orbe terrarum cum impio rege dominatā, regis interitum in regione Persarum: ante mortem verò mentis errorem perpessum, exercitum in medio barbarorum relictum, & vndiq; velut quodam reti conclusum, redditum ex illis locis improuisum atq; mirabilem? Cum enim rege impio miserabiliter interempto, alter pius in eius successisset imperium, aduersa omnia continuo dissoluta sunt, & exercitus qui velet in mediis erat retibus inuolutus, nec ullum exercitum aliquando se inuenturū esse credebat, Dei iam nutu ab hostibus liberatus, omni cum securitate remeauit. Et hæc quidem quæ non valeant ad partem pietatis attrahere? Quid verò praesentia? nonne etiā multo mirabiliora dicenda sunt? nōne crux prædicatur, & totus ad credendum mundus accurrit? Nōne mors nuntiatur, & omnes conuolant? Nunquid non innumeri crucifixi sunt? Nunquid non duo latrones cum Domino pependerunt? Nunquid non sapiētes? Nunquid non multi extiterunt potentes? Cuius igitur aliquando sic nomen obtinuit? Et quid dico portentes atq; sapientes? Nunquid non fuerunt reges inclyti? Quis ita sibi terrarum orbem tam brevi tempore subiugauit? Non enim varias mihi atq; diueras opponas hæreses. Omnes siquidem eundem prædicant Christum, etsi nō omnes sane prædicent atq; legitime. Illum enim omnes prædicant, qui in Palæstina & natus, & passus, qui Pontio Pilato adiudicatus crucifixus est. Hæc igitur cuncta quæ proposui, nōne etiam magis virtutis eius videntur habere documentum, quam illa vox allata de cœlo? Cur enim nullus ita aliquando regnum, ut hic solus obtinuit, certe cum innumera ex aduerso impedimenta pugnarent? Nam & reges contra Euangelium præliati sunt, & tyranni bella gesserunt: & nostra usq; adeò attrita sunt, ut inde magis fierent clariora. Vnde igitur hæc tanta, tamq; admirabilis virtus? Magus scilicet.

cet erat. Solus ergo iste magus tam potens fuit. Aus-
distis nempe, quia & apud Persas magi, & apud
Indos extiterunt, sicut quoque & modo. Sed ne nomen
quidem eorum usque sonat. Et ille quidem ex Tyra-
norum urbe deceptor ac maleficus aliquo loci appa-
ruit, at breui aliquanto tempore in exigua parte or-
bis resulsi: sed celeriter extinctus atque deletus est,
qui non ecclesiam omnino, non populum, non ali-
quid horum reliquit. Sed quid dico magos atque ma-
leficos extinctos? Vnde, quæso, omnium deorum
templa extincta sunt, & Dodoneus, & Clarius, &
omnes istæ prophanitatis officinæ silent, ac penitus
obstructæ sunt? Vnde igitur non solum crucifixum,
sed etiam pro ipso occitorum fauillas dæmones con-
tremiscunt? Cuius rei gratia, saltem nomen audi-
entes crucis, in fugam resilunt: cum certe si se res
haberet aliter, magis eos oporteret irridere quam fu-
gere. An fortè crux quid clarum videtur ac nobis
ile? Inquit è contrario turpis, & exprobrabilis mors.
Est enim & utique penalís mors, & omnino teter-
rima, & apud Iudeos maledicta, & inter Gentiles
abominanda. Vnde igitur illam dæmones refor-
midant, nisi de virtute crucifixi? Si enim illam per
seipsum timerent, quanquam & hoc ipsum deis es-
set indignum, tamen & ante illum, & post illum
plerique crucifixi sunt, & cum ipso etiam duo.
Quid igitur si inuocet aliquis nomen latronis, vel
alterius cuiusquam crucifixi, dæmon ne fortè time-
bit ac fugiet? Nequaquam, quinimo ridebit. Si ve-
ro Iesum addideris Nazarenum, velut ab igne re-
pente diffugiet. Quid igitur ais? Vnde præualuit?
Quia, inquis, seductor fuit. At non hæc præcepta
loquuntur. Deinde & multi seductores fuerunt,
& tamen nullus obtinuit. Sed quia magus fuit.
Verum longe aliud eius dogmata contestantur.
Sed & magorum multa saepe fuit copia, nec ta-
men ullum huius potentiae nomen auditum est.
Sed quia sapiens fuit. At multi fuerunt saepe sapi-
entes. Quis itaque similiter obtinuisse dicetur?
Nullus

Nullus enim aliquando saltem ex parte aliqua huic potentiae appropinquauit. Vnde liquido patet, quoniam Christus non fuerit magus, non seductor, sed qui est contra horum extitit emendator. Et vere diuina virtus, nec ulli omnino superabilis. Idcirco & ipse cuncta vicit, atque perdomuit. Et Paulus cum illa arte vilissima tantam potuit inspirare virtutem,

Act. 18. quantam ipse rerum testatur effectus. Homo etenim ignobilis, abiectus, & circunforaneus, qui artem exercebat in pellibus, intantum virtute progressus est, ut vix triginta annorum spatio & Romanos, & Persas, & Parthos, & Medos, & Indos, & Scythas, & Aethiopes, & Sauromatas, & Saracenos, & omne profus humanum genus sub iugum mitteret veritatis. Responde igitur, unde iste opifex vilis, ac publicus stas in loco artis suae, ac scalpellum in manu gerens, ita ut ipse philosophatus sit, & alios docuerit philosophari, gentes scilicet, urbes atque regiones, nec vim in se sermonis ostendens? Audi enim ipsum

2. Cor. ii loquentem: Et si imperitus sermone: nec pecunias

1. Cor. 4. possidens: nam hoc quoque ipse testatur. Usque ad hanc, inquit, horam & esurimus & sitiimus, & nudi sumus, & colaphis caedimur. & quid dico pecunias: cum ille saepe necessarium quidem non haberet cibum, nec quo se circundaret indumentum. Quia vero nec de professione clarus fuerit, ipsius discipulus ostendit, dicens, quoniam manebat apud Aquilam & Priscilam, propterea quod eiusdem artis essent. Erant enim scenofactoriae artis. Non igitur a proaquis nobilis, quippe qui tam vilis fuisse artis ostenditur, non a patria, non a gente, tamen progressus in medium, ac tantummodo apparens, inimicorum cuncta turbauit, vniuersa confudit: & sicut in stipulas, aut in foenum ignis immisus, omnia dæmonum opera consumpsit, atque in quod voluit, omnia conuertit. Neque vero hoc solum admiratione dignum est, quod tantam potentiam talis obtinuit: sed quoniam discipulorum quoque illius plurimi pauperes, imperiti, ac totius erat eruditionis extranei, in fama & egestate viuens

viuentes, ignobiles, ac de ignobilibus procreati: quod certe etiam ipse prædicauit, nec erubuit eorum cōmemorare pauperiem, imò ne necessaria quidem eorum victui postulare. Proficiscar, inquit, Hierusalem ministrare sanctis. Et rursus: Secundum vnam sabbati vnuſquisq; vestrum reponat, quod ei bene placuerit, vt non cūm venero tunc collectæ fiant.

Quare vero plures discipulorum ex imperitorum numero constarent, ad Corinthios scribens, ait: Vide vocacionem vestram, quoniam non multi sapientes secundū carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed & valde obscuri, & viles fuerunt. Nā infirma mundi, inquit, elegit Deus, & quæ non sunt, vt ea quæ sunt destrueret. At nobilis & eruditus erat fortè persuasor. Nec istud quidē: nam hoc quoque ipse confirmauit, dicens: Et ego veni ad vos, nō in sublimitate sermonis, aut sapientiæ, annuntians vobis testimonium Christi. Nō enim iudicaui me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, & hūc crucifixum. Et sermo meus, & prædicatio mea, non in persuasilibus humanæ sapiētię verbis. Sed causa nimirum ipsa prædicationis erat idonea, quæ ad se pertraheret audientes. Accipe quid etiam super hac re ipse pronuntiet. Quoniam, inquit, Iudei signa petunt, & Græci sapientiam querunt; nos autē prædicamus Christum crucifixum, Iudeis quidem scandalum, Græcis autem stultitiam. Sed securitate, ac libertate perfunctus est. At omnino à periculis nunquam respirauit. Et ego, inquit, in infirmitate, & timore & tremore multo fui apud vos: neque vero ipse solum, sed etiam discipuli eius passionibus subiacebat. Mementote, inquit, dierum priorum in quibus illuminati magnum certamen sustinuistis passionum. In altero quidem opprobriis, & tribulatiōnibus spectaculum facti, in altero etiam socii taliter conuersantium facti: nam vinceti compassi estis, & rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis. Et rursus ad Thessalonicenses ait: Vos enim eadem passi estis à cōtribulibus vestris, sicut & ipsi à Ies-

Rom. 15
1. Cor. 16

1. Cor. 16

Heb. 9

1. Thes. 2

à Ies.

à Judæis , qui & dominum nostrum occiderunt, & prophetas suos persecuti sunt. Rursus ad Corinthios

Cor. i. os scribens: Sicut, inquit, abundant passiones Christi in vobis, & quemadmodum socii estis passionū,

Gal. 3. ita eritis & consolationis. Et ad Galatas: Tanta, inquit, passi estis sine causa, si tamen sine causa. Cum igitur & prædicator, & imperitus, cum etiam pauper esset, & prorsus ignobilis: & quod prædicabatur, non modo commendatione sui esset vacuum, verum etiam offensione plenissimum, & auditores ipsi inopes, imbecilles atq; omnino nulli, & pericula tam crebra, tam varia, non doctoribus solum, sed etiam discipulis imminerent, & crucifixus esset qui annuntiabatur adorandus: quidnam illud est, quod huius prædicatio potuit obtinere? Nōne lucidissime

me claret diuina hoc & ineffabili quadam virtute perfectum? quod certe etiam inimicorum comparatione potest liquido comprobari. Cum enim videtur contraria horum vniuersa concurrere in vnum: id est, ut opes, & nobilitatem, & patriæ claritudinem, & oratoriæ artis pompam, & pacis securitatem, & plurimam in ipsa superstitione culturam, continuo tamen morem prophanitatis extinctum: hos vero qui sunt ex aduersa parte superare, quæ horum causa sit, responde. Tale est enim, ut cum rex quispiam instructus armis, fretus exercitu, potētissimas in bello acies instruens hostes superare nequiuferit, nudus aliquis, & pauper, & solus, ac ne breui quidem faculo armatus, aut simplici ueste tectus, certamē ineat, eaq; peragat quæ alii, nec cum mille quidem munitionibus patrare potuerūt. Noli igitur in praua permanere sententia, sed virtutem venerare crucifixi. Neque enim si regem aliquem videoas ciuitates sibi excelsas parantem, circumagētem fossas, muris machinas imponentem, innumeram quoq; habentem militum multitudinem, arma fulgētia, pecunias infinitas, vnamq; hostium ciuitatem destruere non valentem: alterum vero nudo corpore dimicantem, solisq; manibus vtentem, non vnam aut duas, aut paucas,

cas, sed & prorsus innumerās, totoq; orbe diffusas
vrbes percurrentem celeriter, cunctasq; capientem,
humanæ hoc dicas esse virtutis. Sic ergo proculdu-
bio in præsenti causa sentiendum est. Propterea
enim concessit Deus & latrones cum saluatore cru-
cifigi, & ante saluatoris aduentum seductores ali-
quot apparere, vt etiam ex comparatione rerum
nimis infipientibus ostenderetur excellentia veri-
tatis: & discerent, quia hic non vnu ex illis, sed
grande sit inter tam dispares, infinitumque discri-
men. Nihil enim Christi gloriam potuit inum-
brare, vel eorundem opportunitas temporum,
vel communio passionum. ne quis enim putaret,
quia dæmones crucem, & non crucifixi pauerent
virtutem, obstruxit ora ista dicentium per latro-
nem. Quod si temporum opportunitas cuncta fe-
cisse dicatur, ad repellendum Theodosius atque
eius discipuli proferentur, qui cum eisdem ferè, qui-
bus etiam C H R I S T V S temporibus extitis-
set, & veritatem per quædam etiam signa impu-
gnare tentasset, repente destructi sunt. Quod enim
iam ante memorauī, ideo interdum falsa fieri Deus
signa concessit, vt abundantius vera monstraret.
Propterea & pseudoprophetas tempore propheta-
rum, & pseudoapostolos cum apostolis apparere
permisit, vt disceres, quia splendentes eius vbiique
virtutes nequaquam obscurare posset similitu-
do & vmbra quædam virtutum. Age iam ex aliis
quoque documentis, probemus esle hanc poten-
tiam singularem, & præcipuam atque mirabi-
lem. Docebimus enim Christi gloriam ipsa ma-
gis inimicorum impugnatione creuisse. Quidum
enim hunc ipsum beatum Paulum Romæ quidam
persequerentur, aliquando hoc ipsum dogma in-
quietius prædicabant. Cupientes enim Neronem
impugnatorem Pauli acrius in eius odium com-
mouere, mira quadam arte lædendi suscepserunt
& ipsi euangelicæ prædicationis officium, vt ma-
gis scilicet fidei sermone feruente, & discipulorum
crescen-

crescente numero, in immensum ignesceret furor ty
ranni, & fera maiora adhuc colligeret incrementa fe
ritatis. Et hoc ipse ad Philippenses Paulus scribēs,
ait: Scire vos autem, inquit, volo fratres, quæ circa
me sunt, magis venerunt ad profectum euangelii,
ita ut plures ē fratribus confidentes in vinculis me
is, abundantius auderent sine timore verbum dei
loqui. Quidam quidem etiam per iniuidiam & con
tentioñem, quidam etiam per bonam voluntatem
Christum prædicant: quidam autem ex contentio
ne Christum annuntiant non syncere, existimantes
pressuram suscitare vinculis meis. Quidam autem
ex charitate, scientes quod in defensione euangelii
positus sum. Quid enim si omni modo, siue per oc
casione, siue per veritatem Christus annūtietur?
Vidisti certe, quemadmodum etsi ex contentione
aliqui prædicarent, tamen etiam per inimicos veri
tas Christi crescebat. Supra vero hanc inimicorum
calliditatem, alia quoq; ex aduerso multa veniebāt.
Nam & antiquæ leges, non modo non opitulaban
tur, verum etiam aduersabantur: contraq; veritatis
partem non solum malitia obloquentium inimico
rum, verum etiam ignorantia dimicabāt, regem aie
bant alterum Christum. Non enim nouerant eius
cœleste regnum terribile istud, & absque ullo ter
mino gloriosum: sed & quasi tyrannidem morbis
inferentibus per calumniam repugnabant, & in com
mune omnes, & specialiter aduersus eos singuli di
micando. In communi quidem, quasi contra eos,
qui publicæ disciplinæ, & legum scita destruerent:
specialiter vero, quasi singulorum domos diuisioni
bus diuertiisq; dissoluerent. Nam & filium tunc im
pugnabat pater, & filius patrem negabat, & maritū
vxor oderat, & vxorem maritus, filiæ quoque cum
matribus dissidebant, cognati cognatos, amici op
pugnabant amicos, eratq; per omnium domos va
rium istud, & multiforme bellum, propinquos sepa
rans, dispergens curiam, iudicia cōturbans: cum vti
que mores patrii soluerentur, festivitas & cultura
dæmo-

dæmonum pelleretur, quæ alij legumlatores vel in primis custodienda decreuerant, cum his omnibus etiā tyrannidis orta suspicio vndiqꝫ faciebat eos explodi. Neqꝫ verò dicere quispiam potest à gentibus quanta inferebantur, à parte verò Iudæorum omnia inquietabantur, cum certe isti etiam sæuius imminarent. Cumqꝫ & ipsi ei destructionem legis impinge rent: non enim cessat, inquiunt, loquens contra legē, & locum sanctum. Veruntamen vndiqꝫ inuidiè igne succenso, ab domibus, ab urbibus, ab agris, à solitudine, à terra, à mari, à gentibus, à Iudæis, à principiis, à plebibus, à regibus, à regū ministris, cum oēs ad crudelitatem se mutuō cohortarentur, & omnes ferissimè sæuiusqꝫ consurgerent: beatus tamen Paulus in tantos ignes insiliens, atqꝫ in medio talium lusorum consistens, quanquam ictus omnium exciperet, non modò tamen obrutus ipse non est, sed etiam omnes illos in partem transtulit veritatis. Et hæc & alia quoqꝫ prælia non minus sœua memorabo: vt illud quod aduersus pseudoapostolos gerebatur quotidie: quodqꝫ eum super omnia alia torquebat, domesticorum dolus, ruina nutantum: multi enim etiam ex fidelium numero habebantur, sed etiam cōtra ista præualuit. Vnde, quæso, ex quâue virtute? Quia, inquit, arma nostra non carnalia, sed potentia sunt ad destructionem, munitionum consilia destruentē, & omnem altitudinem extollentē se aduersus scientiā dei. Propterea igitur in diuersum omnia vertebratur ac mutabantur repente: ac sicut igne succenso paulatim spinæ consumuntur, & cedunt, flammisqꝫ superantur, ac mundi redduntur nouales: sic etiam Pauli insonante lingua, & omni igne vehementius irruente cedebant omnia, fugiebantqꝫ & dæmonum cultus, & celebritas omnis, atqꝫ festiuitas, & mores patrii, & populorum furores, & tyrannorum minæ, & insidiæ domesticorum, & pseudoapostolorum operaciones malignæ. Magis autem sicut radiis solis orientibus, & tenebræ fugantur, & feræ latitant, foueisque conduntur, & latrones recedunt, & homicidæ ad an-

)(Q tra

era suffugiunt, & amouentur piratæ, & sepulchrorum
 violatores fugantur, & adulteri, & fures, & perfonfo
 res domorum deprehensi à sole, redarguti, periclitan
 tes abeunt, seseq; alicubi procul occultant, omniaq;
 lucida efficiuntur & clara, illustrantibus desuper ra
 diis terram, pelagus, ac montes, vrbes simul atq; regi
 ones : sic tunc prædicatione fulgente, & vbiq; euane
 geliū disseminante Paulo, fugabatur error, veritasq;
 remeabat: fauillæ verò fumusq; templorum, & cym
 bala omnia, & tympana, & ebrietates, & comedatio
 nes, & stupra, & adulteria, & alia dictu foeda, quæ
 in sacris suis celebrate consueuerant, defecerunt, atq;
 consumpta sunt, instar ceræ ignis vapore pereuntis,
 & palearum vice, quæ subito concrematur incendio.
 Clara verò inter hæc veritatis flamma surgebat re
 splendens, & ipsum adusque cœlum sublimitate cō
 scandens, ab his potissimum subleuara, qui eam nite
 bantur opprimere: perq; illos magis incrementa sus
 scipiens, qui illam extinctum iri cupiebant. Nec pes
 ticula enim progressum eius, aut impetus coercere
 potuerunt, non tyrannis quædam inueterata consue
 tudinis, non patrij moris autoritas, non legum potes
 tas, nō illa ipsa custodiendi eius quod prædicabatur
 euangelij difficultas, nec quicquam eorū quæ impe
 dimentum afferre possunt, proficiscentis celeriter ve
 ritatis cursum aut incidere, aut retardare potuerunt.
 Atq; ut quantā istud vim habeat, cognoscas, cōmis
 nare gentibus, non dico pericula, famem, mortē, sed
 damnum aliquod exiguum, & videbis eos repente
 mutatos. At non talia inueniuntur & nostra, sed con
 cisis occisisq; omnibus, & vbiq; impugnatis vario
 genere bellorum, illa tamen florentiora semper effe
 cta sunt. Et quid ego nost: æxatatis cōmemorō gen
 tiles, & viles istos, & omnino contemptui faciles?
 quin potius qui apud illos erāt aliquando mirabiles
 in medium proferamus, philosophiæ scilicet hono
 re celebratos, Platonem, Pythagoram, Aristotelem,
 multosq; alios huiusmodi, & tunc demum euano
 gelicæ prædicationis virtutem probabis. Nam post

Socra

Socratis venenum, alii quidem Megara discesserunt, similia patiendi metu: alter autem & patria & libertate priuatus est: nec præter vnam mulierem philosophiæ quenquam studiis subiugauit. Plato autem depictam in paginis disciplinam relinquens, in mortem solutus est. Et certe nihil eis tunc impedimento erat, non periculum, non egestas, non imperitia sermonis: sed erant & dicendo potentes, & opibus affluentes, & de nobilitate patriæ gloriantes. Verum nequaquam obtinere potuerunt: talis est enim conditio erroris, etiam nullo sibi obſistente confessus, ac defluit. Talis autem è diuerso veritatis status, etiam multis impugnantibus fuscitatur, & crescit. Hæc autem ita esse, veritas rerum ipsa proclamat, nihilq; hic opus est assertione verborum, cum vocem quodammodo totus vndiq; mundus emitat, vrbes scilicet, & agri, & terræ, & maria, & loca culta atque deserta, ipse quoque etiam montium summitates. Neque enim solitudinem beneficij sui reliquit exortem, sed ipsam maximè his, quæ nobis de coelo veniens detulit, bonis repleuit, per Pauli præcipue linguam, perq; illam quam in ipsum contulit gratiam. Quia enim dignam tali dono deuotionem gerebat, copiosa in illo etiam gratia corruscauit, plurimaq; horum, quæ hucusque memorauimus, ipsius sudore ac sermone completa sunt. Quoniam igitur ita genus nostrum nobilitavit Deus, ut vnum hominem dignaretur tantorum causam facere honorum, studeamus & nos eius similes inueniri. Neque vero istud impossibile putemus, quoniam, ut saepe dixi, & nunc inculcare non cessio: tale illi, quale etiam nobis corpus fuit, talis anima, tales cibi, sed voluntas in eo mirabilis, & præclara deuotio: & illud est prorsus unde ille talis effectus est. Nemo igitur diffidat, nemo desperet: si intendas animam, & præpares, nihil est quod te ab eiusdem gratiæ possit prohibere munib; No est enim personarum acceptor Deus. Idem illum tecq; formauit: & quemadmodum illius, ita

Qz

est

est etiam tuus deus : ac sicut illum meritò laudauit,
ita etiam tibi offert coronam . Spondeamus igitur
nosmetipos deo, atq; mundemus, vt nos quoq; ean
dam gratiam consequentes, eadem etiā præmia for
tiamur , gratia & misericordia domini nostri Iesu
Christi, cui est gloria & imperium in secula seculo
rum, Amen.

HOMILIA QVINTA.

Vbi nunc illi sunt , qui querulo semper ani
mo mortem causari solent , & corruptibile
hoc corpus , atque passibile impedimento
sibi esse ad virtutem putant? audiant Pauli
facta præclara , & ab hac obtreccatione malignissi
ma conquiescant. Quid enim humano generi mors
nocuit? quid vero virtutem corruptio corporis im
pediuat? Considera itaque Paulum, & videbis, quia
nobis etiam ad maximam utilitatem proficiet ista
mortalitas. Hic enim nisi mortalis fuisset, nequa
quam dicere potuisset, magis autem nequisset ostendere, quod ipsius temporibus est locutus, quoniam
2.Cor.15 quotidie morior propter gloriam vestram , quam
habeo in Christo Iesu. Vbiq; enim nobis intentio
ne animi, ac prompta opus est voluntate: quæ si af
fuerint, nihil erit quod nos possit à virtute prohibe
re, sicut superior iam sermo memoratus est. Nōnne
erat iste mortaliss? nōnne ignobilis? nōnne pauper,
& quotidiano opere victum requirens? Nōnne cor
pus habuit, cunctis naturæ necessitatibus subiuga
tum? Quid ergo eum vetuit illis , quibus floruit,
splendere virtutibus? profecto nihil. Nullus ergo
incereat pauper, nullus angatur inglorius, nullus ex
vilioribus ingemiscat: sed tātummodo illi, qui mol
les sunt animo, & eneruati mente, atque resoluti.
Hoc enim solum est quod nos à virtute valeat arce
re, vitiositas animæ, atque mollitudo sententiæ, nec
quicquam omnino præterea: idq; beati huius pro
pter quem hodie congregati sumus, qui præsentium
succunditate gaudet, illustratur exemplo. Sicut enim
Paulo

Paulo nihil ea quæ superius sunt memorata nocuerunt: ita extra religionem nostram positos, nihil his aduersa iuuerunt, non generis claritudo, non diuitiarum affluentia, non splendor eloquii, non gloriæ magnitudo, non sublimitas potentatus. Sed quid ego de hominibus adhuc loquor, & quandiu circa terram cōtineo sermonem? Fas est etiam supernas commemorare virtutes, principatus videlicet, ac potestates, mundiq; rectores, ac tenebratum huius seculi. Quid enim iuuit eos angelorum sortitos esse natum? Nonne venient omnes istæ virtutes à Paulo, eiusq; similibus iudicandæ? Nescitis, inquit, quia angelos iudicabimus? quanto magis secularia. Non igitur ob alias aliquando causas, nisi ob vitia sola doleamus, horum nos studiosos esse pœniteat. Nil est quod nos Pauli similes fieri vetet. Ille enim non solum gratia dei, sed etiam sua voluntate talis effectus est, & idcirco gratia, quia etiam de propria voluntate. Vtraq; enim plena in illo fuerunt, atque perfecta, & ea quæ donantur à Deo, & ea quæ voluntate præstantur. Vis dona dei agnoscere: vestimenta Pauli dæmonibus terrori erant. Verum ego nequaquam istud admiror, sicut nec illud quidem, quia vmbra Petri corporum languores effugabat. Hæc sunt vero miranda, quæ Paulus etiam ante gratiam magnus ab ipsis rudimentis, ab ipsis fidei suæ inuenitur fecisse principiis, quia nec virtute hac, qua postea polluit, illustratus, nec apostolatus henc re donatus, ita in Christi zelum totus exarsit, ut omnem contra se accenderet populum: qui cum se in tantis periculis, & ciuitatem propter se obfessam cerneret, per murum dimissus in sporta est, sicq; depositus, nec tunc quidem in segnitiem ac timiditatē relapsus est: sed maiorem alacritatem mentis acceptit periculis quibusdam se sepe subdens in aliorum salutem: nulli autem studio cedens docendi, sed quotidie portans crucem, dominum sequebatur. Et quidem cum recens adhuc Stephani ante oculos habet exemplum, videretque contra se omnes potissimum

Act.

2. Cor. 10.

mum concitatos Iudæos, cædem spirantes, ipsasq; penè carnes eius deuorare cupientes. Vnde igitur Paulus, neque cum in pericula irrueret, temeritatis argui poterat, nec pericula fugere timiditatis: quia vtique & amabat satis præsentem vitam, ob luctum docendi: rursum valde eam despiciebat, ob philosophiam, ad quam illum mundi contemptus euixerat, propterq; amorem quo ire vrgebatur ad Christum. Quod enim de ipso dico semper, nec dicere aliquando cessabo, nullus ita in diuersa rerum incidentis atque contraria, vtraq; in commodū suum transtulit, vtraq; suis vtilitatibus coaptavit. Nullus enim sic vñquam præsentis vita fuit amans, nec eorum istius qui sunt lucis cupidissimi: & è regione sic aliquando despexit salutem illorum, qui se in mortem sponte præcipitant: sic ab omni se munda in cupiditate abstrahebat, nullaq; præsentium tenetur passione, sed vbiq; desiderium suum cum dei voluntate miscebat. Et tunc quidem præsentem vitam magis necessariam ducebat, quam societatem Christi, atq; colloquium: nunc verò iam molestam sibi illam fatebatur & grauem, ut etiam ingemiseret, atq; in mortis desiderium cogeretur. Ea enim sola cupiebat, quæ illi secundum deum lucra pareret, etiamsi viderentur esse cōtraria. Erat enim quidem varius semper ac multiplex, non vtiq; dissimulatio ne mutabilis, quod absit, sed facies omnia, quæ prædicationum, salutisq; hominum necessitas poposcisset, in hoc quoq; domini sui inuētus imitator. Nam & deus & homo apparuit, cum id eum oportuit apparere, & in igne quando tempus ita exegit: & nūc quidem se in habitu armati militis, nunc in similitudine viatoris, nunc in ipsa ostendit similitudine hominis veritatem, secūdum quam ne ipsam quidem mortem refugit: sed iterum iterumq; commoneo: nemo dispensationem istam necessitatem putet, sed tantummodo amorem dei èrga homines intelligat. Nam & aliquando quidem super thronum, aliquando verò super Cherubin apparebat sedens. Omnia tamen

eamen ista pro variarum dispensationum opportu-
 nitate faciebat. propter quod loquitur per Propheta-
 tam: Ego visiones multiplicaui, & in manibus pro
 phetarum assimilatus sum. Ita igitur & Paulus cre-
 ditæ sibi dispensationis modum saepè variando, ne-
 quaquam de domini sui imitatione culpatus est, cū
 modo Iudeus fieret, modo se illis nulla communica-
 tione misceret. Et nunc quidem custodiret legem,
 nunc verò despiceret: & aliquando conseruaret præ-
 sentem vitam, aliquando contemneret: & nunc qui-
 dem etiam postularet pecunias, nūc autem oblatas
 etiam refutaret: nam & sacrificium obtulit, & purifi-
 cationem ex more celebrauit. Sed rursus & anathe-
 matizauit ista facientes. Et nunc quidem circuncis-
 debat ipse, nunc circuncisionem penitus exclude-
 bat. Et erant facta quidem ipsa diuersa inter se, at
 que contraria: mens verò atque sententia ex illa fies-
 bat valde sibi concinens atque concordans. Vnum
 illud requirebat & solum, eorum qui illum audirēt
 ac viderēt salutem: propterea modo extollit legem,
 modo inclinat ac deiicit. Non enim solum in acti-
 bus suis, verum etiam in verbis erat, ut dixi, varius
 ac multiplex, non mutando sententiam, sed alter fas-
 cus ex altero: sed ipse quod erat semper manendo,
 eorum quæ dicta sunt vñium pro causarum opportu-
 nitate variabat. Non igitur eum propter ista repre-
 hendas, propter quæ illum magis debes dignis lau-
 dibus coronare. Siquidem & medicum nunc vren-
 tem videris, nunc fouentem, nunc ferro vtentem,
 nunc medicamento, & aliquādo quidem ægrotum
 à cibo potuq; cohibentem, aliquando verò eum ista
 laxantem: & modo quidem cooperientem vndi-
 que, & vndique confouentem: nunc verò ipsi illi
 calefacto securius plenam frigidis aquis imperan-
 tem eportare phialam: non vtique super hac eum va-
 rietate & frequenti mutatione culpabis, sed nunc
 præcipue stupebis artem, quando ea quæ nobis con-
 traria videntur & noxia, illum cum fidutia videris
 offerentem. Hoc est enim veri artificis ac periti.

Si igitur approbamus medicum contraria ista facientem, multo magis Pauli debemus animam prædicare, tam multis se ac diuersis modis ægrotantibus coaptantem. Non enim minus hi qui animarum, quam illi qui corporū languore vexantur, arte opus habent, ac varietate curandi: ad quos si secure, & velet ex directo voluerint accedere, omnis spes ab eis salutis aufugiet. Et quid mirum si homines ad hæc sanandi temperamenta descendant, cum etiam omnipotens Deus hoc ipso medicinæ vtatur modo, nec omnia nobis uniformiter ac directim loquatur? Quia enim sponte nos vult effici bonos, non necessitate atque violentia, opus etiam habet mutatione curæ, non propter aliquam impossibilitatem suam, sed propter nostram fragilitatem. Ipsi enim licet vivere solum, immo vellet tantummodo, iamque facta spectaret, quæ voluit. Nos vero qui semel dominatum nostri adepti sumus, non in cunctis deo subditos esse nos patimur, quia si traheret inuitos, eriperet ipse quod contulit, id est, arbitrii potestatem. Ne igitur istud fieret, frequenti fuit opus varietate medicandi. Hæc autem à nobis non superflue disputata sunt, sed propter beati Pauli varium studium atque sapiens, ut quando eum videris pericula sufficientem, non illum admireris minus, quam cum se periculis gaudet opponere. Ut enim hoc fortitudinis, ita illud sapientiae est. Et cum videris eum magna de seipso sonantem, similiter admireris, ac si illum vides semetipsum depretiantem. Ut enim istud humilitatis, ita & illud magnanimitatis est. Quando enim gloriantem videris, admirare: sed similiter lauda, cum illum vides humilię de se & contemptibilia dicentem. Nam & hoc est animi arrogantiā vacui, & illud dilectione & humanitate plenari. In dispensationem siquidem multorum salutis ista faciebat, propter quod ait: Siue enim mente excedimus Deo: siue sobrii sumus, vobis. Neque alius quisquam tantas, non dico occasions, sed prorsus necessitates habuit arrogantiæ, neque tam

men

2. Cor. 5.

men vllus alter ita se mundè ab omni iactantia subduxit. Hæc itaq; animo attentiore considera. Scientia, inquit, inflat. Et hoc omnes cum apostolo facile dixerimus. At tanta certe in illo erat scientia, quanta in vlo vnquam fuerit, neq; tamen se extulit insolenter, qui se in hoc ipso humiliat, ac deiicit dices: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus, et non me arbitror comprehendisse. Et si quis existimat se scire aliquid, nondū cognouit quemadmodū eum oportet scire. Ieiunium rursus inflat, idq; fecit Phariseus ille manifestū, qui ait: Ieiuno bis in sabba to. Sed Paulus non modo ieiunans, verum etiā famē propter Christum patiens, se etiam abortiuū vocabat. Et quid de scientia dico atque ieiunio, quando etiā tanta cum deo habens tamq; crebra colloquia, quantā nec prophetarum, nec apostolorum vllus habuit, per ea ipsa humilior reddebat? Non enim mihi dicas ista quæ legimus. Nam plura celavit, nec enim omnia dixit, ne gloria se maiore circumdaret; nec omnino cuncta tacuit, ne pseudoapostolorū cōtra se ora referaret. Nihil enim otiose ille faciebat, sed omnia cum causa iusta, probabilitate ratione. Cū tanta itaq; ratione animi tantas res inter se diuersas, contrariasq; peragebat, vt eisdem tamen laudibus vbiq; ornaretur. Quod dum adhuc aptius dicimus, intuere magnum loqui. Hæc autem tam opportune apteq; faciebat, vt magis mereretur loquendo de se, quam tacendo, laudari. Qui nisi fecisset istud, culpabilior esset illis, qui seipso importune laudare didicerunt; & nisi etiam gloriatus fuisset, creditos sibi perdidisset, omnesq; res inimicorum dum se humiliat extulisset. Sic nouerat vtrunque temperare, & cum recto consilio atque sententia ea que videntur reprobanda perficere tam vtiliter & commode, vt non minus de illis placeret, quam cum imperata cōpleret. Amplius enim tunc Paulus placuit gloriando, quam alter laudes proprias occultando; nec tantum quisquam profuit cum sua merita celaret, quantum iste cum proderet. Sed hoc quoque est multo

1. Cor. 13.

Luc. 18.

Qs admissio

250 DE LAUDIBVS DIVI PAVLI

admirabilius, quia de se nō modo locurus, verum etiam quantum oportuit, est locutus. Nō enim quasi maximam licentiam de opportunitate nactus, immoderatus laudibus suis v̄sus est: sed consideratissime quoisque eum progredi deceret, agnouit. Neque tamen istud sufficere sibi credidit, sed ne alios hoc sermone vetaret, idq; efficeret ut semetipso inaniter prædicarent: libenter se etiam insipientem vocavit, quamquam certa inuitante causa de propria ali quid laude perstrinxerit. Quia enim consequens erat, ut idipsum respicientes, alij temere atq; inaniter eius vterentur exemplo, quod plerunq; continet in medicis: saepe enim medicamentum quod opportune alter apposuit, importune alter admouens, vim medicaminis obscurat atq; corrumpit. Ne igitur hic quoq; istud accideret, vide quanta procura v̄sus sit: qui cum gloriaturus esset, non semel, non secundo, sed saepius differendo atq; cunctando dicebat: Ut inā sustineretis modicum quid insipientiæ meæ: & rursus: Quod loquor, non loquor secundum deum, sed in insipientia. Cumq; tanta dixisset, non tamen ea se præmisissè contentus est, sed rursus ingressurus in laudes, semetipsum occultat, & dicit:

a. Cor. 18. Scio hominem, & iterū pro huiusmodi gloriabor; postq; hæc omnia factus sum insipiens. Quis ergo tam stultus, quis inueniatur omni sensu ac ratione priuatus, qui videns sanctum illum, etiam cum tanta ei necessitas immineret, cunctantem tamen, atq; metuentem, grande aliquid de seipso loqui, & sicut equum usque ad præcipitia horrenda venientem, seq; saepius inde trahentem, & quidem cum tanta hoc esset dispensatione facturus? Quis, inquam, sic sit insipiens, qui non etiam maiore abundantia cautionis laudes suas fugiat, & tunc forte solum de illis aliquid attingat, quando id opportunissimum tempus exegerit? Vis aliud tibi tale quoque illius ostendam? Etenim istud est omnino mirabile, quia contentus non erat testimonio conscientiæ, sed etiam nos docebat iuxta quam regulam in tali rerum

discris

discrimine deberemus incedere: nō sibi tantummodo de temporum necessitate satisfactionem parans, verum etiam aliquos erudiens quanta cum cautione, etiam tempore efflagitante, istud effugerent. Nam per ista quae dixit, quodammodo illud effatus est: Granum malum est dilectissimi, de seipso aliquid grande dicere atque mirabile, extremaque omnino dementiae est, nulla imminente necessitate rerum, & necessitate violenta propriis velle laudibus decorari. Non enim est hoc secundū deum loqui: indicium potius est istud insanum. Hoc enim nobis omnem prorsus mercedem euacuat, & quidem plurimis laboribus sudoribusque queritam. Hæc enim omnia, hisque plura dixisse videtur ad cunctos, dum loquendi de se necessitatē etiam excusatione muniuit. His autem profecto maius est, quia necessitate cogente, nō uniuersa fudit in mediū, sed plura etiā & maiora celauit. Venio, inquit, ad visiones & revelationes dei: parco autem, ne quis de me existimet super id quod videt. Hoc vero dicendo, nos erudit, ut ne existente quidē necessitate, omnia quorū nobis cōscij sumus, in mediū proferendo vulgēmus, sed ea solum, quae audientibus utilia iudicamus: quoniam & Samuel (nihil enim videtur inconsequens, illius quoque membris sancti; in nostram siquidē utilitatē laudēque proficiet) & ipse, inquit, aliquando gloriatus est, & propria recte facta patefecit: sed qualia illa, quæ soror quae utique cognoscere audientibus conueniret. Non enim super decore pudicitiae, neque de obliuione locutus est iniuriæ, sed super tali re quadam, quam præcipue discere regem illius temporis oportebat: id est, de conseruanda integritate iustitiae, & manibus abstinentiis à muneribus. David etiā gloriāns, de eis utique gloriabatur, quae emendare auditorē valerent. Neque enim de se aliam cōmemorauit ille virtutē, sed usum atque leonem adduxit in medium, atque aliud prorsus nihil. Etenim altius de se offerre sermonem, gloriose est, & insolenter sese iactantis: dicere autem illa quae præsentī causæ tantummodo necessaria

necessaria sunt futura, amantis est multorumq; com
moda cogitantis. Hoc itaq; fecit & Paulus, qui cum
a pseudoapostolis carperetur, quasi non esset proba
tus apostolus, nec habens a Christo aliquā potesta
tē, propter obtrrectationes falsas, in laudes suas ire
compulsus est, quæ maxime dignitatem eius ostens
erent. Vidēsne igitur per quanta docuerit auditio
rē non inaniter gloriari? Primo quidem dum ostend
it se, istud necessitatē vocavit. Secundo, dum plu
rimis laudes suas satisfactionibus temperaret. Ter
tio, quia non cuncta confessus est, sed maiora sup
pressit, & hoc certe cum necessitate quadam in sua
præconia cogeretur. Quarto, dum sub alterius perso
na dixit, sc̄o hominem. Quinto, cum non oēs virtu
tes suas adduxit in medium, sed eam partem, quam

- præsens tempus maxime flagitabat. Neq; verō de se
tantummodo gloriando, eundem virtutum suarum
seruabat tenorem, vertūtiam in alios, quæ videren
tur iniuriosa, dicendo. Nam iniuriam inferre fratri
inter prohibita numeratur, sed hac quoque specie
ita Paulus opportune usus est, et congrue, ut magis

Gal. 3. etiam quām laudans placeret: propterea & Galatas
insensatos vocat, & Cretenses ventres pīgros, et be
stias malas, & tamen hinc etiam prædicatur. Fines
etenim nobis exemplo suo statuit, ac regulas, vt ne
glectores voluntatis dei, nequaquā cura leniore tra
ctemus, sed sermonē in eos, qui paulo rigidius per
cutiat, dirigamus. Omnia siquidem mensurē sunt
apud illū locatæ, ac propterea omne quod dixerit,
omne quod fecerit, placet: & conuiciis coercendo,
& laudib; prouocando, austerius aliquos auersan
do, & blandius admonendo: & cum effert seipsum,
& rursus cum deponit ac deicet, & cum de se glori
atur, & cum se ipse miseratur. Et quid mirum si in
iuria & maledictum placet, quando placuit & emu
latio, & dolus quidem, atq; deceptio, non in Vete
rō solum, sed in Nouo etiam testamenro? Hæc omnia
igitur diligenti examine ponderantes, admiremur
Paulum, & glorificemus deum, vt ipsi etiam bona
confessio

consequamur æterna, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

HOMILIA SEXTA.

Vltis hodie fratres dilectissimi, qui audient studio huc conuenistis, ut magna gesta Pauli, atq; præclara, quæ fuxta quorundam suspicionem habere videtur aliquid reprehensionis, in medium proferamus? Etenim inuenimus illum non minus de his, quam ex cæteris clarū effici, atq; magnificum. Quidnam illud ergo est, qd reprehensibile iudicatur? Visus est, inquiunt, aliquando plagas timere, quod certe visus est, quando eum Ioris milites tutuderunt: nequeverò solum tunc, sed alias quoque apud illam purpuræ venditricē. Quando etiam causas apud illos mouebat, qui eū de carcere iam educere festinabant. Nihil enim aliud ista faciendo, nisi sibimetipsi defensionem parabat, & si quid horum fugeret, rursus in ea ipsa prouidebat. Quid igitur dixit? Siquidem nihil eum ita magna atque mirabilem, ut hæc dicta declarant, quia utiq; & talem habens animam, id est, non malignitate quadam ac desperatione præcipitem, & corpus cedens plagis, atq; verbera contremiscens, non minus tamen, quam incorporeæ virtutes, omnia illa quæ videntur terribilia despexit, cum hoc tempus exigeret. Quando ergo illum vides extentum ad plagas, metuentem, illorum recordare verborum, per quæ trahit ad cœlum, angelisq; certauit, dicendo: Quis ergo nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio, an famæ, an nuditas, an periculum, an gladius? Illorum quoque verborum memento, quibus omnia quæ patitur, nihil esse pronuntiat, dicens: Quod enim in præsentí est momentaneum ac leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pôdus operatur in nobis. Adde his quotidianas tribulationes, imò singularum mortes dierum, atque ista perpendens, admirare Paulum, & de teipso desperare desiste.

Rom. 8.

2. Cor. 4.

siste. Hæc enim quæ videtur infirmitas esse naturæ, ipsa est maximum eius virtutis indicium, quia tam se utique præstabat, etiam cum multarū rerum necessitate torqueretur. Quia enim enormitas periculorū hanc de illo multis opinionē suggererat, & super spicare eos profecto fecerat, quod super humanā natūrā ille proficiens, tatus existeret: idcirco affligi permittebatur, ut disceres, quia cum secundū naturam vnum esset de pluribus: propter voluntatē non solū supra multos homines, verum etiā vnum esset ex angelis. Cū tali enim anima, talicq; corpore mortes milie tolerabat, despiciebat præsentia, continebat futura, clara illa atq; magnifica verba resonabat: Quoniam optaui, inquit, ego ipse & anathema esse à Christo Iesu pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundū carnē. Possibile est enim dei iusla perficere, si modo velimus omnem naturæ trepidationē alacriter virtute superare, nihilq; impossibile est eorū quæ à Christo hominibus imperantur. Si enim quantū est in nobis velimus virium exprimere, maximum etiam nobis deus adiungit auxilium, atque ita, et si omnia in nos aduersa concurrant, tuti tamen in medio periculorum intactiq; seruabimur. Neq; tamen metuere plagas reprehensione dignum est, sed propter plagarum metum aliquid indignum pietate cōmittere. Hoc ipso enim quo plagas timet, qui in certamine non vincitur, admirabilior ostenditur, quam ille qui non timet. Magis enim in isto virtus refulget, cū vicerit etiam illa quæ timuit. Nam plagas formidare, naturæ est: nihil autem indecens plagarū timore cōmittere, voluntatis naturam infirmā iuuatis est, eiusq; imbecillitatē sua virtute superantis. Sicut nec mōrere culpabile est, sed per mōrōrē aut aliquid facere, aut dicere eorū quæ deo displicant. Quod si ego Paulum fuisse hominē denegarem, merito mihi has fragilitates naturæ eius opponeres, quibus nostrum posses refutare sermonē. Si verò ipse dico, atque confirmo, quia homo quidem fuit, & nulla nobis etiam naturæ conditione præstantior, fuit

fuit tamen melior voluntate: frustra mihi ista proponis, imò non frustra, sed omnino pro Paulo, & hinc potissimum qualis ille fuerit, ostendis, qui in tali natura viuēs, potuit quodammodo esse supra naturā. Nō autem illum tantūmodo extollis, sed etiam eō suis ora torpentium, seseq; in desidiam reclinantū, non eos sustinens ad eminentiam confugere naturæ, sed impellens ad studium voluntatis. Sed et morte, inquis, aliquando pertimuit: sed hoc quoque profecto naturæ, & tamen rursus hic ipse qui morte timuit, dicebat: Nam quondiu sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus grauati: & rursus: Nos ipsi intranos gemimus. Videſne æquiparanter, quomodo ē diuerso naturali infirmitati virtutē opposuerim voluntatis: quia & martyres plurimi cum ducerentur ad mortem, saepius palluerunt, & timore ac trepidatione complexi sunt. Sed hoc ipso præcipue mirabilis comprobantur: quoniam illi ipsi qui mori timuerunt, mortem tamen propter Christum minime refugerunt. Sic & Paulus, qui cum mortem timeret, ne ipsam quidem recusabat gehennam, qui propter desiderium Christi, etiam cum formidaret inferitum, tamen cupiebat resolui. Non autem hic ius talis fuit, sed ille quoque qui fuit Apostolorum caput, qui saepè dixerat paratum se esse pro Christo animam tradere, & tamen mortem vehemēter horruerat. Audi igitur quid ei super hoc Christus loquitur: Cum autem senueris, alius te cinget, & ducet quod non vis: naturæ infirmitatem exprimens, non voluntatem. Si quidem natura nobis inuitis quoque ostendit sua, & infirmitates eius superare non possumus, nec si valde studiosèque cupiamus; nec culpamus istud, quia vtique inde nihil lædimur, imò inde magis sumus admirabiles. Non enim crimen est mortem timere: imò ē contrario, quanta laus est nil turpe atque seruile perpeti per timorem! Non enim naturam habere infirmitatibus subditam, sed seruire infirmitatibus, criminosum est: ut merito magnus ille habeatur, atq; mirabilis, qui imbecilis

2. Cor. 2.
Rom. 8.

Ioann. 21.

becillitatem naturæ voluntatis virtute superauerit:
 & hoc ipso ostendit, quanta sit liberæ voluntatis
 potestas, obstruitq; ora dicentium, cur non natura
 boni facti sumus, nec cum ipsa virtute progeniti.
 Quid enim refert natura esse, quod potes effici volū-
 tate? imo tanto est melius sponte esse bonum, quam
 fortem: quanto vtiq; praestat coronis, & amplissima
 laude decorari, quam penitus nil mereri: quanquam
 si velis voluntatem fortem habere atq; robustam,
 hoc illo penè fit firmius. An vero non vides concisa
 martyrum corpora, ferroq; cadentia, nec tamē cede-
 re, aut vincī in aliquo voluntatem? An fortè nō spe-
 ctasti etiam Abraham voluntate naturæ impedimē-
 ta superantem, quando vtiq; vnigenitum filium ius-
 sus est immolare, cum certe tunc natura quasi fortis-
 ori cesserit voluntati? Nonne vidisti idipsum in il-
 lis tribus pueris accidisse? Nonne etiam audisti il-
 lud antiquum & seculare proverbiū, q; fiat ex co-
 luetudine secunda natura? Ego vero dixerim, q; etiā
 prima, sicut superius dicta docuerunt. Vides igitur
 & haberi posse illā, quæ in natura est firmitatem, si
 sit voluntas fortis ac vigilans: & quod maiore lau-
 de sit dignus, qui esse vult botius, quam ille qui co-
 gitatur: hoc est enim esse præcipue bonum: itaq; cum

Cor. 9. dicit, Castigo corpus meum, & in seruitutem redi-
 go: timeo enim ne cum aliis predicauero, ipse repro-
 bus efficiar: tunc illum maxime meritum, honorum
 præconiis attollis, vidēs nō eum sine labore imple-
 se virtutē: ne hi qui post eum essent futuri, argumen-
 tū ad desidiā ducerent illius in bono facilitatē: et cū

Gal. 6. rursus dicit: Mundo crucifixus sum, voluntatē eius
 corono. Potest enim, potest, inquam, naturæ fortitu-
 dinem virtus voluntatis imitari. Nam si vel nunc
 ipsum adducamus in medium, qui est quædam, vt
 ita dixerim, statua virtutis: inuenimus quoniam bo-
 na, quæ illi inerant voluntate, in naturæ ea firmita-
 tem certauerit adducere, Dolebat quidem ille cor-
 pus, sed non inferius incorporeis potestatibus ipsos
 cōtemnebat dolores; sicut ex ipsius verbis animad-
 uerti

uerti potest, quæ nec de nostra putatur proferre natura. Quādo enim dicit, Mundo crucifixus sum: quid aliud videtur dicere, quām quod etiam ex corpore ipso animi virtute migrauerit? Quid verò datur carni, cum proculdubio dicit: Datus est mihi stimulus carnis meæ angelus satarræ? Hoc autem nihil est prorsus aliud, quām ostendere contemptissime dolorem se corpore sentientem, non quia non ingredieretur animum, sed quia magnitudine voluntatis excluderet eum atque depelleret. Cum verò alia plurima his mirabiliora dicat, & gaudeat verberatus, & gloatetur catenatus, quid aliis quispiam dixerit, quām istud quod ipse memorauit? Quoniam dicendo quidem, castigo corpus meum, & in servitatem redigo: timeo enim, ne cum aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar: ostendit naturæ infirmitatem: per ista verò, quæ dixi, voluntatis nobilitatem. Idcirco enim utrumque positum est, ut neque propter illa magna, alterius eum opineris esse naturæ, & ipse de virtute desperes: neque per ista parvula, sanctam illam reprehendas animam: sed hinc quoque desperatione rursus excludens, ad meliorem spem te ipsum reducas. Propterea rursus adiungit etiam id quod dei esse gratiæ proprium confitetur, & quidem exaggrandando atque cumulando. Sed grato erga deum animo facit, piaque sententia, ne quid scilicet suum esse credatur. Dicit autem etiam quod ad ipsius pertinet voluntatem, ne in deum cuncta prossiciens, dormire malis ac stertere. Omnia nānque mensuras, ac regulas apud eum inuenies. Sed maledixit alio quando, inquis, Alexandro erario. Et quid istud spestat ad vitium? Non enim fuit hic sermo iracundiae, sed potius doloris, qui certe ortus est de veritatis iniuria. Non enim propter seipsum dolebat, sed quia prædicationi ille restiterat. Valde enim, inquit, restitit, non mihi, ait, sed verbis nostris. Ut & suum erga veritatem exprimeret affectum: & non solum illum cui scribebat, sed certe his quoque discipulos solaretur. Quoniam enim satis consequens erat scandala.

(R lizari

2.Cor.12.1

2.Tim.4.1

lizari omnes, nihil patientibus aduersariis veritatis, idcirco & ei qui repugnauerat, dei comminatus est vltionem. Sed orauit aduersus aliquos, dicens: Si tamē iustum est apud deū retributionē reddere his qui nos tribulant, non illos pœnas luere concupiscentes, sed eos qui affligebātur cōsolari studens, propter quod & infert, Et vobis qui tribulamini, requiem nobiscum. Cæterum cum ipse aliquid tristē perpetitur, audi quām alta patientia philosophetur, & propter mala bonam vicē reddat inimicis. Male

Thes.1.

Cor.4. dicimus, inquit, & benedicimus: persecutionem patimur & sustinemus: blasphemamur, & obsecramus. Si autē quæ pro aliis facta, vel dicta sunt, iracundiæ dicas fuisse, potes dicere & Elymam magū per iracundiam excæcatum, iniurioseq; correptum: Ananiam quoq; & Saphiram per iracundiam à Petro imperfectos clamabis. Sed quis est ita stultus & faxeus, ut hoc audeat suspicari? Alia quoq; plurima inuenimus eum dixisse atque fecisse, quæ ad specievidentur onerosa. Verum hæc ipsa sunt, quæ præcipue modestiam eius ostendunt. Etenim cum satanæ tradit eum, qui Corinthi fuerat fornicatus, cū multa hoc effecit charitate, plenoq; amoris animo, idq; ex secunda epistola euidenter ostendit: & è regione cū Iudæis minatur, ac dicit, peruenit in eos ira dei: non vtique furore plenus id loquitur, quē audimus pro ipsis frequenter orantem, sed deterrere eos studens, per quæ eos redderet meliores, Sed sacerdoti, inquis irrogauit iniuriam, dicens: Percutiet te deus paries dealbate. Nouimus quidem quòd de hoc loco ali, qui satisfacientes, loco prophetiæ velint esse quod dictum est: nec culpo dicentes: etenim istud euenit, sicut defunctus est. Si quis tamen acrior insurgat inimicus, & curiosius reparans quæstionem, contradicat, ac referat: nōne nouerat, quia summus erat sacerdos? Hoc vtique dicemus, quoniam erudiens alios, erga eos qui potestate sunt modestius conuerfati, atque monens, ipse quoque huic voluit obtenerare, sicut & Christus fecit, qui certe cum scribis

Cor.5.

mille

mille fanda atque nefanda dixisset, ait tamen: Si per cathedram Mosi federunt scribæ & pharisei: omnia ergo quæ dicunt vobis facite: secundum autem opera eorum nolite facere. Ita igitur & hic Paulus, & cōseruauit pontificis dignitatem, & quod futurum erat, ante prædixit. Quod si Ioannē à consilio separauit, & hoc vtique rectissime pro communī officio prædicationis effecit. Eum siquidem qui istud suscipit officiū, non oportet molle esse querendā atque resolutū, sed forte et per cuncta robustū. Nequē saltem attingere quisquā debet præclari huius munieris functionem, nisi páratus fit millies animā suā tradere in morte, atque discrimina. Dicit enim ipse dominus Iesus: Si quis vult post me venire, abneget semet ipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Qui ergo non tali animo est, multos etiam alios suo perdit exemplo, magisq; utile est, si quiescat sibiq; tantum vacet, quām si procedat in medium, & onus suis viribus maius assumat: sic enim non propriam solum, sed etiam multorum sibi creditorum prodit salutē. Et reuera quomodo nō absurdū est, vt cum aliquis nesciat artē gubernandi pugnandiq; cum fluctibus, nec si mille rebus adigatur, eligat ad clauū sedere: & ille qui ad prædicandi pergit officium, temere ad istud, vtcūque cōtingit, accedit, atque innumerabiliū rerum curam absque vlla consideratione suscipiat? Non itaque nauiuū gubernatorem, non ab bestias dimicantem, non ludo gladiatorio destinatum, non aliud quempiam omnino sic ad discrimina & mortes paratam atque expressam oportet habere animam, vt eum qui suscipit officium prædicandi. Nam & pericula profecto maiora, & aduersarii saeuiores, & non vnu quoddā mortis genus incumbit, nec usquam proflus simili conditione certatur. Cēlum nianque hic in præmio, in supplicio autem gehenna proponitur, & æterna animæ salus, atque perditio. Non solum autem eū, qui prædicationi accingitur, sic oportet parari, sed quencunque, vel simpliciter Christianum: nam

R. 2 crucem

crucē tollere, & sequi Christum omnibus imperatur. Si autem cunctis, multo magis doctoribus populi atque pastoribus, quorum ex numero etiam Joannes tunc erat, qui dicebatur & Marcus: qui, quoniam se in ipsa acie fronte constituiens, nimis inuiriliter egreditur, eum merito Paulus abiecit, ne illius quasi contagiōne vires corrumperentur aliorum. Si vero, ut Lucas refert, quoniam aliqua inter ipsos facta est contentio, noli hoc delictū putare. Non enim conmiseri malum est, sed irrationabiliter, nulloque iusto flagitante negotio commoueri. Iracundia, inquit, iniusta non iustificabitur: non ergo culpatur simplex iracundia, sed iniusta, & rursus: Qui iratus fuerit fratri suo sine causa. Non ergo simpliciter iratus, & prophetā dicit: Ira scimini, & nolite peccare. Quod si omnino huiusmodi ut non oportet affectu, etiam cum tempus exposcit, frustra nobis videtur ingenitus, sed profecto non frustra, quem certe prouidus nobis creator inseruit, ut dormientes animas, atque resolutas ab inertia ac desidia suscitat. Quasi enim gladio aciem, ita mentis nostrae irae acumen imposuit, ut eo, cum oportet, utamur. Propterea igitur & Paulus hoc saepe est usus affectu, & modeste loquenteribus erat melior iratus, cum tempore omnia facies opportuno, pro lucro et commodo praedicandi. Neque enim simpliciter lenitas semper est bona, sed cum illam tempus efflagitat: quando vero id non adest, etiam ista vitiosa est, fitque inconstantia. Hec vero omnia non pro Paulo satisfaciens sum locutus: non enim nostri ille indiget sermonis: laus enim eius non ex hominibus, sed ex deo est: sed quo auditores erudiamus, ut omnibus ad opportunitatem utantur affectibus, sicut iam ante memoraui. Sic namque poterimus vndeque spiritu alium lucrorum incrementa colligere, cumque maximis diutiis ad portum tutissimum peruenire, & consequi indeficientes coronas, quas etiam nos omnes contingat mereri, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium, in secula seculorum, Amen.

Quoties

Mat. 5.
 Psal. 4.
 Epb. 4.

Quoties hi, qui portant signa regalia clangēte ante se tuba, & acie militum præeunte, in grediuntur vrbes: omnis populus cōsueuit accurrere, ad audiendū buccinæ sonum, vel signum quod in sublime fertur videndū, ipsius etiā virtutē ferentis. Quoniam igitur & hodie non vrbē, sed orbem Paulus ingreditur, concurramus omnes. Etenim iste non signum terreni alicuius regis, sed in celo regnantis Christi crucē portat, & præcedēt non hominū, sed angelorū cateruæ, non solū in honore eius signi quod fertur, sed in eius à quo fertur auxilium. Si enim propriā vitam regentibus tantū modo, nihilq; pro communi vtilitate facientibus, angeli ab omnium domino deputati sunt, sicut ait vñus ex iustis, Angelus q; eruit me à iuuētute mea: Gen. 43.
 multo magis his, quibus totius orbis cura cōmissa est, taliumq; donorū onera portantibus virtutes ad sunt supernæ. Et illi quidem, qui in exercitu hoc honore donati sunt, ornantur veste pretiosa, aureis tor, quibus colla subnixi, nitentes vndique, & vndique re fulgentes: iste verò catena pro torque circūdatus gestat crucē, & persecutionē vndiq; sustinens, famē vbique perpetiens. Sed nihil est dilectissimi, quod ex huius sermonibus ingemiscas. Siquidē iste ornatus multo est illo melior & clarior, atque amīcior deo, propter quod & portans minime laborat. Hoc est nanque mirabile, quia cū vinculis, verberibus, atq; vulneribus longe splendidior erat diadema purpuraq; fulgentibus. Quod enim esset vere clarior, & quia nō ad somnū tantūmodo ista dicuntur, ipsius vestimenta docuerunt. Nā si mille diadema, totidemq; purpuras ardenti febri superponas, ne modicū quidē flāmæ eius valebunt extinguere. At modo huiuscmodi vestimenta, egrotantiū admota corporibus, morbos omnes fugabant. Si enim latrones videntes signum illud militare, non irruunt, sed auersi repente diffugiunt, multo magis & ægritudines & dæmones, Christi signo apparente, fugiebāt. Sic autem Paulus ferebat hoc signum, non vt solus

Philip. 1.

illud portaret, sed ut omnes quoq; tales esse doce: et
 ac faceret, propter quod clamat atq; dicit: Id ipsum
 certamen habentes, quale audistis & vidistis in me.
 Et vobis donatū est, non solum ut in eum creditis,
 sed ut etiam pro illo patiamini. Etenim præsentis
 vitæ dignitates tunc clariores videri solent, quan-
 do in vno tantū homine constiterint. In spirituali-
 bus verò è contrario, tunc magis splendēt honores,
 cum sibi plurimi eorum cōmunione sociantur, cum
 non vnum est particeps dignitatis, sed multos habet
 qui eisdem honoribus perfruantur. Vides igitur hic
 oēs esse signiferos, & Christi nomen vnumquemq;
 gestare in conspectu gentium atq; regū, ipsum verò
 Paulū etiam cū sibi anathema optat, atq; suppliciū.
 Sed non hoc præcepit & cæteris, quod certe illi por-
 tare non poterant. Vidistis nempe quantę nostra sit
 naturę capax virtutis, quam nihil sit homine pretio-
 sius, & adhuc vtiq; mortali. Quid enim mihi hoc
 maius, imò quid poteris saltem æquale memorare?
 Quantorum verò iste, quæso, honore dignus est an-
 gelorum, qui hoc verbū potuit effari? Qui enim in
 temporali hoc atq; mortali corpore constitutus, cū
 etiā etiam quorū non erat dominus, pro Christo nō
 dubitat offerre, hic si incorporeæ fuisset naturæ, qd
 tandem facere distulisset? Nam & angelos propter
 ea miramur, non quia incorporei sunt creati: siqui-
 dem cum diabolus sit incorporeus & inuisibilis,
 est tamen omnibus infelior: quia factoris dei me-
 ruit offensam. Hinc etiam homines infelices voca-
 mus, non quia videmus eos carne circundatos: sed
 cū non ea, vt oportet, vtuntur, alioquin & Paulus
 carne induebatur. Vnde igitur talis emersit, & tan-
 tus? Et ex proprio videlicet, & ex dei: & idcirco ex
 dei, quia de proprio. Nō enim est personarum acce-
 ptor deus. Si aut̄ dixeris, & quemadmodū illū imi-
 tari possibile est? disce quid dixerit: Imitatores mei
 estote, sicut & ego Christi. Ille ipsius Christi effe-
 ctus est imitator, tu verò nec apostoli. Ille domini
 æmulator fuit, tu autē neq; serui: & quā tandem po-
 teris.

2. Cor. 4.

teris negligentiae tuæ umbrâ obtendere? Quemadmodum vero eum imitatus sit, ostendit. Id est ab initio considera ab ipsis principiis. Quanto enim ex illis salutaribus emersit fluentis, tanto igne plenus exiuit, ut nec necessariu sibi putaret magistrum. Non enim expectauit Petrum, nec venit ad Iacobum, neque ad alium omnino quenquam: sed propria alacritate rapitus, ita tota illa, in qua fuerat baptizatus, prædicatione sua inflamauit urbem, ut saeuissimum contra se Iudeorum præliu concitaret. Violentissimum enim persecutorum Christus in ardentissimum repente prædicatore immutauerat. Siquidem etiam cum Iudeus esset, supra dignitatē suam multa faciebat, alligans, abducens, trahens in publicum Christianos. Sic etiam Moses cum a nullo in principatum populi ordinatus fuisse set, contribules suos tamē a Barbarorum iniquitate defendit. Hec enim sunt fortis cuiusdam ac virilis animi certa documēta. Hoc signū propriæ liberæque sententiæ, nequaquam in aliorum afflictionibus tenere patientiam: sed benigne atque constanter tueri eos qui opprimuntur, etiam si nullo in hoc ordinetur officio. Quia vero iuste opus arripuerat principatus, deus hanc ei postea contulit dignitatē. Id ipsum autem seruauit in Paulo: qui quam recte faceret vltro arripeare initia sermonis atque doctrinæ, deus similiter ostendit, cito doctoris eum honore sublimans. Si enim magisterij atque primatus adipiscendi gratia ad procuranda tanta negotia profiliuissent, consequenter essent de ambitione culpabiles. Cum vero vterque pericula diligenter, mortesque in se procurarent undique, ut alios acquirerent in salutem; quis tam aperite infelix est, qui tantæ deuotionis studium criminetur? Quod enim aliorum amantes salutem, ista perfecerint, & sententia declarauit dei, & eorum perditio, qui male istum concupierunt honorem. Irreuerunt siquidem tunc & alij huiusmodi principatum, sed protinus interempti sunt: nam alterum qui dem lapsus a coelo exussit ignis, alterum subitus hiatus terræ absorbuit. Non enim propter defensio-

2. Par. 26.

Act. 8.

nem populi ista faciebant, sed ob gloriam dignitatis. Irruit et Ozias, sed lepra commaculante punitus est. Irruit etiam Simon, sed reprobatus est, & morte periclitatus. Irruit vero etiam Paulus, sed apostolatus gloria coronatus est. Non enim in sacerdotium nec honorem, sed in ministerium irruit atque labores: maximeq; in hoc zelo & alacritate properauit, propterea prædicator, propterea continuo clarus efficitur. Sicut enim qui princeps fuerit ordinatus, nisi digne impositum sibi administraret officium, meretur etiam maiora supplicia: sic alter, & si non ordinetur quidem, suscipiat tamen, & sicut oportet impleat, non dico sacerdotium, sed solitus dinem curamq; multorum, omni profecto est honore dignissimus. Propterea igitur ne vnum quidem diem in otio passus est & quiete transire hic in prædicandi ardore ipso igne vehementior: sed simul ut salutifero ex fonte conscendit, plurimamq; in se flammam ipse succendit, non pericula timuit, non irrisiones erubuit & opprobria Iudæorum, neq; sermonem suū ab illis respui indignanter tulit. Non aliud quicquam horum simile cogitauit, sed alios accipiens oculos, vtique charitatis, aliamq; mentem, multo cum impetu instar torrentis irrupit: omnia pariter Iudæorum trahens atque conuoluens, & ex scripturis ipsum esse Christum euidenter ostendens. Et certe nondum in eo tam multa gratiae munera corusca bant, nondum tanta fuerat spiritus illuminatione donatus: sed tamen inflammata continuo voluntas, mortificataq; anima cuncta faciebat: & quasi semper satisfaceret deo de tempore iam peracto, sic gerebat omnia, sic lucra spiritualia vndiq; colligebat, in locū, qui esset bellī pars maxima, & laborū periculorumq; plena fidenter insiliēs. Hoc vero maiore quoq; admiratione dignum est, quod cum tam esset audax, ac velut ad pugnam semper accinctus, & ignem quendam bellicum spirans: ita rursus placidum se præbebat magistris, vt nunquam eos, vel in tanto illo impetu alacritatis offenderet.

Itaque

Itaq; feruenti tunc, vel potius furenti præceperunt,
vt iret Tarsum atq; Cæsaream, nec tamen renuit.
Dixerunt, quia eum per murum deponi oporteret, et
passus est. Dederunt consilium pro implenda purifi-
catione, non restitit. Suaserunt ne in theatrum ingre-
deretur, & cessit. Ita se huic rei totum dedicauerat, vt
omnia pro fidelium utilitatibus libenter acciperet,
pro ipsorum ædificatione, pacem, consensum, dispen-
sationem, concordiam, diligendo, & eundem se, ac
semper æqualem prædicationi vbiq; seruando. Cum
igitur audis quod fratrem miserit ad tribunum, vo-
lens de periculis liberari, & quod appellat Cæsarem
quodq; Romam ire festinet, nequaquam putas ver-
bum esse formidinis. Qui enim geriebat in hac se ad
huc esse vita, quo putas modo eligebat esse cū Chris-
to? Qui & cœlum propter ipsum despiciebat & an-
gelos, quo tandem pacto hæc præsentia diligebat.
Cuius igitur rei gratia ista faciebat & proculdubio,
ut diutius prædicationi insisteret, cumq; multis hinc
credentibus, atque omnibus coronatus iret ad Chris-
tum: tam profecto metuebat, ne pauper hinc atq; in-
ops multorum salutis abscederet. Et idcirco dicebat
permanere autem in carne necessariū est propter vos
Propterea ergo cum videret meliorem pro se in iu-
dicio processisse sententiam, ipsoq; dicente Festo, ab
solui poterat homo iste, nisi appellasset Cæsarē: vi-
ctus tamen cumq; plurimis vincit, qui mille facino-
ra commiserant, ductus, non erubuit cum illis largio-
ri: quinimò omnium simul nauigantium curam ge-
rebat, sui quippe securus, seq; tutum satis esse certis-
simus. Cumq; vincitus per tam vastum pelagus du-
ceretur, ita gaudebat tamen, tanquam in maximum
duceretur imperium. Etenim non paruum illi præ-
mium vrbis Romæ conuersio proponebatur. Verū
ne illos quidem qui pariter nauigabant, despectui
habendos putauit: sed illis quoq; de veritatis suauis-
tate modulatus est, indicans sibi diuinos apparuisse
vultus, & ea quæ fuerant sibi dicta, commemorans:
id est, tibi donavi homines istos. Hoc verbis facie-

R s bat,

bat, non seipsum arroganter extollens, sed illos sibi ad persuasionem fidei parans. Propterea & Deus permisit pelagus cōmoueri, ut per id quod auditus non est, spiritualis Pauli gratia panderetur. Nam & cum dedit set consiliū nauigandum non esse, contēptus est veatumq; est usq; ad extrema discrimina. Verum ne cōtemptu quidem eorū factus est onerosior: sed rursum, quasi pater filiis prouidebat, agebatq; omnia, ne quisquā periret. Postquā verō Romam ingressus est, ibi quoq; quanta cū modestia annuntiat veritatem, quanta etiam cū libertate obstruit ora impiorū. Verum nec ibi stare contentus, etiā in Hispaniā percurrit. Cum autem sāpius varia pericula sustineret, confidebat magis atq; siebat audacior; nec ipse solum, sed etiā discipuli propter ipsum, qui eius vtique firmabantur exemplo. Quemadmodum enim si eū remissiorem segnioremq; vidissent, ipsi etiam profecto fuissent mōrore deiecti: ita qui illum fortiorem faciūt esse cernebant, & inter iniurias atq; plagas cōstantiq; sepe virtute crescentem, ipsi quoq; cum maiore fiducia prædicabāt, idq; significans ait, Ita vt plures ē fratribus confidentes vinculis meis, abundantius audent sine timore verbum dei loqui. Si enim dux militiax fuerit fortis ac robustus, non modo cædens atq; prosternens: verum etiā vulnere ipse percussus, subditos suos efficit fortiores, magisq; hoc præstat vulneratus ipse, quam vulnerans. Cum enim hi qui sub talibus pugnant magistro, viderint inficta vulnera, fluentem sanguinem, & nec sic quidem illum hostibus aliquando cedentem: sed stantem fortiter, hastasq; virantem, & crebris certisq; ictibus in aduersarios proruuentem, nec omnino quicquam parcentem dolori, maiore absque dubio tanto duci alacritate subduntur. Hoc itaque factum est & in Paulo. Videntes enim illum ligatum catenis, & nihilominus in carcere prædicantem, videntes etiam verberatum, & tamen verberantes ipsos sermone capientem, maiorem profectō fiduciam colligebant. Et idcirco non dixit simpliciter confidentes, sed ita, vt abundantius

Philip.

dantius auderet sine timore verbum dei loqui: Magis, inquit, modo quam cum essem liber a vinculis, fiducialiter praedicabant. Tunc enim certiores alacritatem & ipse capiebat, ac vehementius in aduersarios ferebatur, & incrementa persecutionis, maioris illi fiebant causa constantiae. Inclusus est quidem in carcere, tantumq; in eo virtutis refulxit, ut etiam fundamenta quaterentur, & ostia panderentur.

Custodem quoque tunc ipsum carceris ad fidem transtulit, iudici penè persuasit, ita ut ipse diceret: In modico me suades Christianum fieri. Rursus cum lapidaretur, plenam populi ciuitatem fidei luce donauit, & vocabant eum quasi iudicaturi Iudæi. Tunc etiam Athenienses facti sunt ex aduersariis subditi, & ex iudicibus repente discipuli. Sicut enim ignis in diuersas plerunque materies incendens argetur magis, & ex subiecta sibi substantia incrementa sortitur: sic etiam lingua Pauli, qui buscunque fuisse admota ad seipsum eos continuo transferebat. Impugnatores quoque eius celeriter ipsius verbo capti pabulum quoddam spirituali huic efficiebantur igni, perq; ipsos magis euangelii fama crescebat. idcirco dicebat: Alligatus sum, sed verbum dei non est alligatum. Fugabant eum frequenter inimici, et quantum quidem ad rem spestat, persequebantur: quatum vero ad euentum rei, aliis mittebant magistrum: quodq; faciebant amici atq; concordes, hoc velut studio exequabantur inimici, nunquam sinentes eum in una habitaculum regione collocare, sed persecutionibus insidiisq; pellentes, per cunctas omnino prouincias medium circumducebant, ut omnes videlicet salutaria eius linguae remedia sentirent. Rursus alligauerunt eum: sed acris in defensionem fidei discipulos cōcitauerunt, persecuti sunt, & non habentibus miserunt magistrum. Ad maius iudicium prouocauerunt, sed viri Iudæi beneficium contulerunt, propter quod et Iudæi dicebant de apostolis dolentes: Quid faciemus

2.Tim.2

Act. 4. mus istis hominibus? Per quæ enim eos opprime-
re volumus, per ea ipsa prouehimus. Tradiderunt cu-
stodi carceris, ut eum diligenter ligaret, sed ipse a
Paulo arctius alligatus est. Imposuerunt eum nau-
cum reis atque vincit, ut planè etiam nolentes ocy-
us iter eius facerent explicari, accidentiæ naufragiū
factum est cum Apostolo nauigantibus causa do-
ctrinæ. Minabantur mille supplicia, ut ignem præ-
dicationis extinguerent, qui è contrario magis inde
crescebat. Et sicut de domino dixerunt, occidamus
Ioan. II. eum, ne tollant Romani locum nostrum atque gen-
tem, acciditq; contrariū: nam quia occiderunt eum,
propterea Romani & gentem eorum & ciuitatem
tulerunt: & quæ putabantur impedimenta prædi-
cationis, fortia efficiebantur auxilia. Sic etiam prædi-
cante Paulo, quod aduersarii ad opprimendum in-
tulere verbum, hoc illud ad ineffabilem quandam
altitudinem subleuauerunt: Super his vero omni-
bus gratias bono tantarum rerum auctori agamus
Deo, glorificemus Paulum, per quem ista completa-
sunt. Oremus etiam, ut ipsi quoque eisdem perfrua-
mur bonis, gratia & misericordia domini nostri Ie-
su Christi, per quem & cum quo gloria patri, cum
spiritu sancto in secula seculorum. Amen.

HOMILIA OCTAVA.

Sæpe fulgido cœli globo delectatus oculus ad
spectaculū oppositi è regione luminis sese vio-
lenter intendit: & licet sentiat aciem suam im-
parem radiorum esse certamini, desiderio ta-
men illius pulcherrimi luminis intuendi libēter in-
accessibili radiantis orbis reluctatur corusco. Tale
igitur quippiam ego ipse perpetior, qui cum vide-
am propriæ mentis oculos ex radiis apostoli splen-
doris hebetari: cupio tamē Pauli animam, miro ful-
gore virtutum rutilantem, velut eminus intueri, &
contra importabiles solis micatus contentiosa subi-
re certamina. Sol enim quidam est hominibus Pau-
lus, qui totum prorsum orbem fulgentibus linguae
suæ radiis illuminauit, quiq; vniuersas circumue-
ndo gen-

do gentes cursum omnino solis imitatus est, ac mūdi regiones omnes, quasi libero à corpore animo peruolauist, & hoc cum ei amara vndiq; vulnera crebrius obuiarent. In duas nanc; partes omne tunc fere hominū scindebatur genus, in eorum scilicet qui horribili rabie erga idolorum cultum ferebantur, et in illorum, quos legis zelus in euangelio odia flammatbat. Ab vtraq; verò parte grauissima in Paulum bella surgebant, cum Iudæi vndiq; illum quasi paternarum traditionum corruptorem fugarent, gentes verò quasi deum mortuum prædicantem. Noli enim illum, qui tūc fuit rerum statum, huic qui modo est comparando magnitudinem apostolici laboris attendere, sed ipsa adhuc prædicationis exordia mente perpende. Considera prius pelagi sœuentis furorem, & tum demum vim gubernatoris intelliges: sicut enim in quodam freto, ita Paulus mediis in fluctibus estuabat, ac mille discriminum vrgebat procellis. Inter ipsa quippe euangelii principia, prædicationis nouitas vehementes ei temptationum turbines suscitauit. Iudæorum nanc; tūc populi movebantur, quos ad hoc Mosaica videbantur præcepta compellere. Phariseorum quoque latrabat gressus, cum dudum à se crucifixi prædicare deitatem dolerent. Indignabatur etiam conspiratio sacerdotum, cum audirent crucem quasi sceptrum quoddam regale celebrari. In huiusmodi bello Iudæi sociabantur & gentes, quæ aris diuūm, ac templis, puluinarium cineribus assuetæ penè iā euelli sibi nescii amplectebantur errorem. Iudices in prædicationem euangelii sœuentes, suæ adstabant cateruæ. Reges iugiter idipsum bellum gerebāt, auditam crucem cuncti abominabantur exercitus, quam sapientes recipere nesciebant, quasi signum vtique damnati: sed Paulo totius hoc mundi bellum omni erat pace iucundius. Delectabat enim quicunq; illum propter euangelium vulnerabat: hinc est quod ille Græciā atq; Barbariam, cum illatis sibi vulneribus alacer circuibat, non minus plagis suis gaudens, quam regiis

giis triumphis: haud aliter delectatus naufragiis, quam cæteri acquisitis solent gaudere thesauris: li- uoribus, quos ei verbera sæpius inferebant, quasi quibusdam gloriabatur coronis, afflictionibus ut deliciis vtebatur, squalore carceris ut paradisi amœnitate gaudebat. Cui te ô beate Paule iustorum veteris testamenti, vel noui audeam comparare? Omnium quippe virtutem quasi in arca quadam, sed cum multo prorsus cumulo cōdidisti. Deniq; etiamsi totum contra te aliquis sigillatim iustorum appendat chorūm, inueniet trutinam virtutum ponderibus à tua parte depressam. Paulus vere secundus Abel, verum non semel, sed per dies singulos immolatus. Paulus alter Noë, sed absque arca insurgentes aduersus se vndas impietatis enauigans. Paulus alter Abraham non modo à patria vel gente, sed post vocationem suā ab ipsa etiam vita prorsus abscessus. Paulus alter Isaac sponte in hostiam colligatus. Paulus alter Iacob, quasi pro uno quodam totius mundi grege semper inuigilans. Paulus alter Joseph, sp̄ rituali fame tabescente mundo veritatis alimenta distribuens. Paulus alter Moses, qui omnes gentes à tyrannide diaboli reduxit ad Christum. Paulus alter Aaron, totius mūdi populis inunctus sacerdos. Paulus alter Phinees, impietatem Iudæorum atque Gentilium, quasi fornicationem mentium, uno fidei mucrone cōfodiens. Paulus alter Dauid, qui velut quendam Goliam in certamine diabolum prouocat. Paulus alter Heliās, clarus raptus in cœlos. Paulus alter Helisæus, qui gentes ab interiore lepræ pollutione mundauit. Paulus alter Ezechias, qui ad vnam fidem Christi diuersos populos attraxit. Paulus alter Iosias, qui abominationes gentilium dissipauit ac perdidit. Paulus alter Ioānes pro Christo capite truncatus. Paulus alter Petrus, non de celo vocatus ad credendū. Paulus alter Gabriel, qui Christi ortum cunctis gentibus nuntiauit. Paulus alter Michael, qui Christianorum dux esse sortitus est: etiamsi angelorum, etiamsi iustorum hominum

num circumuoilem choros, non inuenio comparationem, cui non tamen cumulo meritorum Paulus occurrat. Acclamatio populi, & post acclamationem: etiam mortuus Paulus ardentissima nobis theatra pietatis accendit. Sed quandiu versabo linguam, nunc iustis viris Paulum, nunc etiam angelis comparando? Opulentissimum hunc thesaurum, in nostris aude pectoribus recondamus. Hauriamus certatim virtutes ex abundantia isto bonae voluntatis fonte manantes, & cupiditate maxima feracissimae huius arboris poma rapiamus, variisq; floribus, ac fructibus plenum apostolicarum virtutum pratum metentes, sumamus è Paulo fulgentem rosam castitatis, eligamus fidei florem marcescere nescientem, decerpamus ex eo uberrimos patientiae fructus, & virtutum omnium colligamus, demus beato Paulo gloriam, ut dicat de nobis in futurum: Ecce ego & pueri quos mihi dedit Deus, ipsi gloria in secula saeculorum, Amen.

DE FERENDIS REPREHENSIONIBVS,
& conuersione Pauli.

HOMILIA NONA.

Reprehenderunt nos amicorum quidam, quod productiora sermonum initia faciamus. Igitur siue iniuste illi taxent, siue iuste sententiā ferant, utpote de his, quae a nobis audierunt, hic quasi in foro, in quo omnibus iudicare concessum est, nos hoc primum praefatione demonstrabimus: quod illis ob hanc reprehensionem gratiam habemus. Reprehensiones enim non ex malitia, sed cura proximi proficiuntur. Asseuerauerim amare me amicum non solum quando laudat, sed & quando reprehendit & corrigit. Nam omnia laudare tam quae bene se habent, quam quae male, non fuerit amici, sed irrisoris: & non diligentis, sed decipientis. Laudare si quid fiat ut debet, reprehendere autem si peccatum fuerit, amici est & curam agentis. Et ut discatis, quod sine delectu

lectu omnia laudare, & in omnibus beatum dicere,
Esa.3. non sit amici, sed impostoris, dicit scriptura: Popu-
le meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, &
semitam pedum tuorum exturbant. Sanè inimicum
ne laudatē quidem probo, amicum verò & repre-
hendentem amplexor. Ille & si me osculetur, insua-
uis est: hic & si vulneret, amabilis. Illius osculum su-
spicione plenū est, huius vulnus medicamenti vim

Pro.20 habet. Propter hoc dicit quidam: Fideliora sunt vul-
nera amici, quam blanda oscula inimici. Quid di-
cis? Vulnera amicorum meliora dicit. Non enim ad
naturam eorum quae fiunt, sed potius ad affectionē
eorum qui faciunt, attendit. Vis discere, quomodo
fideliora sunt vulnera amici, quam blanda oscula ini-
mici? Osculatus est dominum Iudas, sed osculo pro-
dīdit, venenum habebat os eius, malitiaq; impleta
erat lingua eius. Paulus vulnerauit eum, qui apud
Corinthios scortatus fuit, sed saluauit. Et quomodo
vulnerauit? Dicit quod dederit eum satanæ. Inquit

Cor.5 enim: Tradatur satanæ ad interitū, quo sp̄ritus sal-
uus sit in die domini Iesu. Vidiſti vulnera salutem
afferentia, vidisti osculum proditione plenum? Sic
fideliora sunt vulnera amici, quam blanda oscula ini-
mici. Verum inquiramus quomodo hoc dictum,
non solum in hominibus, sed & in Deo & diabolo
habeat locum. Ille enim amicus, hic inimicus: ille
saluator & curam nostrā gerens, hic inimicus & de-
ceptor. Et hic quidem aliquando dedit osculum, ille
verò vulnus inflxit. Et quomodo hic osculatus est,

Gen.3 et ille vulnerauit? Hic quidē dixit, Eritis sicut dii:
ille autem, Terra es, & in terram abibis. Vter igi-
tur magis profuit, hic ne qui dixit, Eritis sicut dii:
an ille qui dixit, Terra es, & in terram abibis? Ille
mortem interminatus est, hic immortalitatē pro-
misit. Atqui hic, qui immortalitatē pollicitus est,
ē paradiſo eiecit: Ille vero qui mortem cōminatus
est, in cœlum inuexit. Vides quomodo fideliora vul-
nera amici, quam blanda oscula inimici? Proinde
hoc primum declarare volui, quod gratiā habeam
his,

his, qui me arguunt. Amici enim, siue iuste, siue iniuste arguunt, non opprobrare volunt, sed hoc faciunt ut emendent. Inimici autem & si iuste reprehendunt, hoc tamen agunt, non ut corrigan, sed ut exibent: sicut & illi dum laudant, hoc vnum spectant, ut meliorem reddant: & hi dum laudant, student quomodo supplantare possint. Veruntamen quomodo cum reprehensio contingat, utile fuerit, bonumq; magnum si ferantur reprehensiones & accusationes, & non detur locus iræ & exasperationi. Qui enim odit redargui, ait, insipiens est. Non dixit sic vel sic redargui, sed tantum redargui. Nam siquidem iuste arguit amicus, agit ut peccatum corrigat: sin absq; ratione & immerito, iam laudanda est voluntas eius, & probanda bona mētis intentio, agnoscēdumq; & testandum amicitiae beneficium: non enim reprehenderet, nisi multum diligeret. Proinde ne stomachemur, ne succenseamus, cum arguimus. Quod si omnes ita affecti essemus, ut & argueremus peccantes, & lapsi libenter ferremus reprehensiones: mirum, quāta hinc vitæ nostræ accederet cōmoda. In peccatis enim hoc operantur reprehensiones, quod in vulneribus remedia. Idcirco sicut insipiens est qui pharmaca reiicit, ita & stultus qui non suscipit grato animo reprehensiones. At qui non raro multi exasperantur, & intra semetipos cogitant & dicunt: Sapiens ego, & tanta præditus intelligentia, hunc ferem: ignorant autem quod hoc extremæ dementiae sit indicium. Videbam enim, inquit, hominem qui sibi videbatur sapiens, & maiorem illo spem habet insipiens. Ea propter et Paulus dicit: Ne sitis prudentes apud vosmetipos. Nam licet mirum in modum sapiens sis, & perspicias ea quæ oportet, attamen homo es, & consiliario tibi opus est. Solius enim dei est nullius indigere, & nullo opus habere consiliario. Et propterea de eo solo dicitur: Quis cognouit sensum Domini, vel quis eius consiliarius fuit? Cæterum homines nos, etiā si plurimū sapientes simus, in multis tamen reprehendi meremur, atq; hinc naturæ nostræ appetet infirmi-

Rom. 13

Esa. 40

(S tas

tas. Non enim omnia esse possunt in hominibus. Et quare Ecce filius hominis non est immortalis. Quid lucidius sole? attamen & lux eius deficit. Et profecto sicut fulgidam illam lucem, & fulgurosum iubar se penumero superuenientes tenebræ obtegunt: ita & intellectum nostrum, quasi in meridie fulgentem & perspicuum inconsiderantia obrepens tenebrosum reddit. Et nonnunquam euenit, ut sapiens non videat quod oportet, & minor & hebetior clare & acute illud perspiciat. Hinc est, quare neq; sapiens extolli, neq; abiectione miserum se dicere debeat. Itaq; magnū bonum est ferre reprehensiones, magnum etiam bonum est posse reprehendere: nam hoc fides & cura, quam proximo debemus, exigunt. Iam nos si quem videmus veste breuiori, & ex lateribus aperta, vel alioqui indecenter vestitum, admonemus & emendamus: verum videntes vitam eius dissolutam, ne verbum quidem proferimus, videntes mores eius nefarios, præterimus: tametsi ridicula sint ea quæ ad vestes pertinent, periculosa autem & damnosa, quæ ad animam. Dic obsecro, Nōne cum viides fratrem per præcepis ferri, vel alioqui per incuriā aliò q; oportet spectare, manum ei porrigit: nōne a lapsu erigis? Inonne reprehendis & arguis? Et in his, maioris facis non offendere, & non haberi pro inimico, q; salutis eius curam habere? Et quam habiturus es apud Deum veniam? vel quam defensionem? Non audisti quid Deus Iudeis præcepit? nempe ne errantia inimicorum iumenta despiciant, & lapsa ne prætererant. Quod cum Iudeis præceptum, ne inimicoru bruta contemnant, nos ne fratum animos, qui quotidie supplantantur despiciemus? Et quomodo non est summa inhumanitas, & ferina crudelitas, nos non tantum curæ hominibus impendere, quantum alij iumentis? Hoc est quod omnem vitam nostram cōfundit, hoc est quod omnem ordinem subuertit: quia neq; boni cōsulimus, cum reprehendimur, neq; alios reprehendere volumus. Ideo enim molesti sumus cū arguimus, quia & exasperamur cum arguimur.

Exod. 23.

Deut. 22.

Enimue

Enimuero si sciret frater, q̄ à te laudaretur te arguēs
 ipse etiā vicariam eadem operā tibi impenderet. Ce-
 terum si discreueris, q̄ etiam si ingenij acrimonía an-
 tecellas alios, sisq; valde perfectus, peruerterisq; ad
 summū ipsum virtutis fastigium, opus tibi sit consi-
 liario, & aliquo qui te corrigat & arguat, audi histo-
 riā veterem. Neq; enim Mosi facile par fueris, qui, vt
 scriptura inquit, omniū hominum erat mitissimus,
 amicusq; deo, & in externa philosophia bene insti-
 tutus, & nō minus spiritualiū intelligentia insignis.
 Vides omnigenā eius eruditionem? Erat autē potes-
 in verbo & opere, aliisq; virtutibus. Cuius & aliud
 habet testimoniu. Multis prophetis, inquit, familia-
 ris fuit Deus, sed nulli sicut Mosi. Nam aliis quidē
 per ænigmata & somnia, Mosi verō facie ad faciem
 Quæris ne aliud maius virtutis illius argumentum,
 q̄ quod omniū dominus seruo, vt amico loquitur?
 Erat itaq; sapiens, tam domestica q̄ peregrina erudi-
 tione: erat potens verbo & opere. Imperabat creatu-
 ræ, quia amicus erat domini creaturæ. Eduxit tantū
 populum ex Agypto, mare diuisit, & iterū coniun-
 xit, miraculum sanè admirabile. Tum enim primū
 sol vidi mare, non nauali, sed pedestri itinere transi-
 ri, pelagusq; non remis & nauibus, sed equorum pe-
 dibus transmitti. Nihilominus sapiens ille, qui tam
 potens in verbo & opere, qui amicus dei, qui creatu-
 ræ imperauit, qui tanta miracula operatus est, non
 animaduertit rem, quā mortaliū pleriq; facile cōside-
 rant. Sacer autē eius, homo barbarus et obscurus, sta-
 tim animaduertit, & in mediū attulit, quā ille non
 temere cogitauit. Que igitur hæc causa audite, vt &
 vobis prospicit. Consiliariis enim oēs opus habēt, etiā
 si Mosi conferri possint. Multa enim sunt, quæ mag-
 ni & admirabiles viri ignorant, quæ tamen parui
 abiectique scire solent. Nam postquam Moses ex
 Agypto exiit, & in solitudinem venit, præfuit sex
 centorū milium populo, & solus omnium conten-
 dentiū lites diiudicauit: quod vidi sacer eius. Erat
 autem Iethro homo alioqui barbarus, & insipiens,

Nm. 12.

Exod. 33.

S 2   quicq;

quiq; in solitudine vitam egerat, neq; ulli cōmunicarat qui populos legibus rexerat, & adhac impius erat, quo non est certius insipientiæ argumentum.

Nihil enim Gentilibus est insipientius. Veruntamē ille barbarus, ille impius, ille insipiēs, vbi vidit Mo-
sen quædam pr̄ter dignitatem facere, eum corrēxit, non curans quōd sapiens esset & intelligens, & dei

Exod.18. amicus. Et cum dixisset ei, Quare illi stant coram te: didicisletq; causam, inquit: Non recte hoc fecisti, iunxitq; consilio increpationem: & neq; sic exasperatus est ille sapiens, ille intelligēs, ille tot myriadum dux. Neq; enim hoc paruum & contemnendum, quōd ab homine barbaro & priuato docetur. At non inflabatur vel principatus magnitudine, vel miraculis quæ operatus erat, neq; rubore suffundebatur, quōd tot pr̄sentibus, iisq; subditis corrigeretur: sed considerabat, quōd licet magna à se signa fierent, humanæ tam particeps esset naturæ, quam non raro multa latent, atq; ideo cum mansuetudine consilium suscepit. Est nunc videre aliquos, qui ne putentur alieno indigere consilio, malunt potius vtilitate consiliū carere, quam suscepta admonitione peccatum emendare: immo eligunt ignorare q̄ discere, quanuis sciant non esse crimen non ignorare, sed nolle discere: non indocetum esse, sed doctrinam respuere: nō reprehendi, sed inemendabiliter peccare. Et s̄epe abiectus quispiam & vilis inuenit, quod magnus & sapiens vir pr̄aecepsit. Quod Moses quoq; considerans, omni cum mansuetudine audiuit illum cōsulentē, ac dicentem sibi: Fac tibi tribunos, centenarios, quinquagenarios, decanos, & si res aliqua grauior fuerit, referant ad te: sin leuior, diiudicent ipsi. Hæc vt audiuit, non erubuit, nō est confusus, nō est reueritus subditos, nō dixit intra semetipsum: Contemnet me subditi, si ab aliis quid faciendum sit didicero: sed obtemperauit, & fecit iuxta consilium illius. Quid quōd non solū propter eos, qui ea tempestate erant non erubuit, sed neq; propter nos post se futuros: immo tanquam honestatus hac loceri admonitione, non illos solum qui tunc

tunc erant homines, sed etiā eos qui vſq; ad nostram
ætatem secuti sunt, & vſque ad Christi aduentum
erunt, per totum orbem factum hoc literis docuit, et
quod non potuerit animaduertere quid opus factō,
& quod correctionem & consilium à socero accepe-
rit. Nos autem si corā vno homine arguimur, & cor
ripimur: conturbamur totis visceribus, obstupeſci-
mus, & de vitæ huius summa periclitari nos puta-
mus. At Moses non ſic agit, ſed videns tot milia ho-
minum præſentia, imo tot myriades quæ interim
fuerunt & ſunt hodie, futuras non erubescit: ſed præ-
dicat quotidie omnibus, idq; literis, quod ſocer ſuus
animaduertet ea, quæ ipſe conſiderare non potue-
rat. Et quare hoc fecit? quare factum memoriae com-
mendauit, non aliam ob causam, quam ut nos doce-
ret, ne vñquā de nobisipſis ſublime ſentiamuſ, etiā ſi
omnibus ſapiențiæ ſimus: neq; patrū consilia con-
temnamuſ, etiamsi omnibus viliores habeantur. Et
ſi quid utile vel commodum consulat aliquis, eſto
minister ſit, tu tamen admonitionem fuſcipias: ſin-
perniciale quiddā, eſto in ſumma dignitate ſit, eius
ſententiam reiicias. Non enim qualitas personarum
conſulentium, ſed natura conſilii, in omnibus obſer-
uanda eſt. Hoc igitur eſt, quod Moses nos docuit, ut
non erubescamus ſi arguamur, etiamsi tota noſtra
plebs aſſit. Reprehensionem enim bene ferre, nō vul-
garis, ſed ſummae philosophiae præconiū & laus eſt.
Nō adeò laudamus & admiramus hodie Iethro, qui
Mosen correxit, ſicut ſanctum illum, qui non erubu-
it tot præſentibus corrigi, & factum hoc memoriae
comendare, declarans in omnibus ſapiențiā ſuam,
quod gloriam in tanta eminentia, quæ ſibi à plurimis
impensa fuſſet, contempsit & conculcauit. At
nos de prolixitate proœmiorum rationē reddituri,
iterum maius fecimus proœmium, ſed non temere,
neque ſine cauſa: diſſeruimus enim interim de ſum-
mis, multumq; nobis necessariis, ut libēter feramus
cum arguimur, & alacriter arguamus & caſtigemus
eos qui peccant. Verū operæ pretium eſt, ut tandem

S; & nos

& nos satisfaciamus illis, rationemq; dicamus, propter quam tam longis procemiis vtamur. Et cuiusnam gratia tantam verborum farraginem offundimus viris, qui mulieres habent, domibus præsunt, è quotidiano opificio, & secularibus negotiis victus querunt: neq; hoc solum molestum, quod continuo sunt occupati, sed q; semel duntaxat in hebdomada huc confluunt? Seruiunt nobis in hoc procemia, vt auditores de dicendis per compendium instruatur, & manifestior tradatur doctrina. Fateor enim non opus procemiis neq; instructionibus his qui semper scripturis vacant, neque aliis occupationibus distrahuntur: statim enim audito lectore, dictorum mente accipiunt. Qui autem bona temporis partem secularibus negotiis impendunt, & rarius hic cōparent, nisi procemia audiant, & instructi intelligant quæ sermonem illum præcedant, absq; lucro hinc abeunt. Non est autem hæc sola nobis procemiorum causa, sed & alia non minor quam ista. In tanta multitudine sunt alij qui adueniunt, alij qui saepe non adueniunt, & hec vt laudentur præsentes, arguantur absentes: vt illi quidem laudibus studiosiores euadantur. Hi autem reprehensi, ignauia abiiciant. Est & alias vsus procemiorum. Incidimus enim saepe in longiora argumenta, quæ vno die ad finem perduci nequeant, & interdum duobus vel tribus diebus, vt recte explicitur opus habent. Vnde tunc opus est die secundo finem doctrinæ prioris repetere, vt dum principio finis congruit, sermo cohæreat, auditoribusq; minus sit obscurus. Et vt discas, sermonem absque procemiis valde obscurari: ecce exempli gratia affera ram aliqua. Ut autem vidit eum Iesus, Tu es Simon, inquit, filius Iona, tu vocaberis Cephas, quod interpretatum est Petrus. Vides num intelligatis dictum? num intelligatis consequentiam, & quare dicta sunt quandoquidem absq; procemiis introducta sunt. Comparatur igitur qui hoc facit, ei qui hominem omni ex parte obiectum in spectaculum adducit. Age igitur dimisso procemo redeamus ad sermo

Ioan. 1.

sermonem de Paulo, qui nuper ortus cum de nominibus differeremus & quæreremus: Quare qui alio quando dictus est Saulus, postea vocatus sit Paulus Hinc digressi sumus ad veteres historias, & de omnibus qui gemina nomina sortiti sunt, inquisiuimus Fuiimusq; & tunc Simonis memores, & vocis Christi ad eum dicentis: Tu es Simon filius Iona, tu vocaberis Cephas, quod interpretatū est Petrus. Vides quomodo quod paulò antea obscuritate plenū videbatur, nunc fit aliquanto notius? Proinde sicut corpus capite, arbor radice, & flumen fonte indiget: ita & sermo proœmiis. Itaq; & cū nos viæ initium & progressum monstrauerimus, tāgamus deinceps historiam proœmii. Saulus autē adhuc spirans mīnas & cædem in discipulos Domini. Atqui in epistolis Paulus vocatur, quare ergo hic nomen mutauit spiritus sanctus? Quemadmodū dominus, qui seruum mercatus est, ostendere volens se dominū serui, nomen illius immutat: ita & spiritus sanctus fecit, vbi Paulum captiū accepit, vocabulum eius mutauit, vt etiam inde disceret Paulus se habere dominum. Nominū enim impositio dominij signū est, & præcipuum. Et vnde hoc declarabimus? Facile ex his, quæ Dominus cū Adam egit, perspicuum erit. Volens enim docere Adamum, quod eū principem & dominū omnīū fecisset, adduxit ad eum omnia animalia, vt videret quid vocaret ea. Quo monstrat, q; nominū impositio dominū testetur. Quod si & ab hominibus ita factum videri vultis & discere, olim talem fuisse morem, q; seruorū in captiuitatē abductorum nomina mutata sint, audite quid fecerit Babyloniorū rex. Nam vt captiū abduxit Ananiā, Azariam, & Misaēlem, non reliquit eorum nomina prima, sed vocauit eos Sedrak, Mesak, & Abdenago. Verum quam ob causam spiritus sanctus non statim mutauit nomen Pauli, sed expectauit ad tantum tempus? Si statim conuerso Paulo, mutatum fuisse & nomen eius, tunc minus manifesta fuisse eius conuersio, & ad fidem translatio.

Act. 9.

Nam sicut in famulis vsu euenire solet, quod obscuri fiant, si quam primum fugam inierunt, sua nomina mutarint: ita & in Paulo contigisset, si mox ut relisctis Iudeis ad nos venit, aliud nomine sortitus fuisset: nemo enim sciuisse, quod persecutor ille esset euangeli sta. Accidit autem hoc, ut palam fieret ex persecutore factum apostolum: quod quoquidem hoc Iudeos male habebat, quod doctor suus, qui pro eis olim stabat, nunc se eis opponeret. Quapropter ut ne subita nominis mutatione, voluntatis mutatione occultaret, relictum est ei multo tempore nomen primum. Hinc enim oes discebant, quod ille ipse esset, qui prius fuerat ecclesiam persecutus. Postquam autem omnibus hoc factum est notum, tunc transmutatum est & nomen. Et quod haec sit vera causa, audi ipsum dicente: Veni in partes Syriae & Ciliciae. Eram autem ibi ignotus a facie ecclesiis Iudeorum. Iudeam vocat eam, quae est in Palestina. Si igitur in Palestina erat ignotus, quanto ignorior fuisset in ecclesiis, quae in aliis locis sitae? Eram ignotus, ait, facie, non nomine. Quare ignotus erat facie? Nullus enim fidelium ipsum videre audebat, cum nos impugnaret. Tanta cede, tantoque furore plenus erat. Proinde ab eo resiliabant omnes, fugiebant oes, & si alicubi presentem eum conspicarentur, ne aspicere quidem audebant: tam effratus erat, & infestus fidelibus. Tantum autem audierant: qui persequebatur nos aliquando, nunc euangelizat fidem quam impugnabat. Quoniam ergo a facie eum ignorabant, tantumque audierant, qui persequebatur nos aliquando, nunc euangelizat fidem, quam impugnabat: si nomen statim mutatum fuisset, neutrumque qui audierant haec cognouissent, quod ille qui persequebatur eos aliquando euangelizaret. Nam quoniam primum nomen eius, & quod Saulus vocaretur sciebat si commutato illo vocatus fuisset Paulus: fuissetque eis a quopiam nuntiatum Paulum euangelizare, qui persequebatur ecclesiam, nesciuissent quod hic ille esset Saulus, eo quod non Saulus, sed Paulus, vocaretur. Atque hac de causa relictum est nomen eius primum aliquan-

aliquandiu, donec omnibus fidelibus fieret notius, atque etiam his qui longe aberant, & non viderant eum. Satis itaque demonstratum, quare non statim mutatum est nomen eius. Reliquum operæ pretium ut ad initium sermonis redeamus. Saulus autem adhuc spirans minas & cædem in discipulos Domini. Quid est, quod dicit, Adhuc? Quid enim antea fecit, quod dicis, Adhuc? Sanè dicere, adhuc, de homine dicitur, qui antea mala multa operatus est.

Quid ergo fecit? Quin tu mihi dicas, quod malum non fecit? Sanguine Hierosolymas impleuit, fideles interfecit, ecclesiam impugnauit, apostolos persecutus est, Stephanū occidit, neq; viris neq; mulieribus pepercit. De hoc audi & discipulum ipsum dicentē: Saulus antem deuastabat ecclesiam, domusq; ipsas ingrediens, vi mulieres & viros rapiebat. Nō enim sufficiebat ei forum, infiliebat & in domus. Dicit enim: Domos ingrediens. Et non dicit dicens, neq; trahens mulieres & viros: sed vi rapiens mulieres & viros: sicut de fera dicere solemus. Rapiens viros & mulieres. Neque naturam reuerebatur, neq; sexus miserebatur, neq; infirmitatem respiciebat. Zelo tamen, non furore hæc faciebat. Et ob hoc venia dignus fuit, cum Iudæi qui eadem faciebant, accusatio ne erant digni. Nam Iudæi quid respexerint, ipsi manifestabant, nempe quod omnia honoris & gloriæ gratia fecerint. Erant enim apud multos in magna existimatione. At Paulus non sic, sed zelo dei, tāetsi non secundum scientiā. Et hinc est, quare Iudæi mulieres quidem dimiserunt, viris autem infesti fuerūt quoniam in illos transisse gloriam suam videbant: hic autem ob zelum erga oēs tales se gerebat. Hæc igitur omnia animo perpendens Lucas, & videns ipsum nondum satiatum dicebat: Saulus autem adhuc spirans minas & cædem in discipulos Domini. Non satiarat eum cædes Stephani, non explerat concupiscentiam eius Ecclesiæ persecutio, sed ulterius procedebat, & furoris eius nullus erat finis: a cæde Stephani digressus persequutus est Apostolos: &

S 5 idem

Act. 8

idem faciebat quod sauiens lupus , qui insiliens in
 caulam ouium, agnum inde rapit, quem ubi deuo-
 rauit , audacior fit . Ita enim & Paulus in chorum
 apostolorum insiliit, & inde rapuit agnum Christi,
 Stephanum, quem dilaniaret, & cæde audacior effe-
 ctus est . Et propterea dicit, adhuc . Quanuis quem
 non impleret miseratione cædes illa, quem non pla-
 caret mansuetudo eius, qui occidebatur: & cum la-
 pidaretur, orabat & dicebat: Domine, ne statuas eis
 peccatum hoc? propterea persecutor euangelista fa-
 ctus est: mox enim post homicidium conuersus est.
 Quippe Deus audiuit vocem illam . Dignus enim
 erat Stephanus qui exaudiretur, tum propter futu-
 ram Pauli virtutem , tum propter illius confessio-
 niem: Domine, ne statuas eis peccatum hoc . Audi-
 ant quicunque inimicos habent , quicunque inua-
 duntur , quicunque ab auaris premuntur . Nam li-
 cet plurimas feras molestias , nondum tamen lapi-
 datus es, sicut Stephanus . Et vide quid sit factum.
 Obturatus est fons unus Stephani, & apertus est
 alius, plurimos emittens fluuios . Nam postquam
 siluit os Stephani, mox sonuit tuba Pauli . Sic nun-
 quam dereliquit Deus in finem ad se currentes , sed
 dona dat maiora, quam ab inimicis auferuntur . Nō
 enim tales illi eiecerunt militem ab exercitu, qua-
 lem in locum eius submisit Christus . Saulus autem
 adhuc . Et aliud quiddam manifestat illud, Adhuc .
 Quid illud? Quia adhuc ferocientem , adhuc insa-
 nientem, adhuc in vigore furoris existentem, adhuc
 cæde feruentem attraxit Christus . Non enim ex-
 pectauit ut expleret furorem , ut ostenderet mor-
 bum, ut extingueret flamas affectionum, & fati-
 gatus debacchando mansuesceret , & tunc tandem
 traheret: sed dum vigeret furor, ipsum cepit: ut ostē-
 deret potentiam suam, vincens & superans persecu-
 torem in media insanìa . Enim uero medicum tunc
 maxime admiramur, quando febrem cum infestior,
 & flammatum morbi cum vehementior est extingue-
 re, & penitus abolere potest . Id quod & in Paula-

con-

contigit. Vox enim domini quasi ros quidam de-
super descendens, à morbo in ipso flammæ feruore
liberavit. Saulus autem adhuc spirans minas & cæ-
dem in discipulos domini, reliquit multitudinem,
& nunc in principes ipsos insilit. Etenim sicut qui
excindere vult arborem, ramis relictis, radicem in-
fra execat: ita sanè & hic adortus est discipulos, radí-
cem prædicationis volens eximere. Verum disci-
puli non erant radix prædicationis, sed discipulo-
rum dominus, qui & dicebat: Ego sum vitis, vos
autem palmites. Eapropter inuicta illa radix, quan-
to plures excindebantur palmites, tanto plures &
maiores iterum pullulabat. Electus est Stephanus,
& pullulauit Paulum, & eos qui per Paulum credi-
derunt. Factum est autem, dicit, cum appropriaret
ille Damasco, repente circumfulgurauit eum lux de-
celo, & vt procidit ad terram, audiuit vocem dicen-
tem sibi, Saule, Saule quid me persequeris? Quare
non allata est prius vox, sed lux prius eum circum-
fulgurauit: vt cum silentio vocem audiret. Nā qui
in operé aliquo intentus & furore plenus est, etiam
si plurimi vocent, prorsus non animaduertit quid
ante se agatur. Ne ergo hoc & Paulo eueniret, & fa-
ctorum insanìa ebrius vocem cōtemneret, vel prin-
cipium non audiret, mente tota in tonitruo occupa-
ta, prius per lumen excæcatis oculis, & compresso
furore, extinctaq; omni animq; turbulentia, & ingen-
ti in anima serenitate reddita, vocem emisit: vt de-
presso fastu his quæ dicebantur, mente sobria &
modesta intenderet. Saule, Saule quid me perseque-
ris? Verba hæc non tam arguentis, q; defendantis
sunt. Quid me persequeris? In quo paruo, magno, ac
cusare me potes, tibi per me iniuria facta: an quod
mortuos vestros suscitaui, vel quod leprosos pur-
gaui, vel quod dæmones fugaui? Sed propter hæc
magis adorare, quam persequi me oportebat. Porro
tò vt clare cognoscas, quod hæc sint verba defen-
dentis, audi quomodo iisdem penè verbis vtitur cō-
tra Iudeos. Nam sicut hic dicit; Saule, Saule quid me
perse-

Ioan. xiiij.

Act. 9.

Cap. 2

persequeris? sic illic Iudæis: Popule meus quid feci
 tibi, vel in quo contristavi te? Saule, Saule quid me
 persequeris? Ecce iaces supinus, ecce ligatus es abs-
 que catena. Et sicut dominus famulum, qui pluris
 ma & grauia commisit, manu comprehensum, &
 vincitur alloquitur, Quid tibi vis faciam nunc?
 Ecce venisti sub manus meas. Ita & dominus vi-
 dens Paulum correptum, & prostratum, supinumq;
 ac tremulum præ timore, & nihil facere valentem,
 dico: Saule, Saule quid me persequeris? Quo nunc
 peruenit ferox ille tuus furor? vbi insania? vbi ze-
 lus intempestiuus? vbi vincula, & circumcursatio-
 nes? vbi atrocitas illa? immobilis quidem eris nūc,
 & neq; videre persequentem poteris. En qui festina
 bat, qui vbiq; circumcursabat, opus nunc habet ali-
 quibus qui manuducant: eapropter et nunc dicit ei:
 Quid me persequeris? vt discat, quod quæ prius fa-
 ëta, sponte sua permiserit, & q; non fuerint infirmi-
 tatis illa, quæ olim: neq; crudelitatis, quæ tunc age-
 bantur: sed vtraq; benevolentia & curæ. Quid ergo
 Paulus? Quis es domine? inquit. Agnoscit dominū,
 virtutem didicit ab indulgentia, in cæcitate confi-
 tetur potestatem. Quis es domine? Vidisti animam
 gratam & benevolam, vidisti mentem libertate ple-
 nam, vidisti conscientiam synceram & incorruptam.
 Non obluctatur, non contendit, sed statim cognos-
 cit dominum. Non sicut Iudæi, qui videntes mor-
 tuos suscitari, cæcos cernere, leprosos purificari: non
 solum non accurrebant ad talia facientem, sed eum
 & planum ac impostorem vocabant, & omnibus
 modis infidias mouebant. Paulus autem nō ita age-
 bat, sed statim conuertebatur. Quid ergo Christus?
 Ego sum Iesus, quem tu persequeris. Et quare non
 dixit, Ego sum Iesus, qui resurrexit: Ego sum Iesus,
 qui sedet à dextris dei: sed, ego sum Iesus, quæ tu per-
 sequeris? Ut perstringeret eius mētem, vt compun-
 geret eius animam. Audi ergo Paulum post multa
 tempora, plurimaq; bona opera hoc lamentantem:
 1. Cor. 15 Ego enim sum, ait, minimus apostolorum, qui non
 sum

sum dignus ut vocer apostolus, eo quod persecutus
sum ecclesiam dei. Igitur qui post multa bona ope-
ra, & tata tempora hoc lugebat, quid verisimile est
ipsum per temporis passum, quo nullum bonum
opus habebat, & conscientius persecutionis, vocem il-
lam audiebat? Cæterum aggrediuntur nos hic qui-
dam dicentes: Vos autem ne plegeat, etiam si vespe-
ra deprehendat. Pro Paulo omnis noster sermo est,
pro Paulo inquam, qui per triennium die ac nocte
discipulos docuit. Aggrediuntur itaque hic nos qui
dam, dicentes: Et quid mirum quod Paulus ad fidem
peruenit, cum Deus vocem illam, quasi funem cer-
uici eius iniecerit, viq; ipsum ad se duxerit? Atten-
dite diligenter. Etenim sermo ille communis est Gen-
tilibus, Iudæis, & nostris, qui suæ incredulitatis
operculum putant, si iustum accusent, nescientes q;
duplex peccatum peccent, & quod errorem suum
ipsi non deponant, et sanctum dei talibus culpis no-
tare tentant. At nos eius nomine, per gratiam dei de-
fensionem afferemus. Quæ igitur accusatio est? Vi
& necessitate ipsum, inquit, attraxit Deus. Qualis il-
la vis et necessitas, dic ô homo? Vocavit eum super-
ne. Credis omnino quod vocavit eum superne? Igi-
tur & te hodie vocat per illam vocem, cur & tu nō
obedis? Vides non esse necessitatis negotium? Nam
si necessitas quædam foret, oportebat & te obedire:
cum autem & tu non obedis, manifestum quod ille
voluntarius obediuit. Et ut discatis, quod multum
quidem fecit ad salutem Pauli vocatio, sicut & alio-
rum omnium hominum facere solet, non tamen de-
stituit eum à suis operibus, & suæ propriæ volunta-
tis laude, neq; nocuit eius libero arbitrio: sed volun-
tarius aduenit ipse, atq; sua bona voluntate: faciam
hoc & alio exemplo liquidum. Audierunt & Iu-
dæi vocem superne loquentem, non filii, sed patris
de Christo dicentis circa Iordanis fluenta: Hic est
filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Et di-
cunt ei: Hic est deceptor. Vides manifesta pugnā?
Vides bellum apertum? Vides ubiq; opus bona vo-
luntate,

luntate, animaq; malis affectionibus prius non infestata. Ecce & illuc vox & hic vox: sed hic obtemperat, illi autem contradicunt. Et non solum illuc vox auditur, sed & spiritus in specie columbe videtur. Nam postquam Ioannes baptizauit, baptizatusq; est Christus, ut ne qui ad humanam figuram spectant, putent baptizantem baptizato maiore, venit vox,

Mat. 3. quia hic ab illo discerneretur. Et quia adhuc incertum erat de quo diceret vox, id quod dicebat: venit & spiritus sanctus in specie columbae, vocem in caput Christi dicens, atque ita & per vocem prædicatus est, & per spiritum monstratus. Et ob haec Ioannes quoq; clamabat: Non sum dignus, ut soluam cor meum calceamenti: & insuper plurima alia testimonia tam verborum, q; operum attestabatur: sed post haec omnia Iudæi in cæcitate sua manserunt, immo videbunt omnia: sed neq; dictis, neq; factis credidere, eo quod infecta eorum mens, quam præoccuparat insanus vanus gloriæ amor. Vnde Euangelista dicit: Multi Iudæorum qui crediderunt in eum, propter principes nō confitebantur, ne è synagoga eiicerentur. Et ipse Christus quoq; dicebat: Quomodo vos potestis credere, qui gloriam à vobis inuicem accipitis, & gloriam quæ à solo Deo proficiscitur, non quæritis? At Paulus non sic, sed vñica duntaxat audiata voce, cum adhuc nostros insectaretur, statim accurrit, statim obediuit, statim eximiam præ se tulit conuersionem. Quod si nō fatigamini dictorum prolixitate dicemus aliud exemplum adhuc proximus. Etenim & filium audierunt, & sic audierunt ut Paulus audiuit, & neq; sic crediderūt. Nam sicut Paulus audiuit vocem, cum adhuc fureret, & in discipulos sœuiret: ita Iudæi aliquando audierunt alii cubi vocem, cum egredierentur cum facibus, & lani padibus ad comprehendendū eum. Putabant enim se hominem purum adoriri. At ille volens doce re eos virtutem suam, & se deum, eosq; frustra contra stimulum calcitrare, dicit eis: Quem quæritis? Stabat ante & iuxta eum, & nō videbāt eum. Christus

Iustus autem quærebat eos, & manuducebat ut se inuenirent, ac discerent, q̄ nō inuitus ad passionē iret, neq; superabilis esset, nisi spōte sua eis permitteret. Aut quomodo superarent, quem inuenire nō potuerunt? Quid dico inuenire? neq; præsentem videre valuerunt: & nō solum nō valuerunt videre præsentē, sed & cum roganti respōderent, nesciebant quis nā ille præsens, qui tam potenter oculos eorum excæauerat, & voce sua eos prostrauerat. Nam vt dixit, Ego sum: voce ea perculsi, retrorsum abierūt, & ceciderunt omnes. Itaq; vt Paulum vox prostrauit, & supinum iacere fecit: ita & illos vox omnes prosternebat. Et sicut Paulus non vidit eū, quem persequebatur: ita & illi nō videbāt, quem quærerent: & sicut Paulus tempore quo furebat, excæcatus est: ita & illi tēpore furoris sunt excæcati: & sicut Paulus, cum iret ut cōprehēderet discipulos, hæc passus est: ita & illi cum exirent ut cōprehenderent Christū, talia passi sunt. Vtrobīq; vincula, vtrōbīq; persecutio. Simile vtrōbīq; virtutis Christi indicium, similiacīq; remedia, at nō similis correctio. Ægri enim multū inter se distabant. Quid enim stupidius, quid reprobatius illis, qui retrorsum corruerūt, iterumq; surrexerūt, & iterū inuadūt? An nō lapidibus infenatiōres erāt? Et vt discāt, quod ipse, qui dixerat eis, Quem quæritis: ille sit qui eos prostrauerat, loquitur eis iterum. Cum iterum surgerent ac dicerent, Iesum: dicit eis: Dicebā vobis quod ego sum: quasi diceret, Discite, quod ego ille sum qui ante hac dixit: Quem quæritis, & qui vos prostrauit. Verum neque hoc dicto profecit aliquid, sed illi in cæcitate sua māserunt. Hæc igitur omnia inter te confer diligenter & disce quod Paulus nō ex necessitate, sed anima sincera, bonatq; voluntate ad fidem accessit. Quin si nō abitis & sustinetis, adferam et aliam demonstrationē, cui cōtradici nequeat, & certius probabo Paulum nō necessitate coactū ad fidē venisse. Venit post hæc Paulus in Salaminem Cypri ciuitatem, & inuenit illic magum quendam, resistentem

apud

Act. 13.

apud proconsulem Sergium. Paulus autem impletus spiritu sancto dixit ei: O plene omni dolo et omni versutia fili diaboli, inimice omnis iustitiae, non desinis peruertere vias domini rectas? Hæc persecutoris verba sunt. Glorificemus igitur eum, quod conuersus est. Ante hoc audistis, quod deuastabat ecclesiam, domosque ingrediens ac vi rapiens viros, & mulieres in carcerem tradebat: videte, quomodo nunc pro prædicatione libere loquitur. Non cessas ait, peruertere vias domini rectas? Et nunc ecce manus domini super te, & eris cæcus, & usque ad temporis non videns. Remedium quo sibi visus redditus est, adhibuit & mago, qui tamē in cæcitate permanet: ut discas quod non sola vocatio Paulum adduxerit, sed & voluntas eius. Nam si sola cæcitas hoc effecisset, oportebat ea & in mago efficacem esse: sed nihil effecit, & ille quidem remansit cæcus, proconsul autem factum videt, credidit: accepitque alius remedium, alias autem curatus est. Videte quantum bonum sit, bene velle: & quantum malum, discredere & corde obdurari. Excæcatur magus, nullamque utilitatem accipit, incredulus enim erat, & interim proconsul Christum agnoscit. At satis demonstratum fuerit Paulum voluntarie venisse ad Christum. Vellem autem vos sermonem hunc diligenter memoria tenere. Deus enim nolentes non cogit, sed voluntates trahit. Et propterea dicit: Nemo ad me veniet, nisi pater meus traxerit eum. Qui autem trahit voluntatem, trahit humique iacentem, ac manum porrigentem. Et ut discas quod nullum cogit: Nam si ipse vult, nos autem non volumus, ad nostram salutem nihil proficiunt, ea quæ alioquin efficacia sunt: non quia infirma sit eius voluntas, sed quia cogere neminem vult: necessario hunc sermonem attulimus. Videlicet enim complures ad defensionem suæ ignorantie, preteritu tali vti, & si quando eos adhortamur, ut illuminentur, & ad meliorem vitam conuertantur, atque ad alia id genus bona opera, respondere, quæ si cunctabundos & resilientes; Si Deus volet; persuasus debet

debit mihi, & conuertar. Quos nō arguo, sed valde
probo, quod ad voluntatem dei cōfugiunt. Velle
autem nos etiā nostra afferre, & tunc dicere: Si deus
vouerit. Nam si teipsum somno, desidiae tradi-
ris, neutiquā in manus tuas obuenient bona opera:
& alioqui si solam voluntatem dei prætexas, nihil
eorum, quibus opus habes, adipisceris vñquā. Hoc
igitur est quod dixi, nullum vñquam vi & necessi-
tate à deo adigi. Ipse quidem vult oēs saluos fieri: at 1. Tim. 2.
nō omniū voluntas eius voluntati obsequitur, neq;
ab eo aliquis cogitur. Vnde & ad Hierusalem sic di-
cit: Hierusalem Hierusalem, quoties volui congre-
gare filios tuos, & noluisti? Quid ergo? Ecce relin-
quetur domus vestra deserta. Vides quod dominus
saluare nos vult: nos autem, quia nos ei non adiun-
gimus, maneamus in interitu. Deus enim paratus
est ad saluandū hominem, non inuoluntarium, neq;
non volentem, id quod sepe dico: sed voluntarium,
& hoc eligentem. Homines quidem volentibus no-
lentibusq; seruis volunt & esse & dominari: domi-
nanturq; nō in seruorum, sed suā vtilitatem spectan-
tes. Deus autē nullius indīgens, declarare tibi vult,
quod nullius nostri indīgens, seruitutem nostrā desi-
derat, ad id solum spectans, quomodo nobis prospic-
& quomodo nō sue, sed nostrae vtilitatis gratia ope-
retur omnia: si quidem assentimur & volumus, &
scientes ei beneficium istius seruitutis deberi, ad ip-
sum veniamus. Inuoluntarios enim & resilientes,
neq; vi, neq; necessitate cogit. Quo nobis commona-
strat, q; nō ipse nobis gratiā habere debet, quia ser-
ui eius sumus: sed quia ipse dominus noster est, sibi
gratias agere tenemur. Igitur hæc scientes, bene re-
cogitemus misericordiā domini, vitamq; sua boni-
tate dignam pro nostris viribus exhibeamus: vt &
nos regnum cœlorū assequamur: Quod nobis omni-
bus cōcedatur gratia & misericordia domini nostri
Iesu Christi, cui est gloria & imperium, in secula se-
culorum. Amen.

Homiliarum de laudibus diui Pauli, Finis.

T DIVI

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI HOMILIA DE VERBIS PAVL.

*Non solum sed & gloriamur in afflictionibus, &
qua deinceps sequuntur, Sigismundo Gele-
nio interprete.*

Aboriosum quidem agricolæ fungere boues & aratrum ducere, sulcis arua proscindere & semina spargere, hyemes ac frigora perferre, fossis superfluas aquas a satis arcere, ripas amnium aggeribus munire, & per arua media collices facere: sed ista operosa laboriosaq; leuis redduntur ac facilita, dum spe concipit flauentes noualium segetes, & falces exacutas, & aream manipulis repletam, & fruges maturas magna alacritate domum comportandas. Pari etiam modo gubernator efferatas vndas ac tempestatum vim furensq; pelagis saepenumero contemnit: ad haec ventorum inconstantiam, marinas iactationes, longinquas peregrinationes haud grauatim fert, dum mercium sacinas, emporiorum opportunitatem, praediuitemq; ex his comparandâ copiam animo secum reputat. Nec absimiliter miles vulnera patitur, telorum numerum excipit, famem, frigus, difficiles peregrinationes, & in acie pericula perfert, dum futuras victorias, coronas, & trophea cogitat. Sed cur haec commemo-
rabo, aut quid sibi volunt hec similitudines? Exhortationem hinc auspicari libuit, qua ad auscultandum excitemini, & ad labores virtutis causa alacriter suscipiendos. Si enim eorum quisq; quos commemo-
rauiimus laborem leuem existimat spe futurorum commodorum, quibus etiamsi potiri contingat, non tamen ultra presentem vitam prorogantur: multo magis conuenit vos percipiendæ spiritualis doctrinæ causa in auscultando perdurare, & spe futuræ vi-
tae tam certamina dubia, quam alios quosuis sudores impigre ferre quandoquidem illorum spes temporaria

poraria est & incerta, nec raro in expectatione meioris fortunæ ex hac vita sunt prærepti, spe tantum oblectati, euentu autem procul, graues licet interim labores ac pericula perpessi. verbi gratia, post multos illos sudores agricola nōnunquā iam falcem in messem immissurus, rubigine in eam aut locustatū multitudine delata, aut imbrībus immodicis indentibus, aut alia quapiam calamitate per aëris intemperiem illata, rediit domum vacuis manibus, labore quidem omni exhausto, cæterum fructus spe frustratus. itidē gubernator latus multitudine mercium, & magna alacritate velis expāsis, & multum maris emēsus, in ipso sœpe portus ingressu, aut procella repente exorta, aut nauī in latens aliquod faxum impacta totum onus perdidit, & post tanta pericula amissis mercibus ægre nudus in littus euasit. Miles similiter non raro poste aquam toties in acie stetisset, aduersosq; hostes repulisset ac profligasset, iam iam imminens victoriæ repentino aliquo casu è vita est sublatus, nullo periculorum ac laborum pretio percepto. Nostræ vero res non ita se habent. nam & spes habemus æternas, immobiles ac firmas, nec cum temporaria hac vita finiendas, sed ad immortalem illam ac beatam vitam peregnantes, nec solum aëris tempestatibus aut improvisis casibus, sed & morti ipsi minime obnoxias: & præter hanc spem fructum interim percipimus non contemendum; magnamq; mercedem iam nunc repræsentantem. Quapropter etiam beatus Paulus clamat dicens: Non solum autem, sed & gloriamur in afflictionibus. Obsecro ne hæc verba neglectim prætercurramus, sed poste aquam nescio quo pacto in præclari illius gubernatoris mentionem iterum incidimus, oblectemur hoc eius sermone, breui quidem, sed multum philosophiæ nos docete. Quid igitur est quod dicit, aut quid nobis his verbis subindicat? Altius paulò, si videtur, doctrinam hanc repetamus, & videbimus magnam perspicuitatem & sententiarum vim inde nobis prouenientem.

Cæterum nemini corpus languescat, sed roris vice desiderio spiritualis doctrinæ recreetur. Etenim de afflictione nobis est sermo, æternorumq; honorum desiderio, simulq; patientia : tum quanta merces se quatur quotquot in hoc bono proposito persistunt. Quid igitur significant hæc verba, Non solum? Qui enim sic nobis loquitur, indicat multa etiā alia præcedentia bona, eisq; etiam hoc adiungit, quod ex afflictione prouenit, quapropter dicit, Non solum autem, sed & gloriari in afflictionibus. Ut autem clarius hæc verba enarrem, sustinete paulisper prolixius me de his differentem. Ex quo enim apostoli diuinum illud præconiū annunciauerunt, omnemq; terrarum orbem perlustrauerunt, sermonem pietas serentes, & radicitus errore euellentes, & patrias gentilium leges abrogantes, omnemq; iniquitatem exterminantes ac terram repurgantes, tum simula chra, templa, altaria, celebritates & id genus mysteria fugienda docentes, agnoscendum verò vnicum & solum vniuersorum deum, ac futura bona ab illo solo speranda: adhæc de patre & filio spirituq; sancto disseruerunt, deq; resurrectione ac cœlorum regno: his de causis bellum exortū est ingens, & quis alio bello longe crudelius: quod omnia tumultu, tetrore, seditioneq; referta essent, tam per oppida quam per rusticas plebes ac priuatas domos, tam per culta quam per inculta, nimirum labefactatis priscis ritibus, & antiquis opinionibus quibus tanto tempore præoccupati fuerant conuulsis, atque in eorum locū nouis decretis subintroductis, quæ nemō vñquam hactenus audiuerat. Hoc erat cur reges sequirent, magistratus indignarentur, vulgus tumultuaretur, fora streperent, tribunalia concitarentur, gladii stringerentur, arma expedirentur, leges irascerentur. hinc supplicia, hinc pœnæ ac minæ, & nihil non commouebatur eorum quæ apud homines habentur grauia, haud secus ac pelago furēte & magna naufragia parturiente: ita tum nihilo mitius se habebat rerum humanarū status, dum pater filium

pro

propter pietatem abdicat, & nurus à socrū dissidet, & frātēs mutuas similitates exercent, & domini in seruos exasperantur, & ipsa fermē rerum natura à se ipsa dissidet, nec ciuile modo, sed & cognatum bellum domesticatim peruagatur. Sermo enim gladii more penetrans, & vitiosas partēs à sanis resecans, magnam vbiq; seditionem excitabat ac contentiōnem, plurimas contra fideles inimicitias & persecutiōnes commouebat. Quo factum est ut pars in carceres, pars ad tribunalia, nonnulli ad supplicia duce rentur; aliorum bona confiscarētur, nec deessent qui patria vel vita etiam priuarentur: atq; vndiq; niuis hibernis crebriora imminebant mala, intus pugnæ, foris terrores, à suis, ab alienis, ab ipsis naturæ vinculo coniunctissimis. Hæc igitur videns beatus Paulus, ille terrarum orbis paedotriba, & diuinæ sapientiæ doctor, cum aduersa quidem præ manibus & oculis versarētur, bona verò sperarentur tantum & annunciantur, videlicet resurrectio bonaq; illa omnem sermonem cogitationēmue supergreditia: fornaces autem, sartagines, gladii, supplicia, tormentorumq; ac mortuum genera omnia non iam sperarentur sed experientur: tum quibus cōtra hæc certandum erat, à simulachris & altaribus, à libidinibus, ebrietate, voluptatibusq; cæteris ad fidem recens traducti essent, nihil adhuc sublime de vita æterna cogitare assueti, sed præsentia potius mordicus retinentes: verisimileq; esset multos eorum obpusillanimitatem labefactandos, & ad pristinam vitam relapsuros ob quotidianas oppugnationes: cōsidera quid faciat particeps ille ineffabilium secretorum, eiusq; sapientiam animaduerte. Indesinenter de futuris bonis apud illos loquitur, & præmia proponit, et coronas ostentat, vngens eos ad certamen, et futurorū honorum spe subinde refouens. Et quid dicit? Existimo enim non esse dignas afflictiones præsentis temporis, collatas ad futuram gloriā quæ reuelabitur in nobis. Quid enim mihi commemos, inquit, vulnera, altaria, furorem populi, suppli-

T 3 cia,

cia, fames, confiscationes, paupertatem, vincula, cæ-
tenas: omnia in vnum confer quæ hominibus viden-
tur grauia, nihil tamen dignum afferes præmiis illis
& coronis ac retributionibus. hæc enim cum præ-
senti vita abrumpitur, illa per infinita secula finem
non inueniunt: hæc prætereunt quod sint tempora-
ria, illa continenter permanent, ut quæ nunquam se-
nescant. Quod et alibi hoc ipsum subindicans dicit:
Nam momentanea leuitas afflictionis nostræ: quan-
titate qualitatem præcidens, & temporis breuitate
oneris grauamen consolans. Nam quoniam natura
sua grauia erant ac onerosa quæ tum illis accidebāt,
maximam partem oneris tollit per momentaneam
breuitatem temporis, sic loquens: Nam momenta-
nea leuitas afflictionis nostræ, mire, supra modum
æternum pondus gloriae parit nobis, dum non spe-
ctamus ea quæ videntur, sed ea quæ non videntur.
nam quæ videntur, temporaria sunt: at quæ non vi-
dentur, æterna. Ac rursum reducēs eos ad cogitatio-
nem magnitudinis futurorum bonorum, ipsam cre-
aturam inducit indolentem ac ingemiscit
præsentibus malis, & vehementer concupiscentem
futura, vt pote modis omnibus iucunda: dicitq; ete-
nim creatura congemiscit simulq; nobiscum partu-
rit usque ad hoc tempus. Cur ingemiscit: cur partu-
rit: nimirum futura illa bona expectans, & mutatio-
nem in melius desiderans. Nam & ipsa, inquit, crea-
tura liberabitur à seruitute corruptionis, in liberta-
tem gloriæ filiorum dei. Dum autem audis quod in-
gemiscit & parturit, caue putas ratione præditam
eam esse, sed scripturæ morem cognosce. quando
enim Deus vult magnum aliiquid ac iucundum ho-
minibus per prophetas annunciare, ad ipsas quoq;
inanimas res sensum facit magnitudinis miraculo-
rum peruenire: nō quod creatura sentiat, sed vt hoc
pacto apud homines magna admiratio his rebus
concilietur. hoc sanè etiam nos solemus dicere quo-
ties aliiquid inopinatum accidit, q; ipsa vrbs contri-
statæ est, ipsum solum mœstius est factū. Et de hor-
rendis

rendis ac efferatis hominibus dicere licet, quod ipsa
 fundamenta concussit, ipsi lapides ad eius presentia
 contremuerunt: non quod reuera lapides tremue-
 rint, sed ut hac hyperbole hominis immanitas & fu-
 ror euidentius indicetur. Hac sanè de causa etiam ad-
 mirandus ille propheta Dauid, enarrans bona illa
 quæ Iudeis contigerunt, quantumq; voluptatis ab
 Ægyptiis liberati percepissent, dicebat: In exitu Is-
 raëlis ex Ægypto, domus Jacob de populo barba-
 ro: facta est Iudea sanctificatio eius, Israel potestas
 eius: mare vidit & fugit, Jordanis conuersus est rea-
 trorsum: montes exultauerunt vt arietes, & colles si-
 cut agni ouium, à facie domini: id quod nemo vna-
 quam factum audiuist. mare enim & Jordanis cōuer-
 si sunt retrorsum diuino iussu, montes autem & col-
 les non exultauerunt: sed vt iam dixi, ostendere vo-
 lens quām ingens fuerit eorum gaudium ob relaxa-
 tionem ab Ægyptiis affligētibus, ipsa quoque ina-
 nima exultare dixit & tripudiare præ voluptate eo-
 rum honorum quæ illis tum contigerant. Quemad-
 modū quando aliquid triste ob nostra peccata euen-
 turum nunciare vult, Lugebit, inquit, vinum, luge-
 bit & vitis. Et alibi: Viæ Sion lugent, quin eti-
 am lachrymari sensu carentia dicit. Moenia filiæ Si-
 on emiserunt, inquit, lachrymas. Imò & ipsam ter-
 ram, ipsam Iudeam lugere dicit & mœrore ebriam
 esse: non quod elementa aliquid tale sentiant, sed
 vt iam dixi, vnuſquisque prophetarum magnitu-
 dinem bonorum à Deo concessorum, & pœnarum
 nostris viciis induendarum, hoc modo indica-
 re vult. Quapropter & beatus Paulus ipse quoque
 creaturam facit gementem & parturientem, vt ma-
 gnitudinem donorum, quæ nos post hoc seculum
 manet, exprimere valeat. Sed hæc omnia, inquit,
 in spe. Cæterum pusillanimis & miser homo, nunc
 primum ab insano idolorum cultu abstractus, nec
 dum sciens de futuris philosophari, non admis-
 dum his sermonibus emendatur, sed querit etiā in
 præsenti tempore aliquam inuenire consolationem.

T 4

quam

quamobrem sapiēs hic p̄receptor & omniscius non solum futurorum bonorum spe illi animum addit, sed etiam p̄sentium commodorum respectu eum confortat. ac primum ea commemorat quæ iam obi terrarum essent exhibita, quorum nō expectatio, sed experimentum adesset, vt iam frui liceret: quæq; manifestissime declararent, ne futurorum quidem spem vanam fore. & prolixe de fide locutus, dēq; p̄ triarcha Abrahāmo, quomodo reclamante licet natura patrem ipsum fore, sperauit tamen, expectauit & credidit, propter quod & voti cōpos factus est: indeq; docens non oportere vñquam ad ratiocinationum infirmitatem delabi, sed fidei robore erigi, & subsistere altumq; sapere: postea magnitudinem quoq; eorum quæ iam exhibita essent īdicat. Quid autem hoc est? Filium, inquit, vñigenitum, germanum, dilectum, Deus pro nobis malæ frugi mancipiis tradidit: qui infinitis grauabamur peccatis, tantοq; delictorum onere premebamur, non solum à culpa liberauit, sed iustos insuper effecit: nullisq; onerosis aut laboriosis aut molestis mandatis impositis, sed fide tantum requisita, & iustificauit nos & sanctos reddidit: ad hæc filios dei nos declaravit, regni hæredes instituit, vñgenitiq; sui cohæredes: resurrectionem nobis pollicitus est & incorruptibilitatem corporum, vitamq; cum angelis degendam, omnem humanam cogitationem superantem, & in cœlis habitationem, secumq; conuersationem. tum spiritus sancti gratiam iam hic effudit, atque ē diaboli potestate, eçq; demoniorum seruitute nos eripuit, & peccati vim fregit, execrationem aboleuit, inferni portas contriuit, paradisum aperuit. non angelum, non archangelum, sed ipsum misit vñgenitum propter nostram salutem, sicut dicit per Prophetam: Non legatus, non nuncius, sed ipse dominus seruauit eos. An non hæc innumeris coronis sunt illustriora, quod sanctificati sumus, quod iustificati, quod per fidē, q; vñgenito filio dei ē cœlo propter nos descendente, quod patre charissimū suum.

pro

pro nobis tradentes quod spiritum sanctum accepi-
 mus et quod cum omni facilitate inenarrabili gratia
 donisq; perfruimur? His igitur dictis, & omnibus
 breui sermone indicatis, rursum in spe verba sua fi-
 nit. Cum enim dixisset: Iustificati igitur ex fide pacem
 habemus erga Deum, per Dominum nostrum Iesum
 Christum, per quem & contigit nobis ut fide perdu-
 ceremur in gratiam hanc in qua stamus: subiecit: &
 gloriatur in spe gloriae dei. Ergo posteaq; partim
 iam facta dixit, partim futura: nam iustificatos esse
 nos, & filium pro nobis immolatum, & per eum pa-
 tri nos reconciliatos, & gratiam ac dona percepisse,
 & a peccatis esse liberatos, & pacem habere cum deo
 & spiritus sancti esse participes, haec iam facta erat:
 restabat autem in futurum gloria illa ineffabilis, quod
 & ipsum adiecit, dicens: in qua stamus & gloriatur
 in spe filiorum dei: spes autem haec, ut iam dixi, non
 multum potest excitare & erigere pusillanimem au-
 ditorem: vide quid rursum faciat, & contemplare for-
 titudinem Pauli & philosophicam mentem. ex illis
 enim quae videbantur contrastare & turbare & ter-
 rere auditorem, ex his ipsis plectit consolacionis atq;
 gloriationis coronas. his enim omnibus enumeratis
 tandem infert dicens. Non solum haec dico quae au-
 diuistis, inquit, nepe quod sanctificati sumus, quod
 iustificati, quod per unigenitum, quod gratia frui-
 mur, quod pace, quod donis, quod peccatorum remissi-
 one, quod spiritu sancto, quod cum omni facilitate,
 quod sine laboribus & sudoribus, quod sola fide: q
 filium misit unigenitum, quod alia dedit, alia pro-
 misit, gloriam ineffabilem, incorruptibilitatem, cor-
 porum resurrectionem, vitam angelicam, cum Christo
 consuetudinem, in celis habitationem. haec enim
 omnia representauit his verbis, et gloriatur in spe
 gloriae dei. Non haec igitur sola dicit, quae facta sunt
 quaeve futura, sed & illa quae videntur hominibus
 molesta, videlicet tribunalia, carceres, mortes, mi-
 nas, fames, tormenta, sartagines, fornaces, direptio-
 nes, bella, oppugnationes, pugnas, seditiones, contem-
 plationes

tiones, & hęc collocat in ordine donorū & p̄eclare
 gestorū non enim propter illa sola lætandum est &
 gaudendū, sed & in his gloriari oportet. sicut quādō
 dicit: Nunc lætor in passionibus meis pro vobis, &
 suppleo in carne mea quod deerat afflictionibus
 Christi. Vidisti animā fortē, & mēntē sublimem,
 & spiritū subuerti nescium, qui nō tam coronis sibi
 placeat, q̄ certaminib⁹ delectetur, nō tam præmiis
 gaudeat, q̄ in luctis delicietur, non tam retributioni
 bus lætetur, quām ipsum pancratium ostentet. Ne
 mihi cōmemores regnum ccelorū, neq̄ coronas illas
 immarcescibiles, neq̄ præmia, sed hęc ipsa quæ p̄e
 sto sunt, quæ afflictionem habent, quæ erumnas &
 labores multos: hęc in mediū affer, & potero ostē
 dere quōd ob hęc magis sit gloriandum. nam in ex
 ternis istis certaminib⁹ lucta quidem laborē habet
 corona autem voluptatem: hic autem nō sic, sed &
 ante coronas ipsæ luctæ multam afferunt gloriatio
 nem. Et vt discatis quōd hęc ita se habeant, conside
 rate vnumquenq̄ sanctorum per singulas ætates, si
 cut dictum est: Exemplum accipite fratres afflictio
 num & patientiæ à prophetis, qui locuti sunt sermo
 nem in nomine Domini. Quin & hic ipse qui nunc
 nobis certamen hoc proponit, & p̄esens hoc spiri
 tuale theatrum constituit, Paulus inquam, post enu
 meratos innumeros illos sanctorum labores, quos
 nunc recensere perdifficile fuerit, adiicit dicens: Ob
 errarūt in ouillis & caprinis pellibus, destituti, pres
 si, afflicti, quibus indignus erat mundus: quodq̄ his
 omnibus lætabantur. Hoc autem videre licet, quan
 do post carcerem & obiurgationem flagris cæsi abi
 gebantur. Quid dicit? Illi quidem ibant gaudentes à
 conspectu concilii, quōd digni habitus essent, vt pro
 nomine Christi contumelia afficerentur. Verum
 enimuero etiam nostris temporibus eadem accide
 runt, & sicut libet cogitet quod dico, tempore per
 sequutionum qualia ſepe accidebant. Ingrediebatur
 virgo tenera, nondum nuptias experta, cera quauis
 mollius corpus habens, deinde patibulo suffixa vna
 dique.

dique fodiebatur latera sulcata, cruoreq; perfusa: nec aliter q; si ad sponsum dederet, vel potius in thalamo federet, summa cum facilitate omnia ferebat propter regnū cœlorum, iam tum in ipso certamine coronā percipiens. Cogita quale erat spectaculum, tyrannū frequenti militia stipatū, tot gladiis aliisq; armis instructum, ab vnicā puella superari. Vides q; etiam afflictio ipsa gloriationem habet maximā & quōd vera dicam vos estis testes. Cum enim martyres retributionē nondum receperint, neq; coronas & præmia, sed in puluerem abiuerint & cinerem, cū omni tamen alacritate ad eos honorandos concurredimus, & in illo spirituali theatro præconiis eos celebramus, coronamusq; propter vulnera & cruentum, propter tormenta & plagas, propter afflictiones & angustias: adeo afflictiones quoq; ipse gloriationem suam habent, vel ante præmium. Cogita qualis erat Paulus tunc cum carceres habitaret, & ad tribunalia duceretur, quam conspicuus, quam splendidus ac illustris apud omnes apparebat, præcipue vero illos a quibus persecutionem et insidias patiebatur: quandoquidem & dæmonibus tum maxime erat terribilis, dum flagris cæderetur, dum vinciretur, dum naufragus nataret. tunc maxime illa prodigia patrabat, tunc magis aduersarias potestates superahat. Quare non ignorans quantum lucri anima ex tribulationibus perciperet, dicebat, Quando infirmor, tunc potens sum. Deinde addit: Quapropter lætor in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in persequitionibus, in afflictionibus, ut virtus Christi inhabitet in me. Hac de causa cum quosdam apud Corinthum habitantes reprehenderet, quod de seipsis magnifice sentientes alios contemnerent, necesse habuit rerum a se gestarum imaginem in epistola depingere: idq; non prodigia recensendo aut miracula, non honorem, non requiem, sed carceres, supplicia, tribunalia, famem, frigus, bella, insidias, in hunc modum eis scribens: Ministri Christi sunt: de sapiens loquor; excellentius sum ego. Et ostendens in quo

in quo excelleret, ait: in laboribus copiosius, in verberibus supra modum, in carceribus abundatius, in mortibus frequenter. à Iudæis quinques quadraginas plagas vna minus accepi, ter virgis cælus sum, semel fui lapidatus, ter naufragium feci, nocte ac diē in profundo egi, in itineribus sæpe, in periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in deserto, periculis in mari, periculis inter falsos fratres: in labore & molestia, in vigiliis sæpe, in fame & siti, in ieuniis sæpe, in frigore & nuditate: præter ea quæ extrinsecus accidunt, incumbens mihi quotidianâ cura omnium ecclesiarum. quis infirmatur, & ego non infirmor? quis offenditur, & ego non voro? Si gloriari oportet, de his quæ infirmitatis meæ sunt gloriabor. Vides eum in his potius gloriari, q[uod] vllis splendidis coronis sibi placere, & ideo dicere, Non solum autem, sed et gloriâmur in afflictionibus. Sed quid est quod dicit, Non solum? Non solum, inquit, non deficimus afflictiones & erumnas perferentes, sed tanquā ad maiorem honorem & gloriam prouecti, gloriâmur insuper in afflictionibus quæ nobis obueniunt. Deinde posteaquā affirmauit ex afflictionibus gloriam prouenire maximam, quæq[ue] iactari debeat & ostentari: gloria vero dubio procul voluntatem coniunctam habet: nam ubi voluptas, ibi omnino etiam gloria: ubi vero talis gloria, ibi omnino etiam voluptas: posteaquā, inquam, magnificâ rem ostendit tribulationem, ut quæ ostentatione digna sit, addit aliam eius laudem, & utilitatem quan dam admirabilem ac opinione maiorem. quæ autem hæc sit videamus. Scientes, inquit, quod afflictio patientiam pariat, patientia vero probationem, probatio autem spem. Porro spes non pudefacit. Quid est, scientes quod afflictio patientiam parit? hic maximus fructus est, quod robustiorem facit eum qui sic affligitur. Quemadmodū enim arbores quæ in umbrosis locis & nulli vento obnoxiiis aluntur, vident quidem, sed moliores redduntur, facileq[ue] quouis violen-

olento flatu læduntur: quæ vero in celsis montium
verticibus stant, multisq; ac magnis ventis pulsantur,
ad hæc varias tempestates continenter perferunt
dum nunc grauissimis procellis agitantur, nunc cre-
bras niues sustinent, quois ferro validiores sunt: si
militerq; corpora multis ac variis voluptatibus in-
nutrita, mollibusq; vestibus & cōtinuis balneis ac
vnguentis assueta non necessariis, ad nullos omnino
pietatis labores ac sudores sunt vtilia, sed maximis
pœnis destinata: ita sanè etiam animæ quæ ociosam
& quietam vitam degunt, præsentesq; voluptates
laboribus & afflictionibus spe futuri regni sustinen-
dis anteponunt, quouis cera molliores infirmioresq;
factæ, æternis ignibus pabulum seruantur. Quæ ve-
ro periculis, laboribus, eruminis afflictionibusq; pro-
pter deum ferendis exponuntur, atq; in eis assidue
versantur, ipso ferro aut adamante solidiores sunt ac
generosiores, frequenti malorum tolerantia inexpun-
gnabiles aduersariis redditæ, & habitum quendam
inuictū fortitudinis patientiæq; consecutæ. Et quæ
admodum qui tum primum concendent nauem, nau-
seam præ iactatione sentiunt, & cum sint maris ru-
des turbantur vertigineq; laborant: qui vero sæpe
longinquæ maria sunt emensi, & plurimis tempesta-
tibus indurati, naufragiaq; nonnunq; experti, magno
animo nauigationem aggrediuntur: ita sanè etiam
anima quæ multas tentationes sustinuit, & magnas
afflictiones pertulit, vsum sibi laborum, & habitu
fortitudinis comparat, non ad quemuis strepitū su-
spensa, neq; terroribus obnoxia, neq; in aduersitatib;
turbatu facilis, sed ob assiduam in rebus duris
exercitationem, crebramq; in talibus meditationem
magna æquitate ferens quicquid graue aut molestū
imminet. Hoc igitur peritus ille cœlestis politæ ar-
chitectus significare volens dicebat: Non solum au-
tem, sed & gloriāmur in afflictionibus, quonā ante
regnum illud cœlestesq; coronas, maximū hinc col-
ligimus fructum, dum per continuas afflictiones to-
lerantior anima nostra redditur, & ratio nostra fortis
tudi

tudinem quandam hinc sibi comparat. Hæc igitur omnia scientes dilecti, feramus strenue quicquid molestiarum accidit, vel ob hoc q̄ ita deo visum sit ad utilitatem nostram: neve oscitemus, aut ingruentibus temptationibus retrocedamus: sed viriliter stantes gratias agamus Deo inde sine inter pro omnibus ipsius in nos beneficiis, vt & presentibus fruamur bonis, & futura consequamur, gratia & miseratione ac benignitate Domini Iesu Christi, cum quo patri gloria. vna cum sancto spiritu, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Rom.6. DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI IN
locum Pauli, Salutate Priscam & Aquilam, &
de colendis sacerdotibus.

Nonne docti estis, nihil in sacris literis inter superuacanea habendum? Nōne didicistis & inscriptiones, & nomina & cognomina diligenter in arcanis scripturis excutienda? Ego sanè studiosos arbitror ne laturos quidē, vt verbulum aliquod in sacris libris contemptim prætereatur, etiāsi tantum nomina recenseantur, vel tempus numeretur, vel breuis cuipiā cognominatio continet. Attamen vt adhuc certior hæc sententia fiat: age hodie ad ea, quæ nuper in salutatione Priscillæ & Aquilæ relicta sunt, accedamus: tāetsi non parū profuerint & præcedentia. Docuit enim nos, quantum bonum sit, operari, & quantum malum, ignauī de ditū esse. Et qualis anima Pauli? Quām vigil, quām sollicita! Non tantum ciuitatum & populorum, & gentium, sed & singulorum fidelium magnam curā gerit. Ostenditq; quomodo hospitalitas nec inopia præpediatur. Et quōd virtute ac piavoluntate ubiq; opus sit, non item diuiniis & facultatibus. Et quōd clarissimi omnium sunt, qui Dei timorem habent, etiamsi in extrema paupertate degant. Vnde Priscilla & Aquila opifices, nempe pelliones, pauperem & honestam agentes vitam, præ omnibus beatitudinibus prædicantur. Et cum alijs dignitatibus & potentia inflati, silentio prætereuntur, pellio ille vna cū uxore reto

re toto orbe decantantur. Quod si tanta eorum in
præsenti vita est gloria, cogita quanti eorum futuri
sint fructus post illum diem, quando tempus erit co-
ronarum & retributionum, qui ante illum diem non
paruam voluptatem, utilitatem, & gloriam acceper-
tunt, quibus tantillæ temporis consuetudo cum Paulo
fuit. Enim uero sicut prius dicebam, neque nunc dis-
cere desinam. Quod non solum doctrina, & admoni-
tio, & consilium, sed & sanctorum aspectus, atque ve-
stium amictus, & calceorum mos, multum habet utili-
tatis ac voluptatis. Et inde non exigua vitae no-
stræ commoditas accedit, cum discimus quatenus hi
necessariis usi fuerint. Non enim solum utrendi mo-
dum non sunt transgressi, sed & usui fermè necessa-
rio nonnunquam renuntiarunt: quin & in fame, & siti
& nuditate versati sunt. Et Paulus quidem impera-
bat discipulis dicens: Habentes autem alimenta &
tegumenta, his contenti simus. Et clarum est quod de se
ipso dicit: Usque in hanc horam, & esurimus, & siti-
mus, & nudi agimus, & colaphis cædimur. Operæ
precium hic fuerit in mediū aliquid afferre, de quo
frequens est quæstio. Et quidnam hoc? Dicebam,
mōrem apostolicorum calceorum nonnihil nobis
conferre utilitatis. Sed cum hoc dico, incidit mihi
lex, quam Christus posuit, dicens: Non possidete au-
rum, neque argentum, neque aliud quid in zonis ve-
stris, neque calceos, neque virgā in via. Manifestum
autem est, Petrum habuisse sandalia. Vnde cum an-
gelus eum dormientem excitaret, & ē carcere edus-
ceret, ait: Calcea te sandaliis tuis, & circunda vestis
mentum tuum, & sequere me. Et Paulus Timotheo
scribit: Penulam, quā reliqui Troade apud Carpū,
cum venies, affer, & libros, præsertim membranas.
Quid dicis Paule? Christus iubet non habere cal-
ceos, tu autem penulam habes, & alias sandalia?
Quod si hi contemtibiles quidā essent magistro non
per omnia obtēperantes, nulla erat hic facienda que-
stio: sed quoniam ipsi præcipui sunt ac primates apo-
stolorum, & animas suas impenderunt, Christoque
per

1. Tim.

1. Cor.

Mat. 10.

Act. 12.

1. Tim. 4.

per omnia obedierunt: Paulus vero non solum imperata fecit, sed & supra septa transiliit: cumq; præciperet ex euangelio viuendum, victum ipse manibus suis quæsiuit, plus quam imperatum erat facies: idcirco dignum est, ut quæramus, quare qui in omnibus Christo parebant, legem eius videntur transgredi: Nam re ipsa non transgrediuntur. Hic sermo non in hoc solum utilis erit, ut excusentur sancti illi, sed & ut Gentilium obstruant ora. Quandoquidem multi, viduarum domos subuertentes, orphanos nondantes, ipsi q; omnibus abundates, & lupis nihil meliores, ex aliena q; miseria viuentes: cum vident interdum fidelium aliquos pluribus vestiri amiculis, continuo eis legem Christi obiiciunt, & dicunt: ne præcepit vobis Christus, ne habeatis duas tunicas, vel calceamenta? quomodo ergo vos legem illa præuaricamini? Et post hæc, cum abunde fratrem riserint, & probris affecerint, discedunt. Igitur ne talia fiant, age & illorum obturemus impudentiam. Et possemus quidem ab eis facile liberari, si hoc unum eis diceremus. Quale hoc? Si Christum ut fide dignum probas, Ethnice merito hæc obiicis, et a nobis queris: sin ei non credis, quare legem eius opponis? Aut quando accusare non vis, dignus tibi videtur fide Christus? quando autem eum admirari oportet, & adorare, nullius est apud te momenti, totius orbis dominus? Verum ne hæc inopia defensionis dicere nos putent, ad solutionem eius quod quærebatur veniamus. Quænam ergo solutio? Videndum est in huiusmodi, quibus, & quando ea Christus imperauerit. Non enim obiter, & nude inquirenda sunt hæc: sed operæ pretium fuerit simul & personam, & tempus, & omnia hæc diligenter perscrutari. Itaq; cum hæc diligenter consideramus, inuenimus, quod ipsa non sint omnibus imperata, sed solis apostolis: & neque illis in omne, sed ad præscriptum & determinatum tempus. Et unde hoc manifestum? Ex dictis ipsis: dicit enim, Vocatis duodecim discipulis, dixit eis: In viam Gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum

horum ne intraueritis. Itē potius ad oves domus Israēl quæ perierūt: infirmos curate: dæmonia eiſcite: gratis accepistis, gratis date. ne possideatis aurū vel argentum, vel æs in zōnis vestris. Attende quanta magistri sapientia, quomodo leue hoc præceptum fuerit. Nā cum prius dixisset: Infirmos curate, leproſos mundate, dæmones eiſcite, magnamq; eis gratiā liberaliter dedisset, tunc tandem hæc imperauit, nimirum paupertatem, signorum potestate leuem & facilem reddens. neq; ex his ſolum, ſed & ex multis aliis manifestum eſt ſolis diſcipulis eſſe imperatū. Nam & virgines, quia oleum in lampadibus ſuis non habebāt, puniuit: & alios quoque arguit & increpat, quia eſurientem iſum viderunt, & nō paue runt, & ſitientem non potarunt. Porro is cui non eſt æs neque calceamentum, ſed vna tantū vefis, quomodo abſque hiſ alium paſcere, quomodo nudum vefire, quomodo alium in domum inducere poterit. Sed & aliunde clarū eſſe poterat. Nam acceden- te ac dicente quodam: Quid faciendo vitæ æternæ hæreditatem aſtequar? Cum recenſita eſſent omnia, quæ in lege præcepta, & ille curiosius percontare- tur, & diceret: Hæc omnia ſeruauit ab adolescentia mea, quid adhuc mihi deeft? dicit ad iſum: Si viſ perfectus eſſe: vade, vende facultates tuas, & da pau- peribus, & veni ſequere me. Hic ſi præcipere voluiſ ſet, oportebat hoc principio dicere, & legem in or- dine præceptorum ponere, & non tanquam conſi- lium & exhortationem narrare. Enim uero cum di- cit, Non poſſidete aurum vel argentum: imperando dicit. Cum verò dicit, Si viſ perfectus eſſe: cōſulen- do & admonendo dicit. Non eſt autem idem conſu- lere, et legem ponere. Nam qui legem ſtatuit, modis omnibus fieri vult quod præcipit. Qui verò conſu- lit & adhortatur, ſententiæ & arbitrio auditoris per- mittit, ut ex dictis quod voluerit eligat, ſicq; facien- dorum dominus auditor relinquitur. Propterea nō ſimpliſter dixit, Vade, vede facultates tuas: ſed ut diſcas, quod in arbitrio audientium res ſitæ ſint.

Ibidem

Mar. 10

Mat. 10

¶ V Vnde

Vnde manifestum, apostolis solis hæc fuisse præcepta. Verum quæstio nondum soluta est. Nam si præcepta sunt hæc solis apostolis, quid in causa est, quod, licet præceptum fuerit ne haberent calceos, vel geminas vestes, inuenti sunt eos possidentes? nam alius possedit penulam, alius verò sandalia. Quid igitur ad hæc dicemus? Christus neque apostolos semper huius legis necessitate obstringi voluit, sed eos absoluuit ab hac lege, cum iam ad salutarem crucem iturus esset. Et vnde hoc liquet? Ex Saluatoris sermonibus. Nam passionem aggressurus, vocatis illis dixit, Cum vos mitterem sine marsupio & pera, ali quid ne deerat? At hi respondentes dixerunt: Nihil. Ipse autem dicebat eis: Sed nunc qui habet marsupium, tollat & peram: & qui non habet, vendat uestem suam, & mercetur gladium. Iam fortè dicet aliquis, apostolos quidem his dictis à crimine absoltos. Sed ultra queritur. Quare Christus cōtraria precepit: nam interdum dicit, Ne possideatis peram: interdum autem, qui non habet marsupium, tollat & pera: Quare hoc fecit: Sanè hæc admodum digne fecit, pro sua sapientia curaque quam pro discipulis gerebat. Ab initio enim vocationis hoc faciebat, ut discipuli periculum virtutis suę facerent: et posthac in orbem terrarum exituri, hoc exemplo animati, se magis fiderent. Verum, vbi iam potentiam suam agnosceret, cœperūt, voluit ut & ipsi domi virtutis specimen aliquod præberent, permisitque ipso met suas ferre tentationes, ne scilicet perpetuo otiosi residerent, & ad finem usque in omnibus quasi pueri gestarentur. Et quemadmodum qui artem natandi docent, principio multa diligentia discipulos gestant: post unum autem & alterum diem subtracta dextera illis præcipiunt, ut seipso iuuent, & non nunquam illos parumper mergi sinunt, ita ut multum salsuginis sorbeat: Ita sanè & cum discipulis suis Christus faciebat. Nam initio nihil eos pati sinebat, vel paruum vel magnum, sed ubique aderat muniens, & circumuallans eos, faciensque ut omnia vbertim eis affuerent:

Luc. 22.

fluenter: cum verò tempus esset, ut virilitatem suā
 ipsi declararent, subtraxit aliquandiu beneficiū, præ
 cipiens eis, ut etiam per seipso multa perficerent.
 Atq; hanc ob causam, cū non habebant calceos, vel
 zonam, vel baculum, vel æs, nihil eis deerat. Dicit
 enim, Num aliquid vobis deerat? Et respondentes
 dixerūt: Nihil. Cæterum quo tempore permisit eis,
 ut marsupium haberent & pérām, & calceos, inue
 niebantur & esuriētes, & sitiētes, & nudi inceden
 tes. Vnde liquidum, cur pàssim eos periclitari & af
 fligi finit: nempe, ut mercedem aliquam habeāt. Et
 quemadmodū aues pullos suos fouētes, tamdiu in
 nido sedent, donec illorum plūmæ increscant: quas
 dum increuissē viderint, eos primū circa nidum vo
 litare docent, deini, adminiculo suo totos destituunt:
 Ita faciebat & Christus. In Palæstina enim, quasi in
 nido nutricabat discipulos, & exin eos volare do
 cuit presens, & gestans: tandem permisit eos volare
 in totum orbem, dato eis mandato, ne sibi ipsis dees
 sent. Et quòd ideo omnino eos nudos, & vna tantū
 veste amictos misit, et absq; calceis ambulare iussit,
 vt suam virtutem & potentiam cognoscerent: scie
 mus verum esse, si & aliud dictum audiamus. Non
 enim simpliciter dixit eis, Tollite marsupiū & pe
 rā, sed priorū memoriā refricādo sic dicebat, Cum
 mitterem vos sine marsupio & pera, aliquid ne dee
 rat? hoc est, nōnne omnia vbertim vobis affluebāt,
 multaq; largitate fruebamini? sed nunc volo vos et
 paupertatem experiri, & eapropter ad legem prio
 rem obstrictos nolo, neq; à vobis idem quod antea
 exigo, ut ne quasi per inanima organa per vos ope
 rari existimer. Adhibete & vos vestram diligē
 tiam & industriam. Quòd si adhuc dicis: An non
 maius fuisset beneficium, si semper ita securè versa
 ri eos voluisset? Verum non ita probati fuissent,
 si nullam vel afflictionem, vel persecutionem, vel
 inopiam, vel angustiā degustassent: sed mansissent
 ignavi & pigri. Cæterum oportebat relucere, nō so
 lum beneficiū & gratiā Christi, sed & subditorum

probationem, vt ne sint postea qui dicere possint Apostolos nihil à seipsis attulisse, sed facta omnia opere Christi. Non enim difficile erat deo vsque ad finem in eo successu custodire: sed noluit ob varias necessariasq; causas, quas sæpe charitati vestre diximus. Vna quidem hæc quā diximus. Alia autem hac nō minor, nempe ut modestiae assuefierent. Tertia verò, vt ne maior illis, q; hominibus debetur, honor exhiberetur. Itaque propter hæc, & his multo plura, cum permisurus esset eis multa inexpectata accidere, noluit priorem legem tam arctam manere, sed eius severitatem nonnihil relaxauit: vt & ita non esset eis grauis & intolerabilis vita, si ubique derelinquerentur, & simul duram hanc legem seruare cogerentur. Quoniam autem oportebat obscurè propositum clarius docere: idcirco postquam dixit,

Luc. 22. Qui habet marsupium, tollat & peram: subiicit. Et qui non habet, vendat vestem suam & emat gladium. Quid nam hoc? Armatis discipulos, qui dicit:

Mat. 5. Si quis te percusserit in dexteram maxillam, obuer te ei & alteram? Qui præcepit vt benedicamus his, qui nos conuiciis laceſſunt, feramus inuadentes, ore

Luc. 6. mus pro persequentiibus, nunc armat, armatq; vnotantum gladio? Et quomodo hæc rationi consona sunt? Nam si omnino armis opus erat, non solo gladio, sed & scuto, & gæla, & ocreis armare oportebat. Et profecto si humano more hæc dispensare, & agere voluisset, ridiculum erat hoc præceptū. Quandoquidem licet sexcēta id genus arma possedissent, aduerſus insidias, & impetus populorum, tyrannorum, ciuitatum, gentium: quomodo potentiores habiti fuissent vndecim? Non potuissent præ timore spectare faciem exercituum, & audire vocem hinnientium equorum, viri non nisi in stagnis & fluminibus & lembis versati. Quare ergo hoc dicit? Iudæorum insidias quodq; se comprehensuri essent, indicare volebat, non manifeste, sed per ænigmata, ne

Mat. 10. iterum turbarentur. Itaque, sicut cum audis Christum dicentem;

Luc. 12. Quod audistis in aurem, prædicate super

Super tecta: & quod audistis in tenebris, dicite in luce: non intelligis, quasi præcipiat relictis foris & triuīs, eos super tecta debere prædicare: nunquā enim hoc visi sunt facere: sed cum dicit, Super tecta, & in luce: fidutiam & libertatem publice prædicandi insinuat. Cum vero dicit, In aurem & in tenebris: significat, ut vbique terrarum narrent, quod in parua mundi parte, & in uno Palæstinæ loco audierant. Neque enim in tenebris et in aurem eis dicta erant, sed sæpe in altis montibus, in conuentibus & synagogis. Ita & hic intellige. Nam sicut ibi audimus tecta, ita & hic arma. Non igitur sentimus, quod talibus verbis iusserit haberi gladios: sed quod per gladios insinuarit imminere insidias, & passurum se à Iudæis quæ & passus est: atque hoc ex sequenti bus manifestum est. Nam vt dixit emendum gladium, mox adiecit: quia oportet adimpleri ea quæ de me sunt scripta, Quod cū iniquis reputatus sum. Discipulis autem dicentibus, Hic sunt duo gladii: et non intelligentibus dictum, ait: Satis est. Tam et si non suffecissent vel duo, vel tres, vel centum, si humano auxilio eos vti voluisset. Quod si noluit eos humano præsidio vti, sunt vtique & hi duo superflui. Proinde hic doctrinam suam non exposuit, id quod vbiq; facere videtur, vt quoties dicta minus intelligunt discipuli, euentui rerum dictorum intelligentiam explanandam relinquens prætereat. Ita & alibi facit: De resurrectione enim differens, sic alicubi dicebat: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud: & non intelligebant discipuli quid diceret, sicut & Euangelista testatur, dicens: Quando autem surrexit Iesus, crediderunt verbo eius, & scripturæ. Et iterum alibi: Nondū enim scierant scripturam, quod oportebat ipsum ē mortuus resurgere. Sed quæstio satis soluta est. Nos nunc ad reliquam salutationis partem sermonem flectamus. Quidnam ergo est, quod dicendum: & vnde digressi sumus? Priscillam & Aquilam beatos diximus, quod Paulo cohabitarunt, diligenter

Psal. 53
Luc. 22.

Ioan. 21

Ibidem.

addiscentes morem habitus, & calceamentorum, atque
omnium que agebat. Hinc nobis enata est quaestio,
& quæsitum: cuius gratia Christo prohibente ali-
quid præter vnam vestem haberet, nisi sunt hi habe-
re sandalia, & penulam? & sermone demonstratum
est, q[uod] apostoli his utendo legem non transgressi sunt, sed
diligenter obseruarunt. Hec autem dicimus, non ut
vos ad coaceruandas diuitias exhorteatur, et prouo-
temus, ut plus quam necessitas postulat, possideatis: sed
ut in promptu sint, quæ infidelibus nostra carpentis
bus respoderi debent. Etenim Christus superiorem
legem soluens, non propterea iussit nos habere do-
mos, seruos, lectos, vasa argentea, vel quipiam ho-
rum: sed liberauit nos, ne prius dictorum necessita-
te vrgeremur. Vnde & Paulus sic admonet, dicens:

1. Tim. 5 Habentes victum & tegumenta, his contenti simus.
Tribuendum enim egentibus; si quid usui nostro
superest. Id quod Priscilla & Aquila perquam stu-
diose faciebant. Et idcirco eos laudat & admiratur
Apostolus, insigne illorum praæconium apponens.
Nam ut dixit, Salutate Priscillam & Aquilam coo-
perarios meos in domino: etiam causam ponit tantæ
charitatis. Qualem? Qui pro mea, ait, anima ceruicē
suā supposuere. Igitur, dicet fortasse aliquis, hac de
causa eos diligis & amas? Maxime. Quia & si id
vnum egissent, ingenti laude digni erant. Qui enim
ducem exercitus salutem fecit, & milites fecit saluos:
qui medicum liberauit periculis, et laborantes mor-
bis ad sanitatem reduxit; qui gubernatorem fluctua-
bus eripuit, nauem totā ex vndis liberauit: sic utique
qui magistrum orbis saluarunt, & pro eo illiusque sa-
lute sanguinem suum effuderunt, orbis quoque totius
fuerunt benefactores, ut pote sua erga præceptorem
benevolentia discipulos omnes seruātes. Ut autem
discas, quod non solum in magistrum fuerint tales,
sed & fratribus eandem curam impenderint, audi se-
quentia. Nam cum dixit, quod pro anima mea ceruicē
supposuerunt, adiecit dicens: Quibus non ego
solus gratias ago, sed & omnes ecclesiæ gentium.

Rom. 6,

iam

Tam quid tantum duo illi tantis prodesse potuerunt ecclesiis? Quia opum abundantia, qua potentiae magnitudine, quo erga principes fauore claruerunt? Opum quidem abundantia, & potentia, & gratia apud potentes nihil valuerunt, neq; talia habebant: sed erat eis, qui his omnibus maior est, animus ad pericula prōptus & alacer, magnūq; benefaciēdi studiū. Hinc est q; de multis bene meruerunt multosq; saluarunt. Neq; enim ecclesiis tam prodesse valent diuites illi pompatici, vt pauperes magnanimi. Nemo dicit hoc miretur: nam multae sunt diuitis molestiae & negotia. Timet pro domo, pro famulis, pro agris, pro opibus, ne quis aliquid ex his auferas. Et qui multorum est dominus, idem multorum seruus esse cogitur. Pauper autem nummis parum valens, & curis his omnibus carens, leo est, ignem spirat, generoso & forti animo aduersus omnes insurgit, facile omnia agit, quae prodesse possunt ecclesiis, siue opus sit vt arguantur aliqui, siue vt increpentur, siue vt Christi nomine ferantur pericula & inimicitiae. Quoniam qui semel vitam despexit præsentem, magna facilitate conficit omnia. Quid enim timeret, dic obsecro? Num ne opes eius auferantur? Hoc nemo dicere poterit. Num ne quis iminuat ei ministeria & delicias? sed in omnibus illis gaudere se dicit. Cœli municeps est, & ad futuram festinat vitam. Non deprecabitur item si anima impendenda sit, & effunderet sanguis. Hinc est, quod talis etiam & tyrannis, & regibus, & populis, & omnibus potentior est ac ditior. Et vt discas, quod verè hæc, & non adulanter sint dicta: & quod qui nihil possidet, hic omnium liberissimus est, & maximè libere loqui audet: quot diuites erant tempore Herodis? quot potentes? & quis in medium prorupit? quis tyrannum increpauit? quis contemptas leges dei vltus est? diuitū quidem nullus, sed pauper ille & inops, qui neq; lectū, neque mensam, neq; tectum habebat: ille, inquam, solitudinis inquiline Ioannes, ille solus & primus

Mat. 14.
Ibid. 6.

V 4 omni

omni libertate tyrannum arguit, & adulterinas nuptias detexit, & præsentibus omnibus ac audientibus pronuntiata sententia eum condemnauit. Et
s. Reg. 21. ante hunc magnus quoque Helias, qui nihil præter meloten possidebat, impium & præuaricatorem illum Ahab solus viriliter corripuit. Nihil enim, nihil omnino sic libere loqui, & in rerum discrimine fidutiam habere, & contra captiuitatem satis munizum & fortem facit, ut nihil possidere, & nullis secularibus adobrui negotiis. Atque adeò, si quis virtutum libertatisq; multū possidere cupit, paupertatem amplectetur, præsentem vitam despiciat, nihil esse putet mortem. Hic non solum plusquam diuites & principes, sed et plusquam reges ipsi ecclesiis prodeesse poterit. Nam regnantes illi et abundantes, quæcunq; faciunt ex opibus faciunt: hic autem magna plerunque operatur è periculis & mortibus.

x. Cor. 16. Quāto autem auro omni pretiosior est sanguis, tan-
 to paupertas quam abundantia melior. Tales quidam erāt illi Pauli hospites, Priscilla & Aquila, qui opum carebant abundantia, & omnibus diuitibus locupletiorem animum possidebant, expectantes quotidie ut morerentur; testificantesq; omni tempore cædebantur, & sanguinem effundebant. Sic discipuli magistris, et magistri discipulis colligati erant. Nam Paulus hoc non solum de his, sed & de multis aliis testatur. Nam Hebreis et Thessalonicensibus, & Galatis scribens, afferit omnes multis temptationibus afflictos. Et indicat, quare scripsit, nēpe quod patria excidebant, substantias perdebant, ad sanguinem usq; periclitabantur, tota eorum vita in grauibus certaminibus erat, et vel membris mutilari pro præceptoribus non detrectabant. Vnde Galatis scribēs, dicit: Testor enim quod, si possibile, ocu-
 los vestros effosso mihi dedissetis. Eadem de causa & Colossensem illum, & Epaphroditum commendat. Nam vt dixit, quod ægrotarit usq; ad mortē, & Deus eius misertus fuerit, subdit: nō solū autē eius, sed & mei, vt ne tristitiam super tristitiā haberem.

Gal. 4.

Vbi

Vbi clare demonstrat se habiturum fuisse dolorem
in morte discipuli. Cuius virtutē alicubi omnibus
iterū detegit dicens: quod appropiauit vsq; ad mor-
tem, neglecta animæ suæ salute, vt impleat, quod in
vobis erga me deerat, ministerium. Quid illis fuerit
beatius, quid autem nobis miserius? Quandoquidē
illi sanguinem & animā pro præceptorib; præpa-
rati erant impendere: nos autem neq; breue verbum
pro cōmunitib; patrib; emittere audemus, cum audi-
amus eis maledici, & conuitiis eos proscindi & bla-
phemari, & à suis & ab alienis. Nam maledicentes
neq; compescimus, neq; reprehendimus, neq; prohi-
bemus. Utinam non ipsi primi accusatorum simus.
Sanè nō tanta ab infidelibus cōuictia & probra, quan-
ta in principes ab his, qui nobis iuncti religione vi-
dentur, fidelibus, iaci videbit aliquis. Ultra hic que-
rimus, vnde hæc ignauia, & vnde hic pietatis con-
temptus euenit, q; sic hostiliter erga patres nostros
sumus affecti? Nihil est quod ecclesiā dei ita destru-
ere, & dissoluere potest: vt quando discipuli magi-
stris, & patrib; filii, et principib; subditi, nō mag-
no studio cohærent. Diuina voce, si quis fratrū cui-
piam maledicit, à sacrarū scripturarum lectione ex-
cluditur. Ut quid enim accipis, ait, testamentū meū
per os tuum: & causa posita dicit: Sedens contra fra-
trem tuum, obloqueris: & patrem accusans dignum
te putas qui diuina vestibula accedas? Quomodo
hoc congruet? Nam si maledicentes patri vel matri,
morte moriuntur iuxta legem: quali iudicio dignus
eris, qui maledicere audes ei, qui parentibus illis ma-
gis necessarius es, & melior? An non times, ne ape-
riat se terra, et totum te absorbeat, vel fulmen super-
nè in te adigatur, & maledicam illam linguā cōbu-
rat? Non audisti, quid passa sit Mosi soror, principi
maledicens? Quomodo facta sit immunda, inciderit
in lepram, summam sustinuerit ignominiam, fratre
deum orante veniam nō obtinuerit: tametsi illa ipsa
esset, quæ sanctū illum olim exposuerat, & pro eius
educatione multa excogitauerat, vt eius mater in

Psal. 49

alumnā & nutricem assumeretur, & ne puerus in barbarico sinū enutrit̄etur; & ab initio tanta fecerat ut foeminarū dux fieret, sicut Moses virorū, vt pote omnes antecellens, verē soror Mosis existens. Veruntamen cū maledicit, nihil ei profuerunt hæc omnia ad effugandam irā dei: sed nec Moses, qui tantū populum, post recentem illam impietatē, precibus obtinuerat, pro sorore supplicans et veniam petens, placare deū potuit, sed ab eo valde increpatur: quod discamus & nos, quantū malum sit, principibus mandicere, & aliorum iudicare vitam. Etenim in die illo magno, nō solū de his quæ nos peccauimus, sed & de his ob quæ in alios sententiam tulimus, omnino iudicabit nos Deus. Et quod sæpe natura leue peccatum est, hoc graue & incondonabile fit, dum peccans alium iudicat. Fortè non satis claret, quod diximus; igitur clarius dicemus. Peccauit aliquis, & alium idem cōmittentem peccatum condemnauit, is in die illo valde amaro nō eam pœnam luet, quia peccati natura exposcit, sed maiorem quam duplīcem & triplicem: non propter id, quod ipse peccauit, sed quod alium iudicauit. Et ideo in eum sententiam feret Deus. Et quod hoc verum sit, ex his quæ iam facta sunt & contigerunt, demonstrabo. Nam pharisæus, quanuis ipse nihil peccauerat, sed & iuste vixerat, & multa de se prædicare poterat: quia tandem publicanum, ut raptorem, auarum, & iniquissimum condemnauit, iustificatus non est, & ad maiorem quam ille pœnam seruatus. Quod si is, qui nihil peccauit, & peccantem alium (qui manifestus erat omnibus) verbo breui condemnauit, tantum iactura fecit, et intantum est punitus: qui multum quotidie peccant, aliorumq; vitam condemnant, etiā ignorantum, cogita quantam sustinebunt pœnā, quomodo omni venia excident? In quo enim iudicio iudicatis, inquit, et vos iudicabimini. Propter hæc utique & supplico, & precor, & exhortor, ut ab hac mala cōsuetudine defistatis. Nihil enim nocebimus sacerdotibus, quibus maledicimus, siue mentita, siue vera sint

Mat. 7. do omni venia excident? In quo enim iudicio iudicatis, inquit, et vos iudicabimini. Propter hæc utique & supplico, & precor, & exhortor, ut ab hac mala cōsuetudine defistatis. Nihil enim nocebimus sacerdotibus, quibus maledicimus, siue mentita, siue vera sint

ra sint, quæ de eis dicimus. Quoniam & pharisæus
 publicano nil nocuit, sed ei profuit, licet vera de eo
 diceret. Cæterum nobis ipsi mala extrema ipsi ac-
 cersimus, sicut & pharisæus in seipsum gladium in-
 trusit, & accepta plaga abiit. Ut igitur ne & nos
 idem patiamur, imperemus indomitæ linguæ. Nam
 si is, qui publicano maledixit, poenam non effugit,
 nos qui patribus maledicere solemus, qua nos apo-
 logia tuebis? Si Maria, quæ fratrem blasphemæ-
 uit semel, tantam dedit poenam: cuius nobis salutis
 spes, cum nos quotidie principes infinitis conuitiis,
 vt aiunt, abluimus? An mihi hoc quis dicet, Ille
 Moses erat? Potero & ego dicere, Illa Maria erat.
 Cæterū, vt & alia ratione hoc manifeste cognoscas,
 q̄ nec si criminum rei sint, illorū tibi vitā iudicare
 fas sit, audi quid dicat de principib. Iudæorū Chri-
 stus: Super cathedram Mosi federunt scribæ & pha-
 risæi: omnia igitur quæcunq; dixerint vobis, vt faci-
 atis, facite: iuxta opera autem eorum ne faciatis.
 Quid illorum vita erat peius, quorum imitatio disci-
 pulos corrumpere poterat? Attamen neq; sic eos de-
 posuit à dignitate, neq; subditis contemptibiles fe-
 cit. Quòd si semel hanc potestatem arripuerint sub-
 diti, statim hi qui alias ordinant, à gradu & digni-
 tate deturbari videbuntur. Eapropter Paulus cum
 principe Iudæorum norasct, ac dixisset: Percutiet te
 deus paries dealbate: & tu iudicans me, fedes? postq;
 alios audiuit sibi resistentes, & dicentes: Pontificem
 dei conuitiis incessis: monstrare volens, quantum
 oportet sacerdotibus dei exhibere honorem, & re-
 uerentiam: Nesciebam, inquit, quòd pontifex esset.
 Propterea & David, cum Saulem apprehendisset
 prævaricatorem, & spirantem homicidium, & mul-
 tis pœnis dignum: non solum eius vitæ pepercit,
 sed neq; vt verbum asperum in eum iaceretur susti-
 nuit, causamque ponens dicit, Christus Domini est.
 Neq; hinc solum, sed & aliunde videre licet copio-
 se, quomodo subditum procul à sacerdotum corre-
 tione abesse oportet. Nam cum aliquando arca re-
 duce

Mat. 23.

1. Re. 24

duceretur, & subditorum aliqui ad lapsum declinatum
 videntes erigerent, eo ipso in loco poenam dede-
 runt, & a Domino percussi, mortui manserunt, tamen
 nihil agerent absurdum. Non enim subuertebant, sed
 lapsuram erigebant. Et ut adhuc copiosioribus te-
 stimoniis sacerdotum dignitatem discas, & quomo-
 do non sit fas subditum, & in ordine laicorum exis-
 stentem talia erigere: illos in media multitudine oc-
 cedit, ceteros omnes hoc prodigo terrens, & persu-
 adens, ne adyta sacerdotij accedat. Enim uero, si quo-
 ties indigne aliqua a sacerdotibus fiunt, singuli ad
 corrigendum profiliant: ad hoc ut sacerdotij digni-
 tas honestetur, nunquam deerit corrigendi occasio, & co-
 fusis inter se omnibus, inter principem & subditum
 non discernemus. Nemo haec me dicere opinetur,
 quasi a sacerdotibus sim subornatus. Scitis ipsi quod
 sint mansueti per gratiam dei, & neminem unquam
 ut scitis, offenderunt. Quod si & malos haberetis pa-
 tres, & molestos magistros, neque sic eis maledicere
 vobis securum, & absque graui periculo. De corporo
 rationalibus enim parentibus dicit: Si sensu deficiant, ve-
 niam. Quid enim illis dabis, quale ipsi tibi? Multo
 magis in spiritualibus haec lex obseruanda. Præterea
 uniuscuiusque officium est, ut suam ipsius vitam di-
 ligenter consideret, ne videlicet audiamus in die illo:
 Hypocrita, quid vides festucam in oculo fratris
 tui, in tuo autem oculo trabem non consideras? Ete-
 nim hypocritarum opus est, publice quidem & om-
 nibus videntibus, osculari manus sacerdotum, genua
 tangere, supplicare ut pro se orient, & baptizandos
 ad illorum ianuas deducere: domi autem & in con-
 ventibus, tantorum bonorum autores & ministros
 multis ablueret probris, vel opprobratores illorum
 ferre. Quod si vere malus est pater, quomodo fideliter
 putas tam terribilem sacramentorum ministrum?
 Si autem fidelis tibi minister esse videtur, quare fers
 alios ei maledicentes, & non concludis eorum ora,
 neque stomacharis, neque ægrefers, ut & mercedem ac-
 cepias a Deo, & laudem ab illis? Nam licet valde ihu
 ludang

Mat. 7.

Luc. 6.

Iudant, omnes tamen te laudabunt, & amplexabuntur ob egregiam in parentes curam: sicut si hoc non facitis, omnes vos condemnabunt, etiam illi ipsi qui maledicunt. Ad hæc omnia accedit illud multo grauius, quod grauem illic dabimus pœnam. Quia nihil plane sic offendit ecclesiæ atque morbus ille: & sicut corpus neruorum debita habitudine carens, multis gignit ægritudines, & vitam facit non diuturnam: ita ecclesia non circundata fortis, & vehementer virginante catena, plurima parturit bella, iram dei auget, & multarum temptationum est occasio. Ne igitur hæc contingant, neve Deum exacerbemus, nostraque augeamus mala, & pœnam certam indeclinabilemque cōparemus, vitam hanc multis implentes doloribus, nostram ad bene loquendū linguam assuefaciamus: nostram ipsorum vitam singulis diebus diligenter scrutemur: aliorum autem vitam, ei qui etiam incognita nouit, iudicandam relinquamus, ipsi nostra peccata interim iudicantes. Ita nobis gehennalem ignem licebit effugere. Nam sicut, qui in alienis curiosius explorandis occupati sunt, suorum peccatorum nullam habent rationem: ita qui ab aliena vita discutienda abhorrent, magnam suorum delictorum habebunt curam: & quia sua considerant mala, illaque quotidie iudicant, à seipsis exposcentes pœnas, mitem habituris sunt iudicem. Id quod Paulus declarans dicebat: Nam si nos ipsos iudicamus, non utique iudicabitur. Ut autem hanc sententiam effugiamus, reliquit omnibus aliis, magno studio vita & conscientia nostra exquirenda, puniēdæ cogitationes ad peccandum irritantes, subinde de factis nostris reddenda ratio. Sic poterimus facile à peccatorum exonerari sarcina, multa venia frui, præsentemque simul vitam cum voluptate transmittere, & assequi bona futura: gratia & misericordia Domini nostri Iesu Christi, cum quo patri gloria, una cum sancto spiritu, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

DE LI

1. Cor. xi.

DE LIBELLO REPVDII, IN DICTVM
*Pauli, mulier alligata est legi, quanto tempore vi-
xerit vir suus: si autem dormierit, libera est, cui
voluerit, vt nubat, tantum in Domino. Beatior
est, si sic manserit.*

PRIdem nobis beatus Paulus de coniugio coniugicis iustificationibus legē tuit, Corinthiis sic scribens ac dicens: De quibus autem scriptis mihi, Bonum esse homini, mulietem non tangere: propter fornicationem autem, suam quisque vxorem habeat, & suum quaeque virum habeat. Eas propter & nos totum sermonem in hoc insumebas mus. Itaque necesse est hodie de eodem argumento iterum vobiscum differere, quandoquidem de eodē etiam ipse Paulus differit. Audiuitis enim illum clamantem, ac dicente: Vxor alligata est legi, quoad vixerit vir illius: si autem obdormierit vir illius, libera est, cui voluerit nubat: beatior autem est, si sic manserit, iuxta meum consilium, opinor autem quod & ipse spiritum dei habeam. Sequamur igitur illum & hodie, & de hac colloquamur matetria. Sequentes enim Paulum, per hoc & Christum ipsum sequemur, eo quod & ille non semetipsum, sed Christum per omnia sequens scripsit. Enim uero non est vulgaris res, coniugium bene se habens: sicut etiam his qui illo, non ut oportet, utuntur, innumerorum malorum sit materia. Nam sicut mulier adiutrix est, ita saepe & insidiatrix fit. Et sicut portus est coniugium, ita & saepe naufragium parit: non iuxta suam naturam, sed iuxta sententiam eorum, qui illo male utuntur. Etenim qui iuxta congruas leges illud obseruat, domum & uxorem suam, ut malorum omnium quae vel in foro, vel alicubi obueniunt, consolatricem ac liberatricem reperit. Qui autem temere & vulgariter hanc rem aggreditur, etiam si multa in foro & alibi tranquillitate fruatur, ingressus in domum scopulos et petras videbit. Itaque quoniam non de rebus vulgaribus nobis est periculum, operpretium fuerit cum diligentia dictis attendere, &

VXO

vxorem ducturū, iuxta Pauli, imō Christi leges age
 re. Sanè scimus, quod multis nouum & inexpectatū
 videbitur quod dicimus : at propterea non silebo,
 sed primum lēgem vobis legam, & dein lēgem quā
 contraria videtur soluere tentabo. Igitur quānam
 est lex illa, quā nobis Paulus posuit? Mulier, inquit,
 non separetur, viuente viro, neque alīm superin-
 ducat maritū, neque secundas nuptias habeat. Et
 vide quāta cum diligentia verborum usus sit pro-
 prietate. Non enim dixit, cohabit̄ viro, quoad vi-
 xerit vir illius: atq; adeo etiā libellum repudii det,
 etiam si domum relinquat, etiam si ad alium abeat, le-
 gi astricta est, adulterāq; est talis. Quando igitur vir
 eiicere vult uxorem, & xor relinquere virum, hu-
 ius memor sit dicti, & Paulum putet esse præsentē,
 & persequi se clamando & dicendo: Mulier astricta
 est legi. Nam quemadmodum serui fugitiui etiam si
 domum herilem relinquant, catenam secum trahunt
 attrahentem: Ita & mulieres etiā viror relinquant,
 lēgem habent pro catena, se persequentem & adulte-
 rii accusantem, accusantem etiam recipientes, ac di-
 centem: Adhuc superest maritus, & adulterium fa-
 cinus hoc est. Mulier enim astricta est legi, quoad
 vixerit maritus illius. Et omnis qui dimissam in
 uxorem acceperit, adulter fit. Quando igitur licebit
 illi secundas nuptias cōtrahere? Quando, tunc ubi à
 cetera liberata fuerit, quando vir morietur solum.
 Hoc igitur declarans non addidit : Quod si mor-
 tuus fuerit vir illius, libera est, cui voluerit ut nu-
 bat: sed, si autē dormierit vir illius, quasi consolans
 viduam, & persuadens manere apud priorem, & nō
 adiungere secundum maritū. Non mortuus est, in-
 quirat, vir tuus, sed obdormiuit. Libera est, cui volu-
 erit ut nubat. Non dixit, Nubat, ut ne videatur vim
 facere & cogere : neque prohibuit volentem secun-
 das nuptias eontrahere, neque nolentem adhortatus
 est, sed lēgem legit, dicens : Libera est, cui voluerit
 nubat: Liberam autem illam post viri mortē esse fa-
 ctam dicens, ostendit, q; antea adhuc viuente mari-
 to fer

to serua sit. Quæ autē serua est, ac subdita legi, etiā illi
 millies libellum repudij det, adulterij ligabitur lege.
 Nam seruis quidem licet mutare dominos viuētes:
 vxori autem non licebit viros commutare viuētes,
 alioqui adulterium per petrabunt. Ne mihi leges ab
 exteris conditas legas, præcipiētes dari libellum re-
 pudii, & diuelli. Neq; enim iuxta illas iudicaturus
 est te Deus in die illa qua venturus est, sed secundū
 suas, vt ipse statuit. Etiam externæ leges, non simpli-
 citer, nec absolute hoc posuerunt: nam ipsæ puniunt
 factum, & hinc liquet, quod peccatum valde ægre
 tulerint. Vnde eam quæ autor fuerit repudii, siudam
 & spoliatā facultatibus eiiciunt, vt vnde fuerit dis-
 solutionis occasio, etiam facultatū sit iactura. Nunc
 puniunt, & idcirco hoc facientes, factum illud non
 commendabant. Quid igitur? Et Moses, aiunt, hoc
 fecit: & ille propter istā causam. Tu vero audi Chri-
 stum dicentem, Nisi abūdauerit iustitia vestra plus
 quam scribarum & pharisæorum, nequaquam intra-
 bitis in regnum cœlorum. Audi illum dicentē: Qui
 dimiserit vxorem suam, excepta causa stupri, facit il-
 lam adulteram fieri: & qui dimissam in vxorem du-
 xerit, adulter fit. Propter hoc venit vnigenitus filius
 dei: propter hoc serui formā assumpsit, propter hoc
 sanguinem effudit pretiosum, morte destruxit, pec-
 catum extinxit, largiorem spiritus gratiam dedit, vt
 ad maius sapientiæ studium induceret. Aliás etiam
 non ita simpliciter legem hanc tulit, sed cum cogere
 tur sese attemperare eorum quibus legem dabat in-
 firmitati. Nam quoniam ad cædes prompti erant, et
 domus cognato replebat sanguine, & neq; suis neq;
 alienis parcebant, ne intus occiderent uxores, quæ
 ingratæ erant, præcepit foras mittendas, quod graui-
 us malum, nempe homicidiorum facilitas tolleretur.
 Sanè quod homicidæ quidam fuerint, audi prophē-
 tas dicētes: Edificantes Sion in sanguinibus, & Hie-
 rusalem in iniustitiis. Et iterum: Sanguinem sanguini-
 ni miscent. Et iterum: Manus vestræ sanguinis ple-
 næ. Et quod non solum cōtra alienos, sed etiam con-

Mat. 5

Mich. 3.

Osee. 4

Esa. 59

tra suos fœuierint, & ita manifestans Propheta dicebat: Sacrificauerūt filios suos & filias suas dæmoniis Psal.105 Qui autem non parcebant liberis, vtique nec vxoriis bus pepercissent. Vnde ad hoc cōmodum illud permisit. Quapropter & Christus Iudæis rogantibus & dicentibus: Quomodo igitur Moses permisit dare libellum repudii, ostendens, quod non contraria legem fert, sic alicubi dixit: Moses iuxta duritiā cordis vestri locutus est, ab intio autem nō erat sic; sed qui fecit ab initio, masculū & fœminā fecit illos. Si hoc fuisset, inquit, nō vnum virtū & vnā mulierem fecisset, sed vno Adam condito duas fecisset mulieres, siquidem voluissest vnā quidem eiici, alteram vero induci. Nunc verò ipso formationis modo legem induxit, quam ego nunc scribo. Et quænam est illa? Hæc vtique, Eam sibi quisq; vxorem seruet semper quā initio sortitus est. Hęc lex antiquior, quam illa de libello repudii, & intantum quantum Adam ipso Mose. Et idcirco nunc nihil nouum sector, neq; pergrina affero decreta, sed ea quæ Mose antiquiora & priora fuere. Dignum autem fuerit & Mosis legē illam quam de hac re posuit audire: Si quis, inquit, acceperit vxorem, & habitauerit cum illa, & erit si non inueniterit gratiam corā illo, quia inuenit in illa turpitudinis rem, scribet illi libellum repudii, & det in manum eius: imò non dixit, scribito & dato, sed quid? Scribet illi libellū repudii, & dabit in manus eius. Magnū autem inter hoc & illud discrimen: nā dicere, Scribat illi libellum repudii, & det in manus eius, iubentis ac imperantis est. Dicere autē, Scribet libellum repudii, & dabit in manus eius, annūtiantis factū, & nō propriā legē introducentis est. Igītū si quis dicat, Eiiciat vxorem, & dimittat illam ex domo sua: et cum abierit, si fuerit alteri viro, et odio illam habuerit etiā vir posterior, & scribet illi libellum repudii, & dabit in manus suas & emittat illam ex domo sua: si mortuus fuerit illius vir, qui accipit sibi illam vxore, non poterit vir prior, qui dimiserat illam redire, & accipere eam sibi in vxore.

X Dein

Deinde monstrans, q; non dixit de facto : non enim coniugii esse putat, sed propter infirmitatem illorum condescendit, dicens: Non poterit vir prior accipere illam sibi in vxore, addidit, Postq; polluit illam: declarans per huius verbi modum, quod secundæ nuptiæ viuente priore viro, pollutio magis sit q; coniugium: propter hoc non dixit, Postquam illam in uxorem duxerit. Vides quod consona cum Christo loquitur. Deinde & causam apposuit, quod abominatione sit coram deo. Et Moses quidē sic. Propheta autem Malachias multo manifestius, quā Moses hoc demonstrat: Nunquid dignū respicere ad sacrificiū nostrū, vel recipere acceptabile de manibus nostris? Et cum dixisset, cuius ergo? Vxorem adolescentiae tuæ ne derelinquas. Postea ut ostendit quale sit malum, & priuans omni venia eum qui hoc fecit, in sequentibus accusationem intentat, sic dicens: Et ista socia tua, & vxor pacti tui, & reliquiæ spiritus tui, & non aliis fecit. Vides quantas apponit iustificatiōnes, primū ætatem, dicens: Vxor adolescentiae tuæ. Deinde societatem vitę, dicens: Et ista socia tua. Postea modum formationis, dicens: Reliquiæ spiritus tui. Non enim de terra formata est, sicut Adam, sed de formati è terra latere, & hoc est quod dicit ἡγετάλευμα & reliquiæ spiritus tui. Ad hæc omnia, quod omnibus illis maius fuerit, accedit conditoris dignitas. Hoc enim est, quod non aliis fecit. Non potes, inquit, dicere, q; te quidē deus fecit, illa vero non deus, sed aliis quidam illo deterior, sed unus & idem utrosque ut essent produxit: & ita quāvis nihil alind, hoc saltē reueritus charitatem erga illā custodi. Nam si sepe hoc seruis mutuę dilectionis causa fuit, quia ambo vni & eidē domino serviantur: multo magis nobiscum hoc fieri conuenit, quando eundē, & conditorē, & opificē utriq; habeamus. Vidisti quomodo etiā in veteri initia & præœmia ferē acceperint nouę philosophiæ præcepta. Nā ubi multo tempore in lege versati essent, & ad consummatoria mādata trāsire deberēt, iamq; prope rarer

Mala. i.

raret ipsorum politia, opportuno tempore ad eiusmodi sapientiam illos Prophetam inducit. Credamus igitur bona legi, et nos ab omni confusione liberemus, neque nostras eiiciamus, neque electas recipiamus. Nam qua facie virum uxoris aspicies? quibus oculis amicos illius familiares? Nam si is qui mortui coniugis, cuius uxorem accepit, imaginem positam videtur, afficitur aliquo modo, & grauiter fert, si viuente maritum videat eius quae sibi cohabitat, qualem vitam aget? quo pacto ingredietur domum? quo animo? quibus oculis? quomodo videbit illius uxorem suam, immo neque illius, neque suam. Iuste quis talem alloqueretur, Adultera nullius est uxor. Fefellit pacta quae cum illo habuit, & ad te cum honestis legibus non venit. Quantae igitur dementiae fuerit, rem tot malis plena in domum inducere? Non sunt etiam tam rarae foeminae, ut super caput tuum tantam inducas perniciem. Quare cum multe sint, quas potes pura conscientia, & permittentibus legibus ducere, ad prohibitas currentes domus subueratum, bella inter amicos excitamus, ac vndeque iniurias nobis conciliamus: ad haec innumeris accusatoribus ora aperientes, nostram vitam confundimus, & despectam facimus, & quod omnibus grauius est, ineuitabile iudicium in die illo nobis accumulamus. Quid enim dicemus iudicaturo nos, quando legem in medium illatam legerit, dicens: Iussi repudiatam uxorem non ducere, dices quod adulterium committatur. Quomodo igitur ausus es ad prohibitas nuptias accedere? Quid dicemus, quid respondebimus? Nunquam enim illic fas externas leges praetexere, sed necessarium tacetes & ligatos in gehennam ignem immitti, cum adulteris & alienum thorum iniuria affidentibus. Nam quando dimiserit absque causa stupri, quando electam viuente viro duxerit, cum electa illa punietur. Propter quod oro, obsecro & supplico, ne viri mulieres eiiciant, neque mulieres viros relinquant, sed audiant Paulum dicentem: Mulier astricta est legi quanto tempore vixerit vir eius.

Mat. 5.

x. Cor. 7.

X. Si

Si autē dormierit vir, libera erit cui volet ut nubat,
 tantum in Domino. Qualem enim habebunt venia,
 qui Paulo etiam secundas permittente nuptias post
 mortē coniugis, & tantam concedente copiam, ante
 mortē audent talia facere? Quā assequentur defensio
 nem, vel illi qui viuentibus viris vxores accipiunt,
 vel hi qui vulgatissima scorta accedunt? Etenim &
 illud est adulterii aliud genus, habere domi vxore,
 & foris scortis iungi. Nam quemadmodum mulier
 habens virū, etiamsi famulo vel libero cuiquam vx
 orem non habenti se exponat, adulterij legibus im
 plicatur: Sic & vir licet ad vulgare scortum, vel ad
 mulierem aliam, quanuis nō habentem virum, ipse
 vxorem habens aberrarit, adulterij reus censebitur.
 Fugiamus igitur & hīc adulterij modū. Quid enim
 poterimus dicere, quid item prætexere, qui talia au
 demus, quam honestam excusationē adhibebimus?
 Naturæ concupiscentiam sed assistit quidem vxor,
 & quæ semel obtigit, hac nos excusatione priuans.
 Idcirco nuptiæ inuectæ sunt, ut ne scoteris: imo nō
 vxor sola, & multi alii, qui eandem quam nos ha
 bemus naturam cohibent, hac nos priuant venia.
 Quando enim conseruus tuus, idem habens corpus,
 eandem concupiscentiam possidens, eadem necessi
 tate extimulatus, nullam videt mulierem, sed ma
 net sua sola contentus, qualem habebis excusatio
 nem, concupiscentiam prætexens? Et quid dico
 habentes vxores? Cogita mihi eos qui semper in
 virginitate vixerunt, & contemptis nuptiis magnā
 præ se tulerunt continentiam. Cum igitur alii absq;
 nuptiis continentis sint, quam tu assequeris venia
 cum nuptiis scortans? Hæc & viri & mulieres au
 diant, ac viduæ ac nuptæ: omnibus enim Paulus lo
 quitur & lex illa, dicens: Mulier astricta est legi
 quanto tempore vixerit vir illius: si autem dormie
 rit, libera est, cui vult ut nubat, tantum in Domino.
 Et habentibus viros, & non habentibus, viduis, &
 secundo nubentibus marito, & omnibus simplici
 ter sermo ille utilis est. Nam quæ habet virum, non
 volet

volet viuēte marito illo querere alium, audiēs quōd
 viuente illo astricta sit. Quæ verò libera, si quidem
 voluerit secundo nubere, noui simpliciter neq; teme-
 re hoc faciat, sed cum legibus quæ sunt à Paulo po-
 sitæ: dicit enim: Libera est, cui vult vt nubat, tantū
 in Domino: hoc est, cum continentia & honestate.
 Si voluerit cum defuncto seruare fœdera, audiet
 repositas sibi coronas, maioremq; alacritatē capiet.
 Beator enim est, inquit, si sic māserit. Vides quo pa-
 cto omnibus sermo ille vtilis, & se ad illarum humi-
 litatem demittit, & istas suis laudib. non defraudat.
 Etenim quōd de nuptiis & virginitate fecit, hoc &
 de prioribus & secūdis nuptiis: quēadmodum illic
 nō exclusit nuptias, vt ne grauet infirmiores, neq; ne
 cessitatē imposuit, vt ne volentes virgines agere
 propositis coronis spoliaret: Sed demonstrauit qui-
 dem, quōd bona sint nuptiæ: manifestauit autem q;
 melior sit virginitas: Ita & hic quoq; eosdem gra-
 dus ponit nobis, maiorem scilicet altero alterū, nem-
 pe viduitatē: alterum verò inferiorem, nempe secun-
 das nuptias. Et illas vltierius, quanuis transfilire vo-
 lens, ad certainen præparans, & infirmiores cadere
 non permittit: dicens, Beator enim est si sic manse-
 rit. Et ne putes humanam esse legem, audiens iuxta
 meū consilium, subdit: Opinor autem quōd & ego
 spiritum dei habeā. Non igitur humanū consiliū est
 vel præceptum, sed gratiæ spiritus sententia ac diui-
 na lex. Idcirco ne putemus quōd audiamus Paulum
 dum hæc dicit, sed spiritum sanctum qui hanc no-
 bis legem condit. Quōd verò dicit, Opinor, non
 quasi nesciens dicit, sed modeste agens & seipsum
 humilians. At quia beatiorem dixerat, & non adie-
 cerat quomodo beatiorem, iustum demonstrationē
 dat hanc se à spiritu afferre sententiam: quod si vo-
 les etiam rationib; exquirere, magnam demonstra-
 tionum copiam inuenies, & videbis beatiorem esse
 viduam: non solum in futuro seculo, sed etiā in præ-
 sente vita. Et istuc ipsum maximè vedit Paulus, id
 quod de virginib; insinuavit, dicens: Admonens

enim & cōsulens eligendam esse virginitatem, sic alibi dicebat: Opinor, quod donum sit homini sic esse propter instantem necessitatem. Et iterum: Etiamsi nupserit virgo, non peccauit. Virginem hic dicens non eam quae renuntiauit, sed eam duntaxat quae nondum coniugium experta est, & non factam obnoxiam perpetuae virginitatis promissione. Tribulationem autem in carne habebunt qui tales sunt: Ego autem vobis parco. Vno enim & breui hoc verbo reliquit cordato auditori, ut omnia colligat & expedit, dolores partus, educationes puerorum, curam, infirmitates, mortes intempestivas, inimicitias, contentiones, innumeris seruire preceptis, alienis malis obnoxiam fieri, innumeris tristitias in una sua anima recipere. Ab omnibus illis malis liberatur, quae continentiam amplexatur, & cum liberatione a tot infuscundis, etiam in futura vita magnam repositam habet mercedem. Hæc igitur omnia scientes, studeamus quidem primis nuptiis esse contenti. Si autem & ad secundas aspiramus, siat hoc decentissimo modo & habitu, nempe iuxta diuinæ leges. Propter hoc enim dixit: Libera est, cui vult ut nubat: & subdidit, Tantum in domino: simul & licentiam excludens, q[uo]d potestatem concedens, & potestati illi vindique leges ac terminos ponens: videlicet ne pollutos & corruptos viros in domum introducat mulier, & stuprum sectantes, sed cum honestate & modestia, ac pietate omnia in gloriam dei fiant. Quoniam enim saepius multæ mulieres prioribus viris defunctis, adulterio prius commisso alios introducunt, aliæ etiam alias pessimas vias excogitarunt: propter hoc adiecit, Tantum in domino, ut nihil horum secundæ nuptiæ habeant: sic enim a criminibus liberæ esse poterunt. Optimū enim foret expectare defunctum, & seruare leges cum illo initas, continentiamq[ue] eligere, & manere cum derelictis pueris maiore dei benevolentia sic conciliando. Et si quæ secundo nubere marito volet, cum modestia ac honestate, et de centissimis legibus hoc faciat, quandoquidem & hoc per-

permittit. Fornicatio autē sola & adulteriū prohibetur. Hanc igitur fugiamus & cōiuges et cōlibes, nec confundamus vitam nostram, vitamq; agamus ridiculam, neque polluamus corpus, neque malā cōscientiam in mentem inducamus. Quomodo enim post consuetudinem cum scortis in ecclesiam venire poteris? quomodo manus quib[us] scortum cōtressasti in cōlū extendere audebis? Quibus oculis insueberis amicos honestiores? Et quid dico amicos? etiamsi nullus conscientia sit, tu teipsum cogeris maximē omnium rubore ac cōfusione perfundere, et maximē omnium corpus propriū abominari. Nā nisi hoc esset, quare ad balneum post peccatū illud curris? nonne quia omni luto immundiorem teipsum esse censes? Quam igitur majorē immunditiæ tuæ probationem quæris, vel quā deum expectas sententiam daturum, quando tu ipse negligens deum, talē de factis tuis sententiam tenes? Igitur q; impuros esse censem, valde laudo & approbo. Quod autem non rectum purificandi modum habent amputo, & propterea reprehendo. Nam si corporalis macula est, verisimile est q; balneariū purificationibus corpus ipsum ablueres, animā aut̄ coinqinares. Talē quærere purificationem, quæ illius maculam ablueret poterit. Quod autem est illius maculæ balneū: Calidi lachrymarum fontes, gemitus ē profundo cordis ascēdentes, compunctio perpetua, preces continuæ, eleemosynæ, & eleemosynæ largæ, non vltra hæc opera attentare, condemnare quod factū. Ita peccati natura abluitur, ita expurgatur animæ macula. Atq; adeo si hæc non fecerimus, etiam si in omnes fluminū fontes descenderimus, neq; parū illius peccati depellere poterimus. Imò quod melius, ne attentemus hoc abominabile peccatum. Si quis autem aliquando supplantatus fuerit, hæc subiiciat remedia, prius promittens non vltra in hæc prolapsurum. Sed si peccantes condemnauerimus quidem ea quæ famfecimus: iterum autem eadem attentamus, nulla erit purificationis utilitas. Qui enim abluitur, & eodem

Iuto iterum inquinatur: et qui demolitur iterū quod ædificauit, & qui ædificat iterū, vt destruat, nihil inde lucrifacit, q̄ quōd frustra laborat, & erumhosus est. Igitur & nosne in vanum & frustra vitā insuma mus, priora peccata expurgemus, & quod reliquum est vitæ incōtinentia & honestate cæterisq; virtutib; agamus, vt & deū misericordē habentes regnū cœlorum assequamur, cui sit gloria in secula.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI SERMO,
in dictum apostoli : Nolo vos ignorare fratres, quōd patres nostri oēs sub nube fuerunt, & omnes per mare transfierunt.

Nautæ eam maris partem magis amant, que frequentibus insulis & portibus diuisa est. Mare enim vbi portu caret, etiamsi placidum sit, nauigantibus multum timorem in cutit: vbi autē portus & littora vndequaq; obuia fuerint, ibi valde secure nauigatur, etiamsi mare tempestatisbus fæuiat: facile tamen, & breui ab vrgentibus malis liberari possunt, non longe absente refugio: & ea propter non solum quando prope portum nauigant, sed et si multum absint, ingentem ab asperitu consolationem accipiunt. Non enim vulgariter illorum animas reparare solent, etiā ea quæ procul videntur, vti vertices montium, exurgens fumus, & ouium greges in montibus pascentes. Verum, vbi littus ingrediuntur, plena tunc perfruantur lætitia, tunc & labore remittunt, & corpora mirè exasperata, potabilibus oblectant aquis: egressique in litus, & nudis per terrā ambulantes corporibus, omne nauticum tedium deponunt. Sicut autē illi hanc potissimum maris amplexantur partem ob frequentes & continuas refocillationes, sic et ego hanc anni partem præcipue amo. Non quōd liberati simus hymene, neque quōd æstate perfruimur, blande afflante zephyro: sed quia crebri nos excipiunt spirituales portus, festi, inquā, sanctorum martyrum dies. Non enim portus tam idonei sunt ad refocillandos nauitas, quam recreentur fideles sanctorum solenniis.

Nau-

Nautas quidem littora liberat ab inundatione, multoq; impetu marinorum fluctuum: sanctorum autem memoria fideles ad martyrum festa confluente, erigit a malignis spiritibus, immundisq; ac absurdis cogitationibus, magna animabus eorum reddita tranquillitate. Et si quis vel ex publicis, vel ex priuatis negotiis mcerore obrutus adueniat: statim omni eo deposito, & leuior, et placidior abit. Nō vnum quidem deponens, neq; amplustra suspendens, sed disoluens importabile & multiplex onus secularis tristitia, & multam in anima sua luctitiam excipiens.

Horum omnium testes estis, qui beati Barlaam premissis heri oblectati, & magna alacritate huc festinantes, abluistis secularium curarum sudorem, iterumq; domum leues auditis nostris sermonibus cōcessistis. Ecce & aliorum martyrum alia accedit festivitas. Igitur ut ad illorum portum festinemus, age, nautas imitemur: & sicut illi nauigantes pelagus cantat, cantu labore mulcentes; sic & nos donec ad illorum portum veniamus, spirituales quodam inter nos conferamus sermones: Beatum Paulum ducem eius colloquii habetes, quorsum ille iusserit, sequamur. Et quo nos sequi iubet, per erēmū, & viam miraculorum quæ in erēmo contigerunt.

Audite enim ipsum hodie clamantem, et dicentem.

Nolo enim vos ignorare fratres, quod patres nostri omnes sub nube erant, & omnes per Mosen baptizati sunt in nube & Mari, & omnes eandem escam spiritualem comedenterunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt. Biberunt enim de spirituali, quæ illos comitabatur, petra: petra vero fuit Christus. Sed plures illorum non approbavit Deus, prostrati enim sunt in deserto: haec autem figuræ nostri fuere. Ne nos simus concupiscētes rerum malarum, quemadmodum & illi cupierunt. Neq; simulachrum sitis cultores, sicut quidam illorum. Quemadmodum scriptum est: Sedit populus ut ederet & biberet, & surrexerunt ad ludendum. Neq; stupris inquinemur, sicut quidā illorum stupris polluti sunt

Num. 9

Exo. 13. 14

Exo. 32.

& considerunt uno die vigintiduo millia. Neq; tem-
temus Christum, sicut quidam illorum tentauerūt,
& à serpentibus extincti sunt. Neque murmuretis,
sicut & quidam illorum murmurauerunt, & extin-
eti sunt ab exterminatore.] Videntur quidem hæc
quæ dicta sunt manifesta, diligenter tamen atten-
dientibus, dubitationem adferunt haud vulgarem.
et enim primum interrogatur quare veteris historię
meminit, & qua consequentia, cum de his disputa-
rit quæ idolis sint immolata, in hāc narrationem in-
cidit, afferens in medium quæ in erēmo contigerūt.
Non simpliciter neq; fortuito beatus ille loquitur,
sed magna conuenientia & proportione, qui dicta
eius obseruat, cohærere videt vndique. Quare ergo,
& vnde in hanc incidit historiam? Increpabat eos
qui temere & non requisiti ad idola ingrediuntur,
pollutam comedentes mensam, & tangentes idolo-
thyta. Et cum ostendisset quōd duplex damnum illi
Inde sustinerent: nam & infirmiores offendebant, et
ipſi dæmoniorum participes erant, & cum per præ-
dicta satis spiritus eorum humiliasset & docuisset,
ostendit fidelem spectare non solum quæ sua sunt
debere, sed & quæ multorum: volēsq; ipſis timore
incutere, veterem historiam eis recenset. siquidem
& illi magna de se sentiebant, quasi fideles & ab er-
rōre liberati, & scientiam assecuti, & ineffabilium
sacramētorum participes facti, nechon et ad regnū
cœlorum vocati. Volens ergo declarare, quōd illo-
rum nulla sit vtilitas, nisi adslit & vita tantæ gratiæ
respondens, ex veteri historia ipsos erudit. Insuper
etiam hoc multiplicem in se quæstionem cōplete-
tur. Cur non potius per verba Christi in euangelio
posita cum ipſis disputat? Cur non meminit gehen-
ne, & externalium tenebrarum, & venenati vermis,
& perpetuorum vinculorum, et ignis præparati dia-
bolo, & stridoris dentium, et aliorum indicibilium
suppliciorum: terrere enim volens, hoc facere debe-
bat, non ab iis quæ in erēmo contigerunt. Nam il-
li licet puniti sint, mitius tamen & temporaliter.

&

Et uno tantum die: isti autem immortalibus et multo grauioribus suppliciis. Quare ergo non inde ipsos terruit, neque verbum Christi recensuit? Poterat enim dicere ad Iesos: Nolim vos ignorare fratres, quales Christus posuit leges aduersus eos, qui fidem quidem habent, vitam autem optimam non praeseferunt. Etenim homines qui miracula operati sunt, et futura praedixerunt, regno coelorum eiiciebat, dicens: Multi dicent mihi in die ipsa, Domine Mat. 7.
 domine, nomine ihu nomine tuo dæmonia eiecimus,
 & in nomine tuo prophetauimus, & virtutes multas fecimus? & tunc confitebor ipsis: Discedite Ibid. 25.
 a me, non noui vos qui operamini iniquitatem.
 Et virgines quidem non propter fidem & dogma, sed propter peruersam vitam, & immisericordiam,
 & crudelitatem arguit, & thalamo exclusit: & eum qui indutus erat sordido amiculo, propterea vinum
 etum eiecit, non quia non habebat recta dogmata, sed quia vitam sordidam & impuram. Et quare iussit in ignem intrudi diabolo præparatum? Non ideo eod misit, quia fide exciderant, sed quia nullius miserti erant. Horum omnium & talium memoriā potuit facere, & dicere: Non volo vos ignorare fratres, quod illi omnes & baptisatum a seculi sunt, & participes sanctorum facti, & communiscarunt mysteriis, & fidem multam ostenderunt, & perfectam habuerunt scientiam: sed quia vitam filii consonam non egerunt, regno electi, & igni traditi sunt. Quare igitur haec non dixit? sed omissis istis omnibus, sic fermè ait: Nolo autem vos ignorare fratres, quod patres nostri omnes sub nube fuerunt: & commemoratis Mosaicis, obticuit ea quae sub gratia dicuntur. Non simpliciter, neque absque ratione hoc facit: magna enim prædictus erat sapientia. Sed quidnā ait, & propter quid? Volebat ostendere, idem duobus illis testamentis tradi, et magnā cognationem Veteris et Noui testamenti. Quandoquidem multi sunt homines, qui gehennam esse non credunt, & neque esse supplicium; sed deū simpliciter mina

minari vermem immortalem & ignem inextinguibilem, & tenebras externas incutiendæ formidinis & eruditionis causa: sed non possunt fidem præteritis abnegare. Nam quæ facta sunt, quo pacto posset quis dicere non fuisse facta? Nam his quidem quæ nondum apparuerūt, neq; in opus processerunt, multri fidem non habent: iis autem quæ facta sunt, etiam qui valde incorrigibilis, & reprobae mentis, neque si vellet, poterit nō credere, eo quod valde confessa sint, & finem sortita, eorumq; multæ supersint reliquæ. Vult igitur eos non vacillare in fide, iusto dei iudicio, quasi diceret: si putas nō esse gehennam, neque poenam & supplicium, sed deum ita simpliciter esse minatum, animo repete quæ præterita sunt, & futura crede. Nam si idem est deus, qui & prius & quæ nunc sunt gubernat, & tam ea quæ ad veterem legem, quam ea quæ ad gratiam pertinent: cum igitur idem sit, qua ratione constabit, illos quidem peccantes puniri, nos verò hęc & multo grauiora illis admittentes impunes relinquunt. Rogo igitur, fornicatine sunt Iudei & puniti? Obmurmurerunt, & puniti sunt, necessarium omnino fuerit confiteri. Quomodo igitur animaduertet in illos, te autem ea dem committentem despiciet: non est rationi consonum. Sed non dedisti hic poenam. Propterea magis crede gehennam esse & supplicium, quia poenā hic non dedisti. Nam si in futuram vitam non esset supplicium repositum, nequaquam impunitus mansisset, qui ausus eadem es quæ priores illi. Tu ergo si reprehendis lascivium aliquem & dissolutum, multaq; intemperantiae, & dicit ad te quod & sint fabulae, & non sit supplicium neque gehenna, sed solum deus terrere voluerit: dic ad ipsum, si non credis futura, quoniam nō apparent neq; euenerunt, neq; ante oculos nostros sita sint, non tamen possibile est fidem abnegare iis quæ facta sunt, & quæ finem sortita.

Gen. 19. Cogita Sodomam & Gomorrhām, regio illa propter nullum aliud peccatum tantum luit supplicium, q; quod illius ciues illicitos induxere coitus

&

& illicitos amores, & leges naturę radicitus subuertere. Quia igitur ratione constabit deum, qui nunc idem est, qualis tunc erat: illos quidem cum peccarant, absq; omni venia puniisse: te autem qui post illos peccasti, tanto maiori supplicio dignum, quanto maiorem sortitus es gratiam, & emendatus illorum suppliciis nihil profecisti, impunitum relinquere. Et propterea Paulus nihil iam de gehēna dicit, quia multis futura parum credita sunt, ab iis quæ iam eō tingerunt, & de quibus sufficienti fide instructi sunt, ipsos erudire vult. Iam licet futura sint terribilia, imperfectis tamen hominibus præterita magis credibilia sunt, vnde & ipsa futuris magis terrere solent: propterea & hic eis differit ea, quæ nec valde impudens inficiari, vel discredere possit. Insuper & Marcioni, et omnibus qui eodem laborant morbo, tempestiuam plagam infert. Nam si non est idem deus Veteris & Nouæ, qui & tunc legem statuit, & hæc facturus est, superflue mihi narras hęc o Paule, & nullum timorem auditoribus infers. Potest enim auditor dicere, quid si alius est ille deus, & alius iste: non omnino iste iudicat iuxta illius sententiam, neq; easdem seruabit leges. Quid enim si deo Veteris legis visum est omnes punire, & afficere suppliciis: quid terres? quas larvas profers? Alium habeo dominum me iudicatum, ita ut si alius sit Deus Veteris, aliis Nouę legis, Paulus omnino fecus quām volebat, fecerit. Non enim solum nō terruit audientem, sed omni timore & angustia liberavit: quod certè nullus hominum fecit, quanuis ille insipiens. Minus ergo Paulus tanta repletus sapientia ita docet. Vnde manifestum quod vñus & idem deus sit, qui & Iudeos in erēmo prostravit, & peccatores puniturus est, alioqui non idem & sibi constans esset. Iterum enim idem dicā, per ea quæ olim ab eo facta sunt, & nos de futuris terret, quandoquidem idem est. Expectationem supplicii tam certā, cui contradic̄ non potest, induxit, monstrans quod reverentia & timore opus sit. Nam qui patres puniuit

uit peccantes, nobis non parcer eadem committentibus. Dignum porrò est, ut redeamus ad principiū narrationis, & reliqua perscrutemur omni adhibita diligentia. Nolo autem vos ignorare fratres. Discipulos fratres vocauit, non à dignitate, sed charitate hoc eos appellans nomine: sciebat enim, & plaus sciebat nihil charitati conferendum, & summum dignitatis genus charitatem. Hoc nunc nos quoque primum imitemur, etiamsi valde nobis inferiores sint aliqui, ipsos ministerij nominibus appellemus: non solum liberos, sed & seruos: non solum diuites, sed & pauperes. Nam & Paulus non solum Corinthiorum diuites liberos, illustres, & nobiles, sed etiā priuatos & famulos, & omnes indiscriminatim hac appellatione honorauit. In Christo enim Iesu neque seruus, neque liber, neque Barbarus, neque Scytha, neq; sapiens, neq; insipiens, sed omnis secularis dignitatis inēqualitas sublata est. Et quid mirum si Paulus conseruos sic vocauit, cum & Dominus ipse sic

Gal. 3,

Psal. 21.

Heb. 2.

Ibidem.

vocarit nostram naturā, dicens: Annuntiabo nomen tuum fratribus meis, in medio ecclesiae laudabo te. Non solum autem vocauit nos fratres, sed & ipse filii frater voluit, & factus est humana carne induita, naturae particeps: quæ vtique & ipse Paulus admirans, dicebat: Non angelos apprehendit Deus, sed semen Abrahæ apprehendit, vnde per omnia debuit fratribus adsimilari. Et iterum: Quia pueros participes fecit carnis & sanguinis, & verisimile est & ipsum horum fuisse participem. Hęc omnia cū audimus, omnem arrogantiā, & fastum, et stultitiam ex anima nostra expellamus, studioq; multo id recte faciamus, familiaribus nominibus & honore habentibus fratres vocantes: quod, licet tenue opus videatur, attra mēn magnorum bonorum causa est: sicut & multis saepenumero lites & contentiones fecit, omissum. Neq; hoc solum, sed & cetera verba diligenter exquirenda sunt: non enim solum posita sunt. Nam cum dixit, Nolui vos ignorare fratres: adiecit, Patres nostri omnes: non dixit Iudei, neque hi qui Aegyptum exie

exierunt, sed quid? patres nostri omnes, quò modis
 Etiam suam indicans, suam cum illis cognationem
 non erubescat, tametsi superior illis esset. Et sermo-
 ne hoc compescit iterum impudentem linguam, ca-
 lumniantium veterem legem. nam si illa aduersare-
 tur, neque celeberrimorum nominū fuisset memor,
 quæ tunc in vniuersum coargui potuissent. Omnes.
 Non simpliciter dixit, omnes, neq; obiter, sed valde
 sapienter. Nam non semel dixit, sed & secundo &
 tertio, & saepius, vt discas haud temere adiectum.
 Dixit enim: Patres nostri omnes sub nube fuerunt,
 & omnes per mare transierunt, & omnes in Mosen
 baptizati sunt, & omnes eundem potum spiritua-
 lem biberunt. Audisti quòd saepius, omnes, posuit:
 quod nequaquam fecisset, nisi magnum quiddam,
 et admirabile sacramentum significare voluisset.
 Nam si posuisset simpliciter, sufficiebat id semel di-
 xi, et postea obticeri, ac si diceret, Patres nostri om-
 nes sub nube fuerunt, et mare transierunt, et in Mo-
 sen baptizati sunt, et eundem spiritualem cibum co-
 mederunt, et eundem potū spiritualem biberūt. Ve-
 rum non sic dixit, sed in singulis adiecit omnes: sic
 nobis aperiendo suæ sententiæ ianuam, quò sua con-
 spiceretur prudentia. Nam cuius gratia continuo
 eius verbi meminit, nisi vt ostendat magnam esse
 Veteris ad Nouam legem cognationem: et quod il-
 la istorum figura fuerūt, et umbra futurorum: et pri-
 mo quod hoc equalitatem indicet? Volens enim de-
 clarare, quòd sicut in ecclesia nō est discriminē serui
 et liberi, neque ciuiis et aduenæ, neque senis et ado-
 lescentis, neque insipientis et sapientis, neque priua-
 ti et principis, neq; mulieris et viri: sed omnis ætas,
 omnis dignitas, et unaquæq; natura æqualiter in ba-
 ptisterium descendit, etiam rex et pauper eadem pu-
 rificatione vtuntur: id quod maximum nostræ præ-
 fertim nobilitatis est argumentum. Nam similiter
 et mendicus et purpurā gestans ad mysteria admit-
 tuntur, neq; in sacramētis maior istius, q; illius est re-
 spectus. Sic et in Veteri cōueniēter, Omnes, posuit.

Neq;

Neque enim dicere potes, quod Moses per aridam, Iudæi per mare transierunt: neq; quod abundantes per vnam, & indigí per aliam viam: neq; mulieres sub sereno, viri sub nube fuerint: sed & sub mari omnes, & sub nube omnes, & in Mosen omnes. Nā transitus ille futuri baptismi typus erat: oportebat igitur primum figuram illam bene omnia figurare, quod omnes ipsam tenerent, sicut & hic omnes ex æquo participes sunt. Et quomodo ipse ait illud figuram præsentium? Si didiceris primum quid sit figura, et quid veritas, tunc & huius tibi rationes redemus. Quid igitur est vmbra, & quid veritas? Age, similitudinem ab imaginibus sumamus, quas pictores pingunt. Vidiisti saepe imaginem regiam veneto colore coloratam, deinde pictorem circumducere candidas lineas, & facere regem & seruum regium, & equos circumstantes, & lancearios, & vii ctos hostes, & subditos: & cum haec vides delineata & adumbrata, neq; scis totum, neq; ignoras totū: sed quod homo pingitur, & equus, obscurè cognoscis: qualis autem sit rex, & qualis hostis, non valde perspicue cognoscis, donec colorum veritas adueniens, certiorem reddat visum. Sicut igitur in hac imagine non exigis totum ante veritatem colorum: sed et si obscuram quandam accipias cognitionem eorum quæ fiunt, satis tamen picturam absolutam puttas: Sic & de Veteri & Nouo senti, ut non omnem veritatis diligentiam in typo exquiras. Et poterimus te docere, quomodo Vetus ad Nouum testamentum habeat cognitionem: & ille transitus ad nostrum baptisma. Nam ibi aqua, & hic aqua: lauarum hic, & ibi pelagus. Omnes hic in aquam ingrediuntur, & ibi omnes. Iuxta hoc similitudo est. Postea vis cognoscere colorum veritatem, ibi quidem liberati sunt ex Ægypto per mare, hic autem ab idolatria. Et ibi quidē Pharaon submersus est, hic autem diabolus: ibi Ægyptii submersi, hic autem vetus homo peccatis defoditur. Et vide cognitionem figuræ ad veritatem, & veritatis excellentiam.

Neq;

Neq; enim omnino alienum oportet esse typum à veritate, alioqui non esset typus: neq; omnino ad ea quari veritati, quia alioqui & veritas ipsa foret: sed oportet manere in suo modo, & neque comprehensdere omnem veritatem, neque omni veritate destituiri. Nam si totum cōtingat, iterum ipsa est veritas: si autem à toto destituatur, & nulla sit similitudo, consequenter non poterit esse figura. Sed oportet ut partem quidem teneat, partem autem veritatis reseruerit. Igitur ne in veteri totum à me requiras, etiā si parua quædam & obscura accipis ænigmata, boni hoc consulas. Vbi igitur est affinitas figuræ ad veritatem? omnes ibi, et hic omnes: per aquam sunt ibi, & hic per aquam: à seruitute liberati sunt illi, & nos à seruitute liberati sumus: sed nō ab eadem omnes. Nam illi quidem à seruitute Ægyptiorum, nos vero à seruitute dæmonum: illi quidem à seruitute Barbarorum, nos vero à seruitute peccati. Ad libertatem venerunt illi, & nos: sed nō ad eandem. Nam nos ad multo clariorē. Quod si maiora sunt nostra, & illis excellentiora, ne mouearis: hoc enim à veritate est: quod sit aliqua excellentia, sed non pugna vel diuersitas cum figura. Quid autem est, Omnes in Mosen baptizati sunt? & forte manifestum est quod dicit: tentabimus tamē id notius reddere. Mare ante oculos tunc effusum erat, & preceptum illis, ut transirent per aridam & admirabilem quandam viam, quam nullus hominum vñquam transiuerat. Cum credidissent Mosi, ipsum habentes ducem itineris, fidenter aquas transfierunt: hoc & in Christo effectum est. Nam vbi nos eduxit ab errore, & liberavit ab idolatria, ad regnum inducens, ipse primus hanc viam ire coepit, quoniam primus in cœlos ascendiit. Sicut igitur illi Mosi credidere, & iter audacter suscepere: sic & nos in Christo confidimus, & audacter hanc peregrinationem perficimus. Et hoc quod in Mose baptizati sunt, manifestum ex historia est. Non enim in nomine Mosis baptizati sunt. Cum autem nos non solum sortiti sumus ducem Iesum,

)(Y sed

sed in nomine eius baptizati sumus, & illi in nomine Mosis non sunt baptizati, ne etiam hic turberis: dixi enim quod oportet veritatem habere excellentiā quandam supra figuram. Vidisti de baptismate quae figura, & quae veritas? Agè, ostendam tibi & mensas & sacramentorum communionem ibi delinearī, si non iterum petis à me totum, sed sic requiris quae facta sunt, sicut par est in adumbratione & figuris videre. Igitur quia dixit de mari, & de nube, & de Mose: adiecit præterea, Et omnes eundem spiritualem cibum comedenterunt. Sicut tu, inquit, à lauacro aquarum ascendens, ad mensam curris: sic & illi à mari ascendentes, ad mensam venere nouam & admirabilem: de manna loquor. Et iterum, sicut tu admirabilem habes potum, salutarem sanguinem: sic & illi admirabilem habuerunt poculi naturam. Nō enim inuenierunt fontes, & amnes manantes, sed à dura & inaquosa petra multam fluminum largitatē acceperunt: propter hoc & spirituale vocavit. Nō quod natura talis esset, sed quod hoc modo suppeditabantur. Non enim secundum naturæ conuentiam ipsi dabatur, sed secundum operationem Dei ipsos ducentis. Vnde & cum hoc corrigeret, ita dicebat. Igitur quia dixit: Omnes eundem potum spiritualem biberunt: aqua autem erat quæ bibebarūt: volens ostendere quod propter hoc spirituale dixit, non ob naturam aquæ, sed ob modum quo suppeditabatur illis, adiecit: Bibeant enim de spirituali eos consequente petra, petra autem erat Christus. Non, inquit, natura lapidis, sed efficax virtus dei fontes illos scaturire faciebat. Et hic Pauli Samosateni hæresim radicitus euellit. Si enim Christus illa omnia operabatur, quomodo ipsum tunc primum cœpisse dicitur, quando ex Maria natus est? Cum enim ea quæ in eremo contigerunt, multo tempore ante Mariæ facta sunt: & Christus, iuxta Pauli vocem, hæc omnia fecit: necesse & ante hunc partum & parturitionem ipsum esse. Non enim qui nullibi erat, has fuisse operatus tam admirabiles atq; raras res.

Sicut

Sicut autem dixit, quod omnes per mare transierunt: sic nobilitate ecclesiae præfigurauit, cum dixit: Eundem spiritualem cibum comederunt. Hoc idem rur sūs insinuauit: sic enim in ecclesia nō aliud quidem corpus diues, aliud verò pauper: neq; alium quidem sanguinem ille, alium autem iste. Sic & tunc non aliud quidem accipiebat diues manna, aliud verò pauper: neque alterius fontis iste particeps erat, alterius verò indigentioris ille. Sed sicut nunc eadem mensa & idem poculum, eadem & educatio omnibus qui huc ingrediuntur, proponitur: sic & tunc idem manna & idem fontis omnibus proferebatur. Et hoc utrumque mirabile & rarum. Tentauerūt tunc aliqui per tempus illud plusquam opus fuerat colligere & nullum auaritiae suæ fructum accipiebant: & quandiu æqualitatem colebant, mansit manna quod manna erat: postquam autem auari plus habere desiderauerunt, auaritia mutauit manna in vermem, quanvis hoc non cum detimento aliorum faciebant. Non enim rapiebant ex alimento proximi, cum plus coligerent: attamen cum plus desiderarent, condemnati sunt. Nam tametsi neminem alium iniuria affecerunt, tamen sibiipsis maxime nocuere, hoc colligendi modo auaritiae studentes. Atque sic simul erat cibus, & diuinæ agnitionis instructio: simul & pascebatur corpora, & erudiebat animam. Neque pascebat solum, sed à laboribus liberabat. Non enim opus erat iungere boues, neq; trahere aratum, neq; sulcos secare, neq; ad annum expectare: sed mensam habebant subito appositam, semper recentem & quotidie nouam, rebusq; ipsis discebant euangelicum illud præceptum. Non debere esse sollicitum in crastinum. Nulla enim utilitas ipsis ab hac sollicitudine proueniebat. Nam qui plus colligebat, corrumpebatur & peribat, & auaritiae argumentum solum dabat. Insuper ne putarent illum hymbrem iuxta naturæ consuetudinem esse, nihil talium in die sabbati fiebat, deo duo illa ipsos docente, q; prioribus diebus ipse mirabilem & priorem pluviā operabatur: & q;

Mat. 5.

X 2 per

per diem illum abstinebat, ut inuiti etiam discerent illo die feriari. Nō in cibis autē solum, sed et in indumentis, & calceamentis, & aliis omnibus rebus ipsis videre licebat mandata apostolis ipsis praेषpta. Nam neque propriam habebant mensam, neq; vestem secundam, neque calceos, deo sic dispensante. Vide quanta veteris ad nouam affinitas? Sicut enim postea Christus apostolos instruxit, quantum ad necessaria, sic & illis quidem vite modus adaptatus est, & omnis creatura ad ministerium illorum præparata erat. Et cuius gratia hæc facta sunt, dicit. Conclusurus illos erat in vnum orbis locum, & ius surus ut sibi illuc perpetuo ministrarent, et neq; tem plum, neque altare alicubi aliud fundarent: sed oblationes & sacrificia sua illuc ferrent, et ferias celebrarent, & legerent legem, & omnes alios sanctificationis illius ritus perficerent. Ne igitur separato ministerii ritu, prouidentiam suam illuc concludi putarent, quasi vnius regionis deus esset, prius suam virtutem in aliena regione declarauit: in Ægypto, in eremo, vbi nullus ministrabat, vbi nullus adorabat: & creatura planè diuersis rebus seruiebat, quibus probabat suam potentiam qua primum condidit orbem, & ita incredulos arguebat. Nam mare alios submergebat, alios saluabat: & aër nunc pluebat grandinem, & perdebat Barbaros: nunc deferebat manna, & Iudæos pascebatur. At terra nunc culices ad puniendum hostes, nunc coturnices in salutem eorum proferebat: & illis in die tenebræ, his in nocte lux erat. Et Ægyptii Nilum habentes prope fluentem, siti & siccitate peribant: hi autem in terra arida & sicca exercitum ducentes, multa aquarum copia fruebantur. Et aduersus illos ranæ pugnabāt, hos autem neque gigantes comprehendere potuerunt. Sed cuius gratia horum memoriam affert beatus Paulus? Ob causam quam principio vobis dixi, vt discas quod neque baptismā, neque peccatorum remissio, neque scientia, neque sacramentorum communio, neque sacra mensa, neque fruitio corporis,

ris, neq; participatio sanguinis, neq; aliquid horum prodesse nobis poterit, nisi vitam rectam, & admirabilem, & omni peccato liberam habeamus. Propter hæc enim meminit recensens figuram baptismatis in mari & nube. Et figuram sacramentorum in manna & petra præfigurauit in veteri. Et cum dixit, quod omnes eundem cibum spiritualem comedierunt, & eundem potum spiritualem biberunt, ad iecit dicens: Sed plures illorum non approbavit deus. Post hæc & talia miracula ait: Non dilexit ipsos deus. Sed cur prostrati sunt in deserto? Cuius gratia hæc nobis dicis ô Paule? Hæ figuræ nostri causa factæ sunt, vt neque nos fiamus cōcupiscentes rerum malarum, sicut & illi concupierunt: neque idololatria fiamus, sicut aliqui horum, vt scriptum est: Sedit populus vt ederet & biberet, surrexerūtq; ad ludendum. Vide Pauli prudentiam. Dixit peccatum, dixit causam peccati, dixit poenam peccato debitam: per ea nos erudiens, vt illorum fugiamus mores, nō imitando. Causa peccati, gula. Sedit enim ait, populus vt ederet & biberet. Peccatum ipsum, ludus: deinde poena, prostratio in deserto. Iterum ait, Ne scorremur quemadmodum illorum quidā scortati sunt. Ibi scortationis causam nō posuit, sed poenam. Qualem autem? Ceciderunt in die vna vigintitria militia. Quare autem non posuit occasionem vnde orta scortatio? Studiosis hoc reliquit, vt historiam inquirerent, & inde eius radicem discerent. Ille optimus medicandi modus, dicere vnde nascantur morbi, & vulneribus remedia adhibere. Ob hoc ait: Hæc autem omnia figuratiue cōtigerunt illis, scripta autem sunt ad nostram admonitionem, atque adeo qui illa fecit, & reprobos tunc puniuit, idem & nunc nos admonet. Non enim verbis solum, sed etiam operibus ipsis, qui scilicet maximus admonitionis est modus. Vide quomodo eum qui in veteri hæc fecit, magistrum his quæ in gratia instituit, demonstrans quod unus est & idem qui & illa fecit, & qui hæc per ipsum loquitur. Nam si aliud esset, non

1. Cor. 10

Exo. 32

Y 3 vocalet

vocasset illa istorum figuræ , neque dixisset ipsa in nostri admonitionem scripta , neque magistrum nobis instituisset , quem non putasset esse deum: neque nos per ea quæ ab illo tunc facta sunt nos terruisset , quasi in illius manus olim casuros . Nunc autem quia monstrauit , quod in illius manus iterum sumus casuri : & quod uterque populus & ille & hic illius legibus regantur , meminit omnium illorum & dixit , quod ad nostri admonitionem scripta sunt . Igitur cum hæc sciamus , tam futuris quam præteritis credamus . Si autem sunt quidam futuris non credentes , illos ad virtutis studium à præteritis inducamus , narremus quæ Sodomitis euenerunt , dicamus de diluvio , commemo remus de Egyptiis , vt aliorum resipiscentes poenit , & vitam agant optimam , & fideliter de gehenna & resurrectione credant . Quia & nunc quotquot iudicium non credunt , hoc à vita peruersa , & conscientia mala patiuntur : quod si expurgamus ipsorum peccata , & timore futurorum erudiamus , & vt de futuris fideliter sentiant persuadeamus . Nam sicut mala dogmata impuram inducere consueuerunt vitam , ita & vita peruersa , dogmatum peruersitatem saepe patit . Quod scilicet ne fiat , ideo verba hæc & nobis omnibus , & aliis cantabimus , vt in recta fide perseuerantes , & vitam optimam agamus . Atque hoc ubique sermonibus docui , quia sine ea nulla rectorum dogmatum utilitas . Fiant hæc precibus sanctorum & patronorum omnium , vt seruemus dogmatum rectitudinem , quam superne & à progenitoribus accepimus : & adiiciamus illis con gruam vitam , vt promissa bona consequamur , gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi , cum quo patri simul & spiritui sancto sit gloria , &c.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI HOS
milia in dictum Apostoli ad Corinbios:

Oportet & hæreses esse.

x. Cor. xx

Col. 2. C Opcionem vestrā sermone dudum satis in-
cendi, cum inducerem Hierusalem suarum
calamitatum vobis & nunciam, & lamenta-
triçem. Et quia tunc yidi oculos vestros tur-
gidos, lachrymarum flumina producere, mentesq;
omnium affectionibus cōfundi ac turbari; ideo sta-
tim, vt id animaduerti, tragedia paucis absoluta,
sermonem è medio abrupi. Eò enim progredi vide-
batur luctus, vt omnium corda planctibus dissectū
iri putarē. Iam anima luctu impedita, nihil sani vel
dicere vel audire potest. At quod hæc nunc repeto,
quid ad rem? Multū. Nā id quod hodie diximus, ad-
modum simile & cognatum est ei, quod hodie ad-
hiuc dicere decreuimus. Vt enim quæ dicta sunt ho-
die, ad reprimendam vitæ desidiam, corrigendamq;
in operibus nostris negligentiam conducut: ita quæ
nunc dicenda, circa diligentem articulorum fidei
obseruationem securiores nos reddere poterunt, vt
sic vndequaque in mensuram Christi peruenien-
tes, iuxta diuum Apostolum, in virum integrum
euadamus: & sicut hodie ea, quæ ad corpus perti-
nabant, curabamus: ita nunc quæ ad caput spectant
tractabimus, & hodie quidem verba Hieremias,
nunc autem verba Pauli. Ex verbis vero Pauli, de
quibus nunc agendum, hæc nobis proponuntur:
Oportet autem & hæreses esse, vt probati manife-
sti fiant inter vos. Haud contemnendum, quod,
quæritur: Nam si Paulus consulendo diceret, Opor-
tet & hæreses esse, inculpati forent hæresiarchæ.
Atqui non ita sentit, neque hoc consulentis, sed
futura prædicentis verbum est. Quomodo & me-
dicus videns ægrum gulæ & ebrietati, interdictisq;
aliis deditum, dicit: profecto necesse est vt incon-
tinentia hæc febrim pariat: quibus verbis non lea-
gem statuit, neque consulit, sed è præsentibus futua
ra coniectat. Similiter & agricola & nauta, cum

videt cōglobari nubes, & audit tonitrua, dicit: Fieri nō potest, quin nubes illæ pluuiam & validos im̄bres pariant. Neḡ hi laudant, sed prædicunt quod ap̄ paret. Paulus quoq; eadem ratione posuit verbum: Oportet. Et nos s̄æpenumero, cū videmus homines inter se disceprare, grauiq; dicacitate mutuum inuadere, dicit̄: Oportet quod ex huiusmodi rixa magnum quoddam malum oriatur. Quibus tamen verbis, neq; nos consulimus, neq; quempiam incitamus; sed quid futurum sit, ex præsentibus diuinamus. Ita sanè nec Paulus aliquid consulit, dum dicit: Oportet etiam hæreses in yobis esse, sed prædicit ac propheetat rem euenturam: cæterum hæreses consulit misericordia. Ipse enim est, qui dicit: Si angelus vobis aliud euangelizat, præter id quod accepistis, anathema sit. Ipse est, qui circuncisionem prohibuit, cum præter tempus obseruaretur, & puritatem prædicacionis euangelicæ inteturbareret. Esiebat enim illam & dicebat: Si circumcidimini, Christus nihil vobis proderit. At inquires, cur igitur ad hæc causam adiunxit, dicens: Ut probati manifesti fiant inter vos? Ut, in scripturis plerunq; non causam significat, sed magis euentum rerum. Exempli gratia: Venit Christus, & cæcum videre fecit, a quo adoratus est: Iudei autem illo curato faciebant omnia, si qua miraculū obfuscare possent, atque ita Christum repellebant. Tunc igitur ait: In iudicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant. Ergo ea de causa venit, ut illi excæcarentur. Non ideo venit, tametsi ita euenit. Vnde sub figura redditæ causæ narratur euentus. Item, Lex data est, ut impetum peccandi prohibeat, moderatio resq; faciat eos, qui illam acciperent. Sed ob illorum ignauiam diuerso modo accidit: anxit enim peccata & dicit Paulus: Lex autem subingressa est, ut peccata augeret: cum tamen ob hoc potius ingressa fuerit, ut peccata minueret: etiam si secus acciderit, ob illorum insipientiam qui eam accepere. Sic vtique Ut, nec hic causam reddit, sed euentum indicat.

Quan

Quandoquidem alia quædam causa est, & origo hæreticorum. Neq; inde sunt hærefes, vt probati manfesti fiant, sed aliunde occasiones acceperunt: de qua re audi Christum, qui id nobis declarat: Simile factum est regnum cœlorum homini seminanti semen bonum in agro suo: cumq; dormirent homines, venit inimicus homo, & superseminauit zizania. Vis des hæresium causam hanc esse, quod homines dormierunt, quod negligentes fuere, q; non diligenter his, quæ dicta sunt, intendere. Quapropter, vt ne quis dicat, quare hoc permiserit Christus, dicit Paulus. Nil te nocebit ea promissio, si probatus fueris. Inde enim multò clarior & manifestior euades. Non enim idem fuerit, nullo vel aliquo subuertente, & à nullis vel multis fluctibus pulsatum, manere immotum & non circumactum. Nam vt arbores bene & diligenter radicatae, ventorū vi cum aguntur hinc & inde, solidiores flunt: sic & bene solidatas in fundamento veræ fidei animas, quæcunq; irruunt hæreses, reddūt fortiores, tantum abest vt subuertant. Quid autē de infirmis dicit, qui leui momento circumaguntur, & supplantantur? Neq; illi ob hæreos impetu, sed ob suam imbecillitatem hoc patiuntur. Imbecillitatem, inquam, non natuam, sed voluntariā, quæ digna reprehensione, quæ supplicij rea est, quā & nos officio se corrigimus: cumq; emendamus, laudamur: si inemendatam relinquimus, punimur. Iam vt discas, quia sobrios atq; prudentes nocere nō possunt: quid est, dic sodes, diabolo peius, quid eriam inquinatius? Veruntamen ille tam malus, tamq; importunus, tantaq; potestate præditus, licet omnes machinas in Iob conuerteret, omnemq; pharetram in corpus iusti exinaniret, ipsum tamen non solum non subuertit, sed & clariorem fecit: & ille quidem nihil incommodi à diabolo accepit. Iudæ autem quia negligens erat ac deses, neque Christi consuetudo profuit. Nā post tot consilia, postque plurimas illas admonitiones mansit, qualis erat, proditor. Causa autem est, quia Deus non adigit vi, neque cogit inuitos.

Itaq; nec

Mat. 13.

nec nos, sicut neq; Job, modo prudentes simus, no-
 cere poterit diabolus. At si sobrij prudentesq; non
 fuerimus, sed ignaui, etiam illa quæ prodesse pos-
 sent, non proderunt, summamque interim facies-
 mus facturam. Tantum malum est ignauia. Quocir-
 ca Iudæis præsentia Christi nō solum non profuit,
 sed & nocuit, non ob Christum, sed ob suam ipsorum
 malitiam & stuporem: & de hoc audi Christum di-
 centē: Nisi venissem, ait, & locutus fuisset eis, pec-
 catum non haberent: nunc autem excusationem pec-
 cati sui non habent. Vides quomodo illos præsen-
 tia Christi etiam venia facit indignos, & excusati-
 onis effugium tollit: tantum mali est, non attendere
 sibi ipsi, neque quæ sua sunt sicut par est, regere: id
 quod & in corporibus videre licet. Nam qui oculis
 laborat, etiam à sole offendit consuevit: qui autem fa-
 nus est, nec à tenebris incommodatur. Hæreo autē
 diutius in hoc sermone: sunt enim nonnulli, quibus
 tametsi displiceat ignauia sua, quicq; se à torpore vin-
 dicent, obambulant tamen quærentes frigidas excu-
 satiunculas, & dicunt: Nisi esset diabolus, non perি-
 remus: nisi lex esset, non peccaremus: nisi hæreses es-
 sent, non supplantaremur. Amice, hæ quas prætexis-
 causæ, neminem laßerunt vñquam: sicut nihil quo-
 que prodest ei, qui salutem suam ignauus aut oscita-
 bundus negligit. Proinde & tale quiddam Paulus
 insinuās dicit, Ut probati manifesti fiant in vobis,
 quasi diceret, ne turbemini, ne moereatis: nihil enim
 vos nocere poterunt hæreses. Iam tametsi de hæresi-
 bus sermo sit, nō tamen hoc ipsum agitur, quod ser-
 mo sonat: id quod vel ex his manifestum. Est enim
 prophetia, non consilium: prædictio, non adhorta-
 tio: euentus, non causa. Neque hoc loco de articulis
 fidei loquitur, sed de pauperibus & diuitibus, de
 manducando, & non manducando, de luxu ac intē-
 perantia diuitum, deq; pauperibus contemptis. Fer-
 te igitur aliquantulum, vt repetamus rem paulò al-
 tius, alioqui res vix manifesta erit. Quam primum
 Apostoli verbum pietatis seminare cœperunt, an-
 numerati

numerati sunt eis statim tria milia, & iterum quinque milia, eratq; ipsorum omnium cor, & anima una. Et quis tantæ concordiæ autor? Quod illud charitatis vinculum? Quodnam animarum illud philtrum? Opum contemptus. Nullus enim ipsorum dicebat suum aliquid esse, ex his quæ possidebat, sed erant ipsis cōmunia omnia. Omnia etenim bona statim proueniunt, vbi malorum radix, auaritiā dico, sublata fuerit. Igitur cohærebant inter se, nihilq; erat, quod diuellere poterat. Iam enim friuola illa verba Meum & Tuum, quæ tot bella mundo inuixerūt, ex sancta illa ecclesia erant exterminata, inhabitatibusq; non aliter terra, quam ab angelis coelum. Non inuidiebant diuitibus pauperes: neq; enim erat diuites: non contemnebantur a diuitibus pauperes: non enim erant pauperes. Verum communia erant omnia, & nemo quod habebat, dicebat proprium. Insuper nō sicut nunc mos habet, ita & tūc eueniebat. Nā qui nunc dant indigentibus, habēt propria: tunc autē dominio etiam rerum suarum renuntiantes, oblatisq; omnibus nihil reliquiarum seruabant hī, qui antea fuerant diuites. Et si qua ex opum contemptu inflatio esse potuit, tollebatur & ipsa confessum. Siquidem modis omnibus par omnium erat honor. Erat item videre quandam pietatis speciem, non ex sola abiectione opum omnium in vnum cōflatarum, sed etiam ex abiiciendi modo. Nam quot, quot vel domos, vel agros possidebant, ea vendebāt, eorūq; pretium allatū ante pedes ponebāt apostolorum. Non dicit, q; in manus ipsorum ponebant, sed ad pedes, declarando simul fidē, pietatē atq; reuerentiā, quam habebant apostolis. Et quod maioris ducebāt, q; ab eis reciperentur, quam q; darētur dona. Hoc enim potissimum est contēnere opes, hoc est pascere esurientem Christum, si absq; arrogātia & fastu hoc facias, sicq; des, quasi tibi ipsi plura, quam danti beneficia dare videaris: quod si secus affectus es, neque sic dederis vt te putas magis accipere quam dare, non dedisti hoc aliis. Idem testatur Paulus

2. Cor. 8. Ius, dicens: Certiores autem vos facio fratres de gratia dei, quae data fuit in ecclesiis Macedoniæ quod profunda paupertas illorum exundauit in diuitias simplicitatis ipsorum: nam pro viribus, testor, etiam supra vires prompti fuerunt, multum cum obtestatione rogantes nos ut beneficium & societatem ministerij susciperemus in sanctos. Vides quomodo illos magis in hoc admiratur, quod licet nacti essent gratiam, orabant tamen, & obsecrabant, tantam præ se ferentes liberalitatem. Eadem de causa & Abraham admirabilis est, non solum quod vitulum immolauit, neque quod farinam commiscuit, sed quod multa cum humilitate & voluptate hospites suscepit. Accurrebat enim, ministrabat, dominos appellabat, thesaurum innumerorum bonorum se inuenisse putabat, si quando hospitem videret prætereuntem. Sic enim duplex erit eleemosyna, & cum damus, & cum alacriter exhibemus. Hilarem datorem diligit deus. Esto innumera expenderis talenta, nisi alienus ab arrogantia, fastu, atque inani gloria fueris, omnia simul perdes.

2. Cor. 9. Quemadmodum pharisæus ille rerum suarum decimator, quia de se sublimia sentiebat, & inflabatur, domum perditis omnibus a templo redibat. Verum alia ratio erat eorum, qui Apostolorum temporibus viuebant. Gaudebant enim & exultabant cum opes offerrent, maxima lucrari sese putantes, maximæ charitatis esse arbitrabantur, si eas ab ipsis recipere dignarentur Apostoli. Et quasi hi qui ad magnos quosdam principatus accersiti, regias inhabitantes ciuitates omnem substantiam suam in pecuniâ consumutant, & sic illo migrant: ita plane & tunc facies bant homines illi ad cœlum vocati, & ad supernam metropolim, & regnum quod illic est. Nam persuasum habentes illic esse patriam, omni substantia sua in pecuniam consumata, pecuniam per Apostolorum manus illò præmiserunt. Est autem extremæ stultitiae relinquere aliquid rerum nostrarum in hoc loco, non his paulo post etiam hinc emigraturis. Quicquid enim relinquitur, in damnum cedit. Quapropter illo præ-

Luc. 18. Quemadmodum pharisæus ille rerum suarum decimator, quia de se sublimia sentiebat, & inflabatur, domum perditis omnibus a templo redibat. Verum alia ratio erat eorum, qui Apostolorum temporibus viuebant. Gaudebant enim & exultabant cum opes offerrent, maxima lucrari sese putantes, maximæ charitatis esse arbitrabantur, si eas ab ipsis recipere dignarentur Apostoli. Et quasi hi qui ad magnos quosdam principatus accersiti, regias inhabitantes ciuitates omnem substantiam suam in pecuniâ consumutant, & sic illo migrant: ita plane & tunc facies bant homines illi ad cœlum vocati, & ad supernam metropolim, & regnum quod illic est. Nam persuasum habentes illic esse patriam, omni substantia sua in pecuniam consumata, pecuniam per Apostolorum manus illò præmiserunt. Est autem extremæ stultitiae relinquere aliquid rerum nostrarum in hoc loco, non his paulo post etiam hinc emigraturis. Quicquid enim relinquitur, in damnum cedit. Quapropter illo præ-

Io præmittantur omnia, vbi & nos semper post hac sumus conuersaturi. Hæc quoque quia & ipsi secū reputarunt, omnem simul deposuerunt substantiā, siebatq; illis duplex pietatis opus: subleuabat enim indigorū inopiam, & thesauris suis in cœlo repositis, plures & securiores suas facultates faciebat. Ab hac lege & consuetudine inoleuit in ecclesiis cōsuetudo quædam admirabilis: fideles enim omnes in conuentibus suis postquā audissent doctrinas, post sacramentorū communionem, soluta concione non mox domum concedebant, sed diuites & abundantiores alimenta & edulia à domib; suis auferentes pauperes vocabant, communesq; faciebant mēsas, communia prandia, communia conuiua in ipsa ecclisia. Atq; ita à communione mensæ, & pietate loci vndequaq; ad charitatē accendebantur, non absq; summa voluptate vtilitateq; maxima: pauperes enim fruebantur consolatione qualis obtingebat: diuites verò fructū benevolentiae, & ab his quos paſcebant, & à deo propter quem illos paſcebant, assequebantur: sicq; tandem domum redibant. Igitur multa quidē hinc eis proueniebant bona: summum tamen omnium erat, feruens in tota congregatiōne amicitia, tanta ipsis inter se fere prudentia atque benevolentia congregatis, non solum cum acciperet, sed & cum darent beneficia. Hunc morem Corinthij processu temporis corrumpebant, & abundantiores inuitatis sui similibus contemnebant pauperes, & tardius venientes, vtpote more pauperum seculariis negotiis detentos, non expectabant. Vnde cōtingebat, quod pauperes aduenientes, mensa sublata, aliis præuenientibus, aliis tardius subsequentibus verecundè discederent. Videns igitur Paulus mala, quæ tum ex eo negotio siebant, & postea futura, quandoquidem contemnebantur pauperes mirum in modum à diuitibus, quorum insolens erat superbia: ediuerso vero pauperes inceſti aduersabantur diuitibus; & qualia ex huiuscemodi rebus mala oriri solent, tunc quoque vſu eueniebant: proinde

inde prauam hanc consuetudinē emendat, & vide
quāta prouidentia correptionem aggreditur. Incis
i. Cor. n. piens enim sic dicit: Illud autē præcipiens non lau
do, quōd non in melius, sed in deterius conuenitis.
Quid est, nō in melius? Progenitores, ait, vestri &
patres substantias suas vendebant, & possessiones,
& opes, & cōmunia omnia habebāt, et magnam in
primis inter se charitatem: quos cum imitari vos de
beatis, non solū nihil taliū fecistis, sed etiam id ip
sum, quod solū vobis reliquum erat, perdidistis. De
conuixiis autem loquitur, quæ in synaxi siebant: &
ob hoc dicit, non in melius, sed in deterius conueni
tis: quōd patres vestri pauperibus omnes possessio
nes concedebant: vos pauperes mensa etiam illis cō
cessa priuastis. Nam primum quidē cum cōuenitis
in ecclesia, audio dissidia in vobis esse, & aliqua ex
parte credo. Vides quomodo iterum prudenter cor
rectionem adhibet: non dixit, non credo: neq; dixit,
credo, sed medio verbo vsus est, Aliqua ex parte eti
am credo, non omnino credo, neque omnino discred
eo vel hoc, vel illud omnibus modis cōtigisse. Vos
domini, siquidem emendati fueritis, non credo: sin
ita perseueraueritis, credo. Igitur non accusauit, &
accusauit tamen. Non accusauit perfecte, vt legitim
mam ipsis pœnitentiæ correctionisq; spem daret.
Non reliquit absque reprehensione, vt ne manerent
in ignavia sua. Nondum omnino credidi dicit: hoc
enim est quod dicit, ex aliqua parte credo. Hoc au
tem dicebat, admonens vt imitarentur & corriga
rentur, vtq; auocaretur, ne tale quid aduersus eos
crederet, etiamsi ex parte crederet. Oportet enim &
hæreses in vobis esse, quōd qui probati sunt, manife
sti fiant inter vos. Dic igitur quæ illæ hæreses? Hic
attendite, q; non de articulis fidei dictum est, oportet
inter vos hæreses esse: sed de discordia, & sectis
circa mensam. Nam cum dixit, oportet etiam hære
ses esse, subdit modum hæreseon. Igitur cum conue
nitis in eundem locum, non licet dominicam cœnā
manducare. Quid est, dominicam cœnam mandu
care?

care? Non est comedere herilem cœnam. Illam autem cœnam dicit, quam suprema nocte tradidit Christus, cum discipuli omnes essent cū eo. In illa enim Ioan. 23. cœna & dominus & serui omnes simul sedebant: vos autem cum sitis conserui, inter vos tamen diffidentis & diuidimini. & Christus quidem neque proditorē abegit: nam & Iudas tum cum ipsis erat: tu autem fratrē depellis. Ob hoc dicit, non est dominica cā cœnam manducare, vocans dominicā cœnā, quæ omnibus simul conuocatis concorditer & cōmuniter sumitur. Vnusquisq; enim, dicit, propriā cœnam occupat in edendo, & hic quidem esurit, ille vero ebrius est. Et ibi ebrietatis quoque nomine magis eos corripit, quamuis vtrobīq; immodica dicit, famē videlicet & ebrietatē nominando. Etenim tu distenderis voracitate, ille autem fame tabescit: tu pluribus q̄ opus sit participas, ille necq; necessariis fruiatur. Itaq; duplex hoc corruptæ æqualitatis malum hæreses vocat. Siquidem contentiose inter se rectū bebant & tumultuabantur: & ille quidē esuriebat, hic vero inebriabatur. Ideo recte dicebat, conuenientibus vobis in vnum. Cuius enim gratia conuenientis, ait? Quid vult sibi conuentus ille? Cuius gratia facta est collecta? siquidem mensa non fit cōmunis. Dominicæ sunt opes quas accepimus, etiam conuersis nostris conuiuia proposita sint. Num sanè dominos non habetis ad edendum & bibendum? An ecclesiam dei contemnitis, & pudefacitis eos, qui nō habēt? Tu quidem putas quasi fratrē solum iniuria afficias, redundant autem etiam iniuria in locū illū. Ecclesiam enim totam contemnis. Propterea enim ecclesia dicitur, quia communiter omnes accipit. Cur ergo in ecclesia dapsilitatem domus tuæ introducis? Iam si fratrem contemnis, reuerere saltem locū. Nam & ecclesiæ iniuria fit. Signanter autem non dicit, priuatis eos qui non habent: vel, non estis misericordes eis qui non habent: sed quid ait? pudefacitis eos, qui non habent. Quo curiosissimum quoque ipsorum luxum reprehendit: non enim tam curæ paupe-

1. Cor. 11.

pauperibus est quomodo alantur, quām dedecorūt
cum iniuria afficiuntur. Vides quo pacto honeste de
his respondit, illosq; grauius increpat? Quid vobis
dicam, laudabo vos: in hoc non laudo. Quid hoc?
Postquā indignitatē rei declarauit, subiungitur ac-
cusatio, optimoq; iure ut ne fiant impudentiores.
Nam priusquām indignitatē facti demonstraret,
perfectam negationem protulit dicendo: Hæc præ-
cipiens nō laudo. Vbi autem satis diligenter demō-
stravit dignos eos esse multis reprehensionibus, sub-
iunxit accusationem, quæ superioribus verbis de-
claratione congrueret. Relicta aut̄ in medio & sus-
pensa accusationis vehementia, ad mysticam men-
sam consequenter sermonem vertit, plus ipsos vo-
lens terrere. Ego enim, ait, accepi à domino, quod et
tradidi vobis. Qualis hæc est consequentia, de com-
muni disputas prandio, & sacrauenta commemo-
ras? Etiam, ait. Nam si etiam spiritualis illa tremen-
daq; mēsa ex æquo omnibus diuiti & pauperi pro-
ponitur: neque ea fruitur vberius diues, & parcus
pauper, sed omnium vnum honor est, & idem acces-
sus: donec omnes communicent & participes fiant
spiritualis illius cibi, quæ proposita sunt non retrah-
huntur, sed stantes sacerdotes omnes expectant, eti-
am pauperrimum omnium: quanto igitur magis in
mensa illa corporali ita fieri conuenit? & eapropter
meminit huius dominicæ cœnæ. Ego enim accepi
à domino, quod & tradidi vobis, quod dominus Ie-

Mat. 26.

sus in ea nocte qua tradebatur, accepit panem, &
actis gratiis fregit ac dixit: Hoc meum est corpus,
quod pro vobis frangitur, hoc facite in mei comme-
morationem. Similiter & poculum peracta cœna,
dicens: Hoc poculum nouum testamentum est in
meo sanguine. Deinde cum multum disputasset de
his, qui indigne communicant mysteriis, eosq; re-
prehendisset grauiter, & demonstrasset quod idem
supplicium passuri essent, quod hi qui Christum oc-
ciderant, si sanguinem eius & corpus absque proba-
tione & temere accipiant: rursum ad propositam

mate.

materiam sermonem conuertit, dicens: Itaq; fratres cū conuenitis ad comedendum, alius aliū expectate: quod si quis esurit, domi edat, vt ne ad iudicium cōueniatis. Vide quomodo latenter etiā gulam ipsorum taxat: & non dixit, Si autē esuritis: sed, quod si quis esurit, vt vnuſquisq; qui sibi reus esse videatur reprehensionum, præueniens seipsum corrigat. Vnde & a maiori metu supplicij sermonem claudit, dicens: vt ne in iudicium conueniatis, hoc est, in condemnationem, quasi diceret: non est cibus: neq; mensa, quæ cū despectu fratris & ecclesiæ, cūmīq; tanta gula & intemperantia exhibetur. Non sunt hæc contemnenda sed sunt verius vindicta & supplicium. Magnam enim inde meremini et contrahitis pœnam vobis infligendam, si fratres iniuriis afficitis, si ecclesiam contemnitis, si priuatam domum ex sancto loco facitis, quia seorsum comeditis. Dilecti, vbi & vos hæc audiueritis, obturate ora eorum, qui ita ruditer & temerè apostolico sermone vtuntur: corrigite eos, qui in suum aliorumq; damnum scripturis abutuntur. Habetis enim nunc, vt reor, quid & de quo dicat, cū dicit: Oportet autem & hæreses esse: nempe de discordia, quæ sit circa mensas, cum vnuſ esurit, alius autem ebrius est. Reliquum cū fide recte instituti fu erimus, vitam quoq; ad tanta dogmata digne subsequentem declaremus, multa nobis sit erga pauperes benignitas, multa circa indignos prouidentia satagamus, spiritualem quandam negotiationē exercentes, neq; plus inquiramus, quam nostra exigat necessitas & vſus. Hæ veræ sunt diuitiæ: hæc vera abundatia, hic verus thesaurus est, qui non deficiet, si omnia nostra in coelos transferamus: & confidimus præterea hæc nobis reposita, & egregie custodita. Hinc nobis geminum ab eleemosyna lucrum accrescit. Primum, quod de opibus quas expendimus nō timemus, ne forte a latronibus & furibus, & familiarium infidelitate diripiantur. Secundum, quod repositæ, & nō vulgariter defossæ sunt, quasi in fructuose; sed si-

)(Z cut

cut radix in pingui plantata solo, quæ nobis singulis annis tempestiuos affert fructus: sic et pecunia in manibus pauperum plantata, non solum in singulos annos, sed & in singulos dies spirituales nobis fructus affert, fidentiam scilicet in deum, peccatorum abscessum, conscientiam bonam, lætitiam spiritualem, spem iucundam, aliaque bona, quæ præparauit Deus diligentibus se. Quæ precor ut & vos omnes assequamini, gratia Domini, cui gloria in secula seculorum, Amen.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI
ex Apostolo de Fide, Spe, & Charitate,
SERMO.

2. Cor. 13

Apostolus Paulus loquitur, dicens: Manent, inquam, tria ista, Fides, Spes, Charitas: maior autem his est charitas. Hæc ergo tria decurrentia sunt nobis, & singillatim pro viribus demoranda. Dumq; quantum valeant inuestigamus: singula nobis quemadmodum exercenda sint, nouerimus. Primum igitur nobis definienda est fides. Est enim Fides origo iustitiae, sanctitatis caput, deuotio nis principiū, religionis fundamentum. Nullus vñq; sine hac Dominum promeruit, nullus sine illa fastigium sublimitatis ascendit. Est enim Fides innocens ac pura credulitas: qua ad Deum accedimus, qua preceptis insistimus, qua expiata mente Dominū veneramur. Hæc excludit dubia, tenet certa, promissa cōsignat. Hanc qui tenet, fœlix est: qui deseruerit, miser. Hæc in ecclesia signa ostendit, virtutes exercet, charismata complet. Hæc amplexanda nobis est semper, hæc mentis virtute tenenda. Per illam enim venimus ad Christum: per illam pergimus ad Deum: per illam properamus ad cœlum. Hac gubernatrice, Noë diluuium nauigauit: per hanc Abraham & benedictionem meruit, & filium in senectute suscepit. Per hanc ex Sodomitarum interitu, Loth sanctissimus

Gen. 7.

mus liberatus , Moses electus , David protectus ,
 tres pueri de incendio erepti , Daniel à leonibus
 liberatus . Est , inquam , fides pactum cum Deo ,
 cum Christo placitum , consignatio prōmissio-
 rum . Denique quoties ad istam fidem acceditur ,
 & pactum inter hominēm & Deum firmatur : tunc
 homo Deo se credere profetetur , & a Deo homini
 pignus quoddam spiritus sancti tribuitur . Tene-
 ris igitur christiane & tenes : aliud a Deo accipis ,
 aliud Deo promittis . Non debes placitum de-
 struere , cuius te pignus conspicis retinere . Nam
 si inter homines semper pacta seruantur , & quic-
 quid inter socios aliquando placuerit , inconclusa
 fidei firmitate tenetur , ne sit violatæ fidei reus ,
 qui aut placitum soluerit , aut pactum ruperit , aut
 socialem conuentum perfida calliditate mutauerit ;
 quanto tenacius firmiusq; seruandum est , quod
 cum Deo contrahitur , quod cum Christo initur ,
 quod in spem promissorum cœlestium copula-
 tur ? Homines enim inter se nonnunquam aut
 falluntur , aut fallunt : Deus autem ab homine fal-
 li non poterit . Quicquid promiseris , exigit : quica-
 quid voveris , inquirit : adeo ut cum iudicii vene-
 rit dies , & singulorum pacta vel sponsa recitari
 iubente domino cœperint , aut seruatæ fidei præ-
 majum , aut violatæ supplicium tribuatur .

Vt enim ipse fidelis est reddendo , ita fidelem exigit
 de prōmesso . Talem hominem querit erga se semel
 Deus existere , qualēm seipsum homini desiderat
 exhibere . Ego , inquit dominus , promissa non mi-
 to : ego quod destinavi , attribuo . Ego tibi præmia ,
 quæ spopondi , dispenso : si tamen , quod credis , exhi-
 beas : si fidem , quam polliceris , adimpleas : si actibus
 sanctis , quod voveris , ostendas . Cæterum si aliud
 gesseris , quam voveris : & fidei nomen perfida vo-
 luntate dissolueris : non modo præriorum compas-
 esse non poteris , sed & destinato suppicio necesse
 est subiungaris . Aliud est enim esse , quod diceris :

Z 2 aliud

aliud dici, quod non sis. Non potest ad præmium tendere, qui professionem noluerit adimplere; nec accipere poterit quod promittitur, nisi ante impleverit quod iubetur. Dictum est igitur, licet paucis,

Spes quid. de fide. De spe quoque aliqua prosequamur. Spes est futuræ pollicitationis religiosus assensus, promissæ gloriæ deuota intentio, sanctorum destinata sublimitas, honorum expectatio futurorum. Spes est, inquam, cognitio fidei, credulitatis propinquitas, destinatum præmiorum tempus, futura expectatio meritorum. Quæ duo, id est, fides & spes, ita certa sibi mutua vice coniuncta sunt: ut altera sine altera stare nō possit. Quicquid enim fides credendo acquirit: hoc spes sustinendo præsumit, dicete Propheta: Et si tardauerit, sustine eum: quoniā veniens aderit, & non tardabit. Noli à spe proposita Christiane desistere, noli sustinendi gloriam perdere, noli rebelandi animo claudicare. Salomon enim concionatur, & dicit: Væ his, qui perdidérunt sustinentiam, & diuenterunt in vias prauas. Et quid facient, cum inspicere cœperit Deus? Noli, inquam, à spe proposita Christiane desistere, noli à cœpto itinere declinare: festina, quò tendis: quò properas, perueni. Currentis gressus non retrahat inimicus: festinantis animum spes ipsa perducat ad deum. Veloce sequere, tardiores attrahere, pigros desere, fortiores fortiter imitare. Tu alios prouoca, te prouocent alii. Cito enim quò desiderat, peruenit, qui velociores sequi-

Abac. 2. tur, & veretur ne à tardioribus transeat. Perpende, si potes, labores & merita, sudores & præmia, cursus et regna. Nec tamen laborat, qui deo iuuante festinat: aut onerosum aliquid sentit, cui particeps Christus existit. Exiguum sentis, sed immēsum est quod mereris. Modicum pateris: sed æternum est, quod regnabis: quanuis voluptas sit magna Deo iuuante currere, & Christo comite pergere, fauente domino festinare. In stadio terrestri vnis qui prior venerit, coronatur: in cœlesti verò stadio quisquis perue-

Eccl. 2.

peruerterit, promeretur coronam. Nescitis, inquit z. Cor. 9.
 Apostolus, quia qui in stadio currunt, omnes quidē
 currunt, vñus tamen accipit brauium? Vos autem
 sic currite, vt omnes accipiatis. Et illi quidem vt
 corruptibilem coronam accipient, nos autem incor-
 ruptam. In stadio quidem terreno velocitas quærī-
 tur, in cœlesti vero affectus optatur. Illic festinans,
 hic perueniens: illic properans, hic perficiens coro-
 natur. Nonnunquā enim festinatio fatigata deficit:
 feliciter vero peruenit quem lætum iter ad destina-
 ta perducit. Fides gloriam inchoat, spes sustinendo
 consummat. Illa fundementum ponit, hęc ipsum ho-
 minem construit. Illa dat principium, hęc Christia-
 num perducit ad summum. Illa initia credulitatis
 aggreditur, hęc ad consummationem virtutis me-
 ditatur: Illa quod promittitur, credit: hęc quod spe-
 rat, iam cernit. Videmus nunc, inquit Apostolus, z. Cor. 13.
 per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad fa-
 ciem. Nunc autem cognosco ex parte: tunc autem
 cognoscam, sicut & cognitus sum. Nec enim quis-
 quam poterit fidei fructum percipere, nisi qui spei
 gloriam voluerit consummare. Ut enim sine fide
 spes non habet firmitatem: ita sine spe fides non po-
 test habere mercedē. Sanè si fides est religionis fun-
 damentum, & spes consummat, & perficit ædificiū:
 quomodo Apostolus dicit charitatē esse maiorem, Charitas.
 quæ sine fide & spe non potest habere firmitatem?
 Denique tolle fidem, & spes vbi construitur? Adi-
 me spem, & vbi charitas sublimatur? Illa enim
 poterunt esse maiora, sine quibus esse alia non pos-
 sunt. Igitur si ita res est, quur Charitati & non ma-
 gis fidei Apostolus tribuit principatum? Sed vt
 quæstio iam dirimatur: & quod obscurum est, pas-
 teat: est Fides, qua futura credimus: Spes, qua ven-
 tura præsumimus: Charitas, qua & Deum diligi-
 mus, & proximos honoramus. Siue enim, inquit
 Apostolus, prophetiae euacuabuntur, siue linguae z. Cor. 13.
 cessabunt, siue scientia euacuabitur: ex parte enim

Scimus, & ex parte prophetamus: quum autem ve-
 nerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex par-
 te est. Cessat enim fides, ubi quod creditum est, ve-
 nerit: cessat & spes, ubi quod speratur, affuerit.
 Tunc enim iam quod eredatur, non est: quia quod
 credebatur, adest. Tunc quod sperabatur, cessat:
 quia quod speratum est, praesens est. Sola charitas
 æterna est: quia cum deo in sanctis est: & ideo ma-
 ior est. Denique nullum charisma sine charitate per-
 fectum est, nullum donum sine dilectione aptum.
 Quicquid enim charismatis aut doni quisque me-
 ruerit, desertum charitate non stabit. Omnia enim
 quæ spiritus sanctus deuotis aut impartiit, aut do-
 nat, aut charitate perficiuntur, aut sine charitate effe-
 ctum nullum sortiuntur. Deniq; ipsum martyrium
 sine charitate impleri non poterit: licet charitas sine
 martyrio sola perfecta sit. Sicut Apostolus loqui-
 tur, dicens: Si linguis hominum loquar, & angeloi-
 rum, charitatem autem non habeam, factus sum ut
 æramentum tinniens, aut cymbalum concrepans.
 Et si habuero prophetiam, & sciero omnia myste-
 ria, & omnem scientiam: & si habuero tantā fidem,
 ita ut montes transferam: charitatem autem non ha-
 beam, nihil sum. Et si distribuero omnia mea: & si
 tradidero corpus meum, ita ut ardeam: charitatem
 autem non habeam, nihil sum. Si nec corpus igni-
 bus traditum, & substantia donata pauperibus, nec
 communis sermo cum angelis, nec montes transla-
 ti per fidem sine charitate effectus habere possunt:
 quid charitate sublimius esse poterit, quū ipsa chari-
 tas deus sit. Sicut Ioannes apostolus loquitur: Deus
 charitas est, ut etiam si quid comparaueris, parum
 sit: si quid sociaueris, minus, dum charitas deus est,
 cui comparabile nihil est. Inchoatur in mundo, per-
 ficitur in cœlo: queritur in seculo, inuenitur in re-
 gno. Hic enim nec fides copta perficitur, nec spes
 proposita consummatur. Esse enim fidelem charita-
 tis est bonum: sperare quod promissum est, amare
 est

est Christum. Charitas est enim quæ & fidem adiuuat, & spem sibi sociat, & vtrang; secum deo muneranti assignat. Sola est, inquam, quæ & fidem excitat, & spem longanimentem reddit, & vtrique semet sociam exhibet & magistrum. Cum ipsis ad Christum peruenit: ipsis tunc perfectione cœstantibus, sola in sanctis regna cœlestia possidebit. Age nunc quisquis es Christiane, cum ipsis viue, cum ipsis in ecclesia flore, cū ipsis sancta officia exerce, cum ipsis in hoc mundo cōtra diabolum præliare. Ipsæ te perducant ad Deum, ipsæ te leuent ad cœlum, ipsæ tecum perueniant simul ad Christum.

MOMILIA DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI

mi in dictum Apostoli ad Corinthios, Cum autem subiecta fuerint illi omnia, tunc & filius ipse subiicitur ei, qui subiecit sibi omnia, ut sit.

1. Cor. x. 5.

Deus omnia in omnibus, &c. Item de mundatione leprosi, de mysterio ternarii, & cornu olei.

IN hesterno fratres, quem de æterno Christi regno habuimus sermone, & nos omnes dicendi neruos intendimus, & his qui auscultarunt, iusta sufficiensq; obtigit enarratio. Iusta, inquam, non si dignitas rei prædicandæ, sed si meæ prædicantis vires spectentur. Neque enim vel in cœlis, vel in terris aliquid tale, quod laudatissimam vnigeniti dignitatem meritis laudibus efferre potest. Multa sañè de domini theophania prædixerunt prophetæ, multa decreuit lex, multa prædicarunt Apostoli, multa promulgarunt Euangelistæ, & adhuc dignitatem illam ne vñus quidem assequi potuit. Quod si tanta spiritus sancti flumina perpetuis limpidisq; amnibus manātia, omnes humanas vires insumpserunt, et nihil quod par sit, ac dignum virtute diuina eructae.

eructarunt: vbinam tenuissima sermonis gutta com-
 parebit, quum talis ac tanta sermonis eminentia
 proponitur? Qui posset mortalis lingua immorta-
 lem naturam dignis praæconiis celebrare? Profecto
 non capit humana ratio, ut sermo ille per quem mun-
 dus est factus, quantum addecet, prædicetur. Quid
 igitur? Prædicamus quantum possumus, quādoqui-
 dem non possumus, quantum debemus. Quippe in
 aliis quidem certaminibus laureas referunt qui vi-
 ctores redeunt: at in disputationibus de rebus diui-
 nis, solis illis debetur corona, qui se rei magnitudi-
 ne victos ingenue fatentur. Itaque vincamur dicen-
 tes, ne condemnemur silentes. Nihilominus quum
 sint qui dicant, Demonstratum est regnum Christi
 nullo fine consummari, & quod tradit regnum deo
 & patri, hoc est orbem: in quo cum regnauit olim
 peccatum, postea idem à gratia regni ccepit. Adhuc
 nihil inuestigatum est de eo, quod quando subiecta
 fuerint illi omnia, tunc & filius ipse subiicietur pa-
 tri, à quo subiecta sunt illi omnia. Operæ pretiū igi-
 tur fuerit, ut de hoc quoq; pro nostra virili aliquid
 afferamus in medium, ne scilicet imprudentibus si-
 lentio nostro ruinæ alicuius simus autores. Vellem
 itaq; fratres constare vobis omnibus, quod præter
 nostrā voluntatem id prætermissum fuit. Nam quū
 cætera iuxta ordinem, & vt sermo postulabat, trade-
 rentur: arbitramur ex his quæ iam tenebatis, decla-
 rari etiam id quod omittebatur. Nam vñus scopus,
 eademq; ratio soluit quæ dicta, & manifestat inter-
 missa. Enimuero iuxta dispensationem dicta sunt
 hæc ab Apostolo. Et quemadmodum illic quum di-
 citur, tradit regnum deo & patri, non respondet vir-
 tuni, quanta prædicari potuit; sed leuiter & in super-
 ficie res agitur, quo consulatur imbecillitati eorum
 qui deorum multitudinem inuectum iri suspicari
 possent: Lacte enim vos potauit, ait, non cibo: sic &
 nunc, simili sermone hoc dicit. Siquidem generalis
 scopus apud Apostolum est, quod nunquā inducit
 diui-

diuinam naturam seditionem aduersus seipsum ex-
 citantem, aut filium patri obluctantē, iuxta impiā
 Iudæorū suspicionē. Dicebant enim: Non est ille à
 deo, quia sabbatum non obseruat. Itaque vnicā in-
 troudicit naturam seditionis prorsus expertem, vnam
 concordiā, vnum sermonē, vnam voluntatem, vnam
 potestatem, vnum deum in omnibus, nempe vt er-
 roris eorum qui multos deos statuūt, excideret ger-
 mina. Declarauiimus enim, vt memores sunt auditio-
 res studiosi, quod idem sermo, qui patris dignitatē
 adstruit, is verbis & syllabis iisdem Christi quoq;
 dignitatem prædicat. Et sicut ibi dixit, vt sit deus
 omnia in omnibus, sic & de vnigenito ait, sed om-
 nia in omnibus Christus. Igitur quid sibi nūc vult,
 quod ait, subiicitur? Pharmacū, inquam, hic parat
 gentilium morbo. Nō statuit dognia ecclesiasticū,
 sed paganorū suspicionē refutat. Quod si absolute
 hoc sermone fuerit vtendū, dicit eā quæ per ecclesiā
 sit, obedientiam ac subiectionem esse Christi. Quan-
 do enim ecclesia nihil spurium adulterinūmue ha-
 bet, sed synceram germanamq; deo mentem offert,
 ac si subiecerit: tunc illi germane subiicitur. Eapro-
 pter coactius verbum loquutus est, & quod non fa-
 cile incircumspectior aliquis accipiat. Proinde hic
 disce. Quæcunq; eiusmodi dicta Christo tribuūtur,
 ea ad ecclesiam Christi pertinent. Cuius rei testem
 ipsummet dominū ecclesiæ producā: sed paulo alti-
 us rē repetamus, quo perspectiora sint quæ dicūtur.
 Quādiu in mūdo hoc erat secundū carnē Christus,
 pro salute mundi, humanam implens dispensatio-
 nem, persequebantur illum Iudei, & ab iniimicis ve-
 ritatis infestabat saluator orbis. Et ii qui beneficiis
 quotidianis fruebantur, erga fontem beneficiorum
 erant ingrati. Vbi autem omnem humanā adimple-
 uit dispensationem per passionem, in cœlestes con-
 cessit choros; & corpore quidem translatus est, veri-
 tate autem ipsa adimplet omnia. Corpus itē quod
 induerat, in excelsa receptum, à dextra magnitudi-
 niis in sublimibus collocauit, non quasi extraneam

Ioaū.9.

Eph.1.

ac peregrinam quandam accepturus dignitatē, sed ut corpus quod antea mortale erat hac tanta gloria circumamicaret. Verum post assumptā carnē, post cōsummatas passiones, post resurrectionem illam celeberrimā, postq; illam in celos translationem, quum ab omni exercitu adoraretur, etiam eorū qui super celos sunt, circumstiparetur item omnī angelicorum ordinum agminibus, & iam non esset in eorū numero qui affligebātur, persecutionibusq; infestabantur, vbi Paulum furibundum vedit aduersus ecclesiam, & aduersus sanctos furoris sui venenum effundere, inquit ad eum is qui passionibus vltra non erat obnoxius, sed in tā admirabili honore dignāq; gloria versabatur: Saule Saule, quare me persequeris? Et planè non te persequor, qui tuā in cœlis habes sedem. Quid me persequeris? proprias sibi facit ecclesiæ passiones. Saul Saul, quid me persequeris? Vides qnōd persequutio ecclesiæ Christo adscribitur, qui ecclesiæ caput est? Sicut igitur cum ecclesia fert persequutionem, Christus eam se ferre dicit: ita & nūc Paulus cum ecclesia subditur, dicit Chri-

Deut. 17. stum subiici. Argumentum item aliud huius rei, si
2. Cor. ix. placet, accipe. In duobus enim tribusue testibus cōfistet omne verbum: non quōd voci dominicæ accedere oporteat testimonium aliud: sed quia Christus quum loquitur, apud credulos fidem inuenit, apud infideles nullum persuadet testimonium: vocem dominicam non confirmamus, sed insipientia hæretis corū ora obstruimus. Paulus ergo ille à Christo edo

ctus, q; persequutio ecclesiæ in Christum vergeret, cognovit: & quod consentaneū, quōd quicquid patitur ecclesia, in Christū quodāmodo refertur. Quare & ipse regis sui verborum vestigia sequens, in

Coloss. 1. vna epistolarum dicit: Impleo quæ defuerunt afflictionibus Christi. Et nūc & iterum affligitur Christus, etiam si in celos rediit. At vide quid præterea dicat, suppleo quæ defuerunt afflictionibus Christi in carne mea pro corpore ipsius, quod est ecclesia. Vides ut ipsius faciat quæcūq; sunt ecclesiæ, siue passiones,

passiones, siue honores. Veneratus es ecclesiam, ve-
 neratus es Christum. Infectatus es ecclesiam: tamet
 si non opere, proposito tamen, Christum infectatus
 es. Cogita quantum periculum eorum qui ecclesi-
 a mœrore afficiunt, quanta corona eorum qui ecclesiā
 am venerantur. Qui vos spernit, me spernit, inquit
 Seruator. Agnosce domini vocem quæ spirituale
 aliquid in se reconditum & consequens habet. Nā
 & pater de priscis illis suis prophetis talia loqueba-
 tur, propriamq; ducebatur iustorum iniuriam. Nam
 quum Abimelech rex Philistiim accepisset Saram
 Abraham vxorem, dicit ei deus: Restitue viro vxo-
 ré, quia propheta est, & orabit pro te. Ille vero respō-
 dens, ait: Nesciebam domine, quod vxor eius esset,
 puro corde hoc feci. Quid autē ad ipsum dominus?
 Et ego sciebā q; puro corde hoc fecisti, & ob hoc
 pepercisti tibi, ne in me peccares. Declaratum itaq; est
 fratres, q; omnia quæ in ecclesia considerantur, in
 Christū referri possunt. Et idcirco Apostolus dicit:
 Subiicietur filius, hoc est ecclesia, ei qui subiicit illi
 omnia. Cæterū est & via alia qua solet obstrepere
 malignus. Et quidnā ait? Nēpe ecclesia non subdi-
 tur, sed primū subiicietur post resurrectionē. Itaque
 & idem argumenti ad contradictionē tuam obtēdi
 poterit hæretice. Dic mihi, Christus an non subie-
 ctit est etiamnū iuxta tuum sermonē. Quum subie-
 cerit sibi omnia, tunc subiicietur: occasionē vtiq; ha-
 buisset, si in præsenti domino non fuisset subiectus.
 At si hæretice iuxta tuū sermonem Christus nunq;
 reluctatur patri, temere dicitur q; quū subiicit sibi
 omnia, tunc subiicietur. Sexcentis nominibus subie-
 ctionem illius profers, & nunc in aliud tempus se-
 moues aliam quandam subjectionem. Quum audis
 Christum dicentem: Non veni ut faciam voluntas
 tem meam, sed eius qui misit me: statim profers cor
 nu impietatis, atque dicens: Vides ut subiectus est
 patri: si audieris ipsum dicentē, Ego à meipso non
 loquor, sed pater mihi mandatū dedit quid dicā, &
 quid loquar; statim excipis verbū, confirmās quod
 Christo

Luc. 10.

Ioan. 6.

Christo non sit autoritas, sed subiicitur. Si audieris ipsum dicentem. Ego nullū iudico, est qui quærat, & qui iudicet: raptim arguis verbo subiectionem. Quum ergo in omnibus ostenderis subiectū, cuius gratia argumentum adducis malignū, dicisq;. Verbum sequor, & non mentem? Quia tūc subiicietur, qui semper est subiectus. Quid ergo vult sensus? Nusquā non apostoli scopus est, vt aboleatur error īpius quo dīi multi inuehuntur, vt eiiciatur sedi-
tio in natura, quæ omnis seditionis expers est, & vt exterminentur male sentientium suspiciones. Mon-
strat itaq; subiectionem non violentam, neq; necessi-
tate coactam, neq; seruilem, sed concordiam dignita-
ti congruam. At mi ftater, ne facile quæ prædicta
sunt, inuadas, vt cum dicitur: A meipso hoc non di-
co: mandatū dedit mihi pater, quid dicam, & quid
loquar. Vereor enim ne quæ aduersus hæreticos dis-
putationis gratia dicta sint, in ecclesiasticis dogma-
tibus te offendant. Sicut ergo sermonē nostrum su-
perius adstruximus, quū de mente Apostoli respon-
deremus, quōd non omnia vt dogmata prædicarint
apostoli, sed alia quedā vt dogmata, alia iuxta dispē-
sationē proposita sunt. Idem & apud fontem verita-
tis, dominum apostolorū & prophetarum inuenio:
quōd non semper ad dignitatem suam, iuxta dog-
matū scilicet veritatem loquutus sit, sed dispensati-
one quadam pro infirmitate populi nonnunquā se
submiserit. Age dicio mihi frater, quum dicit veri-
tatis dominus: Si ego mihi ipsi testis sum, testimoni-
Ioan. 5.
ūm meū non est verum. Sequar dictionē, sequar ver-
bum: iniuriam faciam dignitati, siquidem per dispē-
sationem dictum. Sed neq; si malignus interpres es-
se vellem, permittet mihi dominus, qui licet dictio-
nem perperam sequar, sensus tamen conjecturam
prauam excludit, & voce alia me corripit: que sicut
alio loco sancta de diuinis tradit, ita nunc simplici-
ter dignitatem confundere & iniuria afficere vide-
tur. Quandoquidem dicere posset: Rationem infir-
morum Iudeorum habens, dicebam: Si ego de me
testi-

testificor, testimonium meum non est verum: quam dictionem tu ad blasphemiam rapuisti. an non me alicubi dicentem audisti, etiam si ego de me testificor, testimonium meum verum est? Quid ergo fratres, contraria sibiipsi pronunciabit veritas? Absit, sed aliter se habet ad eos qui veritatis sunt alumni, & aliter ad eos qui à veritate aliquantulū abalienati: non quod ipsa varia sit, sed quod pro singulorum beatitudine sese accommodat. Quare igitur dicit Iudeis: Ego à meipso non loquor, sed pater mihi mandatū dedit, quid dicam, & quid loquar? Quia opinabantur ipsum esse Mosaicæ legis inimicū, & prescribere aduersa patrī, qui in lege sabbatum legis honestabat, videbaturq; legibus noui testamenti pugnātibus cum veteri, nouus status induci: idcirco declarare volens se nihil constituere quod deo displiceret, nihil etiam prædicare quod legi aduersaretur, dicit: Ego à meipso non loquor, quemadmodū vos supicamini, sed illeipse qui à vobis adoratur, ipse mihi mandatū dedit. quasi doceret eos, quod si hęc suggillatis, nō mēā doctrinā suggillatis, sed impingitis in dēū, quē cōfitemini. Quando ergo frarres sic misere, sic abiecte, sic humiliter sermonē Christi tracto, ut accipiam quasi in seruili conditione dicator hęc vox: A meipso nihil facio, pater mihi mandata dedit quid loquar, & quid dicā: vides mox in quantū impietatis profundum descendō, si ita suspicer. Facio enim ipsum non solum patre inferiorem, sed & apostolis ipsis minorē. Quomodo autē id, ausulta. Paulus dicit: De virginibus præceptū dñi non habeo, consiliū autem do. Paulo permittis absq; præcepto consiliū dare, Christum verò sub seruitutis iugū abstrudis, qui ita mordicus tenes verbū, quo dicitur: A meipso facio nihil? Iam sicut & antea premis, aliter ipsum disputasse solitū cū his qui veritate enutricati, aliter cū his qui ab ea sequestrati. Ne que enim Iudeis ipsum esse filium dei reputabat, ne que in mentē Iudeis veniebat dēū esse sermonem. Nō audisti qualia de ipso dixerūt: Homo ille nō est dei,

1. Cor. 7.

Ioh. 9.

dei, quia sabbatū non custodit. Non putabant esse hominem dei. & quomodo dignitatē vnigeniti cōiectarent? Ad hāc dicebāt iterum de Seruatore: Scimus q̄ homo hic peccator est, quia sabbatū non seruat. Quum ergo de ipso sentirēt vt peccatore, & homine, cui nihil cum veritate commune: vllamne diuinatis opinionem vel fortuitō de ipso conciperent? Ea de ratione ad sic affectos vocem submisit, eosq; docuit, ne ob externum habitum contradicentes, putent ipsum à diuina volūtate dissidere. Vnde dicebat: A meipso non loquor: ipse mihi mandatū dedit quid dicam, & quid loquar. Apud eos autem qui fide filij instructi, animaduerte vt vocem suppli cem & abiectam depōnit, diuinæq; dignitatis glori am induit, dicens: Audistis dictum esse antiquis, nō facies adulterium: qui viderit vxore proximi vt cōcupiscat, iam peccauit: ego autem dico. Vides quo modo nuda autoritas, vbi fidelis, & quomodo formata ac tecta per dispensationem, vbi suspectus auditor? Cū autē paruulus fermè in turba contritus eset, dixit: Semper diuini sermonis auditui turbatio agnata est. Etenim animarum hostis diabolus, vbi videt q̄ sermo acuta iacula aduersus deceptionem suam emitit, continuo auditores conturbat, vt veritatem redarguentem in fugam vertat. Eutychus adoleſcens Pauli auditoriū turbarat, & hic adoleſcens quidam auditoriū populi interturbauit, quo magis proposito destituantur auditores. Atqui fratres nos fugientes fluctuū tempestatem, ad tranquillum ve ritatis portum nauim appellamus. Nollem enim di gressionem latius expatiari, quæ instituto sermoni obſistat. Vbi suspectus auditor, accommodetur ad dispensationis rationē doctrina: vbi vero syncerus veritatis atq; pietatis alumnus, nuda sit autoritas. Ad Iudeos dicebat: A meipso nihil loquor: ad domésticos autē fidei: Audistis q̄ dictum sit antiquis, nō facies adulterium: ego autem dico. Vbi Ego illud loquentis autoritatem demonstrat: nā vbiq; Ego,

Act. 20.

quidam auditoriū populi interturbauit, quo magis proposito destituantur auditores. Atqui fratres nos fugientes fluctuū tempestatem, ad tranquillum ve ritatis portum nauim appellamus. Nollem enim di gressionem latius expatiari, quæ instituto sermoni obſistat. Vbi suspectus auditor, accommodetur ad dispensationis rationē doctrina: vbi vero syncerus veritatis atq; pietatis alumnus, nuda sit autoritas. Ad Iudeos dicebat: A meipso nihil loquor: ad domésticos autē fidei: Audistis q̄ dictum sit antiquis, nō facies adulterium: ego autem dico. Vbi Ego illud loquentis autoritatem demonstrat: nā vbiq; Ego,

Mat. 14.

autoritatē testatur dicentis, vt cum dicit: Ego sum, Ego

Ego sum: & honestū est illud, Ego sum. Et iterū Iudeus dicit, Non veni ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. Soluit item haereticæ suspicionis dubitationem hodierna euangelica lectio. Quādo enim leprosus ille ipsum accessit, corpore quidem leproso, anima autē pura & lucida, dicit ipsi: Domine, si vis, potes me mundare. Quare hic haereticorū canonem. Oportuerat enim consentanea vocis suæ dicere, nō volo ego, sed vult pater, mūdus esto: non veni enim ut faciā voluntatē meā, sed voluntatē eius qui misit me. Non audisti me dicentē, non veni ut faciam voluntatem meam? Si ergo cogat voluntatē potestati subditam, sicut impi dicunt, cur autoritatem exposcis ab eo qui paternæ autoritati subditus est? Verum nihil horum Seruator ad eum qui ad se syncero pectore accesserat, dixit, sed declarando ipsum syncera esse fidei, syncera quoq; ac pura sanitate donauit. Accessisti ad ipsum fideliter, accipe et remedium fideliter. Voluntati meæ adscribis benevolentiam, voluntate mea et salutem capessito: Dñe, si vis, potes me mundare. Volo, mūdus esto. Non subsistit haereticæ impietatis definitio. Vides quantū sermoni subest? A propria voluntate autoritatem seruat. Hæc autē cū dicā, non induco separata à voluntate patris voluntatē filij. Quam enim filij dixeris voluntatē patris voluntatē dicis: & quam dixeris voluntatē patris, prædictas autoritatē filij: & si dixeris autoritatē filij, declarabis potestatē spiritus sancti. Una enim potestas, indiuisum regnum. At dicit quis: Attigisti inter dicendū de spiritu sancto, de potestate, ego apostolica voce inuenio spiritū Christo subiectum. Dixit enim Paulus: Quando autē dicit, q; omnia ipsi subiecta sunt, manifestum est quod omnia præter eum qui subiecit illici: omnia intelligit, ergo spiritus subditus est: solū enim patrem dicit non subiectum esse Christo. Verū quū dicit omnia, creaturam signat: non increatā naturam iniuria afficit, sed de subiectione inimicorum disputat. Ultimus inimicus abolebitur mors.

Cur

Cor. 15:

Cur ergo in subiectorum inimicorum regione collocas spiritum sanctum? Non enim subiectionem amicorum pater induxit, non subiectionis angelorum meminit, non subiectionem archangelorum attingit, sed subiiciendorum inimicorum inimicus extremus mors abolebitur: loquitur de inimicis qui subditi sunt, non de spiritu sancto. Iam si nos fideles qui in Christo credimus, cum Christo regnabimus: spiritusne sanctus non parem cum obedientibus fortietur dignitatem? In die manifestationis saluatoris sedebunt filii Zebedaei, Iacobus & Ioannes, & chorus ille apostolorum super duodecim thronos: spiritusne erit circa subditorum suppedaneum? Facest haec impietas amice, sermo hic est de creatura, non de invenientia natura, non de adorabili dignitate. Et ut diligenter ac exquisitu veritatis sermonem accipias, considera quomodo beatus Dauid inducens laudantium

Psal. 143.

creaturarum chorum, dicit: Laudate dominum eum in celis, laudate eum in summis, & reliqua. Angeli, virtutes, coeli celorum, & aquae super celos: Nulla spiritus mentionem facit, incretam naturam creaturæ non connumerat. Tres pueri qui in camino induxerunt & ipsi creaturarum chorum: laudate, dicentes, angelum domini, celum domini, virtutes domini, sol & luna, &c. non recordati sunt spiritus sancti. Itet et Paulus, quem diuidit inuisibilia ab iis quæ videntur, dicit eo loco, ubi docet quod in Christo condita sunt omnia, tam quæ in celo, quam quæ super terram: tam visibilia, quam inuisibilia: & confessim adnumerat

Coloss. 1.

inuisibilia, dicens: Siue throni, siue principatus, siue potestates, siue dominationes. Nam quoniam omnium quæ videntur seruitus, in confessio est: inter inuisibilia autem recensentur angeloi, & virtutes, & spiritus sanctus, & filius, & pater, ut non per ignorantiam cœlestium, sub iugum seruitutis dominum et dignitatem spiritus sancti trahas, ea que videntur, disceret, neque dicit, siue sol, siue luna, siue astra, omnia seruituti obnoxia: horum enim conditio comperta est, quod oia seruitur. Ceterum in his que inuisibilia sunt

principes

principatus & angeli: est autem inuisibilis etiam et qui adoratur spiritus. Igitur ne quis ipsum cum alijs inuisibilibus copulet, seorsum numerantur superna omnia, ne in ordine ministrantium sit & dominus. Seorsum numerat quae non adorantur, ut segregetur quod adoratur. Siue throni, siue principatus, si ue potestates: non dicit, siue spiritus. Verū ad institutum redeamus. Si vis domine, potes me mundare. Sciebat leprosus scaturientē beneficentiam, sciebat emanantē salutē, sciebat multos male habētes, & à dæmonibus infestatos, inuestigasse fontem salutis, & cogitationis hæsitationem deponit: & quū esset carne quidem leprosus, anima tamen mundus erat: neq; enim discolor illius anima. Etenim sicut molesta corporis lepra colorem variat: sic & ubi animā occuparit, duplex facit cor, scilicet ad fidem, & ad infidelitatem se dispertiens. Et quām iniucunda oculis humanis corporea lepra, tam insuauis est oculis dei in plures secta partes anima. Et ob hoc ait scriptura: Væ dupli corde, & animæ solutæ, & peccatori vias duas incedēti. Rursum contineamus nos in instituto, Volo, mundus esto. O miraculum. Volo, mūndus esto. Sermo nonnunquā fratres ab autoritate, sermo nonnunquā a temeritate proficisci: & hunc quidē fortuitō quis oblaterat, ad illū verò opus comitatur autoritatē eius qui solus potest. Si ergo dixisset: Volo, & non subsequitū esset opus, temeritas erat: nunc verò quū opus vocē subsequitur, & sermonē ne ægrè feras, & opus reuerere. Vide quantū discrimē inter veterem legem, nouamq; gratiā etiā omni ex parte. Moses cū ex mōte descēdit, primā legem tulit, & mandauit ut castris excederent leprosi. Christus verò monte descendens, leprosum protinus mundat: & ille quidem morbi dos eliminat, hic verò curā eorū agit. Ascēdit Christus in montem, ascendit & Moses: & hic quidē ut acciperet, ille verò ut daret. Ascendit Moses, & inuenit montē impletū tubis, nubibus, tonitruis, fulguribus, turbinibus, caligine; quae licet parū cōgrua-

Eccle. 20

(AA ebant

ebant dexteræ & magnitudini apparentis, verū de-
cebat vt populus ille ad pietatē erudiretur. At Chri-
sti gratia timorē ponit, seruitutem eiicit. Nō enim
accepimus spiritum seruitutis iterum in timorem,
sed accepimus spiritum adoptionis. Et Moses qui-
dē dedit decem mandata: Jesus autem dominus Mo-
sis nouem beatitudines. Dicitorū veritatem sciunt
quotquot aliquatenus scripturas norunt. Prima be-
atitudo. Beati pauperes spiritu, quia ipsorum est re-
gnum cœlorum. Beati qui lugent, quia ipsi consola-
buntur. Beati mansueti, quia haereditate obtinebūt
terrā. Beati qui esuriunt & sitiūt iustitiam, quia ipsi
saturabuntur. Beati misericordes, quia ipsi miseri-
cordiam assequuntur. Beati mundo corde, quia ipsi
deū videbunt. Beati pacifici, quia filij dei vocabun-
tur. Beati qui persecutionem patiuntur propter iu-
stitiam, quia ipsoru est regnum cœlorū. Beati estis
quādo exprobrauerint vobis, et persequuti fuerint,
& dixerint aduersus vos omne malū verbū menti-
entes. Quare lex ponit decem mandata, gratia autē
nouē beatitudines? Nēpe decē mandatorum nume-
rus, respondet numero plagarū ægypti. Decē plagæ
Ægypti impietatē castigarunt, & decē mandata po-
pulum erudiunt insensatum. Id quod & litera iota
indicit, qua denarius numerus scribi solet: virgulæ
enim formam & figuram præ se fert. Et virga erudi-
ebat Ægyptios atq; populū: Jesus vero dominus no-
ster dat nouem beatitudines, triplici ternario tripli-
cē plectens coronam. Quandoquidem fratres adora-
bilis illa trias, regalis illa dignitas, immaculata na-
tura, indominabilis dominatio, in ternario gloriam
habet, & veneratur deus ternarii prædicationem in
terra, & virtutum numerum, quōd numero sanctæ
irinitati respondeat. Et vt exēpli gratia aliquid di-
cam: Multi sunt patriarchæ, & deus seipsum trium
Exod. 3. patriarcharū vocat deū: Ego deus Abrahā, & deus
Isaac, & deus Iacob. Non q; non sit etiam deus Mo-
si, & nō deus Ioseph. Omnium enim deus est, qui se
inuocat in veritate; sed veneratur sicut in imagine,

in tero

In terrenis cœlestia. Tres patriarchæ sunt in honore trinitatis, tres virtutes in honorem trinitatis. Nunc autem manent tria hæc, fides, spes, charitas. In tria diuisum est vniuersum, nempe in ordinem supercellestium, terrenorum, & subterraneorum. In tria secantur tempora, in præterita, præsentia & futura. Et sicut licet multi sint patriarchæ, ut prædicetur gloria viuentis spiritus, sufficit ternarius: ita cum multi sint sacerdotes, trias tamen sacerdotū electa est, nempe Mosis & Aaron, qui in sacerdotibus eius, & Samuelis. Multi reges, multi sacerdotes, & trium celebris est memoria. David scilicet, & Ezechia & Iosia: dicit scriptura, oēs peccauerūt, In camino tres pueri. Cū Christo in monte conscenderunt Petrus, Iacobus & Ioannes. Multi in cœlo angeli, & tres ap̄ parent Abraham. Omnes dies dei sunt, & tres seruant mysterio. Qui illi tres? Accipe Isaac, dicit, quem dilexisti filium tuum unigenitum, & vade in unū montium: ambulauit Abraham tres dies & tres noctes, ut simul & mysteriū monstraret. Sic enim quia si à morte viuentem accepit Isaac. Quomodo autē Audi: A quo tempore pater illum sacrificio destinat, mortuus censeri potest. Neq; enim euasurus credebatur, & propositam sanciebat promissionē. Ter tio autem die restitutus est viuus in figuram resurrectionis. An non potuit Ionas in mari manere plures dies, sed solum ibi tres dies fecit, ut resurrectionis mysterium ostendat. Hic quis dicet, si alicubi reperias seiunctim mysteria talia, at non quantū satis est ad recipiendā incarnationem & trinitatem ista miracula persuadent. Si ego dico, reproba sermonē: si diuina est prædicatio, audi a me, imo audi mecum: quia tres dies interpretantur nobis passionem domini. Quid de Abraham idem Saluator dicit: Abraham pater vester exultauit ut videret diem meum: vidit, & gauisus est. Quem diem? Mortis. Agnus enim ab arbore traditus Abraham, imaginem gessit agni dei, qui tollit peccatum mundi. Et quod dicit, Vedit diem; nihil aliud facit, quam q; vedit mortē.

Ioan. 8.

AA 2

Vnde

Vnde hoc & usitato more dicunt homines, praeue-
nit eum dies, pro eo quod est mors. Verum consue-
tudinis lex non est satis idonea ad astriuenda ea quæ
dicuntur: itaque ad scripturam veniamus. Dicit alio-

Psal. 33. cubi beatus David: Obseruabit peccator iustum, et
stridet super eum dentibus suis: dominus autem ira-
ridebit eum, quoniam praeuidet quod veniet dies
eius. Et haec quidem in Abraham dicta sunt. Nunc ad
Ionam quoque ipsum redeo. Iterum enim tres dies
Ionæ, passionem hanc salutarem interpretari licet.

Mat. 12. Iterum seruator clamat: Quemadmodum, dicit, Io-
nas in ventre ceti tres dies et tres noctes, sic oportet
filium hominis in corde terræ facere mansionem tres
dies ac tres noctes: sed unum ad supradicta dicemus,
quod aliis evidentius est. Populo priori tres erant
ordines, sacerdotium, regnum, & prophetia: praeter
tres illos non videbatur alius apud Iudeos princi-
patus. Cornu item erat olei sanctificationis, & una
fuit uinctio, tria vero dona. Unum cornu, tria chris-
mata: Inungebantur enim sacerdotes, reges, & pro-
phetæ. Cæterum quia aliqui argumenti huius igna-
ri sunt, ne incassum sermo currat, seipsum quidem ab-
sumens, lectori vero inutilis, audi breuiter: Seruaba-
tur a prophetis cornu, è cornu autem inungebantur
reges, prophetæ, & sacerdotes: nulla quidem chris-
matis variatione: nam per idem cornu gratia adhi-
bebatur. Inungebantur reges, inungebantur prophete-
tae, inungebantur sacerdotes: una uinctio, tria dona.
Quare autem in cornu erat uinctio? Quia imaginem
gerebat Christi. An non in argenteo vase, an non in
aureo, an non in aliqua alia pretiosiore materia tan-
tum donum esse potuit? sed non fuit in alio quam in
cornu. Siquidem ut dicendo premisi, imaginem ges-
tit Christi. Etenim dicit: Excitabo cornu David:

Reg. 16. quod est dominus sacerdotij & regni & prophetie, ille sit cum omnibus vobis. Quia cum caput nostrum
Psal. 131. accepit regnum, contritis tribus illis humanis digni-
tibus, in eius cornu omnis dignitas, & gloria rese-
dit, Amen.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI SERMO
mo de eleemosyna & collatione in sanctos, ex
priore Pauli ad Corinthios epistola.

EXURREXI hodie functurus apud vos legatio ne quadam iusta, utili ac honesta, non alterius cuiuspiam quam pauperum nomine, qui vestram hanc inhabitant ciuitatem. Hi mihi hanc prouinciam iniunxerunt, non sermonibus, nec communis consiliis suffragiis & sententia, sed miserabilibus acerbissimisque suis spectaculis. Nam cum ad vestrum huc conuentum festihans, per forum & angiportus transirem, videremque in mediis biuiss iacecere multos, quorum aliis absconditae manus, alijs exoculati, alijs ulceribus pleni & incurabiles, ac protendentes eas partes, quas utpote tabidas potissimum necessarium erat contigerent: extremae inhumanitas esse duxi, si apud charitatem vestram de his non differerem, maxime quod alioquin ex his que dicta sunt, opportunitate quadam ad hoc compellor. Et semper quidem conuenit de eleemosyna concionari, quandoquidem & nobis apud dominum multa semper opus est misericordia. Nunc vero per hoc tempus multo magis necessarium, quoniam tantum sit frigus. Enim uero aestate temporis commoditas multum solatur pauperes. Extra enim periculum sunt, si nudi ambulant, quum Solis radij pro amictu sint, securumque in nudo pavimento dormire, noctesque sub dio agere, neque adeo calceamentis indigent, vel potu vini, vel alimentis largioribus: contenti enim sunt aquarum fontibus, tumultuariamque illis mensam vilioribus olusculis ac paucis leguminibus ipsa anni pars instruit. Ad quae accedit & alia non minor commoditas. Nam qui domos extruunt, quique terram fodiunt, & qui mare nauigant, illorum ministerio plurimum egit. Quemadmodum enim locupletes prouentus habent ex dominibus, agris, & possessionibus: ita pauperes ex manibus & corpore, & non aliunde: ac propterea aestate est quod eos soletur: hyeme vero undequaquam variis modis affliguntur & vexantur. Duo autem in pri-

mis eis molesta sunt. Intra viscera deuastat fames extra, carnem conficit frigus. Præterea ampliore indigent alimento, & densiore vestitu : insuper & teclo, & strato, & calceamentis, atq; multis aliis. Et quod omnibus est grauius, operandi cōmoditatem tempus negat. Ea propter quia pluribus habent opus, & non est laborandi facultas, nemine miseris vel mercedē præstante, vel opus iniungente, nō saltē manus porrigitur, nō iam mercedē, sed eleēmosynā daturas. Assistat autē nobis fidelis in hac legatione collega Paulus: pauperū & in egestate viuentiū præfector & procurator, mirā singularisq; vigiliantiae ac curæ. Vnde diuisis apud Petru discipulis,

Galat. 2. pauperum curam non diuisit: sed vt dicit, Dextras dederunt mihi & Barnabæ societatis, vt nos in gen tes, ipsi in circuncisionem apostolatu fungeremur. Iniunxerunt solum vt pauperū essemus memores: ad quod facere curauit. De qua re subinde sermonem in epistolis suis inculcat, & nec vnam inuenies quæ de ea nō admoneat. Sciebat enim, sciebat quāti mōmēti res sit, & propterea tanq; edificio admirabili fastigiū superimponens, hanc doctrinā consiliis et admonitionibus suis adiicit, atq; idipsum hoc quoq; loco facit. Nā posteaq; de resurrectione disputauit, deq; aliis omnibus disposuit, in hunc tandem de mise

Cor. 16. ricordia sermonē desinit, sic dicēs: De collatione autem in sanctos, sicut ordinaui ecclesiis Galatię, sic et vos facite. In vna sabbatorū vnuquisq; vestrū. Ani madueret sensum et ingeniu Apostoli, q; tempestiue ad hāc admonitionē accedit. Cū enim meminit futuri iudicii terribilisq; illius sedis, & gloriæ qua vestiendi sumus, modò recte viuamus, & immortalis vitæ, tū de hoc reliquū sermonem infert, vt auditor spe bona refocillatus, facilior sit ac benignior, atq; ita maiori ipsum alacritate suscipiat, vt pote adhuc iudicij terrore cōtremiscens, & repositorū animæ honorū expectatione gestiens. Etenim quis de resurrectione philosophat, & ad futurā vitā se totum confert, nihil aestimabit præsentia, vel diuitias, vel abunda-

abundantiā, vel aurū, vel argentū, vel sumptuosas vestes, vel delicias, vel mensæ luxū, vel aliquid tale Et qui hæc nihil faciunt, haud difficile pauperū suſcipient curā. Et hac de causa admonitionem hanc apte sermoni de resurrectione subiunxit. Primū autem nō dicit, de collatione in pauperes, neq; in mendicos, sed in sanctos: ut erudiret auditores, etiā pauperes si piè viuant admiratione dignos, & diuites si virtutem despiciant esse contemptibiles. Ecce rex prophanus vocatur & iniquus, quia inimicus erat deo: & pauperes sancti, quia māsueti erant ac moderati. Neronem mysterium iniquitatis vocat, dicens: Mysteriū enim nunc agit iniquitatis: Pauperes vero quibus nec alimenta erant, & qui emendicato alebantur victu, sanctos appellat. Interim & occulte docet, ne efferantur animo, neq; ob hoc mandatum extollantur, quasi aliis ut vilioribus despectioribus præstent & antecellant: sed sciant, sibiq; ipsis certo persuadeant, summū esse honorem, q; datū sit eis illorū afflictionibus cōmunicare. Iam dignū est, vt & illud perscrutemur, quinā illi sunt sancti. Neq; enim hic duntaxat mentionem ipsorum facit, sed & alibi sic dicens: Nunc autem proficisci cor Hierusalē ministrans sanctis. Et Lucas in Actis Apostolorū, memor istorum sanctorū ait: Cæterum discipulorū unusquisq; vt abundabat, ita & decreuit, vt mittat ad pauperes sanctorum in Hierusalem. Et iterum, quod & antea dicebā, ait, Tantum vt pauperū memores essemus: in quo & diligens fui vt hoc ipsum facerem. quasi diceret: Postq; separati sumus, ego in Gentes, ille in Iudæos: in hoc communī sententia conueniemus, ne quantū ad pauperes attinet, seiungeremur. Nam quādo prædicabant, Petrus quidem Iudæis, Paulus verò Gentibus prædicabat: quando autem pauperum agebant curam, tunc non sic agebant, vt Petro tantum cura esset Iudæorū pauperū, & Paulo tantum Gentiliū: sed procurabat Paulus etiam rem pauperum Iudæorum. Et propter hoc dicebat: Tantum vt pauperum memores essemus, in

2. Thes. 2.

Rom. 15.

Act. 11.

Galat. 2.

Rom. 15. quo & diligens fui, ut hoc ipsum facerē. Qui igitur sunt illi, de quibus hic disputatur, & in epistola ad Romanos, insuper & in epistola ad Galatas, pro quibus & apud Macedones intercedit? Iudæi pauperes erant, qui & Hierosolymis degebant. Sed qua de causa tantam illorū habet curam? An non in singulis ciuitatibus erant inopes & mendicis? Cur ad illos potissimum mittit, et pro eis omnes orat? Sanè non hoc egit temerē, neq; vt acceptor personarum, sed ob magnam utilitatem. Proinde opera pretium fuerit, sermonē illum aliquanto superius repetere. Enim uero vt Iudeorū res corrueunt, & confirmata est vox eorum, quam dū crucifigerent Iesum, clama-

Ioan. 19. bant. Non habemus regem nisi Cæsarem; ipsi Romanorū principati subiecti, neq; suis vt antea uebant legibus, neq; per omnia serui erant, vt nunc: sed in ordine cōmilitonum & sociorum habebantur, sic tamen, vt ipsi tributa pēderent regibus suis, & magistratus ab eis acciperent. In plerisq; tamē & proprias seruabant leges, & iuxta patrū præscripta animaduertebant in eos qui secū peccarant. Nā tributum eos Romanis dedisse hinc liquet: quia tentates Iesum rogabant, si liceret dare censum Cæsari: at ipse sibi iussit ostendi numisma. Quod vbi mōstra-
runt, & lecta erat inscriptio: Reddite, ait, quæ Cæsa-
ris sunt Cæsari, & quæ dei deo. Lucas quoq; testis

Mat. 22. est, templū habuisse milites & duces qui mille præ-
Luc. 20. erant. Quod Romanis subditi fuerint Iudæi, nō pauca sunt argumenta. Similiter manifestum, quod pro priis vīsi sunt legibus. Stephanum enim lapidarunt nondum ad tribunal ductum, Iacobum fratrem domini occiderunt, Christum ipsum crucifixerunt, quamvis permittente præside qui illorum accusatiōnem refutabat. Nam ea de causa & manus lauit, di-

Mat. 27. cens. Innocens sum à sanguine iusti huius. Et quia valde virgentes videbat, ipse quidem sententiam non tulit, sed tradendo eum permisit illos sua uti tyrannide, qui & omnia postea fecerunt, & Paulo itē sāpe fuerunt molesti. Igitur, quia suis vtebantur iudiciis

iudiciis, vsu eueniebat longe grauiora pati eos qui
 ex illis crediderant. Etenim in aliis ciuitatibus quia
 & iudicia, & leges, & principes erant, non licebat
 Gentilibus eos qui a se deficiebant, occidere, vel la-
 pidare, vel aliter opprimere propria tyrannide vel
 sententia. At si quis deprehendebatur tale quiddam
 præter iudicium sententiam patrasse, is puniebatur.
 Quod tamen Iudeis erat adhuc permisum, idq; ma-
 gna licentia. Vnde grauissime affligeabantur, qui in-
 ter eos credebant. Nam erant sicut relictæ in mediis
 lupis, & non habentes aliquem qui eriperet. Sic Pau-
 lum quoque sape flagellarunt, quod & ipse docet:
 Quinquies quadraginta minus una accepi a Iudeis. 2. Cor. 11
 Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum. Deniq;
 quod hoc non leui conjectura a me dictum sit, quid
 ad illos ipsos Paulus scribat, audi: dicit enim, Rede-
 ant vobis in memoriam superiores dies, in quibus il-
 luminati, ingens certamen sustinuistis afflictionum:
 partim quidem, dum & probris & pressuris affecti,
 spectaculo fuitis omnibus: partim dum consortes
 ita conuersantiū facti estis: siquidem & afflictionū
 quæ ex vinculis meis contigerunt, participes fuistis,
 & direptionem facultatum vestrarum cum gaudio
 accepistis, scientes vos habere in vobis potiorē sub-
 stantiam in cœlis ac manentem. Quin & cum Thes-
 salonicenses adhortaretur, illos in medium adducit:
 Vos enim imitatores facti estis fratres ecclesiarum 1. Thes. 2.
 dei, quæ sunt in Iudea in Christo Iesu, quod eadem
 passi sitis & vos a propriis contribulibus, quemad-
 modum & ipsi nos a Iudeis. Hac de causa, quia gra-
 uissima ferebant præ omnibus, & citra omnem mise-
 ricordiam cuncta quæ habebant, eis auferebantur,
 ducebantur, trahebantur, fugabantur vindique: iure
 Apostolus in illorum subSIDium alios excitat, iterū
 pro iisdem Corinthios exhortans ac dicens: De col-
 latione autem in sanctos, sicut ordinaui in ecclesiis
 Galatæ, sic & vos facite. Itaq; satis demonstratum
 est, qui sunt sancti illi, & quare pro ipsis maiorē ha-
 buerit curam; reliquum est, vt inquiramus etiam cur

Galatarum meminerit. Cur enim non dixit: De collatione autem in sanctos, hoc facite, in una sabbatorum unusquisque vestrum apud se seponat thesaurizans, &c. sed cum dixit, De collatione hac in sanctos adiunxit, Sicut ordinaui ecclesiis Galatiæ, sic & vos facite. Cuius gratia hoc facit, & non unius, neque duarum, neque trium meminit ciuitatum, sed totius getiss? Certe ut promptiores eos redderet, essentque eis materia & occasio æmulandi aliorum laudes. Et post hec nouu quendam morem instituit. Et quis ille? In una sabbatorum, ait, unusquisque vestrum apud se seponat thesaurizans, quicquid commodum fuerit; ne cum venero, tunc collationes fiat. Unam sabbatorum dominicam vocat. Et quamobrem hunc diem oblationi deputatur, cur non dixit secunda sabbatorum, vel tercia sabbatorum, vel aliis sabbatis? Profectò nec hoc temere, nec absque causa dictum. Nam & à temporis opportunitate ansam capit, quod alacriores reddat offerentes. Et quid commodi habet eius diei tempus, quo facilius detur eleemosyna? Ecce, quoniam tum a labore omni cessatur, relaxationeque & feriis alacrior fit animus. Et quod multò maius est, innumeris eo die bonis potiti sumus. Nam eo die destructus est infernus, extinctum maledictum, disparuit peccatum, contractæ inferorum portæ, captiuus factus est diabolus, diuturnum bellum direemptum, conciliati deo homines, nostrumque genus ad pristinam, immo ad maiorem redit dignitatem, videlicet sol inopinatum & admirabile illud spectaculum, quod homo factus est immortalis. Hæc omnia volens ipse nobis in memoria referre, diem illum in medium attulit, ipsum in aduocatum assumens, qui unicus diceret, Cogita homo quanta & qualia bona accepisti hoc die, quantis malis es liberatus. Qualis eras antea, qualis postea factus es. Iam si nos natalitia celebramus, & multi libertinorum etiam eos dies, in quibus libertate donati sunt in magno honore, ita ut alii, venerando tempus, conuiuia faciant, alii multa munera largiantur: quanto magis nobis dies ille observandus.

uandus, quem si quis natalitium totius humanæ na-
 turæ appelleat, haud aberrarit. Perditæ enim eramus,
 & inuenti sumus: mortui eramus, & reuiximus: ini-
 mici eramus, & reconciliati sumus. Spirituali autem
 honore, inquam, hunc diem venerari oportet, non
 coniuando, non vinum profundendo, non ebrieta-
 ti choreisq; vacando, sed indigentes fratres liberalia-
 tate faciliter iuuando. Que dico, non ut laudetis tantū,
 sed ut & vos quoq; imitemini. Neque enim putare
 debetis hæc solis Corinthiis esse scripta, sed & vni-
 cuiq; nostrum, ac omnibus qui post nos futuri sunt.
 Faciamus itaq; sicut nobis Paulus prescrispsit, et die
 dominico vnuſquisq; nostrum domi opes domini-
 cas reponat, fiatq; ex hoc lex & consuetudo immuta-
 bilis, nec dubito posthac non fore opus adhortatio-
 ne vel consilio. Nequaquā enim tam efficax est ad-
 hortatio & sermo, ut consuetudo tempore firmata.
 Statuamus igitur hoc, ut dominico die aliquid in
 subsidium pauperum reponamus, neque legem po-
 stea transgrediamur, etiam quantacunq; vrgeat ne-
 cessitas. Iam cum dixit, In vna sabbatorum: subdit,
 Vnuſquisque nostrū: non diuitibus, ait, dico solum,
 sed & pauperibus: non liberis solum, sed & seruis:
 non viris solum, sed & mulieribus. Nullus ab hoc
 ministerio exemptus, lucrīue sit expers, sed vnuſ-
 quisque aliquid offerat. Neque collationi huic ob-
 stat inopia: quantumcunque enim pauper sis, nō es
 pauperior vidua illa, quæ omnem substantiam ex-
 pendit: quantumcunque mendicus sis, non eris paupe-
 rior Sidonia muliere, quæ pugillum farinæ tantū ha-
 bēs, solicita erat, quomodo Prophetā digne excipes-
 ret, tametsi videret circumstantes pueros, & famem
 vrgentē, necq; aliud quicq; haberet repositū. At qua-
 de causa dixit, ut aliquid apud seipsum reponat the-
 saurizās? Ne fortè quis erubescat & vereatur ostendere tā parū à se offerri: et ideo ait, Tu serua et custo-
 di: & cū paulatim paruæ oblationes iustā aliquam
 quantitatē habēt, tum profer in mediū. Itē nō dixit,
 colligens, sed, thesaurizās: ut discas quòd sumptus
     ille

ille thesaurus fit, & expensæ illæ quæstus. Thesaurus, inquam, est omni thesauro melior. Nam sensibilis thesaurus, & insidiis petitur, & imminuitur, saepèq; inuentores pessundat: colestis autem ille, totus alius est: insidias ignorat, auferri nequit, saluis possidentibus, & accipientibus non consumitur tempore, nō perit inuidia, sed prorsus eiusmodi iniuriis superior, multa colligētibus affer bona. Obediamus igitur, & faciamus etiā nos ita: ut cum priuatis sint & sacræ opes in domib; nostris repositæ, futurumq; vt per eas etiā priuatæ conseruentur: quem admodum si opes subditorum in regiis promptuaris conseruentur, per illas etiā regiæ securiores sunt: ita certe & in domo tua si pauperum opes reposueris, & dominico die collegeris, etiā tuæ securiores erunt: erisq; dispensator opum illarum a Paulo ordinatus. Et hinc collecta hæc, occasio erit ut plura colligas, modo primum tibi ipsi bonam hanc consuetudinem feceris: nam te ipsum instigabis nullo alio cōfiliario habens opus. Hoc itaque modo vniuersitatis que domus ecclesia fiat, sacratas opes intra se conseruans. Enimuero gaza phylacia que in templis sunt, illarum symbolum gerūt. Locus in quo pauperum opes sitæ, inaccessus est dēmonib; Et opes, que in eleemosynas deputatæ, domos plus muniunt, quam scutum & lancea, ac arma, & seruorum & militum manus. Porrò postquam Apostolus dixit, quando & a quibus, & quomodo reponendæ sint hæ opes, quantas illas esse oporteat, offerentium arbitrio res inquit. Non enim dicit, tantum & tantum offer, ut ne præcepto grauet, multis alioqui paupertate prætexentibus, atq; adeo ne dicat pauperes: Quid si tantum præstare nō possumus? propterea quantitatem oblationis virtute offerentium determinauit. Vnusquisque enim vestrum, ait, apud se reponat, thesaurizans quod commodū fuerit. Quo verbo ἵνα
Paulus demonstrat, quod supernè fauor, et felix euentus eis assistet. Nō enim hoc solum cōsiderabat quo modo, sed & ut magna cum promptitudine paupe-ribus

ribus necessaria suppeditarentur. Enim uero, et deus eleemosynam non ob hoc solum instituit, ut paucantur indigni, sed etiam ut dantibus accresceret beneficia, atque adeo magis propter dantes, quam accipientes. Nam si pauperum duntaxat habuisset rationem, nihil aliud præcepisset, quam ut necessaria eis darentur, nec dantium promptitudinem requisisset; at nunc videre licet Apostolum hoc potissimum agere, & ordinare, ut gaudentes & hilares sint largitores. Et alicubi dicit. Ne ex tristitia, vel ex necessitate: hilarem datorem diligat deus. Ecce non simpliciter dicit datorem, sed eum qui libenter et volupe benefacit. Et iterum alio in loco, Qui impertit in simplicitate, qui præest in diligentia, qui largitur in hilaritate. Et propterea vera eleemosyna est, sic dare, ut gaudias te dare, putasque te accipere magis quam dare. Atque hoc modis omnibus conatur, ut leue faciat præceptum, fiatque cum alacritate oblatio. Et considera, quot nominibus attentauit præcepti pondus & gravitatem auferre. Primum iubet offerre non unum, duos vel tres, sed uniuersam ciuitatem λόγια. Collatio enim nihil aliud est quam collectio, & symbolum quod omnes dant. Secundo accipientium dignitatem significat: non enim dicit, pauperes: sed, sanctos. Tertio exemplum affert aliorum, qui simile quiddam fecerant, cum dicit: Sicut ordinari ecclesiis Galati. Quarto diei opportunitatem adiicit, dicens: In una sabbatorum, unusquisque apud seipsum ponat. Quinto, non iubet omnia simul profundi in eleemosynam, sed paulatim. Indignum enim iubere, totum uno die offerre, & tanto tempore inopia premi: hoc enim citra rationem sumptuum omnino esset. Ad haec, non decernit mensuram, sed offerentium arbitrio permittit, & a deo datum declarat. Vtrunque hoc insinuat, cum dicit, quod commodum fuerit. Adiicit & septimum aliud modum, cum dicit, Ut ne cum venero, tunc collationes fiant. Quod dicto & suburget expectantes suum aduentum, & solatur certum diem aduentus sui scribens. Neque his

2. Cor. 9.
Eccl. 35

Rom. 12

Collatio.

his contentus, alium etiam octauū adducit. Et quālis nam ille? Vbi venero autem, quo scunq; probauerit
ritis per epistolas, hos mittam, vt perferāt gratiam
vestram Hierosolymam. Quōd si fuerit operæpre-
tium vt & ego ipse proficiscar, mecum proficiscen-
tur.] Vide q̄ aliena à fastu & mansueta sit gene-
rosa illa ac beata anima : vide q̄ sollicita & affectuū
plena? Noluit enim ex sua sententia eligi ministra-
turos pauperibus necessaria, sed eorum electionem
ip̄sis permisit. Neq; iniuriæ loco habuit, quōd Co-
rinthiorum suffragio, sententiaq; et nō Pauli consti-
tuebātur: imò absurdū censuisset, si secus esset actū.
Et hac de causa permisit eis , vt quorum erat obla-
tio, eorum esset & ministrorum electio: interim &
mansuetudinem suam demonstrans, & omnem an-
sam ac vmboram suspicionis auferens. Nam licet ab
omni suspicione mala alienus, & sole purior erat: ex
abundantia tamen hoc curabat , quōd infirmioribus
parceret, & suspiciones effugeret : vnde dicit, Vbi
venero autem, quo scunq; probaueritis, eos mittam,
vt deferāt gratiā vestram. Quid dicis Paule? Tu au-
tem nō nauigabis, neque subsidia accipies, sed aliis
rem demandabis? Ne cogitantes tale quiddam tri-
stiores redderet, vide quomodo et hoc bene tractat.
Nō enim simpliciter dixit, quo scunq; probaueritis,
mittam, sed quid? Per epistolas. Tametsi non corpo-
re adero, sed literis meis affuturus, adiuuabo illorū
ministerium. Num Pauli vmbra vel calceamentis
eius digni sumus? Et ille tanta apud omnes dignitā-
te conspicuus, reiicit honores vnde quaque: nos ve-
ro stomachamur, & ægre ferimus, si quando nō sen-
tentia nostra, neque suffragio & iudicio ordinātur,
qui subsidia illa ministrent: & iniuriam putamus, si
non nobiscum , & nostra sententia hoc faciunt qui
sua impendunt. Vide autem qualiter eleemosynæ
vbique meminit. Hoc loco eam non vocat manda-
tum, neque eleemosynam, sed gratiam: demonstrās
quōd sicut mortuos excitare, & dæmones effugare,
& leprosos mundare, gratiæ opus est; sic etiam pau-
peres

peres iuuare, & indigis manum porrigerem, immo mul
 to magis hoc quam illud. Iam licet gratia sit, nostra
 tamen opus habet opera & studio, vt eligamus &
 velimus, & gratia dei dignos nos exhibeamus, &
 præparemus. Hoc quidem dicto egregie ipsos con
 solatus est, quia literas suas cum eis missurus esset:
 iterum tamen alio maiori quam antea, consolatur,
 dum pollicetur seipsum itinerary solum futurum. Si
 enim fuerit opere pretium, vt et ipse proficiscar, meo
 cum proficiscuntur. Et vide etiam hic ipsius industri
 am. Neque enim negauit se simul iturum, neque om
 nino iturus est: sed iterum arbitrio dantiū rem sub
 mittit, eosq; dominos facit suae peregrinationis, des
 monstrans quanta sit haec dignitas. Nam tanta est,
 quæ etiam ipsum itinerary se ut accingat, excitet. Nam
 cum dicit, operæ pretium, coniectantis est. Quod si
 per omnia hanc profectionem abnuisset, tristiores
 vtique eos reddidisset, ac segniores: sin dubiè pro
 misisset, negligentiores fecisset, & ideo non omni
 no negat, neque pollicetur, sed sententiæ Corinthio
 rum submittit. Audientes enim Paulum delaturum
 oblationes suas, maiori studio & alacritate fereban
 tur, quod per sanctas illas manus oblationes suæ de
 ferendæ esent, & huic sacrificio preces illius acce
 derent. Porro si tanta alacritate hoc faciebant Co
 rinthii obsecundaturi Paulo, tu vero dabis domino
 Pauli (nam per pauperes Deus suscipit) qualem ex
 cuseationem habiturus es, si negaueris vel distule
 ris? Et profecto nisi res magna, curaq; multa di
 gna esset, ille cui totus orbis creditus, & cui curæ
 erant omnes quæ sub sole ecclesiæ, vix id muneris
 obiisset. Igitur haec & nos cogitemus, quoties vel
 dandum vel dantibus aliis ministrandum, ne sumus
 difficiles, tristesue perinde ac possessiones immi
 rentur. Quomodo enim non absurdum? Agricola se
 mentem facit, & quæ habet expedit, & non tristatur,
 nec dolet, nec sumptu se facere putat, sed lucru poti
 us, tæstsi incerta eius spes. Tu autem non in tam
 in multis maioribus, seminas et daturus pecuniam

in ma

in manus Christi, recusas, torpes, & inopiam praetexis? An non potuit deus praeципere telluri, ut proferat aurum elaboratum? Etenim qui dixit: Germania net terra herbam foeni, & ipsa mox protulit viridianem faciem, non potuit praecipere, ut fontes & fluuii auri ubique manent? At noluit, sed permisit mulitos inopes, tam ob illorum quam tuam utilitatem. Quandoquidem ad virtutem conducibilius pauperes, q̄ diuitiae, & his qui in peccatis sunt, non parua consolatio est, quod indigentibus subsidium fertur. Præterea huius rei tanta cura fuit deo, ut cum nobiscum hic ageret, carneq; indutus cum hominibus versaretur, non detrectaret, neque erubesceret, quod ipsemet ea quæ pauperum erant dispensare voluit, quanvis tot panes fecisset, sacerdotiū mādato suo que cunq; vellet, possetq; infinitos thesauros simul monstrare. Atqui hoc non fecit, sed præcepit discipulis, ut haberent marsupium & dispensarent indigis.

Nam cum ad Iudam per ænigma loqueretur de traditione, non intelligentes discipuli quid dixisset, putauerunt dictum, ut pauperibus aliquid daretur. Et dicit, Marsupium ipse portabat, & quæ ei dabantur. Frequens enim deo est misericordiae mentio, non solum eius quæ erga nos, sed eius etiam quæ ab hominibus in conseruos fieri debet. De quo in veteri ac noua leges innumeræ. Per omnia humanos esse iubet, in cogitationibus verbis & operibus. Moses de his sursum ac deorsum sermones disseminat: Pro

Osee. 6 pheq; ex persona dei clamant, Misericordiam vole, & non sacrificium. Apostoli quoq; illius consona, et

Mat. 9. faciunt & dicunt. Proinde in hac re negligentes ne simus. Nō enim tam pauperibus quam nobis profsumus, plura accipientes quam dantes. Hæc non temere, et absque causa dico. Sunt enim perquam multi, qui nonnunquam curiosius rogant & inquirunt patriam & vitam, mores & artem, & corporis honestam valetudinem, & inde crimina intentant, & ob sanitatem de eis poenas exposcent. Hinc sit, quod multi etiam cæxitatem corporis simulauit, ut eius calamitatis

m̄itatis actu, crudelitatem humanitatemq; nostram
inflectant. Quae quidem si æstate contingant, grauiæ
sunt, non tamen usq; grauiæ. Hyeme verd & frigore
tam inhumanum & crudelem iustificatorem se exhibere,
veniamq; nullam otiosis cōcedere, summè cru-
dele fuerit. Quid igitur Paulus ad Thessalonicenses
dicit: Si quis laborare non vult, etiam non comedat?
Vt & tu hæc audias, & non ad illum solum, sed &
ad te quoq; hæc verba attinent. Pauli enim leges nō
solis pauperibus, sed et nobis posite sunt. Dico quid
onerosum & molestum, scio vos succensere, attamē
dicam: non enim ut grauem, sed ut emendem dico.
Illi quidem otium obiciimus, etiam in re cui debe-
tur venia: nos autē eadem s̄epe facimus omni otio
grauiora. At ego, dicas, paternam hæreditatē habeo.
An ergo quia pauper, & ex pauperibus est, & non
contigerunt ei progenitores diuites, dignus est qui
pereat? Profecto hac de causa cōmiseratione & mī-
sericordia diuitum maxime dignus est. Tu quidem
s̄epe diem teris in theatris, & in conciliis, & in cō-
uentibus, ē quibus nulla vtilitas, & multis obloque-
ris, & nihil te cōmittere, nec te otiosum putas: hinc
autem miserum & erumnosum, in lachrymis, in pre-
cibus, in extrema miseria totum diem expendente,
iudicas, & ad tribunal trahis, & de eo poenas expos-
cis? Hæccine humana est sententia? Igitur quando
dicas, Quid dicemus Paulo? Tu ea tibi ipsi, non pau-
peribus dic. Et non solum minas, sed & veniam ibi
lege. Nam ut dixit: Si quis non laborat, neq; come-
dat: adiecit, Vos autem fratres, ne afflixeritis bonū
facientes. At qua ratione, dicas, excusabis eos? Fugi-
tiui sunt, & peregrini, & nebulones, relictaq; patria
sua in nostram confluunt. Et tu hacne de causa sto-
mcharis, ciuitatisq; huius coronā præcipuam velli-
cas, quoniam cōmunem patriam & portum omnes
eam putant, & alienam propriæ præferunt? Ne tan-
tum præconium adulteres, ne principalem hanc pa-
triæ laudem decurtes. Olim cum famæ totū orbem
inuasura esset, habitatores huius ciuitatis, his qui

2. Thes. 3.

(BB Hiero

Hierosolymis erant, atque adeo illis ipsis, de quibus vobis totus hic sermo locutus est, per manum Barabæ & Sauli subsidia miserunt non parua. Qua ergo venia digni erimus? quomodo excusabimur, cū patres nostri suis opibus pauerūt eos qui à longe habitabant, & ad ipsos currebant: nos vero etiam alio unde ad nos configentes fugamus, & ut de eis poenæ sumantur petimus, præfertim cum non ignoramus, nos plurimorum malorum reos? Quod si Deus ita diligenter nos scrutaretur, vt nos causam pauperum, nullam vñq misericordiā, vel veniam assequemur.

Mat. 7. remur. In quo enim iudicio iudicatis, dicit, & vos iudicabimini. Esto igitur misericors & benignus cōseruo, dimittenturq; tibi peccata multa, miserere, & eandem sententiam inuenies. Quid tibi ipsi negotia plectis? Quid curiosus es? Si Deus ita ordinasset, vt percontaremur vitas & exposceremus poenas, et curiose aliorum mores discuteremus: an nō multi grauatum ferrent, & ad seipcos dicerent. Quidnam hoc est? Difficilem rē nobis Deus præscripsit. Nō enim possumus aliorum vitam inquirere, siquidem ignoramus quid admiserint. An non multi ita dicerent? Nunc verò cū omni hac curiositate nos liberauit, & daturum se mensuram perfectam pollicitus est, siue boni, siue mali qui accipiāt, nobis ipsis negotiū facimus. Et vnde hoc liquet, q; siue bonis, siue malis dederimus, mercedem accepturi simus? Hinc videlicet quod ipse iussit nos, vt oraremus pro insectantibus

Luc. 6.

Mat. 5. et calumniantibus nos, vt simus similes patri nostro qui in celis est, qui solem suū oriri permittit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Proinde quemadmodū dominus tuus, cū multi blasphemant, multi fornicantur, multi furentur, latrocinentur, sepulchris insidentur, & multa mala faciāt, ipse non desinit à sua in omnes beneficentia: sed cōmunes radios, cōmunes hymbres & fructus terræ profert, suā monstrans misericordiā: Sic & tu fac, & cum adhuc tempus misericordiæ, iuuia pauperes, paſce famelicos, libera afflictos, ne sis præterea curioſe ſolici

solicitus. Nam si vitas hominum discussuri sumus, nullius vñquam miserebimur, & intempestiuā curiositate hac praeediti, absq; fructū, & destituti omni adiumento permanebimus, magnum interim laborem frustra & incassum subeentes. Eapropter obsecro, vt intempestiuā curiositate hac omissa, indigentibus omnibus detur, fiatq; hoc magna alacritate, vt etiam ipsi misericordiā & benignitatē apud deum assequamur. Oro, vt hoc vobis omnibus eueniat per gratiam & misericordiam domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul & spiritui sanctō sit gloria, imperium & honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

LIVS DEM DE VERBIS APOSTOLI, HAB
bentes autem eundem spiritū fidei sicut scriptum
est. Item de his verbis, Credidi, propter quod locu-
tus sum. & de eleemosyna. Sigismundo Gele-
nio interprete.

2. Cor. 4.

SApientissimi medici vbi vident hucus egere ferro, admouent quidem sectionem, sed hoc faciunt non sine affectu & commiseratione, verum & moerent & gaudent non minus quam ipsi qui secantur: moerent quidem propter dolorem quem secando inferunt, gaudent autem propter sauitatem quæ hoc modo comparatur. idem & Paulus fecit, sapiens ille animarum medicus. Corinthios enim cum acriori obiurgatione opus haberent increpans, lætatus est simul & tristatus, tristabatur quod dolorem inferret, lætabatur quod prodesset & vtrungq; hoc significans dicebat: Quare etiam si contristauí vos per priorem epistolam, non me poenitet, tametsi poenituerat. Cur poenituerat & cur non poenitit? Poenituerat, quia acrius obiurgauit, non poenitet, quia erratum correxi. Et ut scias hanc esse causam, audi quid sequatur. Video namq; quod epistola illa, tametsi ad tempus, cōtristauit vos, nūc gaudeo, non quod contristati fueritis, sed quod contristati sitis ad poenitentiā. Etiam si ad tempus vos contristauit, molestia illa momentanea fuit, inquit:

BB 2 vtilis

vtilitas autem eius perpetua. Permittit nūc mihi
 quoq; his verbis apud dilectionem vestrā vti: qua-
 re etiam si contristauī vos per priorem admonitio-
 nem, nō me pēnitet, tāetsi pēnituerat. video enim
 quōd admonitio illa & cōsilium tametsi ad tempus
 vos contristauit, mihi tamen magnam lētitiam at-
 tulit, non quōd contristati fueritis, sed quōd contri-
 stati sitis ad pēnitentiam. ecce enim hoc ipsum q
 contristati estis secundum deum, quantum in vobis
 excitauit alacritatis? Luculentior est hodie noster
 conuentus, festiuus nostrum theatrum, numerosior
 fratribus chorus. hæc ipsa alacritas, tristitiae illius est
 fructus. quapropter quantum tune indolui, tantum
 nunc gaudeo, videns spiritualem hanc nostram vi-
 neam fructibus suis adeo vndiquaque refertam. Si
 enim in vulgaribus istis conuiuiis honorem quen-
 dam & hilaritatem conuiuatori affert conuiuarum
 frequentia, quanto magis in spiritualibus his cōui-
 uiis idem fieri cōuenit: quanuis illic inuitatorū mul-
 titudo magis absunit ea quę apponuntur, maioriq;
 est sumptui: hic autem contrā, non solum non absu-
 mit mensas vocatorum multitudo, sed etiam abun-
 dare facit. quōd si illic sumptus voluptatem affert,
 quāto magis hic idem faciet accessio & reditus: hec
 est enim spiritualium rerum natura, quo pluribus
 distribuuntur, hoc amplius crescūt. quoniam igitur
 video refertam cōuiuiis mensam, expecto etiam spi-
 ritus gratiam menti nostræ insonaturam. quando
 enim multos adesse videt, tūc dapsiliores epulas ap-
 ponere solet, non quōd paucos fastidiat, sed quōd
 multorum salutem desideret. Hac de causa Paulum
 quoque prætercurrentem cæteras vrbes, apud Co-
 rinthum commorari Christus pēr visionem iussit,
 dicens, Noli timere, sed loquere & ne taceas, quoni-
 am populus est mihi multus in hac ciuitate. Si enim
 propter vnam ouiculam montes & nemora & inac-
 cessa loca peruagatus est pastor, qui fieri potest vt
 nō longe maiorem curam adhibeat, quoties multæ
 oues à socordia & errore sunt reuocādæ: quōd enim
 ne pau-

ne paucas quidē contemnat, audi ipsum dicentem: Non est voluntas patris mei, vt pereat vel vnum ex istis paruulis. Neq; paucitas, inquit, neq; vilitas inducit eum vt negligat salutem nostram. Quādō igitur tantā habent paruolorum ac paucorum curam, tantam etiam multorum, toti ab eius fauore penderes, ad Pauli verba quae hodie lecta sunt, sermonem flectamus. Scimus, inquit, quod si terrenum nostrū domicilium huius tabernaculi destructum fuerit. Imò verō altius et ad ipsum exordium huius seanteritiae redeamus. Quemadmodū enim qui fontem peruestigant, inuento riguo loco nō illic solum fodiūt, sed humorem eum & venam sequētes interius scruntantur, donec ad caput ipsum & initium fluentorū perueniant: sic & nos faciamus. posteaquam inuenimus spiritualem fontem ē Paulina sapientia precedentem, verba hæc tanquam venam quampiam sequendo ad caput ipsum sententię nos recipiamus. Quod est igitur illud fontis caput? Habentes igitur eundem spiritum fidei sicut scriptum est, Credidi propter quod locutus sum: & nos credimus, qua propter & loquimur. Quid ait? Nisi credideris non loqueris, sed mutus periras? Etiam, inquit, neque ducere os possum sine fide. neque mouere linguam, neq; aperire labia, ratione præditus cum sim, mutus persto nisi fides loqui me doceat. Sicut enim planta absque radice fructum non profert, ita absque fidei fundamento non prouenit sermo doctrinæ. quapropter et alibi inquit: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Quid huic arbori vel præferri vel conferri potest, cuius quidem non ramum solum, sed radix quoque ipsa fert fructum, hæc iustitiam, illi salutem. Ideo dicit: credimus: qua propter & loquimur. Sicut enim membra tremula & senectute languida, baculo tuto deducente, labi & cadere non permittuntur: sic etiam animam nostram incertis ratiocinationibus circumactam ac iactatam, fides quouis baculo tutius sustentans, suag̃ vi reficiens, summopere firmat, nec sinit

subuerti, infirmas cogitationes corrigens præstan-
tiæ suæ virtutis, & caliginem illam dispellens: ani-
mamq; velut in domicilio tenebroso inter tumul-
tuantes cogitationes sedentē suo lumine illustrans.
Hinc sit, quod qui illa carent, nihilo potiore sunt con-
ditione, quam qui in tenebris vitam degunt: sed si-
cūt illi & ad parietes offensant, & in obuiā quæque
impingunt, & in foueas ac præcipitia prolabuntur,
nec ullū usum oculorū habēt, ut quibus nihil præ-
lueat: sic etiā quodquid fide carent, & inter se alii in
alios incurvant, & in ipsos parietes, & postremo in
barathrum aliquod exitiale vltro seipsi præcipitāt.
Testes mihi sunt illi qui profanam sapientiam ia-
Etant, qui multum sibi promissa barba, tritoq; pal-
lio ac baculo placent. post longas enim ac saepe re-
petitas dissertationes, lapides præ oculis sitos non
vident. si enim vt lapides eos cerneret, nequaquam
eos deos esse putarent. quin ipsi quoque in alios alii
feruntur, atque inter se collidunt, & in ipsum im-
pietatis profundissimum præcipitum deuoluun-
tur, nō aliā ob rem, quam quod ratiocinationibus
suis omnia sua permittunt: id quod Paulus noster
significans dicit: Frustrati sunt per cogitationes su-
as, & obtenebratum est insciens cor eorum: cum se
crederent esse sapientes, stulti facti sunt. Declarans
deinde quam occæcati & stulti essent, addit hęc ver-
ba: Mutaueruntq; gloriam immortalis dei per ima-
ginem, non solum ad mortalis hominis similitudi-
nem effectam, verum etiam volatilium & quadru-
pedum & reptilium. sed has tenebras fides aduentu
suo in uniuersum discutit in anima, quæ se hospitio
dignata fuerit. & quemadmodū nauem ventorum
imperu iactatam, & fluctuum assultu inundaram,
demissa ancora omnino stabilit, & vel in medio pe-
lago radicat: ita etiam mentem nostram extraneis
cogitationibus iactatam, aduentu suo fides ex im-
minenti naufragio liberat, tanquam in tranquillum
portum, in conscientiæ certitudinem deducens.
Quod & ipsum Paulus significans dicit: Propterea
dedit

dedit Deus apostolos ad perfectionem sanctorum,
 donec occurramus omnes in unitatem fidei & agni-
 tionis filii dei, ut ne amplius simus parvuli fluctuan-
 tes & quo quis vento huc atque illuc iactati. Vides
 fidei facinus præclarum, quod ceu ancora quæpiam
 tutissima, a fluctuatione liberat: sicut idem rursus
 ad Hebræos scribit, hoc modo de fide loquens: Quā
 velut ancoram tenemus animæ, tutam firmamq; &
 introeuntem usque ad ea quæ sunt intra velum. Ne
 enim audita ancora putes deorsum te trahendum,
 ostendit quod nouum quoddam ancoræ sit hoc ges-
 nus, quæ non deorsum grauet, sed sursum mentem
 eleuet, ad cœlum usque sublatam, & intra velum
 ceu manu deductam. Velum enim hoc loco, cœlum
 vocauit. cur, aut quā ob causam? Quia sicut velum
 ab exteriore parte tabernaculi dirimebat sancta san-
 ctorum: ita cœlum istud tanquam velum medium
 inter creaturam obiectum, ab exteriore tabernacu-
 lo, hoc est mundo hoc quem videmus, dirimit sancta
 sanctorum, videlicet ea quæ supra se sunt, quod
 præcursor pro nobis introgressus est Christus.
 Quod autem dicit, sic intelligendum est. Illuc, in-
 quirat, animam nostram sublimem attollit fides, non
 sinens ullis præsentibus malis humiliari, sed spe fu-
 turorum labores leues faciens. Qui enim futura spe-
 ctat, coelestia speras, & mentis oculos illo dirigens,
 ne sentit quidem præsentium malorum molestiam,
 quemadmodum neque Paulus sentiebat, & huius
 animi causam reddebat dicens: Nam momentanea
 levitas afflictionis nostræ, mire supra modum æter-
 num pondus gloriæ parit nobis, dum non specta-
 mus ea quæ videntur, sed ea quæ non videntur, ni-
 mirum oculis fidei. Sicut enim corporis oculi nihil
 vident intelligibile, ita oculi fidei nihil vident sensi-
 bile. Sed de qua fide hic loquitur Paulus? nam fidei
 vocabulum duplicem habet significationem. ete-
 nim fides dicitur, per quam prodigia tunc faciebat
 apostoli, de qua Christus dicebat: Si habueritis fi-
 dem sicut granum siuapis, dicetis monti huic, mi-

gra, & migrabit. Et rursum cū discipuli non possente lunaticum liberare à dæmone, causamq; sciscitaren-
tur, hanc eis subindicauit, quod fides eos desiceret,
dicens, propter incredulitatem vestram. Et Paulus
de eadem dicebat : Si habuero fidem ita ut montes
transferam. Et Petrus cum periclitaretur ne merge-
retur pedibus per mare incedens, eandem increpa-
tionem audiuuit à Christo , Exigua fide prædite cur
haefitabas? Itaq; fides dicitur quā miracula & prodigia
patruntur. dicitur item fides quæ nos ad agnitionem
dei perducit, ob quā quisq; nostrum fidelis vo-
catur: sicut ad Romanos scribens dicit: Gratias ago
deo meo per Iesum Christum , super omnibus vo-
bis, quod fides vestra annunciatur in toto mundo.
Ac rursum ad Thessalonicenses: A vobis enim per-
tonuit sermo domini, non solum in Macedonia &
Achaia, verum etiam in omni loco fides vestra, quæ
est in deum, dimanauit. Qualem igitur subindicat
in hoc loco fidē? Dubio procul fidem cognitionis:
id quod ex sequentibus patet. Credidi, inquit, qua
propter & locutus sum. Quid credimus? Quod qui
resuscitauit Christum, etiā nos resuscitabit per vir-
tutem suam. Sed quare eam vocat spiritum fidei, &
in donationum ordinem annumerat? Nam si dona-
tio est fides, & solius spiritus donum, non nostrum
meritum, neque increduli punientur, neque creden-
tes laudem promerebuntur. Talis enim est donatio-
num natura, non sunt coronæ neq; præmia. Donum
enim non est accipientis meritum, sed largitoris li-
beralitatis gratificatio. Hanc ob rem etiam discipu-
los iussit non gaudere eo quod dæmones eiicerent:
& eos qui in nomine suo prophetauerant, & virtu-
tes multas fecerant, expulit è regno cœlorum : quo-
niam ex suis meritis nullam habebant fiduciam, sed
ob solas donationes salui fieri volebant. Si igitur
etiam fides tale quiddam est, & nihil ex nostro con-
stulimus, sed totum est gratiae spiritus, & ipsa vltro
se in animas nostras ingessit, & nullam pro eareces-
pturi sumus mercede, quomodo igitur dicit ; Cor-
de enim

de enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem? Quoniam & eius qui credidit virtutis meritum est fides. Id quomodo fiat, alibi rursum subindicat dicens: Ei vero qui non operatur, sed credit in eum; qui iustificat impium, imputatur fides sua ad iustitiam. Quia non est totum gratię spiritus. Sic enim etiam patriarcham Abraham plurimis redimiuit laudum coronis, eo quod contemptis rebus praesentibus, praeter spem in spem credidit. Quā ob rem igitur spiritū fidei vocat eam? Illud nimirū ostendere volens, quod initio credere, & parere vocanti, nostrae est bonae mentis. at postquam iacta fuerint fidei fundamenta, iam opus est auxilio spiritus, ut in nobis perpetuo maneat inconcussa & insubvertibilis. Neq; enim deus, neq; spiritus gratia, nostrum praeuenit propositum: sed tametsi vocet, expectat ramen, ut sponte & propria voluntate accedamus, ac tum demum nobis suum exhibeat auxilium. Quoniam enim diabolus posteaquam ad fidem accessimus, continuo subrepit volens egregiam hanc radicem euellere, & zizania properans interserere, geranumq; ac purum semen ladedere, opus tum habemus auxilio spiritus, ut quemadmodum strenuus agricola animae nostrae insidens, multa cura et prouidentia nouellam fidei plantam vndiquaq; muniat. Ideo Theffalonicensibus quoq; scribebat dices: Spiritū ne extinguatis. Certū quippe est quod accidente spiritus gratia, inuincibiles malo dæmoni atque omnibus eius insidiis erimus. Nam si nemo potest dicere dominū Iesum nisi in spiritu sancto, quanto magis fidem tutam & radicatam non poterit habere nisi in spiritu sancto? At quomodo poterimus allicere auxiliū spiritus, eiq; persuadere ut apud nos manere velit? Per opera bona & optimā viuendi rationem. Sicut enim lucernae lumen oleo retinetur, et consumpto eo ipsum quoq; vnā consumptum evanescit: ita etiam spiritus gratia, quantisper habemus opera bona, & crebris eleemosynis animam rigamus, manet non aliter quam flamma oleo retenta:

BB 5 quæ

quæ si non adfint, recedit à nobis & abit: quod etiā quinq̄ illis virginibus accidit. etenim illæ post multos labores ac sudores, cū nullū haberēt ex sua benignitate præsidium, non potuerunt apud se retinere spiritus gratiā: atq; ideo sunt à thalamo repulsi, vocēq; illam terribilem audierunt: Discedite, nō noui vos: quæ vel gehenna fuit gratior propter hoc etiā stultæ sunt appellatae: & merito. quoniā cū impotentia ores cupiditates vicissent, à minus valida sunt visæ. Naturæ violentiā superauerunt, rabidā insanīā frenauerunt, cupidinum fluctus sedauerunt, in terra degentes angelicā vitā vixerūt, corpore vestitæ incorporeas virtutes æmulatae sunt, & post tantos labores pecuniarū cupiditatē non superauerunt: Stultæ reuera & insensatæ: quapropter ne venia quidē dignæ sunt habitæ. Lapsus enim earū socordiæ fuit solius. quæ enim in tanta flamma fornacem potuerant cupidinum extinguere, & ultra septa transfilient, & plura q̄ iussæ erant præstiterant: nulla enim lex virginitatem præcipit, liberæ hoc voluntati auditorum relinquitur: post hæc omnia victæ sunt à pecunia: quo quid esse miserabilius potest, si propter paululū argenti coronā ē capite proiicias? Hæc dico non quo manus virginū dissoluā, neq; q̄ virginitatem extinguere velim, sed ne inutiliter currant, ne post plurimos sudores corona priuatæ & pudore plenæ ex harena discedant. Bona res est virginitas, & maius q̄ pro naturæ viribus meritum; sed bona hæc res & magna & naturam superans, nisi benignitatem habeat adjunctam, ne in vestibulum quidem thalami ingredi poterit. Atq; hic mihi confira benignitatis vim & eleemosynæ potentiam. Virginitas sine eleemosyna ne in vestibulum quidem thalami perducere potuit, eleemosyna vero vel si ne virginitate alumnos suos cum magna laude in regnum ante conditū orbem præparatum manu deducit. Hæc siquidem quoniam largā eleemosynam non exhibuerant, audiunt: Abite, non uouí vos. Illi vero qui sitientem potauerunt, & esurientem aluerunt

funt Christū, quamvis virginitatem non proferret
in medium, audiunt: Venite benedicti patris mei,
possidete regnū paratū vobis ab exordio mūdi. Et
merito. Qui enim virginitatem seruat, & ieiunat, si
biipsi vtilis est: qui verò miseretur, cōmunis est nau
fragorū portus: proximorū paupertatem subleuās,
& alienis necessitatibus succurrens. Cæterū ex be
nefactis quæcunq; ad aliorū vtilitatē fuent, ea potis
simum laudem promereri solent. Et vt scias q; talia
præcepta præ cæteris deo curæ fuerint, de ieiunio et
virginitate differeis regni cœlorum meminit: vbi
verò de eleemosyna & liberalitate, & vt nos miser
cordes exhibeamus præcipit, longè amplius quam
regnum cœlorum præmium proponit: Vt siatis, in
quit, similes patris vestri, qui in cœlis est. Illæ enim
potissimum leges hominem similem deo reddunt,
quatenus deo similem fieri hominem licet, quæ ad
publicam vtilitatē faciunt. Et hoc significans Chris
tus dicit: quia solem sūti oriri facit super bonos ac
malos, & pluit super iustos ac iniustos. Ita vos quo
que pro sua quisq; virili facultatibus vestris in com
munem fratrum vtilitatem vtendo, imitamini eum
qui bona sua proponit ex æquo omnibus. Ingēs est
virginitatis dignitas, quo magis plausibilem eam
fieri cupio. Est enim dignitas virginitatis, non solū
abstinere à nuptiis, verum etiam benignum esse, &
fratrū amantē, & pronū ad commiserationē. Quæ
enim est vtilitas virginitatis cum crudelitate? quid
lucrī extēperantia cū inhumanitate cōiuncta? Non
es capta corporum concupiscentia, sed capta es cu
piditate pecuniarum. non es admirata hominis faci
em, sed admirata es aurī pulchritudinem. Maiorem
aduersarium vicisti, sed minori & imbecilliori suc
cubuisti. Atque eo turpius victa es, ideo ne venia
quidem digna es, videlicet quæ tantam vim fusi
nuisti, & aduersus naturam reluctasti, ab auaritia
verò expugnata es, quam & mancipia sacerdotium
& barbari homines minimo negocio superare
valuerūt. Hæc igitur omnia scientes dilecti, siue in
coniugio

coniugio, siue in virginitate degentes, magna dili-
gentia eleemosynam exerceamus, quandoquidem
nulla alia ratione licet ad regnum cœlorum perueni-
re. Nam si virginitas absq; eleemosyna ad regnum
non valuit perducere, quodnam aliud benefactum
hoc efficere sine hac poterit, profecto nullum. Toto
igitur animo, totisq; viribus oleum affundamus lā-
padibus, idq; largiter ac indefinēter, vt hilare ac lar-
gum lumen permaneat. Nec pauperem respicias ac-
cipientem, sed deum redditum: non eum qui sti-
pem accipit, sed eum qui se tibi debitorem obligat.
Nam ideo alius accipit, alius reddit, vt accipientis
paupertas & calamitas ad misericordiam te flectat
ac compassionem: diuitiae verò reddituri, fideiuben-
tes etiam cum auctario solutionem futuram, bo-
no animo te esse faciant quod ad usuram attinet, &
ad largiorem eleemosynam proliciant. Quis enim
rogo centuplum recepturus, & de recipiendo securus,
non omnia sua libens eroget? Ne igitur parca-
mus pecuniae: imò verò parcamus pecuniae. Nā qui
facultatibus suis parcit, in pauperum manus eas de-
ponit, in thesaurū sacrosanctū, quō nec latrones, nec
sycophantæ, nec serui malefici, nec vllæ mortalium
insidiæ penetrare valeant. Quod si etiam his auditis
piget te ē bonis tuis non nihil erogare, & neq; centu-
plum recipiendum, neq; pauperis calamitas, neque
aliud quicquam flectere te potest, reputa quam mul-
ta peccaueris, ingredere in conscientiam delictorū,
excute omnem actam vitam, accurate errata tua co-
gnosce, & sis licet hominum omnium inhumanissi-
mus, certè pauore peccatorum omni tempore com-
pulsus, & remissionem propter eleemosynam spe-
rans, vel corpus tuum insuper impendes, nedum pe-
cuniam. Si enim sauci, & morbos corporales depel-
lere cupientes, nullis facultatibus parcimus, etiam
si indusium diuendendum sit vt ab infirmitate illa
liberemur: multo magis animæ infirmitatem & gra-
uissima peccatorum vulnera curaturi per eleemo-
synam, cum summa alacritate eam exerceamus.

Atqui

Atqui quoties ægrotas, non statim numerata pecunia liberaris à morbo, sed sæpenumero & sectione opus est & vstione, & amaris pharmacis, & fame, & frigore, & aliis grauioribus mandatis. hic autem non sic, sed satis est dare nummos in manus pauperum, & statim absolueris ab omnibus peccatis, sine villo vel dolore vel labore. Medicus enim qui anima curat non opus habet ut te inuisat, non instrumentis artis, non ferro aut igne, sed solus nutus sufficit, ac mox omnia peccata ab anima auferuntur & euanescent. Nō vides monachos istos qui solitariā vitam amplectuntur, & in vertices montium secedunt, quam duram viuendi rationem perferant. etenim cinerem sibi substernentes, & saccum induentes, & furca corpus degrauantes, & in casa inclusi, assidue cum fame luctantur, in fletu viuunt & vigilis intolerabilibus, ut partem aliquā peccatorū absulant. Tibi verò licet sine omni illo duro victu expeditā hāc & facilem pietatis viam ingredi. Qualis enim rogo, labor est, his quae adsunt frui, & quod superest in egenos insumere? Nā etiam si nulla merces esset proposita, etiam si non tā ampla retributio præfinita esset, an nō vel ipsa rei natura quantumvis inhumanis persuadere poterat, ut eo quod ipsis superest ad egenorum solamen vterentur? Nunc cū tantū coronarum, tantum retributionum, tanta peccatorū obliuio, per eleemosynam paretur, quam rogo excusationē habebunt qui pecuniæ parcunt, & animam suam in profundum peccatorum demergunt? Nam etiam si nihil aliud te moueat & excitet ad condolendum & ad dandam eleemosynam, saltem reputa quām incertus sit vitæ finis, & cogita quod etiam si pauperibus non des, morte tamen superueniente velis nolis tuas res aliis es cessurus. Ergo dispēsato diuitias tuas, & dum licet humanus esto. Extremæ enim vesaniæ fuerit, ea quibus vel inuitus aliis cessurus es, nolle indigētibus communicare vltro, idq; cum tanta bona ex hac benignitate tibi sint prouenientia. Ut vestra, inquit, copia succurrat illorum inope.

piæ. Quid est quod dicit? Maiora accipis quam das.
 Das sensibilia, accipis intelligibilia & spiritualia.
 Das pecuniam, accipis remissionem peccatorum.
 Liberas pauperē à fame, ille te liberat ab ira diuina.
 Retributionis hoc genus est et negociationis quod
 maiorem ac utiliorem redditum habet quam sumptu-
 tum, non solum remissionem peccatorū, verum etiā
 fiduciam erga deū, & regnum cœlorum, & bona il-
 la quæ neq̄ oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor
 hominis ascenderunt. An non igitur absurdum, q̄
 negotiatores nulli rei parcunt, idq̄ cum patrīa fere
 paribus permute soleant: nobis vero cum nō cor-
 ruptibilia & momentanea, sed incorruptibilia &
 sempiterna liceat pro nostris corruptibilibus ac mo-
 mentaneis commutare, non eandem quam illi dilig-
 gentiam adhibemus. Non ita fratres, non ita nostræ
 saluti male consulamus, sed moti exemplo Virginū,
 & eorum qui ducuntur in ignem paratum diabolo
 & angelis eius, eo quod non aluerint neq̄ potauer-
 int Christum, retineamus sancti spiritus ignē per
 largam benignitatem & profusas eleemosynas, ne
 circa fidem naufragiū faciamus. Fides enim opus
 habet auxilio spiritus ac præsentia, ut inconcussa
 permaneat: auxiliū autem hoc vītæ puritate moris
 busq̄ probatis retineri apud nos solet. Quare si cu-
 pimus fidem radicatam habere, viuendi ratione pur-
 a nobis opus est, quæ spiritum retineat, à quo tota
 fidei vīm dependere constat. Impossibile enim est,
 impossibile profecto, si vītā impurā habeas, in fide
 non vacillare. Certè qui de fato nugantur, & saluta-
 rem resurrectionem non credunt, ob malam consci-
 entiam & mores depravatos in hoc incredulitatis
 barathrum seipso præcipitauerūt. Et quemadmo-
 dū febre laborantes, dum volunt aestuationē depel-
 lere, saepe in frigidam fēse proiiciunt, & paulisper
 mitigato malo, grauiorem sibi ardorem accendunt:
 ita qui mala conscientia premuntur, & consolatio-
 nem aliquam querunt, nec tamen volunt per poenitentiam peccata
 abluere, ad fati tyrannidem & resurrec-

fūrēctōnis confūgunt abnegationē: atq; hoc pā
 Etō dum se in hac vīta frigidis rationib; paulisper
 consolantur, maiorem gehennæ flammā sibi accen
 dant, quandoquidem securiores hic facti, postq; il
 luc deuenerint videbunt pro suis quenq; peccatis
 debita supplicia persoluere. Et vt hoc verū esse scia
 tis, q; fidei robur mala opera vehemēter impediāt,
 audite quid Paulus dicat, ad Timotheum scribens,
 Ut milites inquit, egregiam militiam, habens fidē
 ac bonam conscientiam. Bona autē conscientia ex
 vita & operibus bonis contingere solet. Quam qui
 dam, inquit, repellentes, circa fidem naufragium fe
 cerunt. Rursum alibi. Radix omnium malorum est
 auaritia, per cuius cupiditatem quidam à fide aber
 rauerunt. Vides quōd tum illi propterea naufragiū
 fecerunt, tum isti ob hoc ipsum aberrauerunt: quo
 niam illi bonam conscientiam repulerunt, isti verò
 auaritiæ adhæserunt. Quæ quidem omnia cogitan
 tes magnam curam habeamus vītae q; optimē insti
 tuendæ, vt duplex nobis merces contingat, vna ex
 operum retributione, altera ex fidei robore. Sicut
 enim se habet esca ad corpus, ita recta vita ad fidē.
 Et sicut carnis nostræ natura sine alimento durare
 non potest, ita neq; fides sine bonis operibus. Fides
 enim sine operibus, mortua fides est. Vnum supera
 est dicendum. Quid est eundem? Non enim simpli
 citer dixit. Habentes spiritum fidei: sed quid? Habē
 tes eundem spiritum fidei. Et volebam quidē enar
 rare hoc quoque, sed quoniam video multa senten
 tiarum flumina ex nuda hac vocula prorumpentia,
 vereor ne multitudine eorum quæ dicenda essent in
 undarem omnia, atq; ita hæc doctrina nimia prolis
 xitate detrimenti aliquid acciperet. quapropter hic
 finem faciens sermoni, oro & obtestor, vt & que au
 diuistis, de honeste viuendo, de fide, de virginitate,
 de benignitate, de eleemosyna, diligenter obser
 uetis: & hæc bene in memoria retinentes ad ea quæ
 supersunt audienda presto sitis. Sic enim nobis soli
 dum erit ac inconcussum doctrinæ nostræ ædificiū,
 si pri

si prioribus in mente vestra bene fundatis ea quæ se
quuntur superstruxerimus. Deus autem qui nobis
dedit hæc dicere, & vobis cum alacritate audire, di-
gnos nos faciat ut & per opera fructum aliquè pro-
feramus, gratia, &c.

EIVSDEM DE EISDEM VERBIS, ET AD
uersus Manicheos & omnes qui Vetus testamen-
tum calumniantur, & à nouo separare conantur,
& de eleemosyna.

Apostolici vobis sermonis expositionem de-
beo iam diu, sed hoc debitum vos fortassis
estis obliti ob tēporis longitudinē, ego verò
non sum oblitus ob meum erga vos affectū.
Sic se habet charitas, vigilans est ac solicita: nec ada-
matos solū amatores in animo circumferunt, sed &
quicquid datus se promiserūt, magis meminerūt
q̄ ipsi qui promissa sunt recepturi. Eodē modo ma-
ter amantislima postq̄ mēsæ reliquias pueris suis re-
posuit, etiamsi illi fortè obliuiscātur, ipsa tamen me-
minit: easq; diligenter asseruatas deponit, & fame-
licos eis pascit. Quōd si matres erga liberos tā indul-
gētes sunt, tāto maiori cura et studio vestra charitas
nobis est prosequēda, quanto maior vis est spiritua-
lis partus q̄ naturalis. Quænā igitur fuit illa mensa,
cuius reliquias vobis seruauimus? Verba erāt Apo-
stoli, ex quib; tunc non parū nutrimenti spiritua-
lis perceperimus, quorū partē vestris mentibus indi-
dimus, partē in hodiernū distulimus, ne multitudi-
ne sermonū memoriam vestram obrueremus. Quę-
nā igitur sunt illa verba? Habentes autē eundē spiri-
tū fidei, sicut scriptum est, Credidi, propter quod lo-
cutus sum: etiā nos credimus, quapropter & loqui-
mur. De qua igitur fide sit sermo, vtrū de ea per quā
patrantur prodigia de qua Christus dicit, si habue-
ritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic,
Migra, & migrabit: an de ea quæ cognitionē in no-
bis gignit, iuxta quam omnes sumus fideles: tū qua
de causa spiritus fidei sit dictus, & quænā sit hæc fi-
des; hæc oīa pro viribus apud vestram differuimus
charie.

charitatē, atq; interim etiam de eleēmosyna verba fecimus. Cum verō superesset disquirendum, quam obrem dictū sit, eundem spiritum fidei, & præ multitudine eorum quę iam dixeram nō daretur etiam hæc verba diligenter enarrare, ideo in præsentē diē ea reposuimus, & nunc illud debitum vobis repræsentatur venimus. Cur igitur dixit Eundem? Magnam cognitionē noui testamenti & veteris vult ostendere: ideo Prophetę etiā verba subiūgit: Sicut scriptū est, Credidi, propter quod locutus sum. Hoc autem iam dudum & ante multas ætates Dauid dixerat: quod nūc Paulus adduxit, indicans quod eadem spiritus gratia, & tunc in illo, et nunc in nobis, fidei vim radicauit. Idem, inquit, est fidei spiritus, qui in illo locutus est, & in nobis operatus. Vbi nunc sunt qui vetus testamentum criminantur, qui corpus scripturæ dilacerant, qui alium nouo, alium veteri testamento deiñ attribuunt? Audiāt Paulum impia ora obturantem, impugnatrices dei linguas cohibentem, ostendentem eundem esse spiritum tā noui q; veteris testamēti. Nam & ipsa nomina magnam nobis testamentorum consonantiam significant. Nouum enim ad differentiam veteris dicitur, & vetus ad differentiam noui, sicut & Paulus inq; dicendo nouam, antiquauit illam priorem. Nisi vero eiusdem essent domini, neq; hæc noua, neque illa vetus appellari posset. itaq; hoc ipsum nominū discrimen cognitionem vtriusque indicat: & differentia hæc non est in eorum essentia, sed in mutatione temporum. Solo enim tempore nouum à veteri distat: cæterū temporis differentia nullā dominij neq; mutationem affert neq; diminutionem: id quod & Christus indicauit dicens: Propterea dico vobis: omnis scriba eruditus in reguo cœlorum similis est homini patri familiās, q; depromit de thesauro suo noua & vetera. Vides diuersas quidem possessio-nes, idem verō dominium. Quemadmodum igitur ille potest depromere noua & vetera, cum sit vñus & idem paterfamiliās; ita hic quoq; nihil vetat eius.

) CC dem

dem esse dei tum nouū tum vetus testamentū. hoc ip-
sum euim maximē indicat eius diuitias & abundan-
tiā, quōd nō solum noua possideat, verū metiā in ve-
teribus abundatiā p̄r̄ se ferat. Itaq; differunt tantū
inter se testamenta, at non pugnant, neq; sunt cōtra-
ria. Vetus enim ex novo sit vetus. Hoc autem nō pu-
gnāt, neq; contrarietatis, sed differentiæ tantum
modo. Ego autē addo, quōd etiamsi contrariae essent
leges veteris legib; noui, asseuerarem ne sic quidē
alium deum fuisse superinducendum. Si enim eodē
tempore, eisdem hominib; in eisdem rebus ver-
santibus, eadem munia obeuntibus, cōtrarias leges
statuisset, rationem fortassis aliquam habere potui-
set commentum ipsorum. Quōd si aliis illæ, aliis hæ
scriptæ sunt, alio tempore illis, alio his, aliter se ha-
bentibus illis hominib; aliter his, quid necesse est
propter legum differentiam duos contrarios legisla-
tores inducere? Eisdem nullam necessitatē video,
ipsi proferant, si habent quod dicant: sed nihil habe-
re possunt. Namq; & medicus sæpen numero multa fa-
cit, sed non contraria ratione, imò eadem & conve-
niente. Sæpe enim vrit & non vrit, secat & nō secat
vnum & idem corpus: nunc amara, nunc dulcia
pharmaca ad bibendum offert: & facit quidem con-
traria, sed ratione simili atq; eadem. Vnum enim fi-
nem spectat, nimirum ægri sanitatem. An non igi-
tur absurdum est, medicum quidem non incusare,
quōd multa contraria faciat circa vnius corporis
naturam, Deum autem criminari quōd diuerso tem-
pore, diversis hominib; diuersa mandata dederit.
Demonstratum est igitur quōd non erat incusan-
dus, etiamsi leges inter se fuissent contrariae. Ut au-
tem sciamus non esse contrarias, sed diuersas tantū,
age ipsas leges in medium producamus. Audiuitis
inquit, quōd dictum sit antiquis, Non occides. Hæc
lex est vetus, videamus nunc nouam. Ego autem
dico vobis, quicunque irascitur fratri suo temere,
obnoxius est gehennæ incendio. Hæc cine sunt obse-
cro contraria mandata? Et quis hoc diceret morta-
lium

lum, modo rationis compos' t' Si enim priore ve-
tante occidere, posterior iuberet, fortasse aliquis in
his verbis antinomiam esse diceret: Nunc cum illa
iubente non occidere, hæc iubet ne irasci quidem,
augetur prius mandatum, non adfertur contrarium.
Illa enim fructum malitiæ resecat, videlicet cædem.
Hæc verò etiam radicem ipsam euellit, nimirum ira
cundiam. Illa riuum tollit vitiis, Hæc fontem ipsum
exsiccat. Fons enim & radix cædis est furor & ira-
cundia. Illa lex naturam nostram posteriori paratio-
rem reddidit: Hæc superueniens quod reliquū erat
suppleuit. Quenam hæc est contrarietas, dum una
finem malorum, altera verò etiam principium extir-
pat? Illa manum puram facit à sanguine, Hæc mem-
tem etiam seruat à mala cogitatione. Hæc autem
conciinentium sunt legum, non pugnantium sicut
veritatis inimici adstruere conantur, non animad-
uertentes quanta hinc segniciæ ac negligentia na-
scatur occasio his qui noui testamenti deum substi-
tuunt: quæ quidem blasphemia in caput illorum
vertat, qui nobis hac de re verba faciendi necessita-
tem imponunt, importune se nostris negotiis inge-
rentes. Quæ autem dico, sic vobis clariora faciam.
Lactis alimento adsimilis est veteris Testamenti
educatio, solido verò cibo noui Testamenti philo-
sophia. At nemo ante lactis alimoniam solidum ci-
buin adhibet: quod quidem noui testamenti Deus
fecit, si non idem est qui etiam vetus prodidit. Pri-
us enim quam lacte nutriri, hoc est legis discipli-
na, ad solidum nos cibum adduxit. Non huius au-
tem solum, sed maioris etiam criminis eum reum
faciunt, quandoquidem post quinques mille de-
mum annos, aut plures, prouidentiam nostri gene-
ris suscepit. Si enim non idem erat qui per prophe-
tas & patriarchas & iustos homines res nostras
dispensabat, sed alter quispiam ab hoc aliis, sero
admodum & tarde videbitur nostri prouidentiam
aggressus, quasi per anteactorum pœnitentiam ad
se reuersus: quod quidem tantum abest à Deo, vt

nec in vnum quemuis è vulgo hominèm cōpetat, tanto tempore tam multis perire permisssis, in extre mis demum seculis ad paucorum quorundam prouidentiam ac curam accedere. Vidēsne quantis blasphemias deum faciant obnoxium isti, qui alium nō ui testamenti legumlatorem dicunt, alium veteris: quæ sanè omnes euanescunt, si vnum vtriusque testamenti assentiamur esse deum. Sic enim apparebit cōordine & bona ratione res nostras dispensebantur, tunc quidem per legem, nunc autem per gratiam: & non recens neq; nuper, sed iam inde ab initio & à prima usq; die nostra omnia gubernet. Quo autem magis eorum ora obstruamus, age iam testimonia tuū prophetarum, tum apostolorum adducamus, clamantium quod vnu est vtriusque testamenti legislator. Procedat igitur Hieremias ille in vtero sanctificatus, & probet hoc manifeste, vnu esse eundemq; deum tum noui testamenti, tum veteris. Quid igitur is dicit, ex persona legislatoris clamantis? Testabor vobis testamentū nouū, nō sicut testamentū quod testatus sum patribus vestris. Itaq; qui nouum testamentum dedit, idem est deus qui olim vetus etiā ilud dederat. Hic sanè Pauli quoq; Samosatēsis sectatoribus ora sunt occusa, qui negant ante secula fuisse vni genitum dei. Si enim ante Mariæ partū, & ante quam in carne se videndum præberet, non erat, quomodo legem ferebat cum non esset? Quomodo autem dicebat: Testabor vobis testamentū nouū, nō sicut testamentū quod testatus sum patribus vestris? quomodo enim testamentum dabat patribus eorum cum nondum esset? vt illi quidem affirmāt. Sed contra Iudæos quidem, eodemq; morbo labores Paulianos, idoneum est quod opponatur prophetæ huius testimonium. Ut autem etiam Manichæorum ora cohibeamus, ex nouo testamento adducamus testimonium, quandoquidem vetus nihil pendunt: imò vero etiam nouum, cui quamuis honorem habere videri velint, nō minore tamen huic illi alteri iniuriā inferūt, uno quidē modo quod dum

dum illam conuellunt, huius quoque autoritatē la-
befactant. Nō parum enim veritatem eius illustrat
veteris testamenti prophetarum prēconia, quos isti
auersando non intelligunt non minore apostolos q̄
prophetas contumelia se afficere: vnam inquam, no-
nō testamento iniuriā faciunt istam. Alio verò mo-
do iterum, quod bonā ex eo partē refecant. attamen
tanta est eorum quae in illo continenter vis, vt vel
ex ipsis reliquiis facile maleficium istorum deprehē-
datur. Refecta enim membra clamant, & pristinum
cum suis membris consensum indesinenter requi-
runt. Quomodo igitur demonstrabimus veteris &
noui testamenti vnum esse legislatorē? Ex ipsis apo-
stolicis verbis, quae in suis codicibus reliqua esse
voluerunt: quae tametsi prima fronte videantur ve-
tus illud accusare, nō mediocriter tamen id commē-
dant, & diuinis oraculis cœlitus proditum esse indi-
cant. Et hoc sancti spiritus sapientia factū est, vt ac-
cusatores legis allecti primā facie verborum, impru-
dentes & inuiti adscriptam eius defensionē recepe-
rint: quam si vellent ad verum excutere, haberēt ser-
monem quem sequerentur: quod si in incredulitate
permanerent, nullā sibi in posterum veniā spē relia-
quam facerent: vt qui etiā illis quae alijs recipere vi-
dentur, fidē in ipsorū perniciē abrogarent. Vbi igit̄
nouū testamentū suarū acveterū legū eundem auto-
rē esse testatur? Et alibi quidem nō uno loco: nos ta-
men data opera eā textus partē adducemus, que vel
in Manichæorū codicibus hactenus mansit incolu-
mis. Quænam hæc? Dicite mihi, inquit, qui sub lege
vultis esse, legem non auditis? quod Abraham duos
filios habuit: vnum ex ancilla, alterum è libera: Au-
diuerunt hæretici vnum habuisse ex ancilla, & con-
festim accurrerunt. rati enim his verbis legis accusa-
tionem contineri, excerpta è reliquo contextu,
tanquam pro se facientia retinent. Age igitur ex
hoc ipso loco ostendamus eundem esse legislatorē.
Abraham duos filios habuit, vnum ex ancilla, alte-
rum ex libera. hæc autem sunt, inquit, per allegoriā

CC 3 dicta.

dicta. Quid est per allegoriam dicta? Figuræ eorum quæ sub gratia gererentur erant quæcunq; sub lege siebant. Sicut enim illic duæ mulieres. ita hic duo testamenta. Primum in hoc apparet cognatio noui cum veteri, quod illa horum figuræ erant. Figura enim veritati non contraria est, sed cognata. Quod si veteris illius deus noui huius deo cōtrarius esset, haudquaquam per illas mulieres noui præcellentiam præfigurasset. Quod si ille præfigurauit, par erat Paulum non abuti hac figura. Sin autem dicant, quod ad Iudaicam infirmitatem se demittēs hoc faciebat, oportebat eum etiam Græcis prædicantem figuras Græcorum adducere, & rerū apud Græcos gestarū historias commemorare. Sed hoc nusquam fecit, & meritò. Illa enim nihil cum veritate cōmune habebant, hæc autem dei leges erant, & oracula. Quapropter magna cognatio veteribus illis cū nouo testamento intercedit. Primum igitur argumentum hoc est, vetus testamentum modis omnibus cum nouo consonare. secundum autem illo non minus, ex ipsa historia. Quemadmodum enim tunc duæ mulieres erant vnius viri: ita nunc duo testamenta. vnius legislatoris. Si enim alius esset noui, alius veteris, superuacaneum erat hanc historiā adducere. Neque enim alium habebat Sara, alium Agar, sed utraque vnu & eundem. Itaque dicendo, hæc enim sunt duo testamenta, nihil aliud dicit q; quod eundem habeat legislatorem, sicut illę vnum virum Abraham. Sed altera quidem erat serua, altera vero libera. Quid tum hactenus enim quærebatur, an vnu vtriusq; sit legislatot. Recipient igitur prius hoc, ac tum demum ad illud alterum eis respondebimus. Si enim eos hoc ut admittant, ac nobis assentiant, coegeris, vniuersum illorū dogma corruet. Comperio enim etiam veteris testamenti eundem legislatorē esse, sicut revera est, finem habebit omnis illorum ac nostra controuersia. Attamen ne vel hinc turbemini, aduertamus diligenter hæc verba. non enim dixit, vna quidē serua, vna vero libera: sed, vna quidē in seruitu

seruitutem gignens. nec statim serua est, quæ in seruitutem gignit: & hoc ipsum ad seruitutem natum esse, non parentis est crimen, sed parvulorum qui naſcuntur. quoniam enim sua malitia seipſos libertate priuauerunt, & à iure ingenuitatis exciderunt, non secus quam malæ frugi mancipia tractauit eos Deus, terrore cōtinuo pœnisq; ac minis castigās. quin & hodie multi patres liberos suos non vt filios, sed vt seruos, metu coercent: quæ culpa non parentum est, sed filiorum, qui causa fuerunt parentibus vt seruilem in modum ab eis educarentur. Eundem ad modum etiā Deus eius temporis populum terroribus ac minis erudiebat. nō aliter quam nullius frugi seruum, nec tamen hæc Dei culpa fuit, aut legis, sed Iudæorū respuentium frenum, & durioribus luspatiis opus habentium. Siquidem in ipso veteri testamento multos reperire licet, qui non ad eandem sint tractati disciplinā, vt Abel, Noë, Abrahā, Isaac, Jacob, Ioseph, Moses, Elias, Elissæus, & omnes qui noui testamenti instituta sunt æmulati. Non enim terrore ac pœnis, nec minis ac mulctis, sed amore dei & feruenti erga illum affectione tales sunt rediti quales fuerunt. non enim opus habebant mansatis. neque præscriptis & legibus, vt virtutē sectarentur ac vitia fugerent: sed vt ingenui & liberali ingenio filii, agnoscentes suā conditionem, absque metu vlo aut castigatione in virtutis castra se contulerunt. reliquum verò vulgus Iudæorum quoniā ad malitiam defecerant, legis freno necessario coercendi fuerunt. Ideoq; posteaquam vitulum finixerunt, & sculptile adorauerunt, tum demum audierunt, Dominus Deus tuus Dominus unus est. Posteaquam cædes patrauerūt & vxores proximi stuſprauerunt, tunc audiuerunt, Non occides, non committes adulterium: & simili modo reliqua omnia. Itaq; nō est vituperiū legis quod punit & mulctat, & sicut nequam seruos emendat ac castigat, sed præconium insigne, nec vulgaris laus, quod eos qui ad extremam malitiam prolapsi fuerant, potuit

austeritate sua liberare à viciis, mollireq; & obſer-
quētes facere, ac venturæ gratiæ præparare, atq; ad
nouam hanc modeſte ac moderate viuendi rationē
ceu viam quandā sternere. Idem enim ſpiritus tum
in veteri testamento tum in nouo diſpensabat om̄
nia, licet diuerso modo. Hoc eſt cur Paulus dicit: Ha-
bentes autem eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum
eſt, Credidi propter quod locutus sum. Nec ſolum
propter hoc dixit eundem ſpiritum, ſed & ob alia
non leuiorem cauſam: quam volebam quidem
nunc afferre, ſed veritus ne pluribus grauati iam
dictorum obliuiscamini, in aliam diem vobis eum
ſermonem feruabo: interim hortatus ut præſentem
totum in memoriam recondatis, atq; diligenter reti-
neatis, vtq; virtutes Christiauas cum dogmatum
puritate coniungatis, vt ſic fiat integer homo dei,
ad omne opus bonum præparatus: quandoquidem
nihil nobis profuerit recte ſentire, ſi vita interim fu-
erit malis moribus viciata: quemadmodum contrā
nihil prodeſt vita incorrupta niſi accedat fidei quo-
que ſynceritas. Ut igitur integrum utilitatem conſe-
quamur, utrinque nobis prouideamus, fructus etiā
generosos proferentes, & cum primis eleēmosynā,
de qua etiam nuper ad vos verba feci, magua cum
largitate atq; alacritate illā exercētes. Qui enim par-
ce ſeminat, ait ſcriptura, parce & metet: & qui ſemi-
nat cum benedictione, cum benedictione & metet.
Quid eſt cum benedictione? cum magna largitate.
Hic quidem in rebus ſecularibus tam messis quam
ſementis eſtrundem eſt ſeminum. nam qui triticum
hordeum ſpargit, aut aliiquid ſimile, messis tempo-
re idipſum genus eſt messurus. at in eleēmosyna
non idem viſu venit: ſed ſpargis argento, & colli-
gis fiduciā erga deum: das pecuniā, & accipis re-
miſſionem peccatorum: præbes panem ac veftem,
& pro hiſ regnum cœlorum tibi paratur, bonaq; il-
la infinita, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit,
nec in cor hominis ascenderunt: & quod eſt omniū
bonorum ſumma, ſimilis efficeris deo, quatenus id
homins

homini est possibile. Nam cum de eleemosyna & benignitate differuissest Christus, subiunxit: ut efficiamini similes patri vestro cœlesti, quia solem suum oriri iubet super malos ac bonos, & pluit super iustos ac iniustos. Tu non potes oriri iubere solem, neq; imbræ immitttere, neq; beneficis esse in orbem terrarum tam longè lateq; patentem? Vt tere facultatibus tuis ad beneficentia, & factus es similis ei qui solem suum oriri iubet, in quantum hominem Deo similem fieri licet. Animaduertite diligenter quæ dico: super malos ac bonos, inquit. Ergo tu quoq; quietes eleemosynam facis, ne vitâ examines, neq; mortuum rationem reposcas. Eleemosyna enim, hoc est miseratio ideo dicitur, vt etiam indignis præbeamus. qui enim miseratur, nō recte viuentem sed peccantem miseratur, nam qui recte viuit laude est dignus & corona, qui vero peccat, venia & misericordia. quapropter hac quoq; parte deum imitabimur, si etiam malis benignitatem nostram non subducamus. Considera enim quām multi orbem terrarū habent blasphemii, scelerati, præstigatores, omnibus vitiis referti, attamen hos quoq; per singulos dies enutrit Deus, docens nos vt vniuersos homines beneficentia complectamur. Nos verò omnia cōtrario modo facimus. non solum enim malos & improbos homines auersamur, verumetiam cū sanus quispiā nos accedit, aut propter bonitatē, aut propter libertatem, fortè etiam propter pigritiam, vt & hoc ad dam, in paupertate viuens, probra, contumelias, & innumera in eum iaculati dicteria, vacuis ipsum manibus remittimus. Hoccine iussus es o homo, obiugare tantum ac increpare egenos? Miserari ac subludare paupertatem eorum iussit Deus, non rationem reposcere ac conuiciari. Sed vis illius mores corrigeret, & hominem inertem à segnicie sua reuocatum ad opus aliquod applicare. Da prius, ac tū demum increpa, vt non crudelitatis suspectus sis, sed benignitatis laudem reportes. Eum enim qui nihil dans tantum approbat, auersatur pauper, & inique fert,

CC 5 ac ne

ac ne aspicere quidē sustinet. & merito. Putat enim non quod bene sibi velit, sed quod dare nolit, obiurgatorem eum esse: ita ut reuera est. qui verò posteaq; dedit obiurgat, facit ut libenti animo obiurgatio sua recipiatur: eo quod nō propter inhumanitatem, sed propter benevolentiam increpationem adhibere videatur. Sic etiam Paulus fecit. Cum enim dixisset Qui non vult operari, ne edat: adiungit exhortationem dicens: Vos autem bonum facientes ne deficiatis. Atqui hæc præcepta contraria esse videntur. Si enim otiosos non oportet cibum capere, quomodo iubes bene talibus facere. Sed nō sunt cōtraria: absit. Ideo enim hoc dixi, inquit: Qui non vult operari ne edat, nō ut eos qui alioqui largituri erāt, auerterem a danda eleēmoyna, sed ut in otio viuentes a segnoscie sua reuocarem. Itaq; cum dicit, ne edat, illos extimulat ad laborem, comminatione hac territos. cum verò dicit, bonum faciētes ne deficiatis, hos excitat ad beneficentiam, vtili exhortatione impulsos. ne enim retraherent manus auditio qua illi cōminatio-ne feriantur, ad beneficentiam his verbis illos provocat: Bonum faciendo ne deficiatis. Itaq; etiam si otioso des, bonum fecisti. Idem agit & in sequenti contextu. Cum enim dixisset: Siquis non audit ser-mones nostros, hunc per epistolam indicate, & ne cōmisceamini illi: atq; hoc modo hominem eiecisset ex ecclesia, rursum alio modo eum reconciliat, reducens in gratiā cum eis a quibus electus fuerat. quas propter hæc verba subdit. non ut inimicum existi-mate, sed vt fratrem. Quemadmodum igitur cū di-xisset, si quis non vult laborare ne edat, illos certe qui possunt, curā eorum habere iussit: ita etiā hic po-stequam dixit, ne cōmisceamini illi, non alienauist ab eius cura auditores, sed iubet vt diligenter eum suscipiant, dicens: non ut inimicū existimate, sed vt fratrem. reliquisti eius consuetudinem, sed ne relin-quas de eo solitudinem. exclusisti eum a cōuentu, ne excludas a charitate. etenim hoc ipsum affectu cha-ritatis mandaui, vt hac separatione factus melior,

matu

mature ad reliquum corpus reuerteretur. quādoqui-
dem etiam patres domo sua filios expellunt, non vt
perpetuo foris maneant, sed vt hac castigatione mo-
destiores facti, domum postliminio reuertantur. at-
que hæc sufficient ad illos qui pigritiam aliis obii-
cere solent. Verum quoniam multi alia habent ver-
ba quibus se excusent, plena crudelitatis ac inhuma-
nitatis, necesse est vt illa quoque redarguam, nō vt
excusationem eis adimam, sed vt persuadeam omis-
sa vana & inutili, ad veram & apud Christi tribu-
nal profuturam defensionem operibus ipsis exerce-
ri. Quæ est igitur illa vulgarium hominum frigida
ac inutilis defensio. Alendi sunt, inquit, liberi, rei fa-
miliaris gerenda est cura. Vxorem alo, necessarios
sumptus multos sustineo. quamobrem nō suppetit
vnde obuios subleuare possim. Quid ais filios alis,
& ideo non est vnde venientes ad te subleues? Imo
propter hoc ipsum subleuandi sunt egeni, vt exi-
guia pecunia dominum qui eos tibi dedit proprie-
ties, vt etiam post mortem tuam patronum illis re-
linquas, vt eis magnum fauorem cœlitus concilies,
& ex illa pecunia sumptus Deo gratos faciens.

An non vides quod multi homines præpotentes ac
opulentos, nihil alioqui ad suum genus attinen-
tes, testamento sæpe inferuerunt, & liberis suis co-
hæredes fecerunt? nihil ob aliud quam vt securi-
tatem filiis modica pecunia pararent: idque cum in-
certum esset, quoniam affectu filios illos cohære-
des essent prosecuturi. Tu vero cum scias humani-
tatem, bonitatem, & æquitatem tui domini, ex-
pertem eum tui testamenti facies? non facies eum
cohæredem liberorum tuorum? Hoccine est aman-
tissimi patris officium? Nam si prolis tuæ curam
geris, relinque illis chartulam scriptam, in qua De-
um debitorem habes. hæc maxima hæreditas, hoc
decus est, hæc securitas. Induc eum in terrenam hæc
hereditatem, vt te vna cum tuis liberis in cœlestem
illam hæreditatem inducat. hic hæres nobilis est,
humanus, bonus, potens, diues, quare nihil est cur-
eius

eius societatem suspectā habeas. Ideo etiam semensis
tis vocatur eleēmosyna, quia res hæc non tam sum-
ptus est quam reditus. Tu autem quando seminandum
est nō magni facis quod euacuas fructuum ve-
terum promptuaria, sed ad messis futuræ fructū spe-
ctas, idq; cum euentum nescias. nam et rubigo, & ca-
lamitas, & locusta, & aëris intemperies, quandoque
spes nostras frustratur. cum verò in cœlum est semen
faciendum, vbi nullæ sunt tempestates, nullæ insi-
die, nulla læsio, tergiuersaris ac procrastinas. Et quā
speras veniam, qui in terram seminādo confidenter
& alacriter id facis: cum verò in manum dei semi-
nandum est, cessas & negligis? Nam si terra reddit
quod sibi est creditū, multo magis dei manus, quæ
cunque acceperit, magno cum fœnore est redditura.
Hæc igitur scientes non respiciamus sumptū quan-
do eleēmosynam facimus, sed eum qui inde spera-
tur prouentum: imò etiam præsens lucrum. non so-
lum enim in regno cœlorum hospitium præparat,
sed in præsenti etiā vita securitatem adfert & abun-
dantiam. Quis hæc pollicetur? Ipse qui præstare po-
test dominus. Dicit enim: qui sua pauperibus largis-
tur, centuplum accipiet in hoc seculo, & vitæ æter-
næ hæreditatem habebit. Vides retributionem in
vtraq; vita cum magno fœnore recipiendam? Ne
igitur cessemus, neque procrastinemus, sed per sin-
gulos dies eleēmosynæ fructum percipiamus, vt &
in præsenti seculo rebus secundis fruamur, & futu-
ram vitam consequamur: quæ nobis omnibus con-
tingat gratia & benignitate, &c.

EIVSDEM DE EISDEM VERBIS, ET QVA
de causarebus bonis omnes ex æquo fruantur,
& de eleēmosyna.

CVm priore conuentu, & qui illum præces-
serat, vnum Apostoli dictum suscepérimus
exponendum, in eius enarratione totum fer-
monem consumpsimus, & hodie quoq; in
codem versari proposuimus. hoc autem data ope-
ra facimus, ad vestram utilitatem, non ad nostram
ostendimus.

ostentationem. non enim ut fecundum me & mul-
tiscium ostendam, sed ut Pauli sapientiam vobis
aperiam, tum vestram alacritatem excitem, ad hunc
modum eundem verso sermonem. nam & illius in-
telligentiae profunditas magis elucebit, si ex uno di-
cto tata nobis sententiarum fluenta proferat: & vos
cognito quod ex uno Apostoli verbo ineffabiles
sapientiae diuitias deponere liceat, non oscitanter
percurretis eius epistolas, sed hac spe inducti singu-
las earum sententias exquisita cura ac diligētia per-
scrutabimini. Si enim unum dictum triduo nobis
differendi materiam præbuit, quantum putatis the-
saurum nobis profunderet una quæpiam pars dili-
genter tractata ac considerata ne igitur delassemur,
prius quam totum quod supereft decerpserimus. Si
enim metallorum auri fossores, licet quantumuis di-
uitiarum inde exhauserint, nō prius tamen inde ab-
sistunt quam totum aurum auferat, multo maiorem
nos alacritatem ac diligentiam in perscrutandis di-
uinis eloquiis adhibere conuenit. Nam & nos au-
rum effodimus, nō sensibile, sed spirituale. nō enim
in metallis terræ, sed in spiritus metallis operamur.
Paulinæ enim epistole metallæ sunt spiritus & fon-
tes: metallæ quidem quia quovis auro preciosiores
nobis præbent diuitias: fontes vero quia nunquam
deficiunt, sed quantumlibet exhaustis, tantundem ac
multo amplius rursum affluit. & hoc euidenter de-
clarare potest totum tempus quod præteriit. si qui-
dem ex quo Paulus vixit quingenti iam elapsi sunt
anni, totoq; hoc tempore multi tum commētatores,
tum doctores ac interpretes, multa s̄epe inde exhau-
serunt, nec tamen repositas inibi diuitias exinanire
valuerunt. non est enim sensibilis hic thesaurus, &
idcirco non consumitur a multis effodientium ma-
nibus, sed augetur & multiplicatur. Et quid dico de
illis qui ante nos fuerunt? quam multi post nos di-
cturi sunt, ac rursus post illos alii, nec tamen deficiet
fontis in modū scatentes diuitiæ, neq; metallorum
hoc genus exhaustur. Spirituale enim est, & suap-
te na-

te natura nunquam omnino absumi potest. Quod est igitur illud dictum apostolicum? Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est, Credidi, quapropter locutus sum. Nuper igitur quæstia uimus qua nam de causa dixerit, eundem spiritum fidei, & vñā hactenus causam attulimus. erat autem hæc: vt ostenderet consonantiam veteris ac noui testamenti. Cum enim inuenitur idem fidei spiritus & Dauidis lingua mouisse, dicentem: Credidi propter quod locutus sum, & in Pauli anima operatus esse, satis appareat magnam esse prophetarum cum apostolis cognitionem, atq; ita necessario sequitur magnam esse veteris & noui testamenti consonantiam. Sed ne iterum eadem repetentes molesti vobis simus, age & alteram causam proferamus, ob quam dixit Eundem. iam tum enim alteram huius dicti causam promiseramus. Sed opus est vt excitemini: profundus enim est sensus quem charitati vestrae sum dicturus, & perspicaci anima opus habet, ingenioq; peracuto, quapropter obtestor vt summa attentione quæ dicēda sunt auscultetis. vestrum est lucrum, noster vero labor, sed gratuitum spiritus sancti donum, quo reuelate secreta neque qui dicit, neque qui audit desatigatur. reuelationem enim magna facilitas sequitur. Attendamus igitur cum diligentia: licet enim maiorem partem auribus prosequamini, si vel minimū dormitaueritis, interrupto semel contextu totum ignorabitis. Et quemadmodum his qui viam ignorant, & ductore opus habent, diu licet illum fecuti, si per negligentiam vel paululum ex oculis eum amittant, nihil prodest haec tenus secutos esse, sed consistunt ignari quanam sit progrediendum: ita etiam qui dicentem prosequuntur animo, etiam si attete doctrinam eius hauserint si paulisper tantū oscitanter audiant, toto intellectu amissio nō possunt amplius ad intellectus finem pervenire. ne igitur idem vobis accidat, omnibus quæ dicturi sumus pari tenore intendite, donec ad finem perueniamus. Dicturi igitur qua de causa dicat, Habentes

bentes autem eundem spiritum fidei, volens ostendere eandē esse vtriusq; testamenti fidem omniū bonorum matrem, paulò altius sermonem repetamus. Sic enim nobis causa euidentius apparebit. Quænā igitur est hæc causa? Magnū bellum circumsteterat fideles dum hæc dicebantur, bellum inquā graue & absq; vllis induciis. nam & ciuitates integræ & populi vndiq; in eos insurrexerāt, & tyrāni oēs insidia bantur, & reges cōtra eos armabātur, et arma mouebantur, & gladii acuebantur, & exercitus adornabantur, et omnia genera pœnarum ac suppliciorum excogitabātur. inde facultatum rapinę & cōfiscationes, & carceres ac mortes quotidianæ, tormēta, vincula, ignis, ferrum, bestiæ, patibula, rotæ, barathra præcipitia, & quicquid in perniciem fidelium excogitari poterat. ac ne intra hos quidem fines bellū se continuuit. nō solū enim ab inimicis excitabatur, sed ipsa etiam natura cōtra seipsum iritabatur. etenim liberis insidiabantur patres, & filiæ parentes exosas habebāt, & amici amicos auersabantur, et in cognationes ac familias bellum hoc latenter sese insinuabant: magnusq; tumultus erat per vniuersum orbem habitabilem. Et sicut nauis vndis insurgentibus, nibus concurrentibus, elisis tonitribus, caligine vndiq; nautas cingente, mari furente, beluis saeuientibus, piratis oppugnatibus, ipsis vectoribus inter se dissidentibus, haudquaq; euadere potest, nisi coelestis dextera magna illa ac potens discussio periculo & sedata tempestate in tranquillitatē reducat nauigantes: ita etiam tunc inter initia prædicationis accidit. nō solū enim externa tempestate pulsabātur, sed intus etiam plerunq; seditione laborabāt. Quis hoc dicit? Paulus ipse sic scribens: Foris pugnæ, intus timores. Et quod hoc verum sit, quodq; doctores pariter ac discipuli innumeris septi fuerint malis, & per oēs ex equo bellum hoc fuerit grassatū, eundem Paulū iterū testem adduco. Vestrę autē partes sunt meminiſſe omniū horum quæ dico, vt cognitis periculis ac temptationibus omnibusq; aduersitatibus quas

quas eius temporis fideles perferebant, tanto maiores gratias agatis deo, qui omnibus illis calamitatibus finem imposuit, & aberruncato bello, tranquillissimam pacem nobis confecit: ut nemo vel socrus pœnam effugiat, vel ob vitam recte actam extollatur. Neque enim perinde est si vnde quaque impugnatus & innumeris aduersitatibus obrutus generose subsistas, ac si in portu nunc sedes, & in summa securitate eundem animū praetereiras. Illorum enim conditio nihil melior erat quam eorum qui turbato mari iactantur: nos vero securius agimus quia in portum deuecti in columnes iam per ocium se reficiunt. quapropter neque propter bonam viuendi rationem extollamus, neque tentationibus cedamus, neque securitate ecclesiæ nostram ad segniciem abutamus, quin potius sobrii simus. ac vigilemus. Nam nobis quoque est lucta aduersus innatas concupiscentias. non insurgunt contra nos homines, sed insurgunt carnales voluptates. non impugnant nos reges atque tyranni, sed impugnat ira, vanæ gloriae, cupidio, inuidia, æmulatio, atque id genus alii affectus innumeris. Quando igitur illas tentationes evasimus, nec vel ab his vincamur operam demus. Ideo enim vobis in memoriam reuocavi illius temporis calamitates, ut nūc & qui affligitur, idoneam inde consequatur consolationem, & qui in securitate agit, in vicem illarum conflictationum acre contra absurdas cogitationes certamen suscipiat: propter nostrā enim admonitionem & consolationem ac tolerantiam illa omnia sunt scripta: quæ quidem necesse habemus nunc apud vos eloqui, & docere quantis aduersitatibus eius temporis fideles obseSSI fuerint, non doctores solum, verum etiam discipuli. Audi igitur quid dicat Paulus ad Hebreos scribentes: Memores estote priorum dierum, in quibus illuminati multum certamen afflictionum sustinuistis. Non enim ad breve tempus, sed mox ab ipso exordio prædicationis & doctrine insurrexerunt aduersus eos tentationes, & mox a suscepto baptismo periculis

riculis erant obnoxii At quomodo audi. Probris &
 afflictionibus velut in theatro expositi. Omnes enim
 despuebant eos, contumelias afficiebant, deridebant,
 vituperabant, fatuos vocabant ac insensatos, quod
 deserta patria viuendi formula, noua placita suscep-
 pissent. Quae quidem non parum valent ad commo-
 uendam animam, ni fides profunde sit radicata. Nihil
 enim æque animam mordet ac improperium, nihil
 æque tabefacit mentem ac dicteria & conuicia. nam
 multi viri per conuicia sunt saepe subuersi. Hæc au-
 tem loquor nunc, ut cum fiducia fidem teneamus. Si
 enim illi totius orbis conuicio non sunt subuersi,
 multò magis nostra ætate fides magna confidentia
 retinenda est, quando totus orbis ad nostras partes
 defecit. Quod autem illi non intra calumnias tantum
 & opprobria conuicia erga rabiem suam continuerint,
 audi quæ sequuntur. nam & direptionem, inquit, fa-
 cultatum vestrum cum gaudio pertulisti. Vides
 quod & bona eorum confiscabantur olim, & omni-
 bus præda erant expositi qui eos lædere cupiebant.
 Atq; hæc quidem ad Hebræos scribit. De Thessalo-
 nicensibus verò rursum aliud quiddam tale testatur
 Vos enim, inquit, imitatores facti estis Domini ac
 nostri, qui suscepistis sermonem hunc cum afflictione
 magna. Vide etiā hos affligi, neq; id simpliciter, sed
 afflictione magna. Vehemens tentatio, continuū pe-
 riculum, nec minimā quidem respirandi facultatem
 concedebat eis qui tunc temporis in certamine erāt,
 attamen cum hæc tolerarent, non inique ferebant,
 neq; animum despondebant, immo gaudebant etiam.
 Vnde hoc apparet? Ex verbis ipsius Pauli. Dicit
 enim: In afflictione magna, cum gaudio spiritus san-
 cti. nam tentatio pariebat afflictionem, gaudebant
 tamen reputantes quare tentarentur. Idonea enim
 erat consolatio, quod conscienti sibi essent propter Christum
 se hæc pati. Quapropter non tam demiror quod
 illo tempore affligebatur, quam quod affligi se pro-
 pter Christum lætabantur. Hoc enim generosæ ac
 Deum amantis animæ officium est, nimirum afflicti

ones & aduersitates ferre. Cæterū generose tolerare tentationem, atq; insuper gratias agere ei qui se tenari permittit, id demum summæ fortitudinis merito videri potest, animaq; vigilantis & quæ omnib. humanis affectibus sit superior. Nec hic tantum, sed & alibi docens quanta mala patarentur eius temporis fideles a familiarib. ac propinquis (hoc enim erat grauissimum) in hunc modum loquitur. Vos enim fratres imitatores facti estis ecclesiæ dei quæ sunt in Iudæa. Qua in re imitatores? quoniam & vos eadem estis perpeſsi a propriis contribulibus, sicut & illi a Iudeis. Ecce bellum, sed bellū ciuile, quod maiorem facit indignationem. Si enim inimicus exproubrasset mihi tulissem. Tu autem, inquit, vñanimis meus: id quod tum in figura contingebat. Quapropter nō mediocri opus habebant consolatione. Quod quidem Paulus cum videret, eosq; qui ad suam curam pertinebant laborare ac sudare animaduerteret quod cōtinuis calamitatibus degrauarentur, et alias super alias plagas ægrè sustinerent, vide quam variis modis animos eorum excitet, nunc quidē his verbis. Siquidem iustum est apud Deum, afflignantibus vos reponi afflictionem: nunc verò his: Dominus non longe abest, ne sitis solliciti. Ac rursum Cauete abiicitatis fiduciam vestram: nam patientia opus habetis, ut faciētes dei voluntatem, promissa bona reportetis. Deinde ad patientiam eos confirmans subinfert: Adhuc enim minimū quiddam superest dum veniat qui venturus est, & non diu moratur. Quem admodum puerulum plorantem, moleste ferentem, matremq; suam requirentem, affidens aliquis sic cōsolatur: paulisper adhuc expecta, & omnino tua mater aderit: ita etiam Paulus, videns ægrè ferentes, cōquerentes, aduentum Christi requirentes eius temporis fideles propter intolerabilem malorum vim, consolaturus illos dicit: Adhuc minimum quiddam superest dum veniat qui venturus est & nō diu moratur. Itaq; quod discipuli affligebantur, & plurima mala patiebantur, nec aliter quam agni destituti in medio

medio luporum vndiq; perfectionem sustinebant,
per hæc satis apparet. Ut autem sciatis quod etiam
doctores non minora, imo verò multo grauiora su-
stinebant (nam quo magis inimicos veritatis con-
tristabant, hoc plures eos infestabant) hoc quoq; ab
eodem qui superiora nos docuit audiems. Corin-
thiis enim scribens sic loquitur: Nemini vllam im-
pingendi occasionē dantes, ne reprehēdatur ministe-
rium nostrum: in tolerātia multa, in afflictionibus,
in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceri-
bus, in vagationibus, in laboribus, in vigiliis, in ie-
uniis. Vidisti quantum certamīnum enumeraue-
rit, quām crebras tentationes? Rursum eisdem scri-
bens, Ministri Christi sunt, inquit, vt insipiens lo-
quor, excellentius ego. Deinde volens nobis persua-
dere, quod multo præstantius sit propter Christum
affligi quām prodigia facere, & probationem adfe-
rens quod germanus sit apostolus, & præferendus
aliis non apostolis sed pseudoapostolis, non à mira-
culis per se æditis argumentatur, sed à continuis pe-
riculis in quib; versabatur, in hunc modum scri-
bens: in laboribus copiosius, in verberibus supra
modum, in carceribus abundantius, in mortibus fre-
quenter. à Iudæis quinques quadragenas plagas vna
minus accepi, ter virgis cæsus fui, semel fui lapida-
tus, ter naufragium feci: noctem ac diem in profun-
do egi: in itineribus sœpe, in periculis fluminum, pe-
riculis latronū, periculis ex genere, periculis ex gen-
tibus, periculis in ciuitate, periculis in deserto, peria-
culis in mari, periculis inter falsos fratres, in labore
& molestia, in vigiliis sœpe, in fame & siti, in ieju-
niis sœpe, in frigore & nuditate, præter ea quæ ex-
trinsecus accident. Hi sunt veri apostolatus chara-
cteres. Prodigia siquidem & alii sœpe fecerunt, nec
eis fecisse profuit, sed post omnia illa audiuerunt.
Abite, non noui vos. nemo verò eorum, qui eadem
quæ Paulus cōmemorare possunt, vocem illam vn-
quām est auditurus: Verū cum magna fiducia celum
cōscendet, bonisq; cœlestibus perfruetur vniuersis.

Fortasse prolixior visus est vobis sermo noster. Sed ne sitis solliciti, non sum oblitus promissionis, & statim ad illam reuertar. Hæc autem non temere longiore oratione prosecuti sumus, sed ut prolixiori verborum apparatu certius ac clarius doctrinā nostram approbaremus simulq; afflictorū animas consolaremur: ut quotquot in periculis versantur & temptationibus, idoneam nocti consolationem discedant, scientes quod socii Pauli per has afflictiones efficiantur, imo vero ipsius Christi angelorum domini. Qui autem afflictionum eius particeps est in hoc seculo, in illo particeps erit etiam gloriæ. ait enim: siquidem simul patimur, ut simul glorificemur. ac rursum: si sustinemus, ut simul etiam regnemus. Omnino enim necesse est ut fidelium genus afflictionibus prematur. Omnes enim qui volunt pie in Christo vivere, persecutionem patientur. ac rursum: Fili, dum accedis ad seruendum domino, praepara animā tuam ad temptationem. Recte fac, & persidura. Bella vero promissio, statim ab exordio in temptationes incidere. egregia vero exhortatio & consolatio, eius seruitutis pericula confestim degustare. Plane egregia simul & admiranda, & maximum lumen adserens. Quodnam illud? Audi quæ sequuntur. Sicut enim in igne probatur aurum, sic homines accepti in fornace temptationis. Quod autem dicit sic accipe. Sicut aurum igne examinatum purius redditur, pari modo etiā anima, quæ inter afflictiones versatur ac pericula, hilarior ac splendidior per illa euadit, omnemq; peccatorum maculam abstergit. Hinc est quod ad diuitem illum dicebat Abraham: Lazarus recepit mala sua; hic autem consolationem recipit. ac rursum Corinthiis scribens dicit: Propter hoc inter vos multi imbecilles & inualidi, & dormiunt multi. Etenim si nos ipsos diiudicassemus, haudquam iudicati fuissemus. At cum iudicamur a domino corripimur, ne cum mundo condemnemur. Quin & fornicatorem illum hac de causa tradidit in infernum carnis, ut spiritus saluus fiat ostensus.

ostendens quod tentationes & pericula salutem his
qui cum gratiarum actione illa perferunt, adferant,
purgationemq; animæ minime vulgarem. Itaque
quòd afflictiones & innumeræ calamitates pertu-
lerint fideles, tam discipuli quam doctores, ac ne mi-
nimum quidem respirauerint, variis omnium gene-
rum bellis vndiquaque circundati, satis hic noster
sermo declarauit, & plura etiam de hoc è sacris lite-
ris studiosi colligere possunt. Superest ut hæc ad
propositum nostrum adducamus. Quid autem pro-
posueramus dicere? Qua de causa Paulus dixerit,
Habentes eundem spiritum fidei. Cur igitur dixit?
Turbabat hoc discipulos, quòd grauia quidem in
re præsenti experiebantur, bona verò spe solum
concipiebant, & illa quidem iam aderant, hæc lon-
ge distabant: illa iam contingebat, hæc adhuc spe-
rabantur. Et quid mirum si initio prædicationis
quibusdam hoc vñu veniebat, quandoquidem &
nunc post tantum temporis spatium, post prædica-
tionem toto orbe propagata, post tot certa pro-
missionum argumenta, idem multis adhuc vñu ve-
nire solet. Nec hoc solum illos perterrebat, sed &
aliud quiddam, idq; non leue. Quod nam hoc? Co-
gitabant apud se, quòd in veteri testamento non ad
eum modum res hominum dispensabantur, sed vir-
tutis præmia confestim accipiebāt quicunq; iustum
ac temperantem viuendi rationem prætulissent. nō
enim post corporum resurrectionem, neque in futu-
ra vita, sed hic in præsenti vita omnes eis promis-
siones repræsentabantur. ait enim: Si dilexeris do-
minus Deum tuum, bene tibi erit, et multiplicabit
Deus armenta boum tuorum, & greges pecorum
tuorum, nō erit apud te infœcundum neq; sterile: nō
erit apud te languor neque ægritudo. emittebat Deus
benedictionem in promptuaria cellarum tuarum:
aperiet cœlum & dabit tibi pluuiam matutinam &
serotinam, continuabitur area vindemiæ, & vinde-
mia sationi, aliaq; multa simili modo eis promisit,
quaæ quidem omnia in præsenti vita eis reddidit.

DD. 3.   Si quis.

Si quis est acutior iam praeuidet solutionem. Quan-
 do igitur corporis sanitas, agrorum felicitas, libero-
 rum bonitas atque copia, senectus non inops, anni
 partium temperies optima, annonæ bonitas, imbris-
 um oportunitas, armentorum & gregum abundan-
 tia, omnia denique bona illis in hac vita repræsen-
 tabantur, nihilq; post hanc vitam & in futurum se-
 culum sperandum proponebatur: reputantes hæc fi-
 deles, quod maioribus quidem suis omnia bona
 præpedibus erant sita, sibi vero in futuram vitam
 præmia & coronæ reponebantur, & ex fide ipso-
 rum promissiones pendebant: delassabantur ac de-
 sciebant, ut quibus vniuersa vita inter tentationes
 necessario esset exigenda. Hæc igitur considerans
 Paulus, & malorum quæ eis impendebat magnitu-
 dinem, & quod his quidem post ex hoc seculo pro-
 fectionem laborum mercedem Deus esset pollici-
 tus, patribus autem præsentem retributionem præ-
 stitisset: perspiciensq; magnam in illis segnitiem è
 talibus cogitationibus suboriri, & volens eos exci-
 rare ac docere quod patrum quoque temporibus ea
 dem erat rerum dispensatio, multiq; spe mercedem
 percipiebant non re: propheticum illis dictum in
 memoriam reuocat dicens: Habentes eundem spiri-
 tum fidei sicut scriptum est, Credidi, propter quod
 locutus sum: tantum nō dicens quod magnus etiam
 ille David, egregius & admirandus propheta, in fi-
 de retributionē percepit, nō in exhibitione. alio-
 qui nisi res ita se haberet, non dixisset, Credidi, pro-
 pter quod locutus sum. Fides enim ad ea quæ spe-
 rantur refertur, non ad ea quæ videntur. quæ enim
 videntur, facile est sperare. Si igitur credidit, illis ni-
 mirum credidit quæ sperabat. quod si eis quæ spa-
 hat credidit, quæ verò sperantur non videntur, con-
 sequitur eum non recepisse ea quæ crediderat. Pro-
 pterea dicit, habētes eundem spiritum fidei: hoc est,
 eandem fidem quæ fuit in veteri testamento, etiam
 nos habemus. Quapropter et alibi de eius temporis
 sanctis ad hunc modum loquitur; oberrabat in ouil-
 lis &

Illi & caprinis pellibus, egentes, afflitti, anxietate pressi, quibus dignus non erat mundus. deinde do-
cens quod calamitates quidem pertulerunt, merce-
dem verò nondum receperunt, subdit verba hæc: In
fide mortui sunt omnes hi, nec promissiones recepe-
runt, sed è longe tantum aspectas salutauerunt. Et
quomodo viderunt eas quæso, quæ nondum erant
præsentes? Fidei nimirum oculis, qui cœlum pe-
netrant, & quæ in eo sunt vniuersa contemplantur.
Tu verò considera mihi dei sapientiam, quomodo
illis præmia è longinquo ostenderit. quæ ideo suis
non statim dedit, quo maior fieret eorum sustinen-
tia: ostendit autem è longinquo ideo, ut hac spe re-
fecti, ne sensum quidem præsentium laborum per-
cipiant. Sed forsan aliquis ex his qui actius atten-
dunt, inter se pugnantia nos dicere putabit. Dicer
enim: Si neque priscis illis repræsentata sunt bona
& præmia, quid ita in longum extēdisti sermonem,
enumerādo annos per sua tempora temperatos, cor-
poris sanitatem, liberorum bonitatem ac copiam,
annonæ facilitatem, fructuum abundantiam, armen-
ta, greges, & omnem viuendi felicitatem? Quid igi-
tur ad hoc est respondendum? Quod aliter quidem
vulgus & imbecilliores populum, aliter autem ge-
nerosos homines, & eam quæ est noui testamenti
viuendi rationem iam tum meditantes, tractauit
Deus illo tempore. vulgo enim quod nec humo se
tollere poterat, nec magnum aliquid videre, neque
spem suam ad futuron bonorum fruitionem ex-
tendere, præsentia bona exhibuit, imbecillitatem
animæ eorum consolando, & per hoc ad virtutem
exercendā ipsos deducēdo, atq; ad rerum honestarū
desideriū. Eliam autem & Elisaēum & Hieremiā et
Esaīā, et semel vniuersos prophetas, et quotquot ad
magnorū & sanctorū hominū chorū pertinebāt, ad
cœlos vocabat, eaq; bona quæ electis sunt illic pre-
parata. quamobrem etiā Paulus non oēs simul enu-
merauit, sed amictos ouillis ac caprinis pellibus, in
fornacem coniectos, vinculis constrictos, flagris

cæsos, saxis lapidatos, fame & inopia laborantes, in solitudinibus, speluncis & cauernis terræ degentes, innumeraq; mala sustinentes, at tum demum dixit, omnes hos in spe mortuos, nec adhuc promissionē recepisse: subindicans nobis non vulgus, sed homines ad Heliæ similitudinē accedentes. Quod si quis dicat: hi autem ipsi quamobrem ne nūc quidem debitas sibi coronas perceperunt: causam huius rei discat ab Apostolo. Cum enim dixisset: In fide sunt mortui omnes hi, subiunxit, Deo melius quiddam de nobis prospiciente, ne sine nobis perfectionem accipient. Communis enim est celebritas hæc, inquit, quādoquidem maior etiam est voluptas, dum omnes eadē opera coronamur. Idem fit & in olympiacis certaminibus: luctator, pugil, pancratiasta, diuersis quidem temporibus certamen subeunt, sed uno temporis momento omnes à precone victores pronunciātur. Idem fit & in cōuiuīs. Quoties enim coniuarum alii venerunt maturius, alii adhuc cunctantur, cōuiuatores in honorem absentum iubent præsentes paulisper manere donec illi quoq; veniant. Idem etiam Deus fecit, quoniam enim ex toto orbe diuersis temporibus electos ad commune & spirituale coniuvium inuitauit, iubet eos qui priores iuerunt, vt expectent eos qui posteriores sunt venturi, vt hoc pacto omnibus vna præsentibus, vnius omnibus contingat honor & vna voluptas. Cogita enim quanta fit honoris accessio, Paulum & sui temporis homines, Abrahamum item atque eius ætatis viros, ac rursum alios qui tot seculis ante illum certauerunt & vicerunt, sedere nunc expetantes donec nos quoq; approbemur. Quod enim Paulus nōdum coronam receperit, neq; eorum quisquam qui vñquam in certamine victores euaserūt, smò ne recepturi quidem sunt donec omnes qui coronandi sunt conuenerint, audi ipsum Paulum dicentem: Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem seruavi: reliquum reposita est mihi iustitia corona, quam reddet mihi iustus iudex.

Quan-

Quando? In illa die. Non solum autem mihi, sed & omnibus qui diligunt aduentum eius. Et rursum alibi indicans quod bona illa vniuersis simul ad frumentum concedentur, ad Thessalonicenses sic scribit. Si quidem iustum est apud Deum ut reddatur affligen-
 tibus vos afflictio, vobis autem qui affligimini relaxatio una nobiscum. Ac tursum. Quoniam nos qui viuimus, qui relinquimus usque in aduentum Domini, non praeueniemus eos qui iam obdormierunt: per haec omnia doces quod oportet nos simul omnes & in commune coelestis honoris possessionem ac fructum accipere. Hoc ipsum etiam illis qui nos praecesserunt magnam adfert voluptatem, quod una cum propriis membris sint ineffabilibus illis bonis perfruuntur. Etenim pater mensam habens splendidam ac opiram, tum demum maiorem cum voluptate ea fruitur, quando liberi sunt eius voluptatis ac hilaritatis particeps. Ad eundem modum etiam Paulus eiusque similes, ita demum ampliorem sentient animi voluntatem, quando una cum propriis membris illa perfruentur. Neque enim patribus tantus est erga liberos affectus, quantam illi solitudinem gerunt de eis qui eandem virtutis viam sunt ingressi. Ut igitur etiam nos in eorum qui tunc honorabuntur numero simus, demus operam ut sanctos illos assequamur. Et quomodo assequi poterimus? Quis nobis viam, quae ad illos ducit, indicabit? Ipse sanctorum illorum Dominus, qui non solum quomodo illos assequamur docet, verum etiam quomodo illorum omnium contubernales ac sodales fieri possimus. ait enim: Facite vobis amicos ex iniquo mamona, ut cum defeceritis recipient vos in aeterna sua tabernacula. Responde dixit aeterna. Nam in hoc seculo etiamsi splendidae domum habeas, omnino vetustate est peritura immo prius quam illa pereat mors irruens eiiciet te ex magnifico isto domicilio: non raro vero vel ante obitum rebus turbatis calumniatorum impetus ac insidiæ faciunt ut inde eiiciaris. Illic autem non est quod tale quicquam verearis: non corruptionem, non mor-

DD 5 tem,

tem, non ruinā, non damnum à calumniatoribus, nō
 aliud quicquam. Sed immobile et immortale est do-
 micilium. quapropter æternum illud appellauit. Ex
 iniquo mamona. Vide quanta sit domini benigni-
 tas, quāta bonitas ac æquitas. neq; enim temere hoc
 adiunxit. Sed quoniam pleriq; diuites ex rapinis ac
 fraude diuitias sibi cōparauerunt, Male, inquit, fa-
 ctum, nec oportebat ita pecunias colligere: verunta-
 men quandoquidem iam collegisti, desiste à rapina
 & fraude, & vtere pecunia ad ea quibus opus ha-
 bes. Non iubeo vt sis ex rapto misericors, sed vt à
 fraude temperans diuitiis ad benignitatem & ele-
 mosynam vtaris. Nisi enim à rapina desistas, ne ele-
 mosyna quidem erit: sed etiamsi innumeram pecu-
 niā des in manus egenorum, à fraude & rapina in-
 terim non abstinenſ, in homicidarū numero à deo
 computaberis. Quapropter oportet à fraude absiste-
 re, ac tum demum in egenos misericordē esse. Ma-
 gna enim est eleemosynæ vis, de qua etiam in prio-
 re conuentu apud nos disseruimus, ac nunc quoque
 differemus. Sed ne quis vestrū ita cogitet, hanc ad-
 monendi assiduitatem ad auditorum tendere accu-
 sationem. Nam & in certaminibus illi potissimū à
 spectatoribus excitantur, qui ad metam proprius
 aspirant, & certiorem victoriæ spem habere viden-
 tur. Ergo quia magna alacritate video vos de ele-
 mosyna sermonem excipere, eo magis libet istā ex-
 hortationem continuare. Medici animarū nostrarū
 sunt pauperes, benefactores & protectores. neque
 enim tantum das, quantū accipis. das pecuniam, &
 accipis regnum cœlorum. subleuas egestatem, & re-
 concilias tibi dominum. Vides imparem esse retrac-
 bitionem? hæc sunt terrena, illa cœlestia: hæc peri-
 tura, illa permanentia, hæc corrumpuntur, illa sunt
 extra corruptionis periculum. Hac de causa maio-
 res nostri pro foribus ecclesiarum pauperes consti-
 tuerunt, vt vel inhumanissimum & legnissimum
 quemq; aspectus ipse egenorum ad commiseratio-
 nem excitet. Vbi enim stat chorus seniculorum in-
 curuorum,

curuorum, pannosorum, squalidorum, folidatos-
 rum, baculos tenentium, atque his ægre se sustentā-
 tium, nonnunquam oculis orbatorum, totoq; corpo-
 re male multatorum, quis tam saxeus est, quis tam
 adamantinus, qui ad eorum grandæuitatem, imbe-
 cillitatem, cæcitatem, egestatem, habitus vilitatem,
 totq; alia ad condolendum mouentia, obdurare se
 & inflexibilis queat permanere? Hac de causa
 pro foribus nostris stant, ipso aspectu, magis quam
 ullis verbis possent, ad beneficentiam prouocan-
 tes eos qui introgrediuntur. Quemadmodum enim
 solenne est ut fontes præsto sint ante oratoria, ut
 adoraturi deum manus prius lotas inter precan-
 dum attollant: ita pauperes fontium vice ante fo-
 res collocarunt maiores nostri: ut non aliter quam
 manus abluimus aqua, prius per beneficentiam
 abstersa anima, tum demum preces nostras offe-
 ramus. Non enim tam apta est aqua ad abluti-
 das corporis maculas, quam eleemosyna ad abo-
 lendas fordes animæ. Quemadmodum igitur non
 audes illotis manibus ad precandum intrare, quam
 uis leuius sit hoc crimen, ita nec absque eleemosy-
 na ad precandum vñquam accedas. Atqui non
 raro etiam cum puras manus habeamus, non tendi-
 mus ad deum nisi prius lotas: tantum valet confue-
 tudo: quanto magis idem in eleemosyna est fa-
 ciendum, & licet nullius magni peccati nobis si-
 mus conscij, tamen eleemosyna data conscientiam
 nostram abstergere oportet. Multa in foro tibi
 contraxisti mala. inimicus irritauit, iudex aliquid
 parum decorum facere compulit, verba sæpe effu-
 tiuisti non bona, ne amicum offenderes peccatum
 aliquod admisisti, alias non paucas maculas con-
 traxisti, vt solent homines qui in foro versantur,
 in iudicium confessu intersunt, rem populi admi-
 nistrant: pro his omnibus deum accidis exoratu-
 rus & veniam petiturus. ergo da pecuniam in ma-
 nus pauperum, & absterge illas maculas, vt cum
 fiducia inuoces rogans illum qui potest peccata

hæc

haec remittere. Si te assueficeris nunquam sine eleemosyna sacra haec vestibula intrare, nec sponte, nec inuitus vñquam ab hoc bono opere abstinebis: tantum valet cōsuetudo. Et sicut quomodo cum se res habeat nunquam sustines illotis manibus precari, postea quam semel consuetudinem hanc usurpasti. Ita etiam in eleemosyna si hanc legem tibi præfixeris, volens nolens quotidie illam implebis, ipsa consuetudine ad hoc pertractus. Ignis est precatio, præcipue cum à vigilante & sobria mente proficiscitur: sed ignis iste opus habet oleo, vt ad ipsa coeli conuixa perueniat. ceterum oleum quo ignis hic fouetur, non aliud est quam eleemosyna. Affunde igitur oleum hoc largiter, vt exhilaratus hoc tuo bono opere, cum maiore alacritate precationem tuam absolvias. Sicut enim qui nullius bonæ rei sibi sunt conscientia, nulla cum fidutia precari possunt: ita qui bene aliquid egerunt, & post iusta opera ad precandum se conferunt, lœti recordatione bene gestorum, maiore cum alacritate supplicationem suam offerunt. Ut igitur hac quoque parte efficaciores sint preces nostræ, nimirum mente per recentis beneficentiae memoriam excitata, cum eleemosyna ad precandum accedamus, & diligenter omnia quæ dicta sunt in memoria retineamus, & ante omnia illam pauperum faciem, qua eos dixi pro foribus oratorii consistere, in eum animæ vsum, in quem fontanam abiundis manibus vertamus. Si enim horum memorias continue mente abluerimus, poterimus & puras preces ad dominum allegare, & cœleste regnum consequi, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculo rum, Amen.

DIVE

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI IN HOC
Apostoli dictū, utinam tolerassetis paululum quid-
dam insipientie meae HOMILIA: viro quo-
dam docto interprete.

OMNES EQUIDEM AMO SANCTOS, MAXIME VE-
RÒ SANCTUM PAULUM, VAS ELECTIONIS, TUBAM
CŒLESTEM, SPONSÆ CHRISTI DUCEM, AC PRO-
NUBUM. ID QUOD PROPTERA DIXI, & AMO
REM IN MEDIUM PRODUXI, VT VOS ILLECTAMENTI AMO-
RIS, PARTICIPES FACEREM. QUANDOQUIDEM EXTERNO
AMORI SUCCUMBENTES, FATERI PALAM PROPRIÈ DISPU-
DET, TANQUAM DETERRITOS TUM SUI PUDORE, TUM AUDI-
ENTIUM PERICULO. AT QUI HUNC NOSTRUM AMANTES NUN-
QUAM TAÇENT, QUIA SIBI ATQUE AUDITORIBUS IUXTA PRO-
SUNT TAM HONESTA PROFESSIONE. NAM AMORILLE VITIA
DATUR, HIC LAUDI.ILLE MORBUS ANIMI PROBRIS OBIE-
CTUS: HIC ANIMÆ LÆTITIA EST & EXULTATIO, MUNDUSq;
INDICIBILIS:ILLE BELLUM IN AMANTUM COGITIONEM
INUEHIT, HIC BELLO, SI QUOD FUERIT, EJECTO, PACEM CO-
PIOSAM SUBSTITUIT. EX AMORE QUIDEM VULGARI, NON
MODO NIHIL ACCRESCIT EMOLUMENTI, SED INGENTEM
QUOQUE REI FAMILIARIS IAÇUTRAM FACIT, INANEM SUM-
PTUM, VITÆq; INTERNECIONEM, ADEOq; ÆDIUM È FUN-
DO SUBUERSIONEM. EX HONESTO AUTEM, QUI SPECTAT
ANIMORUM DECOREM, MULTÆ OPES HONORUM OPERÙ,
MAGNAq; VIRTUTUM SUPPËLLEX EXISTIT. PRÆTEREA BO-
NAM CORPORIS FORMAM ADAMANTES, INHIBANTESq; AD
SPLENDOREM FACIEI, TURPES SUNT & INELEGANTIS FOR-
MÆ, NEQUE AD MUTANDAM DEFORMITATEM QUICQUAM
EX CONCUPISCENTIA LUCRANTUR, QUIN SEMPER IN PEI-
REM ABIECTIOREMq; ORIS HABITUM ABEUNT. CÆTERUM
IN HOC AMORE PENITUS EST CONTRARIUM: QUICUNQUE
AMAT ANIMÆ SANCTÆ, FORMOSAM, CLARAM PULCHRAMq;
ETIAM SI IPSE EST TURPIS, INGRATIq; ASPECTUS: IMÒ SI OM-
NIUM FEODISSIMUS, MODÒ PERDURET IN AMORE SANCTO-
RUM, CONTINUÒ TALIS ERIT, QUALIS EST QUEM amat. ETE-
NIM DIVINÆ ID BENIGNITATIS ARGUMENTUM EST, QUOD
CORPUS DEFORME & MUTILUM NEQUEAT EMENDARI: ANI-
MA

ma verò turpis & manca, in primam lucem & decu-
rē facile reformatur. Nam ex bonitate vultus nihil
emolumenti, ex pulchritudine autem animæ tāta lis-
cet bona lucrari, quāta congrue possidet, qui deum
habet amatorem. Audi enim, inquit, filia & vide, &
inclina aurem tuam, & obliuiscere populi tui & do-
mus patris tui, & concupiscet rex pulchritudinem
tuā. Pulchritudinē hic eam dicit, quę est secundum
an̄imam: cuiusmodi virtute & pietate contingit.
Qua de causa, quum tantum sit lucrum sanctorum
amatoribus, operæ pretium facimus, si communi
amore amplectamur sanctum tam eximium, idq; cu-
pidissime. Nam si animam nostram amor ille vel se-
mel subiens, in ea lucidam excitauerit flammam:
quicquid senticosum, quicquid saxosum & asperū
& insensatum offendit in cogitatione nostra, totum
exponit, aut certè promitigat, & animam no-
stram in decluem fundum, l̄etumq; aruum pur-
gat, aptamq; reddit diuino semini suscipiendo. Et
nemo dicat, quod nunc neque adsit Paulus, neq; oculis
nostris videatur: & quoniam modo contingere
queat, vt id quod nunquam vidimus, amemus. Ni-
hil enim hoc est impedimenti, quando absentē am-
plectimur, & inuisum diligimus, potissimum cuius
virtutis agnoscimus argumenta, tam magna, tamq;
egregia in omnibus vbiq; terrarum ecclesiis. Nēpe
impietatem dissipatam, malam vitam in meliorem
versam, errantes in viam reductos: intemperantium
sacra, vt Bacchanalia & id genus, explosa: abdicata
templa, obmutescētes dæmones. Vniuersa hæc tam
admiranda linguae Paulinæ potentia, inspirata gra-
tia dei confecit, claramq; flamمام pietatis vbiq;
gentium accendit. Cum quibus dotibus & sanctas
huius epistolas habemus, quae nobis characterem
beatæ animæ diligenter insculpunt. Quemadmodū
ergo cum Paulo in præsentia constituto differere
animus esset: sic cum alacritate nos obsequētes eius
literis prebeamus, quę intus dicta sunt, explicemus.
Discamus quidnam sit quod exclamauit hodie, di-
cens,

cens: Vtinam tolerassetis parum quiddam insipientiae meæ, quin me sustinuistis: æmulor enim vos dei æmulatione. Quid ais Paule? qui discipulis legē prescribens, In sapientia, inquis, ambulate erga extraneos: qui dicis, Sermo vester in gratia sit sale cōditus, ut sciatis quomodo oporteat vos vnicuique respondere: qui precaris omnibus ut sapientia spirituali adimpleantur: ipse exclamas: Vtinam tolerassetis paululum quiddam insipientiæ meæ. Num satis tibi dixisse fuit, aliquod insipientiæ meæ verbū? Ad discipulos etiam illud exponis, neque ad discipulos tantum exponis, imo omnibus hominibus quot, quot cum illis fuerunt, per epistolam notum facis. Anima duerte quam nō oporteat quæ dicuntur simpliciter percurrere, sed vnumquodlibet accurate disquirere. Illud enim cum legitur simpliciter, offendit auditores: peruestigatum vero eximiam aperit Pauli sapientiam, admirandam prudentiam, curam indicibilem. At quid tandem id est, quod dicitur? Pseudo apostoli frequentes apud Corinthios agebāt, qui præconio Christi deprauato, etiam accusati Pauli opinionem subruere, quam de ipso discipuli conceperant, ceu per cuniculos tentarunt, eumq; per ironiam falso dictis atro dentes, superbiæ detulerunt: aduersus illos bona pars, vt videtur, epistole pertinet. Quemadmodum quum dicit: Non sumus sicut reliqui, venditantes verbū dei: & rursum dices, Sic me seruaui, ne cui essem onerosus: & addit, consiliū semper fuisse vt hanc legē immotā seruet. Nam est veritas, inquit, in me Christi, quod hæc mea gloriatio nō interrūpetur in me, in regionibus Achaic. Quādo reddit causam, sceleratos istos tacite notat, sic dicens: Quapropter? an q; non diligam vos? Deus nō uit. Verum quod facio, idem & faciam, vt amputē occasionem iis qui cupiunt occasionē. Et antea discipulos cohortatur, ne committant, vt eis necessarium potentiam suam declareret, dicens: Rogo autē vos ne præsens audeā ea fiducia qua existimor audax fuisse in quosdā qui putāt nos veluti secundū carnem ambus.

2.Cor.11.

Coloss.4.

2.Cor.7.

2.Cor.10.

ambulare. Nam sic illi maledici de quibus haec dicit, omnia rememorabant per ironiam eum acerbius vellicantes: quod videlicet epistolæ Pauli magnum præ se ferant tumorem & verborum arrogantiam: ipse vero nihil sit, exiguus, abiectus. Postea quam igitur hoc loco traducitur, quasi in nullo sit numero, quasiq; indignus sit de quo ratio habeatur, sicut iterum explicans pseudoapostolis, Num il lud, inquit, peccaui, quod meipsum humiliarim, vt vos exaltarem? & istud obiectum crimen diluens: Quales, inquit, sumus sermone per epistolas quum absimus, tales sumus & quum adsumus facto. Quādo itaque multi fuerant apud illos pseudoapostoli, quos & operarios dolosos nominat, sic dicens: Si quidem istiusmodi pseudoapostoli operarii dolosi sunt, sumpta persona apostolorum Christi. Atque haud mirum, quandoquidem ipse satan transformatur in angelum lucis. Non magnum est igitur, si & ministri illius personam in se transferunt, quasi sint ministri iustitiae. Quia de causa cum isti contumelias infinitas in hunc dicunt, damnoq; afficiunt discipulos, quo perperam persuasi, minus idoneam de eo existimationem habere queant, deinceps necesse habet in magnificam, veram tamen laudum suarum recordationem descendere. Neq; enim consultū fuit in reliquum tempus tacuisse. Ceterum quia pugnas suas nobis erat memoraturus, & reuelationes quas vidi, et labores quos pertulit, ostensurus omnibus, quam inuitus, quamue coactus id faciat: quanquam necessitatem vidi ineuitabilem, tamen insipientiæ quiddam vocat, sic dices: Utinam tolerassetis quidam insipientiæ meæ. Facturus, inquit, sum rem absurdam & stultam, me ipse celebrabo & extollam. Verum ego prædicationis huiusmodi propriæ causa non sum, sed illi potius qui eō me detruerunt: propter ea vos adhortor, perferatis me illis causam redentem. Num perspicue vides prudentiam Pauli: Etenim dicens: Utinam tolerassetis paululum quidam insipientiæ meæ, quinimò sustinet me: nam zelo.

zelotypus sum erga vos dei zelo: non cotinuo per-
 rexit ad narrationē laudum, sed interim iterum in-
 terferit verba quædam & in hunc prope modum di-
 cit: Iterum dico, ne quis me putet insipientem, alio-
 qui & vt insipientē accipite me. At ne sic quidem
 attigit narrationem, sed iterum dicit: Quod dico, nō
 dico secundum dominū, sed velut in insipientia,
 in hoc argumento gloriationis. Sed ne tum quidem
 audet ingredi, tot verbis ceu in præsidium præmis-
 sis. Quin iterū repositus præludit, & dicit: Quando
 quidem multi gloriāntur secundum carnem, et ego
 gloriabor: libenter enim suffertis insipientes, quum
 sitis sapientes. Mox iterum recusat & contatur, pau-
 cisq; interpositis addit: Sed in quocunq; audet ali-
 quis, in insipientia loquor, audeo & ego. Quum de-
 dum latissima excusatione præmitigationeq; præ-
 audita, tentauit aggredi laudum suarum enarratio-
 nē. Et quemadmodū equus præcipitiū aliquod pre-
 ruptumq; cliuum transiturus se colligit, quasi hunc
 uno saltu exuperatus foret: verum profundū de-
 spiciens hiatū subiacere, obstupescit metu contrahi-
 turq;: deinde quum sentit equitem vehementius vr-
 gere, rursum aggreditur, idemq; quod antea perfert,
 necessitatē & vim indicās, subsistit aliquandiu, hin-
 nitum mussitās super oram foueæ, resumpto tandem
 animo, se vltro fidenter adigit: Sic & beatus Paulus
 veluti se datus in præceps, in laudum suarum reci-
 tationem semel atq; iterū, ac tertio, & subinde sapi-
 us retrocedit, sic dicens: Utinam tolerassetis paulu-
 lum quiddam insipientē meq;. Et rursum: Ne quis me
 putet insipientem esse, alioqui & vt insipientē acci-
 pite me. &, Quod dico, non dico secundū dominū,
 sed velut in insipientia, in hoc argumento gloriatio-
 nis. Et rursum: Quandoquidem multi gloriāntur se-
 cundum carnē, & ego gloriabor: libenter enim suf-
 fertis insipientes, quum sitis sapientes. Et rursum: In
 quocunq; audet alius, in insipientia loquor, audeo
 & ego. Et quū se nullies insipientē nominasset &
 stultū, vix tandem audet in proprias laudes descen-
 deret.

2.COR.12.

dere. Hebrei sunt, & ego. Israëlite sunt, et ego: semē
Abrahæ sunt, & ego; ministri Christi sunt, & ego.
At nondum sibi excidit, sed iterū premollit hoc pa-
cto: Delirans, inquit, loquor, plus ego. Neq; hic desi-
nit: nam absoluto laudū suarum catalogo, factus
sum, inquit, insipiens gloriando, vos me cogitis. Ec-
quid nō dixit, pseudo apostoli me coēgerūt: sed, vos
me cogitis? Quoniam illorū, inquit, rationē non ha-
bui. Vesta fermè fuerunt sana & sobria, nisi fuisse
tis auersi, nisi retulissetis pedē. Quod si nos semper
maledictis impetissent, illorū virulētia nihil nobis
accréuisset detrimenti. Verū quia cognoui dissipati-
tū esse ouile, discipulosq; defiscere, experiundae rei et
arduae et perquam molestæ animū insumpsi, adeoq;
coactus sum desipere, mea recēndo encomia, pro-
pter vos vestramq; salutem. Ea sanctis consuetudo,
quod perperam fecerūt, repandunt quotidie, deplo-
rant, omnibusq; ob oculos ponunt: quod autē inge-
num & eximū abscondunt, & obliuione transmit-
tunt. Talis est hic sanctus noster, peccata sua vel ne-
mine impellente perpetuō versat excantatq;. Siqui-
dē aliquādo dicit: Christus Iesus venit in hunc mū-
dū, vt seruaret peccatores, quorū p̄imus ego sum.
Aliquando verō: Gratiam habeo in eo qui me con-
fortat Christo, quod fidelem me arbitratus est, ponē-
do in ministeriū. Itē prius fui contumeliosus, perse-
quitor, & iniurius, sed cōmiserationē sum cōsequu-
tus, quia ignorans feci in infidelitate. Et rursum: Po-
strem omnium tanquam putamento apparuit. &
Ego enim sum minimus apostolorum, qui non sum
idoneus nominari apostolus: quandoquidē sum ec-
clesiam persecutus. Et rursum: Mihi minimo om-
nium factorum data est hæc gratia. Non apostolo-
rum tantum, sed generatim omnium fidelium po-

Cor. 13.

Eph. 3. stremum se asserit, ita dicens: Mihi minimo omnīū
sanctorum data est gratia hæc. Neq; se dignum dicit
gratia qua est seruatus: Christus, inquit, Iesus in mū-
dū venit, vt peccatores saluos faceret, quorū pri-
mus sum ego. Animaduerte quam causam salutis
acceptæ

acceptæ reddit. Nam dicit, ideo misericordiam sum adeptus, vt in me primo ostenderet Iesus Christus omnē longanimitatē, ad exprimendū exemplar ijs qui credituri essent in se, in vitam æternam. Nullo pacto suam asserit dignitatem & meritum: ne ullus peccator in malitia quantumlibet confirmatus, deinceps animū abiiciat, etiamsi bellū Christo fecit: quando Paulū videt postremū omnium, quo poste rior non erat alius quisquam qui in acie deo restitit, libere seruatū. Quando quidē Christus dicit: Quoni am vas electionis mihi est iste, vt portet nōmē meū corā gentibus & regibus. Ille vero ne tantulum quidē ex tantis præconiis intumuit, se miserū pertinaciter cōtendit. Post tantā gratiā, post tam eximia virtutis opera, post præclaram dicendi libertatem, primum se peccatorem nominat. Et propterea se affirmat misericordiā consecutum, ne quisquam, neq; in extremā malitiā delapsus desperare queat, modo rē spectet, & in hūc exhibitā clementiā. Itaq; præ ter necessitatē excitat quotidie iu omnibus episto lis, se notatione atra describens, palamq; faciēs, non solū eius ætatis hominibus, sed & omnibus posteris. Præconia vel vrgente necessitate grauitatur, vel potius refugit, enarrare. Nā sæpenumero eam rem insipientiam nominat, atq; admirandam diuinamq; illam reuelationē multo tempore subtilcuit: quā nō paulò ante, neq; anno altero, aut tertio, aut decimo, sed aliquanto superioribus vidit. Quamobrē nunc tempus nominatim apponit, sic dices: Scio hominē ante annos quatuordecim raptum usq; in tertium cœlum: vt tu discas, quod ne tum quidem dixisset, nisi multam vidisset necessitatē imminere. Nam si anno sedisset proprias aliquando prædicare laudes, fa Etam visionem tam obstupendam continuo prodidisset, aut primo, aut secundo, aut tertio anno, modo ad annum quartum decimū tacito suppressit. Neque cuiquam aperuit, præter quam vnis Corinthijs: & tum potissimum, quando falsos mendacesq; aposto los suboriri vidit: nimatum vt ostenderet, ne tum

Act. 9.

2. Cor. 12.

EE 2 quidē

quidem fuisse animum dicendi, si non obseruasset luem illā pessimā in discipulos grassari. At nos nō item. Contraria ratione prorsus nitimus: ne vnius quidē diei qua peccauimus, tenemus memoriam: imò referentibus indignamur, grauiterq; succensemus, & perquam moleste suscipimus, conuicij loco ducimus, mille contumeliis retaliamur. Cæterū si quid bene fecimus, quantulumcunq; fuerit, latissime prosequimur: recensentibus illud habemus gratiā, eos putamus amicos nobis. Sed Christus diuersum precepit, benefactorū obliuionem, memoriam peccatorum. Quod nobis clarum effecit in hoc quod disci-

Luc.17. pulos adhortatur, dicens: Quando omnia feceritis, dicite iutiles serui sumus. Et in parabola pharisæi cui publicanum præposuit. Quemadmodū enim illum delictorū memoria iustificauit, ita hunc memoria suorum operum destruxit. Quarum rerū deus Iudeos admonet, sic dicens: Ego sum is qui extinguit iniquitates tuas, & nō meminero, tu verò memineris. Talis erat Apostolis consuetudo, talis Prophētis, atq; iustis omnibus: quapropter David peccati sui perpetuò meminit, virtutis nunquā nisi compulsus necessitate. Quando barbaricum bellum Iudeā vexabat, omniaq; periculis plena videbantur, cum esset adhuc iuuenis, & rei bellicæ imperitus, omissionis ouibus in exercitum profectus, omnes animo deiectos cōspexit, obstupefactosq; metu ac trementes: nihil quod est humanæ fragilitatis persensit, neque formidolosum reddidit suæ humilitatis cognitio: quū fide omnibus quæ videntur exuperatis, ad regem cœlorum suspiciens, multā animo alacritatē concepit, non solum milites, sed & fratres accessit, seiq; eos ex præsente periculo promisit in securitatē vindicaturum. Quumq; fratres quod dictum erat rīfissent, vt qui Deum à quo inunctus fuit, ac generosum animū ignorabant, adeò redundantem cœlesti philosophia, illis omissis ad alios diuertit. Tandem ad regem perductus, quē præ timore propè mortuū inuenit: principio illum solatus, consilium atq; ani-

Esa.43. mūmum

mum reddit, sic dicens: Ne cōcidat cor domini mei
 intra se, quia seruus tuus abibit expugnaturus istū.
 Rex verò quum nō fidem haberet tantis pollicitis:
 abire, inquit, non poteris, admodum puer es, & ille
 vir bellicosus, & per omnem vitam exercitus. Da-
 uid in ancipiēti constitutus, necesse habuit recensere
 sua præconia. Quām autē inuitus id fecerit, ex prio-
 ribus apparet. Nam de præclare à se gestis ne tantil-
 lum quidem narrauit, neq; fratribus, neq; militibus,
 neq; regi ipsi, quo ad eum 5 adhibentem fidem pro-
 missis ipsius vidit, tum angustia pressum, tū negan-
 tem facultatem cum illo congregandi. Quid enim
 præterea faciundum fuit? tacendæ ne virtutes? At
 nequaquā ei cōcredita fuisset belli summa, neq; de-
 fensio periculi iam tum imminentis obtigisset. qua-
 de causa quatenus oportuit, obtexit silentium: inui-
 tante autē ac efflagitante temporis ratione ad dicen-
 dum, consiliū diuersum iniit, dixitq; ad regem: Pa-
 stor eram seruus tuus in ouili patris, & quando ve-
 nit leo aut vrsus, & rapuit ouem ex grege, à tergo
 aggressum perterrefeci, corripui prædam ex ore, &
 cōprehendi guttur, & interfeci eū: & leonem & vr-
 sum percussit seruus tuus, & erit alienigena iste &
 incircuncisus sicut vnū ex illis. Num vides quo pa-
 cto declarauit quanā gratia laudes proprias percen-
 fuerit? Tum sanè rex in reliquū tempus assumpta fi-
 ducia, iussit vt abiret: atque abiuit, & in acie victor
 euasit. Quod si laudes suas refugisset proferre, neu-
 tiquā eum rex ad singulare certamen idoneū putas-
 set, & parū idoneum existimatū in aciem descende-
 re qui dimisisset? Cæterū eo non dimisso, præclarū
 facinus fuisset impeditū: quo impedito, neq; dei glo-
 ria tum illustrata fuisset, neq; ciuitas euitasset incum-
 bens periculum. Ergo ne tot absurdā cōmittantur,
 néue tanta ministerij magnitudo secludatur, necesse
 fuit ipsi David suas referre laudes. Quemadmodū
 enim tacere nouit, quando nulla vrgebat necessitas
 ita & dicere nouit, quum instare multam vim per-
 pendit. At non in hoc tantum, sed in altero etiam,

EE 3 nempe

nempe Samuèle, videre licet modestiæ rationē. Et enim ille tot annos præfectus populo Iudaico, iuxta id quod deus tum disposuerat, nihil tamen vñquam de se eximium prædicauit, tametsi vberrimam, si amasset, gloriæ materiam habuit: vt pote laudabile à puerō educationē, sanctam in templo conuersatio nem, & amplissimā ab incunabulis prophetiā. Ad hæc tot bella, victoriam toties partam, non tam armis quam benevolentia & fauore dei. Nihil horum superioribus annis ut dē se confiteretur, imperauit v̄sus. Cæterum vbi abdicatam rem publicam alteri curandam cedere parabat, tum inuitauit occasio ad laudes suas late recitandas. Itaq; coacta populi totius concione, præsente Saul in hunc fermē modū loquutus est: Ecce vocem vestram audiui, & cōstitui regem super vos, & senui: & ecce ego conuersatus sum coram vobis ex adolescentia mea, vñq; in hunc diem iudicati estis à me corā domino, & corā Christo eius. Cuius vitulū accepisti? aut cuius asinū acceperisti? quem vestrum imperio depresso? cui vestrū vim fecisti? aut ex cuius manibus corripui vestē aut calceum, & abscondi oculos meos ab ipso? Dicite aduersum me, & reddam vobis. Aduerte quanta necessitas huiusmodi dicendi. Magna nimirū & vehemēs. Quandoquidem daturus erat illis principem Saul, in suam ipsius excusationē docere hunc intendens, quonā pacto imperiū sit gerendū, & quam vigilanter curioseq; pro subditis excubandum, eos qui nuper admodum ipsum iudicem recusarunt, philosophiæ suæ testes facit. Neq; tamen eo tēpore quo p̄fuit magistratuī, quōue ipsius dicto audierūt, ne videantur ceu timidi, metuq; perterriti, quæ nō fuerunt, affirmasse testimonio. Verū p̄fectura iam tū præterita, translataq; in successorē prouincia gubernandi, vbi in reliquū tempus nihil periculi manebat accusatorē, tum demū apud eos iustitiam suā cōtestatur. Alius fortè iniuriæ memor, quam à Iudeis accepisset, neutiquā exoptaret post se principē manuetum exoriri ac moderatū. Idq; non omnino propter

2. Reg. 12.

pter memoriam iniuriæ, sed ut ipse queat amplius commendari. Siquidem grauis iste morbus magistribus infestus est, ut post se administrationē rerū suscepuros, peruersos esse ac sceleratos precētur. Nā qui sunt generosi magniçq; animi, in clariorem splendorem se existimant euafuros, quum eiusmodi non fuerunt qui in principatu sequuntur. Qui tantū vmbrae sunt, corruptiçq; moris, arbitrātur malitiam successoris ipsis in prætextū flagitiorū fore. Atqui non sic beatus ille Samuel orauit, expetiuitçq; vctis summam rerum in eximium quendā traducere. Vsque adeo affectu charitatis tenebatur, vsq; adeo mūdus fuit & alienus ab inuidia, longeçq; semotus à vanitate & opinione sui. Quia salutem hominū dū taxat spectauit, illis gubernatorem ad sui expressit imitationē in ea oratione qua de gestis suis rationē dedit. Nam quum ignarum sciret odiosumq; regem adhortari, qui omnia corā erat auditurus, atque illi ceu formā præscribere reipublicæ: quam scilicet mansuetus esse debeat, quam moderatus, quam procurū a munerū corruptione, ut nemini vim inferat, vt nemini sit iniustus, neq; diuītiis congerendis studeat: rursum tacendo cunctus populus in prædā traditus fuisset: prætextu excusationis, vtrunq; periculum declinauit. Illum docuit cuiusmodi gubernatorem esse conueniat, simulq; vitauit odium doctrinę. Siquidē videtur circa res suas occupatus, instruit tam & præscribit quāto studio, quāque via subditorum commodis aduigilare par sit. Tu interim expēde, quam accurate seipse purū declarat ab omniū delicto. Non enim dicit, neq; agrum alicui ex vobis, neque argentum abstuli, sed quod omniū vilissimum est, dicit, nempe ne calceum quidem. Mox alteram ipsius eximiamq; nobis virtutē aperit: pleriq; enim principes dum furto plebem expoliāt, māsuerti sunt & moderati & suaves, nō ex animo, sed propter necessitatem conscientiæ, adempta eis per furtum descendī libertate. Si muneribus accipiendis abstinet, onerosi grauēsque sunt, quanquam non ex animo

abstinent. Eo namque ingenio existimationem ca-
ptant, quasi ex proposito sint puri. Adeoq; in vñū
pariter vtrunc; sæpenumero confluit & quām faci-
lime, vt idem sit ex æquo sœuus atq; furax. Sanctus
ille contendit se ambobus his malis eminere, nō mi-
nus ab industria cōpilandæ plebis, quām ab ira re-
motissimus, quū dicit: Cuius vitulum sumpsi: nec
desinit, quin mox subiungit, aut quem ex vobis po-
tentia suppressi, aut in vincula perpetua cōieci, hoc
est afflictionibus extinxi? Quod autem dicit, huius-
modi quiddam est: nemo illud aduersum me dicere
poterit, quum nihil penitus accepi. Quando nihil
accepi, consequens esset me fuisse intolerabilem, dif-
ficilem, atrocem, ac inhumanū: eoq; subnectit. Aut
quē ex vobis imperio depresso? At quid illi respon-
derunt? Non oppressisti nos, neque vñculis intru-
sisti, neque vñquam ex manib; nostris quicquam
accepisti. Et quōd discas, quōd regē illorum instru-
cturus illa sit præfatus, subiecit testis Dominus, &
testis vñctus eius, quinimò vobis idem est manife-
stum. Atque ostendit quām iniucunda testificatio:
illum enim testem nominauit, qui arcana cogitati-
onum perspexit, quod est mundæ conscientiæ pro-
bamentū, quia nemo prorsus, nemo qui sanus, quiq;
mente non excidit, testem Deum euocat, nisi omni-
bus modis sibi cōfidat. Testificantibus itaque illis
de his quæ modò narrauerat, aliam virtutem inge-
rit, veterum memoriam refricat, & eorum quæ ge-
sta sunt apud Ægyptum, præfecturæ dei ac bellorū
quæ secuta sunt. Rememorat pugnam sub se pugna-
tam insperatamq; victoriam. Reducit quomodo sæ-
penumero propter peccata traditi sunt hostibus, in-
uocatoq; Deo ab eis rursum liberati. Veteribus no-
ua committens, Misit, inquit, Dominus Hieroboā
& Barah, Iephthæ, ipsumque Samuëlem, & eripuit
vos circumundiq; ex manu inimicorum vestrorū,
magnaq; fiducia domos vestras incoluistis. Num
vides quemadmodum est consuetudo sanctis, pro-
pria benefacta pertinaciter contegere, nisi dum ad
expla

explanandū necessitas imperiosior impellit. Ideoq; Paulus huc spectās, vt qui accurate didicerat, quām molestum odiosumq; sit audire de se magnificētius loquentem, dixit: Utinam tolerassetis meæ insipientiæ paululum quiddam. Neq; ait, utinam tolerassetis insipientiam meam: sed, paululum quiddam. Quandoquidem necessitas nō fuit, vt se largius profunderet in encomiorum suorum narrationem, brevibus ea per uolitauit, idq; propter illos & ipsorum salutem. Quemadmodum enim suas recitare virtutes, extremæ videtur dementiae, si nulla superest necessitas: ita necessitate violenter incumbente propellenteq; proditio est ea tacere, quæ quis studiose perfecit. At Paulus præsentem considerans necessitatem, adhuc subcontatur, insipientiæ negotium non minat: quo tu discas eius prudentiam, sapientiam, & securissimam cautionem. Nam cum dicit, quod loquor, non loquor secundum dominum, adnectit, argumēto gloriationis. Ne putas, inquit, ista me generatim differere. Itaq; in hoc eum laudo maxime et admiror, prouitioq; sapientissimum, quod rem stultam existimauit sele prædicare & extollere. Quod si ille quū necessitatem adesse videt, appellauit hoc insipientiam: qua venia, qua excusatione digni sunt, qui de se præter necessitatem eximia iactant, aut alii is ut ipfos apud auditores efferat, iniungunt. Ergo quum illa cognoscimus que dicta sunt, non tantum verbis commendemus, sed imitemur, et assequi contendamus, obliti virtutum, tenacem vitiorum memoriam foueamus, quo mediocribus cōsentire possumus, in futurum pretendere, brabion apprehendere supremę vocationis. Quod omnibus nobis obueniat ex charitate & benignitate domini nostri Iesu Christi, cui simul atq; patri & sancto spiritui sit gloria, potentia, honor, nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI DE
profectu Euangelij Homilia, in dictum Apo-
stoli : Siue occasione, siue veritate Christus
annuntiatur.

Philip. I.

Luc. 16.

Cum pridem pharisæi et publicani mentione faciendo, bigas duas ex vitio scilicet virtuteq; iungeremus, ostendimus q; sit utilis humilitas animi, & quam damnoſa mentis arrogantia. Nam arrogantia licet iustitiae societur, & ieuniis, & decimarum solutioni, posterior fit. Huius militas autem licet peccato iungatur, præcurrit pharisæi bigam: nec impeditur, quia improbum habet atriq;. Quid enim publicano deterius? Tamen nihilominus, quoniā animam suā contruit, & peccatorem se confessus est, præoccupavit pharisæum, et ieunia, ut dicitur, habentem, & decimas dantem, aq; malis omnibus liberatum. Quare nam hoc? Quia tametsi ab auaritia & rapina fuerit alienus, matrē tamen maiorum omniū inanem gloriā & arrogantiā habuit in anima profundius radicatam. Et idcirco Aposto

Gal. 6.

Ius obsecrat & dicit: Vnusquisq; opus suū probet, & tunc in semetipso tantū gloriationem habebit, et non in alio. Ille autem in medium prorumpit, omniū qui in toto orbe accusator, & omnib. se hominibus meliorem dicit. Non fuisset tolerabile, si se dece tam tum, vel quinque, vel duobus, vel vni prætulisset. Nunc autem nō solum paucis, sed & toti orbi se p̄p̄ posuit: vnde non mirum quod cursu posterior fuit. Et sicut nauis quæ multos fluctus transit, multasq; tempestates effugit, in ipso autem portu tandem in scopulum impingit, iacturam totius in se reconditi thesauri facit: ita & pharisæus ille, postquā sustinuit labores ieunii, aliasq; virtutes oēs, quia linguam non coercuit arrogantia sua in ipso portu naufragiū fecit. Nam abire cum tanto detimento à precibus, à quibus lucrū erat sperandum, quid aliud est, quam naufragium facere? Proinde dilecti, quum hæc sciamus, omnium nos postremos existimemus, etiam si in ipsum virtutis culmen conſcenderimus. Scimus quoq;

Quodquid arrogantia ex ipsis cœlis superbientem deducere, & humilitas ex abyssō peccatorum modeste agentem, in altum reducere potest. Humilitas pharisæo publicanum præposuit. Arrogātia autem & superbia incorporeas virtutes, diabolum inquit, ē cœlo deturbauit: humilitas & priorum peccatorum agnitus, latronem ante apostolos in paradiſum induxit. Igitur si qui sua cōfitentur peccata, tantam sibi metipsis fiduciam conciliat: qui multorum honorum consciæ, animas suas humiliant, quantas non coronas assequuntur? Si enim humilitas peccatis sociata, tam expedite currit, ut iustitiae ipsam recte iungas, quando eam iustitiae coniunxeris, quod non peruenit? quos non transibit cœlos? Stabit plane fiducia magna inter angelos apud ipsum dei thronum. Contrā, si cum iustitia copulata fuerit arrogantia, immodica sua grauitate etiam illius fiduciam detrahet: peccato autem iuncta, in quam gehennæ profunditatem non præcipitabit? Hæc disserim, non vt iustitiam negligamus, sed vt arrogantiam fugiamus: non vt peccemus, sed vt modesti simus. Fundamentum enim philosophiæ nostræ est humilitas. Esto, multum ædifices, habeas eleemosynas, preces, iejunia, virtutesq; omnes, hac nō præiecta frustra & inuanum erunt omnia, facileq; ruet super arenam extructum ædificium. Nihil est in omnibus nostris bonis operibus, quod hac non egeat: nihil est quod sine hac stare poterit. Etiam si dicas continentiam, virginitatem, contemptum diuitiarum, & quæcumque libet, omnia prophana, impura, & abominabilia sunt absque humilitate. Cum hac igitur ædificemus: hanc in verbis, in operibus, in cogitationibus, in omnibus præstemus. Sed de humilitate sufficient hæc, non equidem ut virtutis postulat dignitas (nullus enim eam pro dignitate laudare potest) sed pro vestræ charitatis intellectu. Scio enim quod amplexabimini eā magno studio, licet paucis admoniti dictis. Quoniam autem apostoli dictum hodie lectum, multis videtur ignaviæ ansam

ansam præbere, operæ pretium ut ipsum clarus redamus, quo nulli frigidā defensionem in salutis suæ perniciem inde sumant. Igitur eo sermonem flectamus. Quod autem hoc dictum? Siue occasione, inquit, siue veritate Christus annuntiatur. Hoc multi in ore habent, & simpliciter ac temere circumferūt, neq; priora, neque sequentia legentes, sed abscta aliorum membrorum consequentia, in animarum perniciem ignavioribus proponentes. Attentant enim illos hac via à faniore fide abducere: deinde quum pauidos ac trementes & periculum suspicari vident, vt timorem illum ex animis eorum eximāt, dictum hoc Apostoli in medium afferunt, dicentes: Paulus hoc admisit, inquiens: Siue occasione, siue veritate Christus annuntiatur. Verum hæc neutis quam se ita habent. Primum enim, non dixit annuntietur: sed annuntiatur. Dicere enim annuntietur, eius est qui legem statuit. Dicere autem annuntiatur, est annuntiari quod euenit. Quod autem Paulus legem non statuat, vt fiant hæreses, sed abducat omnes ab hoc instituto, habes ex his: dicit enim, Si quis vobis euangelizauerit aliquid præter id quod audistis, anathema sit, etiam si ego, vel angelus de celo. Non autem anathematizasset & seipsum, & angelos, si rem periculo carere sciuisse. Et iterum dicit: Zelotypus sum erga vos dei zelo. Aptauit enim vos vni viro, vt virginem castam exhibeatis Christo. Vereor autem ne forte vt serpens Heuam versutia sua decepit, ita corrumpantur sensus vestri à simplicitate quæ erat in Christum. Ecce & simplicitatem posuit, & veniam non dedit: nam si condonasset, iam non erat periculum: & si periculum aberat, frustra timuit Paulus. Christus quoque non iussisset exuri zizania, si res indifferens esset: nunc illum audire, nunc alium, & omnes absque discriminatione. Et quidnam est quod dicit: Repetam paulò altius historiam. Sciendum enim in quo statu res Pauli erant, quum hæc scriberet. Quomodo ergo tunc agebat: In carcere erat, in catenis grauibusq; periculis.

Gal. i.

2. Cor. ii. Vnde

Vnde hoc manifestum? Ex epistola sua. Nam ante
 hæc dicit: Scire autem vos volo fratres, quod quæ
 mihi acciderunt, ad maiorem Euangelii profectum
 euenere: ita ut vincula mea manifesta facta sint in
 Christo, in toto prætorio, ac cæteris omnibus, vtq; Philip.
 plures ex fratribus in domino freti vinculis meis,
 vberius auderent impauide sermonem loqui. Nero
 enim eum in vincula coniecerat. Quippe quemad-
 modum prædo aliquis domum cunctis dormienti-
 bus ingressus, vt auferat omnia, si quem viderit ac-
 cendere candelam, illum mox interimit, & lumen
 extinguit, vt auferre & rapere alia absq; metu pos-
 sit: ita & Nero tunc latronem & furem quendam
 agens, dormientibus omnibus, profundoq; somno
 grauatis, omnium bona diripiebat, nuptias inuade-
 bat, domos subuertebat, nullumq; malitiq; genus in-
 termittebat. Proinde mox vt beatum Paulum vi-
 dit accedere in mundo candelam, & afferre sermo-
 nem doctrinæ, quo sua reprehendebatur iniquitas,
 quo omnia facere licenter posset, curauit vt et extin-
 gueretur prædicatio, & interficeretur magister. Itaq;
 vincatum sanctū illum coniecit in carcerem. Et tunc
 hæc scripsit Paulus. Quis non miraretur & obstu-
 pesceret generosam illam animā cœli municipem?
 Vinctus cōstrictusq; Philippensibus scribit. Scitis
 autem quanto interuallo distent Macedonia & Ro-
 ma. Neque charitatem & memoriam discipulorum
 ex pectore eius vel viæ prolixitas, vel temporis tan-
 ta intercapedo, vel negotiorum strepitus, vel mole-
 stia, vel quæcunq; alia abradebant: sed habebat om-
 nes eos in mente. Neq; ita catenis manus eius erant
 vinctæ, vt amore discipulorum anima eius constric-
 ta: id quod etiam ipse in procœlio epistolæ decla-
 rat, dicens: Propterea quod habeam vos in corde, et
 in vinculis meis, & in defensione & confirmatione
 Euangelii. Et sicut rex mane super thronum suum
 descendens, & in regalibus aulis considens, plurimas
 vndequaq; literas accipit: ita & ille in carcere
 quasi in regalibus palatiis sedens, multo plures &
 accepit,

accepit, & misit: vndequaq; et gentibus ad eius sapientiam configientibus, & ad eum referentibus de omnibus quæ apud se fiebant. Et tanto plura quam rex administrabat, quanto & maior principatus sibi concreditus erat. Non enim eos solum qui in Romanorum ditione, sed et barbaros omnes, Deus qui terram & mare continet, in manus eius dederat.

Rom. i. que hoc manifestans Romanis dicebat: Nolo vos ignorare fratres, quod s̄æpe proposueram venire ad vos, licet præpeditus fuerim usque in hunc diem, quo fructum aliquem haberem inter vos quoque, sicut & inter reliquas gentes. Græcis simul ac Barbaris, eruditis pariter ac rudibus debitor sum. Quotidie igitur curæ ei erat, quid Corinthii, quid Macedones, quid Philippienses: quomodo Capadoces, quomodo Galatæ, quomodo incolentes Pontum, quomodo omnes homines valerent. Et licet totius orbis curam suscepisset, nihilominus tamen non solum pro gentibus integris, sed & pro uno homine sollicitus erat. Et nunc quidem propter Onesimum epistolam mittebat, & propter eum qui apud Corinthios stuprum commiserat. Non enim hoc considerabat, quod virus esset qui peccauerat, & præsidio egeret, sed quod homo esset. Homo dignissimum dei animal, & propter quem nec unigenito suo pater pepercit. Non enim mihi hoc dicas, quod sit fugitiuus quispiam, vel latro, vel fur, vel facinorosus, vel quod sit pauper, abiectus, vilis, & nullius frugis: sed cogites quod & pro ipso mortuus est Christus, sufficiatq; tibi, ut pote idonea sollicitudinis causa. Cogita quantum illum esse necessarium sit, quem tantus Christus ita appretiatus est, ut nec sanguini suo pepercere. Neque enim opinor, si rex pro aliquo occidi vellet, quereremus argumentum aliud, num magnus quispiam ille sit, quem rex tanti facit. Non autem ego tantum opinor, sed sufficiens est mors eius qui mortuus est, ut ostendat quantæ charitatis fuerit erga illum. Nunc vero quum non homo, non angelus, non archangelus, sed ipse cœlo-

rum

rum dominus, ipse vnigenitus dei filius carne vestitus tradit semetipsum pro nobis ad mortem: si non omnia fecerimus, & attentauerimus, vt homines tanto pretio redemptos in omni cura habeamus, qua nos tuebimur defensione? quam veniam impetrabimus? Et hoc ipsum Paulus indicans dicebat: Ne cibo tuo perde illum, propter quem Christus mortuus est. Volens enim eos qui despiciebant & contemnebant fratres infirmos castigare, & in officio continere, vt persuaderet eis habendam proximorum curam, hanc vnicam rationem pro omnibus dedit. Igitur sedens in carcere, per tantum spatiuum epistolam scripsit Philippensibus. Charitas enim erga deum nullis humanis impeditur, utpote superne in cœlis radicata. Et quid scribit? Scire autem vos volo fratres.] Vidiſtis curam magistri pro discipulis? audi & curam discipulorum pro magistro: vt scias quod hoc erat quo sortes & inuiti fiebant, quandoquidem ita mutuum inter se amore vinciti erant. Frater enim qui à fratre adiuuatur, est sicut ciuitas fortis, & multo magis tot ac tanti vinculo charitatis inter se iuncti, omnibus dæmonum restiterunt insidiis. Non opus est ulteriori demonstratione & sermone, quod Paulus discipulis deuin etiſſimus fuerit, qui & catenatus sollicitus pro eis erat, & quotidie moriebatur. Quod autem discipuli Paulo vicissim magno studio deuincti fuerint, & non solum viri, sed & mulieres, audi quid dicat de Phœbe: Commendo autem vobis Phœben sororem, quæ est ministra ecclesiæ Cenchreensis, vt illam suscipiatris in Christo, sicut decet sanctos, & assit ei in quocunque vobis eguerit negotio. Nam & hæc cum multis affuit, tum & mihi. Et hæc quidem quod officiose eum adiuuerit, magnū accepit testimonium. Priscilla autem & Aquila etiam mortem pro Paulo adierunt, de quibus sic scribens inquit: Salutate Priscillā et Aquilā qui pro anima mea suā ipsorū ceruicē supposuere. Et de alio quoq; his ipsis scribens dicit, q; appropiarit usq; ad mortem,

Rom.14.

Rom.16.

non

non habita ratione vitæ , vt suppleret id quod ve-
stro erga me officio fuit diminutum. Vides quomo-
do amabant magistrum, quomodo suæ ipsorum ani-
mæ, salutem illius præferebant ? & propterea tunc
nullus eorum superabatur. Hæc autem dico, non ut
audiamus solum, sed & vt imitemur: & non ad sub-
ditos solum, sed et ad principes sermo noster se pro-
tendit: quo & discipuli frequens in magistros offi-
cium, & vicissim magistri eandem quam Paulus er-
ga discipulos amoris affectionem declarat. Etenim
Paulus tam anxie omnium salutem curabat, perin-
de ac totus mundus sibi vnica domus foret, negle-
ctisq; suis vinculis, & plagis, & afflictionibus, &
pressuris, considerabat & inquirebat quotidie, quo-
modo res discipulorum se haberent: et sepe propter
hoc ipsum solum misit, nūc Timotheum, nunc Ty-
chicum: nam de hoc quidem inquit, Ut sciatis &
vos quæ ad me pertinent, quid agam : de omnibus
certiores vos reddet Tychicus dilectus frater, & fi-
dus minister in domino , quem misi ad vos in hoc
ipsum, vt cognosceretis de rebus nostris. Et iterum
aliis : De omnibus rebus meis certiores vos faciet
Tychicus frater & fidus minister & cōseruus in do-
mino, quem misi ad vos in hoc ipsum, vt cognoscas
quid agatis, & consoletur corda vestra. De Timo-
theo autem: Quapropter et ego non amplius ferens,
misi ad hoc vt cognoscerem fidem vestram, ne quo-
pacto tentasset vos ille qui tentat, & inanis factus
esset labor noster. Et Titum quoq; aliò mittit, & ali-
um iterum in alium locum. Atq; ipse vinculorum
necessitate in vno sape loco detentus, visceribus su-
is adesse non poterat, ita discipulis suis aderat. Itaq;
& tunc detentus in vinculis scribebat Philippensi-
bus: Scire vos volo fratres. Discipulos fratres vo-
cat. Tanta enim charitas est, vt abiiciat omnem in-
æqualitatem, nullamq; vel eminentiam, vel dignita-
tem sciat: sed et si quis omnibus sit sublimior, adus-
que humillimum omnium descendit: id quod & Pau-
lus faciebat. Audiamus autem quid eos scire vole-
bat:

bat: Quę mihi acciderunt, magis ad profectum euangelij euenére. Quo pacto et quomodo dic oro? Num vinculis absoluēbare? Num catenam deponebas? Num impauide prædicabas in ciuitate, & in ecclesia multos & prolixos sermones faciebas de fide, suscepistiq; inde multis discipulis abibas? Num suscitabas mortuos, & admirationis eras? Num leprosos purificabas & obstupefiebant omnes? Num dæmones fugabas? Nihil horum dicit, sed quid? & quomodo profectus euangelij factus est? ita ut vincula mea manifesta fierent in toto prætorio, & cæteris omnibus. Quid dicis? Hic profectus est, hoc incrementum, hoc prædicationis lucrum, quod omnes didicerunt te vincitum? Ita profecto, dicit. Audi ergo sequentia, vt discas quod vincula non solum non sunt facta obstaculum, sed & magnæ fiduciae materia; atq; adeò, vt plerique fratrum in domino freti vinculis meis, vberius ausi fuerint loqui impauide. Quid dicis o Paule? Non anxietatem, sed fiduciam iniecerunt vincula: non timorem, sed amorem: non habent quæ sequuntur consequentiā. Scio & ego. Neq; enim iuxta humanorum operū morem hæc contigerūt, ait: sed super naturā fiebant, erantq; diuinæ gratiæ opera, vt vnde alijs anxi, inde illi fidentes redderentur. Nam si quis capit constringitq; ducem, & sit hoc manifestum aliis, vertitur in fugā omnis exercitus. Et si quis pastorem abducit ab ouili, absq; timore abiguntur oves. At qui hic nō ita euenit, sed per omnia secus. Dux vinctus erat, & fiebant alacriores milites omnes, maioribusq; animis & fiducia in aduersarios irrumpabant. Pastor constrictus erat, & oves neq; auferebantur, neq; dissipabantur. Quis vidit? quis audiuit è magistrorum aduersitatibus discipulos plus solatiū capere? Quomodo non timuerunt? quomodo non dixerunt Paulo, Medice cura temet ipsum, libera te ipsum à malis: & nobis quoq; consultum erit? Quomodo non dixerunt talia? quomodo? Erant edociti à gratia spiritus sancti, hæc non ex infirmitate, sed ex permissione

(FF Chri

Christi fieri, ut magis effulgeat veritas, quæ per vincula & custodias, & afflictiones, & angustias crescentes, in altius fastigium erigitur. Etenim si vincula Pauli mentem deiecerint, et timidiore reddidissentur nō mirum si & ipse, & qui eum accesserint, fuissent anxii. Verum quia plus afferebant fiduciae, & ad maiorem gloriam conducebant: magis obstupescendum est, & admirandum, quomodo per rem ignominiae plenam, gloria doctori conciliatur, & per terriculum mentum fiducia, & consolatio discipulorum crescit. Quis non obstupseret, videns illum catena circum datum, & dæmones fugere? Non diadema regis caput tam decorat, ut illius manus catenæ: non sua quidem natura, sed gratia in ipsis efflorescente, quæ magis consolabatur discipulos, videntes quidem corpus vincatum, linguam autem solutam, manus constriteras, sermonem vero liberum, & in totum mundum citius, quam solis iubar percurrentem. Magna sane discipulorum consolatio erat, cum re ipsa disserent, nulam præsentium molestiarum grauem. Anima enim quando diuino amore & desiderio vere corripitur, ad nihil huius vitæ se conuertit: sed sicut mente morti, contemnunt ignem, & ferrum, & feras, & pelagus, & omnia: ita p̄ij furore quodam, maxime spirituali ac honestissimo insaniunt, deridentes omnia quæ vident. Et propterea discipuli videntes magistrum vincatum, exultabant magis & gaudebant: re ipsa declarantes aduersariis, quam sint ubiq̄ inuicti, & nullis mancipati. Itaq; rebus sic habentibus, æmuli quidam Pauli, grauius bellum excitare, & tyrannum contra eum crudelius exasperare cupientes, simulabant & ipsi sese esse prædicatores: prædicabantq; rectam ac sanam fidem, ita ut & doctrina Pauli magis increaseret. Hoc autem non ideo faciebat, quod fidem rectam seminare vellent: sed ut audiret Nero prædicationem crescere, & doctrinam inualescere, ut inde exasperatus, quamprimum Paulum in profundum demitteret, ac perderet. Itaq; duæ erant tunc doctrinæ, una discipulorum Pauli, altera inimicorū eius:

illis ex

illis ex veritate, his ex odio & contentione in Paulum, prædicantibus, & hoc manifestans docebat: Alii quidem, inquit, propter inuidiam et contentio nem Christum prædicant, inimicis illis designatis: alii autem bona voluntate, quo discipulos suos intelligit. Deinde iterum de illis inquit: Alii quidem ex contentione, nempe inimici, non castè, non candide prædicantes, sed existimantes addere se afflictionem vinculis meis: alii contrà ex charitate, & hoc quoq; de fratribus illis suis dicit: scientes quòd in euangelii defensionem cōstitutus sum. Quid ergo? At tamen quouis modo, siue per occasionem, siue per veritatem Christus tamen annuntiatur. Atq; ita frustra & vane verbum hoc pro hæresibus assumitur. Nam qui tunc prædicabant, nō dogma corruptum prædicabāt, sed fidem sanam & rectā. Quòd si adulteratam doctrinā prædicassent, & alia q; Paulus docuerat, nō utiq; euenisset quod volebant. Non volebāt autem aliud, q; vt aucta fide & multiplicatis discipulis Paulus à Neroie in grauius periculū adduceretur. Quòd si alia q; Paulus prædicassent, nō utiq; discipulos Pauli multiplicassent: et si non plures fecissent, neq; exasperasset tyrannum. Igitur hic non dicit, quòd corruptas doctrinas introducant: sed q; causa propter quam prædicabant, non fuerit syncera. Aliud enim est occasionem prædicationis nō esse sanam: & aliud, non esse prædicationem sanam. Nam prædicatio quidem non sit sana, quando errores continent dogmata. Occasio autem non sit sana, quando dogma quidem sanum est, prædicantes autem non propter Christum prædicant, sed vel ad inimicitias, vel ad aliorum gratiam. Proinde non dicit, quòd hæreses introduixerint: sed quòd non obrectam occasionem, neque ob pietatem prædicauerint id quod prædicauerunt. Quandoquidem hoc non faciebāt ad incrementum euangelii, sed vt Paulio infesti essent, & in maius periculum eum adducerent, & propterea illos arguit. Cæterum vide quo modo diligenter hoc posuit. Existimantes, inquit,

FF 2 afferre

afferre vinculis meis: non dixit, afferentes vinculis
 meis: sed, existimantes, hoc est putantes quod affe-
 rant: insinuat, quod licet illi sic opinentur, no tamen
 ipse sic affiliatur, quin potius ob euagelij incremen-
 tum gaudeat, unde adiecit, dicens: *Et in hoc gaudeo,*
quoniam et gaudebo.] Quid enim, si etiam semetipso per-
 dunt illi, ex odio mei hoc facientes, dummodo &
 quae mea sunt inuiti augeant? Vides quanta erat Pau-
 li virtus: quomodo nullis diaboli versutis capieba-
 tur, & non solum non capiebatur, sed & ipsum la-
 queis suis apprehendebat? Nam licet multiplex es-
 set & diaboli versutia, et ministrorum eius maligni-
 tas, qui praedicabant quasi idem saperent quod Pau-
 lus: qui tamen sapientes in versutia sua apprehe-
 dit, non permittebat hoc fieri. Proinde Paulus hoc
Rphilip. 1. tunc declarans, dicebat: Manere quidem in carne,
 necessarium magis propter vos, & hoc certò scio,
 quod mansurus sim, & cù omnibus vobis permane-
 surus, in vestrum profectum, & gaudium fidei. Illi
 enim præsentí quidem vita eiicere me cupiunt, &
 propterea sustinent omnia: Deus autem no permit-
 tet propter vos. Hæc igitur omnia diligenter serua-
 te memoria, vt eos qui simpliciter, ac temerè scri-
 pturis, ac cum pernicie proximi vtuntur, omni cum
 sapientia corrigere possitis. Poterimus autem & dia-
 clorum meminisse, & alios corrigere, si ad preces
 semper cōfugiamus, & oremus deum, vt det sermo-
 nem sapientiæ, & intellectum auditus, certamq; &
 indeprædabilem huius depositi custodiam. Sæpe
 enim contingit, vt quæ studio nostro corrigere non
 possumus, ea per preces efficere valeamus, per pre-
 ces, inquam, perpetuas. Semper enim orandum est,
 & in afflictione & prosperitate, & tam ei qui in tri-
 bulationibus, quam qui in bonis. Et illi quidem, qui
 in bonis & prosperitate, vt immota hæc maneant,
 & non transferantur: huic autem, qui in angustiis,
 & afflictione, vt benignam eorum vicissitudinem
 sentiat. In tranquillitate es, ora deum vt ipsa tibi tran-
 quillitas stabilis maneat. Tempestatem vides gra-
 uem,

uem, ora deum vt auertat ipsam, & ex ipsa tranquillitatem faciat. Exauditus es, gratias age, quod exauditus es. Non exauditus es, perseuera vt exaudiaris. Et si differt aliquando dominus, non id odio facit, neque te auersatur: sed differendo, diutius te secum seruare vult. Sicuti & patres filios indulgentius amates, quod illos diutius apud se detineant quos desides vident, dedita opera, morantur aliquid daturi. Ceterum non opus tibi patronis apud deum, neque multo discursu, vt blandiare alii: sed licet solus sis, patronoq; careas, & per te ipsum deum preceris, omnino tamen voti compos eris. Neque enim tam facile deus annuit, cum alii pro nobis orant, vt cum ipsis met oramus, etiam si plurimis pleni simus malis. Nam & hominum, quos valde exulcerauimus, irae quiescunt, si diluculo & meridie, & vesperi apud eos compareamus, atque cum illis continua ac humili consuetudine conuersemur: & multo magis apud deum, si frequens fueris: licet indignus sis, dignus tamen eris: quoniam & indignus diutina familiaritate dignus fieri potest. Porro tria haec, nempe quod indignum frequens conuersatio dignum reddat: & quod deus magis annuat, si per nosipso oremus, & si alii orent: & quod dando fæpe differt, non vt nos vacuis manibus amandet, & animo hæsitabundo relinquit, sed vt bonorum maiorum nobis causa fiat: Tria haec, inquā, ex parabola hodie nobis lecta, manifesta facere tentabimus. Accessit Chananæa Christum pro filia orans, quæ a dæmone agitabatur, & clamans contenta voce, ait: Miserere mei domine, filia enim mea male a dæmone torquetur. Ecce alienigena mulier & barbara & extranea a Iudeorum iurisdictione. Et quid aliud erat, quam canis, & indigna quæ voti compos fieret? Non enim honestum est, inquit, vt accipiatur panis filiorum, & obiciatur canibus. Attamen precum frequentia digna facta est, nō solū vt inter filios recenseretur quæ erat canis, sed & vt multis laudibus honestata, dismitteretur. Dixit enim: O mulier magna est fides tua.

Mat. 13.

tua. Quoniā autem Christus dixit, Magna est fides tua: nulla opus est demonstratione, & inquisitione vltiori de mulieris huius gloria. Vides quomodo mulier, quæ indigna erat, ex affiduitate facta est digna? Vis discere, qd etiā per nosipso orantes apud deū plus efficimus, qd dum alii pro nobis orant. Clamauit hæc: & vt accesserunt discipuli, dicit: Dimitte eam, quia clamat post nos. Et ad illos quidem dixit: Non sum missus nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel. Quando autem ipsamet accessit, & perseuerauit clamans, & dicens: Domine, Etiam: Nam & catuli edunt de mensa dominorum suorum: tunc beneficium dedit, & ait: Fiat tibi sicut vis. Vides, quomodo repulit, cum alii precarentur; vbi vero ipsamet orans pro dono clamauit, annuit? Illis enim inquit, Non sum missus nisi ad oves, quæ perierant domus Israel: huic autem dicit, Magna est fides tua, fiat tibi vt vis. Similiter ab initio & ad ingressum petitionis nihil respōdit; vbi autem semel & iterū, & tertio accessit, tunc deniqz beneficiū concessit. Et in fine docet, quod dare distulerit, non vt eam repellet, sed vt patientiā mulieris omnibus monstraret. Nam si propter repulsam distulisset, neqz tarde ei dominasset, & nos minime agnouissemus mulieris ab initio usq; ad finem fortitudinē. Dimitte eam, inquit, quia clamat post nos. Vos auditis vocem, ego mente video, scio quid dictura sit. Nolo thesaurū mentis suę occultum permanere, sed expecto & sileo, vt manifestetur, & omnibus clarus fiat. Cum hæc omnia non ignoremus, posthac, licet peccatores simus, & indigni in quos conferātur beneficia: licet soli simus, & intercessoribus careamus, ne deficiamus oratio, ne despōdeamus animum; scientes, magnū apud deum patrocinii esse per semetipsum magna alacritate ad deum cōtendere: quāuis autē differat, & cesseret vt largiatur, neqz sic recedamus. Scimus enim, qd misericordiæ, magnæqz erga nos clemētię est ita dif̄ ferre et tardare. Si ita senserimus, animaqz dolente et seruida, ac excitata, & tali quali ad ipsum Chana-

næa accessit, etiamsi canes simus, grauibusq; in pœnatis, & nostra amoliemur mala: tantumq; fiduciæ accipiemus, ut aliis quoque patrocinari possimus: quemadmodum Chananæa hæc, non solum ipsa fide dicam, et multas laudes consecuta est, sed & filiam intollerabilib. molestiis eripere potuit. Nihil enim, nihil, inquam, precatione ignita et syncera validius est. Ipsa enim & præsentia mala dissoluit, & à futuri pœnis eripit. Ut igitur & præsentem vitam facilius transigamus, et ad iudicium fidentius migremus, multo studio alacritateq; sedula precibus vacemus. Nam sic & reposita bona obtinere poterimus: quæ nobis omnibus per gratiam et misericordiam suam concedat dominus noster Iesus Christus, cui cum patre, & sancto spiritu sit gloria, imperium, & honor, in secula seculorum, Amen.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI IN DIS
cetum Apostoli, De dormientibus nolo vos ignorare fratres, vt ne lugeatis. Tum de Iob & Abrabā.

1. Thes. 4.

Dies quatuor consumpsimus in Lazari parabolæ vobis explicanda, thesaurum exantantes eum, quem in exulcerato corpore reposi- tum inuenimus: non aurum quidem aut argentum, aut lapides pretiosos, sed religionem, fortitudinem, perpectionem, ac patientiam multam. Quemadmodum enim fluxi caduciq; thesauri extrinsecus spinas habent, & tribulos, & terram asperiorem, si verò quis interius effoderit, magnæ diuitiae emergunt. Sic & in Lazaro vsu venit: foris vulnera, insitus diuitiae inæstimabiles: langues corpus, mens geras & alacris, in quo illud Apostoli explebatur: Quantum externus homo corrumpitur, tantum internus homo renouatur. Et poteram quidem hodie in eadē parabola versari, & cōtra hæreticos pugnare, qui vetus testamentum vituperant, qui patriarchas reprehendunt, qui cōtra opificem omnium deum linguas exacuunt. Sed ne nimiam satietatem adferat oratio, has disputationes in aliud tēpus reconcam: & nunc age ad aliud argumentum orationem.

2. Cor. 4.

aducamus. Nam & mensa si vnius modi sit, satietatem facit: varietas autem perpetuam excitat appetitiam. Ut igitur hoc in oratione fiat, longo iam interuallo ad diuinum Paulum reuertamur. Etenim opportune nobis hodie locus Apostoli legitur, & admodum cum superioribus cohærent ea, quæ nunc dicturi sumus. Audiuitis ergo personantem Paulum & dicentem: De dormientibus nolo vos ignorare, vt ne lugeatis quemadmodum reliqui, qui spem non habent.

Luc. 18. Ille euangelicus de Lazaro neruus fuit: hec apostolica vox est, sed unus utriusque concensus est. In illa enim parabola multa de resurrectione, multa de iudicio futuro tractabamus, & nunc in idem nos argumentum oratio haec iterum deduxit. Nam si hunc apostolicum locum effodiamus, eundem quoque hic thesaurum inueniemus. Tum enim oratio nostra omnis in hoc consumebatur, vt auditores doceret, nihil humanarum rerum splendidum putandum: Sed ulterius spe progrediendū, illam iudicis sententiā, iudiciū formidabilem, iudicem seuerum, animo quotidie sequendum. Hec eadem Paulus hodie illis verbis consulit. Sed attendite: De dormientibus nolo vos ignorare fratres, vt ne lugeatis quemadmodum reliqui, qui spem non habent. Si enim credimus quod Iesus mortuus est, & resurrexit: Sic & deus eos qui per Iesum dormiunt, ducet cum eo. Hoc primum autem ad cognoscendum dignum inquisitione est, cur cum de Christo loquatur, illius exitum ē vita, mortem appellat: ubi autem de nostra morte loquitur, somnum eum, & non mortem nominet. Non enim dixit de mortuis: Quid igitur de dormientibus: Et paulò post: Sic & deus eos qui per Iesum dormiunt, non eos qui per Iesum mortui sunt, ducet cum illo. Et rursum: Nos qui vivimus, qui relicti ad aduentum Christi sumus, non anteuertemus eos qui dormierunt. Ne hic quidem mortuos dixit, sed ter ibi mentionem eius faciens, ter mortē, somnum appellavit. De Christo non item: vt, Si enim credimus quod Iesus mortuus est; non dixit doriniit, sed mortuus est.

At qua

At qua de causa Christi mortem dixit, nostrum autem somnū? Non enim temerē nec absurde, sed alio quid magnū, graueq; moliens hac verborū obseruatione vslus est. De Christo loquens, mortē appellauit, vt passio ipsa fuisse credatur: de nobis autē somnū dicit, vt mōerorē nostrū cōsoleetur. Causam enim vnde processit resurrectio, fidenter appellauit mortem. Vbi verò in spe totum est positum, somnum eum nominat, & ipso nomine nos consolatur, bonamq; spem iniicit. Qui dormit enim, omnino resurget: & nihil aliud mors est, nisi somnus longus. Ne enim hoc obiicias, neq; audire, neq; loqui, neque videre, neq; sentire mortuum: neq; enim ista facit qui dormit. Si autem necesse sit aliquid admirabile recēdere, audi nunc iam. Dormientis anima etiam quodammodo dormit, mortui autem vigilat. At mortuus, inquis, putreſeit & corrumpitur, & puluis cinisq; efficitur. Quid tum amice? Propterea magis gaudere oportet. Nam domum antiquam & ruinosam exædificaturus aliquis, habitatores domūs primo amandat, deinde ædificium diruit, & ædes magnificientiores extruit: Quæ res habitatores non excruciat, sed multo magis recreat. Non enim in præsentem ruinam intuentur, sed futurum & minime adhuc aspectabile ædificium animo sequuntur. Sic & deus facturus, corpus nostrum dissoluit, & animam illud incolentē quasi domo educit, vt magnificientiorem domum extruens, maiori cum gloria ea rursus introducat. Non igitur in hanc quasi ruinā, sed in futurum splendorem cogitationem defigamus. Si enim statuam quis habet tempore & rubigine exesam, & multis partibus comminutam, confringit eam & in fornacem iniicit, & accurate liquefaciens imaginem illustriorem facit. Quemadmodū autem hæc in fornace dissipatio, non deletio statuę, sed renouatio est: Sic nostrorum corporum dissolutio, non exitium sed redintegratio est. Quando igitur videris, quasi in fornace, defluentem carnem atque putrescentem, ne in hoc aspectu consistas, sed

FF s confla-

conflaturam ante oculos pone. Neque hac mensura
 contentus esse debes: vltierius progrediendum tibi
 est. Statuarius enim æreum fundens corpus, non au-
 ream, aut immortalem statuam, sed æream rursum
 facit: Deus autem contrâ, mortale & terrenum ini-
 ciens corpus, auream & immortalem facit imagi-
 nem. Terra enim caducum & concretum corpus ac-
 cipiens, immortale & sincerū idem reddit. Non igi-
 tur in hūc clausis iam luminibus, sine voce iacentē,
 sed in illū resurgentē, gloriam inenarrabilē, stupen-
 dam, atque admirabilem iam percipientem, intueas-
 ris: & à præsenti rerum aspectu, ad futuram spem, in-
 telligentiam traducito. At cōsuetudinem illius de-
 sideras: et propterea luges ac lamentaris. Sed hoc ve-
 hemēter absurdum est. Si enim sponso alicui filiam
 in matrimonium copulaueris, deinde ille eam abdu-
 cens, in lōginquam discesserit regionem, atq; ibi in
 omnītū rētū abundantia viuat, nequaquā hoc mole-
 ste feras, sed dolorem quem ex absentiae eius diutur-
 nitate capis, prosperitatis illius communi fama mi-
 tigas. Nunc autem nō homine, non seruo aliquo ac-
 cipiente, sed ipso domino requirente quem debet,
 mōeres ac lamentaris. At cum homo sum, inquis,
 non possum non lugere. Neque ego hoc volo. Non
 enim mōrōrem, sed mōrōris magnitudinem aufer-
 re cupio. Mōrere enim naturæ est: vltra modū hoc
 facere amentiæ est, deliratiōnis est, effōminati ani-
 mi est. Luge, lachryma, sed ne indigneris, ne mole-
 stē feras, gratias age deo accipienti, vt exornes abe-
 untem ē vita hominem, & honesta illi hæc tr̄ibuito
 parentalia. Si enim hæc moleste pateris, & illū mor-
 tuum violas, & accipientem deum irritas, tibi ipsi
 incommodas: sin gratias egeris, tum illum exorna-
 sti, & accipientem gloria affecisti, & tibi ipsi cōmo-
 dasti. Lachrymare igitur: Sed vt dominus Lazarū,
 qui normā nobis & regulā, & certos mōrōris fines
 constituit, extra quos egredi nō oportet. Sic & Pau-
 lus dixit: De dormientibus (inquit) nolo vos igno-
 rare, vt ne lugeatis quemadmodū reliqui, qui spem
 non

.Theff.4.

non habent. Luge, inquit, sed non ut Græcus qui resurrectionem abiicit, qui de futura vita desperat. Erubesco, mihi credite, & non parum animo cōmōdus, cum in foro videam coetus mulierū immodescos, capillos vellentes, brachia incidentes, genas lacerantes, & in Græcorum conspectu hæc facientes. Quid non loquentur illi, quid non iactabunt de nobis? Hi sunt qui resurrectionem mortuorū tam certato statuunt? Admodum: sed nō cum dictis facta cōsentient. Verbis resurrectionem defendunt, re ipsa quod desperati solent, faciunt. Si considerent isti resurrectionem esse, nequaquam ista facerent. Si persuasi essent ad meliorem illam sortem abiisse, non lugerent. Hæc & istis multo plura infideles dicunt, cum luctus istos audiunt. Pudeat nos igitur, & modestiores simus, & ne tantam tum nobis ipsis, tum his qui nō intuentur, accersamus noxam. Dicito vero cuius causa eū qui è vita exierit, tantū defles? Nūq; malus erat? Atqui propterea gratias agere oportet, q; præcisa iam est omnis improbitas illi. Sed bonus & modestus fuit? Propterea gaudere oportet, quod antea abruptus sit, quam improbitas illius cogitationem mutauerit, & ad eum locum abierit, vbi florens perpetuo erit, & conuersione rerū nullam ne suspicari quidem debet. Sed iuuenis fuit? Ideo deum qui accepit gloria afficito, quod tam cito illum ad meliorem sortē vocauerit. Senex est? Propterea etiam gratias age, & deum qui acceperit gloria afficito. Pudefaciat igitur te luctus tui, efferendi modus, Psalmorum cantiones, orationes, patrū conuentus, multitudo fratrum magna, non ut fleas, vt lamenteris, vt indigneris, sed vt deo accipienti gratias agas. Quemadmodū enim eos qui ad magistrum aliquē vocati sunt, permulti solēt bonis verbis prosequi: Sic & discedētes sanctos, nempe ad maiorem dignitatem accersitos, omnes bonis verbis prosequantur. Mors enim requies est, studiorum & curarum ad vitam pertinentium vacuitas. Cū igitur videris aliquē tibi coniunctū ex hac vita discedenter,

tem, ne moleste feras. Sed cū dolore pūnctus fueris, tu te collige, conscientiam tuam inquire, considera q̄ etiam te paulo post idem manet exitus. Modera re tibi, & ex alterius morte timorem cape, socordiā omnem præcide, facta tua animo repepe, errata corrigē, quām optimam facito mutationem. Hoc enim discamus ab infidelibus, quōd iudicia de rebus alia quām illi habeamus. Aspicit cœlum infidelis, et adorat, deum enim esse putat: videt terram & colit, & in res mortales inhiat. Nos, cōtrā, cœlum videmus, & cœli opificem admiramur. Non enim deum esse, sed dei opus credimus. Video vniuersi huius opificium, & eo, quasi manu, ad opificem ducor. Videt diuitias infidelis, & inhiat animo, atq; obstupecit: Video diuitias ego, & irrido. Videt paupertatem ille, & flet: Video paupertatem ego & exulto. Alter ego intueor in res, aliter ille. Ita & in morte facimus. Videt cadauer ille, & putat cadauer esse: Video cadauer ego, somnum, hanc mortis partem esse puto. Et quemadmodū in literis sit, vt eisdē oculis contemplemur literas, tum periti, tū imperiti, non tamen eadē cū intelligentia. Imperiti enim omnino putant literas eas esse, quæ visu tenentur: periti autē in multo cum artificio subiectam sententiā colligunt. Ita & in rebus ipsis: iisdem oculis res mortales videntur, non tamen eadem intelligentia & mēte. Qui igitur in rebus aliis omnibus ab illis dissidemus, in hac iam de morte cōgruemus sententia: Cogita ad quem abiit, & cape consolationem: vbi Petrus, vbi Paulus, vbi sanctorū cōetus omnis est. Cogita quomodo resurget, quanta cum gloria & splendore. Cogita quōd lugendo, et lamentando, quod lachrymis nihil proficies, & ad extreum te ipsum lādes. Cogita hoc si feceris, quorum exemplum habes, et pecati societatē fuge. Quos igitur imitaris, quos emularis? Infideles & non habentes spem: quemadmodum Paulus dicit: Ut ne lugeatis quemadmodum ceteri qui spem non habent. Et attendite, quām accurate loquitur Apostolus. Non dixit qui nō habet spem.

spem resurrectionis, sed omnino, qui non habent spem. Qui enim spem illius iudicij nō habet, nullam spem habet, non modo diuinæ in rebus humanis prouidentiæ, sed ne iustitiæ quidē diuinæ, quē admodum ea omnia perlustrat. Qui hoc nō videt, qui hoc non iudicat, belua quavis immanior est, & leges, iudicia, instituta, atque adeo bona omnia ē propria ex pellit mente. Qui enim non factorū suorū se rationē redditurum expectat, omnem virtutem fugit, nequitiam omnem persequitur. Hæc ergo animaduertentes, & Gr̄ecorum, quos lamentando imitamus amētiam, stuporemq; reputantes. Fugiamus hanc cum filiis societatem. Propterea & Paulus illorum s̄æpe mentionem fecit, ut ignominia considerans in qua incidis, ab illorum communitate tēperes, & ad propriam nobilitatē reuertaris. Neq; hic solum diuus Paulus, sed s̄æpe, sed assidue hoc facit. Quādo enim nos à peccatis discedere vult, cū quibus per peccata consociemur, demonstrat, ut personæ moribus mōdeamur, & societatem illius deuitemus. Thessaloni censibus autem scribens, sic ait. Vnusquisq; corpus vestrum possidete in sanctificatione & honore, nō in passione ignominiae, quemadmodū gentes quæ non nouerunt deum. Et rursus. Non quemadmodū reliquæ gentes ambulant in inanitate cordis sui. Sic & in hoc loco: Nolo vos ignorare fratres de dormientibus, vt ne iugeatis quemadmodum cæteri, qui spem non habent. Non enim rei natura, sed animi nostri propositum: non mors discedentis, sed imbecillitas lugentis, nos vexare consueuit: Fidelē enim nullæ res præsentes vexare possunt, sed ante percepera futura bona, in præsenti hoc vitæ curriculo, longe differt ab infidelibus. Non enim parua reportat ē Christi religione bona, sed maximū ex eo percipit fructum, tranquillitatem, & perpetuam lœtitia. Itaque Paulus dicit. Gaudete in domino semper, iterū dico, gaudete. Ante resurrectionem enim non existimamus fructum, quod in has quotidianas ærumnas non incidemus, sed futurorum spe, consolationem

1. Tbeſſ. 4.

Epbeſſ. 4.

Philip. 4.

lationem in præsenti magnam habemus. Quemadmodū ergo vtrīc̄ nos lucrificamus, sic vtrīc̄ insidelis incōmodatur, tū quia postea punitur q̄ resurrectionē esse non crediderit, tum quia præsenti rerū perturbatione cōsternatur, cum nullū expectet post hac futurum bonum. Non ergo propter resurrectionis spē, deo gratias agere debemus, quæ adflictam potest consolari animam, & quasi resurrecturos etiā & cū Deo futuros de reliquis rebus nos animare potest. Nā si lugere ac lamentari oportet, eos qui in peccatis vivunt, non eos qui cum virtute discedunt, deflere ac lamentari oportet. Sic & Paulus fecit. Ad Corinthios enim scribens, inquit. Ne quando me ad vos venientem humiliet deus, & lugeam multos ē vobis, nō mortuos quidē, sed qui ante peccauerūt, quosq; non pœnitent intemperantiae & impuritatis quā patrauerunt: hi certe lugendi nobis sunt. Sic & alias

Eccles. 23. præcepit, dicens: Defle mortuum, deficit enim illū lumen; & defle stultum, deficit enim illum intelligētia. Parum defle mortuū, quia requieuit. Stulti autē morte vita est deterior. Quod si qui intelligētia priuatur, omnino luctu prosequēdus est: multo magis is, qui iustitiæ inanis est, & ab hac diuinitus profecta spe excidit. Hos lugeamus, hic enim luctus luctum apportat: Nam istos cum lugemus, s̄æpe emēdamus: discedentes lugere tum inane, tū inutile est. Non ergo lugendi morem deponamus, sed peccatū solū lugeamus. Reliqua enim omnia, siue paupertas siue egritudo, siue mors immatura, siue fraus, siue calamnia, seu aliud quid rerum humanarum incidērit, generose omnia perferamus. Hæc enim mala, si temperantes simus, maioris coronæ & gloriae materia esse possunt. At quomodo inquis fieri potest, vt homo nō lugeat? Huic ego contrarium quæro: quomodo fieri potest, vt qui ratione, & oratione, & rerum futurarum spe est prædictus homo, lugeat? At quis est inquis, qui hac perturbatione non interdū v̄exetur? Multi multoties tum apud nos, tum apud maiores

maiores nostros. Job enim cum vniuersa liberorum
turba periisset, audi quid dicat: Dominus dedit, do-
minus abstulit: quemadmodum domino placuit ita
factū est. Admirabilia hæc sunt cum audisuntur so-
lū, si verò occurate inquiras in illa, tum magis admi-
raberis. Considera enim diabolum nequaquam di-
midios liberos cepisse, & dimidios reliquissle, neq;
plures cepisse et pauciores reliquissle: sed totum vi-
demiasse fructum. & arborem non deiecisse, vni-
uersos maris concitasse fluctus, & nauem non sub-
mersisse: omnes copias eduxisse, & turrim non dis-
turbauisse, sed sterisse vndique impetum, & im-
motum mansisse Iobum. Tempestates adhibeban-
tur telorum, & non cōsternabatur, imò verò coni-
ciebantur, sed non vulnerabatur. Cogita quāti sit,
tot liberos pereentes videre. Quid vero nō satis ad
animum arrodendum fuit, omnes direptos esse? om-
nes confertim vno atq; eodem die, in ipso ætatis flo-
re, multa virtute abundantes, hoc supplicij modo si-
nire vitam? post tot clades, hanc extremam esse ob-
iectam? indulgentem patrem fuisse, exoptatos fuis-
se discedentes liberos? Cum enim perditos quis
amittit liberos, ærumna hac commouetur animus,
sed non tanto cum feruore ardet. Improbitas enim
exeuntium ē vita hominum, acriores morsus dolos-
rum non efficit. Quando autem honesti sunt, altum
vulnus, eternam memoriā, exitiale malum, duplices
stimulos adfert, alteros naturæ, alteros virtutis ē vi-
ta excedentii. Fuisse autē istos cū primis honestos,
ex hoc satis liquet: multā in illis educādis pater po-
suit industria, & hostias pro illis immolabat, etiam
ab abstrusis illorū peccatis veritus. Nihil enim illi
hoc educandorū filiorū studio lōgius aut antiquius
fuit, quæ res non filiorū modo virtutem demōstrat,
sed patris quoq; indulgentiam. Cum igitur et pater
fuerit, & tā indulgens pater, non naturæ affectionē
modo, sed cautionem etiam demonstrans, & qui ē
vita exierunt tam honesti erant, triplices admoue-
bantur dolorū faces. Iam vero cū separatim abripi-
untur,

lob. 20

untur, habet aliquam hic euentus consolationem, residuorum enim gnatorum desiderium, reliquorū mortuorū mōrōrem tegit, quando verō vniuersa caterua interit, quem aspicere potest is qui cū prius liberis abundabat iam orbus omnino existat? Hic iam quintam calamitatem recensere licet: quam tandem illam: quōd cōfertim ē vita tollerentur omnes. Si enim quatuor aut quinq̄ diebus mortui fuissent, vxor & vicini omnes hoc maxime lamentatæ es- sent, quōd celeriter & de improviso ab illorum con- spectu abstraherentur. Multo igitur magis hic inge- misceret, qui non diebus tribus, aut duobus, aut vno, sed hora via omnis ex æquo priuatus fuit. Expectatum enim diu malū, quāquam admodum intollerabile sit, præmeditatione tamen ipsa, leuius malum solet esse: quod autem præter opinionem de improviso contingit, intollerabile est. Quando igitur aliquid sua natura graue est, & præterea nec op- nato opprimit, magnam id certè accessionem habet doloris. Hoc iam nunc igitur tecum cogita, quām intollerabile fuerit, & omnem exuperauerit dolos- ris sensum. Vis & sextam calamitatem audire? In ipso ætatis flore omnes amisit. Scitis autem quemadmodum immaturæ mortes non modo discrucient, sed etiam varietatem doloris adferant: hæc au- tem non immatura modo, verum etiam violenta fu- it, vt hæc etiam septima ærumna haberí possit: Nō enim in lecto vīdit illos animā agentes atque expi- rantes, sed ædium ruina oppressos omnes. Conside- ra nunc quemadmodū quis hanc ruinam postea ef- fodit, & interdum quidem lapidem extraxit, inter- dum verō membrum alicuius ex illis, & manū vñā vīdit phialam tenere, dexteram autem alterā in pati- nas injectam, totius corporis figuram perimi, ob- tritis naribus, capite contuso, oculis exclusis, cere- bro disperso, toto corporis habitu vulnerum varie- tate deformato, vt non posít pater exoptatorum li- berorum concupitum aspectū internoscere. Hæc cū auditis, conturbamini & lachrymatis. Considerate igitur

Igitur quis ille fuerit, qui haec vidit. Si enim nos tam
longo intervallo non possumus sine lachrymis tra-
goediam tam miserabilem auditione accipere, id est
aliena audientes mala: quis nam tandem, & quam
adamantinus Iob fuit, qui cum oculis illa cerneret,
non in alienis, sed in suis propriis malis tam tempe-
rans fuit? Non enim indignabatur, sed ne tale qui-
dem quicquam voce usurpauit: Quidnam tandem
hoc est? haec sine benignitatis meae est compensatio?
Num ideo hospitibus domus mea patuit, ut libero-
rum mortuorum tumultu videam? Num ideo omnem illis
exhibui benevolentiam, ut illi tales oppeterent mor-
tem? Nihil horum non modo dixit, sed ne cogitauit qui-
dem: & post longa harum rerum cogitationem omnia
modeste tulit. Quemadmodum enim bonus statua-
rius, cum aureas conflat imagines, magna cum cura
illas figurat, sic & ille conformando & temperando
suam ipsius modificauit mentem. Et quemadmodum
laboriosus agricola, palmarum aut olearum stirpes
rigat, munit, circumsepit, & omni accurat modo: sic
& iste non cessauit vniuersiusque animam quasi
oleam quandam frugiferam, ad maius virtutis am-
plificare incrementum. Et mali spiritus irruptione
stirpes non modo disturbatas, sed etiam ad terram
adfectas, & miserabilem vitae sortitas exitum, cum
vidisset, nullis usus maledictis est: sed gratias deo
agens, idoneam diabolo inflxit plaga. Sin dicas il-
lius qui multos habuit liberos, & alterius qui cum
vnicum habebat eum amiserat, non parem fuisse do-
lorem, recte loqueris, et ego assentior: non enim equa-
lis, sed multo maior est Iobi dolor. Quae est enim nu-
merosus sobolis utilitas? Manifestorem calamitatē,
& acerbiorem moerorem creat hoc in plurimis cor-
poribus vulnus acceptum. Sin alterum videre vel-
les, qui, cum vnicum filium haberet, vel parem, vel
maiores etiam animi magnitudinem demonstra-
uit: animo repeate patriarcham Abraham, qui Isaac
filium morientem quidem non viderat, sed quod longe fu-
nestius miserabilius fuerat, ipse illum interficeret.

)(GG manus

mandabatur: & huic mandato non restitit, neq; mo-
lestè tulit, neq; huiusmodi verbis vsus est: Nū ideo
me patrem fecisti, vt filij mei me sicarium saceres?
melius fuisset initio nō dedit, q; hoc modo iterū
abstulisse. At habere eum vis? qua de causa illum à
me interfici, et dexterā sanguine inquinari iubes?
Non per hunc puerum me totum terrarum orbē im-
pleturum receperas? Quales igitur fructus das, cum
radices extrahis? Quomodo ne potes promittis, &
filium trucidari iubes? Quis talia vñquā vidit? quis
talia audiuīt? deceptus sum: circumuentus sum. Nō
restitit imperanti, non rationem facti poposcit. Sed
cum hoc audiuisset: accipe charum filium tuū quē
diligis Isaac, & offer filium tuum in vno ex monti-
bus quem dixero tibi, tanta cum alacritate manda-
ta effecit, vt & plura quoque, si imperata essent, fas
eturus fuisset. Nam & ab vxore hoc occultauit, &
a seruis abdidit, ad montis pedem eos maniere preci-
piens, & solam secum hostiam capiens concendit:
neque inuitus, sed multa cum alacritate mādata dei
exequebatur. Cogita igitur quantum hoc sit, nemis
ne præsentē, solum cum solo illum disputasse filio,
cum ex eo magis animus concalceret, & vehemē-
tior quidam amoris ardor; non vno iam aut altero
die, sed pluribus diebus gigneretur. Celeriter enim
confidere mandatū, permagnum et admirabile fuit,
sed nō tam admirabile, quam, quod cum multos dis-
tes tentaretur animus illius, multa humana erga filiū
indulgentia vincebat. Propterea enim & longius
quiorem locum victimæ, & interuallum disiuncti-
us deus constituit, vt athletam robustiorem cerne-
res: etenim athleta reuera fuit non cum homine, sed
cum naturæ ipsius imperio collectans. Quæ enim
oratio ante oculos ponere potest illius magnanimi-
tatem? Adduxit filium, ligauit, lignis imposuit, gla-
dium destrinxit, infiicturus plagam erat. Quomodo
ista dicam, aut qua ratione, nescio. Solus ipse nouit,
qui hoc faciendum suscepit. Nulla enim oratio hoc
ante oculos ponere potest. Quomodo enim non ob-
stupuit

Stupuit manus: quomodo non nerorum robur elā
 guit: quomodo non desiderabilis filij aspectus ilā
 lum commouit? Admiratione dignum autem est,
 etiam Isaac intueri. Quemadmodum enim Abra-
 ham deo, sic & iste patri obtemperauit. Et quemad-
 modum ille deo iubente ut mactaret, non rationē
 poscebat: sic & hic patre constringente, & in aram
 offerente, non interrogauit qua de causa sic faceret,
 sed paterno imperio subiectus fuit. Hic eundem pa-
 trem & sacrificium cernere erat, & hostiam sine cru-
 ore oblatam, holocaustum sine igne, mortis & resur-
 rectionis figuram. Interfecit filium, & non interfec-
 cit. Non manu sed voluntate interfecit. Deus autem
 propterea iussit, non vt sanguinis effusionem videa-
 ret, sed vt Abraham mentem tibi demonstraret, vt il-
 lius promptitudinem, in totius orbis meditullio ce-
 lebraret, vt omnes ex eo doceret dei mandata, tum
 liberis, tum naturæ, tum rebus omnibus, tum ipsi
 etiam animæ anteponenda esse. Descendit igitur
 viuentem huius rei testem Isaac habens. Quam igitur
 veniam huius rei impetrabimus? quam defensa-
 sionem afferemus, si hunc tam præclarum virum,
 tanta cum alacritate videamus deo obtemperasse,
 ac omnibus in rebus illi cessisse, nos hoc ipsum mo-
 leste aut grauate feremus? Non igitur luctum, non
 calamitatis magnitudinem afferas, sed illud consi-
 dera, quod hoc tam graui dolore superior ille fuit.
 Satis autem fuisse potuit dei mandatum ad illius
 mentem perturbandam, ad coniiciendum illum in
 anxietatem, ad præteritam fidem labefactandam.
 Quis enim præter Abraham ipsum non putasset
 dolum fuisse atque imposturam ea omnia, quæ de
 multitudine generis & nepotum a deo narraban-
 tur? Modestiam autem Job, & animi tanta in cala-
 mitate moderationem, nihilominus quis admirari
 debet, quod homo tanta virtute, post tot eleemosy-
 nas, post tantam humanitatem, cum nihil sibi, nihil
 liberis mali consiret, cum tantam calamitatem,
 tam nouam, tam inexpectatam, eamq; quæ ne in

sceleratissimos quidem homines conueniebat, ocu-
 lis usurpasset: neque fecit quod vulgus hominum
 solet, neque virtutem infructuosam iudicauit, neq;
 male præteritæ vitæ consultum esse arbitrabatur.
 Itaque vtrunque horum non laudare modo, sed illo
 rum virtutem imitari atque æmulari oportet. Sed
 dicit aliquis: At illi admirabiles viri erant. Certe
 admirabiles, & magni erant. A nobis tamen maior
 quæritur religio quam ab illis, qui antiquam viuen-
 di formam sequebantur. Nisi enim abundauerit iu-
 stitia vestra plus quam scribarum aut pharisæorū,
 non ingrediemini in regnum cœlorum. Omnino
 igitur moderatione vtamur, & hæc atque ea, que de
 resurrectione, & de sanctis istis dicta sunt, animo re-
 petentes, perpetuo mentes nostras tranquillemus:
 non modo cum mœror obiectus nobis est, sed etiā
 cum vacui ab omni dolore sumus. Ego itaq;, cum
 nemo molestia aliqua angitur, nunc verba de his fe-
 ci, vt quando in aliquam calamitatem incidimus,
 horum recordatione freti, permagnam consolatio-
 nem capiamus. Milites enim in rebus pacatis, res
 bellicas meditantur, vt pugna ingruente, & tempo-
 ribus peritiam requirentibus, oportune artificium
 suum demonstrent, si in rebus tranquillis diligenter
 se exercuerint. Nos igitur tum arma, tum medici-
 nam, rebus iam pacatis, præparemus, vt si quando-
 perturbationes rerum graues, vel ærumnæ, vel do-
 lores inuadant, armati bene, & vndique aduersus
 omnes insultus diaboli stipati, multa cum peritia
 illa depellanus, & recta ratione, verbo dei, honorū
 exēplis, omni denique via nos muniamus. Sic enim
 poterimus & præsentem vitam cum tranquillitate
 degere, & regnum cœlorum in Christo Iesu
 participare: cui cum patre & spiritu
 sancto sit honor, & imperium,
 in secula seculorum,
 A M E N.

MISSA

MISSA SANCTI Iо- ANNIS CHRYSOSTO.

MI SUPRA COMPIVRES ANNOS AB

Erasmo Roterodamo, in gratiam Epi- *autem dicitur*
scopi Roffensis, versa.

ORATIO QVAM DICIT SACERDOS, PRIVSE.
quam ingrediatur templum ubi sacrificat.

Omine Deus noster emitte ma-
num tuam de sancto habitaculo
tuo, & corroborata me ad proposi-
tum ministerium tuum, ut citra
condemnationem assistam metu-
endo altari, & immaculatum sa-
cristicium peragam, & nunc &
semper, & in secula seculorum, Amen.

¶ Oratio quam dicit sacerdos, cum ingreditur.

Introibo in domum tuam, adorabo ad templum
sanctum tuum in timore tuo Domine, nūc & sem-
per, & in secula seculorum, Amen.

¶ Hec ubi dixit, osculatur mensam quater in figurā
crucis, & accipit stetcharion, id est, lineam vestem, dexte-
ra manu: & osculatur, ac benedit eam.

Exultet anima mea in Domino: induit enim me
vestimentum salutis, & tunicam lētitiae, circum-
posuit mihi mitram, & tanquam sponsum adoriat
me decore nunc & semper, & in secula seculo-
rum, Amen.

¶ In cenucale.

Dominus regnauit, decorē indutus est: indutus
est dominus virtutem, & circuncinctus est nunc &
semper, & in secula seculorum, Amen.

¶ In cingulum.

Accingere gladio tuo super fœmoribus tuis po-

GG 3 tens.

tens: specie & pulchritudine tua, & intende, & prospicere, & regna propter veritatem & mansuetudinem & iustitiam, & deducet te mirabiliter dextera tua.

Oratio pallii.

Sacerdotes tui domine induentur iusticia, & sancti exultationem exultabunt nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Ad primam sublationem.

Tanquam ouis ad mactationem ductus es Christe rex, & tanquam agnus coram eo qui totundit seminatus, sic non aperuit os suum. In humilitate illius iudicium eius sublatum est. Generationem autem eius quis enarrabit?

Sacrifica domine agnum: quoniam tollitur de terra vita illius.

Immolatur agnus dei, qui tollit peccatum mundi.

Ad secundam sublationem.

Precibus domine eius quæ genuit te deipara & semper virginis Mariæ, sanctarū omnium potestatum spiritualium, pretiosi prophetæ præcursoris ac Baptiste Ioannis, sanctorum gloriosorum Apostolorum, & sancti Nicolai cuius & memoriam celebramus, miserere & serua nos.

Benedictio tertie sublationis.

Memento domine augustissimorum & dei observantium regum nostrorum: Memeto domine spiritualis nostri patris, & totius in Christo fraternitas nostræ, & omnium qui præmigrarunt è vita, patrum & fratrum nostrorum.

Ad infusionem vini.

Et unus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis.

Et addens aquam dicit:

Et aqua, & qui vidit testimonium perhibuit, & verum est testimonium eius.

Diaconus.

Dominum obsecremus.

Oratio mystica.

Domine deus noster qui obtulisti te ipsum agnum irreprece-

irreprehensibilem, pro mundi vita, respice ad nos,
 & ad panem hunc, & ad poculum hoc, & fac illum
 immaculatum & pretiosum tuum sanguinem in
 transumptionem animarum & corporum: quoni-
 am sanctificatum est & glorificatum pretiosissimum
 & augustum nomen tuum patris, & filij, & spiritus
 sancti.

Oratio thymiamatis.

Thymiamam offerimus in cōspectu tuo Domine
 deus noster in odorem benevolentiae spiritualis, quā
 accipe domine in sanctum & superceleste & intel-
 lectuale sacrarium, ac vicissim mitte nobis diuites
 misericordias tuas bonas seruīs tuis, qui inuocant
 nomen tuum sanctum: quoniam glorificatum et san-
 ctificatum est pretiosissimum & augustum nomen
 tuum patris, & filij, & sancti spiritus.

Ad discum.

Operuit cōelos virtus eius, & laudis eius plena
 est terra.

Cum tetigit calicem.

Dominus regnauit, decorum indutus est, indutus
 est Dominus fortitudinem, & præcinxit se.

Dum mittit nebulam.

Et nebula lucida obumbravit eos. Verbo Do-
 mini cōeli stabiliti sunt, & spiritu oris eius omnis
 virtus eorum, nunc & semper, & in secula seculo-
 rum, Amen.

*Oratio ad oblationem cum ponuntur sacra
 priusquam inferantur ad altare; qui lo-
 cus est in finistra altaris.*

Deus deus noster, qui cōelestem panem alimoniam
 totius mundi Dominum nostrum Iesum Chri-
 stum & Deum emisisti seruatorem, & redempto-
 rem, & beneficium benedicentem ac sanctificantem
 nos, ipse benedic oblationem hanc, & accipe eam
 in supercēleste tuum sacrarium. Memento: quippe
 bonus & humanus eorum qui intulerunt, & per
 quos intulerunt. Nosq; sine condemnatione serua
 in celebrationē diuinorum tuorum mysteriorum:

GG 4 quoniam

quoniam benedictum est, & sanctificatum est, & glorificatum est pretiosissimum et augustum nomine tuum patris & filij, & sancti spiritus, nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

Deinde venit Diaconus, & accipit benedictionem à sacerdote, & sacerdos dicit.

Angelus domini dirigit viam tuam, & una nobiscum sacra peraget.

Primum benedicit sacerdos populum.

Gratia sanctissimi, & boni, & uiuiscentis spiritus sit vobis cum.

Sacerdos autem cum Diacono faciunt ascensiones tres in sanctum sacrarium, & accipit benedictionem sacerdotis diaconus, & sacerdos benedicit caput illius dicens:

Angelus domini dirigit viam tuam, & una nobiscum sacra peraget.

Diaconus autem egressus sacrarium, dicit:

Benedic domine.

Et sacerdos. Ecphonesis.

Benedictum regnum patris, & filij, & sancti spiritus, nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

Tunc Diaconus exclamat:

In pace Dominum obsecremus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Pro superna pace, & salute animarum nostrarum, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Pro pace totius mundi, prosperitate sanctorum dei ecclesiarum, & omnium unione, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Pro sancta hac domo, & cum fide, reuerentia, timore dei ingredientibus in eam, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Dia-

Diaconus.

Pro vniuerso episcopatu orthodoxorum, hono-
rabilis presbyteratu, toto in Christo diaconatu, cle-
ro, & populo, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Pro augustissimis & deo deditis regibus nostris,
toto palatio, & exercitu illorum, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Vt illos in bello adiuuet & subiiciat pedibus il-
lorum oem hostem & inimicu, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Pro sancta hac sola ciuitate tota, & regione, & fi-
de habitantium in eis, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Pro temperie aeris, fertilitate, & temporibus pa-
cificis, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Pro nauigantibus, viatoribus, agricoltoribus, la-
borantibus, captiuis, & pro salute illorum, Domi-
num rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Vt liberet nos ab omni tribulatione, ira & ne-
cessitatis, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Dum diaconus pronuntiat rogationes, Sacerdos
dicit hanc orationem secrete.

Dominus Deus noster, cuius robur inestimabili-
le, & gloria incomprehensibilis, cuius misericordia
immensurabilis, & humanitas ineffabilis, ipse Do-
mine secundum clementiam tuam respice in nos &
ad sanctam domum hanc: & fac nobiscum, cumq;
his qui nobiscum vota faciunt, diuites misericordi-
as tuas & miserationes tuas.

*Populus.**Domine miserere.**Diaconus.*

Defende, serua, miserere, custodi nos Deus tua gratia. Sanctissimæ, incontaminatæ, super omnes benedictæ, gloriæ dominæ nostræ, deiparæ & semper virginis Mariæ, cum omnibus sanctis memoriam agentes, nos ipsos & inuicem, & omnem vitam nostram Christo Deo nostro commendemus.

Populus. *Domine miserere.**Exclamatio sacerdotis.*

Quoniam decet te omnis gloria, honor, & adoratio, patrem & filium, & sanctum spiritum nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

Antiphonum primum. *Chorus unus canit:*

Bonum confiteri domino, & psallere nomini tuo altissime.

Hoc idem in altera chori parte canitur:

Precibus sanctissimæ deiparæ, Seruator, serua nos. Ad annuntiandum manè misericordiam tuam & veritatem tuam omnibus diebus nostris, precibus deiparæ, Seruator, serua nos.

Quoniā rectus Dominus deus noster, & nunc est in iustitia vultus illius. Precibus deiparæ, Seruator, serua nos.

Oratio.

Domine Deus serua populum tuum, & benedic hereditati tuæ, plenitudinem Ecclesiæ tuæ serua, sanctifica diligentes decorum domus tuæ. Tu eos vicissim glorifica diuina tua virtute, & ne deseras nos sperantes in te.

Diaconus.

Defende, serua, miserere, et custodi nos Deus tua gratia.

*Populus.**Domine miserere.**Diaconus.*

Sanctissimæ, intemeratæ, super omnes benedictæ gloriæ dominæ nostræ, deiparæ, & semper virginis Mariæ, cum omnibus sanctis memoriam agentes, nos ipsos & inuicem, & omnem vitam nostram Christo Deo nostro commendemus.

*Populus.**Domine miserere.**Excla*

Exclamatio sacerdotis.

Quoniam tua est potētia, & tuum est regnum patris, & filii, & sancti spiritus, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Antiphonum II. Ex una parte chori canitur:
Dominus regnauit, decorem induitus est: induitus est dominus fortitudinem, & præcinxit se.

Hoc idem in altera parte chori canitur:
Etenim firmavit orbem terræ, qui non commovebitur.

Testimoniā tua domine credibilia facta sunt nō mis. Precibus sanctorum serua nos.

Gloria patri, & filio, & spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Oratio.

Vnigenitus filius, & verbum dei, qui est immortalis, quiq; ut nos saluos facheret, carnem assumpsit, ex sancta deipara, semperq; virginē Maria, intrepide assumptō homine, & crucifixus deus morte morte conculcas, æqualis trinitate, conglorificatus, cum patre, & spiritu sancto, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Diaconus.

Etiam atq; etiam, in pace Dominum rogemus.

Oratio.

Qui communes has & cōcordes preces largitus es, quiq; quādo duo aut tres concordant in nomine tuo, petitiones præstaturum te promisisti: ipse nunc quoq; domine seruorum tuorum postulationes ad eorum utilitatem imple, concedens nobis in presenti seculo, cognitionem veritatis, & in futuro vitam æternam largiaris.

Diaconus.

Etiam atq; etiam, Dominum rogemus. Defende, serua, miserere, & custodi nos deus tua gratia.

Populus.

Domine miserere.

Sanctissimæ, incontaminatæ, super omnes benedictæ, dominæ nostræ, deiparæ, & semper virginis.

nis Mariæ, cum omnibus sanctis memoriam agentes, nosipsoſ, & inuicem, & omnem vitam nostram Christo deo nostro commendemus.

Exclamatio sacerdotis.

Quoniam bonus & humanus deus es, & tibi gloriam referimus, patri, filio, & sancto spiritui, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Antiphonum III. Ex una parte chori canitur:

Venite exultemus domino, iubilemus deo seruitori nostro.

Hoc idem in altera parte chori canitur:

Serua nos fili dei vnigenite, qui in sanctis es mirabilis, canentes tibi, alleluia.

Præoccupemus faciem eius in confessione, & in psalmis iubilemus ei.

Serua nos fili dei vnigenite, &c.

Quoniam deus magnus dominus, et rex magnus super omnem terram.

Serua nos, vt supra.

Quoniam in manu illius fines terræ, & altitudes montium ipse conspicit.

Serua nos, vt supra.

Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit illud, & aridam fundauerunt manus eius.

Serua nos, vt supra.

Gloria patri, & filio, & spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

¶ Canuntur hæc ab utroque choro alternatim. Sacerdos autem egreditur e parvo ostio, portans euangelium, præcedente ministro cum lucerna. Et conuersus ad Christi imaginem inter duo ostia infexo capite, cum exclamacione dicit hanc orationem primum secrete.

Here domine Deus noster, qui constituesti in coelis ordines, & exercitus angelorum & archangelorum in ministerium tuæ gloriæ, fac vt cum nostro ingressu, fiat ingressus sanctorum angelorum nobis cum sacra celebrantium, & pariter glorificantium tuam bonitatem.

Tunc

Tunc addit sacerdos.

Benedictus sit ingressus sanctorum tuorum, nūc
& semper, & in secula seculorum, Amen.

¶ Et tollens in altum euangēlūm in imaginem crucis,
magna voce dicit:

Sapientia recta.

Chorus.

Venite adoremus, & prouoluamur Christo.
Serua nos fili dei, &c.

Quoniam sanctus tu deus noster, & tibi ter sanctum hymnum referimus, patri, & filio, & sancto spiritui, Amen.

Cantor verò canit hæc:

Sanctus deus, sanctus fortis, sanctus immortalis,
miserere nobis.

Gloria patri, & filio, & sancto spiritui, nunc &
semper, & in secula seculorum, Amen.

Cantor verò canit hæc magna voce:

Sanctus Deus, sanctus immortalis, miserere
nobis.

¶ Dum hæc cantuntur, sacerdos dicit tacite
hanc orationem:

Deus sancte, qui in sanctis requiescis: qui ter sancta voce à Seraphim laudaris, & à Cherubim glorificaris, & ab omni supercœlesti potestate adoraris: qui à non ente ad esse producis vniuersa: qui hominem condidisti iuxta imaginem tuam & similitudinem, eumq; omni tua gratia coronasti, dans postulantem sapientiam & intellectum, non despiciens errantem, sed ponens ad salutem pœnitentiam: qui dignatus es nos humiles & indignos seruos tuos, etiā in hoc tempore constituere in conspectu gloriæ sancti sacrarii tui, vt prouoluantur tuis miserationibus & debitam tibi adorationem, & glorificationem offerant: ipse domine fuscipe ex ore nostro peccatorum ter sanctum hymnū, & respice nos in bonitate tua. Condonata nobis omne delictum, & voluntarium & inuoluntarium, & sanctifica nostras animas & corpora. Et da nobis in pietate seruire tibi omnibus diebus

diebus vitæ nostræ, precibus sancte deiparæ, & omnium sanctorum, qui à seculo tibi placuerunt.

Sacerdos.

Attendamus.

Sapientia recta.

Cantor.

Diaconus.

Cantor.

Pax omnibus.

Psalmus Dauid.

Attendamus.

Quod proponitur.

¶ Et post hoc quod proponitur, sacerdos dicit:

Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos
ignis flammam.

Versus.

Benedic anima mea Domino, & omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius.

Tunc dicit epistolam ad Hebræos.

Epistola Pauli.

Lectio.

Fratres, Si enim per angelos dictus sermo fuit fitus, &c.

¶ Post epistolam sacerdos dicit:

Pax omnibus.

Cantor. Sapientia recta.

Psalmus Dauid, & Alleluia.

¶ Tunc venit diaconus ad sacerdotem flexo capite;
sacerdos autem oreat super eum.

Dominus dabit verbum euangelizantibus viri
tute multa, per preces dominæ nostræ, deiparæ, &
semper virginis Mariæ, sancti & gloriovi apostoli
& euangelistæ huius.

Et sacerdos.

Sapientia recta.

Audiamus sanctum euangelium.

Diaconus.

Ex Lucæ euangeliō.

Et populus.

Gloria tibi domine.

Et sacerdos.

Attendamus.

Diaconus.

Dixit Dominus discipulis suis: Qui vos audit,
me audit; & qui spernit vos, me spernit, &c.

Post

Post euangelium, Diaconus.

• Dicamus omnes ex tota anima, & ex tota mente dicamus.

Sacerdotis exclamatio.

Domine omnipotens deus patrum nostrorum, diues in misericordia, & bonus in miserationibus, qui non vis mortem peccatoris, sed expectas conversionem & poenitentiam, ut conuertatur & viuat.

Diaconus.

Pro sancta domo hac, & iis qui cum fide, pietate, & timore dei ingrediuntur eam, rogemus.

Populus.

Domine miserere.

Diaconus

Vt liberet nos ab omni tribulatione, irae & necessitatibus, Dominum rogemus.

Oratio secreta.

Domine deus noster prolixam hanc supplicacionem accipe a tuis seruis, & miserere nostri secundum multitudinem misericordiae tuae, & miserationes tuas dimitte super nos, & super omnem populum tuum expectantem abs te diuitem misericordiam.

Diaconus.

Vt propitius, benevolus & placabilis fiat, Dominum rogemus.

Populus.

Domine miserere.

Diaconus.

Vt exaudiat Dominus deus vocem deprecationis nostrae peccatorum, Dominum rogemus.

Populus.

Domine miserere.

Diaconus.

Pro spirituali nostro patre, sacrae legis administratore, & omni in Christo ministerio, Dominum rogemus.

Populus.

Domine miserere.

Diaconus.

Pro omnibus qui ante nos laborauerunt, et sacris initiarunt, Dominum rogemus.

Popu-

Populus.

Domine miserere.

Diaconus.

Pro circumstante populo, & expectante abs te di
uitem misericordiam, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.*Exclamatio sacerdotis.*

Quoniam misericors, & amans hominum est
deus, & tibi gloriam reserimus, patri, & filio, &
sancto spiritui, nunc & semper, & in secula seculo-
rum, Amen.

Diaconus.

Precamini catechumeni dominum.

Fideles, pro catechumenis rogemus, ut dominus
corum misereatur.

Populus. Domine miserere.

Catechisabit eos verbo veritatis.

Populus. Domine miserere.

Aperiet illis euangelium iustitiae.

Populus. Domine miserere.

Aduniet eos sanctae suae catholicæ, & apostolice
ecclesiæ.

Populus. Domine miserere.*Sacerdos.*

Serua, miserere, & custodi eos deus tua gratia.

Diaconus.

Catechumeni capita vestra domino flectite.

Oratio sacerdotis super catechumenos.

Domine deus noster qui in altis habitas, & hu-
milia respicis, qui salutem hominum generi emisi-
sti vnigenitum tuum filium, & deum & dominum
nostrum Iesum Christum, respice super seruos tuos
catechumenos, quicq; tibi suas ceruices inclinarunt,
ac dignos eos facito in tempore opportuno, lotione
renascentiæ, remissione peccatorum, & indumento
incorruptionis. Aduni eos sanctæ tuæ catholicæ, &
apostolicæ ecclesiæ, & annumera eos electo tuo
ouili.

Exclamatio sacerdotis.

Ut & ipsi nobiscum glorifcent pretiosissimum,

&

